

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**REŞİT RAHMETİ ARAT'IN ESKİ TÜRK ŞİİRİ ADLI
ESERİNDE SÖZ VARLIĞI VE SÖZLÜK-DİZİN**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Erhan AYDIN

HAZIRLAYAN
Elif DOĞRUSÖZLÜ

MALATYA 2023

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

REŞİT RAHMETİ ARAT'IN ESKİ TÜRK ŞİİRİ ADLI
ESERİNDE SÖZ VARLIĞI VE SÖZLÜK-DİZİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
Elif DOĞRUSÖZLÜ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Erhan AYDIN

MALATYA 2023

ONUR SÖZÜ

Prof. Dr. Erhan Aydın danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “Reşit Rahmeti Arat’ın Eski Türk Şiiri Adlı Eserinde Söz Varlığı ve Sözlük-Dizin” başlıklı çalışmanın bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve faydalandığım bütün eserlerin hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun olarak atıf yapılarak faydalanılmış olduğunu belirtir, onurumla doğrularım.

ELİF DOĞRUSÖZLÜ

TEŞEKKÜR

Denilir ki; ilmin sermayesi iki şeydedir: “ İyi bir hoca ve iyi bir sınıf arkadaşı.”

Başta tez konumu belirleyerek bu yönde çalışmamı sağlayan, yüksek lisans eğitimim boyunca yardımlarını esirgemeyen, bu konuda her türlü destek ve esnekliği gösteren, kendisini bir “kut (baht, talih, şans)” olarak gördüğüm pek kıymetli hocam Prof. Dr. Erhan AYDIN’a çok teşekkür ederim.

İkinci olarak yine ders dönemim boyunca yardımlarını gördüğüm ve tez dönemi çalışmamı sürekli takip eden, tüm sorularıma sabırla cevap veren sınıf arkadaşım Mustafa Selçuk DİLSİZ’e teşekkürü borç bilirim.

Son olarak bugünlere gelmemde yegâne paya sahip, maddi-manevi her konuda destekçim, rehberim ve yol arkadaşım değerli ablam Nevin’ e ve abim Mürsel’ e sonsuz teşekkürler.

ÖNSÖZ

Bilindiği üzere Eski Uygur Türkçesi Orta Asya'nın zengin ve kültürel mirasını bugünlere kadar ulaştırmış ve 8.-13. yüzyıllar arası kullanılmış bir süreçtir. Bu dönemdeki Uygur Türkçesi yazılı kaynaklarda da yerini önemle korumuş ve edebi eserlerin oluşmasına zemin sağlamıştır. Eski Uygur Türkçesi söz varlığı bu dilin zenginliğini ve derinliğini ortaya koymaktadır. Bu dönemde yazılan kaynaklardan elde edilmiş söz varlığı dönemin tarihi, mitolojisi, gündelik yaşamına dair pek çok fikir sunmaktadır. Bu yönüyle Eski Uygur Türkçesi söz varlığı en eski yaşam biçimi ve Türk edebiyatının köklerini ve evrimini anlamak için de bir araştırma sahasıdır. Bu bakımdan bu dönemdeki veriler araştırmacılar için de büyük bir kaynak olmakta ve elde ettikleri bu bulguları bugünlere ulaştırmada önemli bir role sahiptir.

Bu dönemde elde edilen eserlerin büyük çoğunluğu Budist ve az bir kısmı Maniheizm çevreye aittir. Yine bu dönemde Hristiyan ve Müslüman Uygurların metinlerine de rastlamak mümkündür.

Araştırmamızın merkezinde yer alan Eski Türk Şiiri adlı eser bahsedilen dört dönemin metinlerinden örneklerin yer aldığı bir yapıttır. Gündelik yaşama ve dil özelliklerine dair pek çok unsura ilk kez rastladığımız bu eser için bir söz varlığı çalışması zaruri kılınmıştır. Biz de bu çalışmamızda söz varlığından hareketle Eski Uygurlar ve Uygurca'ya dair pek çok unsur tespit etmiş bulunmaktayız.

Çalışmamızın ilk asıl bölümünde Reşit Rahmeti Arat'ın Eski Türk Şiiri adlı eserinin söz varlığı incelemesi yapılmıştır. Bu tasnifte *Hatice ŞİRİN USER'in "Eski Türk Yazıtları Söz Varlığı İncelemesi"* adlı eserinin söz varlığı incelemesi ile ilgili konu başlıkları esas alınmış ve bu başlıklara ek olarak farklı tasnif grupları da oluşturulmuştur. Bu bölüm kapsamında kelimelerin, eserdeki transkripsiyon alfabesine uygun olarak cümle örneklerine de yer verilmiştir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde ise Dizinler oluşturulurken Funda Kara'nın "*Türk Dili Çalışmalarında Dizin Meselesi Üzerine*" adlı makalesi esas alınmış ve bu çerçevede detaylı bir dizin çalışması yapılmıştır. Söz varlığı incelemesi ve dizin oluşturulurken kelime ve cümle yapılarının birebir verilmesine, özlerinin korunmasına da dikkat edilmiştir.

ÖZET

Eski Uygur Türkçesinin dil özellikleri ve Budist- Maniheizt Uygurların, Hristiyan ve İslamiyet kültürleri hakkında da önemli bilgiler sunan *Eski Türk Şiiri*, bu araştırmada söz varlığı açısından incelenmiştir. Söz varlığı belirlendikten sonra konulara ayrılarak (tematik) incelenmiştir.

Çalışma; *Giriş, Söz Varlığı, Sözlük-Dizin/Dizinler, Sonuç ve Kaynaklar* olmak üzere 5 bölümden oluşmaktadır. *Giriş* bölümünde Reşit Rahmeti Arat ve Eski Türk Şiiri ile ilgili kısa bir girişten sonra çalışmanın amacına, yöntemine, kapsam ve sınırlılıklarına yer verilmiştir.

Söz Varlığı bölümü çalışmanın ilk ana kısmıdır. Kendi içerisinde üç temel başlıktan meydana gelmektedir: *Özel Ad Bilgisi ve Dil Bilgisi Öğeleri, Konulara Göre Adlar, Konulara Göre Fiiller*. *Özel Ad Bilgisi*; kişi adlarını, yer adlarını, boy/kavim adlarını içermektedir. *Dil Bilgisi Öğeleri*; edatları, bağlaçları ve bağlı olduğu cümleye göre sıfat veya zarf olma potansiyelini taşıyan niteleme adlarını kapsamaktadır. *Konulara Göre Adlar* kısmında adlar, birçok konu başlığı altında kategorilere ayrılarak sınıflandırılmıştır. *Konulara Göre Fiiller* kısmında ise, fiiller hem içeriklerine göre konu başlıklarına ayrılmış hem de oluş veya kılış niteliği taşımalarına göre ayrıca incelenmiştir.

İkinci ana kısım olan *Dizinler* bölümü *İkilemeler Dizini* ve *Sözlük-Dizin* olmak üzere iki kısma ayrılmıştır. İkilemeler Dizini eserde tespit edilmiş ikilemelerin sınıflandırıldığı dizindir. Sözlük-Dizin ise çalışmaya konu olan kelimelerin metindeki manaları esas alınarak oluşturulmuş detaylı bir genel dizindir.

Çalışmanın *Sonuç* bölümünde elde edilen bulgular tablolar hâlinde ortaya konulmuş, genel bir değerlendirme yapılmıştır. *Kaynaklar* kısmında ise, araştırma süresince yararlanılan kaynaklara yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eski Türk Şiiri, söz varlığı, sözlük-dizin, Eski Uygur Türkçesi

ABSTRACT

The Old Turkish Poetry, which also provides important information about the language characteristics of Old Uyghur Turkish and the Buddhist-Manichaeian Uyghurs, Christian and Islamic cultures, has been examined in terms of vocabulary in this research. After the vocabulary was determined, it was analyzed by dividing into topics (thematically).

The study consists of 5 chapters: Introduction, Vocabulary, Dictionary-Index/Indexes, Conclusion and Bibliography. In the introduction, after a short introduction to Reşit Rahmeti Arat and Old Turkish Poetry, the purpose, method, scope and limitations of the study are given.

The Vocabulary section is the first main part of the study. It consists of three main headings: Proper Noun and Grammatical Elements, Nouns by Subjects, Verbs by Subjects. Proper Noun includes personal names, place names, clan/tribe names. Grammatical Elements includes prepositions, conjunctions and qualifying nouns that have the potential to be adjectives or adverbs according to the sentence they are connected to. In the Nouns by Subjects section, nouns are categorised and classified under many subject headings. In the Verbs by Subjects section, verbs are categorised according to their content and also examined separately according to whether they are verbs of action or formation.

The Indexes section, which is the second main part, is divided into two parts: the Index of Hendiadys and the Dictionary-Index. The Index of Hendiadys is the index in which the hendiadys identified in the work are classified. The Dictionary-Index is a detailed general index based on the meanings of the words in the text.

In the Conclusion of the study, the findings obtained are presented in tables and a general evaluation is made. In the Bibliography, the sources utilised in the research process are given.

Keywords: Old Turkish Poetry, vocabulary, dictionary-index, Old Uyghur Turkish

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖNSÖZ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
İŞARETLER VE TRANSKRİPSİYON.....	xvi
KISALTMALAR	xvii
GİRİŞ	1
1.1. Reşit Rahmeti Arat ve Eski Türk Şiiri	1
1.2. Metnin/ Eserin İçeriği	2
1.3. Metnin Yazım Özellikleri	2
1.3.1. Bazı Kelimelerde Ünlülerin Yazılmaması	2
1.3.2. Uzun Ünlülerin Yazımı	2
1.3.3. Kapalı é'nin Yazımı	2
1.3.4. ı ve i Ünlülerinin Fazla Yazımı	3
1.3.5. d ve t nin Yazımı	3
1.3.6. j ve z Ünsüzlerinin Yazımı	3
1.3.7. s, z, ve ş, z Ünsüzlerinin Yazımı	3
1.4. Çalışmanın Amacı ve Yöntemi	4
1.5. Çalışmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları	5

BİRİNCİ BÖLÜM

SÖZ VARLIĞI

1. ÖZEL AD BİLGİSİ VE DİL BİLGİSİ ÖGELERİ.....	7
1.1. Kişi Adları (Unvan Niteleyicileri ve Unvanlarıyla).....	7
1.1.1. Katunlar, Kuçuylar (Kraliyet Ailesine Ait Kadınlar) / Kadınlar	7
1.1.2. Tigin, Yabgu, Tarkan, Tudun, Buyruk, İlteber, Çor, Beg ve Diğer Askerî-İdarî Kimlikler	8
1.1.3. Başka Boyların, Kavimlerin ve Ordularının Liderleri, Temsilcileri	9
1.1.4. Bitigçiler, Tamgacılar (Yazıcılar, Şairler).....	10

1.1.5. Dinî Kişiler.....	11
1.1.5.1. Tanrılar ve Adları (Buddha ve Bodhisattvalar).....	11
1.1.5.2. Tanrı Yakını	14
1.1.5.3. Peygamber.....	15
1.1.5.4. Bakşı- Hoca- Kahin.....	15
1.1.5.5. Diğer Dini Kişiler.....	16
1.1.6. Diğer Kişiler.....	17
1.2. Yer Adları	17
1.2.1. Kağanlık Merkezleri.....	17
1.2.2. Ülkeler.....	18
1.2.3. Kentler.....	18
1.2.4. Göller	18
1.2.5. Dağlar, Tepeler.....	18
1.2.6. Diğer Yer Adları	19
1.3. Kavim ve Boy Adları	19
1.4. Niteleme Adları.....	19
1.4.1. Fiziksel-Bedensel Özellikleri İçeren Niteleme Adları	19
1.4.2. Değer Yargılarını ve İlgili Soyut Unsurları İçeren Niteleme Adları.....	24
1.4.3. Yüz Ölçümü-Zaman Nitelik ve İlgilerini İçeren Niteleme Adları	39
1.4.4. Miktar, Hacim, Ölçü Bildiren Niteleme Adları.....	43
1.4.5. Hayvanlara Ait Niteleme Adları	48
1.4.6. Devlet, Toplum ve Askerlikle İlgili Niteleme Adları	48
1.4.7. Duyularla Anlaşılan Özellikleri Karşılayan Adlar / Niteleme Adları	50
1.4.8. Psikolojik Durumlarla İlgili Niteleme Adları.....	52
1.4.9. Renk Adları	52
1.4.10. Gösterme - Belirtme Niteleyicileri.....	53
1.4.11. Belirsizlik Niteleyicileri	54
1.5. Tarz - Durum Bildiren Adlar.....	56
1.6. Yer - Zaman Sözlere	59
1.7. Soru - Belirsizlik Sözlere	60
1.8. Zamirler.....	62
1.8.1. Kişi Zamirleri.....	62
1.8.2. Dönüşlülük Zamirleri	66
1.8.3. Belirsizlik Zamirleri	67
1.8.4. İşaret Zamirleri.....	67

1.9. Dil Bilgisi Görevleri (Edatlar-Bağlaçlar).....	69
1.9.1. Soru Edatı.....	69
1.9.2. Pekiştirme - Vurgulama Edatları.....	69
1.9.3. Olasılık Edatı.....	71
1.9.4. Son Çekim Edatları	71
1.9.5. Ünlem Edatları / Sesleniş	74
1.9.6. Bağlaçlar	75
2. KONULARA GÖRE ADLAR.....	77
2.1. Zaman.....	77
2.1.1. Zaman, Çağ, Devir	77
2.1.2. Yıl, Mevsim, Ay, Gün.....	78
2.1.2.1. Yıl.....	78
2.1.2.2. Mevsim.....	78
2.1.2.3. Ay.....	79
2.1.2.4. Gün.....	79
2.1.3. Takvim	80
2.2. Gökyüzü, Hava Olayları.....	80
2.2.1. Gökyüzü, Gök Cisimleri	80
2.2.2. Hava, Meteoroloji Olayları	81
2.2.3. Karanlık, Aydınlık, Işık, Gölge.....	83
2.3. Canlılar.....	84
2.3.1. Canlı Varlıklar.....	84
2.3.2. Bitkiler	84
2.3.3. Hayvanlar	86
2.3.3.1. Evcil Hayvanlar.....	86
2.3.3.2. Yabani Hayvanlar, Av Hayvanları arslan arslan.	87
2.3.3.3. Canavarlar/ Ejderhalar	88
2.3.3.4. Hayvan Toplulukları	88
2.3.3.5. Hayvan Organları, Uzuvarları, Dokuları.....	88
2.3.3.6. Hayvanlara Ait, İlgili Eşyalar.....	88
2.4. İnsan Bedeni.....	89
2.4.1. Beden, Organlar, Dokular	89
2.4.2. Duyular, Hasseler.....	93
2.4.3. Vücut Salgıları	93
2.4.4. Beden Sağlığı	93

2.5. Coğrafya.....	94
2.5.1. Kara Kütleleri.....	94
2.5.2. Su Kütleleri	96
2.5.3 Coğrafi Yönler	97
2.5.4. Yer-Yön Adları	97
2.6. Gündelik Yaşam Öğeleri.....	99
2.6.1. Ateş - Su.....	99
2.6.2. Beslenme	100
2.6.3. Yol, Geçit	100
2.6.4. Madenler, Mineraller, Değerli Taşlar.....	101
2.6.5. Giyim	103
2.6.6. Ölçü, Ağırlık	104
2.6.7. Müzik- Ses- Melodi- Şiir	105
2.6.8. Zanaat, Yapı İşleri, Gündelik Eşya	107
2.6.9. Ticaret- Endüstri.....	108
2.6.9.1. Ticaret, Satış, Pazarlama	108
2.6.9.2. Mal-Mülk, Servet, Para, Takas.....	109
2.6.9.3. Ticari Taşımacılık	110
2.6.10. Kent, Konut, İstihkâm	110
2.6.10.1. Kent	110
2.6.10.2. Konut, İstihkam.....	111
2.6.10.3. Konut Bölümleri, Parçaları	112
2.6.11. Sanat ve Edebiyat (Bezeme, Resim, Heykel, Yazıt, Damga).....	113
2.7. Birey, Toplum, Halk, Devlet, Siyaset, Savaş.....	114
2.7.1. Yaşam Evreleri.....	114
2.7.2. İnsan, Kadın, Erkek.....	115
2.7.3. Birey, Grup, Arkadaşlık, Komşuluk.....	117
2.7.4. Akrabalık.....	119
2.7.4.1. Kan Akrabalığı	119
2.7.4.2. Evliliğe Dayalı Akrabalık	121
2.7.5. Unvanlar, Rütbeler	121
2.7.6. Unvan Niteleyicileri	124
2.7.7. Meslekler.....	125
2.7.8. İl, Vatan, Yurt	128
2.7.9. Bayrak, Sancak.....	128

2.7.10. Sınır.....	129
2.7.11. Bodun, Boy, Oymak, Halk.....	129
2.7.12. İletişim, Etkileşim	130
2.7.13. Kimlik, Ad, Unvan.....	133
2.7.14. Ün, Şan, Şöhret; Saygınlık	133
2.7.15. İş, Hizmet	134
2.7.16. Zenginlik, Yoksulluk.....	135
2.7.17. Tutsaklık.....	135
2.7.18. Mülkiyet	136
2.7.19. Tarım.....	136
2.7.20. Cenaze	137
2.7.21. Kıtlık	138
2.7.22. Yasa, Töre	138
2.7.23. Ceza, Yaptırım	139
2.7.24. Kozmogoni, Din, İnanç	139
2.7.24.1. İlah/ Tanrı.....	139
2.7.24.2. Peygamber-Elçi	140
2.7.24.3. Din Görevlisi	141
2.7.24.4. Melek- Şeytan-Cinler	141
2.7.24.5. Din-Mezhep.....	142
2.7.24.5.1. Akide-Ders-Öğreti.....	143
2.7.24.5.2.Kutsal Kitap	143
2.7.24.5.3. İbadet.....	144
2.7.24.5.3.1. İbadet Yeri.....	145
2.7.24.6. Sevap-Günah-Bağışlanma.....	145
2.7.24.7. Ahiret-Cennet-Cehennem	146
2.7.24.8. Büyü-Sihir-Çeşitli Ritüeller	147
2.7.24.9. Baht-Kader-Kut.....	148
2.7.24.10. Fal-Kehanet	149
2.7.24.11. Can-Ruh-Töz.....	150
2.7.24.12. Bağış, Sadaka, Yardım, Hediye	150
2.7.25. Politika	150
2.7.26. Savaş, Ordu	151
2.7.26.1. Savaş	151
2.7.26.2. Ordu	152

2.7.26.3. Asker, Savaşçı	152
2.7.26.4. Savaş Gereçleri, Silah, Teçhizat.....	152
2.7.26.5. Düşman	152
2.7.26.6. Engel, Bariyer	153
2.7.27. Tür, Cins.....	153
2.7.28. Destek, Yardım	154
2.8. Sayı Adları	154
2.8.1. Asıl Sayılar.....	154
2.8.2. Onluklar Arası Sayılar.....	158
2.8.3. Sıra Sayıları.....	158
2.8.4. Topluluk Sayıları.....	159
2.8.5. Üleştirme Sayıları.....	159
2.9. Kavramlar.....	160
2.9.1. Değer Yargıları ve İlgili Soyut Unsurlar.....	160
2.9.2. Duygu, Ruhsal Durum	162
2.9.3. Akıl-Zihin.....	166
2.9.4. Sayı, Hesap.....	167
2.10. Varlıkların Olma ve Bulunmaları.....	168
3. KONULARA GÖRE FİİLLER.....	169
3.1. Temel Oluş, Temel Kılış	169
3.1.1. Oluş Fiilleri	169
3.1.2. Kılış Fiilleri	178
3.2. Fiziksel Gereksinim (Acıkma, Yeme, İçme, Doyma, Uyuma, Uyanma).....	186
3.2.1. Oluş Fiilleri	186
3.2.2. Kılış Fiilleri	186
3.3. İnsan ve Bedeni (Doğum, Yaşayış, Ölüm, Hastalık, Yaralanma, Sakatlanma)	187
3.3.1. Oluş Fiilleri	187
3.3.2. Kılış Fiilleri	188
3.4. Duygu, Zihin	188
3.4.1. Duygular, Ruhsal Durum	188
3.4.1.1. Oluş Fiilleri	188
3.4.1.2. Kılış Fiilleri	191
3.4.2. Akıl, Zihin.....	192
3.4.2.1. Oluş Fiilleri	192
3.4.2.2. Kılış Fiilleri	193

3.5. Devlet	196
3.5.1. Devlet Kurma, Devletleşme	196
3.5.1.1. Oluş Fiilleri	196
3.5.1.2. Kılış Fiilleri	196
3.5.2. Devlet Düzeninin Bozulması	197
3.5.2.1. Kılış Fiilleri	197
3.6. Politika, Diplomasi.....	197
3.6.1. Oluş Fiilleri	197
3.7. Askerlik, Savaş, Kahramanlık.....	198
3.7.1. Oluş Fiilleri	198
3.7.2. Kılış Fiilleri	199
3.8. Yerleşim, Yurt Tutma	201
3.8.1. Oluş-Kılış Fiilleri	201
3.9. Etkileşim, İletişim	202
3.9.2. Kılış Fiilleri	203
3.10. Evlilik.....	208
3.10.1. Kılış Fiilleri	208
3.11. Cenaze	208
3.11.1. Kılış Fiilleri	208
3.12. İş, Hizmet	208
3.12.1. Oluş Fiilleri	208
3.12.2. Kılış Fiilleri	209
3.13. Ad, Unvan	209
3.13.1. Oluş Fiilleri	209
3.13.2. Kılış Fiilleri	210
3.14. Yasa, Ceza.....	210
3.14.1. Kılış Fiilleri	210
3.15. Sanat.....	211
3.15.1. Resim, Bezeme.....	211
3.15.1.1. Kılış Fiilleri	211
3.15.2. Yapı, Konut, Mimari	211
3.15.2.1. Kılış Fiilleri	211
3.15.3. Yazı, Yazıt, Şiir.....	211
3.15.3.1. Kılış Fiilleri	211
3.15.4. Ses, Melodi.....	212

3.15.4.1. Oluş Fiiller	212
3.15.4.2. Kılış Fiilleri	213
3.16. Kozmogoni, Din, İnanç	213
3.16.1. Oluş Fiilleri	213
3.16.2. Kılış Fiilleri	215
3.17. Doğa, Meteoroloji, Hava	216
3.17.1. Oluş Fiilleri	216
3.17.2. Kılış Fiilleri	217
3.18. Hayvanlar	218
3.18.1. Hayvan Yetiştirme, Himaye Etme	218
3.18.1.1. Kılış Fiilleri	218
3.18.2. Hayvan Hareketleri	218
3.18.2.1. Kılış Fiilleri	218
3.18.3. Hayvan Sesleri	219
3.18.3.1. Oluş Fiilleri	219
3.19. Yardımcı Fiiller	219
3.19.1. Adla Birleşik Fiil Yapan Yardımcı Fiiller	219
3.19.2. Fiille Birleşik Fiil Yapan Yardımcı Fiiller	220
3.19.3. Ana Yardımcı Fiil	221

İKİNCİ BÖLÜM

DİZİNLER

1.1. Dizinler Hakkında	224
1.2. İkilemeler Dizini	226
SONUÇ	397
KAYNAKLAR	401

İŞARETLER VE TRANSKRİPSİYON

- + : isim tabanı.
- : fiil tabanı.
- < : kökenini gösterme.
- ? : kökeni bilinmiyor veya şüphelidir.
- ... : metinde bu kısımlar eksiktir.
- [] : dizindeki kelimelerin sıklık sayılarını göstermek için kullanıldı.
- ~ : değişken şekil.
- ↑ : üst maddeye atıf yapmak için kullanıldı.
- ↓ : alt maddeye atıf yapmak için kullanıldı.
- : başka bir başlığa gönderimde bulunmak için kullanıldı.
- ŋ : damak genizsi çift ünsüzü, palatal n (metinde ng sesisini karşılamaktadır).
- ɖ : t ünsüzünün d ile yazılışı.
- ɗ : d ünsüzünün t ile yazılışı.
- ʒ : z ünsüzünün s ile yazılışı.
- ʒ : z ve j sesini karşılar.

KISALTMALAR

Ar.	: Arapça
a.f.	: asli fiil
b.s.	: belirsizlik sıfatı
b.zm.	: belirsizlik zamiri
bağ.	: bağlaç
bkz.	: bakınız
Chin.	: Çince
Çin.	: Çince
DLT	: Dîvânu Lügâti't-Türk
DTS.	: Drevnetyurkskiy Slovar
e. / ed.	: edat
EDPT.	: An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish
ETŞ	: Eski Türk Şiiri
EU	: Eski Uygurca
Far.	: Farsça
Gr.	: Yunanca
h.	: hendiadyoin (ikileme)
i. sf.	: işaret sıfatı
i. zm.	: işaret zamiri
is.	: isim
Jap.	: Japonca
krş.	: karşılaştırınız
mec.	: mecaz
Mo.	: Moğolca
O. Far.	: Orta Farsça
ö. i.	: özel isim
Pali	: Palice
Parth.	: Partça
s.s.	: sayı sıfatı
s.zm.	: soru zamiri

sf.	: sıfat
Skt.	: Sanskritçe
so. zf	: soru zarfı
Soğd.	: Soğdca
syf.	: sayfa
Syr.	: Süryanice
Tib.	: Tibetçe
Toh.	: Toharca
Toh. A	: Doğu Toharca
Toh. B	: Batı Toharca
Uyg.	: Uygurca
y.f.	: Yardımcı fiil

GİRİŞ

1.1. Reşit Rahmeti Arat ve Eski Türk Şiiri

Aslen Kazanlı olan Arat, ilk ilmi tahsilini kendi köyü Eski Ücüm'de tamamladıktan sonra 1910-13 yılları arasında tahsilinin devamı için önce Kızılyar'a, daha sonra Mançurya'nın Harbin şehrine gitmiş tahsiline bir müddet de burada devam etmiştir. 1922 yılının sonlarına doğru yüksek tahsilini yapmak için Doğu Almanya'ya geçen Arat, burada Berlin Üniversitesi Felsefe Fakültesi'ne kaydolmuş ve W. Bang'a öğrenci olmuştur. Türkoloji dersleri dışında özellikle edebiyat tarihi, psikoloji ve felsefe alanlarında da ilerleme kaydetmiş, bu konuda seminerler düzenlemiştir (Çağatay, 1965, 177-193, Ergin, 1961, 1-10).

“Rahmeti Arat'ın Berlin'deki talebelik hayatı, geçimini çalışmak suretiyle kazanan bir talebe hayatı idi. Bu çalışma önceleri üniversite dışında hususi dersler ile olmuş, sonraları kütüphane ve enstitülerde ilmi faaliyet ile birleştirilmiştir. 1927'de mukayeseli türk dili araştırması sahasındaki bir çalışma ile doktora diplomasını alınca üniversiteye bağlı şark dilleri mektebinde önce Kuzey Türkçesi lektörü olmuş sonra 1928'de Berlin Üniversitesi ve Prusya İlimler Akademisi'ne ilmi yardımcı olarak tayin edilmiş ve 1931'de şark dilleri mektebinde şimal dillerinin dil, edebiyat ve tarihi doçenti olmuştur. Bu arada ilmi yardımcı sıfatı ile 1933 yılına kadar çalıştığı ilimler akademisinin ilmi çalışmalarına iştirak etmiş ve ilim hayatının ilk eserlerini vermiştir. Bundan sonra Arat, kendisini tamamıyla ilmi çalışmalara vermiş ve bugüne kadar devam eden bu çalışma neticesinde pek çok eserler, kitap ve makaleler ortaya çıkmıştır” (Çağatay 1965, 177, Ergin, 1961, 1-10).

Arat'ın ilk ilmi neşriyatı, Avrupa'da olmakla birlikte çalışma alanı ekseriyetle Uygur yazılı Türk dili üzerine olmuştur. Eski Uygur dili ile yazılmış pek çok eseri neşretmiştir. *Yitiken Sudur, Sekiz Yükmek ve Türlü Cehennemler Üzerine* gibi çeşitli sutralar ile *Oğuz Kağan Destanı'nın uygur harfli nüshası, eski Türk hukuk vesikalarını* da bu ilmi çalışmaya dâhil edebiliriz. Yine Arat, Uygur dili dışında İslami Uygur devri metinlerinin özellikle Karahanlı devresine ait metinlerin de en ciddi naşirlerindendir. *Yusuf Has Hacip'in Kutadgu Bilig* adlı eseri gibi Karahanlı devresinin en önemli nesirlerinden birinin neşrini yapmıştır. Bir başka örnek de *Yükneki'nin Atabet'ü'l- Hakayık* nesridir (Sertkaya, 1987, 305-306).

Eski Türk Şiiri, Reşit Rahmeti Arat'ın ilk baskısını 1965'te yaptığı çeşitli şiirlerin neşredildiği, dönemin şair ve şiir kavramlarını da beraberinde açıkladığı eserdir. Hiç kuşkusuz bu eser dönemin pek çok kültürel ve gündelik unsurunu barındırmakta, döneme dair pek çok

bilginin ilk örneklerini vermektedir. Arat'ın bu eseri “bir edebiyat incelemesinden ziyade bir dil incelemesi, daha doğrusu bir antoloji niteliğindedir. Dolayısıyla Arat şiirleri içerik, ölçü, biçim vs. bölümlere ayırmamış ait oldukları kültür çevresine göre ayırmıştır” (Ölmez, 2021, 225).

1.2. Metnin/ Eserin İçeriği

Eserin giriş kısmında dönemin edebiyatı ile ilgili çeşitli bilgiler sunulmaktadır:

“Arat, bu eserinin ön sözünde şiirle ilgili koşug, kojañ, koşma, takşut, takmak, ır, küg, şlok, padak, kavi, başık gibi kavramları açıkladıktan sonra eski Türk edebiyatı sayfalarında adları geçen Aprınçur Tigin, Kül Tarkan, Sıñku Seli Tutuñ, Ki-Ki, Pratyaya-Şiri, Asıg Tutuñ, Çısuya Tutuñ, Kalım Keyşi, Çuçu, Yusuf Has Hacib gibi önemli Türk şairleri hakkında kısaca bilgiler vermiştir. Eserinde şiirleri Mani muhitinde yazılan eserler, Burkan muhitinde yazılan eserler, İslam muhitinde yazılan eserler ve nazım ile ilgili parçalar olarak dört başlık altında incelemiş; kitabının sonuna kelimeler ile ilgili notlarını ve şiirlerin faksimilesini eklemiştir. Her şiirden önce o şiirle ilgili ilk neşredilişi, içeriği, biçim bilgisi vb. konular hakkında detaylı bilgiler verip ardından metni ve kendi tercümesini vermiştir” (Özçelik, 2020).

1.3. Metnin Yazım Özellikleri

Klasik Uyurca imla özelliğinin pek çok örneğine rastlayacağımız bu metinde imla özellikleri için şunlar söylenebilir:

1.3.1. Bazı Kelimelerde Ünlülerin Yazılmaması

Metinde yalnızca *ay(i)t-* kelimesinin ünlüsünün yazılmadığı görülmüştür.

1.3.2. Uzun Ünlülerin Yazımı

Metinde *ool* (fiil çekimi ögesi), *ook*suz (nasipsiz), *oot* (ateş), *ööçe-* (öç al-), *suu* (talih), *söö* (zaman) gibi kelimelerin uzun ünlü ile yazıldığını görmekteyiz.

1.3.3. Kapalı é'nin Yazımı

Metinde neredeyse yok denecek kadar az bulunan kapalı é olarak bildiğimiz bu sesi, i sesi karşılamıştır. Yalnızca iki yerde geçmektedir:

éjinçig (kutsal)10/30

sakınsar-sén (düşünürsen) 35/122 [muhtemel bir imla hatası]

1.3.4. ı ve i Ünlülerinin Fazla Yazımı

sedrek (seyrek, nadir) kelimesi metinde *seşirek* şeklinde,

ögdil- (övül-) fiili metinde *ögiğil-* şeklinde,

pravış kelimesi de *pravışı* şeklinde geçiyor.

1.3.5. d ve t nin Yazımı

Metinde en sık rastlanan yazım özelliği *d* ve *t* seslerinin birbiri yerine kullanılmasıdır. Bu durumda sesler arasında tam bir uyumun olduğundan bahsedilemez. Ölmez’in ilk dönem metinler için bahsettiği “*d sözcüğün t okunması gerektiği t ise d okunması gerektiği*¹” hususunu metnimizde de görmek mümkündür:

ağkan- (bağlan-) kelimesinin *atқан-* olarak okunması gerekir ki metin de her iki kullanım da söz konusudur. Yine *bağ-* (bat-) fiilinin *bat-* şekliyle kullanımına da rastlamaktayız. Öğüt anlamında *öt* kelimesi *öğ* şekliyle de görünmektedir.

Bir başka örnek için *tegi* edatı *degi* olarak yazılmış ve her iki kullanım da metinde yer almaktadır. Yine *1.süsle-*, *beze-* ve *2.tertip et-* anlamındaki *it-* fiili metinde *iğ-* şeklindedir.

1.3.6. j ve z Ünsüzlerinin Yazımı

İlk dönem metinlerinde rastladığımız *j* nin tek noktalı *z* ile karşılandığını görmekteyiz:

uşik (hece, harf)

1.3.7. s, z, ve ř, z Ünsüzlerinin Yazımı

Yine tek noktalı *z* nin *s* harfini de karşıladığını metinden hareketle görmekteyiz: *ters* (ters, aksi) kelimesi *terz* olarak da geçmektedir.

¹ Ayazlı, Özlem- Ölmez, Mehmet, (2011)Eski Uyğurca Metinlerin Transkripsiyonunda Kullanılan Yöntemler ve İşaretler, syf. 49-50.

ş harfinin de z ünsüzünü karşıladığı görülür: az- (şasır-) fiilinin aş- şeklindeki kullanımına da rastlamak mümkündür.

1.3.8. ȳ ünsüzünün yazımı

ȳ ünsüzü metinde ng sesini karşılmaktadır. Ancak metinde ng li bir kullanım söz konusudur.² *eȳeyü* (şahsi, özel), *ķaraŋķu* (karanlık), *meȳilig* (mutlu, mesut) gibi örnekleri sayabiliriz.

Son olarak eserin yalnızca dini- kültürel öğeler değil aynı zamanda dönemin ses ve ağız özelliklerini de yansıtmaları açısından bir başyapıt, kaynak olduğu açıktır.

1.4. Çalışmanın Amacı ve Yöntemi

Bu çalışmada temel amaç *Eski Türk Şiiri* adlı eserin söz varlığı incelemesini ve dizin çalışmasını yapmak, eserden hareketle dönemin günlük yaşama dair unsurlarına da yer vermektir.

Çalışmadaki söz varlığı, klasik sözlük anlayışından farklı bir biçimde konulara ayrılarak (tematik) ele alınmıştır. Temel olarak Özel Ad Bilgisi ve Dil Bilgisi Öğeleri, Konulara Göre Adlar, Konulara Göre Fiiller olmak üzere üç ana başlık belirlenmiştir. Özel Ad Bilgisi; ansiklopedik bilgi olarak da değerlendirilmesi mümkün olan kişi adlarını, yer adlarını, boy/kavim adlarını içermektedir. Dil Bilgisi Öğeleri; edatları, bağlaçları ve bağlı olduğu cümleye göre sıfat veya zarf olma potansiyelini taşıyan niteleme adlarını kapsamaktadır. Konulara Göre Adlar ve Konulara Göre Fiiller ise; nesneleri, kavramları ve hareketleri karşılayan nitelikleriyle çalışmanın ana malzemesini oluşturmaktadır (Şirin 2020: 27).

Çalışmamızda, incelenen sözcüklerin transkript harfleri ile özgün biçimine yer verildi. Aynı söz veya söz öbeğinin farklı sesle gösterilmesi durumunda kesme (/) işareti kullanılarak her iki kelime tek başlıkta verildi. Yine aynı anlama gelen birer hendiadyoin olan unsurlar da tek başlıkta verildi. İncelenen sözcüklerin yer aldığı kelimeler Şirin'in çalışması esas alınarak *eğik (italik)* yazıyla gösterildi. Örnek cümleleler³ birbirinden : (*iki nokta*) işaretiyle ayrıldı.

² Metinde ng olarak geçen ses için olası söz karışıklığının önüne geçilmesi amacıyla biz de bu sesi ȳ olarak verdik.

³ Dizinde tüm cümleler detaylı bir şekilde verildiği için söz varlığı incelemesinde ilgili bazı başlıklara esas olarak örnek cümlelerde kısaltma gereği duyduk.

Dizinler oluşturulurken kelimelerin transkript yapıları korunmuş, aynı anlama gelen fakat farklı imla ile yazılmış kelimeler ayrı başlıklarda incelenmiş, birbirine atıfta bulunulmuştur.

1.5. Çalışmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Söz konusu çalışmada Reşit Rahmeti Arat'ın Eski Türk şiiri adlı eseri temel alınmış, kaynaklarda belirtilen eserlerden hareketle bir söz varlığı incelemesi ve dizin çalışması yapılmıştır. Yazarın diğeri eserleri bu çalışma kapsamına dâhil edilmemiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

SÖZ VARLIĞI

1. ÖZEL AD BİLGİSİ VE DİL BİLGİSİ ÖGELERİ

1.1. Kişi Adları (Unvan Niteleyicileri ve Unvanlarıyla)

1.1.1. Katunlar, Kunçuyar (Kraliyet Ailesine Ait Kadınlar) / Kadınlar

Balaçuk ETŞ 22. metinde (giriş) yer alan kraliyete mensup (?) bir kadın adı.

- ❖ inte tüşinte men *balaçuknuñ* közünürte 22A/2

Esen ETŞ 26. metinde geçen bir kadın adı.

- ❖ burқан қутın bulup biz *esen* sılığ tigin birle kininte 26/25

İrinçin Beg kraliyete mensup bir kadın adı.

- ❖ kızlarım tanyaşiri beg *irinçin beg* 22B/53

Kız Teñrim kadın adı?.

- ❖ *kız teñrim* orun tigin teñrim 22B/48

Kurçığan Ağa hükümdar Künçük Iduk-kut'un üvey annesi.

- ❖ ançulayu *kurçığan ağa* yime 23/10

Kutluğ Tigin Kız Teñrim kraliyet ailesinden bir kadın adı.

- ❖ yeñgem *kutluğ tigin kız teñrim* 22B/47

Kütbeçük Balaçuk'un kızı/ kadın adı.

- ❖ ...küzünüñ kızım *kütbeçükniñ* bular yime 22A/8

Seviçük Teñrim Balaçuk'un annesi/ kadın adı.

- ❖ taqı yime bu buyan küçinte anam *seviçük teñrimniñ* 22A/4-5

Sılığ Tigin ETŞ 22. metinde *sâlihât-ı nisvan* (erdemli kadınlar/mü'mine)dan biri olan bir kadın.

- ❖ upasanç *sılığ tigin* 26/5: yana yime men *sılığ tigin* ... 26/18: burқан қутın bulup biz *esen sılığ tigin* birle kininte 26/25

Tanya Şiri Beg kraliyete mensup bir kadın adı.

- ❖ kızlarım *tanya şiri beg* irinçin beg 22B/53

Tibiş Tenrim Balaçuk'un kayınannesi/ kadın adı.

- ❖ kaçın anam *tibiş tenrimke* içim itte ınalka 22A/11-12

Tilik Tigin Kız Tenrim kraliyete mensup bir kadın adı.

- ❖ ekem *tilik tigin kız tenrim* 22B/57

Timiñ Balaçuk'un gelini/ kadın adı.

- ❖ inim eligniñ kelinim *timiñniñ* oğlum küzünüñ 22A/7-8

Toğluğ Kutluğ Ağa hükümdar Künçük Iduk-kut'un öz annesi.

- ❖ anam *toğluğ kutluğ ağa* birle 23/9

Tölek Kız Tenrim kraliyete mensup (?) Buyan Kaya Kal'ın ablası.

- ❖ ançulayu oq ekem *tölek kız tenrim* 22B/31

Turmuş Tigin kraliyete mensup bir kadın adı.

- ❖ kilinim *turmuş tigin* başlap 22B/55

Vaytılı Katun hükümdar Açataşaduru/Ajātaśatru' nun annesi.

- ❖ açataşaduru iligniñ anası *vaytılı katunta* 19A/ 5-6

1.1.2. Tigin, Yabgu, Tarkan, Tudun, Buyruk, İlteber, Çor, Beg ve Diğer Askerî-İdarî Kimlikler

Altmış Tutuñ Balaçuk' un damadı /kişi adı.

- ❖ ... tenrimniñ küdegüm *altmış tutuñnuñ* 22A/6

Arslan Bilge Tenri İlig Künçük Iduk-kut⁴ bir Uygur hükümdarı.

- ❖ amtı bu buyan küçünte *arslan bilge tenri ilig künçük ıdukkut* 22B/29-30

⁴ Arat, bu ibare için “Uygur hükümdarının adı ve tam unvanı ile kaydedilmiş olması Türk tarihi içerisinde önemli bir vesikadır” izahını yapıyor (Arat, 1991, 216). Ayrıca bu ibareden hareketle de Uygur hükümdarlarının “arslan bilge tenri ilig” + “hükümdarın adı” + “ıduk-kut” unvanını taşımış oldukları genellemesine varıyor (Arat, 1991, 225).

Arslan Bilge Teñri İlig Kireşiz Iduk-kut Uygur hükümdarlarından Küñçük Iduk-kut'un kendisi gibi hükümdar babası.

- ❖ *arslan bilge teñri ilig* atam *kireşiz iduk-kut* 23/7-8 (babam, Arslan Bilge Teñri İlig Kireşiz Iduk-kut)

Çalır Tutuk Beg Balaçuk'un kayınbabası/ kişi adı.

- ❖ *çaṭın* atam *çalır tutuk begke* *çaṭın* anam 22A/11

Çın Tigin Kelin Teñrim ETŞ 22. metinde geçen bir kişi adı.

- ❖ *çın tigin kelin teñrim* 22B/51

İtte Inal Balaçuk'un ağabeyi/ kişi adı.

- ❖ *tibiş teñrimke içim itte inalḳa* 22A/12

Kedin Inal Tatar Teñrim Balaçuk'un babası/ kişi adı.

- ❖ ... teñrimniñ atam *keḁin inal tatar teñrimniñ* 22A/5-6

Orun Tigin Teñrim ETŞ 22. metinde geçen bir kişi adı.

- ❖ ... kız teñrim *orun tigin teñrim* 22B/48

1.1.3. Başka Boyların, Kavimlerin ve Ordularının Liderleri, Temsilcileri

Açataşaduru Magadha kralının adı.

- ❖ *açaḡarḡ* atlıḡ balıḳta *açataşaduru* iligniñ 19A/4-5

Brahmaṭaḁı Benares şehrinin bir kralının adı. (Buda-kral)

- ❖ adı kötrülmiş *braḡmaṭaḁı* atlıḡ 10/134

Buyan Kaya Kal ETŞ 22. metinde geçen Uygur kraliyet ailesine mensup kişi adı.

- ❖ *amtı men buyan kaya ḳal* kentü özüm 22B/12: *amtı men buyan kaya ḳal* 22B/37

Maḡaraç büyük kral, dünyanın 4 koruyucusundan en büyüğü (Buddha-kral).

- ❖ maḡusun yañılsar maḁı aḡtıur *maḡaraçtaḳı* yaña 11/80

Kuşala⁵ Moğol-Yuan hanedanlığına ait şehzade/ hükümdar.

- ❖ ançulayu oq kın kiu kütü *kuşala* sit ibala başlap 26/12

Sit-ibala Moğol-Yuan hanedanlığına ait Kuşala'nın kendisi gibi hükümdar kardeşi.

- ❖ ançulayu oq kın kiu kütü *kuşala sit ibala* başlap 26/12

1.1.4. Bitigçiler, Tamgacılar (Yazıcılar, Şairler)

Atsañ *Yuan:an tsañ`*. bir Uygur tercümanın adı. (↓ **Kalım Keyşi**)

- ❖ burk şark kılıp on edgüsin men *atsañ* özüm 9/7: kılunmaķına tayanıp kılutı *atsañ* 16/110

Bıratyaya Şiri << *Skt. Prajñāśrī*. Eski Uygur Türkçesinin Budist edebiyatı döneminde eserler vermiş olan bir şair, tercüman.

- ❖ ança munça yığıp koşdım *bıratyaya şiri* 14B/31: atlıg ögdig *bıratyaya şiri* taqşut koşdım 15/89

Çısuya Tutuñ Eski Uygur Türkçesinin Budist edebiyatı döneminde eserler vermiş ve Gevezelik Boyası adlı manzumeyi yazan bir Uygur şair.

- ❖ küçeyü bedizegeli umunmışın körgü üçün bitidim *çısuya tutuñ* 12/63-64

Kalım Keyşi <*Chin.han lin xue shi*.Kaynaklarda Kalım Keyşi, Atsang Kalım Keyşi, Aryasanga Kalım Keyşi olarak da geçen Eski Uygur Türkçesi Budist edebiyatı döneminin şairlerindendir.

- ❖ kılutı atsañ *kalım keyşi* koşuğka ingürmiş şlok 16/111

Kki Kki Eski Uygur Türkçesi döneminde dini manzumeleri bulunan bir tercüman.

- ❖ talulap yığıp men *kki kki* taqşutka intirü tegindim 19B/13-14

⁵ Kuşala ve Sit-ibala terimleri, ETŞ'de “*kuşala: iyi faziletli, erdemli, becerikli*”; “*siti (bala): siti: başarı, mükemmellik, hakikat, yüce*” (Arat, 1991, 420) ve Wilkens Sözlüğü'nde “*Kuşala: bir Moğol hükümdarı (MS 1300-1329), Sit-İbala:Yuan hanedanlığı imparatoru (MS 1320-1323)*” (Wilkens, 2021, 428, 617) olarak geçmektedir. Şinasi Tekin ise Kuşala ve Sit-ibala'nın Çin'e hakim olan Moğol hanedanından iki kardeş-şehzade olup, birinin Ming-tsung (Kuşala) adıyla 1329'da, diğerinin de Ying-tsung (Sit-ibala) adıyla 1321'de tahta geçtiklerini söylüyor (Tekin, 1962, 236, Oda, 1977, 188-189).

1.1.5. Dinî Kişiler

1.1.5.1. Tanrılar ve Adları (Buddha ve Bodhisattvalar)

Abita / Amitābha / Amitāyus bir Buddha adı, Batı yönünün Buddhası.

- ❖ *abita* burkan uluşınta 20B/27: *amita aba* burkan yüüzin yügerü biz körüp 13B/51: *arya* vayruçana eksübi *amita ayusı* 9/65: *amita ayusı* burkan maña yügerü közünüp 16/51: *amita ayusı* suduruğ 22B/8

Amuga-ṭarṣi bir Bodhisattva adı, lakabı.

- ❖ *amuga tarşını* kuruğsuz kördeçi 10/86

Arya-avalukda'işvari merhamet Bodhisattvası'nın adı.

- ❖ altınç köñül bilig ök *arya-avalukda'işvari* adanur 20C/67-68

Aryavayruçana bir Buda'nın adı.

- ❖ *aryavayruçana* eksübi amıda-ayusı 9/65

Aşuka Şiri günahları bağışlayan 35 Buddha'dan biri.

- ❖ busuşsuz kutluğ *aşuka şiri* 10/182

Avalukiḍa işvara bir Bodhisattva'nın adı.

- ❖ *avalukiḍa işvara* nırvana kidu 9/70

Azrua Maniheizm'de en büyük tanrı.

- ❖ arığ brahmi çın *azrua* birmiş 10/133

Badıra Şırı bir Buddha adı.

- ❖ ayaguluğ *badıra şırı* su-çantırabudı 9/66: başçı uduşgağı *badıra şırı* atlığ bakşım 10/150

Barivışuti tanrısal bir varlığın adı, temiz kişi (bir Buda'nın lakabı).

- ❖ *barivışuti* tözi arığ süzük 10/201

Çağravart evrensel hükümdar, yeryüzünün hükümdarı, törelerin uygulandığı Buddha (bir Budhha adı ve lakabı).

- ❖ saṅgi *çağravart* kaṅka (yükünü) 11/144

Çandana Şiri bir Buddha adı.

- ❖ *çandana şiri* cından ülüglüg 10/158

Çuvala Pırabası bir Buda adı.

- ❖ tutçı yarukluğ *çuvala pırabası* 10/60

Dana Şiri bir Buda adı.

- ❖ *dana şiri* atlıg ed tavar kutluğ 10/214

Eksübi bir Buddha adı. Doğu yönünün Buddhasıdır. (=Akşobi)

- ❖ arya vayruçana *eksübi* amıda ayusı (atlıg) 9/65

Gandaḥastı bir Bodhisattva adı.

- ❖ a(r)dın *gandaḥastı* başlap bodisatavlıg 9/71

İndira kidu-tuvaça raça bir Buddha adı.

- ❖ *indira kidu tuvaça raça* ıduğ iligke yükünür men 10/238-39

Kusuma Şiri bir Buddha adı (Buddha-kral).

- ❖ köpke asıglıg *kusuma şiri* atlıg 10/198

Mançuşiri üstün niteliklere sahip bir Buddha ya da Bodhisattva adı.

- ❖ utğurağı *mançuşiri* öriğmiş kut küsüş 13A/42: tutçı *mançuşiri* teg kut küsüş öritip 16/34: alp biliglig ıduğ kutluğ *mançuşiri* teg 16/41

Nayaka bir Buddha adı.

- ❖ *nayaka* yırçike yükünür men 10/191

Raşmı “parlak ışıklı” manasında bir Buddha adı.

- ❖ *raşmı* yarukluğka yükünür men 10/95

Ratna-çañtırā “ay cevherli” manalı Buddha veya Bodhisattva adı.

❖ *ratna-çañtırā* erdini ay teñri 10/94

Ratnaşiki Başında bir öbek alev olan ve ateş ile dünyayı yıkacak eski Buddhalardan ikincisidir.

❖ *ratnaşiki* burķantın alķış alıp 11/117

Samantabadırı bir Bodhisattva adı. Çeşitli sūtralarda Bodhisattvalar’ın iki liderinden biri.

❖ alp *samantabadırı* vaçıra tuvaça 9/69: ıduķ *samantabadırı* bodisatavniñ yorır ķut 16/109: ol *samantabadırınıñ* yorımış yig yoriğ 13A/41: umuğumuz *samantabadırınıñ* yoriğı tolğu üçün 13B/54

Sanğı bir Çakravarti (Buddha) veya Nāgarāja (kobra-kral) adı.

❖ *sanğı* çakravart ķanķa (yükünü) 11/144

Sartavahı rehber, kervancı başı, Buda Kanakamuni’nin oğlu/ Buddha.

❖ *sartavahı* yolçı yirçi aşuça yime 9/27

Sarvaartasıdı bir Bodhisattva adı, Buda Sakyamuni’nin aydınlanmadan önceki adı.

❖ *sarvaartasıdı* tigin ağ öñdünlüg 9/25

Sımartı Şiri bir Buddha adı.

❖ uluğ tuyunmış *sımartı şiri* atlığ uğanlar ķanına yükünür men 10/222-223

Su-çañtırabudı bir Buddha adı.

❖ ayağuluğ badıraşırı *su-çañtırabudı* 9/66

Suryagarbı bir Bodhisattva adı.

❖ ançulayu oķ *suryagarbı* vaşır yalınlığ 9/67

Suuparı kirtiđa-nama-ťiya şiri bir Buddha adı.

❖ *suuparı kirtiđa-nama-ťiya şiri* atlığ 10/230

Suu-vikiranda şiri bir Buddha adı.

❖ maķapuruş uluğ er *suu-vikiranda şiri* 10/246

Şakimuni Buddha Sakyamuni. Sakya kabilesinin bilgesi ve tarihi Buddha.

- ❖ *şakimuni* atlıg uğanlar arşısı 10/14: alp *şakimuni* ... 22B/3: şarırıg ayayu

*şakimuni*ka yükünü 11/145

Şeker *Skt.śakra* tanrılarının hükümdarının adı (=şakre).

- ❖ ş tokıyu *şeker* teg tapıngu ol 11/143

Vaçıratuvaça bir Bodhisattva adı.

- ❖ alp samantabadıra *vaçıratuvaça* 9/69

Varskandı Hint tanrılarının-dan Śiva'nın diğeri adı.

- ❖ vasavı teñriniñ kirişlig yasın *varskandı* toña kürzun 11/27-28

Vasavı bir tanrı adı (=Indra).

- ❖ *vasavı* teñriniñ kirişlig yasın *varskandı* toña kürzun 11/28

Vayrapan bir tanrı adı, 28 Budist haleften biri.

- ❖ vigni vinayikiler örledserler öntürgey *vayrapanlar* közin 11/16

Vikirandagamini bir Buddha adı.

- ❖ ağınçsız kınığlıg *vikirandagamini* 10/262

Yadyadatı bir Buddha adı, Buda Kanakamuni'nin babası.

- ❖ başın ıdturunmış *yadyadatı* teg 10/148

Yama-raça bir ölüm tanrısının adı.

- ❖ *yama-raça* körügin buşdaçı erür 12/43

1.1.5.2. Tanrı Yakını

Lakışmanı Tanrı-kral Rāma'nın kardeşi.

- ❖ *lakışmanı* toñalıg çerig 11/142

Praçapağı Buddha Sakyamuni'nin teyzesi.

- ❖ *praçapağı*ka inanmışların 10/123

1.1.5.3. Peygamber

Aryayışa (*O.Far. yişuyazd*) Hz. İsa.

- ❖ alku biş ajunlarığ umuğı *aryayışa* töz nom ... 7/1-2

Maḥamat son peygamber Muhammed.

- ❖ *maḥamat* pıgambar ara kirmiş 11/155

Mani Mani, Mani dininin kurucusu.

- ❖ *mar mani* firiştilarkā 2/4: ayağığ atlığ kañım *mani* burқанım 7/4

Maran-mışana *maran mešha ~ mar mesaha* /Jesus. Hz. İsa.

- ❖ *maran-mışanam* mañgal tirlir 11/153

Maytri Budist Mesih, gelecek olan Buddha'nın adı.

- ❖ tuşayın siziñe *maytri* 17/4: sağıngıl mini *maytri* 17/8: öntürgil mini *maytri* 17/12: algıl mini *maytri* 17/16: tözüni tatutğıl *maytri* 17/20

1.1.5.4. Bakşı- Hoca- Kahin

Kamala Anantaşiri *Kamala Ananta-Śrī*. Budist bir rahip veya hoca.

- ❖ burқан kıtın bulup men *kamala anantaşiri* kininte 25/12

Nagarçunı *Nāgārjuna*. Budist bir filozof, bir Guru'nun adı.

- ❖ ayağıluğ *nagarçunı* bakşı öze 15/87

Saṅgadiz Buddha Vasubandhu'nun öğrencisi (tilmizi), bir rahip.

- ❖ *saṅgadiz* bakşınıñ savıña öçeşmek 11/93

Sorḍapan Hīnayāna öğretisinin ilk azizi olan Śrota-āpanna, Budizmde “kutsal yaşam ırmağına giren kişi” olarak tanımlanır.

- ❖ başlap *sorḍapan* arḥantta ulatılarnıñ 10/136

Şanda *Mo. śanta*. Bir öğretmen, Buddha'nın öğrencisinin adı.

- ❖ *şanda* bakşıka yükünür men 10/15

Varkşı *Skt. vṛkṣa*. Bir kahin adı.

- ❖ *varkşı* arzıça sorzun 11/32

1.1.5.5. Diğer Dini Kişiler

Laṅkeşvarı kişi adı, şeytan Rāvaṇa'nın lakabı.

- ❖ *laṅkeşvarı* teg lençük erser 11/137

Maḥa-puruş Buddha veya Çakravarti gibi ulu bir adam.

- ❖ *maḥapuruş* uluğ er suu vikiranda şiri 10/246

Manu levkūn <Chin. 𐎢𐎡𐎴 *lao jun* = Laozi. Kişi adı.

- ❖ *manu levkünni* mantılmış tirlir 11/157

Margamaya⁶ bir kişi adı?

- ❖ *margamaya* teg makalak urursen 11/75

Ma-su⁷ bir kişi adı?

- ❖ *masu* tuğmaz men santa 11/154

Nanti ejderha şahının adı. Bir Nagaraja.

- ❖ *nanti* luu takı saşınçsızın keçmez 11/87

Raḥu Asura'da yer alan ve ilk liderlerden olan bir şeytan.

- ❖ *raḥu* öze abıdılmaksız 10/90

Sudani Buddha'nın ve onun müritlerinin koruyucusu olan zengin bir tüccar.

- ❖ *sudani* başdınlığ edgü erenlerniñ 10/138 : ıaltı *sudani* on urı teg ıalısız birkerü 13F/175

Vasundarı bir yer tanrıçasının adı.

- ❖ *vasundarı* alkış urzın 11/33

⁶ Tam bir netlik söz konusu olmayan bu ibare için Arat, “marga: kutsal yolun 8 bölümü, doğru yol + maya: aldat-, şaşırt-“ tanımını vermektedir (Arat, 1991, 388). Tokyürek marga için “yol” + maya için de özel isim olarak “Sakyamuni'nin annesi” tanımlarını yapıyor (Tokyürek, 2019, 73). Wilkens ise “*Skt. mārgamāyā, muhtemelen bir kişi adı*” tanımını kullanıyor (Wilkens, 2021, 469).

⁷ “Maşı ~ Ması : erkek adı, kişi adının bir bölümü” (Wilkens, 2021, 470). Arat ise ‘kafiyeden dolayı yabancı bir kelime olmalı ki’ aslı tespit edilinceye kadar her şekilde tefsir edilebileceğini vurguluyor (Arat, 1991, 395).

1.1.6. Diğer Kişiler

Elig Balaçuk'un küçük erkek kardeşi.

- ❖ inim *eligniñ* kelinim timiñniñ oğlum küzünüñ 22A/7-8

İma Şiri Beg *Skt. Nemaśrī*. ETŞ 22. metinde geçen kişi/ erkek adı.

- ❖ *ıma şiri beg*. yigen 22B/59

Küzü Balaçuk'un oğlu.

- ❖ oğlum *küzünüñ* kızım kütbeçüknüñ bular yime 22A/7-8

Nırmala Şiri Beg ETŞ 22. metinde geçen bir kişi/erkek adı.

- ❖ yigen.... *nırmala şiri beg* 22B/58

Sarığ Açarı ETŞ 22. metinde geçen kişi adı.

- ❖ ... ım *sarığ açarı* çın tigin kelin teñrim 22B/50-51

1.2. Yer Adları

1.2.1. Kağanlık Merkezleri

Açagarh <*Skt. rājagṛha*. Eski Hindistan'da Magadha krallığının başkenti.Buda Sakyamuni'nin vaazlar verdiği bu şehir aynı zamanda kral Ajataşatru ve babası Bimbasara'nın da kağanlık merkezidir.

- ❖ *açagarh* atlıg balıқта 19A/4

Koçu bugünkü Turfan vahası yakınlarında, Uygur hükümdarlarının idare merkezi olan şehrin adıdır.

- ❖ *koçu* tağında kaplan yok quduğ suvında balıq yok 34/7

1.2.2. Ülkeler

Çambudivip *Skt. jambudvīpa* Budizm’de Hindistan olarak tanımlanan bu şehrin yeri, tam olarak bilinmese de bir at arabasına benzediği ve güneye bakan yüzünde bir üçgen olduğu aktarılır.

- ❖ *yaba çambudivip* uluşta 20D/118: *çambudivipte* bodğu ol 11/110

1.2.3. Kentler

Laṅkapur bir şehir adı.

- ❖ *laṅkapur* balıknı neteg kıltı 11/141

Nalanṭ Hindistan’da bir köyün adı.

- ❖ *n uşikke nalanṭ* kelzün 11/81

Şandapur bir şehrin adı.

- ❖ *şandapur* yolın körkiḍü birmeklig 10/12

1.2.4. Göller

Aştanik obıt sekiz özellikli bir cennet gölünün adı.

- ❖ *aştanik obıt* suvları amrılıp 20E/130

Layançaṅ bir göl adı.

- ❖ *layançaṅ* taluytın naru keçser 11/139

1.2.5. Dağlar, Tepeler

Koçu Tağ Koçu şehrinin zirve dağı.

- ❖ *koçu tağında* kaplan yok kuduğ suvında balık yok 34/7

Sumır/ Smır/ Sumur Budizmde Dünya’nın merkezine oturtulmuş “dağlar hanı: Sumeru Dağı.”

- ❖ buyanlığı *sumır* tağığ turğurtuñuz 7/119: ançulayu ıaltı *sumır* tağlar ıanı teg 9/11: yintem ... b ... *sumur* tağ ... 16/12: yava erdinilig *smırın* 20D/98

1.2.6. Diğer Yer Adları

Lokaṭaḍu Budizm’de bir dünya düzeni, yaşam alanı.

- ❖ bavaḡr tüplüg *loḡaṭaḍunun* 10/206

1.3. Kavim ve Boy Adları

Karaçu⁸ Cengiz Han/Cengizîler soyuna mensup olmayan sıradan/ avam halk, boy.

- ❖ *ḡaraçu* bodunnuḡ bili 11/162

Sakı *Skt. śākya* Buda Sakyamuni’nin ait olduğu boyun adı.

- ❖ *sakılıḡlar* arzısı ṡardulı arslan 11/147

Türk Türk kavmi, Türk milleti.

- ❖ *yime türk* savında bar 34

1.4. Niteleme Adları

1.4.1. Fiziksel-Bedensel Özellikleri İçeren Niteleme Adları

aç aç.

- ❖ erdemsiz ḡalmaz *açın* 32/10

aḡrıḡlıḡ hasta, muzdarip.

- ❖ iglig öneḡdi *aḡrıḡlıḡ* ḡatıntı 35/130

aḡıḡlıḡ akıntılı, deḡişken.

- ❖ *aḡıḡlıḡlı* adıḡsızlı alḡu türlüḡ 14A/15

aḡıḡsız deḡişmeyen, sabit.

- ❖ *aḡıḡsız* oḡuş nomluḡ et’üzlüḡ 10/131: *aḡıḡsız* oḡuşın atırılıp önmiṡ 10/256

⁸ Arat *karaçu* adı için Kaşgari’den hareketle “Karaçuk: bir Oḡuz ṡehri” (DLT: I, 487) olabileceğini söylüyor (Arat: 1991, 395). Clauson “karaçi” kelimesini Moḡolca’da “*karaçu: Cengiz ailesinden olmayan, sıradan insanlardan biri*” olarak tanımlarken (EDPT, 1972, 647); bu kelime (karaçi) Kaşgari’de “*kapıları dolaşan dilenci*” diye geçiyor (DLT: I, 445). Wilkens “*Mo. qaraçu: halk, nüfus*” olarak (Wilkens, 2021, 334), Türker de Çaḡatay Hanlığı’nın dağılmasında da etkin olan *Cengizîler soyuna mensup olmayan sıradan bir halk* olduğunu belirtiyor (Türker: 2022, 112-128). Ayrıca Karaçu/Karaçi ve Karaçu beyleri için bkz. Paşaoḡlu 2021: 51-82, Kök, 2020: 1-30.

altunluğ altından, altın değerinde.

- ❖ *altunluğ* lınhuata toğarlar 20D/87

art dağın sırt ve beli, sarp yer, tepe.

- ❖ atakımsınmayuk atığ bolsar *art* sayu mayakayur 34/5

ayraklığ alametli, işaretli.

- ❖ körü kânınçsız lakşan *ayraklığ* 10/192

bakdılığ bölme duvarlı, dekorasyonlu.

- ❖ setireksiz tıyalığ *bakdılığ* 20B/39: eliger yoçan uluğın e.... *bakdılığ* 20F/180-181

başgucluğ (dağ) doruklu, zirveli.

- ❖ idiz tikim kayalık *başgucluğ* erip 8/11

başlığ başlı, başı olan.

- ❖ toyn körklüğ tuğ *başlığnıñ* törüsin tutup 9/74

bilegüsüz bileğisiz, traş edilmemiş.

- ❖ *bilegüsüz* yiti vajır tiyür 3/5, 3/6

boğdam küflü, küf.

- ❖ *boğdam* atıñ tegşilip tatıglığ bolduñ 35/84

bük köşe, kenar, yarıklarla dolu.

- ❖ iç teriñ kat *bük* tağta 8/9

çoğurt (ağaç için) gölgeli.

- ❖ imirt *çoğurt* söğüt arasında 8/13

çoğluğ yalınlığ (birlikte) parlak, görkemli, heybetli.

- ❖ tenkergülüksüz *çoğluğ yalınlığ* 10/164: töşgergülügsüz *çoğluğ yalınlığ* 10/269: *yalınlığ çoğluğқа* yükünür men 10/23

egri eğri, düz olmayan.

- ❖ kesmenler *egri* talını 32/7

erdinilig süslü, cevherle süslü, mücevherle süslenmiş.

- ❖ *erdinilig* ıdıg tûmekin 20A/10: yiti *erdinilig* bir sıruğ 20B/33: yava *erdinilig* sımırın 20D/98: *erdinilig* söğüt huaların 20E/120: yiti *erdinilig* yirlerte 20E/132: altınç kamağ *erdinilig* 20E/163: bişer yüz koltı *erdinilig* 20E/167: bu *erdinilig* ıdıgler 20F/191

ıdıız sarp, dik.

- ❖ *ıdıız* tikim kıyalık başgukluğ erip 8/11: *ıdıız* uçruğluğ tuğ örü tikip 10/233: toprak öze toprak öndi *ıdıız* boltı 35/35: aşayın tiser sen *ıdıız* turur 35/36

ıgılg hasta olan, hastalıklı.

- ❖ *ıgılg* öneğdi 35/130: ... *ıgılgler* 7/173

ıgsız sağlıklı, hasta olmayan, sağlam.

- ❖ emgeksiz *ıgsız* inç bolup 22B/41

ıdıgılg süslü, süslenmiş, donanımlı. (=itiglig)

- ❖ tuğçı yisđim erter keçer *ıdıgılg* nomlar 9/34: yiti erdinin *ıdıgılg* 20D/92: yaltırıyur erdinin *ıdıgılg* 20D/116: alku erdinilerin *ıdıgılg* 20E/128: kiñ alkığ *ıdıgılg* sakınğu ol 20F/186: uz *ıdıgılg* üç ödteki kıayu barınça 21/1

kıarı yaşlı, ihtiyar.

- ❖ ak bir saçlığ *kıarı* anam 28/3: *kıarı* yaşlığ ol anam 28/7: it *kıarı* bolsar yatıp ürür 34/6: teve *kıarı* bolsar bunkal bolur 34/9: ud *kıarı* bolsar murañın bolur 34/10: kıız *kıarı* bolsar kıçın körgü 34/11: koyñılار *kıarı* bolsar irçin bolur 34/12: er *kıarı* bolsar kerçin bolur 34/13

kıanlığ kanlı, (göz) kan çanağı gibi.

- ❖ *kıanlığ* bukaç teg karakı tiyür 5/21

kıart kart, ihtiyar, yaşça büyük.

- ❖ *kıart* kiçig yigit ... kerek 33/7-8

kıaşığ kaşı, kaşı olan.

- ❖ tolılığ bulıt teg tonkı *kıaşı* tiyür 5/20

kirişlig ok kirişli, yay telli.

- ❖ vasavı teñriniñ *kirişlig* yasın 11/27

köküzlüg göğüslü.

- ❖ kün teñri yaruqın teg *köküzlügüm* bilgem 3/9

qooş çift, ikiz.

- ❖ budğıl arıq *qooş* yorıqlı samadı qutrulmaq 13G/187

qurtğa yaşlı, ihtiyar (kadın).

- ❖ tetrü saqlıq *qurtğa* yek kelir tiyür 5/19: tetrü saqlıq *qurtğa* yek kelipenin 6/11

ootluğ ateşle kaplı, ateşli.

- ❖ uşun sansarlıq *ootluğ* ev içinde 10/216

ödvi/ ötvi keskin, sert.

- ❖ *ödvi* yitvi oçme yaruq top tolup erip 12/38: *ödvi* vayturılıq yağız yir ... 20B/31:
vajırda *ötvi* biligligim tüzünüm yaruqum 3/7: vajırda *ötvi* biligligim bilgem yaşam 3/8

öñlüğ renkli, ... görünümlü.

- ❖ öñi öñi *öñlüğ* qumları 20E/142: seviglig *öñlüğ*in yaltrıyu 20B/47

saqlıq saçlı, kıllı.

- ❖ tetrü *saqlıq* qurtğa yek kelir tiyür 5/19: tetrü *saqlıq* qurtğa yek kelipenin 6/11: aq bir *saqlıq* qarı anam 28/3

señir yamaç, köşe, dağ çıkıntısı.

- ❖ *señir* bulun terin tağta 8/17: tağ yirinte tağ öndi *señir* boltı 35/35

suvluğ sulu, suyu bol.

- ❖ sermelip aqar *suvluğ* erip 8/19

tegirmi daire, dairevi, yuvarlak.

- ❖ qulaçça erip tep *tegirmi* pravışı erür 9/18: tolu *tegirmi* erdini oot atlıq 10/62: *tegirmi* tam içinde esrük boltıñ 35/44

teglük kör, âma.

- ❖ *ka ... teglükleri* qararmış könüllüg monkul 7/182

tıyalıg bölme duvarlı, süslü.

- ❖ *setireksiz tıyalıg* bakdılıg 20B/39

tikim dik, yüksek.

- ❖ *idiz tikim* kayalık başgukluğ erip 8/11

tikvi yükseklik, dik.

- ❖ *yatvısıncıa tikvisinçe* on sınıar üç ödkı 13A/5

turgın durgun, sakin.

- ❖ *turgın* süzük ol suvnuñ 20B/21

uçruğluğ zirve, doruk.

- ❖ *idiz uçruğluğ* tuğ örü tikip 10/233

ulınçıg kıvrımlı, dolambaçlı.

- ❖ *ulınçıg* sarsarta ıaltımız 7/104: *ulınçıg* ajunlarıntın ıutkıarıp 7/311: *ulınçıg* emgekke sokışmışlarığ 10/219

vajırlıg elmaslı, elmastan yapılmış.

- ❖ *öküş telim vajırlıg* 20E/141

vayturılıg mücevherli, taşı.

- ❖ *ötvi vayturılıg* yağız yir 20B/31

yasğak düz, yassı.

- ❖ *yarmanayın tisersen yasğak* turur 35/36

yaşlıg yaşlı, ihtiya.

- ❖ *ıarı yaşlıg* ol anam 28/7

yınçülüg incili, inciyle kaplı.

- ❖ *uluğ yınçülüg* toorlarta 20A/5

1.4.2. Değer Yargılarını ve İlgili Soyut Unsurları İçeren Niteleme Adları

adın başka, farklı.

- ❖ *adın* tümke köñüller 7/409: birle yana *adın* alku uluşlar sayu 9/43: *adın* ana-bar teñriniñ kalıkınta 16/73: *adın* qalmış qatunlar tiginler yime 22B/32: *adın* kişilertin tıdıǵ bar saqlanǵıl 35/144: *adın* kişi tişi öze et'üzün tegre körser 35/147: öške *adınқа* asıǵlıǵ iş bñdürüp bñdkerip 13D/130: *adınlar* asıǵın kılǵuluǵ işte 10/259: ödüǵçisiz *adınlarқа* umuǵ bolayın 9/108: *adınlarқа* asıǵlıǵ işig işlettiñiz 7/146: *adınlarқа* asıǵ bolzun tip 22B/9: *adınlarқа* yumkı ülemiş 22B/15: *adınlarқа* ülemiş buyan küçinte 26/9: *adınların* asıǵı üşün küü kelig öze 9/10

adınçığ mükemmel, seçilmiş, kutsal, aziz.

- ❖ *adınçığ* amraқ 4/2: *adınçığ* ıduқ қанımız 7/37: üsdeng yalañuz erser yime tañ *adınçığ* 15/35: *adınçığ* ıduқ қаған қан суусın 22B/22: *adınçığ* ıduқ қаған қан суусı 26/10

adruқ seçkin, üstün, ayrı, farklı, çeşitli.

- ❖ *adruқ* tañsuқ artuқ inçe işlig 10/129 : *adruқ adruқ* et'üzleri öze 10/257: *adruқ* ermez mü biligte 11/6: *adruқ* edǵu işleriñe ögirir men 14A/16: alquta yig *adruқ* öze köǵülür siz 15/33: *adruқ* seçme soǵançığ yig tözlüǵünñtin 15/62: *adruқ* uluǵ tuyunmaқıǵ tuyunayın 16/24: *adruқ* yig yoriǵlarım törüǵu uluşum 16/30: önüş yoriǵ edǵu *adruқ* içinte turup 16/39: *adruқ* kirtǵünç turǵurup 22B/13: *adruқ* küsüşleri top qanıp 22B/27, 23/5: *adruқ* buyanım küçinte 22B/39: bu yitiken sudurnuñ yigin *adruқ* 26/20: edǵu *adruқlar* ağ yörüǵlüǵ 10/29 : una bu oқ *adruқları* birer bireri 9/95 : aıtırtların *adruқların* kim yime neñ 15/12: *adruқlarқа* tükellig bir tüzünümñüñ 15/10

aǵır sayılan, itibarlı, saygın, mübarek.

- ❖ ay bir yañı *aǵır* uluǵ busat baçaǵ 26/2: *aǵır* buyanlıǵ kuñ tay qıu qutı 26/11

aǵlançığ iǵrenç, tiksindirici.

- ❖ *aǵlançığ* sansar içindeki 10/41

allıǵ hilekar, aldatıcı. (↓ **çevişlig**)

- ❖ *allıǵ* çevişlig kişiler aldayı turur üskünñde 35/19

alp 1. güç, güçlük, zor.

- ❖ *alp* erti sansartın ozgusu? 7/40: *alp* adalarının ozzunlar 7/419: çınlayu udumbar *alp* tapışguluğ 10/283: ig tapa körser sen eğ öñedmeki *alp* 35/58: il ılan açığın titmekin *alp* 35/62: kişi ara edgölüg yolun *alp* 35/108: *alpin* bulmış bu et'üzünün asığın alınlar 13F/166

2. cesur, kahraman, kudretli, alp.

- ❖ *alp* samantabadıra vaçıratuvaça 9/69: *alp* tuyğuluğ onarguluğ erdükinidin 15/64: *alp* biliglig ıduğ kutluğ mançuşiri teg 16/41: *alp* şakımını ... 22B/3: rednide yig menin edgü teñrim *alpım* bekrekim 3/3: rednide yig menin teñrim *alpım* bekrekim 3/4: umuğumuz uğan *alpnıñ* et'üz belgüsü 9/89

amıl ağlak (*birlikte*) sessiz, sakın.

- ❖ *amıl ağlak* aranyağanta 8/2

amrak sevgili, değerli.

- ❖ adınçığ *amrak* ... 4/2: *amrak* özkiem ... 4/3: *amrak* isig özin üzüp ölümke soğmış 18/3: *amrak* toğmış ini kelin 29/3

amrançığ güzel, sevimli, sevinçli.

- ❖ *amrançığ* köl yuullar içinte 20E/129: *amrançığ* ünlüg kuşların 20E/145: *amrançığ* ögenkielertin 20E/138: *amrançığın* uçdaçı kuşkıalar 8/5

aranz zavallı, sefil, çaresiz.

- ❖ *aranz* umuğsuz tınlıglarığ

arığ temiz, duru, saf.

- ❖ *arığ* nomlarta katıglanu 7/358: *arığ* tirin kuvrağ öze ağırladılar 9/72: yürün *arığ* edgü nomlar ağılıkıña 9/101: yavalmaz tepremez yanı *arığ* vaşır10/18: brahmaçarı *arığ* yorıglıg 10/126: *arığ* brahmı çın azrua birmiş 10/133: barı-vışutı tözi *arığ* süzük 10/201: ilki tözi *arığ* bilge biliglig 10/232: yintem *arığ* öz köñülüg burkan tip 12/11: ertmiş kelmedük közünür *arığ* uluşlar12/50: *arığ* süzük yig meñilig uluş anta ol 12/59: *arığ* sukavağı uluşta toğalım 13B/52: çamsız *arığ* kirsiz münsüz çaķşaput küdelim 13C/92: amtı muna bu yükünçüg *arığ* kut kolunçug 13F/169: budğıl *arığ* kooş yorıglı samadı kutrulmak 13G/187: arış *arığ* nırvan tözlüg ıduğ nomka 14A/2: yindem *arığ*

bodıçıt tip uluğ küülüg 14A/19: kopı arığ münegüsüz yig öküş tip 15/2: körür olar kirtü arığ burkanlarığ 15/9: kkirsiz arığ köñül öze bir keykie 15/18: arığ süzük et'üzüm tilim köñülüm 16/29: arığ bodı yorıgta küsüşı tursar 16/75: budğıl arığ nomluğ tilgen evirmek öze 16/95: birtemledi arığ silig kitzün tarıxzun 18/44: arığ nom oğuşı tözlüg ol 20F/227: arığ nom aşlıg teñrilerniñ 22B/19: arış arığ bu yitiken sudur erdinig 26/7: et'üz arığın ermek çaķşapıtıg bütürti 7/356: ağız arığın ermek çaķşapıtıg küzetti 7/36: arığın kelmişke yükünür men 10/87: öz tözi arığka yükünür men 10/111

arış arığ (birlikte) temiz, pak, saf, duru.

- ❖ arış arığ üç nom tilgenin 9/54: arış arığ çın nom tözin 13E/144: arış arığ nırvan tözlüg 14A/2: arış arığ kut qolunçuğ 16/22.

artuķ fevkalade, olağanüstü.

- ❖ artuķ süzük kirtgünçlüğ 24/2: ülgülençsiz yig üstünki artuķlarınta 18/20: ayı uluğ arduķ körkle et'üz belgürdün 9/12

asığlıg faydalı, yararlı.

- ❖ adınlarķa asığlıg işig işlettiñiz 7/146: köpke asığlıg kusuma şiri atlıg 10/198: barçaķa asığlıg ad mañgal bolmış 10/205: asığlıg bolur kişi ajunı bululmışı 16/82: upakar asığlıg işleri 20A/18

asığsız faydasız, yararsız.

- ❖ asığsız butadı öd kün keçürmekim öze 18/16

asra alçak gönüllü.mütevazı.

- ❖ asra köñülin yüküngeli 7/6

ayağuluğ saygıdeğer, aziz, muhterem (kişi).

- ❖ ayağuluğ umuğumuz birer tuşlarda 9/9: ayağuluğ badıraşırı su-çantırabudı 9/66: ayağuluğ arya sañga kuvrağlarķa 14A/3: ayağuluğ burķannıñlı ikegünüñ 15/11: ayağuluğ nagarçunı baķşı öze 15/87: ayağuluğ tolpy tüzün yolu öze 16/23: ayağuluğ tolpu tüzün bodısatav teg 16/42

ayığ kötü, fena, günah.

- ❖ alku *ayığ* kılınçlarımız 7/21: *ayığ* kılınçlığı şımnı iligintin 7/148: s... *ayığ* kılınçlıgları 7/230: yanturtunuz *ayığ* kılınçtın 7/331: kirlig *ayığ* kılınçığı kılmamak 7/351: *ayığ* kılınçığı öküngüg 7/402: rağa az başlap *ayığ* nomları 10/88: ara tıdmağnın *ayığ* tüşi 11/113: öküş kara *ayığ* yolluğ uruğug saçar 12/2: *ayığ* kılınç öçgü işte aşuğu evrilip 13F/155: biş anantras *ayığ* kılınç... 16/86: *ayığ* şımnı ters nomluğ k... 16/91: *ayığ* kılınç kıltım erser asanvar titmiş 18/4: *ayığ* kılınçlığı ağır yük yüdmekim öze 18/17: öküş *ayığ* kılınç kıltım ajun ajunta 18/22: kalmadı erki *ayığ* kılınç maña kılmaduğ 18/26: ağır *ayığ* kılınçı 20F/215: *ayığ* sağınguçılar tezdi 35/97: yintem *ayığta* yaratıntaçıları 7/155: muna amtı aç a yada *ayığlarımın* 18/29: *ayığların* bastılar 7/315: öñi kılmaduğ *ayığlartın* özüm tıdınıp 18/49

ayıbsız hatasız, masum, suçsuz

- ❖ *ayıbsız* bolmış kerek 33/1: *ayıbsız* bolmışta kin 33/15: *ayıbsız* tişike er 33/17

aziz kıymetli, aziz.

- ❖ kadirin bildeçi eşi üçün *aziz* can kanın kurban kıldaçı 30/2-5

azsız hırssız, tamahsız.

- ❖ kök kalıg yuklunmaksız *azsız* suksuz 15/6

bağırsak merhametli.

- ❖ baru yime umaz men *bağırsakım* 4/11-12

bağsal gururlu.

- ❖ *bağsal* kañımıznıñ suusı 11/102

bek sağlam, sıkı, sert, berk.

- ❖ darğa vaçıra *bek* katıg vaşır 10/212: öz kentünin *bek* tutğıl 35/27

bekrek kudretli, üstün.

- ❖ rednide yig meniñ edgü teñrim alpım *bekrekim* 3/3, 3/4

berk kuvvetli, güçlü.

- ❖ arduğ *berk* katıg küsüş turgurmuş 10/261: çıntamanı teg *berkin* bulguluğ 10/281

bışığ olgun, kemale ermiş. (↓ **yig**)

- ❖ alku ödte *bışığta* yig yigte *bışığ* bol 12/57

bilge bilge, alim, müşavir, bilgili kişi.

- ❖ tüzün *bilge* kişiler tirilelim 5/1: bizke yirçi *bilge* başı edgü ögliler birle 13C/83: uluğ *bilge* erenlerig ögirtür siz 15/45: teñri yaruğ küçlüğ *bilgeke* yalvarar biz 2/1: қаңычım a *bilgelerke* tapmaqsız siz 15/53: talaytağı *bilgelerniñ* sözün 11/68: vajırda ötvi biligligim *bilgem* yañam 3/8: kün teñri yaruğın teg köküzlüğüm *bilgem* 3/9: soñ futsı *bilgeniñ* alı yime edikmegey 35/75

biligsiz cahil, bilgisiz, akılsız.

- ❖ *biligsiz* biligdin öñi ödürtüñüz 7/66: *biligsiz* bilig ... 7/97: *biligsiz* biliglig қараңқу түнте 10/73: тақılıп *biligsiz* özin 11/70: *biligsiz* başlap nızvanılar oğurınta 16/85: қараңқу *biligsizniñ* közi 11/46: telđük *biligsizniñ* işi 11/134: *biligsizniñ* yanına 31/7

boş/ booş boş, serbest, özgür.

- ❖ kök қалықıғ kiñ *booş* sıgurur 12/45: *boş* taş yığıп buyan bilge biligig alқınчsız 13G/186: *boş* көñülin yağısızın burқан bolup 16/94

budğıl asil, asiller.

- ❖ *budğıl* alku burқанlarınñ büdkerlig tuymuşın 13A/21

bulğuluğsuz ulaşılmaz, bulunmaz (şey).

- ❖ қолulayu ülgüleyü *bulğuluğsuz* 15/4: ülgülep ne *bulğuluğsuz* edgü nom tapıp 16/38

bunқal zayıf akıllı, bunamış.

- ❖ teve қarı bolsar *bunқal* bolur 34/9

busuşluğ kederli, dertli, üzgün.

- ❖ kişin *busuşluğ* kadğuluğ turur 35/146

buşulmaqsız sağlam, bozulmamış.

- ❖ *buşulmaqsız* nom oğuşқа kirmek bölükde 9/2

buyanlğ kutsal, haşmetli, faziletli.

- ❖ ağır *buyanlğ* kın tay kıu kıtı 26/11

çın gerçek, hakiki, doğru.

- ❖ utğurağ *çın* arış arığ üç nom tilgenin 9/54: soğançığ edğü *çın* köni nomluğ 10/142: baramaarda *çın* yig yörüglüğ 10/200: maytrı köñüllüğ *çın* edğü öglisi 10/243: arış arığ *çın* nom tözin ayıglap irtimiz 13E/144

dıntar seçkin, üstün, ruhani.

- ❖ uqşadıncısız edğü *dıntar* bolğusun küselim 13C/80

çevişlig hilekar, aldatıcı. (↑ **allıg**)

- ❖ allıg *çevişlig* kişiler aldayı turur üskünde 35/19

dakşınaki saygıdeğer, muhterem.

- ❖ *dakşınaki* dıntarka yükünürmen 10/215

edğü iyi, has, katışıksız.

- ❖ t... siz *edğü* nomları nomlayı 7/82: *edğü* nırvanğa yakın iltidiz 7/116: turuğ *edğü* kılınçlıg işlarığ işlettiz 7/164: yürün arığ *edğü* nomlar ağılıgına 9/101: sasın öd erig *edğü* nomlarığ 10/10: *edğü* adruklar ad yörüglüğ 10/29: sudanı başdınlıg *edğü* erenlerniğ 10/138: sudur başdınlıg *edğü* nomlarığ 10/226: soğançığ *edğü* ad küü ildinür 10/229: maytrı köñüllüğ *çın* *edğü* öglisi 10/243: tükünü kırk sekiz *edğü* nomlarığ 10/264: çığsız ülgüsüz *edğü* nomlarığ 10/284: *edğü* *edğü* 10/296: maña mu *edğü* ol saña 11/78: bir ağızkıa *edğü* söz bar sözleyin saña 12/21: uqşadıncısız *edğü* dıntar bolğusun küselim 13C/80: bizke yırçı bilge bakşı *edğü* ögliler birle 13C/83: uz nomlamış *edğü* nomın ulayı bek tutup 13C/86: istim tutçı *edğü* yıldız isilgü kıltımız 13E/148: adruk *edğü* işleriğe ögirür men 14A/16: umuğumuz tolpy tüzün *edğü* erke 16/26: ülgülep neñ bulğuluğsuz *edğü* nom tapıp 16/38: ertmiş kelmedük köşünür ödkı *edğü* erenler 18/59: aşlık tarıg *edğü* bütüp inç bolzunlar 24/11: bu buyan *edğü* kılınçnıñ tüşinte 25/11: *edğü* kişiler yolın kese kıtıglanur 35/20: ırakta sav eşidüti *edğü* 35/96: yağuktaki iş bütüdi *edğü* 35/96

emgeklig acılı, sıkıntılı, dertli.

- ❖ *emgeklig* taluytın keçürtünüz 7/115: *emgeklig* tolğaklıg tınlıglarkā 7/224: *emgeklig* tüntin ertürdeçi 10/27: oğramış işiñ bütmez etüzün *emgeklig* 35/117

éjinçig hayrete şayan, şaşırtıcı.

- ❖ *éjinçig* ıduğ erdini yalınlıg 10/30

er yiğit, kahraman, er.

- ❖ *er* kutı belin suv kutı terin 34/4: alpağut *erke* yükünür men 10/47: öşeliksiz *erke* yükünür men 10/255: öz baqşımız ögin tuymış öşeliksiz *erniñ* 13A/33

erdemlig erdemli, faziletli.

- ❖ *erdemlig* qara laçın 32/9: *erdemlig* kişi erdini birle tüz ol 34/1: *erdemlig* kişilerig ayağıl 35/49

erklig güçlü, kuvvetli, kudretli.

- ❖ yaba qat qat *erklig* toori alqınçsız körüglüg 13A/7: *erklig* qannın yarlıkı arqulayu turur evinde 35/19: kür luular *erkligi* ilig qan atlıg 10/38: köñül *erligig* ögirtürdeçi 10/195: tenri yalñuq *erkliglerinte* 10/162

ertimlig fâni, geçici.

- ❖ *ertimlig* menjike ilinmişke 7/113: etüz *ertimligin* saqınıp 7/353

esirgençsiz eli açık, esirgemeyen, cömert (kimse).

- ❖ *esirgençsizin* üleyü yarlıqatınız 7/223

esrük sarhoş, akli başında olmayan.

- ❖ tegirmi tam içinde *esrük* bolın 35/44

eşügsüz yalansız, yanlışsız, hilesiz.

- ❖ *eşügsüz* çın vyakrit alqışığ alalım 13C/60

irçin utangaç, erkek düşkünü. (Arat, 1991, s. 423)

- ❖ qoyñılar qarı bolsar *irçin* bolur 34/12

irig iri, iri yarı, kaba saba.

- ❖ *irig* kadir yavlağ içkekler öze 10/66

irinç sefil, zavallı, biçare.

- ❖ bizni teg *irinç* tınlıqlar 7/107: *irinç* emgekke basıdılmışlarığ 10/68: sansarta *irinç* mini teg 17/5

irinçülüg günahkar, suçlu.

- ❖ irkilü kelmiş tsuy *irinçülüg* 10/65

kadağsız günahsız, suçsuz.

- ❖ çimsiz silvisiz münsüz *kadağsız* 10/282

kadır gaddar, acımasız, zalim.

- ❖ *kadır* yavlağ tınlıqlarığ yavaldurğu üçün 9/81: *kadır* katğı katığ sav yügerü kelti üskünde 35/12: irig *katır* yavlağ içkekler öze 10/66

kadğuluğ kaygılı, dertli, endişeli, sıkıntılı

- ❖ kisiñ busuşluğ *kadğuluğ* turur 35/146: *kadğuluğnuñ* emgeklignin yarağı iyin 9/83

kal aptal, akılsız, ahmak.

- ❖ umuğsuz irinz monkul *kal* ağuluğ yılkıta 7/52: *kal* tilve teg ertiler 7/235

kanımlığ hoşnut, memnun.

- ❖ *kanımlığ* bolup kayğusuz yağıl 11/23

kasda hasta, yaralı, üzgün, deli (?).

- ❖ karanqu biligsiztin közi *kasda* muñı bolmağıntın karışır manga sözi 11/45-47

katğı kaba, kötü.

- ❖ kadir *katğı* katığ sav yügerü kelti üskünde 35/12

kınığlığ kararlı, azimli, gayretli.

- ❖ ağınçsız *kınığlığ* vikirandagamini 10/262

kıvrıkağ cimri, hasis. (↓ **saran**)

- ❖ *kararmış köñüllü monkul... kıvrıkağ saranlar 7/184*

kirsiz kirsiz, temiz, günahsız.

- ❖ örüg amrılmış vıwala *kirsiz* 10/110: çamsız arıg *kirsiz* münsüz çağşaput küdelim 13C/92: nırmala *kirsizke* yükünürmen 10/103

kirtgünç /(lüg) inançlı, imanlı, mü'min.

- ❖ *kirtgünç* köñülleri ... 7/349: pek katıg süzük *kirtgünç* köñüllüg 26/4: yüz yüzegütün berü *kirtgünçin* 7/10: yürekimde içtin barmış *kirtgünçüm* öze 9/102: artuğ süzük *kirtgünçlüg* kuñ tay kıu kutınıñ 24/2

korkınçsız korkusuz, korkmayan.

- ❖ on uluğ küç tört *korkınçsız* eñreyük başlap 9/51: tağı artuğrak *korkınçsız* kılip 10/116

köni doğru, gerçek, hakiki, dürüst.

- ❖ *köni* buyruk közüngüçe közünüpen 6/6: eşsiz *köni* nomuğ nomlatıñız 7/114: *köni* nomluğ köprügüg körkittiniz 7/122: teñri yiriñe barğı *köni* yol körkittiniz 7/152: *köni* tözin unitmışlarğa 7/322: örgüt tuğçı *köni* kirtü nom nomladaçı 9/106: bir tek *köni* yol körkidü birip 10/76: soğançıg edgü çın *köni* nomluğ 10/142: *köni* tuyunmışğa yükünürmen 10/199: içtin sınarķı *köni* yorıgılığ 10/236: *köni* tuyunmağ bilge biliglig 10/278: *köni* ögeli bögüş urğıl oduğın saķın 12/17: olar *köni* nomluğ asıgın tapmaķtın 13C/79: tegintürgü tutdurgu üçün *köni* nom nomlalım 13C/96: *köni* tuyunmaķlıg küçüg köñülçe yığalım: 13C/108: bir uçluğın *köni* nomuğ ğop ödte küşedip 13F/159: körkütür *köni* yolını 32/6

körkle güzel, görkemli.

- ❖ körü ğanınçsız *körkle* körkünüzni 7/166: ayı uluğ arduğ *körkle* et'üz belgürdür 9/12: toķılığ *körkle* munçuķtın erđmiş 10/61: *körkle* tañgsuğ taydu kidini kav lınħuata 12/61: körüg maytri *körkle* buyan uz bilge biliglig: 13C/106: yitiñsız *körkle* bolmışın 20B/36: toķılığ *körkle* ğurığarlar 20F/187

küçlüg güçlü, kuvvetli, kudretli.

- ❖ teñri yaruk *küçlüg* bilgeke yalvarar biz 2/1: *küçlüg* priştiler küç birzün 4/19: tepretgülsüz *küçlüg* küsünlüg 10/165: narayana şiri *küçlüg* küsünlüg 10/190: daşabal

on *küçlög* tuyunmışlarlığı 10/210: on *küçlög* bögü biliglig uğan arzılar 18/32: kidirti tepremiş *küçlög* yağı kitdi 35/86: aşılmış üstelmiş *küçlög*in 22B/21

kürlög aldatıcı, hileli, kurnaz. (↓ **tevlig**)

- ❖ il içinte tevlig *kürlög* buyruk bar 35/48: *tevlig* kürlög tapıgçı tağdın turup ... tiler 35/121

küvençlig kibirli, gururlu.

- ❖ *küvençlig* suv küznekiñe soqlunmışlarğa 7/121

lençük mükemmel, harika, fevkalade.

- ❖ lañkaşvarı teg *lençük* erser 11/137

meñilig mutlu, mesut, memnun.

- ❖ kamağ iliniñ *meñilig* bolmağı 11/16: arıg süzük yig *meñilig* uluş anta ol 12/59: arduq *meñilig* yırtınçüte barıp turayın 16/52: artuğrak *meñilig* uluşuğ 19A/8: ertingü *meñilig* uluşta 20D/110: asıglıg *meñilig* kılmışın 20F/196: alasız bir teg *meñilig* bolzunlar 25/6: t... turqaru *meñilig* in 7/226

monkul şaşkın, deli, şuursuz.

- ❖ umuğsuz irinz *monkul* kal ağuluğ yılkıta 7/52: turkanı *monkul* ertiler 7/56: qararmış köñüllüg *monkul* ... 7/183

muntuz şaşırtıcı, aldatıcı, tahrik edici.

- ❖ muntru *muntuz* yekler kelir tiyür 6/16

munuq şaşkın, budala.

- ❖ uqmaz tuymaz *munuqlarıg* qorqıdır siz 15/42

muğı << *Skt.mürkha* aptal, cahil, ahmak. (↑ **qasda**)

- ❖ qarañku biligsiztin közi *qasda muğı* bolmağıntın qarışır manga sözi 11/45-47 (cahil, bilgisizin gözü, hasta-deli ve ahmak olduğundan sözü bana karışık gelir.)

murançın⁹ ahlaksız, müstehcen.

- ❖ ud qarı bolsar *murançın* bolur 34/10

münlüg kusurlu.

- ❖ kintsü *münlüg* yaşuqlarıg kiñürü açınıp 13A/19

nışvanılıg ihtirashı, tutkulu. (=nızvanılıg)

- ❖ ördüg bağ başlap *nışvanılıg* şımnı 10/249: küden *nışvanılıg* kkir yuqlunmaqsız 10/274

oduğ uyanık, dikkatli.

- ❖ köni ögeli бүгüş urğıl *oduğın* saqın 12/17

ooqsuz talıhsız, nasipsiz.

- ❖ *ooqsuz* tutçı tınlıqlarınñ asıgın kılgu üçün 13B/56

ögli zeki, akıllı, düşünceli.

- ❖ bizke yırçı bilge baqşı edgü *ögliler* birle 13C/83: maytrı köñüllüg çın edgü *öglisi* 10/243

ögrünçlüg sevinçli, neşeli, ferah.

- ❖ köñlünñin *ögrünçlüg* kılğıl 35/10: uluğ iş ködüg yime *ögrünçlüg* ermez 35/54: *ögrünçlüg* yıl yiltirdi 35/98: *ögrünçligin* erelim 2/10

ögsüz akılsız, baygın.

- ❖ övke nızvanı öze küturup *ögsüz* köñülsüz ertiler 7/61-62

öñi öñi ayrı-ayrı, başka-başka. (=öñi)

- ❖ *öñi öñi* kut vakşiklerniñ 7/423: adlar öze *öñi öñi* yırđınçülerte 9/68: nandımukđi *öñi öñi* taplağlıg 10/184: *öñi öñi* tsoy irinçü yaşuklar yaştımız 13E/140: *öñi öñi* öñlüg kumları 20E/142

özkie (*okşayıcı söz*) sevgili, can.

- ❖ adınçığ amrağ *özkiem* 4/3

⁹ Arat, kelimeyi Cod. Cum.'dan hareketle “*murançlık: iffetsizlik*” olarak açıklıyor (1991, s.423) .Wilkens Sözlüğü'nde kelime “*murançığ =murançın: ahlaksızlık, müstehcen*” şeklindedir (Wilkens, 2021, 482).

pek pek sağlam, berk.

- ❖ sansar uçı t         *pek* men   turur 9/32: *pek*  atı  s     kirt     k        26/4

saran hasis, cimri. (  **k       **)

- ❖ ... k        *saranlar* 7/184

se e se kin,  zel, ayrı.

- ❖ *se e* tanlan           20B/40: *se e* tanlan    et'     20F/224

seviglig sevimli, sevimleye de er.

- ❖ *seviglig* aranyadanta 8/18: *seviglig* erdini mun       20B/38: *seviglig*         yaltrı   20B/47: yir y       *seviglig* 20D/93: art      k     *seviglig* 20E/166

sevigsiz  irkin, naho .

- ❖ naraka *sevigsiz* emgeklerinde 10/187

silig temiz, pak.

- ❖ birtemledi arı  *silig* kitz    tan      18/44

siziksiz        , sezgisiz.

- ❖ ad               *siziksiz* 20D/85

s      duru, berrak, temiz, saf.

- ❖ barı-vı    t    arı  *s     * 10/201: arı  *s     * y                     12/59: yintem *s     * k                         13A/28: turg    *s     *         20B/21

     *Sogd.     * sakin, rahat.

- ❖ k        y                       *    *     35/149

tan       , hayret verici,         , nadir (   ).

- ❖        yal            yime *tan  * ad      15/35: yam ed bolsar ma *tan  * 11/54

tan      *Mo. tangsuy* kıymettar, nadir, fevkalade.

- ❖ *tan     * ed tavarlar     10/112: ad     *tan     * art                10/129: t    t      t       *tan     * edlerin 10/268

tartınçlıĝ lütufkâr, iyiliksever.

- ❖ *tartınçlıĝ* kaçımķa yükünür men 10/119

teşsiz benzer olmayan, eşsiz.

- ❖ *teşsiz* ülgüsüz edĝü adrukluĝ 10/166

tevlig hilekâr, aldatıcı. (↑ **kürlüg**)

- ❖ il içinde *tevlig* kürlüg buyruk bar 35/48: *tevlig* kürlüg tapıĝcı taĝdın turup ... tiler 35/121

tilve deli, tilbe, aşık, düşük (hal).

- ❖ *kal tilve* teg ertiler kas içinde törümüş 7/235-236

titimlig eli açık, cömert.

- ❖ *tada tıvaki* birmekte *titimlig* 10/118

tokılıĝ görkemli, güzel, hoş.

- ❖ *tokılıĝ* körkle munçuktın erdmiş 10/61: *tokılıĝ* körkle kurigarlar 20F/187

toĝa cesur, kahraman, yiĝit.

- ❖ *vasavi* teŝriniĝ kirişlig yasın varskandı *toĝa* kırzun 11/28

toruk zayıf, güçsüz.

- ❖ *küçsüz toruk* kişiler 7/179: *toruk* yavru bramannıĝ körkın körkıdip 9/75

turı huysuz, kavgacı.

- ❖ *tüdüş* kerişte tezgil *turıķa* turuşķa barma 35/38

tükellig sahip, donanımlı, muktedir, liyakatli.

- ❖ *uķşatınçsız* yig nomlarķa *tükellig* bolup 9/52: adruklarķa *tükellig* bir tüzünümünüĝ 15/10: oza bu kıut kıolunķa *tükellig* bolup 16/54

tümke akılsız, bigisiz, cahil.

- ❖ *adın tümke* köñüller arıĝ yollarta yorıp 7/409-10

türlüg türlü, çeşit.

- ❖ sekiz *türlüg* emgek ... 7/85: sekiz *türlüg* yiiller öze tepremeğin 8/21 : kamağ *türlüg* erişlerig tükel körkiğür 9/88: erksinmek başlap altı *türlüg* 10/28: tük tümen *türlüg* taşuk edlerin 10/268: ozağı bu tokuz *türlüg* işlerig işleyü 13A/43:alku *türlüg* tıdığımız alkınzun utğurağ 13B/50: on *türlüg* bu kut küşüşüg edgüti tuğalım 13B/55: ağığlığı adığsızlı alku *türlüg* 14A/15: yılayulı çınlayulı iki *türlüg* 14A/17: tüü *türlüg* vrhar sanram stupka koğmış 18/5: burkan ... arhant üç *türlüg* kutuğ bultağı 18/13: muntağ yanlığ kamağ *türlüg* yaşuklarımın 18/28: alku *türlüg* küşüşleri kanıp bütüp 22B/34: aç kız başlap üç *türlüg* yavız adalar 25/3: alku *türlüg* adalarta umuğ boltağı 26/6: tıt söğüt butıķı min *türlüğ*in titriyür 35/111: artuç söğüt butıķı yüz *türlüğ*in ırğalı 35/111

tüzün asil, necip, soylu.

- ❖ körtle *tüzün* tenrim külügüm küzünçüm 3/11: körtle *tüzün* tenrim burkanım bulunçuzum 3/12: *tüzün* bilge kişiler tirilelim 5/1: arıasan *tüzün* bursağ kurağlar 11/115: ol andağ *tüzün* birle 33/19: ağıkat bolsa *tüzün* 33/21:üç ödkı alku *tüzünler* mundın törüyür 12/39: evinđe kılğıl aşnuķı *tüzünler* törüsin 35/123: kutrulmak küşüşlüğ *tüzünler*e 20E/162: anın amtı *tüzünlerim* anı inçe bilinler 13F/165: alıñlar ay *tüzünlerim* anuğmış bulunçuğ 13F/172: kutka tegmiş burkan başın *tüzünlerke* 15/68: alku kamağ burkanların *tüzünlerini* 14A/13: atınlarķa asığ kılur *tüzünlerini* 15/23: *tüzünlerini* ed tavarın lap buşı birmiş 18/7: vajırda ötvı biligligim *tüzünüm* yarukum 3/7: oñardıguķa köp yañşadım *tüzünüm* saña 12/53: adruklarķa tükellig bir *tüzünümniñ* 15/10

uçuz kolay, basit, değersiz.

- ❖ *uçuz* bilmek ötkürmeki uz tıyunmaķı 9/91: *uçuz* oñay sukavatı ulušta toğzunlar 16/108

uluğ ileri gelen kimse, yüce/ulu kişı.

- ❖ *uluğ* tıyunmış simartı şiri atlığ 10/222: mağapuruş *uluğ* er suuvikiranda şiri 10/246: utlı yanğı kılmış bolur *uluğ* er adanı 13F/164: *uluğ* bilge erenlerig öğirdür siz 15/45: *uluğ* bodısataklar yorığı tip 20E/151

usal dikkatsiz, gafil, ihmalkar.

- ❖ *usal* bolup sımđasar sen muna bu tušta 12/54: *usal* sımdağ tınlıqlarığ kındurur siz 15/43

uz becerikli, mahir, usta.

- ❖ odunmışların iligi *uz* kuğrulmuş 9/49: topça kamağ al aldağta *uz* yarağınur 9/80: maıyamarg yolça *uz* başladaçı 10/245: *uz* öğlemiş öğ erigin unıtıp saltımız 13E/134: yırtınçuke umuğ bolur *uz* oğurluğ 14A/18: kiñ teriñ *uz* soğançığ yig asığlığı 15/21: ayı *uz* bolur tirig özüg iltinmiş 16/81: birtem *uz* körü qanınçsız 20B/43: *uz* ıdıglig üç ödteki kayu barınça 21/1

yarlıqançuçı merhametli, şefkatli.

- ❖ uluğ *yarlıqançuçı* köñülün öze 7/201: *yarlıqançuçı* köñülleri ökliyü 7/346

yarp güçlü, dayanıklı, sağlam.

- ❖ saşimsız *yarp* qut küsüşlög küçi barıntın 9/31: yavırmaz artamaz *yarp* kağıg toñ şır 10/19: *yarp* utğurağ bu yoriğig tavrağ bütürür 16/80: *yarp* toğar erser ol anta 20C/74

yavız/ yavuz kötü, fena.

- ❖ *yavız* iştin abamu ... evrilür 16/78: aç kız başlap üç türlüğ *yavız* adalar 25/3: ig tapa körser sen törü *yavız* 35/72: *yavuz* kişi yakın kelse abıñgu kergek 34/14

yavlağ kötü, fena, düşmanca.

- ❖ üç *yavlağ* yolka ... 7/43: üç *yavlağ* yolka qorkınçın 7/366: kininte üç *yavlağ* yolta... 7/378: qadır *yavlağ* tınlıqlarığ yavaldurğu üçün 9/81: *yavlağ* şımnuluğ yağısın uçup 10/20: irig qatır *yavlağ* içkekler öze 10/66: *yavlağ* yolnuñ emgekintin... lur 16/77: yağı *yavlağ* aldayur 35/30

yavrı zayıf, güçsüz.

- ❖ toruğ *yavrı* bramannıñ körkin körkiğip 9/75

yig I iyi, daha iyi, en üstün.

- ❖ rednide *yig* meniñ edgü teñrim alpım bekrekim 3/3: köñülinteki *yig* nomuğ okıttıñız 7/123: *yig* üstünki orlar turgurtuñuz 7/156: üstünki *yig* orunta toğğalı 7/367: *yig* üstünki teñrimiz siziñe 7/414: bulunçsuz *yig* edgülerin ögmiş şlokda 9/6: *yig* yörügli

yılayulı tört  kirtüler 9/58: *yig* stnki paramıtta ulatı nomlar 9/60: yintsikmeksiz *yig* menjike yidkürgü n 9/62: baramarta *yig* yrg tzie karşı 10/146: baramaarda ın *yig* yörüglüg 10/200: amağta *yig* orun bara 11/24: şeliksiz *yig* nırvannığ apığın aar 12/4: *yig* nom bu ol munı tutup iş simek oĖĖıl 12/12: arığ süzük *yig* menjilig uluş anta ol 12/59: alĖınmaksız *yig* stnki tapığlar iltinü 13A/13: *yig* stnki nomluğ tilgen evirtĖg küsüşin 13A/27: ol samantabadırının yorımış *yig* yorığ 13A/41: kiÇ teriğ *yig* nomluğ tilgen evirür ıduğlar 13G/182: *yig* sdnki ol kĞlg ildinür men 14A/20: tudı isim bodılığ *yig* yorığ ze 14B/23: *yig* menjite tındurur siz 15/44: adruk seme soğanığ *yig* tzlgĞtin 15/62: adruk *yig* yorığlarım törügü uluşum 16/30: alısız alĖu *yig* nomları kşanta tolup 16/103: u ıtığ yok *yig* buyanın evirür men 16/106: lglensız *yig* stnki artuğlarınta 18/20: *yig* stnki burĖanıĖ 20D/90

yig II ığ, ham, olgun olmayan. (↑ **bışığ**)

- ❖ alĖu dte bışığta *yig yigte* bışığ bol 12/57

yığıl hafif, kolay.

- ❖ kimniğ tamırı yoğun bolsar anağı *yığıl* 34/3

1.4.3. Yüz lm-Zaman Nitelik ve İlgilerini İeren Niteleme Adları

abamu sonsuz, ebedi.

- ❖ alĖu tınlığ alĖınmasar *abamu* bolĖına 13B/46: yavız iştin *abamu* ... evrilür 16/78

amtı ŗimdi, ŗimdiki, bu zamanki.

- ❖ alığ *amtı* umuğ mağ 7/7: yaltrıdĖgluĖ *amtı* mağa 11/50: Ğre *amtı* kin  dki tzkerinsızlerniğ 13A/34: *amtı* neteg bu kök alığ nızvanı ılınlar: 13B/45: *amtı* munuğ yüründekin ılĖalı tavranığ: 13F/153: anın *amtı* tznlerim anı ine biliğler: 13F/165: *amtı* muna bu ykng arığ ut olung : 13F/169: *amtı* muna buyanlarımın evirür men 16/44: una *amtı* bu ut olung szlemiştiniğ 16/105: muna *amtı* aa yada ayığlarımın 18/29: una *amtı* isig özümtin berü inanu 18/35: zm *amtı* aınur men yadınur men 18/41: *amtı* muna yugerüki bu oğ et'zte 18/55: *amtı* muntada basağı 20D/104: *amtı* men buyan aya al kentü zm 22B/12: *amtı* bu buyan kinte 22B/29: *amtı* men knk ıduğ ut 23/15: *amtıka* tegi yırtin 7/139

aη/ eη zaman, sıra, yer, önem bakımından önce gelen, ilk, birinci. (↓ **baş**)

- ❖ birük kimler *aη* başlayı bodıçıt öritip: 13F/157: utmışların *aη* uluğ oğlu bolmış 16/25: *aη* kininte kiçmetin ara 22B/43: bulturayın nırvanığ *aη* üşlünçüsinte 25/14: bulturayın nırvanığ *aη* tüpinde 26/27: *eη* kininte nırvan bulğu oğrakıg turgurmuş 13A/30: *eη* baştınkı toğum öze lınhuata toğalım 13C/57

baş bkz. ↑ **aη/ eη**.

- ❖ kütka tegmiş burkan *başın* tüzünlerke 15/68

baştınkı ilk, birinci, baştaki.

- ❖ *eη* *baştınkı* toğum öze lınhuata toğalım 13C/57

burun önceleri, evvel, ilk, baştan.

- ❖ *burun* ertmiş öñdün uçtın kin ödke tegi 13C/101

eski eski, daha önceki.

- ❖ *eski* atıñ tegşilip yañı boltuñ 35/84

ırağ uzak, uzaklık, uzaktaki.

- ❖ *ırağ* teşgürü kaçurmak öze 10/235. uşun *ırağ* kalp öze ol yolça baralım 13C/88: miñ bança *ırağ* barmış kişiler birle körüşgey sen: 35/126: *ırağta* sav eşidüti edgü 35/96

ilkite eski, önce.

- ❖ *ilkite* berü atқанıp 7/95: *ilkite* berü kirik... 7/305

ilkisiz ilki olmayan, öncesiz, ezeli.

- ❖ *ilki* uşun sansartın berü 10/64

irteki evvelce, eskiden.

- ❖ *irteki* söki aranyadanta 8/10

kısğa kısa, sınırlı (zaman).

- ❖ turum ara erde *kısğa* bir kşan ödte 9/38

kin sonra, sonraki, gelecek. (=ken)

- ❖ türk burkanlarda *kin* intiniz 7/141: *kin* sonqısın kılmağuka kilileşelim 13A/20: öñre amtı *kin* üç ödkı tözkerinçsizlerniñ 13A/34: *kininte* üç yavlağ yolta ... 7/378: burun ertmiş öñdün uçtın *kin* ödketegi 13C/101

meñgü sonsuz, ebedi.

- ❖ sansar uçı tüpükginçe pek *meñgü* turur 9/32

oza evvelki, eski, önce.

- ❖ *oza* bu küt kılunçka tükellig bolup 16/54

ozağı geçmiş, önceki, eski.

- ❖ *ozağı* bu tokuz türlüğ işlerig işleyü 13A/43

öñdünki önceki, öndeki, evvelki, ilk.

- ❖ *öñdünki* uçta tutulmaduğ 10/105: *öñdünki* kılınçlarımın kşantı kılınıp 18/47: *öñdünki* ol buz tegşilip 20A/30

öñdünlög daha önce, önceye ait.

- ❖ sarvaartasıdı tigin ad *öñdünlög* 9/25

örgüt daima, her zaman.

- ❖ *örgüt* tuğçı köni kirtü nom nomladaçı 9/106: *örgüt* tutçı terz körümüg öriğmek başlağlıg: 13E/139: *örgüt* nomlap ür turzun tip öğügçi bolzunlar: 13G/192: *örgüt* yorıp yig yorıkta erinmeksiz 14B/27

söki eski, kadim, evvelki.

- ❖ irteki *söki* aranyadanta 8/10: *söki* kanlar küçi yime tusulmağay 35/75

tı ebedi, sürekli, daimi.

- ❖ küntemek *tı* sizni körgü üçün 7/196

turkaru daimi, sürekli, kesintisiz.

- ❖ *turkaru* (turkanu?) monğul ertiler 7/56: t... *turkaru* meñiligin 7/226: *turkaru* ödün köñül bilig basudçılığın 9/33: üzüksüz *turkaru* katiğlanmağta 10/54: uşadı *turkaru* öyü

ödikleyü 10/220: *turkaru* ödün yüz miñ koldı rıdı taşkarıp 13C/62: *turkaru* ol işlerig
tolğuru işleyin 16/36: amtıkına *turkaru* işiñin törün tutğıl 35/104

uçsuz uçsuz bucaksız, uçsuz.

- ❖ indin kıdıg *uçsuz*?¹⁰ (*uçuz*) bolur kimke yime 15/17

ulsuz tüpsüz (*birlikte*) sonsuz, uçsuz-bucaksız.

- ❖ *ulsuz tüpsüz* erür üçün aña inanurt men 9/96: uç kıdıg yok *ulsuz tüpsüz* taluyar
keçelim 13C/116: *ulsuz tüpsüz* ontın sıñar yirtinçülerte 16/69

uzun uzun (zaman, yaşam süresi), uzak.

- ❖ anantımağı başlağısız *uzun* 10/40: adasız *uzun* yaşamakta ulatı 26/15: *uşun* ödün
nomluğ tilgen tegşindürmeki 9/92: ilkisiz *uşun* sansartın berü 10/64: başlağısız *uşun*
sansartın berü 10/144: *uşun* sansarlıg ootluğ ev içinde 10/216: *uşun* ırak kalp öze ol
yolça baralım 13C/88: *uşun* ödün tapıg kılgu uşatı ür kişegü 13C/115: *uşun* ödün
burkanlarka ... tapıg kılgu 16/72: *uşun* ödün sansarta çommiş batmışlar 16/107: adasız
uşun yaşamakta ulatı 22B/33: adasızın *uşun* yaşamakta ulatı 24/5

ürlük ebedi, daimi.

- ❖ bu ...uñ *ürlük* bulturtuñuz 7/120: nıtya töz *ürlük* nırağma mensiz 10/100

üşlünçü son, bitim, nihai. (=üzlünçü)

- ❖ *üşlünçü* tüpte içikmedük 10/107: ölümlüg şımnı *üşlünçü* tüplüg 10/251: *üşlünçüte*
burkan kütin bolzunlar 25/10: bulturayın nırvanıg añ *üşlünçüsinte* 25/14

yağuk yakın.

- ❖ ırakta sav eşidüti edgü *yağuktaki* iş bütüdi edgü 35/96

yırak ırak, uzak.

- ❖ *yırak* barmış kişi kelmeki sarp 35/58

¹⁰ 15. metnin bu satırı *uçuz* olarak yazılmış, tercümede uçsuz-bucaksız olarak verilmiştir. Bir yazım hatası olmalıdır.

1.4.4. Miktar, Hacim, Ölçü Bildiren Niteleme Adları

ağır ağırlık, ağır olma (durumu).

- ❖ yinik *ağır* aşnu kılınmış tıldağı iyin 9/63: kötrülme *ağır* erdini tözlüg 10/273: *ayığ* kılınçlıg ağır yük yüdmekim öze 18/17: *ağır* ayığ kılınç 20F/215

alasız eksiksiz, tam, istisnasız.

- ❖ *alasız* bir teg menjilig bolzunlar 25/6

alkıg geniş, yayılmış.

- ❖ kkir *kakaç* teg üç ağıtın kiñ *alkıg* törümiş:13A/18: yigirmişer yoçan kiñ *alkıg* 20E/134: kiñ *alkıg* idiglig sağıngu ol 20F/186

amarı sayısız, fazla sayıda (geriye kalan diğerleri).

- ❖ taķı *amarı* tınlıglar 7/188

aşsız sayısız.

- ❖ *aşsız* öküş uluşlarda tolu köşünür 9/16

artuķ çok, fazla.

- ❖ adruk tañsuk *artuk* inçe işlig 10/129: *arđuk* berk katıg küsüş turgurmuş 10/261: *arđuk* teriñ bilge bilig paramıtķa 15/86: *arđuk* menjilig yirtinçüte barıp turayın 16/52

artuķkraķ çok, daha fazla, daha çok.

- ❖ *artuķkraķ* kınıg katıgılanmaķlıg 10/46: taķı *artuķkraķ* ķorķınçsız kılıp 10/116: *artuķkraķ* menjilig uluşuğ 19/8

ayı pek, çok, oldukça.

- ❖ *ayı* uluğ arđuk kökle etüz belgürdün 9/12: *ayı* öküş ağ belgüler öze atıru sözleşmiş 13E/141: *ayı* uz bolur tirig özüg iltinmiş 16/81

az az, çok olmayan.

- ❖ *az* teñinçe törügey mü umuğum a 15/49: öküş *az* ma sav söz yolu üşülmekdin 15/75: köñülün kögüzün bütmeķi *az* 35/61: kiçig igidmek kelti aķ kışın *az* 35/108

aşırağ pek az. (= **azrağ**)

- ❖ köp ığaç öre turur *aşırağı* mivesi bar 32/2

badıl pek çok.

- ❖ *badıl* öküş et'üz til köñülümün 14/10

çığsız ölçüsüz, sayısız.

- ❖ *çığsız* ülgüsüz edgü nomları 10/284

egsüksüz eksiksiz, tam.

- ❖ tükel *egsüksüz* kıutluğ ülüglüğ 10/267: çiçe *egsüksüz* küşüş kıanturur 10/280: utğurağ bir *egsüksüz* onay tolgurup 16/55

ertiñü son derece, fazlasıyla, fevkalade.

- ❖ şakdıllıg küçi *ertiñü* uluğ 10/13: *ertiñü* sansız asanki paramıtları 12/48: *ertiñü* menjilic ulušta 20D/110

idi herhangi, büsbütün, tam.

- ❖ *idi* tikisizde 8/12: *idi* saçılmakı yok erser 20C/62

ikileyü ikinci kez, iki kez, üst üste.

- ❖ irinç emgekke basıdılmışları 12/48: *ikileyü* yana kıutadturdağı 10/69

inçge ince, narin, kibar.

- ❖ adruk tañsuk artuk *inçge* işlig 10/129: *inçge* terin bilge biliglig begimizniñ 15/90: *inçge* terin soğançı 20E/152: olurup körünçlegil *inçge* yügürük atları 35/87

kalın kalabalık, çok sayıda.

- ❖ ol yarıklarta köp *kalın* uluğ tuuğ kıuşatı bralar 20A/13-14

kalısız bütünıyla, tamamen.

- ❖ tuyu yumkı bir *kalısız* tuyar ödkürür 9/40: topça *kalısız* tuyu örtegeçi 10/59: yalañuqlar arslanıña yumkıka *kalısız* 13A/6: *kalısız* tüz uz idilip utmışlar ul sayu 13C/74: kalı sudanı on urı teg *kalısız* birkerü 13G/175: birtemledi(?) *kalısız* nom oğuşıta 16/4: *kalısız* alku yig nomları kışanta tolup 16/103

kat 1. kat, katman, tabaka.

- ❖ alkatmış biş *kat* teñri yirinte toǵurtuñuz 7/128: iç teriñ *kat* bük taǵta 8/9: on *kat* ƙas oyun yañƙusı eñiñilür yorisar 35/70

2. kat-kat, üst-üste.

- ❖ adƙaşı turur *kat kat* taǵta 8/1: *kat kat* teñri yirlerinde yalañuƙ ara 9/85: yaba *kat kat* erklig toorı alƙınçsız körüglüg 13A/7: *kat kat* alƙınçsız körüglüg ƙapıǵƙa kirzünler 13G/176

kergeksiz gereksiz, lüzumsuz.

- ❖ kedgüsi bolmattın keken bolsar *kergeksiz* ƙılur körkin 11/64

kiçig 1. küçük.

- ❖ köñül taşım iki *kiçig* köz yaşların mu ol aƙıdur 28/15-16: *kiçig* atıñ bedütüñ 35/6: *kiçig* iş ködügler yime бүдүн ermez 35/54: birük *kiçig* igidmek athıǵ ırƙ kelser 35/107: *kiçig* igidmek kelti aƙ ƙışın az 35/108

2. yaşça küçük, genç.

- ❖ yaşı *kiçig* alǵanlarım 28/11: ƙart *kiçig* yigit ... 33/7: *kiçig* oǵlan ... 35/109

kie biraz, az miktarda.

- ❖ ilip tarǵıp *kie* bitimiş boldum asıǵ tutuñ 15/93

kiñ geniş, enli.

- ❖ kƙir ƙaƙaç teg üç aǵutın *kiñ* alƙıǵ törümiş 13A/18: körkiǵgülüg *kiñ* küü kelig kölüngü yig yoriǵ 13C/105: *kiñ* teriñ yig nomluǵ tilgen evirür ıduƙlar 13G/182: *kiñ* teriñ uz soǵançıǵ yig asıǵlıǵı 15/21: yigirmişer yoçan *kiñ* alƙıǵ 20E/134: *kiñ* alƙıǵ itiglig saƙıñǵu ol 20F/186

ƙuruǵ boş, boşluk.

- ❖ iki *ƙuruǵ* tözin bilmedin ... 7/394: uzaǵı *ƙuruǵ* mensiz tip 20E/149: ıduƙ ƙırǵü *ƙuruǵuǵ* oƙıǵatçı bu şloknı 15/92: igesiz *ƙuruǵın* oñarsar 20C/56

neñ hiç, asla.

- ❖ arıdı *neñ* simeksizin alƙutın sınar 9/15: saƙınıp *neñ* tükeǵinçsiz sözlüg yiǵinçsiz 9/29: üç oǵuşta munısız *neñ* bir nom orun yok erür: 12/47: körğülüg *neñ* uşık ekşer

tapguluğsuz 15/7: atırtların adrukların kim yime *neḡ* 15/12: kayutın *neḡ* söötin berü kelmeksiz siz 15/50: munılayı körgeli *neḡ* umasar ma 15/55: ülgülep *neḡ* bulguluğsuz edgü nom tapıp 16/38

öküş çok, pek çok.

- ❖ *öküş* ... 6/18: *öküş* telim tınlıglar boltı erti 7/44: *öküş* telim nızvanılar 7/70: telim *öküş* tınlıglar 7/370: anşız *öküş* uluşlarda tolu köşünür 9/16: sansız *öküş* kalp öd öze ür kiç serilür 9/30: ülgüsüz *öküş* yad yağların 10/252: *öküş* kara ayıg yolluğ uruğuş saçar 12/2: *öküş* tınlıg yırtınçüler antın belgürer 12/37: erte *öküş* kalp öd öze sergürü tuğalım 13A/32: korum *öküş* asıglarıg kolar sen birgeli 13C/69: çağısımarı bolgalı up kin *öküş* ajunta 13C/90: telim *öküş* tınlıgların tili sanınça 13C/95: ayı *öküş* ad belgüler öze atıru sözlemiş 13E/141: *öküş* ilig tuğuğ öze bekürü bağlalıp 13E/150: badıl *öküş* et'üz til köñülümün 14A/10: kopı arıg münegüsüz yig *öküş* tip 15/2: *öküş* az ma sav söz yolu üşülmekdin 15/75: *öküş* alku bögülüg küçüg ötküreyin 16/40: *öküş* ayıg kılınç kıltım ajun ajunta 18/22: *öküş* telim yaşuklarımın bilinür men 18/40: *öküş* telim vajırlıg 20E/141: edgü kılınçlıg iş *öküş* kıl 35/41: *öküş* ed tavar yunlağıl 35/72: *öküş* telim ögrünç köñül tutğıl 35/72

sakışsız sayısız, ölçüsüz.

- ❖ yana sansız *sakışsız* 20E/175

sanlıg sayılı, sayıca.

- ❖ bolsar neçe ança *sanlıg* uluş sayu 14A/6

sansız sayısız, hesapsız.

- ❖ *sansız* *öküş* kalp öd öze ür kiç serilür 9/30 yüz min *sansız* kalp öd öze ögüp erdgüsüz 9/100: ertingü *sansız* asanki paramıtlarıg 12/48

telim çok, pek çok, sayısız. (↑ *öküş*)

- ❖ köp yigi *telim* söğütlüg erip 8/27: *telim* oğurun ertmiş aşunmış 10/163: teñri kolu *telim* turur 11/129: tegirmileyüki yağın *telim* boltı 35/44

teriñ derin.

- ❖ iç *teriñ* kat bük tağta 8/9: señir bulun *teriñ* tağta 8/17: kin *teriñ* yig nomluğ tilgen evirür ıduklar 13G/182: inser *teriñ* teñlençsiz yig tözüñüzke 15/16: kiñ *teriñ* uz

soğançığ yig asıglığı 15/21: atlıg küülüg tıdrüm *teriñ* bolmañındın 15/63: arduķ *teriñ*
bilge bilig paramıtka 15/86: inçe *teriñ* bilge biliglig begimizniñ 15/90: inçe *teriñ*
soğançığ 20E/152: er ıtutı belin suv ıtutı *teriñ* 34/4: birük bu *teriñ* ıtuduğ atlıg ırķ
kelser 35/73: iltışmış kişiler köñüli taķı *teriñ* 35/127

tolu dolu, tam, bol.

- ❖ ańsız öküş uluřlarda *tolu* köşünür 9/16: *tolu* yarım ay sayu belgüni bilip 9/77: *tolu*
tegirmi erdini oot atlıg 10/62: daranı samadı nomların *tolu* 10/208: bu bu edgülerig
tolu ağılık bűdzünler 13G/188: urup *tolu* erdiniler teñridem ař ton 16/70: amrılıp *tolu*
tururın 20E/131

tüz 1. düz, doğru.

- ❖ ıtalısz *tüz* uz idilip utmışlar ul sayu 13C/74: yalañuz bir kşan ödte yapıdu *tüz* körüp
13G/178

2. eşit, denk

- ❖ erdemlig kişi erdini birle *tüz* ol 34/1: erdemsiz kişi etük içinteki ulyaķ birle *tüz* ol 34/1:
buyanlıg kişi burķanlar birle *tüz* ol 34/2: buyansız kişi buķ baķır birle *tüz* ol 34/2

uluğ 1. büyük, muaazzam.

- ❖ tört *uluğ* emgekte ıturtulalım 5/4: *uluğ* yarlıķançuçı köñülün öze 7/201: *uluğ* asıg tusu
kıltıñız 7/203: *uluğ* yarlıķançuçı köñül öze 7/309: ayı *uluğ* arduķ körkle et'üz
belgürdür 9/12: on *uluğ* küç tört ırkınçsız eñreyük başlap 9/51: *uluğ* tolun üni isigi
toyı kuvrağı 9/93: ögin *uluğ* tuyunmış men bolmaķım öze 9/107: *uluğ* kölüngü nomta
yoriğalı taplıg 10/3: şakdılıg küçi ertinü *uluğ* 10/13: *uluğ* tuyunmış bolmaķım bolzun
10/295: tuyundum timek yogıķa ol *uluğ* tıdıg 12/31: *uluğ* kölüngü sudurta uz tizip
nomlamış 13A/2: *uluğ* tuyunmış yoriğig yaltrıdğı üçün 13C/87: tört *uluğ* tüş
bűdgüsiñe oğrayu tıldağı 13G/197: yindem arıg bodçıt tip *uluğ* küülüg 14A/19: kirtü
çin yig *uluğ* sıdıg tanuķlayur 15/20: adruķ *uluğ* tuyunmaķıg tuyunayın 16/24: *uluğ*
yinçülüg toorlarta 20A/5: *uluğ* tuuğ kuşatrı bralar 20A/14: ay bir yañı ağır *uluğ* busat
baçağ 26/2: *uluğ* ış ködüg yime ögrünçlüg ermez 35/54: *uluğ* erk kelti 35/85: tört *uluğ*
çiülerte belgülüg idiş ol 35/133: birük bu *uluğ* münükmek atlıg ırķ kelser 35/150:
eliger yoçan *uluğın* 20F/180

2. (yaşça) büyük.

- ❖ utmuşlarının aň *uluğ* oğlu bolmuş umuğumuz tolpy tüzün edgü erke 16/25 ögüm kaçım kaçunlarım evirü *uluğlarım* 27/1

uvşak ufak, küçük.

- ❖ i ... *uvşak* kılınçlığı 7/306

ülgüsüz sayısız, ölçüsüz, hesapsız.

- ❖ teňsiz *ülgüsüz* edgü adrukluğ 10/166: *ülgüsüz* öküş yad yağılarm 10/252: çığsız *ülgüsüz* edgü nomlarlığı 10/284: birle yana üç ödteki *ülgüsüz* kalplarığ 13C/99: olarnıñ içinte *ülgüsüz* 20A/15: *ülgüsüz* koltı kalptağı 20D/82: bir teg *ülgüsüz* erürler 20E/170: *ülgüsüz* yaşlığ yırtınçüte üstün tujitta 27/3

yinik hafif, kolay.

- ❖ *yinik* ağır aşnu kılınmış tıladağı iyn 9/63: tapınça alıp işletgil *yinik* edgü lalarığ 35/87

yoğun kalın, kaba, ağır.

- ❖ kimniñ tamırı *yoğun* bolsar kanağı yinil 34/3

1.4.5. Hayvanlara Ait Niteleme Adları

ağuluğ zehirli.

- ❖ umuğsuz irinz monkul kal *ağuluğ* yılkıta 7/52

edgü iyi, saf kan (at).

- ❖ olurop körünçlegil inçge yügürük atlarığ tapınça alıp işletgil *yinik edgü* lalarığ 35/87

kaçma koşu, koşan (at).

- ❖ adaylarım *kaçma* kulun 29/1

yügürük çevik, atik, koşu (at).

- ❖ olurop körünçlegil inçge *yügürük* atlarığ 35/87

1.4.6. Devlet, Toplum ve Askerlikle İlgili Niteleme Adları

aşlığ yemekli, yemeği olan.

- ❖ arığ nom *aşlığ* teñrilerniñ 22B/19

bay zengin, varlıklı.

- ❖ *danı şırışdı baylar ornağı* 10/211

bayumağ zenginleşme, zengin olma (durumu).

- ❖ *kaşağ bayumağ* utru kelir tarķasar 35/70

biriki birleşik, birleşen.

- ❖ bizke yirçe bilgi baķşı edgü ögliler birle *birikişip* bir orunta birkerü erelim 13C/84

birimlig borçlu.

- ❖ *uv öze udıyu birimlig* ayığ ... 7/396

birügçi veren (kişi).

- ❖ *birügçi* bu küt kılunç ... 16/87

çamsız davasız, kavgasız.

- ❖ *çamsız* ögürgü suvig bürdiglig 10/156: *çamsız* bodısatav tip çavıķur adı 11/109

çığay fakir, yoksul, sefil.

- ❖ *kutluğ çığayın* ermek çaķşapıtığ bütürti 7/364

danı şırışdı (birlikte) varlıklı, zengin (adam).

- ❖ *danı şırışdı* baylar ornağı 10/211

edlig zengin, varlıklı, mallı-mülklü.

- ❖ *edlig* sanlığ bolup yorımaķın sarıp 35/62

evlig evli, evi olan, varlıklı.

- ❖ *ödün ödün evlig* barķlığ kınlıkta beklelip 13E/149

ililig (?) ... -nın krallığına ait, yurtlu. (=elilig)

- ❖ *bar ililig* kök kılık yüzinte 7/335

işlig işli, işi olan.

- ❖ *yavalduru* udaçı *yağarınçsız işlig* 10/17: *adruk taņsuk artuk inçe işlig* 10/129: örletmek *işlig* teņrilig şımnı 10/250

karşısız kavgasız, karşılık vermeyen.

- ❖ ...lar birle *karşısız* tıltağın kılu keltiniz 7/217

külüg ünlü.

- ❖ körtle tözün tenrim *külügüm* küzünçüm 3/11

nomluğ kanuni, yasal, töre, dinî.

- ❖ edgü tityük *nomluğ* retnig 7/222: küsençig *nomluğ* yağmur yağdıp 10/35: niyama yamani bilgülüg *nomluğ* 10/96: soğançig edgü çın köni *nomluğ* 10/142: dört kirtü *nomluğ* ağatığ 17/19

oğuşluğ soylu, soya mensup, ...zümresine ait, güruh.

- ❖ rakşaz *oğuşluğ* ada kıldaçı 10/89: körklenü açılmış lınhua *oğuşluğ* 10/275: üç *oğuşluğ* kılıkıtın 17/10

oksuz desteksiz, teşkilatsız.

- ❖ arasız *oksuz* ağıtnu ine 10/42: arasız *oksuz* bar kel kılğalı 10/260

sanlıg bir şeye bağlı, tebaa, aidiyet.

- ❖ firnibrenke *sanlıg* kıltıñız 7/68

yağısız düşmansız.

- ❖ boş köñülin *yağısızın* burқан bolup 16/94

yalıñ yalın, çıplak

- ❖ *yalıñ* kılıç tutup oğ üzkelir 35/110

1.4.7. Duyularla Anlaşılan Özellikleri Karşıllayan Adlar / Niteleme Adları

bışıg pişmiş, olgun. (↓ **yig**)

- ❖ yig edler tegşilip *bışıg* boltı 35/134

bir aynı.

- ❖ iki kişi köñüli *bir* altun itig tözi *bir* 35/128

boğdam küf, küflü, bayatsıma, kokuşma

- ❖ *boğdam* atın tegşilip tatırlıgı bolduñ 35/84

isig ısı, sıcaklık, hararet.

- ❖ ağtuğ bolup *isig* öşüm üzülğü tušta 16/49: uluğ tolun üni *isigi* toyı kuvrağı 9/93

katıg 1. katı, sert.

- ❖ darğa-vaçıra bek *katıg* vaşır 10/212: vaşır teg *katıg* tözin 11/10: *katıgı* (?) bedümiş pad 7/181: yavırmaz artamaz yarp *katıg* toñ sır 10/19: qadır qatğı *katıg* sav yügerü kelti üskünde 35/12

2. (*rüzgar*) şiddetli.

- ❖ yıldı yıparı bura turur *katıg* boltı 35/134

eşidüt duyulan şey.

- ❖ ırakta sav *eşidüti* edgü 35/96

soğançıg tatlı, şirin, hoş.

- ❖ *soğançıg* edgü çın köni nomluğ 10/142: *soğançıg* edgü ad küü ilđinür 10/229: kiñ teriñ uz *soğançıg* yig asıqlıgı 15/21: adruk seçme *soğançıg* yig tözlüğünñtin 15/62: t... *soğançıg* 20B/53: yig *soğançıg* yuullarta 20E/133: inçe teriñ *soğançıg* 20E/152

soğık soğuk, serin.

- ❖ aqıp kelir *soğık* suv ağıtarılıp yanturu yoritı 35/74

tatırlıg tatlı, lezzetli.

- ❖ rasayan *tatırlıg* nomluğ suv ağıdıp 10/92

yaş ıslak, taze, yaş.

- ❖ suv tamırı qurısar *yaş* yavışğu qurıyur 35/43

yavaş yumuşak (huylu), sakin.

- ❖ *yavaşım* birle yaqışpan adrımalım 4/17

yıdlıg güzel kokulu, misk. (↓ **yıparlıg**)

- ❖ tañ teñri *yıdlıg* yıparlıg 1/12, 1/17: kin yıpar *yıdlıgım* 4/15

yılığ sıcak (kanlı), yumuşak.

- ❖ tütüş keriş kodğıl *yılığ* yumuşak bolğıl 35/118

yıparlığ güzel kokulu, misk. (↑ **yıdılığ**)

- ❖ tañ teñri yıdılığ *yıparlığ* 1/12, 1/17

yig çiğ, pişmemiş. (↑ **bışığı**)

- ❖ *yig* edler tegşilip bışığı boltı 35/134

yumuşak yumuşak.

- ❖ tütüş keriş kodğıl *yılığ* bolğıl 35/118

1.4.8. Psikolojik Durumlarla İlgili Niteleme Adları

bulğanyuğ (ruhen) bulanık, karışık, sıkıntıda olan.

- ❖ *bulğanyuğ* köñüllüğ tınlıqlar bu yarkınıznı eşitip 7/405-406

emgeksiz sıkıntısız, eziyetsiz.

- ❖ *emgeksiz* igsiz inç bolup 22B/41, 23/19

ķorkınçığ korkunç, korkulan şey.

- ❖ *ķorkınçığ* sansartın ozğu öze 7/363

ķovı mutsuz, isteksiz.

- ❖ iki köñül köñül tutup *ķovı* bolsar 35/119

1.4.9. Renk Adları

aķ ak, beyaz.

- ❖ *aķ* bir saçlığ ķarı anam 28/3: kiçig igidmek kelti *aķ* ķışın az 35/108: *aķlar* bulıt örlep kükirep 28/1

boz gri renk, boz rengi.

- ❖ burnınta *boz* bulıt önür tiyür 5/23

esriñü renkli, alaca, rengarenk, karışık.

- ❖ *esriñü* kılınçlar kiliş nızvanı 16/66: *esriñü* yaruqlar önmişin 20A/12: *esriñü* yapırğak tüşlerin 20E/121

ķara kara, siyah.

- ❖ *ķaşğuk* teg *ķara* boy emki tiyür 5/22: tamğakınta *ķara* tütün taşıķar tiyür 5/24: *ķara* yirke kirginçe küç bireli tip 11/165: erdemlig *ķara* laçın 32/9: *ķaralar* bulut örlep kükirep 28/5: közi *ķaram* birle 4/20

kök mavi, gök rengi.

- ❖ *kök* ayaznıñ kün ayı teg alınçsız yorıyu 13C/66

yağız kara, kahverengi, koyu renk.

- ❖ ödvi vayturlıg *yağız* yir 20B/31: altın *yağız* yir yirinte 20E/165: *yağız* yir yüzi yaşardı körkleği 35/3: *yağız* yirde tiki önti 35/66: ayazķa *yağızķa* tayaķlıg 22B/17

yürün beyaz, ak.

- ❖ *yürün* arıg edgü nomlar ağılıķına 9/101: *yürün* bulıt önüp yağmur yağdı 35/4

1.4.10. Gösterme - Belirtme Niteleyicileri

bu bu.

- ❖ *bu* sansarta ķaltımız 7/112: *bu* yarlıķınıznı eşitip 7/406: yirçileyü *bu* sansartın tarđıp taşķarıp 9/61: una *bu* oķ adruķları birer bireri 9/95: tapışmadılar *bu* biligler 11/69: tuyunmaduķta ol ķıdıg bolur *bu* ķıdıg 12/29: tuyunmışķa *bu* ķıdıg oķ bolur ol ķıdıg 12/30: usal bolup sımđasar sen muna *bu* tuşta 12/54: uğanlarınıñ on ķut ķolunç yorıķı *bu* nomuğ 13A/3: ozaķı *bu* toķuz türlüg işlerig işleyü 13A/43: amtı neteg *bu* kök ķalıķ nızvanı kılınçlar 13B/45: apam biziñ *bu* yaşıımız alķıngu öd bolsar 13B/49: on türlüg *bu* ķut kūsüşüg edgüti tuğalım 13B/55: *bu* iş üçün bodısatav yolına ķirgü erür 13D/121: ölür toğar *bu* sansartın öntürür oşğurur 13E/131: başlağsıztın amtıķı *bu* ödke tegi 14A/9: birle toğmış buyan öze *bu* tınlıglar 15/83: ıduķ kirtü ķuruğug oķıdtaçı *bu* şlokı 15/92: kimler *bu* dyan yañınta 19B/19: *bu* ünlerniñ içinte 20E/156: *bu* erdinilig idigler 20F/191: birük *bu* saķınçıg kim ķayu 20F/211: takı yime *bu* buyan küçinte anam seviçük 22A/4: amtı *bu* buyan küçinte 22B/29: ayayu *bu* nomuğ yakturmış

22B/38: ayayu *bu* nomuğ yaqturup: 23/16: *bu* buyan edgü kılınçnıñ tüşinte 25/1: arış arığ *bu* yitiken sudur erdinig 26/7: *bu* yitiken sudurnuñ yigin adrukın 26/20: *bu* buyan edgü kılınç küçinte 26/24: ne hoş *bu* ayıbsızlık 33/13: *bu* adatın ozğuluğ 35/16: birük *bu* atlıg ırk kelser 35/11: *bu* inçsiztin ... 35/59: *bu* ırk kimke kelser 35/51: aşnuķına öñi *bu* savķa köñleme 35/103: ... *bu* kün kirü barır 35/116

ol o.

- ❖ töşi *ol* kumuğ tümen yılan tiyür 5/25: yineri *ol* yinēn yılan tiyür 5/26: *ol* nomta eşidip uķar biz 7/136: *ol* buyanıñız tüşinte 7/215: aşu yime *ol* kañımız bağtaşını 9/13: toğmak öçmek törülüg *ol* ürlüksüz titir 9/35: *ol* tıdıǵsız tolun bilge biligi öze 9/55: ħardayı kayuta *ol* tözi 11/42: manısdanta mu *ol* naman ķanda 11/158: bodulmasar ikigüke bulur *ol* nırvan 12/7: tuyunmaduķta *ol* kıdıǵ bolur bu kıdıǵ 12/29: tuyunmıřķa bu kıdıǵ oķ bolur *ol* kıdıǵ 12/30: tıdmañın *ol* özlüglerig taşırdı irinķep 13A/38: *ol* samantabadırınıñ yorımış yig yoriğ 13A/41: *ol* oķ yañlıg ontın sınar tınlıǵlar oğuşı 13C/77: uşun ırak kalp öze *ol* yolķa baralım 13C/88: tek *ol* yekler kumbandı yalañuķ tilinķe 13C/94: buluñ yıñak sayu *ol* oķ bir yañlıg 13C/102: tuyu yapa üç ödteki *ol* kamağ utmışlar 13C/117: öñreki *ol* burķanlarınñ öridmiş yorımış: 13G/193: yig üşdüñki *ol* köñülüg ilđinür men 14A/20: körser sizni *ol* tınlıǵlar baǵlalurlar 15/58: birdemleti *ol* kıdıǵta terk tınzunlar 15/85: turķaru *ol* işlerig tolguru işleyin 16/36: üzüksüz *ol* buyanlarımnıñ evirür men 16/48: *ol* uluşta men barıp toǵa birle ök 16/53: oğrayu *ol* burķannıñ nomluğ toyınta 16/57: tuyunmıřınıñ *ol* alķışın alu birle ök 16/61: ançulayu *ol* tolptı tüzün bodısatav teg 16/83: *ol* yırtınķü yulalarıña arıg süzülü 18/37: üstünki *ol* kılınçlarımnıñ ökünür men 18/39: *ol* yaruķlarta köp ķalın 20A/13: turğın süzük *ol* suvnuñ 20B/21: öñdüñki *ol* buz tegşilip 20B/30: kūsüş öritip *ol* ödte 20D/114: kayu *ol* kinki yırtınķününñ yulaları 21/5: ķarı yaşıg *ol* anam 28/7: ķatta turğın kaç *ol* oğlan 29/9: bilig bilgen *ol* erke 31/3: *ol* andağ tüzün birle 33/19

1.4.11. Belirsizlik Niteleyicileri¹¹

alķu bütün, her.

- ❖ *alķu* biş ajunlarınñ umuğı 7/1: *alku* ayıg kılınçlarımız 7/21: *alku* tınlıg oğlanınıñ 7/39: *alku* yırtınķüdeki tınlıǵlar 7/418: tolptı üç ödki *alku* nomnuñ tözin belgüsin 9/39: birle

¹¹ Bu başlık altında verilen terimleri aynı zamanda *Miktar, Hacim, Ölçü Bildiren Niteleme Adları* altında değerlendirebiliriz. bkz. Aydın, 2022, 410-426, Doğan, 2014, 97-100.

yana adın *alku* uluşlar sayu 9/43: turıdmaqsız köñül öze *alku* ödlerte 9/79: yogaçarılarkā *alku* ödlerte 10/4: *alku* ödte körüp umuğ boldaçı 10/85: nırvana *alku* tıdıǵlarını 10/97: *alku* nom tayaķı ada қаң titmiş 10/132: *alku* ödte taştın sınar tilemiş bolup 12/15: *alku* ödte bışıǵta yig yigte bışıǵ bol 12/5: *alku* түrlүг tınıǵlarıǵ қutқarıp 20F/195: *alku* қamaǵ burқanlar 20F/226: *alku* күsүşlerim қanzun tip 22B/11: *alku* түrlүг күsүşleri қanıp бүтүp 22B/34: *alku* күsүşlerim top қanıp 22B/40: *alku* ödlerte қutları buyanları aşılp 24/4: *alku* ödte yiil yaǵmur ödinçe bolup 24/10: ögüm қаңım başlap *alku* tınıǵlar 25/7: үrlüksüzin bilip *alku* nomlarını 25/9: *alku* түrlүг adalarta umuğ boltaçı 26/6: *alku* ödte buyanları aşılp üstelip 26/14: birni *alku*қа kigürmeki antaǵ oқ erür 9/46: *alku*қа mu қar yaǵurur 28/2: birkerü ol *alkularnı* birke sıǵurur 9/45: *alkunı* bilteçi belgürzün 22B/28: *alkunı* bilteçi burқan қutın bulmaқları bolzun 24/7: *alkununı* barқа yükünčin 7/8: *alkuta* yig adruқ öze köǵülür siz 15/33: arıdı neң simeksizin *alkutın* sınar 9/15

қamaǵ бүтүн, her, diǵerler kimseler(den).

- ❖ turunlar *қamaǵ* begler қadaşlar 1/5: bilgүlükçe *қamaǵ* nomta tuyunmış ödte 9/42: topқа *қamaǵ* al aldaǵta uz yarağınur 9/80: *қamaǵ* түrlүг erişlerig түkel körkiğür 9/88: *қamaǵ* titselerniң ara 11/18: *қamaǵ* iliniң meniig bolmaқı 11/161: *қamaǵ* uluşı ili 11/164: yintip *қamaǵ* şımnularıǵ utmış at almışıǵ 13A/26: tuyu yapa üç ödteki ol *қamaǵ* utmışlar 13C/117: *қamaǵ* tınıǵ oǵuşı üçün evirmek қılır men 13G/174: yapa *қamaǵ* üç ödteki yalañuқ arslanın 13G/177: alқu *қamaǵ* üç ödki burқanlarkā 14A/1: alқu *қamaǵ* burқanlarını түzünlerniң 14A/13 alқu *қamaǵ* özeliksiz burқanlarını 15/22: arқа *қamaǵ* paramıtlar arasınта 15/32: *қamaǵ* қadgu nızvanılar terz süzekler 15/40: *қamaǵ* orun sayu körser қolulayu 15/52: *қamaǵ* tınıǵ күsүşlerin қanturu uyur 16/104: *қamaǵ* öteg birimlerig özüm yıǵmaduқ 18/25: muntaǵ yañlıǵ *қamaǵ* түrlүг yaşuқlarını 18/28: altınç *қamaǵ* erdinilig 20E/163: alқu *қamaǵ* burқanlar 20F/226: arқа *қamaǵ* қut vakşık 22B/18: arқа *қamaǵ* ilniң budunnuң yime 24/8: arқа *қamaǵ* biş ajun tınıǵlar oǵuşı 25/5: *қamaǵ* il uluşlar tapıǵı yüǵerü kelti üskünде 35/2: *қamaǵ* iş қodǵıl 35/22

ulatı diǵer, başka.

- ❖ yig üstünki paramıtta *ulatı* nomlar 9/60: öñte *ulatı* ögmeklig şımnı 10/248: bitimekte *ulatı* iş birkerü бүдүрser 13F/160

1.5. Tarz - Durum Bildiren Adlar

ança öyle, öylece, o kadar.

- ❖ *ança* bitilim bitigde 11/2: bolsar neçe *ança* sanlıg uluş sayu 14A/6: *ança* munça yığıp koşdum bıratyaşiri 14A/31: *ançata* tatığay yilikte 11/8: *ançata* timin iş... 35/63: anı teg ök alkınmazun *ançağa* teginçe 13B/48

ançaķia ... kadarcık, hiçbir şekilde.

- ❖ *ançaķia* münegülüg münsüz erip 15/30

ançulayu öyle, öylece, böylece, aynı şekilde,

- ❖ *ançulayu* amrar erti sizni tözüğü 7/199: *ançulayu* kaltı sumur tağlar kanı teg 9/11: *ançulayu* ok suryagarbı vaşır yalınlig 9/67: *ançulayu* bulğanma titigde 11/4: *ançulayu* ok biziñ yime kut kolunçlarımız 13B/47: *ançulayu* ok meniñ yime aña uqşazun 16/32: *ançulayu* ol tolpi tüzün bodısatav teg 16/83: *ançulayu* ok katunlar kutların 22B/23: *ançulayu* ok ekem tölek kız teñrim 22B/31: *ançulayu* ok kuñ tay kıu katın kutın 23/2: *ançulayu* kurçığan ağa yime 23/10: *ançulayu* ok kuñ urınuñ tigitlerniñ yime 24/3: *ançulayu* ok kağan kan katun kuñ tayzı 25/1: *ançulayu* ok kuñ kıu kutı kuşala sit ibala başlap 26/12: saña utruntaçı kişiler *ançulayu* bolur 35/40

antağ onun gibisi, öyle.

- ❖ birni alkuğa kiğürmeki *antağ* ok erür 9/46: *antağ* eşidilür inçe tip 20E/147

arka (*kamağ ile birlikte*) bütün, hepsi, tüm.

- ❖ *arķa kamağ* paramıtlar arasinta 15/32: *arķa kamağ* kut vakşık 22B/18: *arķa kamağ* ilniñ bodunuñ yime 24/8: *arķa kamağ* biş ajun tınlıqlar oğuşı 25/5

barça bütün, hepsi, bütünüyle, tamamıyla.

- ❖ alķunuñ *barça* yükünçin 7/8: ayağlarığ *barça* siziñe emtertiñiz 7/157: olarnı *barça* sıgurup 7/202, 7/310: kıızığ oruntakılar *barça* öntiler 7/212: olar *barça* kamıgun 7/325: köñülünğdeki küsüşün *barça* kantı 35/83: *barçağa* asıglıg ad mañgal bolmış 10/205

birtem beraber, büsbütün, tamamıyla.

- ❖ tözüni *birtem* ... 7/388: nılda birakına *birtem* kiğmeki 10/98: *birtem* kirtgünçin süzülüp 20/125: *birtem* uz körü kanınçsız 20B/43

birtemledi 1.tam, tam olarak, tamamiyle.

- ❖ *birtemledi* bir teg uqşaş et'üz til köñülün 13C/81: *birtemledi* nomuğ bulgu sañınç turgursar13F/158

2. (olumsuz) asla, hiç.

- ❖ *birtemledi* tıdılışmaz küü kelig kılur 9/48: *birtemledi* arıg silig kitzün tarıxzun18/44

bulıdçılayu buluta benzer, bulut gibi.

- ❖ *bulıdçılayu* yığılmış toy kuvrağ ara 9/4

büdüñ bütün, tam, tamam.(= **bütün**)

- ❖ kiçig iş kdügler yime *büdüñ* ermez 35/54

çınkaru tam, derinden, dik dik.

- ❖ köñültin taş negü nom bar *çınkaru* bakın 12/20

edgüti iyice, doğru biçimde.

- ❖ nırvanlıg orunta *edgüti* ornaşmış 10/102: on türlüğ bu kut küsüşüğ *edgüti* tuğalım 13B/55: *edgüti* qolulap körgü ol 20E/123

inçe öyle, öylece, böyle, şöyle.

- ❖ anın amtı tözünlerim anı *inçe* bilinler 13F/165: köñülte *inçe* tip sañıñu ol 20D/115: antağ eşiğilür *inçe* tip 20E/147: savın *inçe* ayur 35/11: savnı *inçe* ayur 35/24: savın *inçe* tir 35/34

katıgdı sıkıca, iyice.

- ❖ qatğu nışvanlarıñnı *katıgdı* tutup 11/21

kez defa, kez, sıra.

- ❖ una bu yetinç *kez*... 20F/201

qop her şey, bütün, tamamıyla, toptan.

- ❖ qanturğu üçün tınlıqlarınñ *qop* küsüşlerin 9/87: uz yaraşı ödleyüri *qop* erişleri 9/94: yükünür men *qop* köñülün alu yarlıqañ 9/103: bir uçluğın köni nomuğ *qop* ödte küzetip 13F/159: *qop* ödlerte tapıñguluğ tayağı siz 15/69: közünürte *qop* amağ küsüşüm

kanzun 22A/3: *kop* işiñ tapıñça qorı yok ... 35/101: *kop* işiñ yarağı 35/106: *kopı* arıǵ münegüsüz yıǵ öküş tip 15/2

munça böyle, aynı şekilde bu kadar.

- ❖ ança *munça* yıǵıp koşdum biratya şiri 14B/31

munçaqıa bu kadar, böyle.

- ❖ *munçaqıa* ömek öze qutrulurlar 15/56: *munçaqıa* ögdi şlok öğünür men 15/81

munçulayu bu şekide, böylece.

- ❖ *munçulayu* teg yılayu savlar öze 15/78: *munçulayu* türe büke kılınışlarımın 18/27

soqa tam, kesin.

- ❖ çaķ *soqa* nomluǵ meñi birtđçi 10/157: *soqa* umuǵ inaǵ bolǵalı umaqtın 10/228: una bu *soqa* bizni osuǵluǵ 10/288: çok *soqa* biz bodı yolça yorıyur tuşınta 13C/89: törümenin oşǵusına *soqa* al altaǵı 13G/19

tükel tamamen, bütünöyle.

- ❖ törü? bitigin aǵızımdın *tükel* öntürüp 16/8: aǵzanıp miñ küün *tükel* yaqturup 26/8

tükün tamamıyle, bütün, büsbütün.

- ❖ *tükün* nızvanılarka aǵukup 17/17: *tüküni* kırk sekiz edǵı nomlarlıǵ 10/264

utǵuraķ kesin, açık, net, katı, tamamıyla.

- ❖ *utǵuraķ* burķan qutın bultuñuz 7/216: *utǵuraķ* ol burķannın üskinte toǵsar biz 13B/53: *utǵuraķ* bekiz belǵulıǵ 20A/19: adırtlıǵ *utǵuraķ* toǵarlar 20B/28: adırtlıǵ *utǵuraķ* siziksiz 20/85D: adırtlıǵ *utǵuraķ* öz tözi 20D/102: *utǵuraķ* ürlüksüz emgek tip 20E/148

üzüksüz devamlı, daimi, durmadan.

- ❖ tutçı *üzüksüz* munı teg 7/53: uzatı *üzüksüz* munı teg 7/213: *üzüksüz* turķaru qatıǵlanmaqta 10/54: *üzüksüz* ol buyanlarımın evirür men 16/48: tutçı öger men *üzüksüz* 17/2: *üzüksüz* muntaǵ saķınsar 20D/81

yana yine, yeniden, tekrar, bir daha, hatta.

- ❖ birle *yana* adın alku uluşlar sayu 9/43: ikileyü *yana* kutadturdaçı 10/69: *yana* toğmaqsız kılu öçürdeçi 10/173: *yana* yayın kışkı buznu suv tip tiyürler 12/26: birle *yana* üç ödteki ülgüsüz kalplarığ 13C/99: *yana* yilvi barıgılığ kutrulmak küç öze 13G/179: basa *yana* az övkeler biligsiztin 14A/11: kıptın sınar *yana* atın yol yokıntın 15/67: birle *yana* türçimeksiz itzün yokadzun 18/45: *yana* miñ koltı kün teñriler 20B/49: *yana* lınhualıg orunnun 20D/96: evrilip *yana* katnayu 20E/122: *yana* sansız sağıssız 20E/175: *yana* yime buyan küçinte 22B/45: *yana* yime ... uçı beg 22B/56: *yana* yime men sılığ tigin ... 26/18

yañlıg aynı şekilde, kabilinden, benzer.

- ❖ bulun yınak sayu ol ok bir *yañlıg* 13C/102: mundağ *yañlıg* uşık ekşer padak öze 15/79: bir teg *yañlıg* burkan bolmış körki köşünür 9/44: muntağ *yañlıg* kamağ türlüğ yaşuqlarımın 18/28

yantıru yine, tekrar, yeniden.

- ❖ yirde kazguk bekürü tokıyın tisersen *yanturu* adalığ 35/122

yolı defa, kere, kez.

- ❖ bir ikinti üçünç *yolı* kşantı bolzun 18/46

1.6. Yer - Zaman Sözlere

anta (*yer*) 1. orada, o yerde, onda.

- ❖ üzüt *anta* körür tiyür 6/19: serilip *anta* 8/22: manı tapmaım *anta* 11/152: yasımuqça bodı intin *anta* yok erip 12/42: arıg süzük yig meñilig uluş *anta* ol 12/59: ... kuvrağlıg burkanlar *anta* erür tip 16/3: *anta* tegingülüg kılınım erser erksiz sergülüg 18/53: yarp toğar erser ol *anta* 20C/74

2. (*zaman*) o zamandan, ondan sonra.

- ❖ *anta* basa kut kolunmak küçinte kılılmış: 13A/15: *anta* basa utlı yangı işlemiş kergek ol 13F/156: *anta?* basa bir tušta 19A/3

basa sonra, ondan sonra, bundan başka.

- ❖ anta *basa* kut kolunmak küçinte kılılmış 13A/15: anta *basa* utlı yangı işlemiş kergek ol 13F/156: *basayana* az övkeler biligsiztin 14A/11: anta *basa* bir tuşta 19A/3: amtı muntada *basakı* 20D/104: başı tapışsar *basası* açılğay 11/101

kiç geç, uzun süre.

- ❖ sansız öküş kalp öd öze ür *kiç* serilür 9/30: kirtgünmedin tıldağ töşke *kiç* ödün yığılmış 13A/17

munda/ munta burada.

- ❖ yanduru batıp bu *munta* 20C/72: uşık ekşer sav söz intin yok erip *munda* 12/52

muntada bundan (sonraki).

- ❖ amtı *muntada* *basakı* abıta burkan uluşın 20D/104

soñ son, nihayet, ati.

- ❖ *soñ* futsı bilgeniñ alı yime edikmegey 35/75: adak *soñunta* terk ödün 22B/35: kin *soñkısin* kılmağuka kilileşelim 13A/20

timin az önce, o zaman.

- ❖ tegser sen yarşı yılınıñ iki yigirminç ayına ançata *timin* iş... 35/63

1.7. Soru - Belirsizlik Sözlere

kaç nice, ne kadar?, birkaç.

- ❖ kaçta turgan *kaç* ol oğlan 29/9

kaçan ne zaman, ne vakit, ne zamanki?

- ❖ *kaçan* ıduķ kaçımız 7/73: kaçuta yime *kaçan* erser başlap erksinip 9/86 : *kaçan* erser olururın kamağun körelim 13C/76: atınlarta *kaçan* erser az övkesi 15/48: *kaçan* erser kaçuķa ma barmaksız siz 15/51: *kaçanķa* degi kaçğusuz yırğazun 11/163

ķanda nerede?

- ❖ manısdanta mu ol naman *ķanda* 11/158

ķayda nerede, nereye?

- ❖ atam *ķayda* termü erki 29/2: aġam *ķayda* termü erki 29/4: begim *ķayda* termü erki 29/6: *ķayda* begim termü erki 29/10

ķayu hani, hangi, hangisi; ne; kim, her kim?

- ❖ *ķayu* ajunta kılılur erki 11/159: *ķayu* neće ontın sıġar uluřlar bar erser 13C/73: *ķayu* buyan ol muntın řařġanıldı erser 13G/173: *ķayu* neće umuġ inaġ burķanlarını 15/26: apam birük *ķayu* kiři bu ku... 16/97: aćıġ tarķa kılınć tüşin *ķayu* ma orunta 18/57: ötrü kim *ķayu* tınlıġlar 20D/80: eņilki kim *ķayu* tınlıġlar 20D/108: birük bu saķınćıġ kim *ķayu* 20F/211: uz idiglig üć ödteki *ķayu* barınća 21/1: *ķayu* ol kinki yırtınćünün yulaları 21/5: *ķayutın* neņ söötin berü kelmeksiz siz 15/50: kaçan erser *ķayuķa* ma barmaķsız siz 15/51

ķayuta nerede?

- ❖ *ķayuta* yime kaçan erser başlap erksinip 9/86: ġardayı *ķayuta* ol tözi 11/42

kim kim, kimler?, herhangi biri.

- ❖ vandamı yükünmek *kim* kılmasar 11/31: körmeser *kim* olar yime bozulurlar 15/61: öġdi yükünć yarađġalı *kim* tiđingey 15/77: ötrü *kim* *ķayu* tınlıġlar 20D/80: eņilki *kim* *ķayu* tınlıġlar 20D/108: birük bu saķınćıġ *kim* *ķayu* 20F/211: *kim* bolġay saņa eņirmedeći 35/6: indın kıdıġ uçuz bolur *kimke* yime 15/17: bu ırķ *kimke* kelser 35/51: birük *kimler* aņ bařlayu bodıćıt öritip 13F/157: anı birük *kimler* tuđsar arıđur kılınćıġ 13F/170: *kimler* sizni yaņtaķıća ķolulasar 15/19: *kimler* bu dyan yaņınta 19B/19: azuća *kimler* küseser 20F/207: adķanmaķı ilinmeki *kimniņ* birük 15/46: *kimniņ* tamırı yoġun bolsar ķanaġı yiņil 34/3

ne ne, ne olursa?

- ❖ *ne* tigü ol anı teg erig 11/140: birük tapsar ol erdinig *ne* satıġ muņa 12/24: ķulnuņ *ne* saķınćı bar 32/4: *ne* ġoř bu ayıbsızlık 33/13: *ne* kılsa ... kerek 33/16: taķı *ne* aymış kerek 33/24: *ne* ada bolġay sini birle ulıġ kılınțaı 35/123

neçe nice, ne kadar?

- ❖ kayu *neçe* ondın sıñar uluşlar bar erser 13C/73: kirtü amrılmış nirvan bulğu oğrağlıg *neçe* erser 13G/183: bolsar *neçe* ança sanlıg uluş sayu 14A/6: kayu *neçe* umuğ inag burğanların 15/26

neçük nasıl?

- ❖ atı tolpi tüzünnün *neçük* erti erser 16/31

negü ne, ne gibi?

- ❖ köñültin taş *negü* nom bar çınkaru bakın 12/20

neteg ne, nasıl, ne şekilde?

- ❖ laŋkapur balıknı *neteg* kıltı 11/141: amtı *neteg* bu kök ıalığ nızvanı ıılınçlar 13B/45: ıaltı *neteg* kün teŋriniŋ çoğı öze 15/38

netegin hangi şekilde, nasıl?

- ❖ *netegin* tanmış kerek 33/4: *netegin* ıılmış kerek 33/12

1.8. Zamirler

1.8.1. Kişi Zamirleri

biz 1.biz, bizler.

- ❖ teŋriniŋ bitigin *biz* işidelim 5/2: bu ... *biz* sizni teg 7/109: amıta-aba burğan yüüzin yügerü *biz* körüp 13B/51: tıyunmışlar iliginiŋ alkışın *biz* alıp 13C/61: çok soğa *biz* bodı yolça yorıyur tuşınta: 13C/89: *biz* kigürüp kşan uçka bışrunu bilelim 13/100: burğan ıutın bulup *biz* esen sılıg tigin birle kininte 26/25: *biziŋ* teŋrimiz edgüsi redni tiyür 3/1: ançulayu ok *biziŋ* yime ıut ıolunç 13B/47: apam *biziŋ* bu yaşımız alkıngu öd bolsar:13B/49: *bizke* yirçi bilge bakşı edgü ögliler 13C/83: siz *bizni* küzediŋ 1/8: siz *bizni* ıurtğarıŋ 1/10: umuğumuz *bizni* teg tınlıglarğa 7/33: *bizni* teg irinç tınlıglar 7/107: oğatıp gelmiş *bizni* teg tınlıgka 7/133: una bu soğa *bizni* osuğluğ 10/282

2. fiil çekimi ögesi.(-biz)

- ❖ küçlüg bilgeke yalvarar *biz* 2/1: ötünür *biz* kün ay teŋrike 2/2: ıut ıolur *biz* teŋrime 2/5: ıut ıolur *biz* sizni 7/429: kıv ıolur *biz* yaruğ teŋrilerke 2/8: yükünür *biz* sizni

7/9: yinçürü töpün yükünür *biz* 7/413: ayançañ köñülün yükünür *biz* 7/417: ol nomta eşidip uñar *biz* 7 /136: yinçürü yükünü teginür *biz* 7/433

men 1.ben, birinci tekil kişi zamiri.

- ❖ burķ şark kılıp on edgüsin *men* atsañ özüm 9/7: ol uluşta *men* barıp toğa birle ök 16/53: karanğu sansar içinte *men* barıp toğmaduk 18/24: talulap yığıp *men* kki kki 19B/13: tüşünte *men* balaçuknuñ közünürte 22A/2: amtı *men* buyan kıaya kıal kentü özüm 22B/12: amtı *men* buyan kıaya kıal 22B/37: amtı *men* küñçük ıduķķut 23/15: burķan kıutın bulup *men* kamala anantaşiri: kininte 25/12: küñ öze *men* üç erdinilerke 26/3: yana yime *men* sılg tigin ... 26/18: rednide yig *meniñ* edgü teñrim alpım bekrekim 3/3, 3/4: ançulayu ok *meniñ* yime aña uķşazun 16/32: eñeyü *meniñ* bu kıut kıolunçum alķınmatın 16/68

2. fiil çekimi ögesi (-ben, -(ı)m).

- ❖ kıasınçığımnın öyü kıadğurar *men* 4/4: kıavışığısayur *men* 4/6: öz amrakımnın öpügseyür *men* 4/9: öge yükinmiş buyanımnın evirer *men* 9/105: ögin ulug tuyunmış *men* bolmakım öze 9/107: şanda bakşıķa yükünür *men* 10/15: edgün barmışķa yükünür *men* 10/32: alpağut erke yükünür *men* 10/47: arıgın kelmişķe yükünür *men* 10/87: raşmı-yarukluğķa yükünür *men* 10/95: öz tözi arığķa yükünür *men* 10/119: brahmanı atlığķa yükünür *men* 10/127: suv teñrisiñe yükünür *men* 10/143: bakşım siziñe yükünür *men* 10/151: çavıķmış küülügķe yükünür *men* 10/159: teñrim siziñe yükünür *men* 10/167: burķan kıutıña yükünür *men* 10/183: başçı idisiñe yükünür *men* 10/207: dakşınaki dıntarķa yükünür *men* 10/215: uğanlar kıanıña yükünür *men* 10/223: soruķmış bilginke yükünür *men* 10/231: ıduķ iligķe yükünür *men* 10/239: mañgalım siziñe yükünür *men* 10/247: öşeliksiz erke yükünür *men* 10/255: atacım siziñe yükünür *men* 10/263: saķınıp tapmaz *men* tölek 11/90: alğay *men* sansartın sini 11/118: ma-su tuğmaz *men* santa 11/154: adruk edgü işleringe ögirür *men* 14A/16: yig üsdünki ol köñülüg ildinür *men* 14A/20: ödünür *men* küdenleyü tınlıglarığ 14B/26: yükünür *men* bilge bilig paramıt kıutıña 15/1: kıruğ bilge bilig saña yükünür *men* 15/5: uzatı bu buyanlarımnın evirür *men* 16/28: amtı muna buyanlarımnın evirür *men* 16/44: uç kıtığ yok yig buyanın evirür *men* 167106: tutçı öger *men* üzüksüz 17/2: tüşkelir *men* una tamuķa 17/18: muñ key kılu kışantı kıılır *men* kıılınçlarımnın 18/30: üstünki ol kıılınçlarımnın ökünür *men* 18/39: öküş telim yaşuķlarımnın bilünür *men* 18/40: özüm amtı açınır *men* yadınur *men* 18/41: örtmez kıişlemez yaşuramaz bağuramaz *men* 18/42

mini beni /bana. (men zamirinin yükleme hali)

- ❖ avrakit kıltı *mini* 11/112: sansarta irinç *mini* teg 17/5: sakıngıl *mini* maytri 17/8: öntürgil *mini* maytri 17/12: alıp iltgelir *mini* tamuğa 17/14: algıl *mini* maytri 17/16: uğa bilü *mini* körü yarlıkazunlar 18/34

mintin benden. (men zamirinin ayrılma hali)

- ❖ kaçır ol *mintin* özi 11/44

ol o 1. (işaret zamiri/3.teklik kişi.)

- ❖ birkerü *ol* alkularnı birke sığurur 9/45: kaçır ol *mintin* özi 11/44: tuymak tuymamak arısar *ol* bolur sıdığ 12/32: kayu buyan *ol* muntın kaçganıldı erser 13G/173: yarp toğar erser *ol* anta 20C/74: abıta burkan *ol* erür 20/103

2. fiil çekimi ögesi: -dİr, -dİr /gereklilik pekiştirme.

- ❖ adkağısızın meñi teginğülüg *ol* 8/7: dantırvid adğu *ol* közin 11/72: maña mu edgü *ol* saña 11/78: çark ok yüüziñe sudğu *ol* 11/106: çama ton öze yodğu *ol* 11/108: çambudivipte bodğu *ol* 11/110: ne tigü *ol* anı teg erig 11/140: ş tokıyu şeker teg tapıngu *ol* 11/143: şaşımsız sapılğu *ol* sanğa 11/146: saçğu *ol* nışvanıg tanğa 11/150: yig nom bu *ol* munı tutup iş simek kötğil 12/12: arıg süzük yig meñilig uluş anta *ol* 12/59: birer koğta koğ sanınça nom oğuş *ol* ok 13A/9: anta basa utlı yangı işlemiş kergek *ol* 13F/156: uşatı köşünür sakıngu *ol* 20A/20: toñup buz bolmışın sakıngu *ol* 20B/24: serilip turmuşın sakıngu *ol* 20B/48: tünermez saçılmaz dyan *ol* 20C/54: yinçürü kolulayu sakıngu *ol* 20D/95: edgüti kolulap körgü *ol* 20E/123: tepretmişlerin sakıngu *ol* 20E/174: alamban kılıp sakıngu *ol* 20E/198: arıg nom oğuşı tözlüg *ol* 20F/227: kar mu yağmur *ol* yağurur 28/6: yağmurlar mu *ol* yağıdur 28/10: köp mü yağmur *ol* yağıdur 28/14: köz yaşların mu *ol* akıdur 28/16: erdemlig kişi erdini birle tüz *ol* 34/1: erdemsiz kişi etük içindeki ulyak birle tüz *ol* 134/1 : buyanlıg kişi burkanlar birle tüz *ol* 34/2: buyansız kişi buğ bakır birle tüz *ol* 34/2: buyan edgü kılınç kılğu *ol* 35/51: oğluñ kiiñ ülüglüg *ol* 35/105: altun küzeç erser ornağlıg idiş *ol* 35/133: tört uluğ çiülerte belgülg idiş *ol* 35/133: turuşta tūdüşte saklanğu *ol* 35/136: ad yol tilemekte içangu *ol* 35/136: küzeçig küzeçip sımasar aş birdeçi idiş *ol* : 35/137: ig tapa körser bağirtın tepremiş ig *ol* 35/148

saṇa sana. (sen zamirinin yönelme hali)

- ❖ yarışu küç birzün *saṇa* 11/56: maṇa mu edgü ol *sana* 11/78: *saṇa* yarağlıg yölek 11/92: *saṇa* teñşü ilek 11/94: anuḡ ol *saṇa* kini 11/114: bir ağızķıa edgü söz bar sözleyin *saṇa* 12/21: oṇardġuķa köp yaṇşadım tüzünüm *saṇa* 12/53: ġuruġ bilge bilig *saṇa* yükünür men 15/5: bilig *saṇa* eş bolur 31/2: kim bolġay *saṇa* eṇirmedeġi 35/6

sen 1. sen, ikinci tekil kişi zamiri.

- ❖ yaşar erki *sen?* ḡaṇa 11/52

2. fiil çekimi ögesi (-sen, -san, -sın).

- ❖ usal bolup sımđasar *sen* muna bu tuşta 12/54: ġorum öküş asıġlarġ ġolur *sen* birgeli 13C/69: ig aġrıġ oġrınta körser *sen* 35/13: etüzünġin küzetser *sen* 35/33: yaṇırdı il olurġay *sen* 35/41: tegser *sen* yaṇı yılınġ iki yigirminġ ayıṇa 35/63: ig tapa körser *sen* törü yavız 35/72: begtin işitin körser *sen* savķa kirkelir *sen* 35/113: iltin ġantın körser *sen* alķamaķķa tüşkelir *sen* 35/113: tütüş keriş ġılmasar *sen* özünġe 35/120: ġamaġ adatın ozġay *sen* 35/120: beg er yimin yeyin tip saķınsar *sen* tişinġe tıdıġlıġ 35/122: yirde ġazġuġ bekürü tokıyın tiser *sen* yanıru adalıġ 35/122: miṇ baṇķa ırak barmış kişiler birle körüşġey *sen* 35/126: iki köñül birikip altun itig ilġinġe tutġay *sen* 35/126

sin sen, ikinci tekil kişi zamiri.

- ❖ alġay men sansartın *sini* 11/118: ... saydı *sini* bertgeli 35/14: *sini* ġamaġun tapladı beg ġılġalı 35/65: ne ada bolġay *sini* birle ulıġ ġılınđacı 35/123: tümen sav tügünü *sinide* boldı 35/88: bıratya tigli manı *sinte* tip birgil aṇa 12/23

siz 1. siz, ikinci çoġul kişi zamiri.

- ❖ *siz* bizni küzedin 1/8: *siz* bizni ġutġarın 1/10: ġamaġunun yalaṇuz öġi *siz* erür *siz* 15/27: ġutrulmaķnıṇ yalaṇuz yolu *siz* bolmaķtın 15/66: ġaṇım sizin küçünüzte alķınurlar 15/41: yükünür biz *siziṇe* 7/9: ayaġlarıġ barķa *siziṇe* emtertiniz 7/157: tolپ sansarıġ *siziṇe* aṇıttırtınız 7/161: yig üstünki teṇrimiz *siziṇe* 7/414: kut kolur biz *siziṇe* 7/429: baķşım *siziṇe* yükünür men 10/151: teṇrim *siziṇe* yükünür men 10/167: maṇġalım *siziṇe* yükünür men 10/247: ataķım *siziṇe* yükünür men 10/263: tuşayın *siziṇe* maytri 17/4: anı üçün *siziṇe* evertim 17/15: inaṇġuluġ anacım a *sizke* tayap 15/15: bu... biz *sizni* teg 7/109: küntemek tı *sizni* körgü üçün 7/196: adaķın yorıp *sizni* atayu 7/197: ağızınta *sizni* öġe alķayu 7/198: anġulayu amrar erti *sizni* tözüġü 7/199:

sizni körüp tınlıglar ... 7/337: teñrim *sizni* körmişte ök 7/369: yügerüte *sizni* körgü küsüşüm qanzun 9/104: körser *sizni* yig yörügçe körmeksizin 15/8: kimler *sizni* yañtañıça qolulasar 15/19: mundağ yañın kimler *sizni* qolulayu 15/54: körser *sizni* ol tınlıglar baqlalurlar 15/58: körü birle teñrim *sizni* buşulurlar 15/6: anaçım a *sizte* yime bolduqmasar 15/47

2. fiil çekimi ögesi (-sınız, -sınız)

- ❖ atırılığsız yarlıkar *siz* amrañıg a 15/25: qamağunun yalañuz ögi *siz* erür *siz* 15/27: qamağlıg *siz* anası *siz* yarlıkar *siz* 15/29: alquta yig adruq öze kögülür *siz* 15/33: uqmaz tuymaz munuqlarıg qorqıdır *siz* 15/42: usal sındağ tınlıglarıg qındurur *siz* 15/43: ornağmaqtın yig meñite tındurur *siz* 15/44: uluğ bilge erenlerig ögirdür *siz* 15/45: qayutın neñ söötin berü kelmeksiz *siz* 15/50: qaçan erser qayu qama barmaqsız *siz* 15/51: qañıçım a bilgelerke tapmaqsız *siz* 15/53: alqu körmek körmemektin seçilür *siz* 15/65: qop ödlerte tapıñuluğ tayağı *siz* 15/69: muñadıñıg öggülüg *siz* anaçım a 15/80

1.8.2. Dönüşlülük Zamirleri

kentü kendi, öz.

- ❖ ... *kentü* kılmış kılınçı közünür tiyür 6/2: burqan *kentü* köñül erür köñül ök burqan 12/5: alqu ödte sözler üçün *kentü* özüm 14B/29: amtı men buyan qaya qal *kentü* özüm 22B/12: küntün tağtın balıq uluğ *kentü* köñlünçe 35/5: *kentü* köñülünin bek tutğıl 35/32: öz *kentünin* bek tutğıl 35/27: öz *kentünke* inanğıl 35/32

öz kendi, öz, ben.

- ❖ *öz* amraqımın öyür men 4/7: *öz* amraqımın öpügseyür men 4/9: *öz* tözlerin okıtıp 7/63: *öz* ötünüz birtiniz 7/207: tuğyaqlanğıluğ yapşınğıluğ *öz* tözi yok tip 9/36: *öz* asıgınta evrildeçi 10/51: *öz* tözi arıgqa yükünür men 10/111: yintem arıg *öz* köñülüg burqan tip tuyğıl 12/11: *öz* baqşımız ögin tuymış öşeliksiz erniñ 13A/33: *öz* baqşıqa üç erdini qutına inanıp 13G/189: adırılıg utğuraq *öz* tözi 20D/102: özeliksiz nom boşğunmış *öz* baqşılarım 27/2: *öz* *öz* küsemiş taplarınça toğmaqları bolzun 27/4: öñdün kidin yir *öz* tapıñça 35/5: *öz* *kentünin* bek tutğıl 35/27: *öz* *kentünke* inanğıl 35/32: tañ teñri *özi* kelti 1/4: *özi* sünüşte yigedmiş atlıg 10/254: sansarka uqşayur *özi* 11/34: qaçar ol mintin *özi* 11/44: bastıkmış köñülke *özi* 11/100: ögin ök bililgey *özin* 11/14: taqılıp

biligsiz özin 11/70: *özin* ök bütmişin sakınıp 20B/32: *özin* ök uzkıa tültekler 20E/143: toz toprak *özin* söndi 35/4: atın atayu kut kıv *özin* kelti 35/83: *özini* ed ed sayu sıgmışın körser 12/46: *özni* ögüp yadnı irip ölmigü azlanu 13E/137: yadta *özte* bir teg yapa yadılmış 10/168: burk şark kılıp on edgüsin men atsañ *özüm* 9/7: *özüm* oşup oşğurayın öñilerig 14B/28: alku ödte sözler üçün kentü *özüm* 14B/29: ülgülençsiz yorıglarta *özüm* yorıyu 16/37: kamağ öteg birimlerig *özüm* yığmaduk 18/25: *özüm* amtı açınur men yadınur men 18/41: öñi kılmaduk ayıglartın *özüm* tıdınıp 18/49: amtı men buyan kaya kal kentü *özüm* 22B/12: *özünge* öñ işin başlağıl 35/103: *özünin* qar içinte ig kirdi 35/15: tütüş keriş kılmasar sen *özünke* 35/120

1.8.3. Belirsizlik Zamirleri

barı hepsi.

- ❖ bir kşanka anı *barın* birkerü kigürüp 13C/98

kamağ/ kamağ hepsi, bütünü.

- ❖ *kamağunun* yalañuz ögi siz erür-siz 15/27: kodmadın *kamağın* kutqartıñız 7/132

kamağun/ kamağun herkes, hepsi.

- ❖ kaçan erser olururın *kamağun* körelim 13C/76: sini *kamağun* tapladı beg kılğalı 35/65: olar barça *kamağun* 7/325

1.8.4. İşaret Zamirleri

bu bu.

- ❖ una *bu* soğa bizni osuğluğ 10/288: yig nom *bu* ol munı tututp iş simek qotğıl 12/12: *bu bu* edgülerig tolu ağılık büdzünler 13G/188: muna *bu* mat muñadınçığ edgün erür 15/57: yañduru bağıp *bu* munta 20C/72: *bularğa* iyin ögirmekig bodulu işlelim 13A/24

bular bunlar.

- ❖ *bularnı* mat bölser bolur sansarta 12/6: *bularnı* ... 20E/159: oğlum küzünüñ kızım kütbeçüknüñ *bular* yime 22A/8

ol o, onu, onun.

- ❖ *anı* teg orunlarta 8/8: *anı* teg savlarnıñ açuķın bilser 11/5: ne tigü ol *anı* teg erig 11/140: *anı* üçün baķşılartın yaņ kip boşuğ ķol: 12/56: una *anı* iyin kezigķe okıdu sözlelim 13A/4: *anı* tuta utmıřlarkā ayayu tapınıp 13A/14: *anı* teg öķ alķınmazun anķaķa teginķe 13B/48: bir křanķa *anı* barın birkerü kigürüp 13C/98: *anı* buzup adķağ sayu ertürü kişlemiş 13E/142: *anın* amtı tüzünlerim *anı* inķe bilinler 13F/165: *anı* birük kimler tuğsar arıdur ķılınķığ 13F/170: *anı* üçün üç... 16/92: *anı* üçün sizıñe evertim 17/15: *anı* tayşıķı tip küleyür 20C/70: tegmez mü *anıñ* tüşi 11/132: öñi körki uķřadığ *anıñ* yok erip 12/36: una *anıñ* tıltağında tetrü evrilip 13E/135: uşatı *anıñ* tıdığların uturu kiğerip 13F/162: *anıñ* buyanı yig erür buşı...lar 16/76: *anıñ* tüşin... 16/99: *anıñ* tikisinte nom üni 20E/146: *anıñ* bir meşesi bar 32/16

muni bunu (işaret zamiri bu'nun yükleme hāli).

- ❖ tutķı üzüksüz *muni* teg 7/53: apam birük *muni* teg 7/137: uzatı üzüksüz *muni* teg 7/213: nasuta mu ķosar *muni* 11/82: yig nom bu ol *muni* tutup iş simek ķodğıl 12/12: ertmegey bu *muni* tegler ertgü ödkedeğ 16/67: tüş birip *muni* teg buyanı 17/3: amtıķı *muni* teg saķınķığ 20/25

muntın bundan (işaret zamiri bu'nun ayrılma hali).

- ❖ üç ödk ı alķu tüzünler *muntın* törüyür 12/39: ķayu buyan ol *muntın* ķařğanıldı erser 13G/173

munuñ bunun (işaret zamiri bu'nun ilgi hali).

- ❖ amtı *munuñ* yüründekin ķılğalı tavrarıp 13F/153: adı bolur *munuñ* dyan tip 20C/66

muña buna (işaret zamiri bu'nun yönelme hali).

- ❖ birük tapsar ol erdinig ne satığ *muña* 12/24

1.9. Dil Bilgisi Görevleri (Edatlar-Bağlaçlar)

1.9.1. Soru Edatı

mu /mü/ mı soru edatı.

- ❖ alkınmaz *mu* erti tınlıglar 7/140: tavar *mu* birip sadğın alğu ool 11/67: maña *mu* edgü ol saña 11/78: nasuta *mu* kosal munı 11/82: manısdanta *mu* ol naman kıanta 11/158: alkuğa *mu* qar yağurur 28/2: açıyu *mu* yaşların ağıdır 28/4: qar *mu* yağmur ol yağurur 28/6: kayğuda *mu* yaşın ağıdır 28/8: yağmurlar *mu* ol yağıdır 28/10: yaşların *mu* ağıdır 28/12: köz yaşların *mu* ol ağıdır 28/16: iltin kıantın açığ bolur *mu* 35/119: teltük *mü* bolur kişi 11/128: tegmez *mü* anıñ tüşi 11/132: atam kıayda ter *mü* erki 29/2: ağam kıayda ter *mü* erki 29/4: begim kıayda ter *mü* erki 29/6: berter *mü* köñülin erki 29/8: kıayda begim ter *mü* erki 29/10

1.9.2. Pekiştirme - Vurgulama Edatları

erki kuvvetlendirme soru edatı. (... *mı dersin?*)

- ❖ atam kıayda ter *mü erki* 29/2: ağam kıayda ter *mü erki* 29/4: begim kıayda ter *mü erki* 29/6: berter *mü köñülin erki* 29/8: kıayda begim ter *mü erki* 29/10: kaygu ... *erki* 29/12

me pekiştirme edatı.

- ❖ sansarta irinç mini teg sağınsar erti kim *me* yok 17/6

oķ kuvvetlendirme edatı.

- ❖ birni alkuğa kigürmeki antağ *oķ* erür 9/46: ançulayu *oķ* suryagarbı vaşir yalınlıg 9/67: çark *oķ* yüüziñe sudğu ol 11/106: şanta amrılzar sav *oķ* turur 11/125: tuyunmışka bu kıdıg *oķ* bolur ol kıdıg 12/30: birer koğta koğ sanınça nom oğuş ol *oķ* 13A/9: ançulayu *oķ* biziñ yime kıut kıolunçlarımız: 13B/47: ol *oķ* yanlıg ontın sınar tınlıglar oğuşı 13C/77: bulun yınak sayu ol *oķ* bir yanlıg 13C/102: ançulayu *oķ* meniñ yime aña uķşazun 16/32: amtı muna yügerüki bu *oķ* et'üzde 18/55: uulsuz tüpsüz yınak sayu bu *oķ* yanlıg 21/3: ançulayu *oķ* kıatunlar kıutların 22B/23: ançulayu *oķ* ekem tölek kıız teñrim 22B/31: ançulayu *oķ* kıun tay kıu kıatın kıutın raca bağıra tayzıları yime 23/2: ançulayu *oķ* kıun kıunun tigitlerniñ yime 24/3: ançulayu *oķ* kağan kıan kıatun kıun tayzı

altun uruğları 25/1: amtıkıa *ok* tavrağ bakup amrılıp 25/4: ançulayu *ok* kuñ kıu kıtı kuşala sit ibala başlap altun uruğları birle 26/12: meñi çın ol meñi *ok* 33/23: yalıñ kılıç tutup *ok* üzkelir 35/110

ol'ukma yine de, muhakkak.

- ❖ tüpinte *ol'ukma* ölmeki bar 5/9

ök pekiştirme/ kuvvetlendirme edatı.

- ❖ teñrim sizni körmışte *ök* 7/369: ögin *ök* bililgey özin 11/14: burқан kentü köñül erür köñül *ök* burқан 12/5: yañılmađuқта köñülni *ök* burқан tiyürler 12/28: anı teg *ök* alkınmazun ançaқа teğiñçe 13B/48: utğurağı busuşı yok meñi *ök* teğini 13C/78: yilvi teg *ök* tınlıglarқа oқıdğalı 15/71: ol ulušta men barıp toğa birle *ök* 16/53: tuyunmışıñ ol alqışın alu birle *ök* 16/61: özin *ök* bütmişin saқınıp 20B/32: altınç köñül bilig *ök* 20C/67: özin *ök* uzqıa tültekler 20E/143

sep pekiştirme edatı/ hecesi.

- ❖ *sep* sem ağlaқта 8/20

tük pekiştirme hecesi.

- ❖ *tük* tümen tınlıglarığ kütqartıñız 7/143: *tük* tümen türlüg tañsuқ edlerin 10/268

una işte, peki (pekiştirme ögesi).

- ❖ *una* bu oқ adruқları birer bireri 9/95: *una* bu soқа bizni osuğluğ 10/288: *una* astıñ keñrengaysen çimedme maña 12/55: *una* anı iyin kezigçe oқıdu sözlelim 13C/4: *una* anıñ tıltağında tetrü evrilip 13E/135: *una* bu tört tapığ işin umışça iderip 13F/161: *una* aña alqu işlerim uқsaşzun tip 16/27: *una* amtı bu küt koluñçuğ sözlemişniñ 16/105: tüşkelir men *una* tamuқа 17/18: *una* amtı isig özümтин berü manu 18/35: *una* bu yetiñç kez... 20F/199

ye pekiştirme/vurgulama edatı. (*olur mu?*)

- ❖ birdem kirtgünüp tuğıl ye mü sizinme maña 12/22

1.9.3. Olasılık Edatı

arıtı hiç, asla, katiyen.

- ❖ *arıtı* tıdıgsız teñridem közin 10/84: *arıdı* neñ simeksizin alkutın sınar 9/15

birtemledi asla, hiç.

- ❖ *birtemledi* tıdıışmaz küü kelig kılur 9/48: *birtemledi* arıg silig kitzün tarıqzun18/44

erki 1. galiba, acaba, belki.

- ❖ *qayu* ajunta qılılur *erki* 11/159

2. şüphesiz, muhakkak ki.

- ❖ *yaşar erki* sen qana 11/52: qalmadı *erki* ayıg qılınç maña qılmadıq 18/26

1.9.4. Son Çekim Edatları

ara ara, arasında, içinde.

- ❖ *yalañuqlar ara* ... 7/46: bulıdçılayu yığılmış toy quvraq *ara* 9/4: oñay ilgey quvraq *ara* oñaru evirür 9/56: qat qat teñri yirlerinde yalañuq *ara* 9/85: qamağ titsilerniñ *ara* 11/18: *ara* tıdmañniñ ayıg tüşi 11/113: mañamat pıgambar *ara* kirmiş 11/155: qavşatılmış quvraq *ara* bodımant orunta 13C/75: añ kininte kiçmetin *ara* 22B/43: kişi *ara* edgölüg yolun alp 35/108: imirt çoğurt söğüt *arasınta* 8/13: arqa qamağ paramıtlar *arasınta* 15/32: *arasıntın* suvlar qıdulup 20E/137

birle ile, birlikte.

- ❖ *yavaşıım birle* 4/17: közi qaram *birle* 4/20: t...lar *birle* qarşısız 7/217: qanıımız burqanqa qua *birle* tapın 11/19: birerinte *birle* toyluğ burqanlar saqınıp13A/10: bizke yirçi bilge bakşı edgü ögliler *birle* 13C/83: *birle* yana üç ödteki ülgüsüz qalplarığ 13C/99: *birle* toğmış buyan öze bu tınlıqlar 15/83: *birle* yana türçimeksiz itzün 18/45: adqaglar köñül *birle* birikser 20C/63: altun uruqları *birle* 26/13: biz esen sılıg tigin *birle* kininte 26/25: ol andağ tüzün *birle* 33/19: erdemlig kişi erdini *birle* tüz ol 34/1: erdemsiz kişi etük içindeki *birle* tüz ol 34/1: buyanlığ kişi burqanlar *birle* tüz ol 34/2: buyansız kişi buq bakır *birle* tüz ol 34/2: ne ada bolğay sini *birle* ulıg qılındaçı 35/123: ırak barmış kişiler *birle* körüşgey sen 35/126

maru ileri, bir taraf, ..a doğru.

- ❖ iyin ögirmeklig işig *maru* kemişip 13E/147

kalı tıpkı, gibi, aynı şekilde, nasıl ki.

- ❖ ançulayu *kalı* sumur tağlar kanı teg 9/11: *kalı* sudanı on urı teg kalısız birkerü 13G/175: *kalı* neteg kün tenriniñ çoğı öze 15/38: *kalı* kum öze kudu tartıp işi ködügi bütmeük teg 35/40

kodı alt, aşağı, aşağıya.

- ❖ üstürti *kodı* inmeser 7/42: kalıqtın *kodı* intiniz 7/74: örü *kodı* atırd sakınç öçürüp kiderip 13D/129: örüki *kodı*ki sevindi 35/89

osuğluğ sanki, benzer, gibi.

- ❖ una bu soğa bizni *osuğluğ* 10/288

öñre önce, evvel.

- ❖ *öñre* amtı kin üç ödki tözgerinçsizlerniñ 13A/34: *öñreki* ol burkanlarınñ öridmiş yorımış 13G/193: *öñreki* iligler ... 35/68

ötrü -den sonra, bunun üzerine.

- ❖ *ötrü* kim kayu tınlıqlar 20D/80

öze üstüne, üzerine, -a göre, gereğince, ile, sebebiyle (vasıta).

- ❖ tös *öze* olurup tültürür tiyür 5/15: amvardışnılg ot *öze* 7/59: altı kaçığ *öze* azmışlarkā 7/125: uluğ yarlıkançuçı köñülün *öze* 7/201: eşsiz ıduğ tiliniz *öze* 7/221: uluğ yarlıkançuçı köñül *öze* 7/309: kórkinçig sansartın ozğu *öze* 7/36: ig uv *öze* udiyu 7/395: sekiz türlüg yiiller *öze* tepremeñin 8/21: adınlarınñ asıgı üşün küü kelig *öze* 9/10: sansız öküş kalp öd *öze* ür kiç serilür 9/30: manuçap rıdı küü kelig *öze* 10/240: mayaçal yilvi toor al altağ *öze* 10/244: adruk adruk et'üzleri *öze* 10/257: budgıl arıg nomluğ tilgen evirmek *öze* 16/95: tört şlokluğ nom *öze* 17/1: ig ağırg *öze* bastıkmak tıltağı 26/19: suv *öze* yumış kerek 33/10: yıl *öze* yıl tikilep yiltirdi eviñde 35/12: kün tenri kölünti çerigin *öze* 35/31: ay tenri battı kutun *öze* 35/31: ton *öze* ton kedildi saña 35/102: yaşurukı işi *öze* kapıgıñ ünürser ...ur 35/146: adın kişi tişi *öze* etüzün tegre körser 35/147

sayu her, her biri.

- ❖ yükünmiş *sayu* arızun 7/11: bulun yınak *sayu* kelmiş bodisatavlar 9/3: birle yana adın alku uluşlar *sayu* 9/43: tolu yarım ay *sayu* belgüni bilip 9/77: öziniñ ed ed *sayu* sıgmışın körser 12/46: kıptın sınar uluş *sayu* kıptmanın tegşinip 13C/70 : kalısız tüz uz idilip utmışlar ul *sayu* 13C/74: bulun yınak *sayu* ol ok bir yanlıg 13C/102: anı buzup adkağ *sayu* ertürü kişlemiş 13E/142: bolmak *sayu* bu sansarta toğumuğ tutmışlar 13G/185: bolsar neçe ança sanlıg uluş *sayu* 14A/6: kamağ orun *sayu* körser kolulayu 15/52: uulsuz tüpsüz yınak *sayu* bu ok yanlıg 21/3: ajunlar *sayu* kız et'üzinte toğmayın 26/22: begimsinmeyük beg bolsar beltir *sayu* berge salur 34/5: atakımsınmayuk atıg bulsar art *sayu* mayağayur 34/5: tepredük *sayu* iş kötgün tapgınça 35/85: olurtuk *sayu* orun yurt ögünçe 35/85: tepredük *sayu* kut kelir 35/95: kılıntuk *sayu* iş büter 35/95

sınar –den tarafa, -den yana.

- ❖ kıptın *sınar* il uluşlarıg keztiñiz 7/130: arıdı neñ simeksizin alkutın *sınar* 9/15: kıdı özü tegşindürü tolptın *sınar* 9/23: şamat vıpaşyan ikidin *sınar* 10/8: alku ödte taştın *sınar* tilemiş bolup 12/15: yatvısınça tikvisinçe on *sınar* üç ödki 13A/5: turum ara ontın *sınar* toliyu keşelim 13C/64: kıptın *sınar* uluş *sayu* kıptmanın tegşinip 13C/70: kıayu neçe ondın *sınar* uluşlar bar erser 13C/73: ol ok yanlıg ontın *sınar* tınlıglar oğuşı 13C/77: kıopdın *sınar* burkanlarka ögıdılmiş 15/3: kıptın *sınar* yana atın yol yokıntın 15/67: ontın *sınar* tınlıglarka asıg kılayın 16/56: tolptın *sınar* küü keligliğ küçümin yatıp 16/63: uulsuz tüpsüz ontın *sınar* yırtınçülerte 16/69: içtin *sınar* köni yoriğlıg 10/236: törttin *sınarkı* bursanlarka maduruğ urmış 18/6: ontın *sınarkı* üç ödki burkan baqşılar 18/31: ontın *sınarkı* burkanlar 20A/16

tapa için.

- ❖ ig *tapa* körser sen ed öñedmeki alp 35/58: ig *tapa* körser sen törü yavız 35/72: ig *tapa* körser bağırtın tepremiş ig ol 35/148

teg gibi, benzer.

- ❖ kün teñri yarukın *teg* köküzlügüm bilgem 3/9: tardıç *teg* et'üzün kıodur tiyür 5/17: tolılıg bulıt *teg* tonkı kaşlıg tiyür 5/20: kanlıg bukaç *teg* karakı tiyür 5/21: umuğsuz bizni *teg* tınlıglarka 7/33: oğatıp kelmiş bizni *teg* tınlıgka 7/133: apam birük munı *teg* 7/137: uzatı üzüksüz munı *teg* 7/213: kal tilve *teg* ertiler 7/235: kün teñri *teg* yarutıy 7/344: anı *teg* orunlarta 8/8: köl suvınıñ lınhuası *teg* yuklunçsuz arıyu 13C/65: kök ayaznıñ kün ayı *teg* alınçsız yoriyu 13C/66: alp biligliğ ıduğ kıutluğ mançuşiri *teg*

16/41: ayağuluğ tolpi tüzün bodısatav *teg* 16/42: kelen keyik müyüzi *teg* 35/33: ağzanmış savıñ edikdi altun kümüş *teg* 35/100

tegi –e kadar, -e değın, -e dek.

- ❖ amtıka *tegi* yırtınçü 7/139: burun ertmiş öñdün uçtın kin ödke *tegi* 13C/101: kaçanķa *degi* kayğusuz yırğazun 11/163: başlağısıztın amtıķı bu ödke *degi* 14A/9: tuyunmakıķ tanuķlağü ödke *degi* 14B/21: ertmegey bu munı tegler ertgü ödke *degi* 16/67

tek tek, yalnızca, sadece.

- ❖ bir *tek* köni yol körkiğü birip 10/76: *tek* ol yekler kumbandı yalañuķ tilinçe 13C/94

üçün için, sebep.

- ❖ küntemek tı sizni körgü *üçün* 7/196: anuşagan orduta toğgu *üçün* 7/359: adınlarınñ asığı *üçün* küü kelig öze 9/10: kuruğsuz yig asığları bñdñrgü *üçün* 9/22: yintsikmeksiz yig menjike yıdkñrgü *üçün* 9/62: qadır yavlaķ tınığlarığ yavaldurğü *üçün* 9/81: qanturğü *üçün* tınığlarınñ qop küsüşlerin 9/87: umuğumuz samantabadırınıñ yorığı tolğü *üçün* 13B/54: ooksuz tutçı tınığlarınñ asığın kılğü *üçün* 13B/56: uluğ tuyunmış yorığığ yaltrıdğü *üçün* 13C/87: tegintñrgü tutdurğü *üçün* köni nom nomlalım 13C/96: bu iş *üçün* bodısatav yolıña kirqü erür 13D/121: intki yarağ kılınğü *üçün* inilü yalvaru 13E/146: qamağ tınığ oğuşı *üçün* evirmek kılur men 13G/174: alķu ödte sözler *üçün* kentü özüm 14B/29: alķu ödte olarķa iyin ögretingü *üçün* 16/43: anı *üçün* sizine evertim 17/15: eşi *üçün* aziz can qurban kıldaçı 30/3-4

1.9.5. Ünlem Edatları / Sesleniş

a ey!, ya!, seslenme edatı.

- ❖ atırđlığısız yarlıķarsız amrançığ *a* 15/25: anaçım *a* sizte yime bolduķmasar 15/47: az teñince törügey mü umuğum *a* 15/49: qanıçım *a* bilgelerke tapmaķsız siz 15/53: muñadınçığ öggñlñğ siz anaçım *a* 15/80

anaç (*azizleme*) annecik, anneciğim.

- ❖ inañuluğ *anaçım* *a* sizke tayap 15/15: *anaçım* *a* sizte yime bolduķmasar 15/47: muñadınçığ öggñlñğ siz *anaçım* *a* 15/80

ataç (azizleme manasında) sevgili baba, babacığım.

❖ *ataçım* siziñe yükünür men 10/263

ay (seslenme ünlemi) ey!, hey!.

❖ alıñlar *ay* tüzünlerim anuğmış bulunçuğ 13/172

edgü edgü iyi iyi!

❖ uluğ tuyunmış bolmağım bolzun *edgü edgü* 10/296

namu budaya namu darmaya nama sañgaya Burkana hürmet! Törege hürmet! Cemaate hürmet! (İslami kültür muhitinde *besmele*’ye denk gelir.)

❖ *namu budaya namu darmaya nama sañgaya* 10/1

namu bud namu dıram namu sañ Hurmet Buda’ya! Hurmet Törege! Hurmet Cemaate!

❖ *namu bud namu dıram namu sañ* 16/113

suvasdı sıdam “iyi şans, iyi başarı” anlamında bir terim olup takdim sözleridir.

❖ *suvasdı sıdam* ad mañgal bolzun başladı 10/2

1.9.6. Bağlaçlar

apam eğer, şayet, fakat.

❖ *apam* birük munı teg 7/137: *apam* biziñ bu yaşıımız alkıñu öd bolsar: 13B/49: *apam* birük qayu kişi bu qu... 16/97: *apam* bir adağın sısar içinteki tatığ tökülgüke 35/137

aşnu ilk olarak, önce, evvela.

❖ yinik ağır *aşnu* kılmış tıldağı iyin 9/63: *aşnuça* lınğualığ orunuğ 20F/209: *aşnuça* sanmış kerek 33/2

aşnuķı önce, ilk olarak evvela.

❖ a başlağlığ *aşnuķı* sav savlarığ 11/1: evinde kılgıl *aşnuķı* tüzünler törüsin 35/123: *aşnuķına* öñi bu savqa köñleme 35/103

azu yahut, ya da, eğer.

❖ *azu* yime ol qanıımız bağtaşını 9/13: *azu* yime kin keligme ödte qoluta 18/56

azuça yahut, öte yandan.

- ❖ sartavağı yolçı yirçi *azu* yime 9/27: *azu* kimler küseser 20F/207

başlayu önce, ilk olarak, başta.

- ❖ birük kimler an *başlayu* bodıçıt öritip 13F/157

birle ile, de

- ❖ *birle* yana adın alku uluşlar sayu 9/43: anam tokluğ kutluğ ağa *birle* 23/9

birük eğer, şayet, fakat ise.

- ❖ apam *birük* muni teg 7/137: apam *birük* kayu kişi bu ku... 16/97: *birük* tapsar ol erdinigme satıg muña 12/24: *birük* kimler an başlayu bodıçıt 13F/157: anı *birük* kimler tuğsar arıdur kılınçlıg13F/170: adқанmaқı ilinmeki kimniñ *birük* 15/46: *birük* bu saқınçıg kim kayu 20F/211: *birük* bu atlıg ırқ kelser 35/11...

inçip fakat, lakin.

- ❖ *inçip* edgü kılınçlıg işlerke manmağınça 35/59

takı ve, dahi, daha, bir de/da.

- ❖ *takı* amarı tınlıglar 7/188: *takı* artuқraq қorқınсız kılıp 10/116: nandı luu *takı* saқınсızın keçmez 11/87: *takı* yime bu buyan küçinte anam seviçük 22A/4: *takı* yime ... ajun ... 22A/10: *takı* ne aymış kerek 33/24: iltişmiş kişiler köñüli *takı* teriñ 35/127: ne busuş ol *takı* ilke қанқа манç bolғуқа 35/132

tip diye, diyerek.

- ❖ tuđyaқlanғuluғ yapşınғuluғ öz tözi yok *tip* 9/36: yança iyindeçi *tip* yadılmış atlıg 10/21: prakartı *tip* adқandaçı 10/120: pradan kılғu *tip* nomladaçı 10/121: çarıtıg қоşayın *tip* tapı bolsar 11/103: tay pay lin şı *tip* atlıg 19B/11: adı bolur munuñ dyan *tip* 20C/66: anı tayşıçı *tip* küleyür 20C/70: alaya vityan bilig *tip* 20D/100: ayayu oқıp açzun *tip* 22B/10: alku küsüşlerim қanzun *tip* 22B/11: ajunlar sayu kız etüzinte toғmayın *tip* 26/23-24: beg er yimin yeyin *tip* saқınsar sen tişinde tıdıǵlıg 35/122

uladı ayrıca, ilaveten, vesaire, ve başka.

- ❖ yig üstünki paramıta *uladı* nomlar 9/60: öñte *uladı* ögmeklig şımnı 10/248: öñte *uladı* ögmeklig şımnı 10/248: aç kız ig kikente *uladı* adaları amrılıp 24/9

yime da/ de, dahi ve yine. (=ymä)

- ❖ baru *yime* umaz men 4/11: kirü *yime* umaz men 4/14: aşu *yime* ol kaçımız bağtaşını 9/13: sartavağı yolçı yirçi aşuça *yime* 9/27: ançulayu ok biziñ *yime* kut qolonçlarımız 13B/47: *yime* lınhualıg orunuğ 20D/94: tağı *yime* bu buyan küçinte anam seviçük 22A/4: küzünüñ kızım kütbeçüknüñ bular *yime* 22A/8: raca bağıra tayzılarnı *yime* 22B/24: adın qalmış qatunlar tiginler *yime* 22B/32: yana *yime* buyan küçinte 22B/45: yana *yime* ... uçı beg 22B/56: yana *yime* men sılıg tigin ... 26/18: *yime* türk savında bar 34: uluğ iş ködüg *yime* ögrünçlüg ermez 35/54

2. KONULARA GÖRE ADLAR

2.1. Zaman

2.1.1. Zaman, Çağ, Devir

erte erken.

- ❖ eşidgeli *erte* yarağılıg 20E/153

kalp < *TochA kalp*. devir, dönem, çağ.

- ❖ sansız öküş *kalp* öd öze ür kiç serilür 9/30: yüz miñ sansız *kalp* öd öze ögüp erdgüsüz 9/100: erte öküş *kalp* öd öze sergürü tuğalım 13A/32: uşun ırak *kalp* öze ol yolça baralım 13C/88: uluş qoğı sanınça *kalp* ödlar öze 16/71: biş tümen *kalp* sansarta 20F/213...

qolu zaman, an.

- ❖ azu *yime* kin keligme ödte *qoluta* 18/56

öd zaman, vakit, devir, çağ, an.

- ❖ sansız öküş *kalp öd* öze ür kiç serilür 9/30: yüz miñ sansız *kalp öd* öze ögüp erdgüsüz 9/100: *öd* atlıg santa tüşrölmedük 10/109: anagat kelmedük *öd* tükeginçe 10/258: başlağısıztın amtıkı bu *ödke* değı 14A/9: alqu qamağ üç *ödki* burqanlarqa 14A/1: alqu üç *ödki* utmıřlarınıñ yoriqları 16/21: alqu *ödte* taştın sınar tilemiş bolup 12/15 : yaykı suvnı kışkı *ödte* buz tiyürler 12/25: tenridem kut buyan utmaq yigedmek kentün ornantı *ödüñde* 35/2...

ödün zaman, vakit, süre.

- ❖ turkaru *ödün* köñül bilig basudçılığın 9/33: uşun *ödün* nomluğ tilgen tegşintürmeki 9/92: birer burқан edgülerin ür *ödün* ögelim 13A/12: kirtgünmedin tıldağ töşke kiç *ödün* yığılmış: 13A/17: turkaru *ödün* yüz miñ kolđı rıdı taşkarıp 13C/62: uşun *ödün* burқанlarğa ... tapıg kılgu 16/72: uşun *ödün* sansarta çommış batmışlar 16/107: adağ soñınta terk *ödün* 22B/35: artuqraq terk *ödün* 23/13

söö zaman, ezel.

- ❖ kayutın neñ *söötin* berü kelmeksiz siz 15/50

ür uzun zaman, müddet, devir.

- ❖ sansız öküş kalp öd öze *ür* kiç serilür 9/30: birer burқан edgülerin *ür* ödün ögelim 13A/12: uşun ödün tapıg kılgu uşatı *ür* kişegü: 13C/115: örgüt nomlap *ür* turzun tip ödügçi bolzunlar 13G/192

2.1.2. Yıl, Mevsim, Ay, Gün

2.1.2.1. Yıl

yıl yıl, sene.

- ❖ sanı yüz miñ kolđı nayut *yıl* ay yaşayur 9/28: adasız tudasız tümen *yıl* 22B/25: yime kuy şıpkanlıg ud *yıl* altınç ay 26/1: *yıl* ay itilü elginde kirdi 35/88: küsgü *yılın* tokuzunç aynıñ on yañıta 12/60: tegser sen yañı *yılını* iki yigirminç ayıña 35/63

2.1.2.2. Mevsim

kış kış.

- ❖ kiçig igidmek kelti aq *kışın* az 35/108: yaykı suvnı *kışkı* ödte buz tiyürler 12/25: yana yayın *kışkı* buzı suv tip tiyürler 12/26

küz güz, sonbahar.

- ❖ *küzki* bulıt kükürep örlep 28/13: yıl iyin eşidilür *küzki* ıgaç yañkusı 35/93

yay yaz.

- ❖ yana *yayın* kışkı buznu suv tip tiyürler 12/26: *yayıki* suvnu kışkı ödte buz tiyürler 12/25

yaz ilkbahar.

- ❖ *yazkı* bulut yaşlap kükürep 28/9

2.1.2.3. Ay

ay (*takvimde*) ay, otuz günlük süre.

- ❖ sanı yüz miñ koldı nayut yıl *ay* yaşayur 9/28: yime kıuy şıpkanlıg ud yıl altınç *ay* 26/2: yıl *ay* itilü elinde kirdi 35/88: yañı yılınıñ iki yigirminç *ayına* 35/63: küsgü yılın tokuzunç *ayınıñ* on yañıta 12/60

2.1.2.4. Gün

kün 1. gün.

- ❖ *kün* küniñe önti 7/343: asıgsız butadı üd *kün* keçürmekim öze 18/16: *kün* öze men üç erdinilerke 26/3: bir *kün* devlet tuş bolur 31/4

2. gündüz, erken.

- ❖ irte *kün* tavraş buyan kıl 35/114

tañ şafak, şafak vakti, tan.

- ❖ *tañ* teñri 1/11: *tañ* teñri kelti 1/1, 1/3: *tañ* teñri özi kelti 1/2, 1/4: *tañ* teñrig ögelim 1/6

tün gece.

- ❖ şastr sakıngu ol *tüni* 11/124: biligsiz biliglig karanğu *tünte* 10/73: emgeklig *tüntin* ertürdeçi 10/27

yañı gün, ayın ilk on gününden biri.

- ❖ altınç ay bir *yañı* ağır uluğ busat baçağ 26/2: tegsersen *yañı* yılınıñ iki yigirminç *ayına* 35/63: küsgü yılın tokuzunç *ayınıñ* on yañıta 12/60

2.1.3. Takvim

küsgü sıçan yılı.

- ❖ *küsgü* yılın toközünç aynıñ on yañıtı 12/60

kuy <Chin. *gui*. Shigan dizisinin onuncu halkası (gök dizisi); dönemsel bir gün veya yıl adı.

- ❖ yime *kuy* şıpkanlıg ud yıl altınç 26/1¹²

şıpkanlıg on gök dizisi, gök soylu (dönemsel tarih adı).

- ❖ yime *kuy şıpkanlıg* ud yıl altınç 26/1

taydu kidini kav¹³ (*birlikte*) bir zaman dilimi.

- ❖ *küsgü* yılın toközünç aynıñ on yañıtı körkle tañsuk *taydu kidini kav* lınhuata bitidim 12/60-64

ud sığır yılı.

- ❖ yime *kuy şıpkanlıg ud* yıl altınç ay 26/1

2.2. Gökyüzü, Hava Olayları

2.2.1. Gökyüzü, Gök Cisimleri

akaş semâ, gökyüzü.

- ❖ köñül tözilig *akaş* yüzinte 10/32: *akaştakı* ay teñrini atқанmış bolup 12/13

anabar Budist kozmolojide bir gök katı, “*bulutsuz gökyüzü*”.

- ❖ adın *anabar* teñriniñ kalıķında 16/73

ay ay, kamer.

- ❖ körünügme *ay* teñri 1/9: ötünür biz kün *ay* teñrike 2/2: tolu yarım *ay* sayu belgüni bilip 9/77: ratna çañtıra *ay* teñri 10/94: *akaştakı* *ay* teñrini atқанmış bolup 12/13: *ay* teñrili aydıñlı teg atırmazlar 15/13: *ay* yultuztın adurmuş teg erdüķintin 15/31...

¹² Tekin’e göre Çin takviminde *kuy şıpkanlı ud yılı* 1313 yılıdır (Oda, 1977, 189).

¹³ Arat, ibarenin geçtiğı dizelerden hareketle eserin yazıldığı tarih olabileceğini belirtmektedir (Arat, 1991, 398).

ayaz gökyüzü, sema.

- ❖ *ayazka* yağızka tayaqlıg 22B/17

bavağr (*Budist kozmolojide*) bir göğün adı, kainatın en yüksek noktası.

- ❖ *bavagr* tüplüg lokañadunıñ 10/206

bulıt/ bulut bulut

- ❖ *qaralar bulut* örlep kükirep 28/5: *yazkı bulıt* yaşlap kükürep 28/9: *küzki bulıt* kükürep örlep 28/13: *tolılıg bulıt* teg tonkı qaslıg tiyür 5/20: burnıta boz *bulıt* önür tiyür 5/23...

kök gök, gökyüzü, sema

- ❖ *bar ililig kök* qalıq yüzinte 7/335: *ütkiye kök* qalıqıñ kiñ booş sığurur 12/45: köp yañşamaqlıg boduğın *kök* qalıqıñ 12/62...

kün güneş.

- ❖ *körügme kün* teñri 1/7: *ötünür biz kün* ay teñrike 2/2: *kün* teñri yaruğın teg köküzlügüm bilgem 3/9: *kün* teñri teg yaruttı 7/344: *yana miñ koltı kün* teñriler 20B/49: *yaruğ kün* teñri tilgeni 20D/117: *kün* teñri qaytsısı açılta yarudı 35/3: *kün* teñri kirti yir içinte yarumaqı tıdıltı 35/17: *kün* ay yaruğın tıda qatıqlanur 35/20: *birük kün* yaruqı atlıg ırq kelser 35/115

teñri gök, gökyüzü, gök cisimleri (güneş, ay).

- ❖ *teñri* qapıgı açıldı 35/98: *yaruğ kün teñri* tilgeni 20D/117: *kün teñri* qaytsısı açılta yarudı 35/3: *kün teñri* kirdi yir içinte yarumaqı tıdıltı 35/17: *ay teñri* battı qutuñ öze 35/31....

2.2.2. Hava, Meteoroloji Olayları

kelgin sel, su baskını, tsunami.

- ❖ *suv keliginiñe* toqıdılmışlarıg 10/225

qar kar.

- ❖ *qar* qırağı salqım suvı erür erser 15/39: *alquka mu qar* yağurur 28/2: *qar* mu yağmur ol yağurur 28/6

kırağı kırağı.

- ❖ *kar kırağı* salqım suvı erür erser 15/39

küntekirilig güneşli, günün ufka yaklaşması.

- ❖ *küntekirilig* boltuğa 20D/112

kükürt gök gürlemesi, gök gürültüsü gibi.

- ❖ *kükürt* ünlügke yükünürmen 10/39

salqım buz, soğuk.

- ❖ *kar kırağı salqım* suvı erür erser 15/39

soğık soğuk, serin.

- ❖ *aqip* kelir *soğık* suv ağıtarılıp yanturu yorıtı 35/74

tan meltem, esinti.

- ❖ *saçğu* ol nışvanıg *tança* 11/150

vayram <<Skt. *vairambha* şiddetli bir rüzgar.

- ❖ *vayram* yiil teg tavrağ kelip 11/29

yaşın şimşek, yıldırım.

- ❖ *yaşın* teñri nom kutı 2/3

yil/ yiil rüzgar, yel.

- ❖ *yil* yiltirip intürdi lim sıntı 35/151: *yilli* suvlı tepreyü kuduğ için bekledi 35/74: sekiz türlüg *yiiller* öze tepremeğin 8/21: *vayram yiil* teg tavrağ kelip 11/29

yağmur yağmur.

- ❖ *köp mü yağmur* ol yağıdır 28/14: *yağmur* yağsa kapuñ bolsun yabıñgu kergek 34/14: yürüñ bulıt önüp *yağmur* yağdı 35/4

2.2.3. Karanlık, Aydınlık, Işık, Gölge

aydıñ ay ışıǵı.

- ❖ ay teñri *aydıñlı* teg atırmazlar 15/13

çoǵ güneş parıltısı, parlaklığı.

- ❖ küsüşlüg kün *çoǵın* köliǵü tuǵup 10/34

imirt çoǵurt (*birlikte*) karanlık ve gölgeli.

- ❖ *imirt çoǵurt* söǵüt arasında 8/13

kararıǵ karanlık.

- ❖ *kararıǵ* nızvanıları öze 7/234

karañku karanlık, koyu, koyu şey.

- ❖ biligsiz biliglig *karañku* tünte 10/73: *karañku* biligsizniñ közi 11/46: *karañku* sansar içinte men barıp toǵmaduǵ 18/24

tumanlıǵ dumanlı, sisli.

- ❖ *tumanlıǵ* yekler ayar tiyür 5/12

tünerig karanlık, ışıksız.

- ❖ *tünerig* yeklerke tapunuǵmalar 5/7: *tünerig* tamuǵa tüşmeki bar 5/10: *tünerig* tünçüle basar tiyür 5/13: *tünerig* sansarnıñ yaruǵ yulası 10/270

yaruǵ aydın, parlak, ışık, nur, parıltı.

- ❖ teñri *yaruǵ* küçlüg bilgeke yalvarar biz 2/1: kıv qolur biz *yaruǵ* teñrilerke 2/8: *yaruǵ* teñriler yarlıqazın 4/16: *yaruǵ* biligleri yaltrıyu 7/345: *tünerig* sansarnıñ *yaruǵ* yulası 10/270: *yaruǵ* kün teñri tilgeni 20D/117: kün teñri *yaruǵın* teg köküzlüǵüm bilgem 3/9: kün ay *yaruǵın* tıda qatıǵlanur 35/20: quduluşu aǵılışu *yaruǵlar* öner 9/20: vajırda ötvı biligligim tüzünüm *yaruǵum* 3/7

yula meşale, fener, lamba.

- ❖ yırtınçünün *yulaları* yañırtı tamdulmış 13A/25: qayu ol kinki yırtınçünün *yulaları* 21/5: ol yırtınçü *yulalarıña* arıǵ süzülü 18/37: bir ulušta yırtınçünün *yaruǵ yulası* 9/41: *tünerig* sansarnıñ *yaruǵ yulası* 10/270: kin keligme ödlerteki yırtınçü *yulası* 13G/181

2.3. Canlılar

2.3.1. Canlı Varlıklar

et'üzlög bedeni olan, bedenli, canlı varlık.

- ❖ akıgsız oğuş nomluğ *et'üzlög* 10/131

özlög canlı (varlık).

- ❖ tıdmatın ol *özlöglerig* taşırdı irinçkep 13A/38: *özlöglerini* aşayına udu iyin evrilip 13G/195

tınlığ canlı, varlık, mahluk, kişi.

- ❖ alku *tınlığ* oğlanının 7/39: öküş *tınlığ* yırtınçüler antın belgürer 12/37: alku *tınlığ* alkınmasar abamu bolğınça 13B/46: kamağ *tınlığ* küsüşlerin kıanturu uyur 16/104: but kötürmeçe *tınlığ* oğlanına 26/26: oğatıp kelmiş bizni teg *tınlığka* 7/133: bulganyuk köñüllüğ *tınlıglar* 7/405: : yırtınçüdeki *tınlıglar* 720D/89: alku yırtınçüdeki *tınlıglar* 7/418: telim öküş *tınlıglarını* tili sanınça 13C/95

2.3.2. Bitkiler

artuç ardiç ağacı.

- ❖ *artuç* söğüt altınınta 8/3: *artuç* söğüt butıķı yüz türlüğün 35/111

budıķ/ butıķ dal, budak.

- ❖ tıt söğüt *butıķı* min türlüğün titriyür 35/111: *artuç* söğüt *butıķı* yüz tüelüğün ırgalır 35/111: çıbıķı *budıķı* yapa yağılmış 10/285

çeçek çiçek.

- ❖ yintem lınhua *çeçekler* 20E/135

çıbıķ dal, sap, ince, esnek çubuk.

- ❖ *çıbıķı* budıķı yapa yağılmış 10/285

çından sandal ağacı.

- ❖ çandana şiri *çından* ülüglüğ 10/158

ı ekin, bitki, ağaç.

- ❖ *ı* ıgaç ıutı ulıyur tiyür 6/5

ıgaç ağaç.

- ❖ *ı* ıgaç ıutı ulıyur tiyür 6/5: köp ıgaç öre turur 32/1

ıamgaı dikenli çöven, kuzu sarmaşığı denilen bir tür bitki.

- ❖ *ıamgaı* barır teg ediñ kitti 35/71

ıas kabuk, ağaç kabuğı.

- ❖ *ıas* içinte törümiş 7/236

linhua lotus çiçeğı, nilüfer çiçeğı.

- ❖ küsençig *linhua* ıutluğ ülüglüğ 10/196: badma çıyuda *linhua* yaltrıklıg 10/203: körklenü açılmış *linhua* oğuşluğ 10/275: eñ baştınkı toğum öze *linhuata* toğalım 13C/57

mive meyve.

- ❖ aşırakı *mivesi* bar 32/2: töbesinde *mivesi* bar 32/8

ot bitki, kuru ot, ilaç.

- ❖ amvardışnılıg *ot* öze 7/59

sala Şala ağacı-ikiz ağaç. Buddha'nın Nirvana'ya girdiğı ağaç.

- ❖ çın *sala* söğütke yükünür men 10/287

sögüt /söğüt ağaç.

- ❖ artuç *sögüt* altınınta 8/3: imirt çoğurt *söğüt* arasınta 8/13: erdinilig *sögüt* huaların 20E/120

tal dal, ağaç dalı.

- ❖ kesmenler egri *talnı* 32/7

tıt karaçam, çam ağacı.

- ❖ *tıt* söğüt butıkı miñ türlügin titriyür 35/111

tüş yemiş, meyve, ürün.

- ❖ esriñü yapırğak *tüşlerin* 20E/121: ...ta bolmış *tüşlertin* 20A/3

udumbar Budist metinlerde kralın geldiğini müjdelemek için çiçek açan bir bitki.

- ❖ çinlayu *udumbar* alp tapışguluğ 10/283

ulun sap, dal, ağaç gövdesi.

- ❖ *ulunın* yapırğak huaların 20A/2

yapırğak yaprak.

- ❖ ulunun *yapırğak* huaların 20A/2: esriñü *yapırğak* түшlerin 20E/121: *yapırğaklarının* idigin 20D/97

2.3.3. Hayvanlar

2.3.3.1. Evcil Hayvanlar

at at, binek hayvanı.

- ❖ olurup körünlegil inçe yügürük *atlarığ* 35/87

it it, köpek.

- ❖ *it* qarı bolsar yatıp ürür 34/6

kuğu kuğu.

- ❖ *kuğu* kuş uçtı köliñe konmaz 35/145

kuş kuş.

- ❖ kök qalıқта uçar *kuş* uçu umadın turdı 35/17: *kuğu kuş* uçtı köliñe konmaz 35/145: amrançığ ünlüg *kuşlarnıñ* 20E/145

kuşkıa kuşcağız, kuşçuk, serçe.

- ❖ amrançığın uçdaçı *kuşkıalar* 8/5

teve deve.

- ❖ *teve* qarı bolsar bunqal bolur 34/9

ud sığır, inek.

- ❖ *ud* karı bolsar murañın bolur 34/10

2.3.3.2. Yabani Hayvanlar, Av Hayvanları **arslan arslan.**

- ❖ sakılığlar arzısı şardulı *arslan* 11/147: nara sinha ıduğ yalñuğ *arslanı* 10/189

boy zehirli örümcek. (=böy)

- ❖ kaşğuk teg kara *boy* emki tiyür 5/22

balık balık.

- ❖ kuduğ suvında *balık* yok 34/7: taluy ögüzteki *balıklar* 7/185

kaplan kaplan.

- ❖ koçu tağında *kaplan* yok kuduğ suvında balık yok 34/7

kelen gergedan, tek boynuz.

- ❖ *kelen* keyik müyüzi teg 35/33

kelen keyik vücudu at, kafasının ortasında da bir boynuz olarak tasavvur edilen Çin mitolojisinde şans müjdeleyen dört hayvandan biri.

- ❖ *kelen keyik* müyüzi teg 35/33

koñuz böcek, kurtçuk, solucan.

- ❖ t... erser olar yegü *koñuztın* 7/190

kulun tay.

- ❖ adaylarım kaçma *kulun* 29/1

la yük hayvanı, katır.

- ❖ tapıñça alıp işletgil yinik edgü *lalarığ* 35/87

laçın doğan, şahin, ala doğan.

- ❖ erdemlig kara *laçın* 32/9

şardulı kaplan (EU=arслан).

- ❖ sakılığlar arzısı *şardulı* arslan 11/147

yaṇa fil.

- ❖ maḥaraçtaḳı *yaṇa* 11/80: vajırda ötvı biligligim bilgem *yaṇam* 3/8

yılan yılan.

- ❖ töşi ol kamuğ tümen *yılan* tiyür 5/25: yineri ol yiṇen *yılan* tiyür 5/26

2.3.3.3. Canavarlar/ Ejderhalar

luu <Chin. 𪛗 long; Skt. nāga ejderha, yılan.

- ❖ nantı *luu* taḳı saḳınçsızın keçmez 11/87: kür *luular* erkligi ilig ılan athğ 10/38: teṅrilerniṅ tilinçe *luular* tilince 13C/93

2.3.3.4. Hayvan Toplulukları

yılḳı yılḳı, hayvan.

- ❖ *yılḳı*? ajuntaḳı tınlığlarıḡ 7/47: umuğsuz irinz monḳul ılal ağuluḡ *yılḳıta* 7/52

2.3.3.5. Hayvan Organları, Uzuvarları, Dokuları

müyüz boynuz.

- ❖ kelen keyik *müyüzi* teg 35/33

tardıç dışḳı, gübre (hayvan pisliḡi).

- ❖ *tardıç* teg et'üzün ıodur tiyür 5/17

2.3.3.6. Hayvanlara Ait, İlgili Eşyalar

baḡsal kırbaç, kamçı, sopa.

- ❖ ılal *baḡsal* eriglig il ılan beg 9/82

kağıl kamçı, sopa.

- ❖ *kağıl* bağısal eriglig il kan beg 9/82

örk yular, bağ.

- ❖ kergekleğgeli bilginiñ *örkin* 11/58

tin at başlığı, yular.

- ❖ atırdılığ umuğum *tini* 11/116

2.4. İnsan Bedeni

2.4.1. Beden, Organlar, Dokular

adağ ayak.

- ❖ *adağın* yorıp sizni atayu 7/197: *adağın* başın aşılaşturu kelürgil 11/3: apam bir *adağın* sısar içinteki tatıg tökülgüke... 35/137

ağız ağız.

- ❖ altun *ağız*... 22B/5: üntedeçi til *ağız* tapğay 35/77: törü? bitigin *ağızımdın* tükel öntürüp?¹⁴ 16/8: *ağızınta* sizni öge alğayu 7/198

arğa arka, arka yüz.

- ❖ *arka* birmek atlıg ırk kelser 35/52

aya avuç içi, aya.

- ❖ *ayatakı* erdinini içgınıp salma 12/14

bağır karaciğer, bağır, karın.

- ❖ yürek *bağır* üşülgü emgek teginür 13D/127: ig tapa körser *bağırtın* tepremiş ig ol 35/148

baş baş, kafa.

- ❖ *başı* tapışsar basası açılğay 11/101: *başın* ıdturunmış yadyadatı teg 10/148: *adağın* *başın* aşılaşturu kelürgil 11/3

¹⁴ Bu kısım metinde eksiltili olup, tercümeden hareketle tamamlanmıştır.

bil bel, yan, karın. (=bel)

- ❖ k̄araçu bodunnuḡ *bili* 11/162: biliglig er *biliḡe* 31/5

bod vücut, boy, vücut boyu.

- ❖ k̄ut buyanlar iliginiḡ k̄utluḡ *bodınta* 9/17: *bodlar* öze alku ödte burkanlarḡa 14A/7

boyun boyun, ense.

- ❖ ayıbsız tiṣike er *boyunun* sumıṣ kerek 33/17-18

burun burun, koklama organı.

- ❖ *burnınta* boz bulıt önür tiyür 5/23

but but, ayak, bacak.

- ❖ *but* kötürmeçe tınlıḡ oḡlanıḡa 26/26: *buḡ* kötürme tınlıḡlarḡa asıḡı 16/96: *buḡ* köḡürmeçe tınlıḡlar oḡlanlarıḡa 25/13

elig el, organ.

- ❖ yıl ay itülü *elgiḡde* kirti 35/88: beg tamḡası *elgiḡde* 35/90

emki kadın göḡsü, meme.

- ❖ k̄aṣḡuk teg k̄ara boy *emki* tiyür 5/22

eḡrek parmak.

- ❖ *eḡrek* soḡımı yirinte ertürmiṣ bolur 12/49

et et, deri, cilt, beden.

- ❖ ig tapa körer sen *et* öḡedmeki alp 35/58: lanudur *etig* terig 11/136

et`üz vücut, beden.

- ❖ *etüz* arıḡın ermek çakṣapıtı bütürti 7/356: köṣünü turur *et`üz* ıḡıḡı 10/193: umuḡumuz uḡan alpnıḡ *et`üz* belḡüsü 9/89: turum ara yuz koltı *et`üz* belḡürtüp 16/62: seçe taḡlançıḡ *et`üzün* 20F/224: arıḡ süzüḡ *et`üzüm* tilim köḡülüm 16/29: *etüzümüzni* küzediḡ 2/6: *etüzüḡ* tegre ada bar 35/46

ḡarday kalp, yürek.

- ❖ *ḡardayı* ḡayuta ol tözi 11/42

iç iç organlar, iç.

- ❖ özünün *kar içinte* ig kirdi 35/15

ķadem Ar. قدم ayak, adım.

- ❖ bulfayız urdu *ķadem* okırlar... 32/13

ķar omuz, kolun üst kısmı.

- ❖ özünün *ķar içinte* ig kirdi 35/15

ķarak göz, göz bebeği, bakış.

- ❖ *köz ķarak* ... 7/165: kanlığ buķaç teg *ķarakı* tiyür 5/21

ķarın karın, mide.

- ❖ *ķasıđta* tutmışnı *ķarın*ta yaygurmış 11/45

ķasıđ çene, alt çene, ağız boşluğu.

- ❖ *ķasıđta* tutmışnı *ķarın*ta yadgurmış 11/45

ķaş kaş.

- ❖ *ķadđurduķça* *ķařı* körtlem 4/5

ķol kol, el, (mcz) kanat.

- ❖ teŗri *ķolı* teslim turur 11/129

kögüz kalp, yürek.

- ❖ köñülün *kögüzün* ökünmeki öküş 35/61: köñülün *kögüzün* bütmeķi az 35/61

köz göz.

- ❖ *köz ķarak* ... 7/165: *köz* başlap *ķaçıđların* yığınıp 8/29: *köz* *ķaçıđlarıđ* *ķutadurdaçı* 10/194: *köz* yaşların mu ol aķıdur 28/16: *közi* *ķaram* birle 4/20

lalan <Skt. *lalana* bir damar adı, atardamar.

- ❖ 1 uřikniñ *lalanı* *ķaçdı* 11/135

saç saç, kıl.

- ❖ tetrü *saçlıg* kırtğa yek kelir tiyür 5/19: tetrü *saçlıg* kırtğa yek kelipenin 6/11: aq bir *saçlıg* qarı anam 28/3

sin beden, vücut, uzuv. (=sın)

- ❖ ig toğa egirdi *sini* emgetgeli 35/14

tamğak damak, gırtlak.

- ❖ *tamğakınta* kara tütün taşıkır tiyür 5/24

tamır damar, arter.

- ❖ kimniñ *tamırı* yoğun bolsar kanağı yinil 34/3

teri deri.

- ❖ lanudur etig *terig* 11/136

til dil, lisan.

- ❖ *til* talaşur 35/55: üntedeçi *til* ağız tapğay 35/77 : қағымız суусына *tili* 11/166

tiş diş.

- ❖ beg er yimin yeyin tip sakınsar sen *tişinde* tıdıglıg 35/122

töş göğüs, döş.

- ❖ *töş* öze olurup tültürür tiyür 5/15: *töşi* ol kamuğ tümen yılan tiyür 5/25

yilig ilik.

- ❖ ançata tatıgay *yiligte* 11/8

yüz yüz, sima

- ❖ amıta-aba burқан *yüüzin* yügerü biz körüp 13B/51: çark oq *yüüziñe* sudğu ol 11/106

yüzegü uzuv, dış organlar.

- ❖ *yüz yüzegütün* berü kirtgünçin 7/10

2.4.2. Duyular, Hasseler

bürdiglig hissedilen, hissetme, duyu. (=bürtüglüg)

- ❖ çamsız ögürgü suvig *bürdiglig* 10/156

kaçığ hasse, duyu organı.

- ❖ altı öze *kaçığ* azmışlarğa 7/125: köz *kaçıqlarığ* kutadurdaçı 10/194: köz başlap *kaçıqların* yığmıp 8/29

katçıg duyu organı, hasse.

- ❖ yarup yaşup *katçıqlarta* boldaçı erip 12/40

şatayadan (*Budizm* 'de) altı duyu organı, hasse.

- ❖ *şatayanlarığ* seşıltürmedin 11/123

2.4.3. Vücut Salgıları

kan kan, damardaki sıvı.

- ❖ eşi üçün aziz can *kanın* kurban kıldaçı 30/3-4

töl döl (nesil).

- ❖ iltin kantın *töli* yok 35/138

yar tükürük, salya.

- ❖ ayığ kılınçlarığ sudmış *yarça* tittiñiz 7/229

yaş gözyaşı, yaş.

- ❖ kayğuda mu *yaşın* ağıdur 28/8: açıyu mu *yaşların* ağıdur 28/4: *yaşların* mu ağıur 28/12

2.4.4. Beden Sağlığı

agať panzehir, ilaç, yaşam iksiri.

- ❖ dört kirtü nomluğ *agaťıg* 17/19

em ilaç, deva, panzehir.

- ❖ iğine ağrığına *emi* yok 35/138

ig ağrığ (birlikte) hastalık.

- ❖ *ig ağrığ* öze bastıkmağ tıtağı 26/19: *ig ağrığ* kitdi 35/9: *ig ağrığ* oğrınta körser sen 35/13: *igine ağrığın* öçdi 35/39: *igine ağrığına* *emi* yok 35/138: busuş kadğu *ig ağrıklar* ornağ tutkalır 35/112: iğitmekde içansar etüz ertigey *ig ağrığta* 35/141: eşitip *igtin ağrığtın* ozayın 26/21

keken/ kiken hastalık.

- ❖ aç kız *ig kikente* ulatı adaları amrılıp 24/9: kedgüsi bolmatın *kiken* bolsar 11/63

süzek hastalık.

- ❖ kamağ kadğu nızvanılar terz *süzekler* 15/40

uv uyku.

- ❖ ...*ig uv* öze udiyu ...7/395: nalatlıg uçmasar *uvnı* 11/84

yürüntek ilaç, çare, deva.

- ❖ aña *yürüntek* kıltınız 7/60: emin *yürüntekin* anutğıl 35/78

2.5. Coğrafya

2.5.1. Kara Kütleleri

arığ orman, balta girmemiş alan.

- ❖ toplup önünçsüz berk yigi *arığ* 10/57

bel tepe, dağ tepesi.

- ❖ tağta öz yok say yazıda *bel* yok 34/8: *belde* turgan biş on oğlan 29/5

beltir yol kavşağı, dört yol ağzı, suyun birleştiği yer.

- ❖ begimsinmeyük beg bolsar *beltir* sayu berke salur 34/5

çandik çamur, bataklık çamuru.

- ❖ *çandik* çalpak evig tıdip önüşüg tileyü 13C/91

çalpak çamur, balçık.

- ❖ *çandik çalpak* evig tıdip önüşüg tileyü 13C/91

kayalık kayalık

- ❖ idiz tikim *kayalık* başgukluğ erip 8/11

kum kum, kum tanesi.

- ❖ *kum* sanınça yirtinçüler sayu yadılır 9/24: öñi öñi öñlög *kumları* 20E/142

oy çukur, oyuk.

- ❖ *oyı* kirkü uz arıdğu umunğu küsegü 13C/114

öz vadi, düzlük

- ❖ tağda *öz* yok say yazıda bel yok 34/8

say ova, bozkır.

- ❖ tağda *öz* yok *say* yazıda bel yok 34/8

sögütlüg söğütlüklerin bulunduğu yer, ormanlık.

- ❖ köp yigi telim *sögütlüg* erip 8/27

tağ dağ, dağ silsilesi, sıradağ.

- ❖ yintem ... sumur *tağ* ... 16/12: birük bu *tağ* atlıg ırk kelser 35/34: *tağ* yirinte *tağ* öndi senjir boltı 35/35: *tağ* içinte iki yek bar 35/48: çoçu *tağında* kaplan yok kuduğ suvında balık yok 34/7: adkaşu turur kat kat *tağta* 8/1: iç terin kat bük *tağta* 8/9: senjir bulun terin *tağta* 8/17: kökerip turur körklüg *tağta* 8/25

tıdığ çamur, balçık. (=titik)

- ❖ ançulayu bulğanma *tıdıgte* 11/4

tunçu mağara, yer mağarası.

- ❖ yağız yirde tiki önti *tunçudağı* k... kutruldı 35/66

üğür mağara, oyuk.

- ❖ t... *üğürinteki* yek onjınlar 7/186

yazı ova, düzlük.

- ❖ tağda öz yok say *yazıda* bel yok 34/8

yir yer, yeryüzü, toprak, arazi, ülke, dünya.

- ❖ *yir* sub kıtı irinür tiyür 6/3: ödvi vayturılığ yağız *yir* 20B/31: *yir* yüzinte seviglig 20D/93: altın yağız *yir* yirinte 20E/165: yağız *yir* yüzi yaşardı körkledi 35/3: sü süleser *yir* telinür 35/25: yağız *yirde* tiki önti 35/66: kara *yirke* kirginçe küç bireli tip 11/165: *yirke* tenrike sevinç tutğıl 35/10: *yirke* tenrike sevinç tut 35/41: kat kat tenri *yirlerinde* yalañuñ ara 9/85: yiti erdinilig *yirlerte* 20E/132: tenrili *yirli* tepreşti 35/67...

2.5.2. Su Kütleleri

köl göl, gölcük, gölet.

- ❖ *köl* suvının lınhuası teg yuklunçsuz arıyu: 13C/65: amrançığ *köl* yuullar içinte 20E/129: kuğu kuş uçtı *köline* konmaz 35/145

kıduğ kuyu, pınar, deniz.

- ❖ kıçu tağında kıplan yok *kıduğ* suvında balık yok 34/7: birük bu terin *kıduğ* atlığ ırk kelser 35/73: yilli suvlı tepreyü *kıduğ* için bekledi 35/74

ögüz ırmak, nehir, dere. (↓ **taluy**)

- ❖ *ögüz* ertgeli oğradın işin bütmez 35/28: taluy *ögüzteki* balıklar 7/185: buyanlığ taluy *ögüzüg* akıtıp 7/407

suv su.

- ❖ küvençlig *suv* küznekiñe soqlunmışlarkä 7/121: inçgekie *suv* kıdığında 8/14: rasayan tatıglıg nomluğ *suv* akıdıp 10/92: *suv* tenrisiñe yükünür men 10/143

suvluğ küçük göl, gölet.

- ❖ artuç söğüt altınınta akar *suvluğta* 8/4: köpirip turur kölmen *suvluğta* 8/28

taluy ırmak, deniz. (↑ **ögüz**)

- ❖ *taluy* ögüzteki balıklar 7/185: buyanlığı *taluy* ögüzüg akıtıp 7/407: ...urmadın burğanlığı *taluyka* teginü 16/19: bir bir ünte taqşutluğ *taluyar* öntürüp 13A/11

yuul çay, kaynak, pınar.

- ❖ amrançığ köl *yuullar* içinte 20E/129: yig soğançığ *yuullarta* 20E/133

2.5.3 Coğrafi Yönler

kidin batı, garp, mağrip.

- ❖ *kidin* yir öz tapıñça 35/5: *kidin* tağdın bulunđa 35/98

kün cenup, güney.

- ❖ *küntün* tağtın balık uluş kentü köñlünçe 35/5: öñdün *küntün* bulunđa 35/98

öñdün doğu, sağ.

- ❖ *öñdün* *kidin* yir öz tapıñça 35/5: *öñdün* *küntün* bulunđa 35/98

tağdın kuzey, kuzeyde olan.

- ❖ *kidin* *tağdın* bulunđa 35/98: tevlig kürlüğ tapığcı *tağdın* turup ... tiler 35/121

2.5.4. Yer-Yön Adları

asra aşağı, aşağıda olan.

- ❖ *asra* atıñ yigedtiñ kiçig atıñ bedütiñ 35/6

iç iç, içeri

- ❖ *iç* teriñ kat bük tağta 8/9: yilli suvlu tepreyü kuduğ *için* bekledi 35/74: buda avatansaka atlıg sudur *içinde* 9/1: tarazuk *içinte* olgurtur tiyür 6/8: kās *içinte* törümiş 7/236: uçuzkıa lnhua *içinte* toğup belgürüp 16/58: karanķu sansar *içinte* men barıp toğmaduk 18/24: köñül *içinte* oot kirti 35/15: kün teñri kirti yir *içinte* yarumakı tıdıltı 35/17: tegirmi tam *içinte* esrük boltıñ 35/44: közün *içinde* küg yok 35/99: köñülün *içinde* kädgu yok 35/99: apam bir adakın sısar *içinteki* tatıg tökülğüke ... 35/137

oŋ sağ, batı.

- ❖ *oŋ* tegziinçlig yaltrıtur tuğruğ tigme 9/53

oŋaru sağa doğru, dosdoğru.

- ❖ *oŋay* ilgey kuvağ ara *oŋaru* evirür 9/56

ortun orta.

- ❖ *barğuluğ orta* yol yaŋılmışların 10/149

öŋ önce, önde, ileri.

- ❖ *özünge öŋ* işin başlağıl 35/103

örü yukarı, yukarıya doğru, yüksek.

- ❖ *idiz uçruğluğ tuğ öri* tikip 10/233: *öri* kodı atırd sakınç öçürüp kiderip 13D/129: *öriki* kodıki sevindi 35/89

taş dış, dışarı, (Budist öğretinin) dışında.

- ❖ *köŋültin taş* negü nom bar cınkaru bakın 12/20: boş *taş* yığıp buyan bilge biligig alkınçsız 13G/186: inçip *taşın* yaltrıp 20C/61

tegre çevre, civar, dört bir taraf.

- ❖ *et'üzün tegre* ada bar 35/46: adın kişi tişi öze *et'üzün tegre* körser 35/147

töpü tepe, zirve, üst.

- ❖ *yüde ilđinü töpüde* urup utlı kılğusuz 9/99: *töpüsin* toŋtaru tıkar tiyür 6/14: öz tüp tayşın kirtü nomuğ *töpüte* iltinü 13G/199

tuş karşı, karşılaşma.

- ❖ *birtemlig tuşka* tegürdeçi 10/77: ayağuluğ umuğumuz birer *tuşlarda* 9/9

uç uç, baş, son, hudut.

- ❖ *birtin uç* tuğmak körümke arsıkıp 10/74: *uç* kıdığ yok ulsuz tüpsüz taluyar keçelim 13C/116: *uç* kıtığ yok yig buyanın evirür men 16/106: orukunuz *uçı* ... 7/50: bar yok timeklig iki *uçuğ* tuğup 10/147

utru karşı, aksi.

- ❖ şadı *yanı* teg *utru* tuşlar 10/9: *utru* tetrü bar kel kıldaçı 10/217: kamağ bayumağ *utru* kelir tarkasar 35/70: birük *utru* kelmek atlıg ırk kelser 35/81

öze/özü¹⁵ yukarı, üst, yukarıda, üstte.

- ❖ kodı *öze* tegşindürü tolptın sınar 9/23: kodı *özü* tegşindürü tolptın sınar 9/23

yan taraf, yan.

- ❖ şadı *yanı* teg *utru* tuşlar 10/9: biligsizniñ *yanınga* 31/7: şabılığ alzun *yanğa* 11/148: manısız oğrı *yanta* 11/156

2.6. Gündelik Yaşam Ögeleri

2.6.1. Ateş - Su

çoğ kor, köz, ateş.

- ❖ kaltı neteg kün teñriniñ *çoğı* öze 15/38

isig ısı, sıcaklık, hararet.

- ❖ ağıtuğ bolup *isig* öşüm üzülğü tušta 16/49: uluğ tolun üni *isigi* toyı kuvrağı 9/93

ot ateş, od, alev.

- ❖ *ot* sub ıtı ıglayur tiyür 6/4: *ot* küyürdi altunuğ 35/53: öñdürti tepremiş *ot* yalın öçti 35/86: tip *otin* ıtatsar küzeç taşar 35/135

sub/suv su.

- ❖ yir *sub* ıtı irinür tiyür 6/3: *ot sub* ıtı ıglayur tiyür 6/4: *suv* teñrisiñe yükünür men 10/143: *suv* kelkiniñe tokıdılmışlarığ 10/225: anuğ buzı *suv* timetin arısıqıp kalma 12/16: yana yayın kışkı buzı *suv* tip tiyürler 12/26: *suv* öze yumış kerek 33/10:er ıtı belin *suv* ıtı terin 34/4: *suv* adası saña öñdürti *utru* kelir 35/116: kar kırağı salkı *suvı* erür erser 15/39: arasın *suvlar* kudulup 20E/137: aştañik obit *suvları* 20E/130: *suv* tamırı kırsar yaş yavışğu kıriyur 35/43: aqıp kelir soğık *suv* ağıtarılıp yanturu yoritı 35/74: kıçu tağında kıplan yok kıduğ *suvında* balık yok 34/7

¹⁵ Metinde *özü* olarak geçen kelimenin doğru kullanımı *özi* → *üzä* olmalıdır. Bu sebeple her iki kullanıma da yer verildi.

2.6.2. Beslenme

aş aş, yiyecek, gıda, azık, nimet.

- ❖ yigülüg *aş* y...ğu suvtın kılıp 16/11: turup tolu erdiniler tenridem *aş* ton 16/70: *aş* birdeçi idiş ol 35/137: üşügsüz nomluğ *aşığ* aşayu 25/8

suvsuş içilecek şey.

- ❖ *suvsışın* kandurup öğirtgülügi 10/141

yegü/ yigü aş, yiyecek.

- ❖ t... erser olar *yegü* koñuztın 7/190: tuta *yigü* aşın üşüp emgekte çomup 9/76: *yigülüg* aş yungu? suvtın kılıp ... 16/11

yim yemek, yem.

- ❖ beg er *yimin* yiyin tip sakınsarsén tişinde tıdıglıg 35/122

2.6.3. Yol, Geçit

beltir yol kavşağı, dört yol ağızı.

- ❖ begimsinmeyük beg bolsar *beltir* sayu berke salur 34/5

keçig geçit, geçiş yeri.

- ❖ bilge bilig paramıtlıg *keçig* öze 15/84

köprüg köprü.

- ❖ köni nomluğ *köprügüg* körkittiniz 7/122

yol yol.

- ❖ kutrulğu *yol* yınaklarıg tileyü 7/129: ozğu kutrulğu *yol* yınakıg 7/135: tenri yiriñe bargu köni *yol* körkittiniz 7/152: bir tek köni *yol* körkiğü birip 10/76: barguluğ ortun *yol* yañılmaşlarını 10/149: altı kápıgça içtin körgil köşüngey yig *yol* 12/58: koptın sınar yana atın *yol* yokıntın 15/67: üç yavlağ *yolka* ... 7/43: altı *yolta* ög kañ kadaş oğul kız bolmış 18/1: edgü kişiler *yolının* kese katiğlanur 35/20: kutluğ ... *yolınça* yoriğalı 7/362: körkittür köni *yolnı* 32/6: asığlıg bolğuluğ *yoluñ* közünmez 35/47: kişi ara edgülüg *yoluñ* alp 35/108

2.6.4. Madenler, Mineraller, Değerli Taşlar

altun altın, altından.

- ❖ temir tuç küküş *altun* tilgenlig 10/160: *altun* yaruk yaltrıklıg sudurka tayanıp 13F/154: *altun* ağız ...ı 22B/5: ançulayı ok kağan kan katun kuñ tayzı *altun* uruğları 25/1: *altun* uruğları birle 26/13: biligsizniñ yanına *altun* kıysa taş bolur 31/8: ağzanmış savın edikdi *altun* küküş teg 35/100: *altun* itig tözi bir 35/128

baķır bakır, bakır para.

- ❖ buyansız kişi buķ *baķır* birle tüz ol 34/2

brahmamanı bir mücevher.

- ❖ kinsük erdini *brahmamanı* 20F/184

çıntamanı istek mücevheri.

- ❖ *çıntamanı* teg berkin bulguluğ 10/281

darġa-vaçıra katı elmas, sağlam elmas.

- ❖ *darġa-vaçıra* beķ katıg vaşır 10/212

erdini mücevher, değerli taş

- ❖ éñinçig ıduķ *erdini* yalınlig 10/30: tolu tegirmi *erdini* oot atlıg 10/62: ıduķ *erdini* ülüglüg kutluğ 10/70: ratna çantıra *erdini* ay teñri 10/94: kötrölme ağır *erdini* tözlüg 10/273: sandanak *erdini* teg sağıgsız ermez mü 11/39: öz baķşıķa üç *erdini* kutına inanıp 13G/189: seviglig *erdini* munçuklar 20B/38: birer *erdini* munçuktın 20B/41: kinsük *erdini* brahmamanı 20F/184: olurğu *erdini* lınhua ... 20F/201

ķaş 1.yeşim taşı, yâda taşı vs. kıymetli taşları ifade eder. (→ 2.6.5.)

- ❖ biliglig er biliġe taş ķurşansa *ķaş* bolur 31/6

kilinggemeni bir mücevherin adı.

- ❖ *kilinggemeni* kinsük erdini brahmamanı çın yinçü toorları 20F/183-184

kinsük kırmızı değerli bir taş, yakut.

- ❖ *kinsük* erdini brahmamanı 20F/184

kümüş gümüş.

- ❖ temir tuç *kümüş* altun tilgenlig 10/160: ağzanmış savıñ edikdi altun *kümüş* teg 35/100

manı değerli taş, mücevher, inci.

- ❖ *manı* tapmañım anta 11/152: bıratya tigli *manı* sinte tip birgil aña 12/23

munçuk boncuk, inci, mücevher

- ❖ seviglig erdini *munçuqlar* 20B/38: tokılığ körkle *munçuqtın* erdmış 10/61: birer erdini *munçuqtın* 20B/41

retni cevher, mücevher, değerli taş. (↑ **erdini**)

- ❖ evangliun nom *retnig* nomlap qodtuñuz 7/134: edgü tityük nomluğ *retnig* 7/222

sandanak bir mücevher.

- ❖ *sandanak* erdini teg sađıǵsız ermez mü 11/39

taş taş, değerli taş.

- ❖ biliglig er biliñe *taş* qurşansa qaş bolur 31/6: biligsizniñ yanına altun qoysa *taş* bolur 31/8: köñül *taşım* iki kiçig 28/15

temir demir.

- ❖ *temir* tuç kümüş altun tilgenlig 10/160

tuç tunç, bakır.

- ❖ temir *tuç* kümüş altun tilgenlig 10/160

vajır elmas.

- ❖ bileğüsüz yiti *vajır* tiyür 3/5, 3/6: *vajırda* ötvi biligligim tüzünüm yaruqum 3/7: *vajırda* ötvi biligligim bilgem yañam 3/8

vaydurı lacivert taşı, beril, lazurit.

- ❖ *vaydurı* erdinin idilmiş qarşıta 11/25

yinçü inci.

- ❖ k... çın *yinçü* toorları 20F/185

2.6.5. Giyim

böz bez, kumaş, pamuklu giysi

- ❖ *saṅgaḍı* karasanıṅ *bözi* 11/40

bürk *Mo. bōrk* başlık, takke,

- ❖ *kedürgil* keleler *bürkin* 11/60

çama bir tür elbise.

- ❖ *çaramabaviki* bolayın tiser *çama* ton öze yodğu ol 11/108

etük çizme, pabuç, ayakkabı.

- ❖ *erdemsiz* kişi *etük* içinteki ulyak birle tüz ol 34/1

kap tulum, su tulumu, yağmurdan korunmak için giyilen giysi (yağmurluk).

- ❖ yağmur yağsa *kapuṅ* bolsun yabıngu kergek 34/14

karasa < *Skt. kāśāya*. Rahip giysisinin bir parçası olan, omuzdan dizlere kadar uzanan ve bele bağlanan ikili veya karma kaftan, bir keşişin bel bezi. (↓ **saṅgaḍı**)

- ❖ ton *karasa* şat parışkar yivikler alıp 9/73: *saṅgaḍı* *karasanıṅ* *bözi* 11/40

kaş *Skt. kāśī ~ kāśi*. Kāśī'den oluşan değerli bir kumaşın adı. (→ 2.6.4.)

- ❖ biliglig er biliṅe taş kūrşansa *kaş* bolur 31/5-6

kedgü kıyafet, giyim.

- ❖ *kedgüsi* bolmaṭın keken bolsar kergeksiz kılur körkin 11/63-64

saṅgaḍı < *Skt. saṃghāṭī*. Bir keşişin omuzlardan dizlere kadar uzanan ve bele (karasa ile) bağlanan ikili ya da bileşik cübbesi, 9 ile 25 parçadan oluşan bel kısmı büyük meclis kaftanı. (↑ **karasa**)

- ❖ *saṅgaḍı* karasanıṅ *bözi* 11/40

tac hükümdar başlığı, taç.

- ❖ *keyseñiz* körklüg *tacın* 32/11

ton elbise, kıyafet, giyim.

- ❖ *ton* karasa şat parışkar yivikler alıp 9/73: çama *ton* öze yodğu ol 11/108: urup tolu erdiniler tenridem aş *ton* 16/70: *ton* öze *ton* kedildi saña 35/102

ulyak ayakkabı, çizme tabanı, astarı.

- ❖ erdemsiz kişi etük içinteki *ulyak* birle tüz ol 34/1

2.6.6. Ölçü, Ağırlık

ağızkıa ağızcık, bir ağız dolusu.

- ❖ bir *ağızkıa* edgü söz bar sözleyin saña 12/21

bağman bir ağırlık ölçüsü (aşağı yukarı 596 gr.) ölçek, batman.

- ❖ bir *bağman* sürisin bakmış kerek 33/5-6

çak (ölçü) tam, tamamıyla.

- ❖ *çak* ülgü sanı sekiz tümen dört miñ 10/153

çiü Chin. 蔡 *zhou* tutuş, mil, yakalama.

- ❖ dört uluğ *çiülerte* belgülüg idiş ol 35/133

eñrek soķımı parmakları şıklatma, parmak ucu kadar.

- ❖ *eñrek soķımı* yirinte ertürmiş bolur 12/49 (bir parmak ucu kadar yerden geçirmiş olur)

ķulaç kulaç.

- ❖ *ķulaçça* erip tep tegirmi pravışı erür 9/18

tada on adımdan görülebilen yer parçası, arazi miktarı.

- ❖ *tada* tıvaki birmekte titimlig 10/118

tarazuk terazi.

- ❖ *tarazuk* içinte olğurtur tiyür 6/8: *tarazuk* ağsar kılınçı aytıg bolur 6/9

teñ denk, eş değer, denklik.

- ❖ ülgü *teñ* urup ayıglap tanıp olarta 18/21: ülüş *teñinçe* tuyunmışlarığ 10/52: az *teñinçe* törügey mü umuğum a 15/49

tüz eşit, denk.

- ❖ erdemlig kişi erdini birle *tüz* ol 34/1: erdemsiz kişi etük içinteki ulyağ birle *tüz* ol 34/1: buyanlığ kişi burğanlar birle *tüz* ol 34/2: buyansız kişi buğ baqır birle *tüz* ol 34/2

ülgü ölçü, boyut.

- ❖ çağ *ülgü* sanı sekiz tümen dört min 10/153: *ülgü* teñ urup ayıglap tanıp olarta 18/21: uşadı ıdur yaruqları öz yaş *ülgüsü* 9/90

yarım yarım.

- ❖ tolu *yarım* ay sayu belgünü bilip 9/77

yoçan Skt. *yojana* uzunluk, mesafe ölçüsü, mil.

- ❖ eñeyü yüz *yoçan* yaruður 20A/11: yigirmişer *yoçan* kiñ alkıg 20E/134: eliger *yoçan* uluğın 20F/180

yük yük.

- ❖ yügürü kaçā biş yollarta *yük* yuşe yalqıqıp 13D/126: ayıg kılnıçlıg ağır *yük* yüdmekim öze 18/17

2.6.7. Müzik- Ses- Melodi- Şiir

başık ilahi, senâ.

- ❖ alkış *başık* sözlegüg 7/401

buğ içi boş şeylerin yere düşerken çıkardıkları ses.

- ❖ buyansız kişi *buğ* baqır birle *tüz* ol 34/2

çantıg vezin, mısra.

- ❖ keşigsiz *çantıg* keykin koşsar kedürgil keleler bürkin 11/59-60

çark¹⁶ ses ifade eden bir kelime.

- ❖ *çark* ok yüüziñe sudğu ol 11/106

ekşer (akşar) ses, hece, harf.

- ❖ önüşi önmeyük uşik *ekşer* 11/13: uşik *ekşer* sav söz intin yok erip munda 12/52

eşidüt duyulan şey.

- ❖ ıraқта sav *eşidüti* edgü 35/96

kas güzel sesli (şey ya da kimse)

- ❖ on kat *kas*¹⁷ oyun yañkusu eşidilür yorisar 35/70: *kas* tıñı teg edgün bastı 35/71

kerçin mırıldanma, belirli sesler çıkarma, fanfanca konuşan (kimse).

- ❖ er karı bolsar *kerçin* bolur 34/13

kezig dizi, sıra, bölüm.

- ❖ una anı iyin *kezigçe* oñıdu sözlelim 13A/4: ke uşikñıñ kelti *kezig* 11/57

koşuğ şiir, mısra, manzume.

- ❖ kalım keyşi *koşuğka* ıñurmış şloğ 16/111

natara bir tür dans (ayın ?).

- ❖ *natara* kılıp töpün tüşürür 11/83

oyun oyun, raks, musiki.

- ❖ *oyun* edizü turmışın 20A/8: teñridem *oyun*... 20E/173: yaraşı *oyun* bölükler 20E/176: on kat *kas* *oyun* yañkusu eşidilür yorisar 35/70

padağ mısra, dize.

- ❖ mundağ yañlığ uşik *ekşer* *padağ* öze 15/79

şıpar << *Skt.svara* ses, gürültü, patırtı.

ş(ş)atap *şıparñıñ* üni 11/120

¹⁶ çark: ses taklidi yolu ile oluşmuş bir söz olup, metinde tükürüğün yüze çarpmasından çıkarılan ses kastedilmiştir. Bknz. DLT I: 348 *çars çars*.

¹⁷ Arat *kas* kelimesinin *kaz* kelimesi ile münasebeti olduğunu belirterek “kaz sesli gibi güzel” manasını veriyor. (Arat: 1991, syf.429)

şlok dize, mısra, şiir, manzume.

- ❖ munçaķıa ögdi *şlok* ödünür men 15/81: ķalım keyşi ķoşuğķa ıngurmiş *şlok* 16/111: bulunçsuz yig edgülerin ögmiş *şlokda* 9/6

ujik hece, harf.

- ❖ önüşü önmeyük *uşik* ekşer 11/13: r *uşik* arķura yatıp 11/111: s (ş) *uşik* teg şağılayu turur 11/119: t *uşik* teg tele bilser 11/127

tegzinç kitap tomarı, bölüm.

- ❖ sıdap nom bitig bir *tegzinç* 10/7

tegzinçlig bölümlü, fasıl.

- ❖ oñ *tegzinçlig* yaltrıdur tuğruğ tıgme 9/53

tıñ ses, seda, çingirtı, tan.

- ❖ ķas *tıñı* teg edgün bastı 35/71

tiki gürültü, ses.

- ❖ yağız yirde *tiki* önti 35/66: tümen ban yirde yañķurar süzük suv *tikisi* 35/93: anıñ *tikisinte* nom üni 20E/146

ün ses, seda, nağme.

- ❖ uluğ tolun *üni* isigi toyı ķuvrağı 9/93: ş(ş)atap şıparnıñ *üni* 11/120: anıñ *tikisinte* nom *üni* 20E/146: ıduķ nomlamış nom *üni* 20E/154

yañķu yankı, ses, seda.

- ❖ on ķat ķas oyun *yañķusı* eşidilür yorisar 35/70: yıl iyin eşidilür küzki iğaç *yañķusı* 35/93

2.6.8. Zanaat, Yapı İşleri, Gündelik Eşya

bağ bağ, zincir, köstek.

- ❖ *bağ* ķusuk tigli kkir yolatmaķsız 10/202: *bağın* çugun yolundı 35/7: ördüğ *bağ* başlap nışvanılığ şımnı 10/249: tuysar mundağ sansartaķı *bağ* öze bolmaz 12/35

bukaç tencere, kazan, çömlek.

- ❖ kanlıg *bukaç* teg karakı tiyür 5/21

çuğ bağ, zincir, düğüm.

- ❖ bağın *çuğun* yoluntı 35/7

idiş kap kacak, kase, çanak çömlek.

- ❖ altun küzeç erser ornağlı *idiş* ol tört uluğ çiülerte belgölüg *idiş* ol 35/133: küzeçig küzeçip sımasar aş birdeçi *idiş* ol 35/137

könek kova, kap.

- ❖ ig ağıgı kitdi *könek* yasğaç başkardı 35/9

küzeç tencere, kurban kazanı, kap.

- ❖ altun *küzeç* erser ornağlıg *idiş* ol 35/133: tip otın ıatunsar *küzeç* taşar 35/135: *küzeçig* küzeçip sımasar aş birdeçi *idiş* ol 35/137

masdak << *Skt. māṣṭaka* yapı, yapılış, ürün.

- ❖ manılıg savlarını *masdaki* kelmeser 11/77

yasğaç oklava, merdane, hamur tahtası.

- ❖ könek *yasğaç* başkardı 35/9

2.6.9. Ticaret- Endüstri

2.6.9.1. Ticaret, Satış, Pazarlama

satıg ücret, satın, satılacak şey.

- ❖ birük tapsar ol erdinig ne *satıg* muña 12/24

sağıgsız paha biçilmez, ödemesiz.

- ❖ sandanak erdini teg *sağıgsız* ermez mü 11/39

süri Ar. قرعه kur'a, ad çekme.

- ❖ bir badman *sürisin* bakmış kerek 33/6

2.6.9.2. Mal-Mülk, Servet, Para, Takas

altun → 2.6.4.

altunluğ altından, altın değerinde.

- ❖ *altunluğ* lınhuata toğarlar 20/87

bakır → 2.6.4.

birim borç, vergi, ödeme. (↓ **öteg**)

- ❖ *birim* öteg ... birgülüg 20F/214: *kağ* öteg *birimlerig* özüm yığmaduk 18/25

ed mal, mülk, eşya, servet, zenginlik. (↓ **tavar**)

- ❖ *danaşiri* atlıg *ed* tavar kutluğ 10/21: tüzünlerniñ *ed* tavarın lap buşı birmiş 18/7: *ed* tavar tileser tapdıñ 35/8: *ed* tavar saçılur 35/56: öküş *ed* tavar yunlağıl 35/72: *ediñ* tavarıñ yuvuldı 35/39: *ediñ* tavarıñ kókı 35/45: *kağ* barır teg *ediñ* kitti 35/71

kümüş → 2.6.4.

öteg borç, ödeme. (↑ **birim**)

- ❖ *kağ* öteg *birimlerig* özüm yığmaduk 18/25: *birim* öteg ... birgülüg 20F/214

pravış(ı) kolye benzeri nesne, hale, nur halkası.

- ❖ *kulaçça* erip tep tegirmi *pravış* erür 9/18

sañgik (Budist) tarikata ait, cemaat malı (şey).

- ❖ *töleç* kınup oğurlap boltum *sañgikka* yukmış 18/8

şarır Buddha'nın kemikleri, arta kalan kutsal eşya/emanetler.

- ❖ *şarırıg* ayayu şakımuniķa yükünü 11/145

şat parişkar bir rahibin kişisel altı eşyası.

- ❖ ton karasa *şat parişkar* yivikler alıp 9/73

tavar mal, mülk, eşya, servet. (↑ **ed**)

- ❖ *ediñ* *tavarıñ* yuvuldı 35/39: *ediñ* *tavarıñ* kókı 35/45: *tavarı* turguru *kalır* tiyür 5/18: *tavar* mu birip sadğın alğu ool 11/67

töleç tazminat, ödenek, emanet.

- ❖ *töleç* kınup oğurlap boltum saṅgıkka yukmış 18/8: özeleyü kılmaz men *töleç* ... 18/50

tölek karşılık, tediye, ödeme.

- ❖ s uşiknin savın unıdtım saṅınp tapmaz men *tölek* 11/89-90

tuç → 2.6.4.

ülüş hisse, pay, kısım.

- ❖ *ülüş* teṅinçe tuyenmişlarığ 10/52

2.6.9.3. Ticari Taşımacılık

kölünü taşıt, taşıma aracı, nakil vasıtası.

- ❖ uluğ *kölünü* nomda yoriğalı taplığ 10/3: yiḏe uduşu *kölünüler* yolınça iltür 9/64: körkidgölüg kiṅ küü kelig *kölünü* yig yoriğ 13C/105: uluğ *kölünü* sudurta uz tizip nomlamış 13A/2

tilgen çark, tekerlek, çember (Budanın kanun çarkı).

- ❖ yig üstünki nomluğ *tilgen* evirtgü küşüşin 13A/27: budğıl arığ nomluğ *tilgen* evirmek öze 16/95: қаңларımız nomluğ *tilgen* evirürke 21/6: yaruḑ kün teṅri *tilgeni* 20D/117

2.6.10. Kent, Konut, İstihkâm

2.6.10.1. Kent

balık şehir.

- ❖ açagarḥ atlığ *balıkta* 19/4: uluşu *balıḳı* illeri 20A/17: laṅkapur *balıḳnı* neteg ḳıltı 11/141: *balıḳ* uluş kentü köṅlünçe 35/5

uluş ülke, memleket, kent, diyar.

- ❖ ḳamağ *uluşu* ili 11/164: *uluşu* balıḳı illeri 20A/17: ilin *uluşın* uz küşetdeçi 10/237: burḳanlar *uluşinta* toğtılar 7/408: abıta burḳan *uluşinta* 20B/27: yaba çambudivip *uluşta* 20D/118: burḳanlar *uluşinta* toğtılar 7/408: burḳanlar *uluşinta* toğum ajun tutmaḳları bolzun 22A/16: bir *uluşta* yirtinçünün yaruḑ yulası 9/41: arıḡ sukavaḑı

uluşta toğalım terk tavrağ 13B/52: ol *uluşta* men barıp toğa birle ök 16/53: uçuz oğay sukavatı *uluşta* toğzunlar 16/108

2.6.10.2. Konut, İstihkam

ağılığ/ ağılık hazîne, hazinelik.

- ❖ darma pıdaka *ağılık* tutdaçı 10/209: bu bu edgülerig tolu *ağılık* bűdzünler 13G/188: yiti *ağılığ* nomlarığ nomlatınız 7/154

barę ev, konut, mal, varlık.

- ❖ evtin *barętın* öntiler 7/354

bra çardak, şemsiye, güneşlik, tapınak sancağı.

- ❖ uluğ tuuğ kuşatrı *bralar* 20A14

bukağu hapishane, zincirlik.

- ❖ *bukağutağılar* emgeklig bu sansarta ęaltımız 7/111

ev ev, konut, ikamet yeri.

- ❖ uşun sansarlığ ootluğ ev içinte 10/216: yol azsar ev tapmaz 35/26: çandik çalpak *evig* tiğip önüşüğ tileyü 13C/91: yıl üze yıl tikilep yiltirdi *eviğde* 35/12: evtin *barętın* öntiler 7/354

ęarşı saray, köşk.

- ❖ vaydurı erdinin içilmiş *ęarşıta* 11/25: ordu *ęarşılar* bolmışın 20A/6

ęurięar *Skt. kűťāgāra* kule, kubbeli bina, tapınak.

- ❖ tokılığ körkle *ęurięarlar* 20F/187

or sağlam (yer), taht?, kale.

- ❖ yig üstünki *orlar* turgurtuņuz 7/156

ordu saray, köşk, merkez, tanrısal ev.

- ❖ ordu *ęarşılar* bolmışın 20A/6: anuşagan *orduta* toęęu üçün 7/359: anuşagan *orduta* toğtılar 7/412

orun 1.yer, alan, konak, oturma yeri.

- ❖ kamağta yig *orun* bara 11/24: üç oğuşta munısız neñ bir nom *orun* yok erür 12/47: kamağ *orun* sayu körser qolulayı 15/52

2. taht, mahal, mevki.

- ❖ beg tamğası elginde ornağlıq *orun* alında 35/90

ornağ yer, ikametgâh, oturlan yer.

- ❖ busuş qadğu ig ağırlar *ornağ* tutqalır 35/112: danı şırışdı baylar *ornağı* 10/211

ornağlıq yerleşik, oturan, sabit, oturlan yer.

- ❖ *ornağlıq* orun alında 35/90: altun küzeç erser *ornağlıq* idiş ol 35/133

yurt yurt, mesken, ikametgah.

- ❖ olurtuq sayu orun *yurt* ögünçe 35/85

2.6.10.3. Konut Bölümleri, Parçaları

aşlıq mutfak: mahsul, hububat, tahıl.

- ❖ *aşlıq* tarıq edgü bütüp 24/11

bezeklik süslenme yeri, süsün bulunduğu yer, harem.

- ❖ *bezeklikte* kızlar kırkın 29/7

bintevir perde, kapı perdesi.

- ❖ turğu *bintevir* kerikler 20F/189

qapıq kapı.

- ❖ altı *qapıqça* içtin körgil köşüngey yig yol 12/58: teñri *qapıqı* açıldı 35/98: öşeliksiz yig nırvannıñ *qapıqın* açar 12/4...

kerik perde, paravan, örtü.

- ❖ turğu *bintevir* *kerikler* 20F/189

lim dam kirişi, lento.

- ❖ yıl yiltirip intürdi *lim* sıntı 35/151

şatu merdiven.

- ❖ bilge biliglig *şatu* tiktiñiz 7/105: *şadu* yanı teg utru tuşlar 10/9

tam < *Skt. tama* duvar.

- ❖ tegirmi *tam* içinde esrük boltıñ 35/44

tapdu merdiven, basamak.

- ❖ şanlığ belgölüg *tapduları* körşi 10/11

2.6.11. Sanat ve Edebiyat (Bezeme, Resim, Heykel, Yazıt, Damga)

altun yaruğ sudur *altın ışıklı parlak sutra*, bir metnin başlığı

- ❖ *altun yaruğ yaltırıklı sudurka* tayanıp 13F/154

belgü alamet, belirti, işaret, nişan.

- ❖ adırtlağuluğ *belgü* bar 35/53: üçli törtli *belgüke* tayaqlığ 10/108: ayı öküş ad *belgüler* öze adıru sözlemiş 13E/141: tolu yarım ay sayu *belgüni* bilip 9/77

bitig = *Skr. sūtra* kitap, yazı, metin, yazılı şekil.

- ❖ sıdap nom *bitig* bir tegziñç 10/7: ança bitilim *bitigde* 11/2: teñriniñ *bitigin* biz işidelim 5/2

bitimek kopya etme, yazma, çoğaltma.

- ❖ *bitimekte* ulatı iş birkerü büdürser 13F/160

boduğ boya, renk, boyanmış.

- ❖ köp yañşamaqlığ *boduğın* kök kalıqlığ 12/62

bölük bölüm, parça, kısım

- ❖ buşulmaqsız nom oğuşka kirmek *bölükde* 9/2: yaraşı oyun *bölükler* 20E/176

buda avatansaka bir sutranın adı, bir metnin başlığı.

- ❖ *buda avatansaka* atlıg sudur içinde 9/1: utmişlarnıñ vışayı *buda avatansaka* 13A/1

itig süs, bezek, takı, süs işareti.

- ❖ iki köñül birikip altun *itig* ilginde tutğay sen 35/126: altun *itig* tözi bir 35/128

lakşan özellik, alamet. Buddha'nın güzellik alameti.

- ❖ körü kânınçsız *lakşan* ayrıklığ 10/192

nırvikalpa bir Stotra (methiye) metnin başlığı.

- ❖ ayağuluğ nagarçunu bakşı öze aryabaşça yarağılmış *nırvikalpa* 15/88

tamğa damga, mühür, işaret, sembol.

- ❖ üç *tamğalarığ* bütürti 7/368: *tamğan* yarlıkıñ yorıdı 35/7: beg *tamğası* elginde 35/90

đandırvid? <<Skt. *dhanurveda* okçuluğun sanatı.

- ❖ *đandırvit* adğu ol közin 11/72

vıçıdıramal bir metnin başlığı.

- ❖ vınayta ulatı *vıçıdıramallarnıñ* 11/9

yitiken sudur “Büyükayı takımyıldızı” bir metnin başlığı: Büyükayı takımyıldızı Sutra'sı

- ❖ arış arıg bu *yitiken sudur* erdinig 26/7: bu *yitiken sudurnıñ* yigin adruk 26/20

2.7. Birey, Toplum, Halk, Devlet, Siyaset, Savaş

2.7.1. Yaşam Evreleri

can insanın kendi varlığı, yaşayış, hayat.

- ❖ eşi üçün aziz *can* kânın kurban kıldaçı 30/3-4

isig öz (*birlikte*) beden, vücut, hayat.

- ❖ amrak *isig özin* üzüp ölümke soğmış 18/3: una amtı *isig özümtin* berü inanı 18/35

karı yaşlı, yaşlılık.

- ❖ it *karı* bolsar yatıp ürür 34/6: teve *karı* bolsar bunçal bolur 34/9: ud *karı* bolsar murañın bolur 34/10: kız *karı* bolsar kıçın körgü 34/11

ölmek ölüm, ölme.

- ❖ tüpinte ol'ukma *ölmeki* bar 5/9

ölüm ölüm.

- ❖ *ölüm* qut qolupan bulmaz tiyür 6/20: k... *ölümünde* 7/379: amraq isig özin üzüp *ölümke* soqmış 18/3

öz yaşam yılı, hayat.

- ❖ uşadı ıdur yaruqları *öz* yaş ülgüsü 9/90: amrak isig *özin* üzüp ölümke soqmış 18/3: ayı uz bolur tirig *özüg* iltinmiş 16/81

tirig hayat, yaşam.

- ❖ ayı uz bolur *tirig* özüg iltinmiş 16/81

tiriglik hayat, yaşam, hayati.

- ❖ *tiriglik* kılmış kerek 33/20

yaş hayat, yaşam, ömür.

- ❖ sekiz on *yaş* yaşamışın körkitmiş erür 9/26: uşadı ıdur yaruqları *öz* yaş ülgüsü 9/90: *yaşı* kiçig alğanlarım 28/11

2.7.2. İnsan, Kadın, Erkek

er erkek, adam, er, insan.

- ❖ maħapuruş uluğ *er* suuvikiranda şiri 10/246: utlı yangı kılmış bolur uluğ *er* ağanıp 13F/164: biliglig *er* biliñe taş quşansa qaş olur 31/5: ayıbsız tişike *er* boyunın sunmış kerek 33/17: *er* karı bolsar kerçin bolur 34/13

eren kişi, insan.

- ❖ özeliksiz *erenler* yolın bulğalı 16/47: uluğ bilge *erenlerig* ögirdür siz 15/45

işi eş, tanınmış, yüksek tabakaya mensup kadın. (=eşi)

- ❖ begke *işike* inanıl 35/78: begtin *işitin* körser sen savka kirkelir sen

katun kadın, eş.

- ❖ ögüm kaşım *katunlarım* evirü uluğlarım 27/1

kırkın cariyeye, kadın hizmetçi.

- ❖ bezeklikte kızlar *kırkın* 29/7

kız evlenmemiş kadın, bakire.

- ❖ kız karı bolsar kıçın körgü 34/11: konşı *kızı* utlılığ 35/106: bezeklikte *kızlar* kırkın 29/7

kişi I kişi, insan.

- ❖ erdemlig *kişi* erdini birle tüz ol 34/1: erdemsiz *kişi* etük içindeki ulyak birle tüz ol 34/1: buyanlığ *kişi* burkanlar birle tüz ol 34/2: buyansız *kişi* buğ bakır birle tüz ol 34/2: yavuz *kişi* yakın kelse abıngu kergek 34/14: *kişi* sözleser sav alkınur 35/25: *kişi* yağılsar iş bütmez 35/26: yırak barmış *kişi* kelmeki sarp 35/58: *kişi* ara edgülüg yolun alp 35/108: iki *kişi* köñülü bir 35/128: *kişi* oğlu ... eviñe kelmez 35/145: adın *kişi* tişi öze etüzün tegre körser 35/147: *kişi* küçi qorasar yat *kişike* basitur 35/43: yarumış yaruğı kamağlığı *kişike* közünti 35/125: tüzün bilge *kişiler* tirilelim 5/1: küçsüz toruğ *kişiler* 7/179: amtıki *kişiler* öltükde 20D/84: allıg çevişlig *kişiler* aldayı turur üskünde 35/19: edgü *kişiler* yolın kese qatıqlanur 35/20: saña utruntaçı *kişiler* ançulayu bolur 35/40: miñ bança ırak barmış *kişiler* birle körüşgey sen 35/126

kişi II kadın, eş, zevce.

- ❖ oğluñ *kişin* ülüglüg ol 35/105: *kişin* busuşluğ qadğuluğ turur 35/146

kişi oğlu insanoğlu.

- ❖ kuğu kuş uçtı köliñe qonmaz *kişi oğlu* ... eviñe kelmez 35/145

koynçı ¹⁸ cariyeye, kadın cinse mensup.

- ❖ *koynçılar* karı bolsar irçin bolur 34/12

¹⁸ kelime için bkz. kunçuy.

manuša beşeri varlık, insan.

- ❖ *manuša* yalañuķ başdınlığların 10/242

teñri urı tanrı kulu, insan oğlu.

- ❖ *urı teñriler* olarta oyun eğizü turmuşın 20A/7-8

tişi dişi, kadın.

- ❖ adın kişi *tişi* öze etüzün tegre körser inç turmak yavışur 35/147: ayıbsız *tişike* er boyunun sumış kerek 33/17-18

urı delikanlı, oğul, erkek.

- ❖ *urı* oğul küseler bultuñ ed tavar tileser taptın 35/8

yalñuķ/ yalañuķ insan, mahluk.

- ❖ teñri *yalñuķ* erkliglerinte 10/162: narasınha ıduķ *yalñuķ* arslanı 10/189: manuša *yalñuķ* başdınlığların 10/242: *yalñuķlar* ara ...7/46: *yalañuķlar* arslanıña yumkıķa ķalısız 13A/6: *yalañuķların* oğlanıña 7/329

2.7.3. Birey, Grup, Arkadaşlık, Komşuluk

amraķ sevgili, sayılan, sevilen kişi.

- ❖ barayın tiser baç *amraķım* 4/10: öz *amraķımın* öyür men 4/7: öz *amraķımın* öpügseyür men 4/9

amrançıg sevgili, sevilen (kişi).

- ❖ atırdılıgsız yarlıķar siz *amrançıg* a 15/25

amvardışn toplanma (meditasyon durum hali).

- ❖ *amvardışn* kılıp yıgıñguğ 7/403: *amvardışn* kıltılar 7/411

ançm(a)n (dini) cemâat, meclis, seçkin rahipler topluluğı.

- ❖ terkin tarıķur erti *ançmandın* 7/192. k... ıduķ *ançmanķa* tutuztuñuz 7/124

bursañ topluluk, cemaat üyeleri, meclis.

- ❖ aryaşañ tüzün *bursañ* ķurağlar 11/115: *bursañ* ķuvrağıg ömekig: 20E/158 törtin sınarkı *bursañlarkā* maduruğ urmış 18/6

eş arkadaş, yoldaş, dost.

- ❖ bilig bilin ya begim bilig saña eş bolur 31/2: eşü için aziz can kurban kıldaçı 30/3: edgü sakın eşinke 30/5: yaman sakınsa eşinke uğan sezan birdeçi 30/7

konşı komşu.

- ❖ *konşı* kız utlılığ kop işin yarağlığı 35/106

korum küme küme, yığınla.

- ❖ *korum* öküş asığlarığ koler sen birgeli 13C/69

körşi karşıda duran, komşu (?).

- ❖ şanlığ belgölüg tapduları *körşi* 10/11: *körşi* yoriğ samadılığ küç kūsünler öze 13C/107

kuvrağ cemaat, meclis, rahipler topluluğu, heyet.

- ❖ bulıdçılayu yığılmış toy *kuvrağ* ara 9/4: arığ tirin *kuvrağ* öze ağırladılur 9/72: kavşatılmış *kuvrağ* ara bodımant orunta 13C/75

küdenleyü misafir gibi.

- ❖ ödünür men *küdenleyü* tınlıglarığ 14B/26

sañ/ sañga topluluk, cemaat, cemiyet, rahipler topluluğu.

- ❖ namu bud namu dıram namu *sañ* 16/113: namu budaya namu darmaya nama *sañgaya* 10/1

şatvargi doğru inançtan sapmış altı rahip grubu.

- ❖ *şatvargi* toyın teg satkisiz bolmakı 11/121

tay pay lin şı beyaz nilüferin büyük topluluğu anlamında Budizmin gizli topluluğu olarak bilinen bir topluluk adı.

- ❖ *tay pay lin şı* tip atlığ 19B/11

toy kalabalık, topluluk, grup, cemaat.

- ❖ bulıdçılayu yığılmış toy *kuvrağ* ara 9/4: öñi öñi vaynıkılığ toy *kuvrağta* 15/34: uluğ tolun üni isigi *toyı* *kuvrağı* 9/93

tuş eş, dost, yar.

- ❖ bir kün devlet *tuş* bolur 31/4: işte *tuşda* seçiltiñ 35/37

yalñuz /yalañuz yalnız, tek başına, tek.

- ❖ *yalañukñuñ* teñriniñ yalañuz baqşısı 10/22: kamağunuñ *yalañuz* ögi siz erür siz 15/27: sere *yalñuzın* nom meñisin teginğülüg ol 8/23

2.7.4. Akrabalık

2.7.4.1. Kan Akrabalıǵı

aday yavru, çocuk. (=atay)

- ❖ *adaylarım* kaçma kılun 29/1

ağa ağa, ağabey/erkek kardeş.

- ❖ *ağam* kayda ter mü erki 29/4

ana anne, üvey anne.

- ❖ takı yime bu buyan küçinte *anam* seviçük 22A/4: qatın atam çalır tutuq begke qatın *anam* 22A/11: *anam* toqluğ qutluğ ağa birle 23/9: aq bir saqlıq qarı *anam* 28/3: qarı yaşlıq ol *anam* 28/7

ata baba.

- ❖ teñrimniñ *atam* ınalınıñ tatar teñrim 22A/5: *atam* kireşiz ıduq qut 23/8: atam kayda ter mü erki 29/2: qadın *atam* çalır tutuq begke 22A/11

baba baba.

- ❖ anasın *babasın* oğlanı severçe ançulayı amrar erti 7/200

eke abla, kız kardeş.

- ❖ ançulayı oq *ekem* tölek kız teñrim 22B/31: *eken* yeñeñ sevinçlig ol 35/105

içi ağabey, büyük erkek kardeş.

- ❖ ini *içi* tüzüldi tavarı telim 35/94: tibiş teñrimke *içim* itte ınalka 22A/12

ini küçük erkek kardeş, küçük.

- ❖ amrağ toğmış *ini* kelin 29/3: *ini* içi tüzüldi tavarı telim 35/94: *inim* eligniñ kelinim timiñniñ oğlum küzünüñ 22A/7

kadaş akraba, hısım, aile efradı, kardeş, dost.

- ❖ altı yolta ög *kañ* *kadaş* oğul kız bolmış 18/1: turuñlar kamağ begler *kadaşlar* 1/5

kañ baba.

- ❖ altı yolta ög *kañ* *kadaş* oğul kız bolmış 18/: ayağlıg atlıg *kañım* mani burқанım 7/4: *kañım* siziñ küçüñüzte alqınurlar 15/41: ögüm *kañım* başlap alqu tınlıklar 25/7

kız kız, kız evlat.

- ❖ altı yolta ög *kañ* *kadaş* oğul *kız* bolmış 18/1: ajunlar sayu *kız* et'üzinte toğmayın 26/22: oğlum küzünüñ *kızım* kütbeçüknüñ bular yime 22A/8: *kızlarım* tanyaşiri beg irinçin beg 22B/53

oğlan çocuk, oğul, evlat.

- ❖ kiçig *oğlan* ... 35/109: anasın babasın *oğlanı* severçe 7/200: alqu tınlıg *oğlanınıñ* 7/39: yalañuklarınıñ *oğlanıña* 7/329...

oğul/ oğ(ı)l oğul, erkek evlat.

- ❖ altı yolta ög *kañ* *kadaş* *oğul* kız bolmış 18/1: urı *oğul* küseser bultuñ 35/8: burқан *oğlı* tolptı tüzün uğan arşınıñ 9/5: inim eligniñ kelinim timiñniñ *oğlum* küzünüñ 22A/6: utmıslarınıñ añ uluğ *oğlı* bolmış 16/25: burқан *oğlı* tolptı tüzün uğan arşınıñ 9/5

ög 1. anne. (→ 2.9.3)

- ❖ altı yolta ög *kañ* *kadaş* oğul kız bolmış 18/1: *ögüm* *kañım* başlap alqu tınlıqlar 25/7: *ögüm* *kañım* katunlarım evirü uluğlarım 27/1: kamağunuñ yalañuz *ögi* siz erürsiz 15/27

siñil küçük kız kardeş.

- ❖ *siñilerim* ...ım sarıg açarı çın tigin kelin teñrim 22B/49-51

urı oğul, erkek çocuk.

- ❖ ıaltı sudanı on *urı* teg ıalısız birkerü 13F/175

yigen yeğen.

- ❖ *yigen* ... nırmala şiri beg 22B/58: ıma şiri beg *yigen* ... 22B/59

2.7.4.2. Evliliğeye Dayalı Akıabalık

alğan alınmış, kocaya varmış kadın.

- ❖ yaşı kiçig *alğanlarım* yaşların mu akıdur 28/11

işi eş, zevce.

- ❖ begke *işike* ınanğıl 35/78: begtin *işitin* kōrsersen savka kirkelir sen 35/113

ıatın kaynana-kaynata, dūnūr, hısım. (=kadın)

- ❖ *ıatın* atam çalır tutuk begke 22A/11: *ıatın* anam tibiş tenrimke 22A/11

kelin/ kilin gelin, yenge.

- ❖ amrak toğmış ini *kelin* 29/3: inim eligniņ *kelinim* timiņniņ oğlum 22A/7: *kilnim* turmış tigin başlap 22B/55

kūdegū damat, gūveyi.

- ❖ tenrimniņ *kūdegūm* altmıř tutuņnuņ 22A6

yenge/ yenge yenge, ağabeyin karısı.

- ❖ ekeņ *yengeņ* sevinçlig ol 35/105: *yengem* kutluğ tigin kız tenrim 22B/47

2.7.5. Unvanlar, Rūtbeler

ağa toplumda saygı gōren kadın veya erkeklere verilmiş bir unvan.

- ❖ anam tokluğ kutluğ *ağa* birle 23/9: ançulayu kırçığan *ağa* yime 23/10

beg metinde kadın ve erkeklere verilmiş bir unvan.

- ❖ kızlarım tanyaşiri *beg* irinçin *beg* 22B/53: *yigen* ... nırmala şiri *beg* 22B/58: ıma şiri *beg* *yigen* ... 22B/59: *ıatın* atam çalır tutuk *begke* 22A/11

bodisatav Buddha olacak kimse, Buddha adayı.

- ❖ bu iş için *bodisatav* yolına kirgü erür 13D/121: *bodisatav* bolayın tip bodiçit alğu erür 13D/122: ayağuluğ tolpi tüzün *bodisatav* teg 16/42: ançulayu ol tolpi tüzün *bodisatav* teg 16/83

braman budist olmayan din adamı.

- ❖ *bramannı* körkın körkıdıp 9/75

bulfayız aydın, alim kişi.

- ❖ *bulfayz* urdu kadem okırlar 32/13

buyan *Skt. Puṇya* bir unvan?

- ❖ amtı men *buyan* kaya kal kentü özüm 22B/12: amtı men *buyan* kaya kal 22B/37

çağravart “evrensel hükümdar” manasında bir unvan, lakap.

- ❖ tapıngu ol sanğı *çağravart* kanğa 11/144

ıduğ-ğut Türk kağanlığına bağlı bazı Türk boylarının liderlerinin unvanı/rütbesi. (Şirin, 2020)

- ❖ arslan bilge teğri ilig künçük *ıduğğut* 22B/30: atam kireşiz *ıduğğut* 23/8: amtı men künçük *ıduğğut* 23/15

kağan hükümdar, hakan, han.

- ❖ ... *kağan* kanımıznı 24/1: ançulayu ok *kağan* kan katun kuñ tayzı altun uruğları 25/1: adınçığ *ıduğ kağan* kan suusı 26/10...

kan kral, hakan, han, hükümdar, imparator.

- ❖ kür luular erkligi ilig *kan* atlıg 10/38: raça ilig *kan* erkiğe tegmiş 10/91: ançulayu ok *kağan kan* katun kuñ tayzı altun uruğları 25/1: iltin *kantın* busuş bar 35/46: iltin *kantın* açığ bolur mu 35/119

katun hatun, hükümdar eşi, kraliçe, tanrıça.

- ❖ ançulayu ok *kağan kan katun* kuñ tayzı altun uruğları 5/1: ançulayu ok *katunlar* kutların 22B/23: adın kalmış *katunlar* tiginler yime 22B/32: anası vaytılı *katunta* 19A/6

kuṇ kiu¹⁹ imparatoriçe.

- ❖ ançulayu ok *kuṇ kiunuy* tigitlerniṇ yime 24/3: ançulayu ok *kuṇ kiu* kutı kuşala sit ibala başlap 26/12

kuṇ tay kiu²⁰ imparatoriçe annesi, dul imparatoriçe.

- ❖ ançulayu ok *kuṇ tay kiu* qatın qutın 23/2: artuq süzük kirtgünçlüg *kuṇ tay kiu* qutınıṇ 24/2: ağır buyanlığı *kuṇ tay kiu* kutı 26/11

mar unvan (bey, hz).

- ❖ *mar* mani firiştilarqa 2/3-4

raça <Skt. *rāja* <Chin. 王 *wáng* kral, hükümdar.

- ❖ *raça* ilig qan erkiṇe tegmiş 10/91

raçabağıra Skt. *rājaputra* prens, şehzade.

- ❖ ançulayu ok *kuṇ tay kiu* qatın qutın *raçabağıra* tayzıları yime 23/2: *raçabağıra* tayzılarıṇı yime 22B/24

tayzı veliaht, prens.

- ❖ ançulayu ok qağan qan qatun *kuṇ tayzı* altun uruqları 25/1: *raçabağıra* *tayzılarıṇı* yime 22B/24

tigin 1. prens, şehzade/ unvan.

- ❖ sarvaaratasıdı *tigin* ad öñdünlüg 9/25: adın qalmış qatunlar *tiginler* yime 22B/32

2. metinde kadınların da kullandıkları bir unvan.

- ❖ ekem tilik *tigin* kız teñrim 22B/57: upasañç sılığ *tigin* 26/5: yeñgem qutluğ *tigin* kız teñrim 22B/47: ... kız teñrim orun *tigin* teñrim 22B/48

tigit prensler, şehzadeler (tiginin çokluk biçimi).

- ❖ ançulayu ok *kuṇ kiunuy* *tigitlerniṇ* yime 24/3

¹⁹ Tekin, metinden hareketle Çin takvimine göre dönemin (1313) kraliçesinin Sit-ibala'nın annesi olduğunu zikretmektedir (Oda, 1977, 189).

²⁰ Bu durumda dul imparatoriçe de dönemin hükümdarı Buyantu Kağan'ın annesi olmalıdır (Oda, 1977, 189).

tutuk kişi adının bir bölümü/ unvan.

- ❖ kaçın atam çalır *tutuk* begke kaçın anam tibiş teğrimke 22A/11

tutuğ memuriyet veya antroponim bildiren bir unvan.

- ❖ çısıya *tutuğ* 12/64: teğrimniğ küdegüm altmış *tutuğnuğ* 22A/6

2.7.6. Unvan Niteleyicileri

arslan bir unvan niteleyicisi /kişi adının bir bölümü.

- ❖ *arslan* bilge teğri ilig atam kireşiz ıduğ-ğut 23/7: *arslan* bilge teğri ilig küñçük ıduğ-ğut 22B/30

bilge bir unvan niteleyicisi.

- ❖ arslan *bilge* teğri ilig küñçük ıduğ ğut 22B/30: arslan *bilge* teğri ilig 23/7

çın bir unvan niteleyicisi /kişi adının bir bölümü.

- ❖ *çın* tigin kelin teğrim 22B/51

mal bir unvan niteleyicisi.

- ❖ tibiş teğrimke içim itte *malğa* 22A/12: inim t... *malğa* bu bu ıduğlar ermez 22A/13: teğrimniğ atam kedin *malnığ* tatar 22A/5

ilig bir unvan niteleyicisi.

- ❖ arslan bilge teğri *ilig* küñçük ıduğ ğut 22B/30: arslan bilge teğri *ilig* 23/7

ğal kişi adının bir bölümü veya unvan?

- ❖ amtı men buyan ğaya *ğal* kentü özüm 22B/12: amtı men buyan ğaya *ğal* 22B/37

kelin kişi adının bir bölümü /unvan niteleyicisi?

- ❖ çın tigin *kelin* teğrim 22B/51

ğız unvan niteleyicisi?

- ❖ ançulayu oğ ekem tölek *ğız* teğrim 22B/31: yeğgem ğutlug tigin *ğız* teğrim 22B/47

ķutluĝ unvan niteleyicisi.

- ❖ yeŋgem *ķutluĝ* tigin ķız *teŋrim* 22B/47: anam tokluĝ *ķutluĝ* aĝa birle 23/9

tatar?²¹ kişi adının bir bۆlümü/ unvan.

- ❖ anam seviķük *teŋrimniŋ* atam kedin ınalın *tatar* *teŋrimniŋ* 22A/4-5

teŋri haķmetmeap, majeste.

- ❖ arslan bilge *teŋri* ilig künķük ıduķ ķut 22B/30: arslan bige *teŋri* ilig 23/7

teŋrim “haķmetmeap, majeste”. Soylu kadınlar iķin de kullanılan bir unvan.

- ❖ anķulayu oķ ekem tۆlek ķız *teŋrim* 22B/31: yeŋgem ķutluĝ tigin ķız *teŋrim* 22B/47: ķız *teŋrim* orun tigin *teŋrim* 22B/48: ekem tilik tigin ķız *teŋrim* 22B/57: taķı yime bu buyan kűiķinte anam seviķük *teŋrimniŋ* 22A/4-5

2.7.7. Meslekler

aķarı manevi ۆĝretmen, ۆstad, hoca.

- ❖ siŋillerim ... ım sarıĝ *aķarı* 22B/49-50

baķşı hoca, ۆĝretmen, ۆstat, usta.

- ❖ bizke yirķi bilge *baķşı* edĝű ۆĝliler birle 13C/83: ayaĝuluĝ naĝarķunı *baķşı* ۆze 15/87: umuĝ ınaĝ yolķı yirķi *baķşı* tudunu 18/36: ... p orun lama *baķşı* 22B/46: řanda *baķşıķa* yűkűnűr men 10/15

baķşı lider, rehber.

- ❖ *baķşı* uduřĝaķı badıra řiri 10/150: *baķşı* idisiŋe yűkűnűr men 10/207

bilge bilge, alim, műřavir, bilgili kiři.

- ❖ bizke yirķi *bilge* *baķşı* edĝű ۆĝliler birle 13C/83: uluĝ *bilge* erenlerig ۆĝirtűr siz 15/45: *teŋri* yaruķ kűķlűĝ *bilgeke* yalvarar biz 2/1: talaytaķı *bilgelerniŋ* sۆzin 11/68: vajırda ۆtvi biligligim *bilgem* yaŋam 3/8

²¹ Metinde *tatar* kelimesi bir ismi nitelemektedir. Wilkens *tatar* maddesini “boy adı” ve “kişi adının bir bۆlümü” olarak iki ayrı başlıkta veriyor. bkz. Arat 1991, syf. 218, Wilkens 2021, syf. 618.

buyruk bakan, memur, amir, emreden.

- ❖ köni *buyruk* közüngüçe közünüpen 6/6: il içinte tevlig kürlüg *buyruk* bar 35/48

çerig asker, çeri, ordu.

- ❖ lakışmanı toñalıg *çerig* 11/142: kün teñri kölünti *çerigin* öze 35/31

danı- şırışdı (birlikte) tüccar, zengin adam.

- ❖ *danı şırışdı* baylar ornağı 10/221

dıntar din adamı, keşiş, papaz.

- ❖ dakşınaki *dıntarka* yükünür men 10/215

futsı hoca, üstat, muallim.

- ❖ soñ *futsı* bilgeniñ alı yime edikmegey 35/75

ımanç itimat edilir kişi, vezir, vekil, nazır.

- ❖ ne busuş ol taķı ilke ķanķa *ımanç* bolģuķa 35/132

ķolutı ricacı, niyazcı.

- ❖ ķolunmaķıña tayanıp *ķolutı* atsañ 16/110

küzünç (hazine) koruyucu, muhafaza edici.

- ❖ körtle tüzün teñrim külügüm *küzünçüm* 3/11

mađı²² << *Skt. meṭha* filci. (bkz. **mağı** → **mede**)

- ❖ mañgusın yañılsar *mağı* ağıtlur maħaraçtaķı yaña 11/79-80

oğrı hırsız.

- ❖ manısız *oğrı* yanta 11/156

otaçı doktor, hekim, şıfacı.

- ❖ toş bulğanmış ig emledeçi *otaçı* bolup 9/78

²² Arat kelime için “*rasyonel bir varlık*”, “*zeki, bilgelik, anlayış*” ifadelerini kullanmıştır (Arat, 1991, 388).

ödügçi ricacı, niyazcı. (=ötügçi)

- ❖ yintem süzük köñül öze *ödügçi* bulalım 13A/28: örgüt nomlap ür turzun tip *ödügçi* bolzunlar 13G/192

sü asker.

- ❖ birük *sü* sülemek atlıg ırk kelser 35/24: *sü* süleser yir telinür 35/25

pıgambar peygamber, havari, elçi.

- ❖ maḥamat *pıgambar* ara kirmiş 11/155

şabilıg talebe, öğrenci, yemin etmemiş rahip adayı.

- ❖ *şabilıg* alzun yanğa 11/148

tapıgçı görevli, hizmetçi, uşak.

- ❖ tevlig kürlüg *tapıgçı* tağdın turup ... tiler 35/121

titsi öğrenci, talebe. (=tetse)

- ❖ kamağ *titsilerniñ* ara 11/18

toyın Budist rahip, keşiş.

- ❖ *toyın* körklüg tuğ başlıgıniñ törüsin tutup 9/74: şatvargi *toyın* teg satkisiz bolmağı 11/121: b... *toyınnıñ* 20/204: oğrayu ol burkannıñ nomluğ *toyınta* 16/57

uduşgak komutan, rehber, lider.

- ❖ başçı *uduşgakı* badıra şiri atlıg 10/150

upasanç rahibe.

- ❖ *upasanç* sılıg tigin 26/5

yirçi rehber, lider, klavuz. (↓ **yolçı**)

- ❖ bizke *yirçi* bilge bakşı edgü ögliler birle13C/83: umuğ mağ yolçı *yirçi* bakşı tudunu 18/36: bilgin *yirçike* yükünür men 10/79: nayaka *yirçike* yükünür men 10/191

yogaçarı Yoga yapan kişi, Yogacı.

- ❖ *yogaçarılarkā* alku ödlerte 10/4

yogı Yoga yapan kişi.

- ❖ tuyundum timek *yogıka* ol uluğ tıdığ 12/31

yolçı rehber, kılavuz. (↑ **yırçı**)

- ❖ azmıřlarķa *yolçı* yırçı boltuñuz 7/147: sartavaķı *yolçı* yırçı ařuķa yime 9/27: umuğ ınağ *yolçı* yırçı baķřı tudunu 18/36

2.7.8. İl, Vatan, Yurt

il ÷lke, yurt, vatan, memleket, devlet.

- ❖ kıoptın sıñar *il* uluřlarđ keztiñiz 7/130: kıamağ *il* uluşlar tapığı yügerü kelti üskünđe 35/2: yañırtı *il* olurđay sen 35/41: *il* içinte tevlig kürlüğ buyruķ bar 35/48: berklig yek içkekler *il* tutķalıř 35/112: kıamağ uluşı *ili* 11/164: uluşı balıķı *illeri* 20A/17

yır yer, yeryüzü, toprak, arazi, ÷lke, dünya.

- ❖ *yır* sub kıutı irinür tiyür 6/3: ödvi vayturılığ yağız *yır* 20B/31: *yır* yüüzinte seviglig 20D/93: altın yağız *yır* yirinte 20E/165: yağız *yır* yüzi yaşardı körkledi 35/3: öñdün kidin *yır* öz tapıñķa 35/5: kün teñri kirdi *yır* içinte yarumaķı tıdıltı 35/17: sü süleser *yır* telinür 35/25: yağız *yırde* tiki önti 35/66

yır sub kutsal vatan toprağı.

- ❖ *yır sub* kıutı irinür tiyür 6/3

2.7.9. Bayrak, Sancak

bra ķardak, şemsiye, sancak, tapınak sancağı

- ❖ uluğ tuuğ kıuşatrı *bralar* 20A/14

kıuşatrı tente, tapınak sancağı.

- ❖ uluğ tuuğ *kıuşatrı* bralar 20A/14

tuğ sancak, bayrak, tuğ.

- ❖ toyn körkülüğ *tuğ* bařlıđnıñ törüsin tutup 9/74: idiz uçruğluğ *tuğ* örü tikip 10/233

tuu sancak.

- ❖ namlayu atıp *tuunu* 11/86

tuuğ bayrak, sancak.

- ❖ uluğ *tuuğ* kuşatır bralar 20A/14: *tuuğ* idişlig tirgükler 20F/188

2.7.10. Sınır

çısukluğ çitli, çitle çevrilmiş alan.

- ❖ adırtlıg somlıg *çısukluğ* 20E/164

indın sınır, uç.

- ❖ *indın* kıdıg uçuz bolur kimke yime 15/17

kıdıg/ kıtıg kıyı, sahil, kenar, sınır.

- ❖ tuyenmadukta ol *kıdıg* bolur bu *kıdıg* 12/29: inçgekie suv *kıdıgında* 8/14: tuyenmişka bu *kıtıg* ok bolur ol *kıtıg* 12/30

sim hudut, sınır.

- ❖ köp kılınçtın nışvanıtın şımnunun *simintin* 13C/67

somlıg sınırlı, çitli, çitle çevrilmiş alan.

- ❖ adırtlıg *somlıg* çısukluğ 20E/164

uç uç, baş, son, hudut.

- ❖ birtin *uç* tuğmak körümke arsızıp 10/74: *uç* kıdıg yok ulsuz tüpsüz taluyılar keçelim 13C/116: *uç* kıtıg yok yig buyanın evirür men 16/106: orukunuz *uçı* ... 7/50: sansar *uçı* tüpükginçe pek menğü turur 9/32...

2.7.11. Bodun, Boy, Oymak, Halk

budun halk, topluluk.

- ❖ kara *budun* başlağuluğ törü yorıdıp 9/84 : karaçu *budunnun* bili 11/162: arka kamağ ilniñ *budunnun* yime 24/8

ķara²³ halk, avam, sıradan insanlar, alt tabaka.

- ❖ *ķara* budun başlağıluğ törü yorıdıp 9/84

oğıuş aile, nesep, boy, soy.

- ❖ *ķamıg tınlıg oğıuşı* ... 7/75, ertmetin bu kök ķalıg tınlıg *oğıuşı* 16/65: arıg nom *oğıuşı* tözlüg ol 20F/227: arķa *ķamağ* biş ajun tınlıglar *oğıuşı* 25/5: birtemledi? ķalısız nom *oğıuşınta* 16/4: datu *oğıuşnuñ* adı mañgalı 10/213: üç *oğıuşta* munısız neñ bir nom orun yok erür 12/47: aķıgsız *oğıuştıñ* atırılıp önmiş 10/256

uruğ nesil, kuşak, soy.

- ❖ ançulayu oķ ķağan ķan ķatun ķuñ tayzı altun *uruğları* 25/1: altun *uruğları* birle 26/13

yat yabancı, el.

- ❖ kişi küçi ķorasar *yat* kişike basıtur 35/43: *yat* kişiler köñli saña yaķın 35/127: *yat* kişilertin yağı bar içanğıl 35/144: özüg *yatıg* adırtmadın 7/205

2.7.12. İletişim, Etkileşim

abıpray açıklama gerektiren mana, anlam, izah.

- ❖ *abıpray* yolın aşıp anķaru umañın 13E/143

açıg lütuf, kerem, ihsan, armağan.

- ❖ iltin ķantın *açıg* bolur mu 35/119

al altağ aldatma, hile.

- ❖ *al altağ* uzanmaķlarıg taşķarıp 7/145: *al altağ* uzanmaķlarıg öntürüp 7/318: mayaçal yilvi toor *al altağ* öze 10/244

arya-basça Sanskrit dilinde. (asillerin dili/ mübarek dilince)

- ❖ *aryabasça* yarağılmış nırvikalpa 15/88

aytıg soru, soruşturma.

- ❖ tarazuķ ağsar ķılınçı *aytıg* bolur 6/9

²³ *ķara* kelimesinin “*halk ve sıradan*” manaları için bkz. EDPT: 1972, 643; Gabain: 1995, 278; Wilkens: 2021, 333; Şirin: 2020, 395, 731; Aydın: 2019, 156.

bilig bilgi, hikmet.

- ❖ biligsiz *bilig* ... 7/97: turkaru ödün köñül *bilig* basudçılığın 9/33: yükünür men bilge *bilig* paramıt kutına 15/1: kuruğ bilge *bilig* saña yükünür men 15/5: bilge *bilig* paramıtıg ögmekimtin 15/82: bilge *bilig* paramıtlıg keçig öze 15/84: arduğ terin bilge *bilig* paramıtka 15/86: altınç köñül *bilig* ök 20/67: alaya vityan *bilig* tip 20D/100: *bilig* bilin ya begim 31/1: *bilig* saña eş bolur 31/2

çalıg araştırma, arama.

- ❖ *çalıg* sışikke çalsıkmışlarkā 10/155

çaşut iftira.

- ❖ til talaşur *çaşut* yonag tikileşir 35/55

erig öğüt, nasihat, tavsiye.

- ❖ sasin öd *erig* edgü nomlarlıg 10/10: ayturulmış öd *erig* atırdılg onarıp 13F/167: uz ödlemiş öd *erigin* unıtip saltımız 13E/134...

igid yanlış, yalan.

- ❖ *igid* sakınçlıg yad yağlarıg 10/234

ilek azarlama, takdir, ikaz.

- ❖ saḡgadiz baḡsınının savıḡa öçeşmek saña teḡşü *ilek* 11/93-94

itüg-tilek rica ve istek.

- ❖ ig tapa körser baḡırtın tepremiş ig ol *itüg tilek* bulḡuluḡı sarp 35/148

küsüş istek, dilek, arzu, temenni.

- ❖ buyan *küsüş* öze koşmış taḡşut başladı 9/8: arduğ berk ḡatıḡ *küsüş* turḡurmuş 10/261: çiçe eḡsüksüz *küsüş* ḡanturur 10/280: utḡuraḡı mançuşiri öridmiş ḡut *küsüş* 13A/42: tutçı mançuşiri teg ḡut *küsüş* öritip 16/34: üzḡünki teg yig aḡruḡ *küsüş* öritip 16/46: *küsüş* öritip ol ödte 20D/114: tip ḡut *küsüş* öritü tegindim 26/23: bulḡuluḡ *küsüş*i uz büdmiş ḡanmış 10/181: arıḡ bodı yorıḡta *küsüş*i tursar 16/75: yig üstünki nomluḡ tilgen evirtḡü *küsüş*in 13A/27: *küsüş*leri ḡanıp bütüp burḡan bolzunlar 22A/9: adruḡ *küsüş*leri top ḡanıp 22B/27: alḡu türlüḡ *küsüş*leri ḡanıp bütüp 26/16: alḡu *küsüş*lerig ḡanturdaçı 22B/7: alḡu *küsüş*lerim ḡanzun tip 22B/11: alḡu *küsüş*lerim top ḡanıp

22B/40: anturu uun tınlıqlarını op *ksler*in 9/87: tiliklerin *ksler*in anturu
birgeli 13A/39

t t, nasihat.

- ❖ z *tz* birtiiz 7/207: sasın *d* erig edg nomlarlı 10/10: uz dlemi *d* erigin
unıtıp saltımız 13E/134: ayturulmı *d* erigig atırqlı onarıp 13F/167

tg dilek, istek, rica, arz.

- ❖ z kentn bek tutıl *tg* sava yorumı 35/27

prava soru sorma, soruturma, ders.

- ❖ *prava* ılı szlemeklig 10/124

sav 1. sav, sz, laf, kelam.

- ❖ a balaqlı anuı *sav* savları 11/1: ba uıkkı *sav* bar erti 11/97: anta amrılısar *sav* o
turur 11/125: ıı szleser *sav* alınur 35/25: szlemi *savın* tdlg 35/29: azanmı
savın edikdi altun km teg 35/100

2. yorum, tabir.

- ❖ birk bu tuumak atlı ır kelser *savın* inı tir 35/11: birk s slemek atlı ır kelser
savın inı ayur 35/24: birk bu ta atlı ır kelser *savın* inı tir 35/34

3. haber, sylenti.

- ❖ ırta *sav* eıdti edg 35/96

sz sz, kelam.

- ❖ bir aızıa edg *sz* bar szleyin saa 12/21: uık eker *sav sz* intin yok erip munda
12/52: k az ma *sav sz* yolu lmekdin 15/75: *sz* kiri kitmes yusa 33/11: asda
muı bolmaıntın arıur maa *szi* 11/48

yala iftira, isnat, sulama.

- ❖ *yala* yanar kliyr 35/56

yoa dedikodu, yalan

- ❖ til talaur aut *yoa* tikileir 35/55

2.7.13. Kimlik, Ad, Unvan

at 1. ad, isim, kimlik.

- ❖ *atı* tolpu tüzünnün neçük erti erser 16/31: *açın* belgütin adırılmış tözlüg 10/128: asıl tözi *atı* yolu körki... 16/89: asra *atın* yigedtiñ 35/6: kiçig *atın* bedütün 35/6: *atın* atayu kut kıv özin kelti 35/83: eski *atın* tegşilip yanı boltun 35/84: *ağı* bolur munun dyan tip 20C/66: *ağlar* öze yirđinçülerte 9/68

2. şan, unvan, ün, şeref.

- ❖ atakımsınmayuk *atıg* bulsar art sayu mayakayur 34/5: *atın* küñ kötrülgey 35/33: *atın* küñ yadıldı yıd yıpar teg 35/100: soğançıg edgü *ağ* küü iltinür 10/229: *ağ* yol tilemekte uçanğı ol 35/136: *ağı* kötrülmüş brahmatadı *atlıg* 10/134: *ağı* kötrülmüş burkannıñ 18/9: datu oğuşnun *ağı* mañgalı 10/213

atlıg adlı, namlı, meşhur.

- ❖ ayağlıg *atlıg* kanım mani burkanım 7/4: buda avatansaka *atlıg* sudur içinte 9/1: burkanlarka yükünç yükünmek *atlıg* 10/6: kür luular erkligi ilig kan *atlıg* 10/38: şakımunı *atlıg* uğanlar arısı 10/14: yança iyindeçi tip yadılmış *atlıg* 10/21: *ağı* kötrülmüş brahmatadı *atlıg* 10/134: başçı uduşgaķı badıra şiri *atlıg* 10/150: köpke asıgılıg kuşuma şiri *atlıg* 10/198: danaşiri *atlıg* ed tavar kutluğ 10/214: uluğ tuyunmış sımartı şiri *atlıg* 10/222: suu-parı kirtıdanamatiya şiri *atlıg* 10/230: özi süñüşte yigedmiş *atlıg* 10/25

yol şöhet, ikbal, kariyer.

- ❖ *ağ* *yol* tilemekte içanğı ol 35/136

2.7.14. Ün, Şan, Şöhret; Saygınlık

çavıkmış meşhur, ünlü.

- ❖ *çavıkmış* küülügke yükünür men 10/159: tolpta *çavıkmışka* yükünür men 10/63

kü/ küü şan, şöhet.

- ❖ *atın kü* kötrülgey 35/33: *atın küñ* yadıldı yıd yıpar teg 35/100: soğançıg edgü *ağ küü* ilđinür 10/229

külüg tanınmış, meşhur, ünlü.

- ❖ körtle tözün teñrim *külügüm* küzünçüm 3/11

küülüg şöhetli, ünlü, şanlı.

- ❖ yindem arıg bodıçıt tip uluğ *küülüg* 14A/19: atlıg *küülüg* tıdrüm teriñ bolmañındın 15/63: çavıkmış *küülügke* yükünür men 10/159

sanlıg şanlı, hürmetli.

- ❖ edlig *sanlıg* bolup yorımañıñ sarıp 35/62

şanlıg meşhur, şan sahibi.

- ❖ *şanlıg* belgölüg tapduları körşi 10/11

2.7.15. İş, Hizmet

ış iş, görev, çalışma, hizmet

- ❖ yig nom bu ol munı tutup *ış* simek qoñıl 12/12: bu *ış* üçün bodışatav yolıña kirgü erür 13D/121: kamuğ *ış* ırabtın erür 32/3: beg er sıqılur *ış* bulmadın 35/18: kamağ *ış* qodğıl 35/22: kişi yañılsar *ış* bütmez 35/26: edgü kılınçlıg *ış* öküş kıl 35/41: kılınıñ *ışiñ* yağılıg 35/29: qop *ışiñ* tapıñça qorı yok ... 35/101: qop *ışiñ* yarağılıg 35/106: künikeki *ışiñ* tıdığılıg 35/109: oğramış *ışiñ* bütmez etüzün emgeklig 35/117

ış küç iş güc, hizmet.

- ❖ il içinde tevlig kürlüg buyruq var *ışiñin küçünin* artatur 35/48

ködüg iş, güç.

- ❖ uluğ ıñ *ködüg* yime ögrünçlüg ermez 35/54: qaltı qum öze qudu tartıp işi *ködügi* bütmeyük teg 35/40: kiçig iş *ködügler* yime büdün ermez 35/54: işin *kötügin* yañılsar tıdüş bolur 35/135: tepredük sayu iş *kötügin* tapğıñça 35/85

kılınç iş, amel, davranış.

- ❖ ayıg *kılınç* kılıtım erser asanvar titmiş 18/4: öküş ayıg *kılınç* kılıtım ajun ajunta 18/22 : qalmadı erki ayıg *kılınç* maña qılmaduq 18/26: açığ tarqa *kılınç* tüşin qayu ma orunta 18/57: bu nom erdinig bititmiş buyan edgü *kılınç* 22A/1: bu buyan edgü *kılınç* küçinte 26/24: buyan edgü *kılınç* kıl 35/22: buyan edgü *kılınç* kılgu ol 35/51: kılınıñ *kılınç*

sıgımaz yakmaz 35/57: edgü *kılınç* kılğıl 35/80: edgü *kılınç* yaratınmağın egsüme 35/143

tapıg tapım, ibadet etme, hizmet.

- ❖ yükünç ayağ *tapıg* uduğ yangı bulğusuz 9/98: uşun ödün *tapıg* kılğı uşatı ür kişegü 13C/115: una bu dört *tapıg* işin umışça iderip 13F/161: ögdi sözleş *tapıg* tutup öz boşuğ kolunu 13G/190: bulıdlayu *tapıg* öze tapınur men 14A/8: uşun ödün burğanlarğa ... *tapıg* kılğı 16/72: burğanlarğa *tapıg* kıl 35/91

2.7.16. Zenginlik, Yoksulluk

aşlıg yemekli, yemeği olan.

- ❖ arıg nom *aşlıg* teñrilerniñ 22B/19

barqlıg evi barkı olan, varlıklı.

- ❖ ödün ödün evlig *barqlıg* kınılıkta beklelip 13E/149

bay zengin, varlıklı.

- ❖ danı şırışdı *baylar* ornağı 10/211

çıgay fakir, yoksul, sefil.

- ❖ kutluğ *çıgayın* ermek çaķşapıtıg bütürti 7/364

edlig zengin, varlıklı, mallı-mülklü.

- ❖ *edlig* sanlıg bolup yorımağın sarıp 35/62

evlig evli, evi olan, varlıklı.

- ❖ ödün ödün *evlig* barqlıg kınılıkta beklelip 13E/149

yalıñ yalın, çıplak, yoksul.

- ❖ *yalıñ* kılıç tutup oķ üzkelir 35/110

2.7.17. Tutsaklık

adkağ bent, kelepçe, bağ.

- ❖ *adkağlar* köñül birle birikser 20C/63

boşuğ bağıslama, azat, kurtuluş.

- ❖ anı üçün bağıslartın yañ kip *boşuğ* ҡol 12/56: ögdi tapıg tutup öz *boşuğ* ҡolunu 13G/190

ҡul kul, hizmetkâr.

- ❖ ҡamuğ iş ırabtın erür *ҡulnuñ* ne sağınçı bar 32/4

tuğuğ ipotek, rehin. (=tutuk)

- ❖ öküş ilig *tuğuğ* öze bekürü bağılalıp 13D/150

2.7.18. Mülkiyet

idi sahip, bey, efendi.

- ❖ *idi* igeke yükünür men 10/71: başçı *idisiñe* yükünür men 10/207

ige sahip, efendi.

- ❖ *idi* igeke yükünür men 10/71

igesiz sahipsiz, terk edilmiş.

- ❖ *igesiz* ҡuruğın oñarsar 20C/56

2.7.19. Tarım

ı ekin, bitki, ağaç.

- ❖ *ı* ıgaç ҡutı ulıyur tiyür 6/5

ҡavıq saman çöpü, kepek.

- ❖ *ҡavıq* teg ҡılu tara 11/22

tarıg hububat, ekin, mahsül.

- ❖ aşlık *tarıg* edgü bütüp inç bolzunlar 24/11

uruğ tohum, ekin.

- ❖ öküş ҡara ayıg yolluğ *uruğug* saçar 12/2

yasımuḵ mercimek.

- ❖ *yasımuḵça* bodı intin anta yoḵ erip 12/42

yava tane, ekin.

- ❖ yapırğaḵlarınıñ idigin *yava* erdinilig smırın 20D/97-98

2.7.20. Cenaze

ölmek ölüm, ölme.

- ❖ tüpinte ol'ukma *ölmeki* bar 5/9

ölüm ölüm.

- ❖ *ölüm* ıut ıolupan bulmaz tiyür 6/20: k... *ölümünde* 7/379: amraḵ isig özin üzüp *ölümke* soḵmıṣ 18/3

küün mum.

- ❖ ayayu yüz on *küün* yaḵturup 22B/14: aḡzanıp miñ *küün* tükel yaḵturup 26/8

stup Śākyamuni Buddha'nın kemik vb. kutsal emanetlerinin saklandığı anıt bina, simgesel mezar.

- ❖ tüü türlüḡ vrıar sañram *stupka* ıoṱmıṣ 18/5

şarır Buddha'nın kemikleri, arta kalan kutsal eşya/emanetler.

- ❖ *şarırıḡ* ayayu şakımunıḵa yükünü 11/145

tütsüg tütsü, koku.

- ❖ yig ...ke yıd *tütsüg* yol yigülüḡ aṣ16/10

yavıṣḡu çiçek çelengi.

- ❖ suv tamırı ıurısar yaṣ *yavıṣḡu* ıurıyur 35/43

yıd yıpar (birlikte) tütsü, koku, buhur.

- ❖ atıñ küñ yadıldı *yıd yıpar* teg 35/100: *yıdı yıparı* bura turur ıatıḡ boltı 35/134

2.7.21. Kıtlık

aç açlık, kıtlık.

- ❖ *aç* kız ig kikente ulatı adaları amrılıp 24/9: *aç* kız başlap üç türlüğ yavız adalar 25/3

kız kıtlık, sefalet, sıkıntı.

- ❖ *aç kız* ig kikente ulatı adaları amrılıp 24/9: *aç kız* başlap üç türlüğ yavız adalar 25/3

2.7.22. Yasa, Töre

darma öğreti, Budist öğreti, akide, töre, kanun.

- ❖ namu budaya namu *darmaya* namu saŋgaya 10/1

dıram öğreti, töre akide, kanun.

- ❖ namo bud namo *dıram* namo saŋ 16/113

nıyama yamani emirler, etik kurallar.

- ❖ *nıyama yamani* bilgülüğ nomluğ 10/96

nom din, öğreti, kanun, töre.

- ❖ yaşın teŋri *nom* kutı 2/3: evangliun *nom* retnig nomlap ƣodtuŋuz 7/134: sere yalnızın *nom* meŋisin teginğülüğ ol 8/23: sıdap *nom* bitig bir tegzinç 10/7: öşeliksiz çın kirtü *nom* tözin 10/48: taplağƣa yaraşı *nom* nomlamaƣtın 10/114: bu *nom* erdinig bititmiş buyan edğü kılınç küçinte 22A/1: arığ *nom* aşığ teŋrilerniŋ 22B/19: öşeliksiz *nom* boşğunmış öz baƣşılarım 27/2: teŋri *nomın* todagmalar 5/6...

sasın disiplin, öğreti, Budist öğreti, Buddha'nın öğretisi. (=şazin)

- ❖ *sasın* öd erig edğü nomlarlığ 10/10

törü töre, örf, kanun, kaide.

- ❖ ƣara bodun başlağuluğ *törü* yoriƣıp 9/84: yügerü kin umuğına yüküngü *törü* erip 13D/128: *törü*? bitigin ağızımdan tükel öntürüp 16/8: saŋa törülüğ *törü* tegdi 35/65: ig tapa körser sen *törü* yavız 35/72: kirtü *törülerte* ƣatığlanu 7/350: amtıƣına turƣaru işiŋin *törüŋ* tutğıl 35/104: toyın körklüğ tuğ başlığniŋ *törüsın* tutup 9/74: eviŋde ƣılğıl aşınuƣı tüzünler *törüsın* 35/123: *törüsınçe* tilte sözlep köŋülte tuğzunlar 13/200

yaŋ < Çin. 樣 *yang* örf, adet, usul.

- ❖ yaratingu *yaŋı* öze yükünmek kılalım 13A/8: bodıçıtnıŋ alğu *yaŋın* boşgurup bilgü erür 13D/123: mundağ *yaŋın* kimler sizni qolulayu 15/54: kimler bu dyan *yaŋınta* 19B/19

2.7.23. Ceza, Yaptırım

bukağı hapishane, zincir.

- ❖ *bukağutakılar* emgeklig 7/111

qunlıq işkence yeri, zindan, hapishane.

- ❖ ödün ödün evlig barqlıq *qunlıqta* beklelip 13D/149

qızıq sıkıntı, daraltma, hapis.

- ❖ *qızıq* oruntakılar barqa öntiler 7/212

2.7.24. Kozmogoni, Din, İnanç

2.7.24.1. İlah/ Tanrı

bud(a) Buddha.

- ❖ namu *bud* namu dıram namu saŋ 16/113

burqan << *Skt. Buddha* yaratıcı, ilah, tanrı, şaman.

- ❖ *burqan* qutın bultuŋuz 7/142: baqşılıq *burqan* teŋri toğtuŋuz 7/336: *burqan* oğlu tolpi tüzün uğan arşınıŋ 9/5: bir teg yaŋlıq *burqan* bolmış körki köşünür 9/44: *burqan* qutıŋa yükünür men 10/183: *burqan* kentü köñül erür köñül ök *burqan* 12/5: yintem arıq öz köñülüg *burkan* tip tuyğıl 12/11: yaŋılmađuğa köñülni ök *burqan* tiyürler 12/28: birer *burqan* edgülerin ür ödün ögelim 13A/12: amıtaaba *burqan* yüüzin yügerü biz körüp 13B/51: asıq bolup tınlıqlarğa *burqan* bolzunlar 14B/32: ayağılıq atlıq qanıŋ mani *burqanıŋ* 7/4: qanıŋız *burqanğa* hua birle tapın 11/19: *burqanlar* uluşına bargu yol körkittiŋiz 7/118: *burqanlar* uluşınta toğtılar 7/408: birerinte birle toyluq *burqanlar* saqınıp 13A/10: ... kuvrağılıq *burqanlar* anta erür tip 16/3: ontın sıŋarqı *burkanlar* 20A/16: *burqanlar* işin işleyü 20F/194: alqu qamağ *burkanlar* 20F/226

ırab Tanrı, Rab, Allah.

- ❖ kamuğ iş *ırabın* erür kılın ne sakınçı bar 32/3-4

kut 2. koruyucu ruh ve tanrılar.

- ❖ öñi öñi kut vakşiklerniñ 7/423: arka kamağ kut vakşik 22/18: vakşikler kutlar turzun 11/26

teñri 1. Tanrı, ilah.

- ❖ *teñri* yaruğ küçlüğ bilgeke yalvarar biz 2/1: alkatmış biş kat *teñri* yirinte toğurtuñuz 7/128: *tenri* yiriñe bargu köni yol körkittiñiz 7/152: baqşılığ burkan *teñri* toğtuñuz 7/336: kıv kolar biz yaruğ *tenrilerke* 2/8: tört ilig *teñrilerke* tapıñalım 5/3: üstünki altınkı *teñrilerniñ* 7/422: *teñrilerniñ* tilinçe luular tilince 13C/93: arıg nom aşığ *teñlerniñ* 22B/19

2. kutsal, ilahî, majeste.

- ❖ *teñri* kannañ kavudı küntün turup yığ tiler 35/121

uğan Tanrı, ilah.

- ❖ *uğan* sezañ birdeçi 30/8: *uğanlarnıñ* on kut kılunç yorığı bu nomuğ 13A/3

vahşik / vakşik koruyucu ruh, kut, ilah.

- ❖ *vahşikler* kutlar turzun 11/26: arka kamağ kut *vakşik* 22B/18: öñi öñi kut *vakşiklerniñ* 7/423

2.7.24.2. Peygamber-Elçi

bodısatav Buddha adayı

- ❖ bu iş üçün *bodısatav* yolına kergü erür 13D/121: *bodısatav* bolayın tip bodıçıt alğu erür 13D/122: ayağuluğ tolpa tüzün *bodısatav* teg 16/42: ançulayu ol tolpa tüzün *bodısatav* teg 16/83: bulun yınak sayu kelmiş *bodısatavlar* 9/3: uluğ *bodısatavlar* yorığı tip 20E/151: ıduğ samantabadırı *bodısatavniñ* yorır kut 16/109

firişti 1. peygamber (↓ **prişti**)

- ❖ yaşın *teñri* nom kutı mar mani *firiştilarka* 2/4

pıgambar peygamber, elçi.

- ❖ maḥamat *pıgambar* ara kirmiş 11/155

2.7.24.3. Din Görevlisi

arḥant evliya, aziz, rahip.

- ❖ *arḥant* kıtın bultılar 7/316: burķan ... *arḥant* üç türlüğ kıtuğ bultaçı 18/13

arzi kahin, keşiş, zahid.

- ❖ varķşı *arzića* sorzun 11/32: *arzılar* iliği ķanıımız 22B/2: on küçlüğ bğü biliglig uĖan *arzılar* 18/32: uĖan *arzılar* üksüklerinte töbün yükünü 18/38: saķılıĖlar *arzısı* şerdulı arslan 11/147

braman Brāhman din adamı.

- ❖ toruķ yavrı *bramannı* ķörkin ķörkiđip 9/75

dıntar kahin, papaz.

- ❖ uķřadıncısız edĖü *dıntar* bolĖusın küselim 13C/80: dakşınaki *dıntarka* yükünür men 10/215

upasanç rahibe.

- ❖ *upasanç* sılığ tigin alķu türlüğ adalarda 26/5-6

2.7.24.4. Melek- Şeytan-Cinler

asurı şeytanlardan bir sınıf, cin, ifritler.

- ❖ *asurı* başlap tört yollarda barıp toĖĖuluĖ 18/51

içkek şeytan, cin, kötü ruh. (↓ **yek**)

- ❖ *yek içkek* egirür 35/30: *yek içkek* tarınsar öğreken aç ... 35/141: irig ķatır yavlaķ *içkekler* öze 10/66: berklig *yek içkekler* il tutķalı 35/112

kumbandı (Budizm’de) insanı hırsla yiyip bitiren şeytanî ruhlar, bir tür habis ruh.

- ❖ tek ol *yekler kumbandı* yalaıuķ tilinçe 13C/94

onjın şeytan, bir nevi cin, hayal.

- ❖ t... üñürinteki yek *onjınlar* 7/186

prişti 2. melek. (↑ **frişti**)

- ❖ küçlög *priştiler* küç birzün 4/19

rakşaz insan eti yiyen şeytan veya ifrit sınıfı.

- ❖ *rakşaz* oğuşluğ ada kıldaçı 10/89

şimnu şeytan.

- ❖ ayığ kılınçlığ *şimnu* iligintin özgurtuñuz 7/148: örletmek işlig teñrilig *şimnu* 10/250: ölümlög *şimnu* üşlünçü tüplög 10/251: kırmalayur *şimnu* küçin kısgaru qorqıdıp 13C/111: ayığ *şimnu* ters nomluğ k ... 16/91: yintip qamağ *şimnularıg* utmış at almışığ 13A/26

vigni-vinayiki yok eden dört zarar şeytan sınıfı.

- ❖ *vigni vinayikiler* örleğserler 11/15

yak/ yek şeytan, kötü ruh (↑ **içkek**)

- ❖ todunçsuz *yaklarıg* tutulturtuñuz 7/162: tetrü saçlıg qurtğa *yek* kelir tiyür 5/19: tetrü saçlıg qurtğa *yek* kelipenin 6/11: t... üñürinteki *yek* onjınlar 7/186: biş *yek* talaşur 35/21: *yek* içkek egirür 35/30: tağ içinte iki *yek* bar 35/48: berklig *yek* içkekler il tutqalır 35/112

2.7.24.5. Din-Mezhep

nasvañı Nasırlı (Hristiyan).

- ❖ *nasvañı* kelir biliglerni 11/85

tayşın Tam bilgiye erişmek ve bulmak olarak tanımlanan üç Budist mezhepten biri: Mahāyāna öğretisi.

- ❖ töz tıp *tayşın* kirtü nomuğ töpüte iltinü 13G/199: *tayşın* nomnuñ içinte 19B/12

2.7.24.5.1. Akide-Ders-Öğreti

aryamarg Budistlerin Nirvana'ya ulaşmak için izledikleri 8 asil yol, öğreti.

- ❖ *aryamarg* yolça uduztaçı 10/83

çaķşapıt (dinî) emirler.

- ❖ yazınçsızın ermek *çaķşapıtıg* küzetü 7/347: kirtü *çaķşapıtıg* küzetdi 7/352: etüz arıgın ermek *çaķşapıtıg* bütürti 7/356: ağız arıgın ermek *çaķşapıtıg* küzetti 7/360: ıutluğ ııgıayın ermek *çaķşapıtıg* bütürti 7/364

darma → 2.7.22

darmapiğaka Budistlerin kutsal metinleri.

- ❖ *darmapiğaka* ağılığ tutdaçı 10/209

dıram → 2.7.22

nom → 2.7.22

sasın → 2.7.22

sudur Buddha'nın öğretilerinin yer aldığı Budist metin, vaaz metni.

- ❖ buda avatansaka atlığ *sudur* içinde 9/1: *sudur* başdınlığ edgü nomlarlığ 10/226: arış arığ bu yitiken *sudur* erdinig 26/7: altun yaruķ yaltrıķlıę *sudurķa* tayanıp 13F/154: bu yitiken *sudurnuı* yigin adruk 26/20: upalı *sudurta* ötündürölmiş 10/290: uluğ kölungü *sudurta* uz tizip nomlamış 13A/2: amıta ayusı *suduruğ* 22B/8

şastr Budist öğreti metni, din ve akaid kitabı.

- ❖ *şastr* sakıngu ol tüni 11/124

vişis ders, talimat, öğretim.

- ❖ vyakiyan kılu *vişis* alsar sen 11/11

2.7.24.5.2.Kutsal Kitap

evangliun İncil.

- ❖ *evangliun* nom retnig nomlap kıodtuıuz 7/134

2.7.24.5.3. İbadet

baçağ oruç, perhiz.

- ❖ ud yıl altınç ay bir yanı ağır uluğ busat *baçağ* 26/2

dyan istiğrak, tefekkür.

- ❖ kimler bu *dyan* yaşınta 19B/19: tünermez saçılmaz *dyan* ol 20C/54: adı bolur munuğ *dyan* tip 20C/66: amrılıp olurgu *dyanıg* 19B/17

nama/namu saygı, tapınma.

- ❖ *namu* budaya *namu* darmaya *nama* saṅgaya 10/1

kolunç (dini) yalvarış, yakarma, isteme, arzu.

- ❖ uğanlarını on küt *kolunç* yorığı bu nomuğ 13A/3: ar... bu küt *kolunç* yoluğmısta 16/74: birüççi bu küt *kolunç* ... 16/87: tuğğı bodı yorıqların adruk küt *kolunçın* 13C/118: oza bu küt *kolunçka* tükellig bolup 16/54: ançulayu oğ biziñ yime küt *kolunçlarımız* 13B/47: amtı muna bu yükünçüğ arıg küt *kolunçuğ* 13F/169: eñeyü meniñ bu küt *kolunçum* alkınmatın 16/68

tapıg tapım, kült, ibadet etme, kulluk, hizmet.

- ❖ yükünç ayağ *tapıg* uduğ yangı bulğusuz 9/98: uşun ödün *tapıg* kılgu uşatı ür kişegü 13C/115: una bu tört *tapıg* işin umışça iderip 13F/161: ögdi sözlep *tapıg* tutup öz boşuğ kolunu 13G/190: bulıdlayu *tapıg* öze tapınur men 14A/8: uşun ödün burқанlarkā ... *tapıg* kılgu 16/72: burқанlarkā *tapıg* kıl 35/91

vandamı bir tür saygı eğilimi.

- ❖ *vandamı* yükünmek kim kılmasar 11/31

yükünç tazim, secde, itaat.

- ❖ *yükünç* ayağ *tapıg* uduğ yangı bulğusuz 9/98: burқанlarkā *yükünç* yükünmek atlıg 10/6: ögdi *yükünç* yarağgalı kim tiğingey 15/77: alğunıñ barça *yükünçin* 7/8 : ...eki yiti *yükünçüg* t... 7/375: amtı muna bu *yükünçüg* arıg küt *kolunçuğ* 13F/169

2.7.24.5.3.1. İbadet Yeri

aranyadan manastır, inziva yeri.

- ❖ amıl ağlağ *aranyadanta* 8/2: irteki söki *aranyadanta* 8/10: seviglig *aranyadanta* 8/18

bodımant öğretim yeri, Buda'nın aydınlandığı yer.

- ❖ kavşatılmış kuvrağ ara *bodımant* orunta 13C/75

manısdan manastır.

- ❖ *manısdanta* mu ol naman kıanta 11/158

saṅram tapınak, manastır.

- ❖ tüü türlüğ vrḥar *saṅram* stupka kıotmış 18/5

vrḥar tapınak, manastır, türbe.

- ❖ tüü türlüğ *vrḥar* saṅram stupka kıotmış 18/5

2.7.24.6. Sevap-Günah-Bağışlanma

ayığ kılınç (*birlikte*) günah, suç.

- ❖ alku *ayığ kılınçlarımız* 7/21: kirlig *ayığ kılınçığ* kılmamak 7/351: *ayığ kılınç* kıltım erser asanvar titmiş 18/4: *ayığ kılınçlığ* ağır yük yüdmekim öze 18/17

buyan sevap.

- ❖ *buyan* küşüş öze kıoşmış takşut başladı 9/8: onunç *buyan* evirmekig evirü birelim 13A/44: körüg maytri körkle *buyan* uz bilge biliglig 13C/106: kıayu *buyan* ol muntın kıaşganıldı erser 13C/173: boş taş yığıp *buyan* bilge biliglig alkıncsız13G/186 birle toğmış *buyan* öze bu tınlıglar 15/83: bu nom erdinig bititmiş *buyan* edgü 22A/1: takı yime bu *buyan* küçinte 22A/4: amtı bu *buyan* küçinte 22B/29: yana yime *buyan* küçinte 22B/45: bu *buyan* edgü kılınçnıñ tüşinte 25/11: adınlarķa ülemiş *buyan* küçinte 26/9: alku ökte *buyanları* aşılp üstelip 26/14: uzatı bu *buyanlarımın* evirür men 16/28: amtı muna *buyanlarımın* evirür men 16/44: üzüksüz ol *buyanlarımın* evirür men 16/48

kintsu günah, kusur, yanlışlık.

- ❖ *kintsu* münlög yaşuklarığ kıñürü açınıp 13A/19

kirtgünç inanç, din, iman.

- ❖ adruk *kirtgünç* turgurup 22B/13: birtem *kirtgünçin* süzülüp 20E/125

krmsuhn günahların affi, bağışlama.(bkz. **k(a)rmşug(u)n**)

- ❖ y... *krmsuhn* birü yarlıkazun 7/435

kşanti günahların affi, pişmanlık, tövbe.

- ❖ bir ikinti üçünç yolu *kşanti* bolzun 18/46: öndünki kılınçlarımın *kşanti* kılınıp 18/47: muñ key kılı *kşanti* kılur men kılınçlarımın 18/30

mün suç, hata, günah.

- ❖ şazınlıg suvnuñ *müni* 11/122

tsuy suç, günah, kabahat.

- ❖ irkilü kelmiş *tsuy* irinçülüg 10/65: öñi öñi *tsuy* irinçü yaşuqlar yaştımız 13E/140

2.7.24.7. Ahiret-Cennet-Cehennem

aviş Budizmde sekizinci büyük cehennem.

- ❖ *aviş* tamu emgekin biltürtünüz 7/127

naraka acı çekilen yer, cehennem.

- ❖ *naraka* sevigisiz emgeklerinte 10/187

nirvan sonsuz-ölümsüz huzur, kurtuluş,

- ❖ arış arıg *nirvan* tözlüg ıduķ nomķa 14A/2: amrılmış *nirvanıg* tapzunlar 7/420: bulturayın *nirvanıg* añ üşlünçüsinte 25/14: bulturayın *nirvanıg* añ tüpinde 26/27: edgü *nirvanķa* yaķın ilttiñiz 7/116: öşeliksiz yig *nirvannıñ* kapıgın açar 12/4

prağıpan büyük günahkarların girdiği cehennem, en sıcak cehennem.

- ❖ *prağıpanların* küçsiretdeçi 10/125

sansar Sıradan insanların doğum-ölüm döngüsü içinde olmalarını ifade eder. Acı çekilen dünya.

- ❖ ağlançığ *sansar* içindeki 10/41: karanşku *sansar* içinte men barıp toğmaduk 18/24: tolp *sansarığ* siziñe aşıttırtıñız 7/161: ürlüksüz *sansarka* karkınç öridip 10/50: *sansarka* uşşayur özi 11/34: ilkisiz uşun *sansartin* berü 10/64: başlağısız uşun *sansartin* berü 10/144: alğay men *sansartin* sini 11/118: ölür toğar bu *sansartin* öntürür oşğurur 13D/131

sukavatı cennet

- ❖ uçuz oñay *sukavatı* uluşta toğzunlar 16/108

tamu cehennem.

- ❖ *tamu* yolu tutuñuz 7/29: avış *tamu* emgekin biltürtüñüz 7/127: *tamudağı* yekler tutar tiyür 6/15: tünerig *tamuğa* tüşmeki bar 5/10: tünerig *tamuğa* tartar tiyür 6/13: alıp iltkelir mini *tamuğa* 17/14

tujit Budist kozmolojide bir cennetin adı.

- ❖ ülgüsüz yaşlıg yırtınçüte üstün *tujitta* 27/3

2.7.24.8. Büyü-Sihir-Çeşitli Ritüeller

alkış kutsama, takdis etme.

- ❖ vasundarı *alkış* urzun 11/30

barıgılıg (yilvi ile birlikte) serap.

- ❖ yana yilvi *barıgılıg* kutrulmak küç öze 13G/179

küü kelig (birlikte) şekil değişme, büyü gücü.

- ❖ adınların asıgı üşün *küü kelig* öze 9/10: birtemledi tıdılışmaz *küü kelig* kılur 9/48: manuçap rıdı *küü kelig* öze 10/240

kurban (mcz) bir amaç uğruna kendini feda eden kimse, kurban etme olayı.

- ❖ eşi için aziz can kanın *kurban* kıladaçı 30/3-4

mantal tılsım, sihir, büyü dairesi.

- ❖ erte taşnuq ol burqanın *mantalın* körelim 13C/58

ırdı doğaüstü güçler, sihir gücü.

- ❖ manuçap *ırdı* küü kelig öze 10/240: turqaru ödün yüz min kolı *ırdı* taşkarıp 13C/62

yilvi sihir, büyü, tılsım, yanılsama.

- ❖ *yilvi* yanlıg ulalısur piratıdyasanbutpad 9/59: mayaçal *yilvi* toor al altağ öze 10/244: yirtinçünün *yilvi* tül teg ertükin uqğıl 12/9: yana *yilvi* barıgılıg qutrulmaq küç öze 13G/179

2.7.24.9. Baht-Kader-Kut

devlet kut, saadet.

- ❖ bilig bilgen ol erke bir kün *devlet* tuş bolur 31/4-5

ıduq kutsal, aziz, mukaddes, mübarek.

- ❖ adınçig *ıduq* qanıımız 7/37: eşsiz *ıduq* tiliñiz öze 7/221: éñinçig *ıduq* erdini yalınlig 10/30: *ıduq* erdini ülüglüg qutluğ 10/70: nara sınha *ıduq* yalñuk arslanı 10/189: *ıduq* iligke yükünür men 10/239: arış arıg nırvan tözlüg *ıduq* nomqa 14A/2: *ıduq* nomnuñ ösen sısan tözi tiğmiş 15/14: *ıduq* samantabadırı bodısatavınıñ yorır qut 16/109: *ıduq* nomlamış nom öni 20E/154

kıv kut, saadet, kurtuluş.

- ❖ *kıv* qolur biz yaruk teñrilerke 2/8: atıñ atayu qut *kıv* özin kelti 35/83

kut 1. kut, saadet, mutluluk, kurtuluş, niyaz.

- ❖ *kut* qolur biz teñrime 2/5: ölüm *kut* qolupan bolmaz tiyür 6/20: *kut* qoluntılar tözüğü 7/361: *kut* qolur biz sizine 7/429: *kut* buyanlar iliginiñ qutluğ bodınta 9/17: saşımısız yarp *kut* küsüşlüg küçi barıntın 9/31: uğanların on *kut* qolonç yorığı bu nomuğ 13A/3: baqşım *qutınıñ* sözi 11/98: artuq süzük kirtgünçlüg qun tay kıu *qutınıñ* 24/2: burqan *qutına* yükünürmen 10/183

ķutluĝ kutlu, kutsal, mutlu, bahtlı.

- ❖ *ķutluĝ* ... yolınķa yoriĝalı 7/362: *ķutluĝ* ıĝayın ermek aķķapıtıĝ bütürti 7/364: ķut buyanlar iliginiĝ *ķutluĝ* bodıta 9/17: ıduķ erdini ülüĝlüĝ *ķutluĝ* 10/70: yaruk yaltrıĝ *ķutluĝ* ülüĝlüĝ 10/174: busuķsuz *ķutluĝ* aŗuka şiri 10/182: kusenig lnĝua *ķutluĝ* ülüĝlüĝ 10/196: danaŗiri atlıĝ ed tavar *ķutluĝ* 10/214

mańgal řans, baht, saadet, talih.

- ❖ suvasdı sıdam ad *mańgal* bolzun baŗladı 10/2: barçaķa asıĝlıĝ ad *mańgal* bolmıŗ 10/205: maran-mıŗanani *mańgal* tirlir 11/153

suu talih, şans, baht, saadet.

- ❖ baĝsal ķanımızniĝ *suusı* 11/102: adınıĝ ıduķ ķaĝan ķan *suusı* 26/10: adınıĝ ıduķ ķaĝan ķan *suusin* 22B/ 22: ķanımız *suusińa* kili 11/160: ķanımız *suusińa* tili 11/166

ülgüsüz nasipsiz, kısmetsiz.

- ❖ *ülgüsüz* sansız tınlıĝlarķa 7/208

ülüĝlüĝ kısmetli, nasipli.

- ❖ ıduķ erdini *ülüĝlüĝ* ķutluĝ 10/70: kusenig lnĝua ķutluĝ *ülüĝlüĝ* 10/196: oĝluń kiŗiń *ülüĝlüĝ* ol 35/105

yir sub kutsal vatan topraĝı.

- ❖ *yir sub* ķutı irinür tiyür 6/3

2.7.24.10. Fal-Kehanet

ırķ fal, kehanet, rumuz.

- ❖ birük bu tuŗuŗmak atlıĝ *ırķ* kelser 35/11: birük sü sülemek atlıĝ *ırķ* kelser 35/24: birük bu taĝ atlıĝ *ırķ* kelser 35/34: birük bu ķoramak atlıĝ *ırķ* kelser 35/42: bu *ırķ* kimke kelser 35/51: birük bu arķa birmek atlıĝ *ırķ* kelser 35/52: birük bu sevinmek atlıĝ *ırķ* kelser 35/64: birük bu teriń ķuduĝ atlıĝ *ırķ* kelser 35/73: birük utru kelmek atlıĝ *ırķ* kelser 35/81: birük in kelmek atlıĝ *ırķ* kelser 35/92: birük kiçig igidmek atlıĝ *ırķ* kelser 35/107: birük kün yarukı atlıĝ *ırķ* kelser 35/115: birük kiŗi birikmek atlıĝ *ırķ* kelser 35/124: birük bu igiŗmek atlıĝ *ırķ* kelser 35/140: birük bu uluĝ münükmeķ atlıĝ *ırķ* kelser 35/150

vyakrit/ avrakit/ avyakirt kehanet, dua, alın yazısı.

- ❖ eşüksüz çın *vyakrit* alkışığ alalım 13C/60: *avrakit* kıltı mini 11/112: köñüli *avyakirt*... körmezler 7/177-178

2.7.24.11. Can-Ruh-Töz

can insan ve hayvanlarda yaşam tözü, ruh.

- ❖ aklıkat bolsa tüzün aña *can* birmiş kerek 33/21-22

üzüt ruh, can.

- ❖ *üzüt* anta körür tiyür 6/19: üç *üzüt* ökleşür 35/21: tanmış *üzütler* taşıkar tiyür 5/16: tanmış *üzütlerig* tutupanın 6/12: tanmış *üzütüg* tutupan 6/7: *üzütümüzni* boşuñ 2/7

2.7.24.12. Bağış, Sadaka, Yardım, Hediye

belek hediye, armağan, bağış.

- ❖ sarvadyan biligni tapmış erser savında ıdzunlar *belek* 11/95-96

buşı sadaka, bağış.

- ❖ teleme birgü ol *buşı* 11/130: anıñ buyanı yig erür *buşı* ...lar 16/76: ed tavarın lap *buşı* birmiş 18/7

madur <<Skt. *madhura* şekerleme (mcz. bağış).

- ❖ törttin sıñarkı bursanlarğa *maduruğ* urmış 18/6

lap sadaka, bağış.

- ❖ tüzünlerniñ ed tavarın *lap* buşı birmiş 18/7

teleme (sadaka) ücretsiz, bedava.

- ❖ *teleme* birgü ol buşı 11/130

2.7.25. Politika

biriki birleşik, birleşen, birleşerek.

- ❖ *birikişip* bir orunta birkerü erelim 13C/84

bulganyuk bulanık, karışık.

- ❖ *bulganyuk* köñüllüg tınlıqlar 7/405

erksinmek hâkimiyet, egemenlik.

- ❖ *erksinmek* başlap altı türlüğ edgü adruqlar 10/28

taş dış, (Budist öğretinin) dışında.

- ❖ köñültin *taş* negü nom bar çınkaru bakın 12/20: alku ödte *taşın* sınar tilemiş bolup 12/15: inçip *taşın* yaltrıp 20C/61

yağısız düşmansız.

- ❖ boş köñülin *yağısızın* burқан bolup 16/94

2.7.26. Savaş, Ordu

2.7.26.1. Savaş

keriş çekişme, kavga, anlaşmazlık. (↓ **tütüş**)

- ❖ *tütüş keriş* kodgıl 35/118: *tütüş keriş* kılmasar sen özünke 35/120: *tüdüş kerişte* tezgil 35/38

sü harp, savaş.

- ❖ bu ırk kimke gelser *süde* erser sançitur 35/51

sünüş savaş, harp, kavga.

- ❖ özi *sünüşte* yigedmiş atlıg öşeliksiz erke yükünür men 10/254

turuş kavga, savaş.

- ❖ *turuşta* *tüdüşte* saklangu ol 35/136: *turıka turuşka* barma 35/38

tütüş kavga, münakaşa. (↑ **keriş**)

- ❖ *tütüş keriş* kodgıl 35/118: *tütüş keriş* kılmasar sen özünke 35/120: *tüdüş kerişte* tezgil 35/38: işin kötügin yañılsar *tüdüş* bolur 35/135: *turuşta tüdüşde* saklangu ol 35/136

2.7.26.2. Ordu

sü ordu, asker, birlik.

- ❖ birük *sü* sülemek atlıg ırk kelser 35/24: *sü* süleser yir telinür 35/25

2.7.26.3. Asker, Savaşçı

alpağut yiğit, kahraman, savaşçı.

- ❖ *alpağut* erke yükünür men 10/47

çerig asker, çeri, ordu.

- ❖ lakışmanı tonalıg *çerig* 11/142: kün tenri kölünti *çerigin* öze 35/31

sü asker.

- ❖ birük *sü* sülemek atlıg ırk kelser 35/24: *sü* süleser yir telinür 35/25

2.7.26.4. Savaş Gereçleri, Silah, Teçhizat

kılıç kılıç.

- ❖ yalıg *kılıç* tutup ok üzkelir 35/110

ok ok.

- ❖ ya kurup *ok* atkalır 35/110

ya yay.

- ❖ *ya* kurup ok atkalır 35/110: vasavı tenriniñ kirişlig *yasın* 11/27

2.7.26.5. Düşman

yağı düşman.

- ❖ *yağı* yavlağ aldayur 35/30: kidirti tepremiş küçlög *yağı* kitdi 35/86: yat kişilertin *yağı* bar ıçangıl 35/144: igid saqınçlıg yad *yağıların* 10/234: altı kaçığıg *yağıların* 17/13: ülgüsüz öküş yad *yağıların* 10/252: tegirmileyüki *yağı* telim boltı 35/44

2.7.26.6. Engel, Bariyer

ada-tuda engel, tehlike.

- ❖ *ada* ertgey 35/23: alp *adalarıntın* ozzunlar 7/419: etüzün tegre *ada* bar 35/46: *adañ* ertgey 35/50: *adañ tudañ* kitdi 35/97: suv *adası* saña öñdürti utru kelir 35/116: bu *adatın* ozğuluğ 35/16: *kañağ adatın* ozğay sen 35/120

antırnı (kurtarıcı bilgi için) engel, engel olma, alıkoyma.

- ❖ bilgölüg nomluğ *antırnı* tigme 10/72

oy çukur, oyuk.

- ❖ *oyı* kirkü uz arıdğu umunğu küsegü 13C/114

tıdığ engel, mani, set.

- ❖ tuyundum timek yoğıka ol uluğ *tıdığ* 12/31: adın kişilertin *tıdığ* bar saqlangıl 35/144: alku *türlüg tıdığımız* alkınzun utğurağ 13B/50: alku kılınçlığ *tıdıklarım* yumkı tarıqıp 16/50

2.7.27. Tür, Cins

amağ türlü, çeşit.

- ❖ *kop amağ* küsüşüm *kanzun bützün* 22A/3

türlüg türlü, çeşit.

- ❖ sekiz *türlüg* emgek ... 7/85: sekiz *türlüg* yıllar öze tepremeğin 8/21: *kañağ türlüg* erişlerig tükel körkidür 9/88: erksinmek başlap altı *türlüg* 10/28: tük tümen *türlüg* tañsuk edlerin 10/268: ozağı bu tokuz *türlüg* işlerig işleyü 13A/43: alku *türlüg* tıdığımız alkınzun utğurağ 13B/50: on *türlüg* bu kut küsüşüg edgüti tuğalım 13B/55: aç kız başlap üç *türlüg* yavız adalar 25/3: alku *türlüg* adalarta umuğ boltaçı 26/6

tüü tür, cins, çeşit.

- ❖ *tüü* türlüğ vrğar sañram stupka qotmış 18/5

2.7.28. Destek, Yardım

umuğ inağ (*birlikte*) dayanak, sığınak, yardım

- ❖ alıñ amtı *umuğ inağ* 7/7: yırtınçke *umuğ inağ* törüttünüz 7/153: nata *umuğ inağ* bolğalı udaçı 10/188: soğa *umuğ inağ* bolğalı umaqtın 10/228: kayu neçe *umuğ inağ* burkanların 15/26: *umuğ inağ* yolçı yırçı baqşı tudunu 18/36: unıtmadaçı *umuğı inağı* 10/221: uqşatğuluğsuz edğülüg *umuğ inağlar* 18/33

tayağ destek, yardım, dayanak.

- ❖ alku nom *tayağı* ada kañ tiğmiş 10/132: qop ödlerte tapınguluğ *tayağı* siz 15/69

tayaqlıg dayalı, destekli.

- ❖ üçli törtli belğüke *tayaqlıg* 10/108: ayazka yağızka *tayaqlıg* 22/17: yılayu teg savka sözke *tayaqlıgın* 15/70

yölek destek, dayanak.

- ❖ sarılma yürekim saqını köreyin saña yarağlıg *yölek* 11/91-92

2.8. Sayı Adları

2.8.1. Asıl Sayılar

bir bir, tek, belirsizlik bildiren sayı.

- ❖ *bir* uluşta yırtınçünün yaruk yulası 9/41: sıdap nom bitig *bir* tegzinç 10/7: *bir* tek köni yol körkiğü birip 10/76: aq *bir* saqlıg karı anam 28/3: *bir* kün devlet tuş bolur 31/4: anıñ *bir* meşesi bar 32/16: *bir* bağman ... 33/5: apam *bir* adaqın sısar içinteki tatıg tökülgüke ... 35/137: *birinte* miñer yaruklar 20B/42: *birinte* ... ılar 20E/169: birkerü ol alqularnı *birke* sıgurur 9/45: *birni* alkuğa kigürmeki antağ oq erür 9/46: *birtin* uç tuğmaq körümke arsqıp 10/74

iki iki.

- ❖ *iki* quruğ tözin bilmedin ... 7/394: bar yok timeklig *iki* uçug tuğup 10/147: ögreğingü *iki* türlüg işlerin işleyü 13G/194: yılayulı cınlayulı *iki* türlüg 14A/17: köñül taşım *iki* kiçig 28/15: *iki* ajunnı buldaçı 30/10: tağ içinte *iki* yek bar 35/48: *iki* köñül karıştı 35/53: *iki* köñül birikdi ögrünçi öküş 35/94: *iki* köñül köñül tutup qovı

bolsar 35/119: *iki* köñül birikip altun itig ilginde tutgay sen 35/126: *iki* kişi köñüli bir 35/128: altılı *ikili* teginçsizlerde istim turguluğ 18/52

üç üç.

- ❖ *üç* yavlağ yolğa ... 7/43: *üç* yavlağ yolğa korkınçın 7/366: *üç* tamğalarığ bütürti 7/368: kininte *üç* yavlağ yolta ... 7/378: tolpağ *üç* ödki alku nomnuñ tözin belgüsin 9/39: utğurağ çın arış arığ *üç* nom tilgenin 9/54: *üç* ağı öze bulğanmış 17/9: *üç* çoğuşluğ kılıqtın 17/10: burğan arhant *üç* türlüğ kutuğ bultaçı 18/13: ontın sınarkı *üç* ödki burğan baqşılar 18/31: uz idiglig *üç* ödteki kayu barınça 21/1: aç kız başlap *üç* türlüğ yavız adalar 25/3: kün öze men *üç* erdinilerke 26/3: *üç* üzüt ökleşür 35/21: *üçli* törtli belgüke tayaqlığ 10/108

tört dört

- ❖ *tört* ilig teñrilerke tapınalım 5/3: *tört* uluğ emgekde kurtulalım 5/4: *tört* ilig teñrilerte tanıgmalar 5/5: on uluğ küç *tört* korkınçsız eñreyük başlap 9/51: yig yörügli yılayulı *tört* üç kirtüler 9/58: altı paramıt *tört* içkermeklig 10/80: una bu *tört* tapığ işin umışça iderip 13F/161: *tört* uluğ tüş büdgüsiñe oğrayu tıldağı 13G/197: *tört* şlokluğ nom öze 17/1: *tört* kirtü nomluğ agatıg 17/19: asurı başlap *tört* yollarta barıp toğğuluğ 18/51: *tört* yınak tüzülti köñülünçe 35/85: *tört* uluğ çüülerte belgülüg idiş ol 35/133: *üçli* *törtli* belgüke tayaqlığ 10/108: *törttin* sınarkı bursañlarğa maduruğ urmış 18/6

beş/biş beş

- ❖ otuz *beş* burğanlarğa 10/292: alku *biş* ajunlarınñ umuğı 7/1: *biş* ajuntağı tınılılarığ 7/65: *biş* ajunuğ ırkletip özgurtuñuz 7/106: alkatiş *biş* kat teñri yirinte toğurtuñuz 7/128: öyü ödikleyü tudğalı tegimlig otuz *biş* 10/5: otuz *biş* burğanlarğa yükünmiş üçün 10/292: *biş* anantras ayıg kılınç 16/86: arğa kamağ *biş* ajun tınılılar oğuşı 25/5: *biş* yek talaşur 35/21

altı altı.

- ❖ *altı* kaçığ öze azmışlarğa 7/125: erksinmek başlap *altı* türlüğ 10/28: *altı* yollarta tegşinü turur 10/43: *altı* paramıt tört içkermeklig 10/80: *altı* kaçığça içtin körgil köşüngey yig yol 12/58: *altı* kaçığığ yağılarım 17/13: *altı* yolta ög kaç kadaş oğul kız bolmış 18/1: *altılı* ikili teginçsizlerde istim turguluğ 18/52

yiti yedi.

- ❖ *yiti* ağılığı nomları nomlatınız 7/154: ... *yiti* yükünçüğü 1 7/375: *yiti* erdinilig bir sıruş 20B/33: *yiti* erdinin idiglig 20D/92: *yiti* erdinilig yirlerte 20E/132

sekiz sekiz.

- ❖ *sekiz* türlüğü emgek ... 7/85: *sekiz* türlüğü yıller öze tepremeğin 8/21: tükünü kırk *sekiz* edgü nomları 10/264: yintem *sekiz* kırları 20B/35: *sekiz* yüzüzinte yüzer öni 20B/37

toğuz dokuz.

- ❖ *ozakı* bu *toğuz* türlüğü işlerig işleyü 13A/43

on on.

- ❖ burk şark kılıp *on* edgüsin men atsañ özüm 9/7: *on* uluğ küç dört korkınçsız enreyük başlap 9/51: daşabal *on* küçlüğü tuyunmışları 10/210: uğanların *on* kut kolunç yorığı bu nomuğ 13A/3: yatvısıñca tikvisinçe *on* sınaş üç ödkı 13A/5: *on* türlüğü bu kut küşüşüğü edgüti tuğalım 13B/55: kaltı sudanı *on* urı teg kalısız birgerü 13G/175: *on* küçlüğü bögü biliglig uğan arzılar 18/32: *on* paramıtlar başlağı 20E/150: *on* kat kas oyun yañkusı eşidilür yorisar 35/70

otuz otuz.

- ❖ öyü ödikleyü tuğalı tegimlig *otuz* biş 10/5: *otuz* beş burkanlarğa yükünmiş üçün 10/292

kırk kırk.

- ❖ tükünü *kırk* *sekiz* edgü nomları 10/264

sekiz on seksen.

- ❖ *sekiz on* yaş yaşamışın körkitmiş erür 9/26

yüz yüz.

- ❖ kurşadılı *yüz* miñ koldı sanınça yoçan 9/19: sanı *yüz* miñ koldı nayut yıl ay yaşayur 9/28: *yüz* miñ sansız kalp öd öze ögüp erdgüsüz 9/100: turkaru ödün *yüz* miñ koldı rıdı taşkarıp: 13C/62: turum ara *yüz* koltı et'üz belgürtüp 16/62: bişer *yüz* koltı erdinilig 20E/167: artuş söğüt butıkı *yüz* türlüğün ırğalır 35/111

miñ bin.

- ❖ kuruşadılı yüz *miñ* kolđı sanınça yoçan 9/19: sanı yüz *miñ* kolđı nayut yıl ay yaşayur 9/28: yüz *miñ* sansız kalp öd öze ögüp erdgüsüz 9/100: çak ülgü sanı sekiz tümen tört *miñ* 10/153: turkaru ödün yüz *miñ* kolđı rıdı taşkarıp 13C/62: sekizer tümen törter *miñ* 20B/46: yana *miñ* koltı kün teñriler 20B/49: ağzanıp *miñ* küün tükel yaqturup 26/8: tıt söğüt butıķı *miñ* türlüğın titriyür 35/111: *miñ* bança ırak barmış kişiler birle körüşgey sen 35/126

tört miñ dört bin.

- ❖ çak ülgü sanı sekiz tümen *tört miñ* 10/153

yüz miñ yüz bin.

- ❖ kuruşadılı yüz *miñ* kolđı sanınça yoçan 9/19: sanı yüz *miñ* kolđı nayut yıl ay yaşayur 9/28: yüz *miñ* sansız kalp öd öze ögüp erdgüsüz 9/100: turkaru ödün yüz *miñ* kolđı rıdı taşkarıp 13C/62

tümen on bin.

- ❖ töşi ol kamuğ *tümen* yılan tiyür 5/25: tük *tümen* tınlıǵlarığ kütkartıñız 7/143: çak ülgü sanı sekiz *tümen* tört miñ 10/153: tük *tümen* türlüğ tañsuk edlerin 10/268: sekizer *tümen* törter miñ 20B/46: biş *tümen* kalp sansarta 20F/213: adasız tudasız *tümen* yıl 22/25: adasız tudasızın *tümen tümen* yaşazun 25/2: *tümen* sav tügüni sinide boldı 35/88: *tümen* ban yirde yañkurar süzük suv tikisi 35/93

biş tümen elli bin.

- ❖ *biş tümen* kalp sansarta 20F/213

sekiz tümen seksen bin

- ❖ çak ülgü sanı *sekiz tümen* tört miñ 10/153

ban < *Çin. wan* on bin.

- ❖ tümen *ban* yirte yañkurar 35/93: miñ *bança* ırak barmış kişiler 35/126

çağur aşıdı saranşirike (birlikte) 84.000/ seksen dört bin.

- ❖ *çağur aşıdı saranşirike* çak ülgü sanı sekiz tümen tört miñ 10/152-153

2.8.2. Onluklar Arası Sayılar

altı yigirmi on altı.

- ❖ *altı yigirmi* kolulamağı 20D/106

2.8.3. Sıra Sayıları

bir birinci, ilk.

- ❖ ud yıl altınç ay *bir* yanı ağır uluğ busat başağ 26/1

iki ikinci. (=eki)

- ❖ tegser sen yanı yılını *iki* yigirmine ayına 35/63

ikinti ikinci, ikinci olarak.

- ❖ bir *ikinti* üçünç yolu kşantı bolzun 18/46

üçünç üçüncü.

- ❖ bir ikinti *üçünç* yolu kşantı bolzun 18/46: *üçünç* kolulamağ içinte 20B/29

bişinç beşinci.

- ❖ *bişinç* kolulamağı öritip 20E/124

altınç altıncı.

- ❖ *altınç* köñül bilig ök 20C/67: *altınç* kamağ erdinilig 20E/163: yime kuy şıpkanlığı ud yıl *altınç* ay 26/1

yetinç/ yitinç yedinci.

- ❖ *yitinç* kinki ödteki 20D/88: una bu *yetinç* kez... 20F/199

sekizinç sekizinci.

- ❖ ağantaçı *sekizinç* bilignin 20D/101: *sekizinç* abıta burkannın 20F/222

toğuzunç dokuzuncu.

- ❖ küsgü yılın *toğuzunç* aynın on yanıta 12/60

onunç onuncu.

- ❖ *onunç* buyan evirmekig evirü birelim 13A/44

iki yigirminç on ikinci.

- ❖ *tegser* sen yanı yılını *iki yigirminç* ayına 35/63

2.8.4. Topluluk Sayıları

ikegü/ikigü her ikisi ikisi birlikte.

- ❖ *ayağuluğ burkannınlı ikegünün* 15/11: *bodulmasar ikigüke* bulur ol nırvan 12/7: *könül vişay ikigünün* tözin sakın 12/19

2.8.5. Üleştirme Sayıları

birer birer, her bir.

- ❖ *ayağuluğ umugumuz birer* tuşlarta 9/9: *una bu oğ adrukları birer bireri* 9/95: *birer* koğta koğ sanınça nom oğuş ol oğ 13A/9: *birer* burkan edgülerin ür ödün ögelim 13A/12: *bun orunu birer* koğta büdürü idelim 13C/104: *yirtinçünün* umuğları *birer* ödte 15/72: *birer* erdini munçuktın 20B/41: *seçilip birer* yaruğlar 20B/45

bişer beşer.

- ❖ *bişer* yüz koltı erdinilig 20E/167

törter dörder.

- ❖ *sekizer* tümen *törter* miñ 20B/46

sekizer sekizer.

- ❖ *sekizer* tümen *törter* miñ 20B/46

yigirmişer yirmişer.

- ❖ *yigirmişer* yoçan kiñ alkığ 20E/134

eliger ellişer.

- ❖ *eliger* yoçan uluğın 20F/180

altmışar altmışar.

- ❖ *altmışar* koltı lınḥuanıñ 20E/136

yüzer yüzer.

- ❖ sekiz yüzinte *yüzer* öñi seviglig erdini munçuklar 20B/37

miñer biner.

- ❖ birer erdini munçuktın birinte *miñer* yaruklar 20B/42

2.9. Kavramlar

2.9.1. Değer Yargıları ve İlgili Soyut Unsurlar

‘aķıkāt bir şeyin aslı ve esası, gerçek, doğru, hakikat.

- ❖ ‘*aķıkāt* bolsa tüzün 33/21

al altağ aldatma, kandırma, hile.

- ❖ *al altağ* uzanmaķlarığ taşķarıp 7/145: *al altağ* uzanmaķlarığ öntürüp 7/318: mayaçal yilvi toor *al altağ* öze 10/244

alkış iyi dilek, hayır dua, kutlama.

- ❖ *alkış* başık sözlegüg 7/401: ratnaşiki burķantın *alkış* alıp 11/117: utrusınta burķan ķutıña *alkış* alayın 16/60: eşüksüz çın vyakrit *alkışıg* alalım 13C/60: tuyunmışlar iliginiñ *alkışın* biz alıp 13C/61: tuyunmıřnıñ ol *alkışın* alu birle ök 16/61

asığ-tusuğ (*birlite*) fayda, yarar.

- ❖ uluğ *asığ tusu* kıltıñız 7/203: utruñda *asığ tusu* yiterü keldi 35/82: atınlarka *asığ* kıılır tüzünlerniñ 15/23: ontın sınar tınlıglarka *asığ* kıılayın 16/56: adınlarka *asığ* bolzun tip 22B/9: *asıgıñ* ayağın egsüdi 35/45

ayağ saygı, hürmet, itibar.

- ❖ yükünç *ayağ* tapıg uduğ yangı bulğusuz 9/98: et’üzünñde *ayağ* çilteg ornanu birdi 35/82: asıgıñ *ayağın* egsüdi 35/45: *ayağķa* tegimligke yükünür men 10/135: *ayağlarığ* barķa sizıñe emtertiñiz 7/157

bağıllık cimrilik, pıntılık.

- ❖ *bağıllıknı* hu kılğan ... zin öldeçi 30/11

cuanmarlılık cömertlik, delikanlılık.

- ❖ *cuanmarlıknı* hu kılğan iki ajunni buldaçı 30/9-10

edgü iyilik, kazanç, yararlı, hayırlı.

- ❖ retnide yig meniñ *edgü* teñrim alpım bekrekim 3/3: kılınız *edgü* tözüke 7/210: *edgü* tityük nomluğ retnig 7/222: *edgü* nomlarta bışrunu 7/355: önüş yorığ *edgü* adruk içinte turup 16/39: *edgü* sakın eşinke 30/5: amtın *edgü* keldeçi 30/6: buyan *edgü* kılınç kıl 35/22: *edgü* kelgey 35/23: *edgü* kılınçlıg iş öküş kıl 35/41: buyan *edgü* kılınç kılgu ol 35/51: inçip *edgü* kılınçlıg işlerke inanmağınça 35/59: *edgü* kılınç kılğıl 35/80: *edgü* kılınç yaratınmağın egsüme 35/143: köñülteki *edgüleri* 7/342

igidmek yetiştirme, terbiye.

- ❖ birük kiçig *igidmek* atlıg ırk kelser 35/107: kiçig *igidmek* kelti aq kışın az 35/108: birük bu *igitmek* atlıg ırk kelser 35/140: *igitmekde* içansar etüz ertigey ig ağırgta 35/141

kerek/kergek gerek, lazım olan şey.

- ❖ suv öze yumış *kerek* 33/10: netegin kılmiş *kerek* 33/12: ayıbsız bolmış *kerek* 33/14: boyunın sumış *kerek* 33/18: tiriglik kılmiş *kerek* 33/20: aña can birmiş *kerek* 33/22: takı ne aymış *kerek* 33/24: anta basa utlı yangı işlemiş *kergek* ol 13F/156: atınlarğa *kergek* bolğay sakınç öze 14B/30: yağmur yağsa kapuñ bolsun yabıñgu *kergek* 34/14: yavuz kişi yakın *kelse* abıñgu *kergek* 34/14

kor zarar, ziyan.

- ❖ kor işin tapıñça *korı* yok ... 35/101

körk (güzel+dış) görünüş, güzellik, endam, şekil.

- ❖ *körk* tegşürüp öñi 7/323: yaraşı *körk* körkitip 7/330: bir teg yañlıg burkan bolmış *körki* köşünür 9/44: öñi *körki* ogşatıgı anıñ yok erip 12/36: asıl tözi atı yolu *körki* ... 16/89: toruk yavru bramannıñ *körkin* körkiñip 9/75: kergeksiz kılur *körkin* 11/64: öñler *körkler* atlar öze sečilür tip 15/36: öñüñ *körküñ* tepremekiñ bolmamağın 15/74: körü kaniñsız körkle *körküñüzni* 7/166

küç 1. güç, kuvvet, kudret.

- ❖ küçlüg piriştiler *küç* birzün 4/19: on uluğ *küç* dört korkınçsız enreyük başlap 9/51: yarışu *küç* birzün saña 11/56: kara yirke kirginçe *küç* bireli tip 11/165: tolپ tınlıgının asıgın bñdürür *küç* öze 13C/63: körşi yorıg samadılığ *küç* kūsınler öze 13C/107: kaçım sizin *küçünüzte* alkınurlar 15/41

2. koruma, yardım, himaye/ (sayesinde).

- ❖ bu nom erdinig bititmiş buyan edgü kılınç *küçinte* 22A/1: takı yime bu buyan *küçinte* anam seviçük 22A/4: *küçinte* üstün teñri yirinte 22A/15: ağır buyanlarımız *küçinte* 22B/16: amtı bu buyan *küçinte* 22B/29: adruk buyanım *küçinte* 22B/39: yana yime buyan *küçinte* 22B/45

ögdi övgü, sena, medhiye.

- ❖ *ögdi* sözleş tapıg tutup öz boşuğ kolunu 13G/190: *ögdi* yükünç yarağalı kim tiğingey 15/77: munçaķıa *ögdi* şlok öğünür men 15/81: tü... *ögdi* ... sözleyür men 16/9: atlıg *ögdig* biratya şiri takşut koşdum 15/89

paramıt erdem, fazilet

- ❖ altı *paramıt* dört içkermeklig 10/80: yükünür men bilge bilig *paramıt* kutıña 15/1: şat *paramıtıg* şaşısız tuşğurup 11/149: bilge bilig *paramıtıg* ögmekimtin 15/82: arduķ teriñ bilge bilig *paramıtķa* 15/86: arķa ķamağ *paramıtlar* arasinta 15/32: on *paramıtlar* başlağlıg 20E/150: erting(η)ü sansız asanki *paramıtlarıg* 12/48: yig üstünki *paramıtta* ulatı nomlar 9/60

yaman kötölük, fenalık.

- ❖ *yaman* saķınsañ eşiñke uğan sezañ birdeçi 30/7

2.9.2. Duygu, Ruhsal Durum

açıg acı, dert, sıkıntı, keder.

- ❖ *açıg* emgektin oşğurdaçı 10/45: *açıg* tarķa kılınç tüşin kayu ma orunta 18/57

ayançañ huşu ile, huşu.

- ❖ *ayançañ* köñülin yüküngü 7/3: *ayançañ* köñülin yükünür biz 7/417

az hırs, tamah,

- ❖ *az* nızvanıka ağukup 7/57: raga *az* başlap ayıg nomlarlıg 10/88: basa yana *az* övkeler biligsiztin 14A/11: atınlarta kaçan erser *az* övkesi 15/48: suksınmak tözlüg *azta* ulatı 10/224

beliñ korku, dehşet.

- ❖ er kutı *beliñ* suv kutı teriñ 34/4

boz kin, nefret, tiksinti.

- ❖ üzte *bozta* ulatı öküş telim nızvanılar 7/69

busuş keder, dert, gam, elem.

- ❖ iltin kıantın *busuş* bar 35/46: *busuş* kadğu belgüsi enjire turur 35/58: *busuş* köñül kodğıl 35/72: *busuş* kadğu ig ağırlar ornağ tutqalır 35/112: ne *busuş* ol tki ilke kanğa inanç bolğuğa 35/132: utğuradı *busuşı* yok meñi ök teginü 13C/78

emgek sıkıntı, eziyet, azap, ızdırap, sancı, zahmet.

- ❖ sekiz türlüğ *emgek* ... 7/85: bakşım *emgek* kelmekintin 11/99: yurek bağır üşülgü *emgek* teginür 13D/127: utğurağ ürlügsüz *emgek* tip 20E/148: *emgek* bar sağınguluğ 35/15: tūdüşgülüg *emgek* bar 35/53: tört uluğ *emgekde* kırtulalım 5/4: avış tamu *emgekin* biltürtünüz 7/127: odun sansar *emgekintin* 7/327: yavlağ yolnuñ *emgekintin* ...lur 16/77

ikirçgü şüphe, kuşku, işkil.

- ❖ *ikirçgü* köñüllüg yalñuqlarğa 7/307

kadğu kaygı, dert, endişe, acı.

- ❖ kamağ *kadğu* nızvanılar terz süzekler 15/40: *kadğu* bar buşunguluğ 35/15: *busuş* kadğu belgüsi enjire turur 35/58: köñülün içinde *kadğu* yok 35/99: *busuş* kadğu ig ağırlar ornağ tutqalır 35/112

kızığ sıkıntı, daraltma, hapis.

- ❖ kılmış edgününün tüşinte *kızığ* oruntağılar barça öntiler 7/212

kovı mutsuz, isteksiz.

- ❖ iki köñül köñül tutup *kovı* bolsar 35/119

korķınç korku, endişe, tehlike.

- ❖ ürlüksüz sansarka *korķınç* öridip 10/50: üç yavlak yolķa *korķınçın* 7/366: *korķınçların* emgeklerin qorıyu kiğerip 13C/71

köñül 1. gönül, iç dünya, kalp, iman. (→2.9.3.)

- ❖ adķağlar *köñül* birle birikser 20C/63: *köñül* taşım iki kiçig 28/15: *köñül* içinte oot kirdi 35/15: iki *köñül* qarıştı 35/53: öküş telim ögrünç *köñül* tutğıl 35/72: iki *köñül* birikdi ögrünçi öküş 35/94: iki *köñül* köñül tutup *kovı* bolsar 35/119: iki *köñül* birikip altun itigi ilginde tutğay sen 35/126: yat kişiler *köñli* saña yakın 35/127: iki kişi *köñüli* bir 35/128: il qan *köñüli* ... 35/131: ayançañ *köñülin* yüküngü 7/3: asra *köñülin* yüküngeli 7/6: küntün tağtın balıķ uluķ kentü *köñlünçe* 35/5

küg sıkıntı, keder.

- ❖ közüñ içinte *küg* yok köñülün içinde qadğu yok 35/99

küsüş istek, dilek, arzu, temenni.

- ❖ buyan *küsüş* öze qoşmış taqşut başladı 9/8: arduķ berk qatıg *küsüş* turğurmuş 10/261: utğurağı mançuşiri öridmiş qut *küsüş* 13A/42: tutçı mançuşiri teg qut *küsüş* öritip 16/34: üzdüñki teg yig aıruķ *küsüş* öritip 16/46: tiliklerin *küsüşlerin* qanturu birgeli 13A/39: qamağ tınlıg *küsüşlerin* qanturu uyur 16/104: küsemiş *küsüşüg* top qandurtaçı 10/272: on türlüg bu qut *küsüşüg* edğüti tuğalım 13B/55

meñi neşe, saadet, huzur, zevk.

- ❖ adķağsızın *meñi* teginğülüg ol 8/7: küsençigsizin *meñi* teginğülüg ol 8/31: qaķ soķa nomluğ *meñi* birdeçi 10/157: utğurağı busuşı yok *meñi* ök teginü 13C/78: ertimlig *meñike* ilinmişke 7/113: yintsikmeksiz yig *meñike* yidkürgü üçün 9/62: ürlüklüg *meñike* tegürgeli 10/53: adķağlıg vısaylıg meñiler 7/317: küsençig meñiler ... 7/321: tapınça *meñiler* tegintürdeçi 10/113

muñ keder, endişe, pişmanlık, sıkıntı.

- ❖ *muñ* key kılu qşantı kılor men kılıñçlarımın 18/30

mün suç, hata, kusur.

- ❖ şazınlıǵ suvnuñ *müni* 11/122

nızvanı ihtiras, tutku,

- ❖ övke *nızvanı* öze ıuturup 7/61: amtı neteg bu kök ıalılık *nızvanı* ıılınçlar 13B/45: esringü ıılınçlar kiliş *nızvanı* 16/66: az *nızvanıka* aǵuıup 7/57: öküş telim *nızvanılar* 7/70: biligsiz başlap *nızvanılar* oǵurınta 16/85: ıararıǵ *nızvanıları* öze 7/234

ögrünç sevinç, neşe, hoşnutluk.

- ❖ sevinç *ögrünç* saña keldi 35/65: öküş telim *ögrünç* köñül tutǵıl 35/72: iki köñül birikdi *ögrünçi* öküş 35/94: rama *ögrünçüg* öklitdeçi 10/93

ökünmek pişmanlık.

- ❖ köñülün köküzün *ökünmeki* öküş 35/61

övke öfke, hiddet, nefret.

- ❖ *övke* *nızvanı* öze ıuturup 7/61: *övke* öze örletilip ööçeyü keǵlenü 13E/138: basa yana az *övkeler* biligsiztin 14A/11: atınlarta kaçan erser az *övkesi* 15/48

raga hırs.

- ❖ *raga* az başlap ayıǵ nomlarılıǵ 10/88

sevinç sevinç, neşe, mutluluk.

- ❖ utlı *sevinç* öt... 7/35: yirke teñrike *sevinç* tutǵıl 35/10: yirke teñrike *sevinç* tut 35/91: *sevinç* ögrünç saña keldi 35/65

sıķış darlık, sıkıntı, dert.

- ❖ tar *sıķış* emgektin ıutruturdaçı 10/117

sizik şüphe, soru.

- ❖ *sizik* köñüllerin tarıķartı 7/338: ıalıǵ *sışikke* ıalsıķmışlarkı 10/155

tap arzu, istek, eǵilim, tutku, heves.

- ❖ bulun yınakta *tap* iyin 20F/193: ıarıtıǵ ıoşayın tip *tapı* bolsar 11/103: *tapınça* meñiler tegintürdeçi 10/113: öñdin kidin yir öz *tapınça* 35/5: *tapınça* alıp işletgil

yinik edgü lalarığ 35/87: *kop işiñ tapıñça* qorı yok 35/101: ergülüg *tapları* bolsarlar 20D/111

taplağ arzu, istek, rıza.

- ❖ *taplağka* yaraşı nom nomlamakıñ 10/114

toğa hastalık.

- ❖ *ig toğa* egirdi sini emgetgeli 35/14

umuğ ümit, umut, melce.

- ❖ yirtinçünün *umuğın* üninde öner 9/57: yügerü kin *umuğın* yüküngü törü erip 13D/128: yirtinçünün *umuğları* birer ödte 15/72: atırdılığ *umuğum* tini 11/116: az teñinçe törügey mü *umuğum* a 15/49: ayağuluğ *umuğumuz* birer tuşlarda 9/9: *umuğumuz* uğan alpnıñ et'üz belgüsi 9/89: *umuğumuz* samantabadırınıñ yorığı tolğu üçün 13B/54: *umuğumuz* tolıp tüzün edgü erke 16/26

utlı karşılık, ödül, teşekkür, şükran.

- ❖ *utlı* sevinç öt... 7/35: yüde ilđinü töptüde urup *utlı* kılğusuz 9/99: anta basa *utlı* yangı işlemiş kergek ol 13F/156: *utlı* yangı kılmış bolur uluğ er adanıp 13F/164

üz nefret, kin. (↑ **boz**)

- ❖ *üzte* bozta ulatı öküş telim nızvanılar 7/69

2.9.3. Akıl-Zihin

alayavıtyan bilinçteki tüm tohumların geldiği sekizinci ve temel bilinç, mahzen/depo bilinci.

- ❖ *alayavıtyan* bilig tip adantaçı sekizinç bilignin 20D/100-101

dyan meditasyon, istiğrak, iyice-etraflica düşünme

- ❖ ilinmeksizin *dyan* olurguluğ ol 8/15: kimler bu *dyan* yañınta 19B/19: tünemez saçılmaz *dyan* ol 20C/54: adı bolur munuñ *dyan* tip 20C/66: amrılıp olurgu *dyanıg* 19B/17

köñül 2. bilinç, zihin, akıl, dikkat, kavrama gücü. (→2.9.2.)

- ❖ turıdmaqsız *köñül* öze alku ödlerte 9/79: *köñül* tözilig akaş yüüzinte 10/32: *köñül* vişay ikigünün tözin sañın 12/19: altınç *köñül* bilig ök 20C/67: busuş köñül qodğıl 35/72: iki köñül *köñül* tutup qovı bolsar 35/119: ögin *köñülin* azıtıp 7/71: boş *köñül* in yağısızın burқан bolup 16/94: bodı *köñül* küçinte 20F/205

ög 2. akıl, anlayış, bilinç, zihin. (→ 2.7.4.1.)

- ❖ *ögin* köñülün azıtıp 7/71: *ögin* uluğ tuyunmış men bolmağım öze 9/107: *ögin* ök bililgey özin 11/14: *öglerin* köñüllerin yıgtınız 7/64: olurtuğ sayu orun yurt *ögünçe* 35/85: *ögünin* köñülünün bulğayur 35/48

samadı soyut düşünce, meditasyon, ruh temizliği için yoğunlaşma tekniği.

- ❖ daranı *samadı* nomların tolu 10/208: budğıl arığ kıoş yorıglı *samadı* kıutrulmak 13G/187

sakınç fikir, düşünce, tasavvur.

- ❖ boşğunğalı küsüşlögler bu *sakınç* kılgı erür 13D/124: örü kıodı atırd *sakınç* öçürüp kıderip 13D/129: öşı *sakınç* sakınmadın üşelip adkanıp 13E/151: birtemledi nomuğ bulğu *sakınç* turgursar 13F/158: atınlarğa kergek bolğay *sakınç* öze 14B/30: tetrü *sakınç* tarğargıl 35/79: kılnuñ ne *sakınçı* bar 32/4: amtıkı munı teg *sakınçığ* 20B/25: birük bu *sakınçığ* kim kıayu 20F/211: iniş ödekilerke ulalzun tip *sakınçın* kıoşmış 15/91: sakınmış *sakınçıñ* bütıdi 35/129

sarvadyan her şeyi bilme (bilgisi).

- ❖ *sarvadyan* biligni tapmış erser 11/95

vışay duyu dünyası, nesne alanı, öznel bilinç, dış varlık.

- ❖ köñül *vışay* ikigünün tözin sakın 12/19: utmışların *vışayı* buda avatansaka 13A/1

2.9.4. Sayı, Hesap

amarı < *Far. ahmāra* sayısız, fazla sayıda.

- ❖ takı *amarı* tınlıglar 7/188

asanki sayısız, sonsuz.

- ❖ nayut *asanki* koldı sanınça 10/186: ertingü sansız *asanki* paramıtlarığ 12/48: *asanki* kalplıg taluyuğ yoguru keçeyin 16/20

koltı sayısız, sonsuz, eski sayı sisteminde en yüksek sayı.

- ❖ turum ara yüz *koltı* et'üz belgürtüp 16/62: yana miñ *koltı* kün teñriler 20B/49: ülgüsüz *koltı* kalptaki 20D/82: altmışar *koltı* lınhuanıñ 20E/136: bişer yüz *koltı* erdinilig 20E/167

nayut yüksek bir sayı, sonsuz, ... sayısınca.

- ❖ sanı yüz miñ koldı *nayut* yıl ay yaşayur 9/28: *nayut* asanki koldı sanınça 10/186

san sayı, miktar, tutar, zaman birimi, kronoloji.

- ❖ *sanı* yüz miñ koldı *nayut* yıl ay yaşayur 9/28: çaķ ülgü *sanı* sekiz tümen tört miñ 10/153: kūrşadılu yüz miñ koldı *sanınça* yočan 9/19: kum *sanınça* yırtınçüler sayu yadılır 9/24: *nayut* asanki koldı *sanınça* 10/186: birer koğta koğ *sanınça* nom oğuş ol ok 13A/9: telim öküş tınıglarınıñ tili *sanınça* 13C/95: ...mnu içinte kooglar *sanınça* 16/2: uluş koğı *sanınça* kalp ödler öze 16/71

2.10. Varlıkların Olma ve Bulunmaları

bar var, mevcut, hazır.

- ❖ tüpinte ol'ukma ölmeki *bar* 5/9: tünerig tamuķa tüşmeki *bar* 5/10: *bar* yok timeklig iki uçug tutup 10/147: ba uşikke sav *bar* erti 11/97: köñültin taş negü nom *bar* 12/20: bir agızkıa edgü söz *bar* söyleyin saña 12/21: tuyunguluğı *bar* erser tuyunmış bolmaz 12/33: kayu neçe ontın sınar uluşlar *bar* erser 13C/73: *bar* bolmışça kılınçımın ökünür men 14A/12: aşırakı mivesi *bar* 32/2: kulnuñ ne saķınçı *bar* 32/4: töbesinme mivesi *bar* 32/8: anıñ bir meşesi *bar* 32/16: yime türk savında *bar* 34: emgek *bar* saķınguluğ 35/15: kadgu *bar* buşunguluğ 35/15: iltin kıantın busuş *bar* 35/46: et'üzün tegre ada *bar* 35/46: tağ içinte iki yek *bar* 35/48: il içinde tevlig kürlüg buyruk *bar* 35/48: adırtlağuluğ belgü *bar* 35/53: tütüşgülüg emgek *bar* 35/53: adın kişilertin tıdığ *bar* saķlangıl 35/144: yat kişilertin yağı *bar* içangıl 35/144: kamağta yig orun *bara* 11/24: bir kşanķa anı *barın* birkerü kigürüp 13C/98: uz idiglig üç ödteki kayu *barınça* 21/1: şaşımsız yarp kıutküşüslüg küçi *barıntın* 9/31

yok yok, var olmayan

- ❖ tuğyaklanguluğ yapşinguluğ öz tözi *yok* tip 9/36: *bar yok* timeklig iki uçug tutup 10/147: tuyunguluğı *yok* erser tuyunmak bolmaz 12/34: öñi körki uķşadığı anıñ *yok*

erip 12/36: yasımukça bodı intin anta *yoğ* erip 12/42: üç oğuşta munısız neñ bir nom
orun *yoğ* erür 12/47: uşık ekşer sav sözintin *yoğ* erip munda 12/52: utğurağı busuşı
yoğ menı ök teginü 13C/78: kıdığ *yoğ* ulsuz tüpsüz taluylar keçelim 13C/116: uç
kıtığ *yoğ* yig buyanın evirür men 16/106: sağınsar erti kim me *yoğ* 17/6: idi
saçılmağı *yoğ* erser 20C/62: koçu tağında kaplan *yoğ* kuduğ suvında balık *yoğ* 34/7:
tağda öz *yoğ* say yazıda bel *yoğ* 34/8: ayıglı savıñnıñ adırtı *yok* 35/60: közüñ içinde
küğ *yoğ* 35/99: köñülün içinde kadğu *yoğ* 35/99: kop işiñ tapıñça kırı *yoğ* 35/101:
iltin kıantın töli *yoğ* 35/138: ıgıñe ağırıñıñ emi *yoğ* 35/138: kıoptın sınar yana atın yol
yoğıntın 15/67

3. KONULARA GÖRE FİİLLER

3.1. Temel Oluş, Temel Kılış

3.1.1. Oluş Fiilleri

adırıl- ayrıl-, sınıflandırıl-.

- yağışıpan *adırılmalım* 4/18: adın belgütin *adırılmış* tözlüg 10/128: ağırsız oğuşın
atırılıp önmiş 10/256

ağ- yukarı çık-, yüksel-.

- tarazuk *ağsar* kıılınçı aytığ bolur 6/9

alkın- bit-, tüken-, ortadan kalk-.

- apam biziñ bu yaşıımız *alkıñgu* öd bolsar 13B/49: alku tınlığ *alkınmasar* abamu
bolğınça 13B/46: eñeyü meniñ bu kıut kıolunçum *alkınmatın* 16/68: anı teg ök
alkınmazun ançağa teginçe 13B/48: tepreser *alkıntıñ* tepremeser yigeddiñ 35/139: bir
kışanta ol kıılınç ... *alkınur* 16/88: kışı sözleser sav *alkınur* 35/25: kıañım siziñ
küçünüzte *alkınurlar* 15/41: alku türlüğ tıdığımız *alkınzun* utğurağ 13B/50: iligsizlik
kıılınçlarım öczün *alkınzun* 18/43: arızun *alkınzun* kışantı kıılıp bolzun ertgölüg 18/54

arta- bozul-, bozuk çık-.

- yavırılmaz *artamaz* yarp kıadığ toñ şır 10/19: *artayu* yokadtururta 7/58: buşulmaz
artamaz nırvan menışin 10/180

aşıl- art-, çoğal-.

- alku ödlerte kıtları buyanları *aşılıp* üşdelip 24/4: alku ödte buyanları *aşılıp* üstelip 26/14: *aşılmış* üstelmiş küçlügin 22B/21: *aşılzun* nomluğ küçleri 22B/20

aşuk- sabırsız ol-, acele et-.

- ayığ kılınç öçgü işte *aşuku* evrilip 13F/155

atқан- bağlan-, yapış-, kendini kaptır-.

- ilkite berü *atқанıp* 7/95: akaştaki ay tenrini *atқанmış* bolup 12/13: prakartı tip *adқandaçı* 10/120: öşi saқınç saқınmadın üşelip *adқanıp* 13F/151

az- yolunu kaybet-, şaşır-.

- altı kaçığ öze *azmışlarқа* 7/125: *azmışlarқа* yolçı yirçi boltunuz 7/147: yol azsar ev tapmaz 35/26: abıpiray yolın *aşıp* anқaru umatın 13E/143: birin birin *aşmışlarқа* 10/75

aқ- ak-, akıp git-.

- *aқar* suvluқта 8/4: sermelip *aқar* suvluğ erip 8/19: *aқıp* kelir soğık suv aғtarılıp yanturu yoritı 35/74

baғlal- bağlan-, bağı ol-.

- öküş ilig tutuğ öze bekürü *baғlalıp* 13E/150: körser sizni ol tınlıqlar *baғlalurlar* 15/58: körmemektin olar yime *baғlalurlar* 15/59

bar- 1. git-, ilerle-, yol al-.

- *bar* kel kılmaklıg bügülemeki 10/204: utru titrü *bar* kel kıldaçı 10/217: manlayu keze *bar* kel kıldaçı 10/241: arasız oksuz *bar* kel kılgalı 10/260: uşun ıraқ kalp öze ol yolça *baralım* 13C/88: *barayın* tiser baç amraqım *baru* yime umaz men 4/10: *barғu* yoluğ bilmedin 7/33: ol uluşta men *barıp* toға birle ök 16/53: karanқu sansar içinte men *barıp* toғmaduқ 18/24: asurı başlap tört yollarta *barıp* toғғuluğ 18/51: köçer *barır* yirtinçünün yolındın oşalım 13C/68: kinetmetin oғadmatın kin yaқın *barzunlar* 13G/184

2. (yönelme durumuyla) var- eriş-.

- közi yaruқ iduқlarқа *barғıl* yaқın 12/18: burқanlar ulaşıña *barғu* yoluğ körkittiniz 7/118: tenrı yirine *barғu* köni yol körkittiniz 7/152: turıқа turuşқа *barma* 35/38: yıraқ

barmış kişi kelmeki sarp 35/58: miñ bança ırak *barmış* kişiler birle körüşgey sen 35/126

başla- başla-.

- buyan küsüş öze koşmış takşut *başladı* 9/8: ad mañgal bolzun *başladı* 10/2: özünge öñ işin *başlağıl* 35/103

bat- bat-, gömül-, dejenere ol-,

- uşun ödün sansarta çommış *batmışlar* 16/107

bedü- büyü-, çoğal-.

- ıatığı *bedümiş* pad 7/181

belgür- belir-, görün-, ortaya çık-

- öküş tınlığ yırtınçüler antın *belgürer* 12/37: inçgülüg bolguluğ belgün *belgürmez* 35/47: uçuzkıa lınhua içinte toğup *belgürüp* 16/58: antınısız toğup *belgürüp* 23/12: alkunı bilteçi *belgürzün* 22B/28

birik- toplan-, bir araya gel-.

- kişi *birikip* yarudı ay teñri artuıraq yarumış yaruıı kamağlıg kişıke közünti 35/125

büt- bit-, tamamlan-, sona er-.

- kılınıtuı sayu iş *büter* 35/95: işi ködügi *bütmeyük* teg 35/40: kişı yañılsar iş *bütmez* 35/26: ögüz ertgeli oğradıñ işin *bütmez* 35/28: oğramış iş *bütmez* edikmez 35/57: oğramış işin *bütmez* etüzün emgeklig 35/117: küsüşleri kıp *bütüp* burқан bolzunlar 22A/9: edgülüg işlerim terk *bütüp* 22B/42

çom- bat-, dal-

- uşun ödün sansarta *çommuş* batmışlar 16/107

egsü- azal-, eksil-.

- asıgıñ ayağıñ *egsüdi* 35/45: edgü kılınç yaratınmağın *egsüme* 35/143: *egsümiş* buyanlıg tınlıglarığ 10/26

ıcan- kaçın-, sakın-, korun-, dikkat et-.

- örki kişilerke *ıçangıl* 35/49: yat kişilertin yağı bar *ıçangıl* 35/144: ad yol tilemekte *ıçangu* ol 35/136: küzetmişçe ... *ıçanıp* 7/341: igitmekde *ıçansar* etüz ertigey ig ağırığta 35/141

ıçık- bir şeyin içine gir-.

- üşlünçü tüpte *ıçıkmedük* 10/107

ilin- iliş-, yapış-, bağlı ol-.

- yapşurmuş *ilinmiş* atkağtın 7/332: ertimlig menjike *ilinmişke* 7/113

in- in-, aşağı in-, alçal-.

- arasız oksuz ağıtnu *ine* 10/42: ağdınur *iner* suvlarnıñ 20E/144: üstürti kodı *inmeser* 7/42: *inser* terin teñlençsiz yig tözüñüzke 15/16: kalıqtın kodı *intiñiz* 7/74: türk burqanlarta kin *intiñiz* 7/141

irkil- toplan-, toplanmış ol-.

- *irkilü* kelmiş tsuy irinçülüg 10/65

iv- çabuk ol-, acele et-.

- inçsiredğü emgedğüte *ivip* terk tavrano 13E/145

kal- kal-, geride kal- herhangi bir durumda veya mekânda bulun-, bir durumu sürdür-

- tavarı turguru *kalır* tiyür 5/18: *kalmadı* erki ayıg kılınç maña kılmaduğ 18/26: erdemsiz *kalmaz* açın 32/10: adın *kalmış* qatunlar tiginler yime 22B/32: ulınçığ sansarta *qaltımız* 7/104: bu sansarta *qaltımız* 7/112

karar- karar-, karanlıkta ol-.

- amrılıp *kararmadın* yaltırsar 20C/64: *kararmış* köñüllüg monqul ... 7/183

katıqlan- gayret et-, çabala-, uğraş-.

- kirtü törülerte *katıqlanu* 7/350: arıg nomlarta *katıqlanu* 7/358: kün ay yaruqın tıda *katıqlanur* 35/20: edğü kişiler yolın kese *katıqlanur* 35/20

kel- gel- / (fal, kehanet çık-)

- edgü *kelgey* 35/23: vayram yiil teg tavraḵ *kelip* 11/29: tetrü saçlıḡ ḵurtğa yek *kelipenin* 6/11: tümenlig yekler *kelir* tiyür 5/11: tetrü saçlıḡ ḵurtğa yek *kelir* tiyür 5/19: muntrumuntuz yekler *kelir* tiyür 6/16: nasvahı *kelir* biliglerni 11/85: aḵıp *kelir* soḡıḵ suv aḡtarılıp yanturu yorıtı 35/74: ḵamaḡ bayumaḵ utru *kelir* tarḵasar 35/70: tepretük sayu ḵut *kelir* 35/95: suv adası saḡa öñdürti utru *kelir* 35/116: manılıḡ suvların masdaki *kelmeser* 11/77: ḵişi oḡlı ... eviḡe *kelmez* 35/145: maḡa *kelmezsen* ḵaḡa 11/76: oḡatıp *kelmiş* bizni teg tınlıḡḵa 7/133: irkilü *kelmiş* tsuy irinçülüg 10/65: bulun yınḵ sayu *kelmiş* bodısataklar 9/3: arıḡın *kelmişke* yükünür men 10/87: yavuz ḵişi yaḵın *kelse* abıḡu kergek 34/14: çarıḡsız savlıḡlar çapıp *kelser* 11/105: birük bu atlıḡ ırk *kelser* 35/11: bu ırḵ kimke *kelser* 35/51: taḡ teḡri *kelti* 1/1: sevinç öḡrünç saḡa *kelti* 35/65

kir- gir-.

- *kireyin* tiser ḵiçigkiem 4/13: özünin ḵar içinte iḡ *kirdi* 35/15: köñül içinte oot *kirdi* 35/15: kün teḡri *kirdi* yir içinte yarumaḵı tıdıltı 35/17: yıl ay itilü elḡinde *kirdi* 35/88: kara yirke *kirinç* küç bireli tip 11/165: oyı *kirgü* uz arıḡu umunḡu küsegü 13C/114: bu iş üçün bodısataklar yolına *kirgü* erür 13D/121: begtin işitin körsersen savḵa *kirkelir* sen 35/113: *kirip* bışrunḡalı küseser 19B/20: maḡamat pıḡambar ara *kirmiş* 11/155: *kirü* yime umaz men 4/14: utmısların uluşına *kirü* bileyin 21/4: ... bu kün *kirü* barır 35/116: ḵat ḵat alḵınçsız körüḡlüḡ ḵapıḡḵa *kirzünler* 13G/176

kit- git-, uzaklaş-.

- iḡ aḡrıḡ *kitdi* 35/9: kidirti tepremiş küçlüḡ yaḡı *kitdi* 35/86: adaḡ tudaḡ *kitdi* 35/97: arıyu *kitip* tarıḵıp 20F/216: söz kiri *kitmes* yusa 33/11: ḵamḡa barır teg ediḡ *kitti* 35/71: birtemleti arıḡ silig *kitzün* tarıḵzun 18/44

olur- otur-, oturmuş ol-.

- külüşüḡin *oluralım* 4/21: yaḡırtı il *olurḡay* sen 35/41: töş öze *olurup* tültürür tiyür 5/15: amrılıp *olurḡu* dyanıḡ 19A/17: *olurḡu* erdini lınḡua ... 20F/201: ilinmeksizin dyan *olurḡuluḡ* ol 8/15: amrılıp inç tepremedin *olurmuş* öḡte 9/14: amrılıp *olurup* adḵaḡsız bolsar 11/7: *olurup* körünçlegil inçge yügürük atlarıḡ 35/87

öç- sön-, din-.

- iğin ağrığın *öçdi* 35/39: ayığ kılınç *öçgü* işte aşuku evrilip 13F/155: nıruda *öçmiş* tegşilmeksiz 10/101: öndürti tepremiş ot yalın *öçti* 35/86: biligsizlik kılınçlarım *öczün* alkınzun 18/43

ökli- art-, çoğal-, büyü-.

- yarlıkançuçı köjülleri *ökliyü* 7/346: yala yanaru *ökliyür* 35/56

ön- çık-, yüksel-, ortaya çık-, belir-.

- burnınta boz bulıt *önür* tiyür 5/23: tağ yirinte tağ *öndi* señir boltı 35/35: toprak öze toprak *öndi* idiz boltı 35/35: kuduluşu ağılışı yaruqlar *öner* 9/20: yirtinçünün umuğının üninde *öner* 9/57: yaltıryu *öner* yaruqın 20D/99: ağılıp *öner* süzülüp 20E/139: uşatı yaruqlar *önerin* 20A/4: birkerü yaltıryu *önerler* 20B/44: ünlüg adkağın *önmiş* ertmiş 10/104: ağırsız oğuşın atırılıp *önmiş* 10/256: esringü yaruqlar *önmişin* 20A/12: kün küniñe *önti* 7/343: yağız yirde tiki *önti* 35/66: evtin barqtın *öntiler* 7/354: utğuraq tegingü kılınçım *önüp* 10/293: yürün bulıt *önüp* yağmur yağdı 35/4

ör- (topraktan) yukarı çık-.

- köp ıgaç *öre* turur 32/1

saçıl- dağıl-, saçıl-, yayıl-

- amıru *saçılmadın* turulsar 20C/65: tünermez *saçılmaz* dyan ol 20C/54: ed tavar *saçılır* 35/56

saqlan- korun-, sakın-, dikkat et-.

- adın kişilertin tıdığ bar *saqlanğıl* 35/144: turuşta tıdüşte *saqlanğı* ol 35/136

sın- kırıl-, parçalan-.

- yıl yiltirip intürdi lim *sıntı* 35/151

sön- bit-, (kendiliğinden) geç-.

- toz toprak özin *söndi* 35/4

süzül- temizlen-, arın-.

- ol yirtinçü yulalarına arıg *süzülü* 18/37: birtem kirtgünçin *süzülüp* 20E/125: ağılıp öner *süzülüp* 20E/139

taş- taş-, dolup taş-.

- tip otın katunsar küzeç *taşsar* 35/135

taşık- çık-, dışarı çık-.

- tanmış üzütler *taşıkır* tiyür 5/16: tamgaqınta kara tütün *taşıkır* tiyür 5/24

teg- var-, er-, eriş-, ulaş-, değ-.

- saña törülüg törü *tegdi* 35/65: yanınçsız ajunka *tegdiler* 7/304: tunumluğ *tegir* tiyür 5/14: *tegir* mü *tegmez* mü tip tetrü bögüş... 11/133: *tegmez* mü anıñ tüşi 11/132: raça ilig kan erkiñe *tegmiş* 10/91: kutka *tegmiş* burkan başın tüzünlerke 15/68: *tegser* sen yañı yılñın iki yigirminç ayıña 35/63: ... tözü *tegzün* 7/431

tegin- var-, ulaş-, eriş-.

- utğuraq *tegingü* kılınçım önüp 10/293: adkağsızın menji *tegingülüğ* ol 8/7: sere yalğuzın nom menjisin *tegingülüğ* ol 8/23: küsençigsizin menji *tegingülüğ* ol 8/31: anta *tegingülüğ* kılınçım erser erksiz sergülüg 18/53: utğurağı busuşı yok menji ök *teginü* 13C/78: ...urmadın burkanlıg taluyka *teginü* 16/19

tegşin- dön-, dolaş-. (=tegzin-)

- kıptın sınar uluş sayu kıptmañın *tegşinip* 13C/70: altı yollarta *tegşinü* turur 10/43

telin- (toprak) delin-, çatla-.

- sü süleser yir *telinür* 35/25

tepre- hareket et-, kımılda-.

- *tepredük* sayu iş kötgün tapğınça 35/85: sekiz türlüğ yiller öze *tepremeñin* 8/21: amrılıp inç *tepremedin* olurmış ödte 9/14: *tepremeser* yigeddiñ 35/139: yavalmaz *tepremez* yañı arıg vaşır 10/18: kidirti *tepremiş* küçlüğ yağı kitdi 35/86: öñdürti *tepremiş* ot yalın öçti 35/86: ig tapa körser bağırtın *tepremiş* ig ol 35/148: *tepreser* alkıntıñ 35/139: *tepretük* sayu kut kelir 35/95: yilli suvlı *tepreyü* kuduğ için bekledi 35/74

tez- kaç, koşarak uzaklaş-.

- ayığ sakınguçılar *tezdi* 35/97: tüşüş kerişte *tezigil* 35/38

tiril- toplan-, birleş-. (=teril-)

- tüzün bilge kişiler *tirilelim* 5/1

toķı- vur-, çarp-.

- ş *toķıyu* şeker teg tapıngu ol 11/143

tol- dol-, dolmuş ol-, tamamla-.

- umuğumuz samantabadırınıñ yorıķı *tolğu* üçün 13B/54: ödvi yitvi öçme yaruk top *tolup* erip 12/38: kalısız alķu yig nomları kşanta *tolup* 16/103

toñ- don-, buz tut-.

- *toñup* buz bolmışın sakıngu ol 20B/24

topul- delip geç-, delin-.

- *topulup* önünçsüz berk yigi arıgı 10/57

tur- ayağa kalk-.

- *turuñlar* kamağ begler kadaşlar 1/5

turgur- ortaya çıkar-, oluştur-.

- arduk berk katıg küsüş *turgurmuş* 10/261: eñ kininte nırvan bulğu oğraķıg *turgurmuş* 13A/30: birtemledi nomuğ bulğu sakıñç *turgursar* 13F/158: ozğalı köñül *turgurtı* 7/328: buyanlıg sumır tağıg *turgurtuñuz* 7/119: yig üstünki orlar *turgurtuñuz* 7/156: bilge biligig *turgurup* 20E/126: adruk kirtgünç *turgurup* 22B/13

tutun- bir şeye tutun-, itaat et-.

- umuğ ınağ yolçı yirçi bakşı *tutunu* 18/36

tüke- sonuna gel-, bitmiş ol-.

- takşut nom *tükedi* satu satu 16/112: anagat kelmedük öd *tükeginçe* 10/258

tüş- (bir yere) git-, gir-

- iltin kıntın körser sen alķamakķa *tüşkelirsen* 35/113

tüzül- tertip edil-, düzenlen-.

- dört yınak *tüzülti* köñülünçe 35/85

uç- uç-, uçup git-.

- kök alıka *uçar* kuş uçu umadın turdı 35/17: amrançığın *uçdaçı* kuşıalar 8/5: kuğu kuş *uçı* köliqe onmaz 35/145: kök alıka uçar kuş *uçu* umadın turdı 35/17

üzül- kesil-, koparıl-, sököl-.

- ağıtu bolup isig öşüm *üzülgü* tušta 16/49

yadıl- yayıl-, dağıl-.

- atıñ küñ *yadıldı* yıp yıpar teg 35/100: yana iyindeçi tip *yadılmış* atlığ 10/21: yadta özte bir teg yapa *yadılmış* 10/168: um sanına yırtınçüler sayu *yadılur* 9/24: töşöte *yaılmış* yaru yaltrıqlığ 10/265: ıbıı budıı yapa *yaılmış* 10/285: bulıt teg tözüde *yaılıu* 20F/192

yarı- parla-, ıık sa-, parılda-.

- küñ teñri aytsısı açılı *yarudı* 35/3: *yarumış* yaruı amağlığ kişike közünti 35/125: *yarup* yaşıup atçıqlarta boldaı erip 12/40

yat- yat-, uzan-.

- r uşık arura *yatıp* 11/111: it arı bolsar *yatıp* ürür 34/6

yoad- kaybol-, ortadan kalk-.

- birle yana türimeksiz itzün *yoadzun* 18/45

yolu- (*yolda*) karşılaş-, rastlaş-.

- ar... bu ut olunç *yolumışta* 16/74

yorı- git-, yürü-, hareket et-, takip et-.

- utluğ ... yolına *yoriğalı* 7/362: budğıl arığ ooş *yoriğlı* samadı utrulma 13G/187: adaın *yorıp* sizni atayu 7/197: arığ yollarta *yorıp* 7/410: örgüt yorıp yig *yoriğta* erinmeksiz 14B/27: ıdu samantabadırı bodısatavnın *yorır* ut 16/109: on at as oyun yanusı eşiğilür *yorırsar* 35/70: aıp kelir soğı suv ağıtarılıp yanturu *yorıtı* 35/74: öñin öñin paramıtlığ yollara *yorıyu* 13A/35: kök ayaznın küñ ayı teg alınsız *yorıyu*

13C/66: ülgülençsiz yoriğlarda özüm *yoryu* 16/37: çok soğa biz bodı yolça *yoryur* tuşinta 13G/89

yügür- kaç-, koşuştur-.

- yügürü kaçā biş yollarta yük yuṭe yalkıkıp 13D/126

3.1.2. Kılış Fiilleri

aç- aç-, açığā çıkar-.

- muna amtı *aça* yada ayığlarımın 18/29: öşeligsiz yig nırvannıñ kırıgın *açar* 12/4: közüğ yumup *açğınça* 7/383: tegilmiş közler *açtiñiz?*²⁴ 7/150

adır- ayır-, ayırt et-. (krş. atır-)

- *adıra* tuyuğlı biligig 20C/69: açā *adıra* nomlamış 19A/10: ay teñrili aydınlı teg *adırmazlar* 15/13: ayı öküş ad belgüler öze *adıru* sözlemiş 13E/141

aķıd-/aķıt akıt-, dışarı bırak-.

- buyanlığ taluy ögüzüğ *aķıtıp* 7/407: açıyu mu yaşların *aķıdur* 28/4: kaysuda mu yaşın *aķıdur* 28/8: yaşların mu *aķıdur* 28/12: köz yaşların mu ol *aķıdur* 28/16

al- al-, üzerine al-, alıp götür-.

- ögreğingü ervişlerig ödkünüp *alalım* 13A/36: *algay* men sansartın sini 11/118: *algıl* mini maytri 17/16: *alıp* tutup söyleyip ... 16/98: *alıp* itkelir mini tamuğa 17/14: tapıñça *alıp* işletgil yinik edgü lalarığ 35/87: yintip kamağ şımnularığ utmış at *almışığ* 13A/26: vyakiyan kılı vitiş *alsar* sen 11/11: k uşıkleyü kua *alu* arıl 11/17: şabilıg *alzun* yanğa 11/148

alķ- gider-, ortadan kaldır-, bitir-.

- kılılmışça kılınç küçin kıra *alķıp* arıtıp 13C/109

arıt- temizle-, kirden arındır-.

- kılılmışça kılınç küçin kıra *alķıp* arıtıp 13C/109: oyı kirkü uz *arıdğu* umunğu küsegü 13C/114: anı birük kimler tudsar *arıdur* kılınçığ 13F/170

²⁴ Metinde bu kısım eksiltile verilmiş fakat tercümede “açtınız” denilmiştir.

aş- aş-, karşı tarafa geç-.

- yarmanayın tiser sen yasğak turur *aşayın* tiser sen idiz turur 35/36

aş- arttır-, çoğalt-. (=as-)

- *aşdaçı* öklitdeçi ögi anası 15/24: *aşdım* öklitdim kılınçımın öze 18/18

bedüt- yükselt-, yücelt-.

- asra atıñ yigeditiñ kiçig atıñ *bedütiniñ* 35/6

bekle- kilitle-, kapa-.

- yilli suvlı tepreyü kuduğ için *bekledi* 35/74

belgürt- ortaya çıkart-

- turum ara yuz koltı et'üz *belgürtüp* 16/62: ayı uluğ arduğ körkle et'üz *belgürdür* 9/12

bert- yarala-, incit-, (kalp) kır-.

- *berter* mü köñülün erki 29/8: ... saydı sini *bertgeli* 35/14

bir- ver-, ilet-.

- çak soğa nomluğ meñi *birdeçi* 10/157: bışrunğu tolptı tüzün yorıkın *birdeçi* 13C/82: uğan sezañ *birdeçi* 30/8: küzeçiğ küzedip sımasar aş *birdeçi* idiş ol 35/137: bıratya tigli mani sinte tip *birgil* aña 12/23: teleme *birgü* ol buşı 11/130: birim öteg ... *birgülüg* 20F/214: tavar mu *birip* sağgın alğu ool 11/67: tüş *birip* munı teg buyanı 17/3: arığ brahımı çın azrua *birmiş* 10/133: tüzünlerniñ ed tavarın lap buşı *birmiş* 18/7: aña can *birmiş* kerek 33/22: öz ötünüz *birtiñiz* 7/207

bul bul-, temin et-.

- yintem süzük köñül öze ödüğçi *bulalım* 13A/28: iki ajunrı *buldaçı* 30/10: özeliksiz erenler yolın *bulğalı* 16/47: eñ kininte nırvan *bulğu* oğrağığ turgurmış 13A/30: birtemledi nomuğ *bulğu* saķınç turgursar 13F/158: kirtü amrılmış nırvan *bulğu* oğrağığ neçe erser 13G/183: *bulğuluğ* küsüşü uz bütmiş ғанmış 10/181: çıntamanı teg berkin *bulğuluğ* 10/281: itüg tilek *bulğuluğı* sarp 35/148: yükünç ayağ tapığ uduğ yangı *bul* 9/98: oruķunuz uçın *bulmadın* 7/103: beg er sıkılur iş *bulmadın* 35/18: ölüm küt kılupan *bulmaz* (bolmaz) tiyür 6/20: alpın *bulmış* bu etüznün asıgın alıñlar

13F/166: atakımsınmayuk atıg *bulsar* art sayu mayakayur 34/5: urı oğul küseser *bultuñ* 35/8: bodulmasar ikigüke *bulur* ol nırvan 12/7

bulğa- bulandır-.

- ögüñin köñülünin *bulğayur* 35/48

buz- boz-, yık-.

- anı *buzup* adkağ sayu ertürü kişlemiş 13D/142: yama raça köriğin *buşdaçı* erür 12/43

bük- eğ-, bük-.

- munçulayu türe *büke* kılmışlarımın 18/27

ert- aş-, geç-, üzerinden geç-, içinden git-.

- tuğçı yistim *erter* keçer idiglig nomlar 9/34: ögüz *ertgeli* oğradıñ işiñ bütmez 35/28: ada *ertgey* 35/23: adañ *ertgey* 35/50: igitmekde içansar etöz *ert(i)gey* ig ağırığta 35/141: *ertmegey* bu munı tegler *ertgü* ödkedeği 16/67: arızun alkınzun kşanti kılıp bolzun *ertgülüg* 18/54: *ertmetin* bu kök qalılık tınlıg oğuşı 16/65: *ertmegey* bu munı tegler *ertgü* ödkedeği 16/67: ünlüg adkağtın önmiş *ertmiş* 10/104: telim oğurın *ertmiş* aşunmış 10/163: *ertmiş* kelmedük közünür arıg uluşlar 12/50: burun *ertmiş* öñdün uçtın kin ödketegi 13C/101: *ertmiş* kelmedük köşünür ödkı edgü erenler 18/59

ertür- geçir-, yaptır-, bitir-.

- eñrek soqımı yirinte *ertürmiş* bolur 12/49: emgeklig tüntin *ertürdeçi* 10/27: yarudğuluğ işi *ertükdükte?* 20D/119: eñeyü öz işlegü işin *ertürü* tükedip 13A/29: anı *buzup* adkağ sayu *ertürü* kişlemiş 13E/142

evir- döndür-, çevir-, evir-.

- ... *evirerer* men 20C/78: örmüş toğmış buyanların *evirü* birzünler 13G/196: oñay ilgey kuv(r)ag ara oñaru *evirür* 9/56: kiñ teriñ yig nomluğ tilgen *evirür* ıduklar 13G/182: öyü *evirür* men ödü ...çün 4/8: buyanlarımın *evirür* men 16/28: uç kıtıg yok yig buyanın *evirür* men 16/106: qanlarımız nomluğ tilgen *evirürke* 21/6

evirt- çevirt-, yönelt-.

- yig üstünki nomluğ tilgen *evirtgü* küsüşin 13A/27

ıçgın- elden çıkar-, bırak-, kaybet-.

- ayatakı erdinini *ıçgınıp* salma 12/14

ıd- gönder-, yolla-, sevk et-.

- yañ kip birmeklig yarukın *ıdıp* 10/171: yarukların birgerü *ıdmış* teg 20B/50: uşadı *ıdur* yarukları öz yaş ülgüsü 9/90

ıdturun- kaybet-, yitir-.

- başın *ıdturunmış* yadyadatı teg 10/148

ıçker- (mek) üzerine al- (nüfuz etme), içe al-

- altı paramıt tört *ıçkermeklig* 10/80

ilt-/ ild- alıp götür-, sevk et-, ilet-.

- alıp *iltkelir* mini tamuğa 17/14: edgü nırvanğa yakın *ilttiñiz* 7/116: yiđe uduşu kölüngüler yolınça *ildür* 9/64

intür-düşür-, indir-, bastır-.

- yıl yiltirip *intürdi* lim sıntı 35/151

irklet- zorla-, elde et-.

- biş ajunuğ *irkletip* ozğurtuñuz 7/106

ķavır- topla-, bir araya getir-.

- *ķavırıp* töküp sözleser bolmış bolmaduk 18/23

keç- karşıya geç-, (ırmak, deniz vs) aş-.

- uç kıdığ yok ılsuz tüpsüz taluylar *keçelim* 13C/116: tuğçı yisdim erter *keçer* idiglig nomlar 9/34 : ki kalplığ taluyuğ yoğuru *keçeyin* 16/20: nantı luu taķı saķınķsızın *keçmez* 11/87: layanķan taluytın naru *keçser* 11/139

keçür- geçir-.

- emgeklig taluytın *keçürtüñüz* 7/115: *keçürür* bilignñ türkin 11/62

kelür- getir-.

- adakın başın aşlaşturu *kelirgil* 11/3

kemiş- (bir tarafa) at-, bırak-.

- egri yoriğ *kemişgil* tetrü sakınç tarkargıl 35/79: iyin ögirmeklig işig maru *kemişip* .. 13E/147

kes- kes-, kesip kopar-.

- edgü kişiler yolın *kese* katıgılanur 35/20: *kesmeñler* egri talnı 32/7: önüş yolça bargu evriş üstümüz *keştimiz* 13D/152

kigür- sok-, girdir-.

- bir kşanğa anı barın birkerü *kigürüp* 13C/98: biz *kigürüp* kşan uçğa bışrunu bilelim 13C/100

kişle- gizle-, sakla-, ört-. (=kizlä-)

- örtmez *kişlemez* yaşuramaz bağuramaz men 18/42: anı buzup adkağ sayu ertürü *kişlemiş* 13E/142

ķod- koy-, bırak-, terk et-.

- kamağ iş *ķodğıl* 35/22: busuş köñül *ķodğıl* 35/72: tütüş keriş *ķodğıl* 35/118: çanta içeriğ *ķodgu* ol 11/104: *kodmadın* kāmıgunı kūtķartıñız 7/132: kōlulamakığ *ķodmanlar* 20E/161: arığ nomuğ nomlap *ķodmasar* 7/138: evangliun nom retnig nomlap *ķodtuñuz* 7/134: tardıç teg et’üzün *ķodur* tiyür 5/17: yig nom bu ol munı tutup iş simek *ķoğıl* 12/12: tūü tūrlūg vrķar sañram stupķa *ķoñmış* 18/5

kötür- taşı-, dayan-, yukarı kaldır-.

- yiti erdinilig bir sıruķ yiriğ *kötürü* tururın 20B/34

olğurt- oturt-.

- tanmış üzütüğ tutupan tarazuk içinte *olğurtur* tiyür 6/8

oñar- iyileş-, açıklığa kavuştur-, düzelt-.

- alp tuyğuluğ *oñarğuluğ* erdükiñdin 15/64: ayturulmış öd erigig atırdılığ *oñarıp* 13F/167: igesiz ķuruğın *oñarsar* 20C/56

öküş kıl- çoğalt-.

- edgü kılınçlığı iş *öküş kıl* 35/41

öntür- çıkar-, ortaya çıkar-, bitir-, uzaklaştır-.

- *öntürgey* vayrapanlar közin 11/16: *öntürgil* mini maytri 17/12: al altağ uzanmağlarığ *öntürüp* 7/318: bir bir ünte uz takşutluğ taluylar *öntürüp* 13A/11: törü? bitigin ağızımdın tükel *öntürtürüp* 16/8: ölür toğar bu sansartın *öntürür* oşğurur 13D/131

ötkür- nüfuz et-, vakıf ol-, bastır-.

- öküş alku бүгүлүг күчүг *ötküreyin* 16/40: *ötkürü* bilgeli umamak öze 10/49

saç- saç-, serp-.

- öküş kara ayıg yolluğ uruğuğ *saçar* 12/2: *saçgu* ol nışvanıg tanğa 11/150

sı- kır-, parçala-.

- küzeçiğ küzedip *sımasar* aş birdeçi idiş ol apam bir adakın *sısar* içinteki tatıg tökülgüke ... 35/137

sok- sok-, içine at-.

- amrağ isig özin üzüp ölümke *soğmış* 18/3

sun- (el) uzat-, yakala-.

- *sunmış* iligi öze tartıp taşkarıp 10/227

talula- seç-, ayır-.

- t uşikni *talulalım* 11/65: *talulap* yığıp men kki kki 19B/13

tap- bul-, elde et-, kazan-.

- üntedeçi til ağız *tapğay* 35/77: ülgülep neñ bulğuluğsuz edgü nom *tapıp* 16/38: manı *tapmaım* anta 11/152: yol azsar ev *tapmaz* 35/26: sakınıp *tapmaz* men tölek 11/90: sarvadyan biligni *tapmış* erser 11/95: birük *tapsar* ol erdinig ne satıg muña 12/24: ed tavar tileser *taptıñ* 35/8: kütqargu tınlıqlarığ *taptuқта* 7/131: amrılmış nırvanıg *tapzunlar* 7/420

tart- çek-, zorla çek-, sürükle-.

- tünerig tamuğa *tartar* tiyür 6/13: sunmış iligi öze *tartıp* taşkarıp 10/227: ıaltı ıum öze ııdu *tartıp* işi ködügi bütmeyük teg 35/40

taşkar- çekip çıkar-.

- al altağ uzanmaılarığ *taşkarıp* 7/145: yırçileyü bu sansartın tarđıp *taşkarıp* 9/61: sunmış iligi öze *tartıp taşkarıp* 10/227: turıaru ödüñ yüz miñ kolđı rıdı *taşkarıp* 13C/62

tegür- ulaştır-, eriştir-.

- ürlüklüg meñike *tegürgeli* 10/53: birtemlig tuşka *tegürdeçi* 10/77

tel- del-, delip deş-.

- t uşık teg *tele* bilser 11/127

tıd- engelle-, önle-.

- kün ay yaruıın *tıda* ıatııııanur 35/20: *tıdmaıın* ol özlüglerig taşırdı irinçkep 13A/38: yintem ayıııta yaratınıtaıılarığ *tıdıııız* 7/155

tokı- vur-, döv-.

- ş *tokıyu* şeker teg tapııııu ol 11/143

topul- delip geç-, delin-

- *topulup* önünçsüz berk yigi arııııı 10/57

tök- (ortaya) dök-, saç-.

- ııa edgölüg tüşin *töküp* sözleser 16/102: ıavırıp *töküp* sözleser bolmış bolmaduk 18/23

tut- tut-, elinde bulundur-.

- *tuta* yigü aşın üşüp emgekte çonup 9/76: erte öküş kalp öd öze sergürü *tutalım* 13A/32: on türlüğ bu ıut küsüşüg edgüti *tutalım* 13B/55: ı... bu nom erdiniñ *tutdaçı* ... 16/101: öyü ödikleyü *tutıalı* tegimlig otuz biş 10/5: iki köñül birikip altun itig ilııııde *tutıay* sen 35/126: birdem kirtgünüp *tutııl* ye mü sizinme maııa 12/22: toğta

yigi üç erdinig umuğ *tutup* 14B/22: yalıñ kılıç *tutup* ok üzkelir 35/110: iki köñül köñül *tutup* qovı bolsar 35/119: törüsinçe tilte sözlep köñülte *tutzunlar* 13G/200

tükeğ- tamamla-, bitir-. (=tükät-)

- eñeyü öz işlegü işin ertürü *tükeğip* 13A/29: kımıraşur nışvanı küçin kıdıyu *tükeğip* 13C/110: ökünü kaçını arıyu siliyü kiğerip *tükeğip* 18/48: bışrunu ... *tükeğser* 20F/212

tüşür- düşür-, indir-.

- natara kılıp töpün *tüşürür* 11/83

ud- takip et-, izle-, uy-.

- tınlığ *udu* barmaqların ötkünü yorılım 13A/40: uğan arı yarlıqıña *udu* iyin evrilser 13F/163: özlüglerniñ aşayıña *udu* iyin evrilip 13G/195

ur- vur-, dokun-, tut-, koy-.

- köni ögeli büğüş *urgıl* oduğın saqın 12/17: törttin sıñarkı bursañlarğa maduruğ *urmuş* 18/6: vasundarı alqış *urzun* 11/30: yüde ildinü töpüde *urup* utlı kılgusuz 9/99: *urup* tolu erdiniler teñridem aş ton 16/70: ülgü teñ *urup* ayığlap tanıp olarta 18/21: marga maya teg maqalaq *urur* sen 11/75

üle- böl-, bölüştür-, paylaş-.

- adınlarğa yumkı *ülemiş* 22B/15: adınlarğa *ülemiş* buyan küçinte 26/9

üz- kesip kopar-, böl-.

- amraq isig özin *üzüp* ölümke sokmış 18/3: tözi *üşmedin* bışrunğu ol 20C/52: önüş yolça bargu evriş *üştümüz* keztimiz 13E/152: tuta yigü aşın *üşüp* emgekte çonup 9/76

yadğur- yatır-, uzat-.

- qasığta tutmışnı qarınta *yadğurmuş* 11/45

yap- yap-, kur-.

- tuyu *yapa* üç ödteki ol qamağ utmışlar 13C/117

yapıd-? yaptır-. (EDPT: yapıt- (?d-), 872)

- yalanuz bir kşan ödte *yapıdu* tüz körüp 13G/178

yarat- sağla-, yap-.

- biligsiz biligdin öngi ödürtünüz bilge biligte *yaratdınız* 7/67: ögdi yükünç *yarağalı* kim tiğingey 15/77

yıg- topla-, bir araya getir-, derle-.

- köñülün *yıg* inç tur 35/149: köni tuyunmaıklıg küçüg köñülçe *yığalım* 13C/108: öglerin köñüllerin *yıgtınız* 7/64: boş taş *yıgıp* buyan bilge biligig alkınçsız 13G/186: ança munça *yıgıp* koşdum bıratya şiri 14B/31: talulap *yıgıp* men kki kki 19A/13: kamağ öteg birimlerig özüm *yıgmaduk* 18/25

yoğur- (bir yeri *yoğururcasına yürüyerek*) aş-, geç-.

- asanki? kalplıg taluyuğ *yoğuru* kiçeyin 16/20

yorıd- yürüt-, ilerlet-, harekete geçir-. (= yorit-)

- kara budun başlağuluğ törü *yorıdıp* 9/84

3.2. Fiziksel Gereksinim (Acıkma, Yeme, İçme, Doyma, Uyuma, Uyanma)

3.2.1. Oluş Fiilleri

tın- dinlen-, soluklan-.

- *tınguluğ* orunta örügin 7/225: birđemleti ol kıdıgta terk *tınzunlar* 15/85

udı- uyu-, uykuya dal-.

- ...ig uv öze *udıyu* ... 7/395

3.2.2. Kılış Fiilleri

aşa- yiyip iç-, tat-, tadına var-.

- *aşağalı* tegimlig bolmayın ajun ajunta 18/58: üşügsüz nomluğ aşığ *aşayu* 25/8

tındur- dinlendir-.

- ornağmağtın yig menjite *tındurur* siz 15/44

ye- ye-, yiyip bitir-.

- beg er yimin *yeyin* tip sakınsar sen tişinde tıdıǵlıǵ 35/122

3.3. İnsan ve Bedeni (Doğum, Yaşayış, Ölüm, Hastalık, Yaralanma, Sakatlanma)

3.3.1. Oluş Fiilleri

aǵuq- zehirlen-.

- az nızvanıka *aǵuqup* 7/57: tükün nızvanılarka *aǵuqup* 17/17

qatın- sağlamlaş-, güçlen-.

- iglig öñetti aǵrıǵlıǵ *qatıntı* 35/130

öl- öl-.

- ...zin *öldeçi* 30/12: amtıķı kişiler *öltükde* 20D/84: *ölür* toǵar bu sansartın öntürür oşǵurur 13D/131

öñeđ- iyileş-.

- iglig *öñeđdi* aǵrıǵlıǵ *qatıntı* 35/130

soqlun- körleş-, kör ol-.

- küvençlig suv küznekeñe *soqlunmışlarka* 7/121

tegil- körleş-, körlen-.

- *tegilmiş* közler... ük açtıñız? 7/150

toǵ- doğ-.

- ol uluşta men barıp *toǵa* birle ök 16/53: arıǵ sukavağı uluşta *toǵalım* terk tavraķ 13B/52: eñ baştıñķı toǵum öze lınhuata *toǵalım* 13C/57: ölür *toǵar* bu sansartın öntürür oşǵurur 13D/131: yarp *toǵar* erser ol anta 20C/74: adırtlıǵ utǵuraķ *toǵarlar* 20B/28: altunluǵ lınhuata *toǵarlar* 20D/87: üstünki yig orunta *toǵǵalı* 7/367: adırtlıǵ *toǵǵalı* bolurlar 20F/218: anuşagan orduta *toǵǵu* üçün 7/359: asurı başlap tört yollarta

barıp *toğguluğ* 18/51: karanğu sansar içinte men barıp *toğmaduk* 18/24: burkanlar uluşinta *toğtılar* 7/408: anuşagan orduta *toğtılar* 7/412: bakşılığ burkan teñri *toğtuñuz* 7/336: uçuzkıa lınhua içinte *toğup* belgürüp 16/58: antırnısız *toğup* belgürüp 23/12: yintem nırbanta *toğzunlar* 7/416: uçuz oñay sukavatı uluşta *toğzunlar* 16/108: tutmaqları bolup *toğzunlar* 22A/17

3.3.2. Kılış Fiilleri

emle- tedavi et-, iyileştir-.

- toş bulğanmış ig *emledeçi* otaçı bolup 9/78

oñar- iyileştir, düzelt-.

- alp tuyğuluğ *oñarğuluğ* erdükiñdin 15/64: igesiz kuruğın *oñarsar* 20C/56

toğur- doğur-.

- alkatmış biş kat teñri yirinte *toğurtuñuz* 7/128

tur- yaşa-, var ol-.

- *turup* kinki kalplarta irinügsüzin 16/35: vahşikler kutlar *turzun* 11/26: örgüt nomlap ür *turzun* tip ödüğçi bolzunlar 13G/192

yaşa- yaşa-, hayat sür-.

- sekiz on yaş *yaşamışın* körkitmiş erür 9/26: sanı yüz miñ kolđı nayut yıl ay *yaşayur* 9/28: adasız tudasızın tümen tümen *yaşazun* 25/2

3.4. Duygu, Zihin

3.4.1. Duygular, Ruhsal Durum

3.4.1.1. Oluş Fiilleri

açı- dertlen-, kederlen-.

- ak bir saçlıg karı anam *açıyu* mu yaşların akıdur 28/3-4

amır- sakinleş-, sakin ol-.

- *amıru* saçılmadın turulsar 20C/65

bak- sakin ol-, sakinleş-. (*bok- için yazım hatası*)

- amtıķıa oķ tavraķ *baķup* amrılıp 25/4

buşun- can sık-, can sıkıcı durum.

- köñül içinte oot kirdi ķadģu bar *buşunguluģ* 35/15

çon- eziyet çek-, eziyet edilmiş ol-, ızdırap çek-.

- tuta yigü aşın üşüp emgekte *çonup* 9/76

ıģla- ağla-, inle-.

- ot sub ķutı *ıģlayur* tiyür 6/4

ınan- inan-, güven-.

- öz kentünķe *ınanģıl* 35/32: begķe işike *ınanģıl* 35/78: *ınanģuluģ* anacım a sizķe tayap 15/15: öz baķşıķa üç erdini ķutınģa *ınanıp* 13G/189: inķip edģü ķılınķlıģ işlerķe *ınanmaģınģa* 35/59: praķapađıķa *ınanmıřlarnıģ* 10/123: ... *ınanu* teginür men 16/1: una amtı isig özümтин berü *ınanu* 18/35: *ınanu* yinķürü yükünüp 20G/236: ulsuz tüpsüz erür üçün aģa *ınanurt men* 9/96: ayap külep alķu öğte *ınanur men* 14A/4

irinķke- acı-, merhamet et-.

- tıđmaťın ol özlüģlerig taşırdı *irinķkep* 13A/38: suyurķayu *irinķkeyü* yarlıķatınız 7/231

ķadģur- kaygılan-, kederlen-, üzüntü çek-.

- ķasınķıģımın öyü *ķadģurar* men 4/4: *ķadģurduķķa* ķaşı ķörtlem 4/5

ķavıřıģsa- kavuşmayı iste-.

- ķadģurduķķa ķaşı ķörtlem *ķavıřıģsayur* men 4/6

ķorķ- kork-.

- emģeklig sansarķa *ķorķsarlar* 20D/109

öd- heyecanlı ol-, heyecanlan-.

- öz amrakımın öyür men öyü evirür men *ödü* ... çün 4/8

ögir- sevin-, memnuniyet duy-.

- çamsız *ögirgü* suvıg bürdiglig 10/156: *ögirdeçike* yükünür men 10/55: öñilerniñ buyanıña töz iyin *ögirü* 13G/191: adruk edgü işleriñe *ögürür* men 14A/16

ökün- nedamet duy-, pişman ol-.

- ayıg kılınçığ *öküngüg* 7/402: *ökünü* kaçınıu arıyu siliyü kiğerip tükeğip 18/48: bar bolmışça kılınçımın *ökünür* men 14A/12: üstünki ol kılınçlarımın *ökünür* men 18/39

ööçe- öç ve kin besle-, intikamcı ol-.

- övke öze örletilip *öçeyü* keglenü 13E/138

öpügse- öpmek iste-.

- öz amrakımın *öpügseyür* men 4/9

sakın- üzül-, biri için sakın-, tasalan-.

- özünin qar içinte ig kirdi emgek bar *sakınguluğ* 35/15

sevin- sevin-, mutlu ol-.

- üstünki altınkı tapladı örüki *şodıķı* *sevindi* 35/89

sıkıl- sıkıl-, üzül-, sıkıntı bas-.

- beg er *sıkılur* iş bulmadın 35/18

sizin- şüphelen-.

- birdem kirtgünüp tuğgıl ye mü *sizinme* maña 12/22

umun- umut et-, um-.

- oyı kirkü uz arıdğu *umunğu* küsegü 13C/114: küçeyü bedizegeli *umunmuşın* körgü üçün bitidim 12/63

üşel- sıkıntı bas-, sıkıl-. (=üzel-/ üvel-)

- öşi sakınç sakınmadın *üşelip* adķanıp 13E/151

yalkıķ- bıķ-, usan-.

- yügürü kaçā bıķ yollarta yük yüte *yalkıķıp* 13D/126

3.4.1.2. Kılış Fiilleri

amra- sev-, hoşlan-, aşık ol-.

- ançulayu *amrar* erti sizni tözüğü 7/199

ayığla- kötüle-, horla-.

- arış arığ çın nom tözin *ayığlap* irtimiz 13E/144: ülgü tej urup *ayığlap* tanıp olarta 18/21

busandur- kederlendir-, endişelendir-.

- *busandurtaçı* nızvanlarını 10/176

emget- acı çektir-, eziyet et-.

- saydı sini bertgeli ig toğa egirdi sini *emgetgeli* 35/14

ķorkıd- korkut-. (=ķorkıt-)

- kırmalayur şımnı küçin kısgaru *ķorkıdıp* 13C/111: uķmaz tuymaz munuķlarığ *ķorkıdur* siz 15/42

ķutadtur- mutlu et-, kutsa-.

- irinç emgekke basıdılmışlarığ ikileyü yana *ķutadturdaçı* 10/68-69

ķutadur- mutlu et-, mesut et-.

- köz kaçığılarığ *ķutadurdaçı* 10/194

ögirt- sevindir-, memnun et-.

- suvsuşın ķanturup *ögirtgülügi* 10/141

ögirtdür- sevindir-.

- köñül erkligiğ *ögirtdürdeçi* 10/195

örlet- eziyet et-, rahatsız et-.

- vigni-vinayikiler *örledserler* 11/15: *örletür* erti tınlıglarığ 7/72

sev- sev-, hoşlan-.

- *seve* ...u sakıngu ol 20F/225: anasın babasın oğlanı *severçe* ançulayı amrar erti sizni 7/200: buyanığ *sevgıl* edgü kılınç kılğıl 35/80

3.4.2. Akıl, Zihin

3.4.2.1. Oluş Fiilleri

arsık- aldan-, aldatıl-.

- birtin uç tuğmak körümke *arsıkıp* 10/74: anuk buzni suv timetin *arsıkıp* kalma 12/16: oğun nışvanıka *arsıkıp* 13E/136

sakın- düşün-, tasavvur et-.

- köni ögeli büğüş urğıl oduğın *sakın* 12/17: köñül vişay ikigünün tözin *sakın* 12/19: edgü *sakın* eşınke 30/5: *sakıngıl* mini maytri 20A/20: toņup buz bolmışın *sakıngu* ol 20B/24: serilip turmışın *sakıngu* ol 20B/48: yinçürü kolulayu *sakıngu* ol 20D/95: köñulte inçe tip *sakıngu* ol 20D/115: yaman *sakınsaņ* eşınke 30/7: *sakınsar* erti kim me yok 17/6: alķu ödte kolulap *sakınsar* 20B/26: üzüksüz muntağ *sakınsar* 20D/81: beg er yimin yeyin tip *sakınsar* sen tişinde tıdıglıg 35/122: s uşıkni *sakınu* körser 11/33: sarılma yürekim *sakınu* köreyin 11/91: *sakınu* yitinçsiz yoriğın 20G/229

san- düşün-, san-, zannet-.

- *sanmadın* kılınışda kin 33/3: aşnuça *sanmış* kerek 33/2

yañıl- yanıl-, (yolunu) şaşır-.

- *yañıldukta* çın burķanı köñül tiyürler 12/27: *yañılmadukta* köñülni ök burķan tiyürler 12/28: atyandık bolup *yañılmıslarığ* 10/82: barguluğ ortun yol *yañılmıslarınığ* 10/149: maņgusın *yañılsar* mağı ağıtlur 11/79: kişi *yañılsar* iş bütmez 35/26: işin kötüğün *yañılsar* tüğüş bolur 35/135

yaş- hata et-, yanı- (=yaz-)

- *yaşar* erki sen kaç 11/52: öni öni tsuy irinçü yaşuklar *yaştımız* 13E/140

3.4.2.2. Kılış Fiilleri

adırtla- farkı tespit et-.

- ot küyürdi altunuğ *adırtlağuluğ* belgü bar 35/53

añkar- anla-, sez-.

- abıpray yolın aşıp *añkaru* umañın 13E/143

bışrun- olgunlaş-, (öğretişi) özümse-, kemale er-.

- kirip *bışrunğalı* küseser 19B/20: *bışrunğu* tolpi tüzün yorığın birdeçi 13C/82: tözi üşmedin *bışrunğu* ol 20C/52: edgü nomlarta *bışrunu* 7/355: biz kigürüp kşan uçka *bışrunu* bilelim 13C/100: *bışrunu* ... tükeşer 20F/212

bil- 1.bil-, bilgi sahibi ol-.

- et'üzün *bil* şük tur 35/149: *bilig* bilgen ol erke 31/3: *bilgölügçe* kamağ nomta tuyunmış ödte9/42: bilig *bilin* ya begim 31/1: anın amtı tüzünlerim anı inçe *bilinler* 13F/165: tolu yarım ay sayu belgünü *bilip* 9/77: ürlüksüzin *bilip* alku nomlarlığı 25/9: bargu yoluğ *bilmedin* 7/333: iki kuruğ tözin *bilmedin* 7/394: kelüdin *bilmeñin* kevşenser 11/61: savlarnıñ açuñın *bilser* 11/5: alqunı *bilteçi* belgürzün 22B/28: alqunı *bilteçi* burқан қутın bulmaқları bolzun 24/7, 26/17: *bilü* uğusuz intraçal toorrқа uқşadı 9/47: uқа *bilü* umamaқtın ogatıp kaltımız 13E/133: uқа *bilü* mini körü yarlıkazunlar 18/34

2. öğren-, bilgi edin-.

- bodıçıntın algu boşğurup *bilgü* erür 13D/123: *bilgölüg* nomluğ antırını tigme 10/72: nıyama yamanı *bilgölüg* nomluğ 10/96: ötkürü *bilgeli* umamaқ öze 10/49

3. tanı-, bilip ayır-, idrak et-, seç-.

- қадирin *bildeçi* еşi үçün aziz can қurban қılдаçı 30/2

bilin- bil-, anla-, kavra-.

- bizni teg irinç tınlıqlar *bilinmedin* ... keltimiz 7/108

bükün- algıla-, farkına var-.

- ürlügsüz nomlarığ *bükünüp* 7/365

bürüt- hisset-.

- h uşıkni kavrayu *bürütgil* 11/41

ķavra- kavra-.

- h uşıkni *ķavrayu* bürütgil 11/41

ķolula- derin düşün-, düşünceye dal-, ilgi duy-.

- alķu ödte *ķolılap* sakınsar 20B/26: edģüti *ķolılap* körgü ol 20E/123: kimler sizni yañtaķıķa *ķolulasar* 15/19: *ķolılayu* ülgüleyü bulģuluģsuz 15/4: ķamağ orun sayu körser *ķolılayu* 15/52: mundağ yañın kimler sizni *ķolılayu* 15/54: yinçürü *ķolılayu* sakıñģu ol 20D/95

köñle- (bir şeyi derin) düşün-, gönöl geçir-.

- aşnuķına öñi bu savķa *köñleme* 35/103 (daha önce söylenen bu söze pek *aldırma*)

odun- (*gafletten*) uyan-, kendisine gel-, aydınlan-.

- *odunmıřlarnıñ* iligi uz kuğrulmış 9/49

ö- düşün-, hatırla-, idrak et-.

- köni *öğeli* bğüş urğıl oduğın sakın 12/17: ķasınçığımın *öyü* ķadğurar men 4/4: *öyü* evirür men ödü... 4/8: *öyü* ödikleyü tuğğalı tegimlig otuz biş 10/5: uşadı turķaru *öyü* ödikleyü 10/220: öz amraķımın *öyür* men 4/7

ödikle- hatırla-.

- *öyü ödikleyü* tuğğalı tegimlig otuz biş 10/5: uşadı turķaru *öyü ödikleyü* 10/220

öğretin- alıştır-, öğren-.

- alķu ödte olarķa iyin *öğretingü* üçün 16/43: *öğreğingü* evrişlerig öğkünüp alalım 13A/36: *öğreğingü* iki türlüğ işlerin işleyü 13G/194

örit- fikir besle-, oluşturun-, yarat-.

- birük kimler an başlayu bodıçıt *öritip* 13F/157: tutçı mançuşiri teg kut küsüş *öritip* 16/34: üstünki teg yig adruk küsüş *öritip* 16/46: küsüş *öritip* ol ödte 20D/114: bişinç qolulamağı *öritip* 20E/124: tip kut küsüş *öritti* tegindim 26/23

te- düşün-, tasavvur et-.

- atam kayda *ter mü* erki 29/2: aqam kayda *ter mü* erki 29/4: begim kayda *ter mü* erki 29/6: kayda begim *ter mü* erki 29/10

tuy- sez-, algıla-, farkına var-, aydınlan-.

- tuyenmişlar iliginiñ tuymağın *tuyalı* 13C/120: tuyu yumkı bir qalısız *tuyar* ödkürür 9/40: yintem arıq öz köñülüğ burqan tip *tuyğıl* 12/11: alp *tuyguluğ* onarguluğ erdükiñdin 15/64: yaba yirtinçüq bir yintem ider *tuymayur* 12/41: uqmaz *tuymaz* munuqlarıq qorqıdır siz 15/42

tuyun- anla-, idrak et-, aydınlan-.

- adruk uluğ *tuyunmağı* *tuyunayın* 16/24: *tuyundum* timek yoğıqa ol uluğ tıdıq 12/31: *tuyunğıluğı* bar erser tuyenmiş bolmaz 12/33: *tuyunğıluğı* yoq erser *tuyunmaq* bolmaz 12/34: *tuyunmaduqta* ol kıdıq bolur bu kıdıq 12/29: bilgülüqçe qamağ nomta *tuyunmiş* ödte 9/42: uluğ *tuyunmiş* simartı şiri atlıq 10/222: uluğ *tuyunmiş* bolmağım bolzun 10/295: uluğ *tuyunmiş* yoriğıq yaltrıdğı için 13C/87: ögin uluğ *tuyunmiş* men bolmağım öze 9/107: köni *tuyunmişqa* yükünür men 10/199

uq- anla-, idrak et-, bil-.

- *uqa* bilü umamağtın oğatıp qaltımız 13E/133: *uqa* bilü mini körü yarlıqazunlar 18/34: ol nomta eşidip *uqar* biz 7/136: yirtinçünün yilvi tül teg ertükin *uqğıl* 12/9: y... *uqmadın* 7/92: *uqmaz* *tuymaz* munuqlarıq qorqıdır siz 15/42

unut- unut-.

- uz öğlemiş öğ erigin *unıtip* saltımız 13E/134: *unıtmadaçı* umuğı inağı 10/221: köni tözin *unıtmışlarqa* 7/322: s uşikniñ savın *unıqtım* 11/89

ülgüle- (zihnen) hesap et-, ölçüp tart-.

- *ülgülep* neñ bulğıluqsuz edğı nom tapıp 16/38: qolulayu *ülgüleyü* bulğıluqsuz 15/4

3.5. Devlet

3.5.1. Devlet Kurma, Devletleşme

3.5.1.1. Oluş Fiilleri

başla- başa geç-, idare et-, yönet-.

- matyamarg yolça uz *başladaçı* 10/245: kara bodun *başlağuluğ* törü yorıdıp 9/84: kayuta yime kaçan erser *başlap* erksinip 9/86

begimsin- kendini bir bey olarak gör-, beylik tasla-, bey kılığına gir-.

- *begimsinmeyük* beg bolsar beltir sayu berge salur 34/5

erksin- hükmet-, hakim ol-.

- kayuta yime kaçan erser *başlap* *erksinip* 9/86

tüzül- barış yap-, anlaş-.

- ini içi *tüzüldi* tavarı telim 35/94

3.5.1.2. Kılış Fiilleri

evir- (töre) yönet-, evirip çevir-.

- kiñ teriñ yig nomluğ tilgen *evirür* ıduklar 13G/182: қаңларımız nomluғ tilgen *evirürke* 21/6

ıd- düzenle-, tertip ve tanzim eyle-. (=it-)

- bun orunı birer қоғта бүдүрү *ıdelim* 13C/104

tut- yurt tut-, yerleş-, yönet-.

- busuş қадғу иг ағріғлар орнағ *tutқалır* 35/112: амтқına тұрқару ішін тораң *tutғıl* 35/104

3.5.2. Devlet Düzeninin Bozulması

3.5.2.1. Kılış Fiilleri

ıçgın- (töreyi) elden çıkar-, bırak-, kaybet-.

- ayatakı erdinini *ıçgınıp* salma 12/14

3.6. Politika, Diplomasi

3.6.1. Oluş Fiilleri

alkın- (topululuk, halk) ortadan kalk-, yok ol-.

- alku tınlığ *alkınmasar* abamu bolgınça 13B/46: *alkınmaz* mu erti tınlıklar 7/140

arı- hukuki değerini kaybet-, gücünü yitir-.

- tuymak tuymamak *arısar* ol bolur sıdığ 12/32

birik- birleş-, bir ol-, ittifak yap-.

- iki köñül *birikdi* 35/94: iki köñül *birikip* altun itig ilginde tutğay sen 35/126: adğağlar köñül birle *birikser* 20C/63: *birikişip(?)* bir orunta birkerü erelim 13C/84

iliş- bağlı ol-, itaat et-.

- xorılmaqsız çın menjike komıdu *ilişelim* 13C/72

su- itaat et-, teslim ol- .

- ayıbsız tişike er boyunın *sumış* kerek 33/18

tüzül- tertip edil-, düzenlen-.

- dört yınak *tüzülti* köñülünçe 35/85

3.7. Askerlik, Savaş, Kahramanlık

3.7.1. Oluş Fiilleri

iltiş- kavga et-, münakaşa et-, itiş-.

- *iltişmiş* kişiler köñülü takı teriñ 35/127

kaç- kaç-, koş-, uzaklaş-.

- yögürü *kaç*a biş yollarta yük yüte yalkıkıp 13D/126: *kaçar* ol mintin özi 11/44: öñ başlap adķangularķa biligler *kaçar* 12/1: l uşikniñ lalanı *kaçdı* 11/135

kurtul- kurtul-.

- tört uluğ emgekde *kurtulalım* 5/4

oz- kurtul-.

- eşitip igtin ağırtın *ozayın* 26/21: *ozğalı* köñül turğurtı 7/328: kamağ adatın *ozğay* sen 35/120: *ozğu* kutrulğu yol yınakığ 7/135: kórķınçığ sansartın *ozğu* öze 7/363: adalığ orunlartın *ozğuluğ* 7/357: bu adatın *ozğuluğ* 35/16: alp erti sansartın *ozğusı*? 7/40: yalınayu turur tamutın *oztılar* 7/348: alp adalarıntın *ozzunlar* 7/419: köçer barır yırtınçünñ yolındın *oşalım* 13C/68: törümeniñ *oşğusıña* soķa al altağı 13G/198: *oşup* oşeliksiz yolta ornanıp turup 9/50: özüm *oşup* oşğurayın öñilerig 14B/28

ökleş- didiş-, vuruş-.

- biş yek talaşur üç üzüt *ökleşür* 35/21

sançıt- yenil-, delin-.

- bu ırķ kimke kelser süde erser *sançıtur* 35/51

tez- kaç-, koşarak uzaklaş-.

- ayığ sakıñguçılar *tezdi* 35/97: tñdüş kerişte *tezgl* 35/38

tñdüş- didiş-, kavga et-.

- iki köñül karıştı *tñdüşgülüg* emgek bar 35/53

utrun- karşı gel-, muhalefet et-.

- saña *utruntaçı* kişiler ançulayu bolur 35/40

yarsmalaş- karşılıklı savaş-.

- yıllık ajuntakı tınlıqlarığ *yarsmalaş* ... 7/47- 48

3.7.2. Kılış Fiilleri

artat- (kuralları) boz-, zedele-.

- il içinde tevlig kürlüg buyruk bar işiğin küçüñin *artatur* 35/48

at- at-, (ok) at-, fırlat-.

- namlayu *atıp* tuunu 11/86: ya qurup ok *atqalır* 35/110: dantırvıd *adğu* ol közin 11/72

basıt- baskına uğra-, basıl-, yenil-.

- kişi küçi qorasar yat kişiğe *basıtur* 35/43

bastıq- bastırıl-, maruz bırak-.

- *bastıqmış* köñülke özi 11/100

birgese- kırbaçla-, kamçıla-.

- qağal bergen urupan *birgeseyür* tiyür 6/17

boşu- serbest bırak-, salıver-.

- etüzümizni küzediñ üzütümüzni *boşuñ* 2/7

bulğa- bulandır-, karıştır-.

- tağ içinde iki yek bar ögüñin köñülünin *bulğayur* 35/48

egir- (etrafını) çevir-, sar-, kuşat-.

- ig tuğa *egirdi* sini emgetgeli 35/14: yek içkek *egirür* 35/30

ild-/ilt- götür-, sevk et-, öncülük et-.

- alıp *iltkelir* mini tamuğa 17/14: edgü nırvanğa yakın *ilttiñiz* 7/116: yiđe uduşu kölüngüler yolınça *ildür* 9/64

ozğur- kurtar-, serbest bırak-, çıkar-.

- biş ajunuğ ırkletip *ozğurtuñuz* 7/106: tünerig tamutın tözüni *ozğurtuñuz* 7/144: ayığ kılınçlıg şımnı iligintin *ozğurtuñuz* 7/148: *ozğurtuñuz* sansartın 7/312: özüm oşup *oşğurayın* öñilerig 14B/28: açığ emgektin *oşğurdaçı* 10/45: ölür toğar bu sansartın öntürür *oşğurur* 13D/131

süle- asker çıkar-, ordu sevk et-.

- birük sü *süle(mek)* atlıg ırk kelser 35/24: sü *süleser* yir telinür 35/25

tart- çek-, zorla çek-, sürükle-.

- tünerig tamuğa *tartar* tiyür 6/13: sunmış iligi öze *tartıp* taşkarıp 10/227: kaltı kum öze kudu *tartıp* işi ködügi bütmeşük teg 35/40: yırçileyü bu sansartın *tarđıp* taşkarıp 9/61: ilip *tarđıp* kie bitmiş boldum asıg tutuñ 15/93

teşgür- kov-, bozguna uğrat-. (=tezgür-)

- igid sakınçlıg yad yağılarig ırak *teşgürü* kaçurmak öze 10/235

tıd- engelle-, önle-.

- kün ay yaruñın *tıda* katıgılanur 35/20: *tıdmatın* ol özlüglerig taşırdı irinçekep 13A/38: yintem ayıgta yaratınatçılarıg *tıdtıñız* 7/155

tit- bırak-, serbest bırak-.

- sudmış yarça *tittiñiz* ayıg kılınçlıglarıg 7/229

tut- ele geçir-, yakala-.

- tamudağı yekler *tutar* tiyür 6/15: berklig yek içkekler il *tutkalır* 35/112: tanmış üzütüg *tutupan* 6/7: tanmış üzütlerig *tutupanın* 6/12

uduz- sevk et-, ilet-.

- arıamarğ yolça *uduztaçı* 10/83: yiğe *uduşu* kölüngüler yolınça iltür 9/64

ur- okla vur-, yarala-.

- min k... bergen *urupan* birgeseyür tiyür 6/17

ut- galip gel-, yen-.

- yintsikmetin şımnularka nışvanıg *utğıl* 12/10: örlettürmedin *utmış* yavaldurmuş 10/253: yintip kamağ şımnularıg *utmış* at almışıg 13A/26: kalısız tüz uz idilip *utmışlar* ul sayu 13C/74: tuyu yapa üç ödteki ol kamağ *utmışlar*: 13C/117: anı tuta *utmışlar*ka ayayu tapınıp 13A/14: *utmışlarnıñ* vışayı buda avatansaka 13A/1: alku üç ödki *utmışlarnıñ* yoriğları 16/21: *utmışlarnıñ* añ uluğ oğlı bolmış 16/25: *utmışlarnıñ* uluşına kirü bileyin 21/4: *utmışlartın* oğatmayu uşadı yolukup 13C/85

yiged- galip gel-, üstün gel-, başar-.

- özi süñüşte *yigedmiş* atlıg 10/254

3.8. Yerleşim, Yurt Tutma

3.8.1. Oluş-Kılış Fiilleri

bod- (dünyadan) göç-. (bkz. Kaşgarî bud-.)

- çambudivipte *bodğu* ol 11/110

kon- kon-, yerleş-.

- kuğu kuş uçtı köliñe *konmaz* 35/145

köç- göç-, göçebe yaşa-.

- *köçer* barır yirtinçünün yolındın oşalım 13C/68

olğurt- oturt-.

- tarazuk içinte *olğurtur* tiyür 6/8

ornan- yerleş-, yerleşmiş ol-, otur-.

- oşup öşeliksiz yolta *ornanıp* turup 9/50: teñridem kut buyan utmak yigedmek kentün *ornantı* ödünge 35/2: etüzünge ayağ çilteğ *ornanu* birti 35/82

ornaş- birlikte yerleş-, otur-.

- nırvanlıg orunta edgüti *ornaşmış* 10/102

ornağ- yerleştir-, oturt-. (=ornat-)

- tolp yirdinçüg tuyunmakta *ornağayın* 14B/24

3.9. Etkileşim, İletişim

aya- saygı göster-, hürmet et-, saygılarını sun-.

- erdemlig kişilerig *ayağıl* 35/49: *ayap* klep alķu dte inanur men 14A/4: şarırığ *ayayu* řakımunıķa ykn 11/145: anı tuta utmıřlarķa *ayayu* tapınıp 13A/14: *ayayu* saķınmak mekig 19B/16: *ayayu* ķut ķolunu teginip 20C/76

baķ- bak-, gr-, dikkatli bak-.

- yümçigsizin tir *baķa* körüp ķangusuz 9/97: yakın *baķıp* lglençsiz yaruķluđķa 16/79: sürisin *baķmıř* kerek 33/6

eşidil- işitil-, duyul-, dinlenil-.

- yıl iyin *eşidilür* kzki ıgaç yanķısı 35/93: yayığu ayıđlıđķa yarağsız *eşidser* 11/51: antağ *eşidr* inçe tip 20E/147: inçip *eşidr* taņlançığ 20E/155: on ķat ķas oyun yanķısı *eşidlr* yorisar 35/70

kel- mesaj gel-

- ķadır ķatđı ķatıđ sav yügerü *kelti* sknde 35/12

kilileş- sınır çiz-, söz ver-, söz birliği yap-.

- kin sonķısın kılmađuķa *kilileşelim* 13A/20

krş- görüş-, birbirine rastla-.

- miņ bança ıraķ barmış kişiler birle *körüşgey* sen 35/126

tn- yalvar-, rica et-, (hediye olarak) say-, sun-, arz et-.

- *tnr* biz kn ay teņrike 2/2: *dnr* men küdenleyü tınlığlarığ 14B/26: munçaķıa ögdi şlok *dnr* men 15/81

sözleş(mek) birbiriyle konuşma, tartışma.

- praşva ķılı *sözleşmeklig* 10/124

tuş- rastla-, buluş-.

- *tuşayın* siziñe maytri 17/4

tüzül- anlaşma yap-.

- ini içi *tüzüldi* tavarı telim 35/94

3.9.2. Kılış Fiilleri

açın- açıkla-, itiraf et-.

- kintsü münlüg yaşığlarığ kiñürü *açınıp* 13A/19: özüm amtı *açınur* men yadınur men 18/41

ağzan- (söz) söyle-, ezbere oku-.

- *ağzanıp* miñ küün tükel yaqturup 26/8: *ağzanmış* savıñ edikdi altun kümüş teg 35/100

alda- aldat-, kandır-.

- allıg çevişlig kişiler *aldayu* turur 35/19: yağı yavlağ *aldayur* 35/30

alqa- öv-, methet-, takdis et-.

- ağızınta sizni öge *alqayu* 7/198

ay- de-, söyle-.

- *aya* körkitü birelim 20D/107: tumanlıg yekler *ayar* tiyür 5/12: *ayığlı* savıñnıñ adırtı yok 35/60: tağı ne *aymış* kerek 33/24: a...larnıñ *aymıştağıça* 18/11: *ayu* sözleyü birelim 19B/18

ayığla- kötüle-, horla-.

- arış arıg çın nom tözin *ayığlap* irtimiz 13E/144: ülgü teñ urup *ayığlap* tanıp olarta 18/21

ayt- sor-, danış-

- ... *aytur* tiyür 6/1

belgürt- ortaya çıkart-

- turum ara yuz koltı et'üz *belgürtüp* 16/62: ayı uluğ arduğ körkle et'üz *belgürtür* 9/12

biltür- haber ver-, bildir-.

- avış tamu emgekin *biltürtünüz* 7/127

boşgur- öğret-, okut-, yetiştir-.

- bodıçıtnıñ alğu yañın *boşgurup* bilgü erür 13D/123

eşid-/ışid-/eşit- işit-, dinle-.

- *eşidgeli* erte yarağlıg 20E/153: ol nomta *eşidip* ukar biz 7/136: teñriniñ bitigin biz *ışidelim* 5/2: ... *eşitgülüg* ünler eksi ünler(?) 16/7: bu yarlıkıñızın *eşitip* 7/406: *eşitip* igtin ağrıgtın ozayın 26/21

evir- 1. yardım rica et-, müracaat et-.

- anı üçün siziñe *evirtim* 17/15

2. (sevabı) yönelt-.

- öge yükünmiş buyanımnın *evirer* men 9/105: onunç buyan evirmekig *evirü* birelim 13A/44

evirt- çevirt-, yönelt-.

- yig üstünki nomluğ tilgen *evirtgü* küsüşin 13A/27

ıd- mesaj ilet-.

- sarvadyan biligni tapmış erser savında *ıdzunlar* belek 11/96

ir- yer-, eleştir-, kına-.

- özni ögüp yağnı *irip* ölmigü azlanu 13E/137: arış arıg çın nom tözin ayıglap *irtimiz* 13E/144

isde- iste-, sor-, araştıır-.(= **istä-**)

- sudanı başdıñlıg edgü erenlerin sora *isdeyü* tilegülügi 10/139

ķandur-/ķantur- 1. (arzu susuzluğunu) kandır-, teskin et-.

- suvsuşın *ķandurup* öğirtgölüği 10/141

2. (isteği) yerine getir-.

- küsemiş küsüşüğ top *ķandurtaçı* 10/197: *ķanturęu* üçün tınlığların ęop küsüşlerin 9/87: alķu küsüşlerig *ķanturdaçı* 22B/7: tiliklerin küsüşlerin *ķanturu* birgeli 13A/39: ķamaę tınlığ küsüşlerin *ķanturu* uyur 16/104

3. (istekler) doyur-, tatmin et-.

- küsemiş küsüşüğ top *ķanturdaçı* 10/272: çiçe eğsüksüz küsüş *ķanturur* 10/280

ķol- (*dini*) iste-, dile-, yalvararak ricada bulun-.

- anı üçün baķşılartın yağ kip boşuğ *ķol* 12/56: ölüm ķut *ķolupan* bulmaz tiyür 6/20: ķut ķolur biz teğrime 2/5: kıv *ķolur* biz yaruķ teğrilerke 2/8: ķut *ķolur* biz siziğe 7/429: ķorum öķüş asığlarığ *ķolur* sen birgeli 13C/69

ķolun- (*dini*) yalvar-, niyaz et-, dile-, iste-.

- ķut *ķoluntılar* tözüğü 7/361: öğdi sözlep tapığ tutup öz boşuğ *ķolunu* 13G/190: ayayu ķut ķolunu teğinip 20C/76

ķör- gör-, bak-, (olarak) gör-, dikkate al-.

- kaçan erser olururın ķamagun *ķörelim* 13C/76: sarılma yürekim saķını *ķöreyin* 11/91: amuga-ęarşını ķuruęsuz *ķördeçi* 10/86: burķanlıę kün teğrig *ķörgeli* 7/110: munılayu *ķörgeli* neğ umasar ma 15/55: yintem *ķörgeli* küseser 20D/91: artuķraķ *ķörgeli* seviglig 20E/166: abıta burķan... *ķörgeli* 20F/208: altı ķapıęça içtin *ķörgil* ķöşüngey yig yol 12/58: küntemek tı sizni *ķörgü* üçün 7/196: adın kişi tişi öze et'üzün tegre *ķörser* 35/147: ig tapa *ķörser* bağırtın tepremiş ig ol 35/148: ig ağrığ oğrınta *ķörser* sen 35/13: ig tapa *ķörser* sen eğ öğedmeki alp 35/58: ig tapa *ķörser* sen törü yavız 35/72: begtin işidin *ķörser sen* savķa kirkelir sen 35/113: iltin ķantın *ķörser* sen alķamakķa tüşkelir sen 35/113

ķurtęar- kurtar-, nihayete erdir-.

- ķörünüęme ay teğri siz bizni *ķurtęarię* 1/10

küse- dile-, iste-, arzu et-.

- oyı kirkü uz arıdğu umunğu *küsegü* 13C/114: uqşadınçsız edgü dıntar bolğusun *küselim* 13C/80: *küsemiş* küsüşüg top qandurtaçı 10/197, 10/272: öz öz *küsemiş* taplarınça toğmaqları bolzun 27/4: *küsemiş* küsüşün qanmaz könlün saqınçlıq 35/117: *küsemiş* küsüşün qantı 35/129: qaguşguluğ künni *küsep* 29/11: kirip bışrungalı *küseser* 19B/20: yintem körgeli *küseser* 20/D91: azuça kimler *küseser* 20F/207: ırı oğul *küseser* bultuñ 35/8: *küseserler* tınlıqlar 7/382

oqı- oku-, ezberden oku-.

- ayayu *oqıp* açzun tip 22B/10: bulfayız urdu qalem *oqırlar* ... 32/14

oqıt- okut-, anlat-, bildir-, öğret-.

- ... kılınç tüşin *oqıttıñız* 7/23: köñülinteki yig nomuğ *oqıttıñız* 7/123: i... adırtın *oqıttıñız* 7/308: öz tözlerin *oqıtıp* 7/63: yilvi teg ök tınlıqlarqa *oqıdğalı* 15/71: ıduq kirdü quruğug *oqıdtaçı* bu şlokı 15/92: una anı iyin kezigçe *oqıdu* sözlelim 13A/4: oğrap edgü umuğ bolğu *oqıdu* nomlağı 13C/113

ög- öv-, methet-, sena et-.

- ağızınta sizni *öge* alqayu 7/198: *öge* yükünmiş buyanımız tüşinte 7/421: *öge* yükünmiş buyanımın evirer men 9/105: tañ teñrig *ögelim* 1/6: birer burqan edgülerin ür ödün *ögelim* 13A/12: tutçı *öger* men üzüksüz 17/2: üç ödkı burqanlarqa *öggü* külegü 16/45: muñadınçığ *öggülüg* siz anaçım a 15/80

ötle- fikir ver-, öğüt ver-.

- uz *ötlemiş* öd erigin unıtıp saltımız 13E/134: uz yaraşı *ötleyüri* qop erişleri 9/94

sözle- söyle-, konuş-, anlat-.

- alqış başık *sözlegüg* 7/401: una anı iyin kezigçe *oqıdu* *sözlelim* 13A/4: ayı öküş ad belgüler öze atıru *sözlemiş* 13E/141: *sözlemiş* savıñ tüdüşlüğ 35/29: una amtı bu qut qolonuçug *sözlemişniñ* 16/105: ögdi *sözlep* tapıg tutup öz boşuğ qolonu 13G/190: törüsinçe tilte *sözlep* köñülte tuğzunlar 13G/200: alqu ödte *sözler* uçün kentü özüm 14B/29: qavırıp töküp *sözleser* bolmış bolmaduq 18/23: kişi *sözleser* sav alqınur 35/25

tapla- onayla-, kabul et-, tanı-.

- sini kamağun *tapladı* beg kılğalı 35/65: birkerü yumkı bu yañlıg *taplayur* men 16/5

ti-/ te- de-, söyle, içinden düşünerek de-

- m uşikke segreyin *tidim* 11/73: ne *tigü* ol anı teg erig 11/140: anuk buzı suv *timetin* arşıkip kalma 12/16: savın inçe *tir* 35/34: ma uşikni manılıg *tirler* 11/151: maran mışanani mañgal *tirler* 11/153: manu levkünni mantılmış *tirler* 11/157: barayın *tiser* baş amrakım 4/10: kireyin *tiser* kiçigkiem 4/13: atam kayda *ter* mü erki 29/2: ağan kayda *ter* mü erki 29/4: begim kayda *ter* mü erki 29/6: kayda begim *ter* mü erki 29/10

tile- dile-, arzu et-, iste-,

- tevlig körlüg tapıgçı tağdın turup ... *tiler* 35/121: teñri kannañ kavudı küntün turup yığ *tiler* 35/121: kaqqa yarağlıg katın *tiler* 11/43: ed tavar *tiler* tapdıñ 35/8: çandik çalpak evig tiğip öñüşüg *tileyü* 13C/91

ula- ilet-, aktar-.

- uz nomlamış edgü nomın *ulayu* bek tutup 13C/86: toğum *ulayur* mışvanı kılınçlıg 10/56

üle- bölüşdür-, paylaş-.

- adınlarğa yumkı *ülemiş* ağır buyanlarımız küçinte 22B/15: adınlarğa *ülemiş* buyan küçinte 26/9

yarlıqa- buyur-, lutfet-.

- ayu *yarlıkdıñız* olarğa 7/404: siz *yarlıkamış* yarlıkıg 7/339: yükünür men qop köñülin alu *yarlıqañ* 9/103: adırtlıg körkitü *yarlıqap* 19A/9: atırdlıgsız *yarlıkar* siz amrançıg a 15/25: kamağlıg siz anası siz *yarlıkar* siz 15/29: esirkençsizin üleyü *yarlıkatıñız* 7/223: suyrqayu irinçkeyü *yarlıktıñız* 7/231: yaruk teñriler *yarlıqazın* 4/16

yirçile- rehberlik et-, yol göster-.

- *yirçileyü* bu sansartın tarđıp taşkarıp 9/61

3.10. Evlilik

3.10.1. Kılış Fiilleri

al- kız al-, evlendir-.

- yaşı kiçig *alğanlarım* 28/11

3.11. Cenaze

3.11.1. Kılış Fiilleri

yağtur- (*mum*) yaktır-.

- ayayu yüz on küün *yağturup* 22B/14: ağzanıp miñ küün tükel *yağturup* 26/8

3.12. İş, Hizmet

3.12.1. Oluş Fiilleri

işle- işle-, çalış-, yap-.

- eneyü öz *işlegü* işin ertürü tükedip 13A/29: bularğa iyin ögirmekig bodulu *işlelim* 13A/24: anta basa utlı yangı *işlemiş* kergek ol 13F/156: turğaru ol işlerig tolguru *işleyin* 16/36: ozaķı bu tokuz türlüğ işlerig *işleyü* 13A/43: ögreğingü iki türlüğ işlerin *işleyü* 13G/194: burğanlar işin *işleyü* 20F/194

kağığlan- gayret et-, çabala-, uğraş-.

- kirtü törülerte *kağığlanu* 7/350: arığ nomlarta *kağığlanu* 7/358: kün ay yaruķın tıda *kağığlanur* 35/20: edgü kişiler yolın kese *kağığlanur* 35/20

kılın- bir iş için uğraş-, icraate gir-.

- intki yarağ *kılınğu* üçün inilü yalvaru 13E/146: öñdüñki kılınçlarımın kşantı *kılınıp* 18/47: ne ada bolğay sini birle uluğ *kılındaçı* 35/123: beg bolğalı *kılıntıñ* yarlıķıñ yorımaz 35/28: *kılıntuk* sayu iş büter 35/95

tur- bekçilik, muhafızlık yap-, nöbet tut-.

- belde *turğan* biş on oğlan 29/5: katta *turğan* kaç ol oğlan 29/9

yara- yara-, faydası ol-.

- kamağnıñ qanıña yara 11/20

3.12.2. Kılış Fiilleri

işlet- işlet-, fayda sağla-, başkası için faydalı ol-

- adınlarğa asıǵlıǵ işig *işlettiñiz* 7/146: tegimligçe işlerig *işlettiñiz* 7/151: turuǵ edǵı kılınçlıǵ ıǵlarıǵ *işlettiñiz* 7/164: tapıñça alıp *işletgil* yinik edǵı lalarıǵ 35/87

küzet- gözet-, koru-, kolla-.

- *küzet* ... 7/171: aşnuğan ırgürü etüzünin *küzet* 35/114: siz bizni *küzetin* 1/8: etüzümizni *küzetin* 2/6: ... k.-ip 7/303: *küzetmişçe* ... ıçanıp 7/341: etüzünin *küzetser* sen 35/33: ... *küzetün* 7/427

tegşin- (bir amaç uğruna bir yeri) dön-, dolaş-. (=tegzin-)

- qoptın sınar uluş sayu qotmañın *tegşinip* 13C/70: altı yollarta *tegşinü* turur 10/43

3.13. Ad, Unvan

3.13.1. Oluş Fiilleri

ataqımsın- ünlü olmaya çalış-, kendini ünlü göster-.

- *ataqımsınmayuq* atıǵ bulsar art sayu mayaqayur 34/5

atan- ad al-, adlandırıl-.

- utlı yangı kılmaş bolur uluǵ er *atanıp* 13F/164: *aqantaçı* sekizinç bilignin 20D/101: arya avalukdaişvarı *aqanur* 20C/68

begimsin- kendini bir bey olarak gör-, beylik tasla-,

- *begimsinmeyük* beg bolsar beltir sayu berge salur 34/5

soruq- ünlü ol-, aranılan ol-.

- *sorukmış* bilginke yükünür men 10/231

3.13.2. Kılış Fiilleri

ata- (adını) zikret-, ad ver-.

- adağın yorıp sizni *atayu* 7/197: atıñ *atayu* küt kıv özin kelti 35/83

ti- adlandırıl-, adlı.

- bağ kusuğ *tigli* kkir yolatmaqsız 10/202: biratya *tigli* manı sinte tip birgil aña 12/23: oñ tegzinçlig yaltrıdur tuğruğ *tigme* 9/53: bilgölüg nomluğ anıray *tigme* 10/72: anasırava tıtu *tigme* 10/130

3.14. Yasa, Ceza

3.14.1. Kılış Fiilleri

bir- (ceza) ver-.

- yaman sakınsañ eşinke uğan sezañ *birdeçi* 30/8

kındur- cezalandır-.

- usal sımdağ tınlıglarığ *kındurur* siz 15/43

kısğar- gücünü kır-, haddini bildir-.

- kırmalayur şımnı küçin *kısğaru* kórkıdıp 13C/111

kişe- köstek vur-, bağla-.

- uşun ödün tapıg kılgu uşatı ür *kişegü* 13C/115

sok- sok-, (cehennem) içine at-.

- amrağ isig özin üzüp ölümke *soqmış* 18/3

3.15. Sanat

3.15.1. Resim, Bezeme

3.15.1.1. Kılış Fiilleri

bedize- süsle-, beze-, resmet-.

- küçeyü *bedizegeli* umunmuşın körgü üçün bitidim 12/63

ıd- süsle-, donat-, beze-. (=it-)

- yaba yırtınçüg bir yintem *ıder* tuymayur 12/41

ıdıł- süsle-, süslü ol-. (= itil-)

- vaydurı erdinin *ıdıłmış* qarşıta 11/25

3.15.2. Yapı, Konut, Mimari

3.15.2.1. Kılış Fiilleri

ornağ- yerleştire-, oturt-. (=ornat-)

- tolpe yırdınçüg tuyunmakta *ornağayın* 14B/24

tık- dik-, toprağa çak-, kur-.

- bilge biliglig şatu *tıkıñız* 7/105

yap- yap-, kur-.

- tuyu *yapa* üç ödteki ol kamağ utmışlar 13C/117

3.15.3. Yazı, Yazıt, Şiir

3.15.3.1. Kılış Fiilleri

biti- yaz-, yazı ile doldur-, kopya et-.

- küçeyü *bedizegeli* umunmuşın körgü üçün *bitidim* 12/63: ança *bitilim?* bitigde 11/2: ilip tarđıp kie *bitimiş* boldum asıg tutuñ 15/93

bitit- yazdır-, yazdırt-, kopya ettir-.

- bu nom erdinig *bititmiş* buyan edgü kılınmış 22A/1

ingur- kaleme al-, manzum hale koy-, manzum hale getir-.

- kalım keyşi koşuğka *ingurmuş* şlok 16/111

intür- nazma geçir-, manzum hale getir-.

- talulap yığıp men kki kki takşutka *intürü* tegindim 19B/14

koş- şiir yaz-, nazmet-, (harfleri) ekle-, birleştir-.

- çarıtıg *koşayın* tip tapı bolsar 11/103: ança munça yığıp *koşdum* bıratya şiri 14B/31: atlıg ögdig bıratya şiri takşut *koşdum* 15/89: buyan küsüş öze *koşmuş* takşut başladı 9/8: iniş ödtekilerke ulalzun tip sakınçın *koşmuş* 15/91

tik- yazıt, sancak, tuğ dik-.

- idiz uçruğluğ tuğ örü *tikip* 10/233

tiz- (harfleri, sesleri) diz-, sırala-.

- uluğ kölungü sudurta uz *tizip* nomlamış 13A/2

tokı- (kazık, direk) çak-.

- yirde kazıguk bekürü *tokıyın* tiser sen yantıru adalıg 35/122

ur- yaz-, çizerek yazı yaz-.

- bulfayız *urdu* kadem *okırlar* 32/13

uşikle- hecele-.

- k *uşikleyü* kua alu arıl 11/17

3.15.4. Ses, Melodi

3.15.4.1. Oluş Fiiller

keñren- söylen-, yakın-, homurdan-.

- una astıñ *keñrengy* sen çimedme maña 12/55

tikileş- karşılıklı fısılda-, mırıldan-.

- til talaşur çasut yonag *tikileşir* 35/55

ulı- yakın-, inle-.

- ı ıgaç kutı *ulıyur* tiyür 6/5

3.15.4.2. Kılış Fiilleri

eğiz- müzik aleti çal-, çınlat-, tınlat-.

- urı tenriler olarta oyun *eğizü* turmışın 20A/8

ünte- seslen-, çağır-.

- *üntedeçi* til ağız tapğay 35/77

3.16. Kozmogoni, Din, İnanç

3.16.1. Oluş Fiilleri

arı- (*dini*) arın-, temizlen-.

- *arımış* köñüllüg kutluğlar 7/313: saşmadın *arıyın* tip saķıngul 20G/231: köl suvının lınhuası teg yuklunçsuz *arıyu* 13C/65: ökünü *kaķınıu* *arıyu* siliyü kiğerip tükeğip18/48: yükünmiş sayu *arızun* 7/11: *arızun* alķınzun kşantı kılıp bolzun ertgölüg 18/54

baça- oruç tut-, (orucu) koru-.

- öglüg kişi istim tutçı yaşmaksız *baçar* 12/3

bağtaşın- bağdaş kurarak otur-, Paryanka durumunda otur-.

- aşu yime ol kañımız *bağtaşınıu* 9/13

çaķşapıt küzet- dini emirleri yerine getir-.

- kirtü çaķşapıtıg *küzetdi* 7/352: ağız arıgın ermek çaķşapıtıg *küzetü* 7/360: yazınçsızın ermek çaķşapıtıg *küzetü* 7/347

kaqın- tövbe et-, pişman ol-.

- ökünü *kaqınu* arıyu siliyü kiğerip tükeğip 18/48

qılıl- yaratıl-, doğ-, vücut bul-.

- anta basa qut qolunmaq küçinte *qılılmuş* 13A/15

kirtgün- inan-, iman et-.

- *kirtgünmedin* tıldağ töşke kiç ödün yığılmış 13A/17: birtem *kirtgünüp* tuğğıl ye mü sizinme maqa 12/22

nomlağıl- vaaz veril-, vaaz edil-. (=nomlatıl-)

- uğan arşı öze uz *nomlağılmış* 10/291

ötün- yalvar-, dile-.

- *ötünür* biz kün ay teŋrike 2/2

sili- (*dini*) arın-, temizlen-.

- ökünü *kaqınu* arıyu *siliyü* kiğerip tükeğip 18/48

süzül- (*dini*) temizlen-, arın-.

- ol yirtinçü yulalarıŋa arıg *süzülü* 18/37: birtem kirtgünçin *süzülüp* 20E/125: ağılıp öner *süzülüp* 20E/139

tapın-/ tapun- tapın-, ibadet et-, kulluk et-.

- qaŋımız burqaŋka qıa birle *tapın* 11/19: tört ilig teŋrilerke *tapınalım* 5/3: ş tokıyu şeker teg *tapıŋu* ol 11/143: qop ödlerte *tapıŋuluğ* tayaqı siz 15/69: anı tuta utmışlarqa ayayu *tapınıp* 13A/14: bulığlayu tapıg öze *tapınur* men 14A/8: tünerig yeklerke *tapınuğmalar* 5/7

tuşğur- (*dini*) emirleri yerine getir-.

- şat paramıtıg şaşımsız *tuşğurup* 11/149: tolqı tüzün yorıgın yime tolgurup *tuşğurup* 13C/119

törüt- yaratıl-, meydana gel-.

- yirtinçke umuğ inağ *törüttünüz* 7/153

yinçür- eğil-, secde et-, ibadet et-.

- *yinçürü* töpin yükünür biz 7/413: *yinçürü* yükünü teginür biz 7/433: *yinçürü* kolulayu sakıngu ol 20D/95: inanu *yinçürü* yükünüp 20G/236

yükün- (dini) tâzim et-, eğil-, secde et-.

- asra köñülin *yüküngeli* 7/6: ayançañ köñülin *yüküngü* 7/3: yügerü kin umuğuña *yüküngü* törü erip13D/128: *yükünmiş* sayu arızun 7/11: öge *yükünmiş* buyanımız tüşinte 7/421: otuz beş burқанlarқа *yükünmiş* üçün 10/292: *yinçürü* *yükünü* teginür biz 7/433: şarırığ ayayu şakımunıқа *yükünü* 11/145: brahmanı atlıgқа *yükünür* men 10/127: ayağқа tegimligke *yükünür* men 10/135: suv teñrisiñe *yükünür* men 10/143: baqşım siziñe *yükünür* men 10/151: çavıqmış küülügke *yükünür* men 10/159: teñrim siziñe *yükünür* men 10/167: yarutdaçıқа *yükünür* men 10/175: burқан қutıña *yükünür* men 10/183: nayaka yırçike *yükünür* men 10/191: ataçım siziñe *yükünür* men 10/263: tüpkerü tuymışқа *yükünür* men 10/271: kütiðmiş çoğluğқа *yükünür* men 10/279: çın sala söğütke *yükünür* men 10/287: *yükünür* men bilge bilig paramıt қutıña 15/1

3.16.2. Kılış Fiilleri

arıt- (dini) temizle-, kirden arındır-.

- kılılmışça kılınç küçin kıra alqıp *arıtıp* 13C/109: oyı kirkü uz *arıdğu* umungu küsegü 13C/114: anı birük kimler tudsar *arıdur* kılınçığ 13F/170

añıttır- önünde eğilerek selam verdir-, baş eğdir-, secde ettir-.

- ❖ tolp sansarığ siziñe *añıttırtıñız* 7/161

bir- güç ver-.

- қара yırke kirginçe küç *bireli* tip 11/165: küçlüg piriştiler küç *birzün* 4/19: yarışu küç *birzün* saña 11/56

bul- kutsan-, tanrı lütfuna eriş-.

- abıta burқан қutın *bulayın* 22B/44: burқан ... arhant üç түrlüg қutuğ *bultaçı* 18/13: arhant қutın *bultılar* 7/316: tözkerinçsiz burқан қutın *bultuñuz* 7/142: utğuraқ burқан қutın *bultuñuz* 7/216: tıdıғsız burқан қutın *bultuñuz* 7/220: burқан қutın *bulup* 25/12: burқан қutın *bulzunlar* 23/14

nomla- (dini) vaaz ver-, bildir-, konuları açıkla-, kanunları öğret-.

- örgüt tuğçı köni kirtü n. *nomladaçı* 9/106: pradan kılgu tip *nomladaçı* 10/121: oğrap edgü umuğ bolgu okıdu *nomlağu* 13C/113: tegintürgü tutdurğu üçün köni nom *nomlalım* 13C/96: yindem ermez *nomlamakı nomlamazı* 15/73: uluğ kölüngü sudurta uz tizip *nomlamış* 13A/2: uz *nomlamış* edgü nomin ulayu bek tutup 13C/86: aça adıra *nomlamış* 19A/10: ıduğ *nomlamış* nom üni 20E/154: evangliun nom retnig *nomlap* kodtuñuz 7/134: arıg nomuğ *nomlap* kodmasar 7/138: örgüt *nomlap* ür turzun tip ödügçi bolzunlar 13G/192

tut- dini emirleri yerine getir-, koru-, izle-

- anı *tuta* utmışlarğa ayayu tapınıp 13A/14: anudara öşeliksiz tapıgıg *tutalım* 13A/16: tuğgu bodı yoriğların adruk kut qolunçın 13C/118: anı birük kimler *tuğsar* arıdur kılınçıg 13F/170: toyın körklüg tuğ başlıgıñın törüsin *tutup* 9/74: yig nom bu ol munı *tutup* iş simek qoğıl 12/12: uz nomlamış edgü nomin ulayu bek *tutup* 13C/86: ögdi sözlep tapıg *tutup* öz boşuğ qolunu 13G/190

yarlıqa- (ilah) buyur-, lütfet-.

- yaruğ teñriler *yarlıqazın* 4/16

3.17. Doğa, Meteoroloji, Hava

3.17.1. Oluş Fiilleri

bat- güneş bat-.

- ay teñri *battı* kutuñ öze 35/31: kün *bağgalı* bartuқта 20D/113

köker- gök rengini al-, maviye çal- morar-.

- *kökerip* turur körklüg tağta 8/25

kölün- gömül-?, üzerine çök-, bat-.

- kün teñri *kölünti* çerigiñ öze 35/31

köpir- köpür-, kabar-.

- *köpirip* turur kölmen suvlukta 8/28

kükire-/ küküre- gök gürle-.

- aklar bulut örlep *kükirep* 28/1: karalar bulut örlep *kükirep* 28/5: yazkı bulut yaşlap *küküre* 28/9: küzki bulut *küküre* örlep 28/13

örle- (güneş, ay vs) yüksel-, doğ-.

- aklar bulut *örlep* *kükirep* 28/1: karalar bulut *örlep* *kükirep* 28/5: küzki bulut *küküre* *örlep* 28/13

şağıla- (nehir, dere) çağla-, şırıl-da-. (=çagıla-)

- ş uşık teg *şağılayu* turur 11/119

tikile- (rüzgar) uğulda-.

- yıl öze yıl *tikilep* yiltirdi eviñde 35/12

yağ- yağ-, ak-.

- yürün bulut önüp yağmur *yağdı* 35/4: yağmur *yağsa* kapuñ bolsun yabıñgu kergek 34/14

yaru- parla-, ışık saç-, parıl-da-.

- kün teñri qaytsısı açılı *yarudı* 35/3: *yarumış* yaruķı qamağlığ kişike közüñti 35/125: *yarup* yaşıp qatçıqlarta boldacı erip 12/40

yiltir- (rüzgar) es-.

- yıl *yiltirip* intürdi lim sıñtı 35/151: yıl öze yıl *tikilep* *yiltirdi* eviñde 35/12: ögrünçlüg yıl *yiltirdi* 35/98

3.17.2. Kılış Fiilleri

yağıd- yağdır-. (=yağıt)

- küsençig nomluğ yağmur *yağıdı* 10/35: yağmurlar mu ol *yağıdur* 28/10: köp mü yağmur ol *yağıdur* 28/14

yağur- yağdır-.

- alķuķa mu qar *yağurur* 28/2: qar mu yağmur ol *yağurur* 28/6

3.18. Hayvanlar

3.18.1. Hayvan Yetiştirme, Himaye Etme

3.18.1.1. Kılış Fiilleri

birgese- kırbaçla-, kamçılamayı iste-.

- min k... bergen urupan *birgeseyür* tiyür 6/17

koş- koş-, koşum vur-.

- keşigsiz çantığ keykin *koşsar* 11/59

ur- yarala-, vur

- min k... bergen *urupan* birgeseyür tiyür 6/17

yavaldur- sindir-, yola getir-.

- kadir yavlağ tınığlarığ *yavaldurğu* için 9/81: örlättürmedin utmış *yavaldurmış* 10/253: *yavalduru* udağı yağıarınçsız işlig 10/17

3.18.2. Hayvan Hareketleri

3.18.2.1. Kılış Fiilleri

uç- (*kuş*) uç-.

- kuğu kuş *uçtı* köliçe *konmaz* 35/145

kon- kon-, yerleş-.

- kuğu kuş *uçtı* köliçe *konmaz* 35/145

mayaka - (*hayvan için*) işaret bırak-, sınır çizgisi belirle-.

- atakımsınmayuk atığ bulsar art sayu *mayakayur* 34/5

3.18.3. Hayvan Sesleri

3.18.3.1. Oluş Fiilleri

ür- havla-, ulu-.

- it karşı bolsar yatıp *ürür* 34/6

3.19. Yardımcı Fiiller²⁵

3.19.1. Adla Birleşik Fiil Yapan Yardımcı Fiiller

bol- ol-; oluş bildiren birleşik fiiller yapar.

- alku ödte bışığta yig yigte bışığ *bol* 12/57 (daima olgunlar arasında çiğ, çiğler arasında *olgun ol*)
- bodısatav *bolayın* tip bodiçit alğu erür 13D/122 (*bodisattva olayım* demek bodiçit olmaktır)
- lip tarđıp kie bitimiş *boldum* asığ tutuñ 15/93 (ancak ilıstırıp çekerek ben Asığ Tutung yazmış *oldum*)
- tümen sav tüğünü sinide *boldı* 35/88 (binlerce sözün düğümü *sende toplandı*)
- kimniñ tamırı yoğun *bolsar* kanağı yinil 34/3 (kimin damarı kalın olursa, onun kan *aldırması kolay olur*)
- beg *bolğalı* kılıntıñ yarlıkıñ yorımaz 35/28 (*bey olmaya çalıştın* fermanın geçmez)
- alku türlüğ adalarta umuğ *boltaçı* 26/6 (her türlü tehlikede *umut olan*)
- tağ yirinte tağ öndi señir *boltı* 35/35 (dağlık yerden dağ yükseldi bir çıkıntı *meydana geldi*)

kıl- yap-, et-, kıl-; kılış bildiren yardımcı fiil yapar.

- buyan edgü kılınç *kıl* 35/22 (iyilik ve hayırlı işler ile *meşgul ol*)
- ontın sınar tınlıglarkça asığ *kılayın* 16/56 (dünyanın her tarafındaki canlılara faydalı *olayım*)
- rakşaz oğuşluğ ada *kıldaçı* 10/89 (şeytan güruhunun *tehlikelerini yaratan*)
- eşi üçün aziz can ıanın kurban *kıldaçı* 30/4 (arkadaşı için aziz canını ve kanını *kurban eder*)

²⁵ Sözlük-dizin kısmında fiil cümlelerinin tamamına yer verildiği için burada kısaltma gereği duyduk.

- sini kamağun tapladı beg *kılğalı* 35/65 (seni *bey yapmak için* hepsi toplandı)
- cuanmartlını hı *kılğan* 30/9 (cömertliği *huy edinen*)
- könlünün ögrünçlüğ *kılğıl* 35/10 (gönlünü *ferah tut*)
- burk şark *kılıp* on edgüsin men atsañ özüm 9/7 (*dikkatle seçerek onun on iyiliği üzerine ben Atsang*)

3.19.2. Fiille Birleşik Fiil Yapan Yardımcı Fiiller

bar- hareketin yavaş yavaş gerçekleştiğini ifade eden bir yapı oluşturur.

- bu kün *kirü barır* 35/116 (bu güneş içeri *girmektedir*)
- kuntekirilig boltuğa kün badğalı *bartuğa* 20D/113 (gün ufka yaklaşıncı güneş *batmak üzere iken*)

bir- tezlik anlamı katan yardımcı fiiller oluşturur

- etüzünde ayağ çilteg ornanu *birdi* 35/82 (vücudunda saygı ve hürmet *yerleşiverdi*)
- onunç buyan evirmekig *evirü birelim* 13A/44 (onuncu iyilik çevirmeyi iş *ediniverelim*)
- ayu sözleyü *birelim* 19B/18 (söyleyip *anlatıverelim*)
- aya körkitü *birelim* 20D/107 (söyleyip, *gösteriverelim*)
- tiliklerin küsüşlerin kıanturu *birgeli* 13A/39 (dilek ve arzularını yerine getirmek için)
- kıorum öküş asığlarığ *kolur sen birgeli* 13C/69 (yığınla, küme küme onların her türlü istifadesini temin etmeyi *arzu ediyorsun*)
- bir tek köni yol *körkiğü birip* 10/76 (bir tek doğru yolu *gösteriverip*)
- şandapur yolın *körkiğü birmeklig* 10/12 (şandapur yolunu *gösterivermek için*)
- y... krmsuhn *birü yarlıkazun* 7/435 (affetmek lütfunda *bulunuversin*)
- örmüş toğmış buyanların *evirü birzünler* 13G/196 (ortada bulunan iyiliklerini devam *ettiriversinler*)

u- iktidari fiil, yeterlik bildirir.

- köpirdü yaşardı ökliğü *udaçı* 10/37 (kabartıp yeşerterek, *çoğaltabilen*)
- nata umuğ inağ bolğalı *udaçı* 10/188 (koruyucu (Buddha) melce ve ümit olmaya *muktedir*)

- burk şark kılıp *uğuluğsuz* uluş idigin 13C/103 (alel-acele *yapılamayan* memleket nizamını)
- abıpiray yolın aşır *anşkaru umatın* 13E/143 (mana yolunu yanılıp, *anlayamadan*)
- kök kalıkta uçar kuş *uçu umadın* turdı 35/17 (gökyüzünde uçan kuşlar *uçamadan* durdu)
- barayın tiser baş amrakımın baru yime *umaz men* 4/11 (gideyim desem güzel sevgilim, *gidemiyorum da*)
- kireyin tisem kiçigkiem kirü yime *umaz men* 4/14 (gireyim desem küçüğüm *giremiyorum da*)
- una bu dört tapıg işin *umışça* iderip 13F/161 (işte bu dört kulluk işini *gücü yettiği kadar* takip edip)
- tıdını *umatın* ... 7/228 (kendini *tutamadan*)
- kamağ tınlıg küşüşlerin *kanturu uyur* 16/104 (bütün canlıların arzularını teminine *muvaakkak olur*)

3.19.3. Ana Yardımcı Fiil

er- i-, ol-, -dir.

1. ad soylu sözleri fiil durumuna getirir.

- ögrünçliğin *erelim* 2/10 (sevinç içinde olalım)
- ay yultuztın adurmuş teg *erdükintin* 15/31 (ay ve yıldızdan ayrılmış gibi olduğunuzdan)
- sermelip akar suvluğ *erip* 8/19 (süzülüp kakan sular arasında (olan))
- köp yigi telim söğütlüğ *erip* 8/27 (kesif, sık söğütlükler içinde (olan))
- kulaçça erip tep tegirmi pravışı *erür* 9/18 (kulaç kadar *olan* yus-yuvarlak kolye *vardır*)
- sarvadyan biligni tapmış *erser* 11/95 (her şeyi bilme bilgisini *bulanlar varsa*)
- öñi körki uşşadıgı anıñ yok *erip* 12/36 (onun rengi, şekli ve benzeri *yoktur*)
- ötvi yitvi öçme yaruğ top tolup *erip* 12/38 (her şeye nüfuz eden, sakın ışık dop-dolu *olup*)
- uşık ekşer sav söz ıntın yok *erip* munda 12/52 (harfler-sözler hiçbir *burda yoktur*)

2. basit zamanlı kiplerden birleşik zamanlı kipler oluşturur.

- öküş telim tınlıglar *bolıtı erti* 7/44 (üç fena yola *düşmüş olurlardı*)

- *örletür erti tınlıǵlarıǵ 7/72 (mahlûklara durmadan eziyet çektiriyordu)*
- *alqınmaz mu erti tınlıǵlar 7/140 (bu canlılar, mahvolup gitmiş olmayacaklar mıydı?)*
- *körürler erti siziñe titrü 7/168 (gözlerini sizden ayıramazlardı)*
- *terkin tarıqur erti ançmandın 7/192 (derhal meclisten uzaklaşırlardı)*
- *sansarta irinç mini teg saqınsar erti kim me yok 17/6 (Samsara’da benim gibi cefakârı düşünecek bir kimse bile yok)*
- *sekiz on yaş yaşamışın körkitmiş erür 9/26 (seksen yaş yaşamış olduğunu göstermiştir)*

İKİNCİ BÖLÜM
DİZİNLER

1.1. Dizinler Hakkında

1. Çalışmamızın bu bölümü İkilemeler Dizini ve Sözlük-Dizin olmak üzere 2 kısımda incelenmiştir. İkilemeler Dizini metinden hareketle tespit edilen tüm ikilemelerin yer aldığı dizindir.

2. Sözlük-Dizin ise; bu dizinde yer alan kelimeler herhangi bir çekim eki almadan isim ve fiil tabanları olarak madde başı yapılmışlardır.²⁶

3. Sözlük-Dizinde madde başı olan kelimelerden sonra sırasıyla:

a. Yabancı dilden alınmış kelimelerin alındıkları dil veya diller gösterilmiş²⁷, daha sonra farklı dillerden oluşan unsurlar bir araya gelmiş ise bu kelimeyi oluşturan unsurların kökeni artı işareti ile gösterilmiştir. Örn:

bodisatavlıg << *Skt. bodhisattva* + *Uyg. + lıg*

b. Daha sonra Türkçe isim ve fiiller dışında madde başı olan kelimelerin künye bilgileri (*is, sf, zf, ss, h...*) parantez içindeki kısaltmalarla verilmiştir. Sonrasında anlama geçilmiştir.

c. Madde başı olan kelimeler, metin içerisinde farklı türlerde kullanılmış ise bu, numaralandırılarak belirtilmiştir:

alp 1. (*is*) *güç, güçlük, zor, sıkıntı*

a. *erti sansartın ozgusı? 7/40*

2. (*sf*) *cesur, kahraman, kudretli, alp.*

a. *şakımunu ... 22B/3*

d. Ses değişikliğine uğrayan kelimeler metindeki manalarından hareketle numaralandırılmış ve birbirine atıf yapılarak gösterilmiştir:

firişti < *Sogd. fryšty (is) 1. haberci, elçi. (krş. prişti)*

prişti 2. *melek. (krş. firişti)*

e. Yazımı aynı anlamca farklı kelimeler numaralandırılarak verilmiştir:

²⁶ Dizinde madde başı fiillerden sonra, fiil olduklarını belirtmek için (-) işareti kullanıldı.

²⁷ Metinde yer alan kelimelerin Çin., Skt., Sogd., Tib., Jap. karşılıkları alınırken Wilkens Sözlüğü ve Hacer Tokyürek-Eski Uygur Türkçesinde Budizm ve Maniheizm Terimleri adlı doktora tezinden faydalanılmıştır.

ay I ay, kamer.

ay II (takvimde) ay, otuz günlük süre.

ay III (seslenme ünlemi) ey!, hey!.

f. Metinde aynı anlama gelen fakat her iki kelimenin de tek manada kullanıldığı göz önüne alınarak ilgili madde başının altına bu kullanımla ilgili bilgi verildi:

ağrığ (h) ağrı, sancı, hastalık. (krş. **ig**)

iğ ağığ: (birlikte) hastalık.

ig a. öze bastıkmağ tıtağı 26/19

h. Kökeni ve tam anlamı bilinmeyen kelimeler ise madde başı alındıktan sonra (?) şeklinde gösterilmiş ve kelimenin geçtiği cümleye yer verilmiştir:

ğudu ?

ğaltı ğum öze ğ. tartıp işi ködügi bütmeğük teg 35/40

g. Son aşama olarak madde başlarından sonra kelimenin kullanım sıklığına yer verilerek, bu bilgi köşeli parantez “ [] “ içinde gösterilmiştir.

aç (h) 1.(is) açlık. (krş. **ğız II**)

a. ğız ig kıkente ulatı adaları amrılıp 24/9

a. ğız başlap üç türlüğ yavız adalar 25/3

2.(sf) aç, tok olmayan.

erdemsiz ğalmaz a. +ın 32/10

[=3]

4. Son olarak dizin sırasında herhangi bir program kullanılmamış olup, metindeki tüm kelimeler anlamlandırılmış (*kökeni bilinmeyen kelimeler için ? kullanıldı*) ve ilgili kelimelerin yer aldığı cümleler transkripsiyon harfleriyle yeniden yazılmıştır. Metnin esasına

bağlı kalınarak herhangi bir okuyuş farklılığına yer verilmemiştir.²⁸ Çalışmamız, eser üzerine daha önce yapılmış çalışmalara nazaran kapsamlı olması bakımından dikkate değerdir.

1.2. İkilemeler Dizini

Eski Uygur Türkçesi Dönemi içerisinde ikilemelerin sıkça yer aldığını metnimizden hareketle de görmekteyiz. Bizim de metnimizde tespit ettiğimiz ikilemeler şöyledir:

Ayrıca İkilemeler için bkz. AYDIN, E. 1997 “Orhon Yazıtlarında Hendiadyoinler”, Türk Dili, 577: 417- 421: AYDIN E. & KARAMAN A. 2019 “Eski Türk Yazıt ve El Yazmalarında İkilemeler” , JOTS, 3/2, 259-286.

²⁸ Eser üzerine daha önce yapılmış doktora ve yüksek lisans çalışmaları da bulunmaktadır. Amacımız eserin özgün yapısını korumak ve yer alan tüm kelimelerin yazım özellikleri de dikkate alınarak yeniden cümlelere yer vermektir.

aç kız: 24/9, 25/3

aç- yad-: 18/29

açıĝ emgek: 10/45

açıĝ tarĝa: 18/57

ada tuda: 35/97

adasız tudasız: 22B/25, 23/3, 25/2

adınçıĝ ıduĝ: 7/37, 22B/22, 23/1, 26/10

adırlıĝ bekiz belgölüg: 20F/197

adırlıĝ utguraĝ: 20B/28, 20/185, 20D/102

aĝır uluĝ: 26/2

al altaĝ: 7/145, 7/318, 10/244, 9/80, 10/81,13G/198

allıĝ çevişlig: 35/19

alĝu ĝamaĝ: 14A/1, 14A/13, 15/22, 20F/226

altun kümüş 35/100

amıl aĝlaĝ: 8/1

ana baba: 7/200

arıĝ silig: 18/44

arıĝ süzük: 10/201, 12/59, 15/28, 16/29

arış arıĝ: 9/54, 13E/144, 14A/2, 16/22, 18/10, 26/7

arĝa ĝamaĝ: 15/32, 22B/18, 24/8, 25/5

asıĝ tusu: 7/203, 7/214, 7/320, 35/82

aş ton: 16/70

at küü: 10/229

at yol: 16/89

at maĝal: 10/2, 10/205, 10/213

ata ĝaĝ: 10/132

aviş tamu: 7/127

ayaĝ çilteg: 35/82

ayaĝ tapıĝ: 9/98

az öküş: 15/75

az övke: 14A/11, 15/48

az nızvanı: 7/57

baçaĝ busat: 26/2

baĝ çuĝ: 35/7

baĝ kusuk: 10/202

balıĝ uluş: 35/5, 20A/17

bar yok: 10/147

beg er: 35/118, 35/122

beg ĝatıĝ: 20/211

bekiz belgölüg: 20A/19, 20F/197

bilge bilig: 7/67, 9/37, 9/55, 10/179, 13A/37, 13G/186, 15/1, 15/5, 15/82, 15/84, 15/86, 20E/126

bilge biliglig: 7/105, 10/78, 13C/106, 15/90

biligsiz bilig: 7/66, 7/97, 10/73

birim öteg: 20F/214

boş taş: 13G/186

buluĝ yıĝak: 9/3, 13C/102, 20F/193

burĝ řarĝ: 9/7, 13/103

busuş ĝadĝu: 35/58, 35/112

buyan edĝü: 22A/1, 25/11, 26/24, 35/22, 35/51

büĝü biliglig: 18/32

büt- ĝan-: 22B/34, 24/6, 26/16, 22A/13

çalıĝ sizik: 10/155

çaşut yonāĝ : 35/55

çıbık budıĝ: 10/285

çın kirtü: 10/48, 15/20

çoĝluĝ yalıĝlıĝ: 10/23, 10/164, 10/269, 10/279

ed tavar: 10/112, 10/214, 18/7, 35/8, 35/56, 35/72, 35/39, 35/45

edĝü edĝü: 10/296

erdini munçık: 20B/38, 20B/41

etig terig: 11/136

et'üz til köñül: 13C/81, 14A/10, 16/29

ev bark: 7/354

futsı bilge: 35/75

ı ığaç: 6/5

ig ağırg: 26/19, 26721, 35/9, 35/13, 35/39, 35/112, 35/138, 35/ 141

ig kiken: 24/9

il kan: 9/82, 35/46, 35/62, 35/113, 35/131, 35/132, 35/132, 35/138

ilig kan: 10/38, 10/91, 22B/2

imirt çoğurt: 8/13

ini içi: 35/94

isig öz: 16/49, 18/3, 18/ 35

iş ködüg 35/40, 35/54, 35/85, 35/135

iş küç: 35/48

itük tilek: 35/148

kağan kan: 22B/22, 23/1, 24/1, 25/1, 26/10

kağıl bağsal: 9/82

kağaç kkir: 13A/18

kalp öd: 9/30, 9/100, 13A/32, 13C/88, 13C/97, 16/71

kentü öz: 14B/29, 22B/12, 35/22, 35/32

kin keligme: 13C/97, 13G/181, 18/56

kşan öd: 9/38, 13G/178

koltı nayut: 9/28

kök qalh: 7/325, 12/45, 12/62, 13B/45, 15/6, 16/5, 20E/177, 35/17

köni kirtü: 9/106

köp kalın: 20A/13

kut buyan: 9/17, 35/2

kut küsüş: 9/31, 13A/42, 13B/55, 16/34, 26/23

kut vakşık: 7/423, 11/26, 22B/18

kümüş altun: 10/160

küç küsün: 13C/107

kün ay: 2/2, 13C/66, 35/20, 35/67

küü kelig: 9/10, 9/48, 10/240, 10/276, 13C/105

linhua çeçek: 20E/135

nayut asanki: 16/86

nıyaya yörüg: 10/99

oduğ saq: 12/17

oğul kız: 18/1

ordu qarşı: 20A/6

ot sub: 6/4

oz- ozgur-: 14B/28

oz- kutrul-: 7/135

ödün ödün: 13E/149

ög kan: 18/11, 25/7, 27/1, 13D/132

ög köñül: 7/71, 7/64, 35/48

ög- yükün-: 7/421, 9/105

öñi öñi: 7/423, 9/68, 10/184, 13E/140, 15/34, 20E/142, 13A/35

öküş telim: 7744, 7/70, 18/40, 20E/141, 35/72

örü kodı: 13D/129, 35/89

ötüg birim: 18/25

öz kentü: 35/27, 35/32

raga az: 10/88

sansız saqışsız: 20E/175

sadu sadu: 16/112, 24/12

sav söz: 12/52, 15/75, 15/70

seçe taqlançıg: 20B/46, 20F/224

soğançıg edgü: 10/142, 10/229

somluğ çısuqluğ: 20E/164

taluy ögüz: 7/185, 7/407

tar sıkış: 10/117

telim öküş: 7/370, 13C/95

terk tavrağ: 13B/52, 13E/145

tevlig kürlüğ: 35/48, 35/121

til ağız: 35/77

til köñül: 13C/81, 14A/10

toñ sır: 10/19

toz toprak: 7/55, 35/4

tsuy irinçü: 10/65, 13/40

turı turuş: 35/88

turum ara: 9/38, 13C/64, 16/62, 20B/22

tutçı (y)istim: 9/34, 14B/23

türe- büke-: 18/27

tütüş keriş: 35/38, 35/118, 35/120

tüü türlüğ: 18/15

uçuğ kıldıg: 13C/116, 16/106

ulsuz tüpsüz: 9/96, 13C/116, 16/69

umuğ mağ: 7/17, 7/153, 10/22, 10/88, 10/228,
15/26, 18/33, 18/36

uthı yangı: 13F/156, 13F/164

ülgüsüz sansız: 7/208

yağı yavlağ: 35/30

yaruk yaltrıg: 10/174

yaruk yaltrıglıg: 10/265, 13F/154

yarukluğ yaşukluğ: 1/13, 1/18

yek içkek: 35/30, 35/48, 35/112, 35/141

yıd yıpar: 35/100, 35/134

yıl ay: 9/28, 35/88

yolçı yırçı: 7/147, 9/27, 18/36

1.3. Sözlük-Dizin²⁹

Bölü (/) işaretinin solundaki sayı metnin/şiiirin numarasını; sağındaki sayı ise satırı göstermektedir.

A

a I a harfi.

a. başlağlıg aşnuķı sav savlarıg 11/1
[=1]

a II ey! , ya!, seslenme edatı.

aırdılgısz yarlıkarsız amranıg a. 15/25
anaçım a. sizte yime bolduķmasar 15/47
az teñince törügey mü umuğum a. 15/49
ķanıçım a. bilgilerke tapmaķsız siz 15/53
muñadıñıg öggülig siz anaçım a. 15/80
[=5]

abamu < Skt. *apramāṇa* =Far. *ābnūs* = Chin. 無量

wúliàng (sf) sonsuz, ebedi, ebediyet. (=apamu)

alku tınlıg alķınmasar a. bolğınça 13B/46
yavız iştin a. ... evrilür 16/78
[=2]

abın- saklan-, gizlen-.

yavuz ķişı yakın kelse a.-ğu kergek 34/14
[=1]

abıpray < *TochA abhiprāy* / < *TochB abhiprāy* < *Skt. abhiprāya* (is) (açıklama gerektiren) mana, anlam, izah.

a. yolın aşıp anķaru umañın 13E/143
[=1]

abita krş. **abita**

a. burķan uluşınta 20B/27, 23/11
a. burķan üksinte 20D/86, 20F/217
a. burķan ol erür 20D/103
a. burķan uluşın 20D/105
a. burķan ... körgeli 20F/208
a. burķan uluşınta toğmaķları bolzun 22B/36
a. burķan ķutın bulayın 22B/44
sekizinç a. burķanñın 20F/222
[=10]

abıdılmaķsız (sf) saklanamayan, gizlenemeyen.

raħu öze a. 10/90
[=1]

abita < Chin. 鰲 鰓 *a mi tuo* ; < Skt. *amita* (= *amitābha* ~ *amitāyus*)(öi) bir Buddha adı, Batı yönünün Buddhası. (krş. **abita**)

a. teñri burķanıg 19A/7, 19B/15
[=2]

aç (h)1. (is) açlık. (krş. **kız II**)

a. kız ig kikente ulatı adaları amrılıp 24/9
a. kız başlap üç türlüg yavız adalar 25/3

2. (sf) aç, tok olmayan.

erdemsiz ķalmaz a. +ın 32/10
[=3]

aç- 1. aç-, açığa çıkar.

muna amtı a.-a yada ayığlarımın 18/29
öşeligsiz yig nırvannıñ ķapıgın a.-ar 12/4
közüg yumup a.-ğınça 7/383
tegilmiş közler a.-tiñiz? 7/150

2. açıkla-, izhar et-, izah et-.

a.-a adıra nomlamış 19A/10, 22B/6
ayayu oķıp a.-zun tip 22B/10
[=7]

açagarh < Skt. *rājagṛha* = Chin. 王舍城 *wáng*

shěchéng (öi) Eski Hindistan'da Magadha

krallığının başkenti, şehir.

a. atlıg balıķta 19A/4
[=1]

açarı < Sogd. 'c'ry < Skt. *ācārya* = Chin. 阿闍黎

ādū lı (is) manevi öğretmen, üstad, hoca.

siñillerim ...ım sarıg a. 22B/49-50
[=1]

Açataşaduru < *TochA/B ajātaśatru* < Skt.

ajātaśatru (is) Bir kral adı, Magadha kralı.

açagarh atlıg balıķta a. iligniñ 19A/4-5
[=1]

açı- dertlen-, kederlen-.

a.-yu mu yaşların aķıdur 28/4
[=1]

açıg I 1.(is) acı, dert, sıkıntı, keder.

a. emgektin oşğurdaçı 10/45
a. tarķa ķılınç tüşin ķayu ma orunta 18/57

2. (sf) gazap, öfke, kızma.

il ķan a. +ın titmekiñ alp 35/62
[=3]

açıg II lütuf, kerem, ihsan, armağan.

iltin ķantın a. bolur mu 35/119
[=1]

açıl- açıl-, ortaya çık-.

teñri ķapıgı a.-dı 35/98
başı tapışsar basası a.-gay 11/101
körklenü a.-mış lınħua oğuşluğ 10/275
kün teñri ķaytsısı a.-tı yarudu 35/3
[=4]

açın- açıkla-, itiraf et-.

ķintsü münliğ yaşuğlarıg ķiñürü a.-ıp 13A/19
özüm amtı a.-ur men yadınur men 18/41
[=2]

²⁹Söz konusu eserin 22. metninin giriş kısmında bir pasaj bulunmaktadır. Bu kısım A ve B(asıl) olarak ikiye bölünmüş, kelimeler bu şekilde dizine eklenmiştir: 22A/5, 22B/15.

açuk (sf) açık, belli, seçkin.

anı teg savlarını a. +ın bilser 11/5

[=1]

ada (h) tehlike, felaket, musibet, bela. (krş. **tuda**)

ada tuda: (birlikte) tehlike, felaket.

a. ... 7/174

rağsaz oğuşluğ a. kıldaçı 10/89

a. ertgey 35/23

etüzün tegre a. bar 35/46

ne a. bolğay sini birle ulıg kılındaçı 35/123

aç kız başlap üç türlüğ yavız a. +lar 25/3

aç kız ig kikente ulatı a. +ları amrılıp 24/9

alp a. +ların ozzunlar 7/419

alku türlüğ a. +larta umuğ boltaçı 26/6

a. +ı ertgey 35/50

a. +ı tudaı kitdi 35/97

suv a. +sı saña öndürti utru kelir 35/116

bu a. +tın özgülüğ 35/16

kamağ a. +tın özğay sen 35/120

[=14]

adağ 1. nihâyet, son.

a. soğınatı terk ödün 22B/35

2. (organ) ayak.

a. +ın yorıp sizni atayu 7/197

a. +ın başın aşlaşturu kelürgil 11/3

apam bir a. +ın sısar içinteki tatıg

tökülgüke... 35/137

[=4]

adalıg (sf) tehlikeli, tehlikede olma (durumu).

a. orunlartın özgülüğ 7/357

yirde kazğuk bekürü tokıyın tiser sen yanturu

a. 35/122

[=2]

adasız (h) tehlikesiz, belasız. (krş. **tudasız**)

adasız tudasız: (birlikte) tehlikesiz

a. tudasız tümen yıl 22B/25, 23/3

a. uşun yaşamaқта ulatı 22B/33

a. tudasızın tümen tümen yaşazun 25/2

a. uzun yaşamaқта ulatı 26/15

a. +ın turalım 2/9

a. +ın uşun yaşamaқта ulatı 24/5

[=7]

aday (mcz) yavru, çocuk. (=atay)

a. +larım kaçma kılun 29/1

[=1]

adıgısız krş. **akıgısız**.

akıgılgı a. +lı alku türlüğ 14A/15

[=1]

adın (sf) diğer, başka. (krş. **aşın**)

a. tümke köñüller 7/409

birle yana a. alku uluşlar sayu 9/43

a. ana-bar teyriniñ kalıkınta 16/73

a. kalmış katunlar tiginler yime 22B/32

a. kişilertin tıdıg bar saklangıl 35/144

a. kişi tişi öze etüzün tegre körser 35/147

öşke a. +ka asıgılgı iş büdürüp büdkerip 13D/130

a. +lar asıgın kılğuluğ işte 10/259

ödügçisiz a. +larka umuğ bolayın 9/108

a. +larka asıgılgı işig işlettiniz 7/146

a. +larka asıg bolzun tip 22B/9

a. +larka yumkı ülemiş 22B/15

a. +larka ülemiş buyan küçinte 26/9

a. +ların asıgı üşün küü kelig öze 9/10

[=14]

aşın krş. **adın**.

a. yime bardağçannıñ yumkığunıñ 14A/14

koptın sıñar yana a. yol yokıntın 15/67

a. +larka kergek bolğay saqınç öze 14B/30

a. +larka asıg kılur tüzünlerniñ 15/23

a. +larta kaçan erser az övkesi 15/48

a. +ta yig büğüke ... 16/90

[=6]

adınçıg (sf) mükemmel, seçilmiş, kutsal, aziz.

a. amrak 4/2

a. ıduğ kañımız 7/37

üsdeng yalañız erser yime tañ a. 15/35

a. ıduğ kağan kañ suusın 22B/22, 23/1

a. ıduğ kağan kañ suusı 26/10

[=6]

adır- ayır-, ayırt et-. (krş. **aşır-**)

a.-a tuyuğlı biligig 20C/69

aça a.-a nomlamış 19A/10, 22B/6

[=3]

aşır- krş. **adır-**.

ay teyrili aydınlı teg a.-mazlar 15/13

ayı öküş ad belgüler öze a.-u sözleşmiş 13E/141

[=2]

adırıl- ayrıl-, sınıflandırıl-. (krş. **aşırıl-**)

yakışpan a.-malım 4/18

aştın belgütin a.-mış tözlüg 10/128

[=2]

aşırıl- krş. **adırıl-**.

akıgısız oğuşın a.-ıp önmiş 10/256

[=1]

adırt ayrılık, fark.

ayıglı savınıñ a. +ı yok 35/60

i... a. +ın okıttıñız 7/308

a. +ların adrukların kim yime neñ 15/12

[=3]

aşırđ krş. **adırt**.

örü kodı a. saqınç öçürüp kiderip 13D/129

[=1]

adırt- ayır-, ayırt et-.

özüg yatıg a.-madın 7/205
[=1]
adırtla- farkı tespit et-.
a.-ğuluğ belgü bar 35/53
[=1]
adırtlıg (sf) farklı, belirgin, seçilmiş, sarıh.
a. körkitü yarlıkap 19A/9
a. utğurağ toğarlar 20B/28
a. utğurağ siziksiz 20D/85
a. utğurağ öz tözi 20D/102
a. somlıg çısuğluğ 20E/164
a. bekiz belgüluğ 20F/197
a. ... sağıngu ol 20F/210
a. toğğalı bolurlar 20F/218
a. burğan kutın bulzunlar 23/14
[=9]
aırtırlıg krş. **adırtlıg**.
a. umuğum tini 11/116
eñeyü özte a. közüñür 12/51
ayturulmuş öğ erigig a. oñarıp 13F/167
a. ol burğan kutın 16/100
[=4]
aırtırlıgsız (sf) fark gözetmeyen, farksız.
a. yarlıkarsız amrançığ a 15/25
[=1]
adkağ bent, kelepçe, bağ, bağlantı. (krş. **atkağ**)
a.+lar köñül birle birikser 20C/63
[=1]
adkağsız (sf) bağlarından kurtulmuş, bağısız.
amrılıp olurup a. bolsar 11/7
a.+ın meñi tegingüluğ ol 8/7
[=2]
adkanğu (= Skt. vişaya) duyu ve bilinç objesi, bir duyu organının alanı (hasse).
öñ başlap a.+larka biligler kaçar 12/1
[=1]
adkaş- (birbirine) bağlanmış ol-.
a.-u turur kat kat tağta 8/1
[=1]
adruk (sf) seçkin, üstün, ayrı, farklı, çeşitli.
a. tañsuk artuk inçge işlig 10/129
a. a. et'üzleri öze 10/257(2)
a. ermez mü biligte 11/6
a. edgü işleriñe ögirir men 14A/16
alkuta yig a. öze kögölür siz 15/33
a. seçme soğançığ yig tözlügüñtin 15/62
a. uluğ tuyunmağıg tuyunayın 16/24
a. yig yorığlarım törügü uluşum 16/30
önüş yorığ edgü a. içinte turup 16/39
a. kirtgünç turğurup 22B/13
a. küsüşleri top kanıp 22B/27, 23/5
a. buyanım küçinte 22B/39, 23/17
bu yitiken sudurnuñ yigin a. 26/20

edgü a.+lar ad yörüglüg 10/29
una bu oğ a.+ları birer bireri 9/95
atırtların a.+ların kim yime neñ 15/12
a.+larka tükellig bir tüzünümñün 15/10
[=20]
aıruğ krş. **adruk**.
tuğdu bodı yorığların a. kut qolunçın 13C/118
üzdüñki teg yig a. küsüş öritip 16/46
[=2]
adrukluğ (sf) farklı, seçilmiş.
teñsiz ülgüsüz edgü a. 10/166
[=1]
adur- ayırt edil-, sivril-.
ay yultuztın a.-mış teg erdükindin 15/31
[=1]
ağ- yukarı çık-, yüksel-.
tarazuğ a.-sar kılınçı ayıg bolur 6/9
[=1]
ağa I < Mo. aqa (is) ağa, ağabey/erkek kardeş.
a.+m kayda ter mü erki 29/4
[=1]
ağa II (öi) kişi adının bir bölümü, unvan.
anam tokluğ kutluğ a. birle 23/9
ançulayu kurçıgan a. yime 23/10
[=2]
agañ < TochA/B āgat < Skt. āgāda = Chin. 阿伽陀
ā jiā tuó (is) panzehir, ilaç, yaşam iksiri.
tört kirtü nomluğ a.+ıg 17/19
[=1]
ağdur- yükselt-, çıkart-.
a.-ğu ...ñların 19A/2
[=1]
ağıl- dışarı ak-, fışkır-.
a.-ıp öñer süzülüp 20E/139
[=1]
ağıluğ krş. **ağılık**
yiti a. nomlarıg nomlatuñız 7/154
[=1]
ağılık hazîne, hazinelik.
darma pıdaka a. tutdaçı 10/209
bu bu edgüleriñ tolu a. büdzünler 13G/188
alkınmaksız a.+ıg alğu iş kılıñlar 13F/168
yürün arıg edgü nomlar a.+ıña 9/101
[=4]
ağıluş- yüksel-, bir noktada birleşerek ak-.
kuduluşu a. -u yaruğlar öñer 9/20
[=1]
ağıncsız (sf) sarsılmaz, değişmez, dönüşsüz.
a. köñül ... 7/38
a. kınığlıg vikirandagamini 10/262
[=2]

ağır 1.(is) ağırlık, ağır olma (durumu)
 yinik a. aşnu kılmış tıldağı iyin 9/63
 kötrülme a. erdini tözlüg 10/273
 ayıg kılınçlıg a. yük yüdmekim öze 18/17
 a. ayıg kılınçı 20F/215

2.(sf) sayılan, itibarlı, saygın, mübarek.
 ay bir yañı a. uluğ busat baçağ 26/2
 a. buyanlıg kuñ tay kıu kıtu 26/11

3. (ölçü) büyük, pek çok.
 a. buyanlarımız küçinte 22B/16
 [=7]

ağırlağıl- saygı gösteril-, hürmet edil-.
 arıg tirin kuvrağ öze a.-ur 9/72
 [=1]

ağız 1. ağız.
 altun a.... 22B/5
 üntedeçi til a. tapğay 35/77
 törü? bitigin a. +ımdın tükel öntürüp? 16/8
 a. +ınta sizni öge alğayu 7/198

2. dil.
 a. arıgın ermek çaķşapıtıg küzetti 7/360
 [=5]

ağızķia ağızcık, bir ağız dolusu.
 bir a. edgü söz bar sözleyin saña 12/21
 [=1]

ağlaķ (h) sessiz, sakın, tenha. (krş. **amıl**)
 amıl a. aranyağanta 8/2
 köñül yaraşı a. orunta 8/26
 sep sem a. +ta 8/20
 [=3]

ağlançığ (sf) iğrenç, tiksindirici.
 a. sansar içindeki 10/41
 [=1]

ağmaķ (is) çıkış, yukarı çıkma (durumu).
 a. inmek ajunlarıg körkittiniz 7/126
 [=1]

ağrıg (h) ağrı, sancı, hastalık. (krş. **ig**)
 iğ ağrıg: (birlikte) hastalık.
 ig a. öze bastıķmaķ tıldağı 26/19
 ig a. kitdi 35/9
 ig a. oğrınta körser sen 35/13
 iğin a. +ıñ öçdi 35/39
 iğine a. +ıña emi yok 35/138
 busuğ kadgu ig a. +lar ornağ tutkalır 35/112
 iğimekte içansar etüz ertigey ig a. +ta 35/141
 eşitip iğtin a. +tın ozayın 26/21
 [=8]

ağrıgılıg (sf) hasta, muzdarip.
 a. kıatıntı 35/130
 [=1]

ağtarıl- çevresinde/ etrafında döndürül-.
 aķıp kelir soğık suv a.-ıp yanturu yorıtı 35/74
 [=1]

ağtıl- aşağı düş-, çevresi etrafında döndürül-.
 mañğusın yañılsar mağı a.-ur 11/79
 [=1]

ağtın- çık-, yüksel-. (krş. **ağdın-**)
 arasız oķsuz a.-u ine 10/42
 [=1]

ağdın- krş. **ağtın-**.
 a.-ur iner suvlarnıñ 20E/144
 [=1]

ağtuķ³⁰ bozuk, belirsiz, değişik.
 a. bolup isig öşüm üzülğü tušta 16/49
 [=1]

ağı zehir.
 üç a. öze bulğanmış 17/9
 kkir қақаç teg üç a. +tın kiñ alķıg törümiş 13A/18
 [=2]

ağıuķ- zehirlen-.
 az nızvanıķa a.-up 7/57
 tükün nızvanılarka a.-up 17/17
 [=2]

ağıuluğ (sf) zehirli.
 umuğsuz irinz monķul ķal a. yılķıta 7/52
 [=1]

ağzan- (söz) söyle-, ezbere oku-.
 a.-ıp miñ küün tükel yaķturup 26/8
 a.-mış savıñ edikdi altun kümüş teg 35/100
 [=2]

ajun < Sogd. 'zw'n ~ 'zw'n(h) ~ 'z'wn = Skt. gati = Pali. gati = Çin. 揭底 jiēdǐ = Tib. 'gro ba (is) dünyâ, âlem(ler), cihan.
 öküş ayıg kılınç kıltum a. ajunta 18/22
 aşagaļı tegimlig bolmayın a. ajunta 18/58
 taķı yine..... a. ... 22A/10
 burķanlar uluşınta toğum a. 22A/16
 arķa ķamağ biş a. tınlıglar oğuşı 25/5
 asıgılıg bolur ķişi a. +ı bululmuşı 16/82
 toğumın a. +ın ... 7/163
 yanınçsız a. +ķa tegdiler 7/304
 a. +lar sayu kız et'üzinte toğmayın 26/22
 ağmaķ inmek a. +larıg körkittiniz 7/126
 ulınçığ a. +larıntın kıutķarıp 7/311
 alķu biş a. +larnıñ umuğı 7/1
 iki a. +nı buldaçı 30/10
 ķayu a. +ta kılılır erki 11/159

³⁰ Arat "ağtuķ" kelimesi için Kaşğari'den hareketle "değış-, bozul-, başkalaş-" manalarını vermektedir. Metinlerden hareketle de "değıştir-, başka türlü hareket et-" manasını çıkarıyor. Ayrnt. için bkz. Arat: 1991,syf 409-10.

çağısımarı bolğalı up kin öküş a. +ta
13C/90
öküş ayığ kılınç kıltım ajun a. +ta 18/22
aşağalı tegimlig bolmayın ajun a. +ta 18/58
y... a. +tağı tınlıglarığ 7/47
biş a. +tağı tınlıglarığ 7/65
a. +uğ kutkargalı ... 7/19
toğumuğ a. +uğ unıtmaklığ 7/54
biş a. +uğ irkletip özğurtunuz 7/106
[=22]

aķ ak, beyaz.
a. bir saçlığ qarı anam 28/3
kiçig igidmek kelti a. kışın az 35/108
a. +lar bulıt örlep kükirep 28/1
[=3]

aķ- ak-, akıp gıt-.
a.-ar suvluğta 8/4
sermelip a.-ar suvluğ erip 8/19
a.-ıp kelir soğık suv ağıtarılıp yanturu yorıtı
35/74
[=3]

akaş < Toh. *A ākāś* < Skr. *ākāśa* (is) semâ,
gökyüzü.
könül tözilig a. yüüzinte 10/32
a. +tağı ay tejrini atkanmış bolup 12/13
[=2]

aķıd- akıt-, dışarı bırak-. (krş. **aķıt-**)
açıyı mu yaşların a.-ur 28/4
ķayğuda mu yaşın a.-ur 28/8
yaşların mu a.-ur 28/12
köz yaşların mu ol a.-ur 28/16
[=4]

aķıglığ (sf) akıntılı, değışken, sabit kalmayan.
a. +lı ağıgsızlı alķu türlüğ 14A/15
[=1]

aķıgsız (sf) değışmeyen, değışmez.
a. oğuş nomluğ et'üzlüğ 10/131
a. oğuşın aqrılıp önmiş 10/256
[=2]

'aķıķat < Ar. *حَقِيقَات* *ħaķıķat* (is) bir şeyin aslı ve esası, gerçek, doğru, hakikat.
a. bolsa tüzün 33/21
[=1]

aķıt- akıt-, dışarı bırak-. (krş. **aķıd-**).
buyanlığ taluy öğüzüğ a.-ıp 7/407
[=1]

aķıd- krş. **akıt-**.
rasayan tatıglığ nomluğ suv a.-ıp 10/92
[=1]

al I (h) 1. aldatma, kandırma, hile (krş. **altağ**).
a. altağ uzanmaklarığ taşkarıp 7/145
a. altağ uzanmaklarığ öntürüp 7/318
mayaçal yilvi toor a. altağ öze 10/244

2. çare, usül, yol, vasıta.
törümeniñ oşğusıña soķa a. altağı 13G/198
topça ķamağ a. aldağta uz yarağınur 9/80
a. altağlarda ilkevsüklenü 10/81
soñ futsı bilgeniñ a. +ı yime edikmegey
35/75
[=7]

al II alt, bir şeyin alt tarafı, yan.
beg tamğası elginde ornağlığ orun a. +ında
35/90
[=1]

al- 1. al-, üzerine al-, alıp götür-.
öğreğingü ervişlerig öğkünüp a.-alım 13A/36
a.-ğay men sansartın sini 11/118
a.-ğıl mini maytri 17/16
a.-ıp tutup söyleyip ... 16/98
a.-ıp itkelir mini tamuķa 17/14
tapıñķa al.-ıp işletgil yinik edğü lalarığ
35/87
yintip ķamağ şımnularığ utmış at a.-mışığ
13A/26
vyakiyan kılı vişis a.-sar sen 11/11
k uşıkleyü ķua a.-u arıl 11/17
şabılığ a.-zun yanķa 11/148

2. kabul et-, duasını al- (dini)
eşügsüz çın vyakrit alķışığ a.-alım 13C/60
tuyunmuşlar iliginiñ alķışın biz a.-ıp 13C/61
utrusınta burķan kutıña alķış a.-ayın 16/60
tuyunmışnıñ ol alķışın a.-u birle ök 16/61
a.-ıñ amtı umuğ ınağ 7/7
a.-ıñlar ay tüzünlerim anuğmış bulunçuğ
13F/172
ratnaşiki burķantın alķış a.-ıp 11/117
yükünür men ķop ķönjülin a.-u yarlıķañ 9/103

3. istifade et-, faydalan-.
alpın bulmuş bu et'üzünñ asığın a.-ıñlar
13F/166

4. donat- (giysi)
ton karasa şat parışkar yivikler a.-ıp 9/73

5. elde et- (ganimet)
alķınmaksız ağılıķığ a.-ğü iş kılınlar
13F/168

6. evlen- (= eş al-).
yaşı kiçig a.-ğanlarım 28/11

7. (yf) (kendisi için) yap-, ol-
bodisatav bolayın tip bodıçıt a.-ğü erür
13/122
[=23]

alamban < TochA/B *ālamban* < Skt. *ālambana* (is)
bilinç objesi, düşünülmesi gereken şey.
a. kılıp saķıñgu ol 20F/198
[=1]

alasız (sf) eksiksiz, tam, istisnasız

a. bir teg meñilig bolzunlar 25/6

[=1]

alayavityan << Skt. ālaya-vijñāna = Chin. 阿賴耶

識 ā lài yé shí (is) bilinçteki tüm tohumların geldiği
sekizinci ve temel bilinç, mahzen/depo bilinci.

a. bilig tip ağantaçı sekizinç biligniñ

20D/100-101

[=1]

alda- aldat-, kandır-.

allıg çevişlig kişiler a.-yu turur 35/19

yağı yavlaq a.-yur 35/30

[=2]

alğu (is) alma, alacak, talep.

*bodıçıtın a.-ğu yañın boşğurup bilgü erür
13D/123*

tavar mu birip sadğın a.-ğu ool 11/67

[=2]

aldağ (h) çare, yol, vasıta. (krş. **altağ**)

topça kamağ al a.+ta uz yarağınur 9/80

[=1]

alınçsız (sf) bağlı olmayan, bağımsız.

kök ayañnıñ kün ayı teg a. yorıyu 13C/66

[=1]

alk- gider-, ortadan kaldır-.

kılılmışça kılınç küçin kıra a.-ıp arıtıp

13C/109

[=1]

alka- öv-, methet-, takdis et-.

ağızınta sizni öge a.-yu 7/198

[=1]

alkamağ (is) övme, övgü.

iltin kıntın körser sen a.+ka tüşkelir sen

35/113

[=1]

alkat- methedilmiş ol-.

a.-mış biş kat teñri yirinte toğurtuñuz 7/128

[=1]

alkıg (sf) alanı büyük olan, geniş, yayılmış.

kkir kakaç teg üç ağıtın kiñ a. törümiş

13A/18

yigirmişer yoçan kiñ a. 20E/134

kiñ a. idiglig sağıngu ol 20F/186

[=3]

alkın- 1.bit-, tüken-, ortadan kalk-.

apam biñ bu yaşıımız a.-ğu öd bolsar

13B/49

alku tınlıg a.-masar abamu bolğınça 13B/46

eñeyü meniñ bu kıt kılunçum a.-matın

16/68

anı teg ök a.-mazun ançağa teginçe 13B/48

tepreser a.-tıñ 35/139

bir kşanta ol kılınç ... a.-ur 16/88

kişi sözleser sav a.-ur 35/25

kañım siziñ küçüñüzte a.-urlar 15/41

alku türlüg tıdıgımız a.-zun utğuraq 13B/50

biligsizlik kılınçlarım öczün a.-zun 18/43

*arızun a.-zun kşantı kılıp bolzun ertgülig
18/54*

2. mahvol-.

a.-maz mu erti tınlıglar 7/140

[=12]

alkınçsız (sf) sonsuz, bitmez, tükenmez.

yaba kat kat erklig toori a. körüglüg 13A/7

kat kat a. körüglüg kapıgka kirzünler

13G/176

boş taş yığıp buyan bilge biligig a. 13G/186

[=3]

alkınmaksız (sf) bitmez, tükenmez (şey).

a. yig üstünki tapıglar iltinü 13A/13

a. ağılıkıg alğu iş kılınlar 13F/168

[=2]

alkış 1. iyi dilek, hayır dua, kutlama.

a. başık sözlegüg 7/401

ratnaşiki burkantin a. alıp 11/117

utrusınta burkan kıtıña a. alayın 16/60

eşüksüz çin vyakrit a.+ıg alalım 13C/60

tuyunmışlar iliginiñ a.+ın biz alıp 13C/61

tuyunmışnıñ ol a.+ın alu birle ök 16/61

2. kutsama, takdis etme

vasundarı a. urzun 11/30

[=7]

alku (bsf) bütün, hep, hepsi, topluca, tamamı.

a. biş ajunlarınñ umuğı 7/1

a. ayıg kılınçlarımız 7/21

a. tınlıg oğlanınıñ 7/39

a. yırtınçüdeki tınlıglar 7/418

tolp üç ödki a. nomnuñ tözin belgüsin 9/39

birle yana adın a. uluşlar sayu 9/43

turıdmaksız köñül öze a. ödlerte 9/79

yogaçarılarka a. ödlerte 10/4

a. ödte körüp umuğ boldaçı 10/85

nırvana a. tıdıglarınıñ 10/97

a. nom tayağı ağa kañ titmiş 10/132

a. ödte taştın sınar tilemiş bolup 12/15

üç ödki a. tüzünler mundın törüyür 12/39

a. ödte bışıgta yig yigte bışıg bol 12/5

budğıl a. burkanlarınñ büdkerlig tuymışınıñ

13A/21

a. tınlıg alkınmasar abamu bolğınça 13B/46

a. türlüg tıdıgımız alkınzun utğuraq 13B/50

a. kamağ üç ödki burkanlarka 14A/1

ayap külep a. ödte inanur men 14A/4

bodlar öze a. ödte burkanlarka 14A/7

a. kamağ burkanlarınñ tüzünleriniñ 14A/13

akıgılgı ağırsızlı a. türlü 14A/15
a. öde sözler için kentü özüm 14B/29
a. kamağ özeliksiz burkanların 15/22
a. körmek körmemektin seçilir siz 15/65
a. üç ödkü utmuşların yorıkları 16/21
una aña a. işlerim uşşazun tip 16/27
öküş a. bögülg küçüg ötküreyin 16/40
a. öde olarka iyin ögretingü için 16/43
a. kılınçlıg tıdıglarım yumkı tarıkıp 16/50
kalısız a. yig nomları kşanta tolup 16/103
a. tınlıg et'üzlerin emgeklig kılmuş 18/2
a. öde kolulap sakınsar 20B/26
a. erdinilerin idiglig 20E/128
a. tınlıglarig kutkarıp 20F/195
a. kamağ burkanlar 20F/226
a. ... 22B/1
a. küşşlerig kanturdaçı 22B/7
a. küşşlerim kanzun tip 22B/11
a. türlü küşşleri kanıp bütüp 22B/34,
24/6, 26/16
a. küşşlerim top kanıp 22B/40, 23/18
a. ödlerte kutları buyanları aşılp 24/4
a. öde yiil yağmur ödinçe bolup 24/10
ögüm kanım başlap a. tınlıglar 25/7
ürlüksüzün bilip a. nomların 25/9
a. türlü adalarta umug boltaçı 26/6
a. öde buyanları aşılp üstelip 26/14
birni a.+ka kigürmeki antağ ok erür 9/46
a.+ka mu kar yağurur 28/2
birkerü ol a.+larını birke sigurur 9/45
a.+nı bilteçi belgürzün 22B/28, 23/6
a.+nı bilteçi burkan kutın bulmaqları
bolzun 24/7, 26/17
a.+nuñ barça yükünçin 7/8
a.+ta yig adruk öze kögölür siz 15/33
aradı neñ simeksizin a.+tın sıyar 9/15
[=60]

allıg (h) aldatıcı, hilekar. (krş. **çevişlig**)

allıg çevişlig:(birlikte) hilekar, aldatıcı

a. çevişlig kişiler aldayı turur üskünde 35/19
[=1]

alp 1. (is) güç, güçlük, zor, sıkıntı.

a. erti sansartın ozgusu? 7/40
a. adalarıntın ozzunlar 7/419
çınlayı udumbar a. tapışguluğ 10/283
ig tapa körser sen eğ öjedmeki a. 35/58
il kan açığın titmekin a. 35/62
kişi ara edgülig yolun a. 35/108
a.+ın bulmuş bu et'üzün asığın alınlar
13F/166

2.(sf) cesur, kahraman, kudretli, alp.

a. samantabadıra vaçıratuvaça 9/69

a. tuyguluğ onarguluğ erdükin 15/64
a. biliglig iduk kutluğ mançuşiri teg 16/41
a. şakımını ... 22B/3
rednide yig menin edgü teñrim a.+ım
bekrekim 3/3
rednide yig menin teñrim a.+ım bekrekim
3/4
umuğumuz uğan a.+nuñ et'üz belgüsü 9/89
[=14]

alpağut (sf) yiğit, kahraman, savaşçı.

a. erke yükünür men 10/47
[=1]

altağ (h) 1. aldatma, kandırma, hile (krş. **al**).

al a. uzanmaqlarig taşkarıp 7/145
al a. uzanmaqlarig öntürüp 7/318
mayaçal yilvi toor al a. öze 10/244

2. çare, usul, yol, vasıta

törümenin oşgusıya soka al a.+ı 13G/198
al a.+larta ilkevsüklenü 10/81
[=5]

altı (ss) altı.

a. kaçığ öze azmışlarka 7/125
erksinmek başlap a. türlü 10/28
a. yollarta tegşinü turur 10/43
a. paramıt tört içkermeklig 10/80
a. kapıgça içtin körgil köşüngey yig yol
12/58
a. kaçığlıg yağılarım 17/13
a. yolta ög kan kadaş ogul kız bolmuş 18/1
a.+lı ikili teginçsizlerde istim turguluğ
18/52
[=8]

altı yigirmi (ss) on altı.

a. yigirmi kolulamağı 20D/106
[=1]

altın alt, aşağıda, altında.

a. yağız yir yirinte 20E/165
artuç söğüt a.+ınta 8/3
bodı söğüd a.+ınta 16/93
üstünki a.+kı teñrilernin 7/422
üstünki a.+kı tapladı 35/89
[=5]

altınç (ss) altıncı.

a. köñül bilig ök 20C/67
a. kamağ erdinilig 20E/163
yime kuy şıpkanlıg ud yıl a. 26/1
[=3]

Altmış Tutuğ (is) kişi/erkek adı ve unvanı.

teñrimnin küdegüm a.+nuñ 22A/6
[=1]

altmışar (ss) altmışar.

a. koltı lınhuanın 20E/136
[=1]

altun altın (maden), altın renkli, altından.(mcz)
 temir tuç kümüş a. tilgenlig 10/160
 a. yaruq yaltrıqlıg sudurka tayanıp 13F/154
 a. ağız ...ı 22B/5
 ançulayı oq kağan kan katun kuñ tayzı a.
 uruğları 25/1
 a. uruğları birle 26/13
 a. qoysa taş bohur 31/8
 ağzanmış savıñ edikdi a. kümüş teg 35/100
 iki köñül birikip a. itig ilginde tutğaysen
 35/126
 a. itig tözi bir 35/128
 a. küzeç erser ornağlıg idiş ol 35/133
 ot küyürdi a. +uğ 35/53
 [=11]

altunluğ (sf) altından, altın değerinde.
 a. lınhuata toğarlar 20/87
 [=1]

amağ (sf) türlü, çeşit.
 kop a. küsüşüm kanzun bützün 22A/3
 [=1]

amarı < Far. ahmāra (bsf) sayısız, fazla sayıda.
 taqı a. tınlıqlar 7/188
 [=1]

amıl (h) sakin, sessiz, تنها (yer).(krş. ağlak)
 a. ağlak aranyaqanta 8/2
 [=1]

amır- sakinleş-, sakin ol-.
 a.-u saçılmağın turulsar 20C/65
 [=1]

amıta-aba < Chin. 鰲江 鰲 a mi tuo < Sogd. ''myt'
 <
 Skt. amita (öi) Buddha Amitabhanın adlarından biri.
 a. burkan yüüzin yügerü biz körüp 13B/51
 [=1]

amıta-ayusı < < Skt. amitāyus (öi) Amitabha'nın
 diğer adlarından biri. (krş. abita, amıta-aba)
 arya vayruçana eksübi a. 9/65
 a. burkan maña yügerü közünüp 16/51
 a. suduruğ 22B/8
 [=3]

amra- sev-, hoşlan-, aşık ol-.
 ançulayı a.-r erti sizni tözüğü 7/199
 [=1]

amraq 1. (is) sevgili, sayılan, sevilen (insan).
 barayın tiser baç a. +ım 4/10
 öz a. +ımın öyür men 4/7
 öz a. +ımın öpügseyür men 4/9
 2. (sf) sevgili, kıymetli, değerli.
 adınçığ a. ... 4/2
 a. özkiem ... 4/3

a. isig özin üzüp ölümke soqmış 18/3
 a. toğmış ini kelin 29/3
 [=7]

amrançığ 1. (is) sevgili, sevilen (kişi).
 aırdıqlıgız yarlıkar siz a. a 15/25

2. (sf) güzel, sevimli, sevinçli.
 a. köl yuullar içinte 20E/129
 a. ünlüg kuşlarını 20E/145
 a. ögenkielertin 20E/138
 a. +ın uçdaçı kuşqıalar 8/5
 [=5]

amrıl- 1. sakinleş-, durul-, sükûnete er- (istiğrak).
 a.-p inç tepremedin olurmuş öde 9/14
 a.-ıp oluruq adkağsız bolsar 11/7
 a.-ıp oluruq dyanıg ...19/17
 i...ger a.-ıp 20C/59
 a.-ıp qararmadın yaltırsar 20C/64
 a.-ıp tolu tururın 20E/131
 amıqıa oq tavraç bokup a.-ıp 25/4
 a.-mış nırvanıg tapzunlar 7/420
 örüg a.-mış vımla kirsiz 10/110
 kirtü a.-mış nırvan bulğu oğrağlıg neçe
 erser 13G/183
 şanta a.-sar sav oq turur 11/125
 ikisiz bolup a.-sar 20C/58

2. huzur bul-, kurtul-.
 aç kız ig kikente ulatı adaları a.-ıp 24/9
 [=13]

amrılma (is) sükûnet bulma, huzura erme.
 öçme a. yintem bir tözin tuğsar 12/44
 [=1]

amtı (zf) şimdi, şu an.
 alıñ a. umuğ inağ 7/7
 yaltrıdğıluğ a. maña 11/50
 öñre a. kin üç ödki tözkerinçsizlerniñ
 13A/34
 a. neteg bu kök kalık nızvanı kılınçlar
 13B/45
 a. munuñ yüründekin kılğalı tavrarıp
 13F/153
 anın a. tüzünlerim anı inçe bilinler
 13F/165
 a. muna bu yükünçüg arıg kut kolunçug
 13F/169
 a. muna buyanlarımın evirür men 16/44
 una a. bu kut kolunçug sözlemiñniñ 16/105
 muna a. aç a yada ayıqlarımın 18/29
 una a. isig özümtin berü inanı 18/35
 özüim a. açınur men yadınur men 18/41
 a. muna yugerüki bu oq et'üzte 18/55
 a. muntada basağı 20D/104
 a. men buyan kıya qal kentü özüim 22B/12,
 22/37

a. bu buyan küçinte 22B/29
a. men küñçük ıduķ kut 23/15
a. +ka tegi yırtınçü 7/139
 [=19]

amtıķı (zf) şimdiki, şu andaki, şu ana kadar.
başlağsıztın a. bu ödkeğegi 14A/9
a. munı teg saķınçığ 20B/25
a. kişiler öltükde 20D/84
 [=3]

amtıķıa (zf) şu anda, hemen.
a. oķ tavraķ bakıp amrılıp 25/4
 [=1]

amtıķına (zf) hemen şimdi, tam bu an. (EDPT:157)
a. turķaru işiñin törüñ tutgıl 35/104
 [=1]

amuga-ťarşı < Skt. amoghadarśi (öi) bir Bodhisattva adı, lakabı.
a. +nı ķuruğsuz ķördeçi 10/86
 [=1]

amvardışn < Parth. amwardiśn (is) toplanma, meditasyon (durum hali).
a. ķılıp yıgıñıuğ 7/403
a. ķılıtlar 7/411
a. +ıg ç... 7/160
 [=3]

amvardışnılg < Parth. amwardiśn+Uyg.+lıg) meditasyona dayanan.
a. ot öze 7/59
 [=1]

ana anne.
takı yime bu buyan küçinte a. +m seviçük 22A/4
ķatın atam çalır tutuķ begke ķatın a. +m 22A/11
a. +m tokluğ ķutluğ aģa birle 23/9
aķ bir saçlığ ķarı a. +m 28/3
ķarı yaşılg ol a. +m 28/7
aşdaçi öklidteçi ögi a. +sı 15/24
ķamağlıg siz a. +sı siz yarlıķar siz 15/29
a. +sı vaytılı katunta 19/6
a. +sın babasın oğlanı severçe 7/200
 [=9]

anabar << Skt. anabhraka = Chin. 無雲天 wú yúntiān = Pali. anabhraka (is) Budist kozmolojide bir gök katı, “bulutsuz gökyüzü”.
adın a. teñriniñ ķalıķında 16/73
 [=1]

anaç annecik.
ınanğuluğ a. +ım a sizke tayap 15/15
a. +ım a sizte yime bolđukmasar 15/47
munadınçığ öggülüğ siz a. +ım a 15/80
 [=3]

anagat << Skt. anāgata (is) gelecek, gelecek zaman.
a. kelmedük öd tükeginçe 10/258
 [=1]

anantımağı << Skt. anādimati (sf) başlangıcı olmayan, başlangıçsız.
a. başlağsız uzun ağlançığ 10/40
 [=1]

anantras < Toh. anāntārs ~ Skt. ānantarya = Chin. 五逆 wǔ nì = Pali. ānantariya (is) Budizmde, ölüm gününde ortaya çıkarılacak cezayı belirleyen beş ağır günah.
biş a. ayıg ķılınç... 16/86
 [=1]

anasırav-a şatu < Skt. anāsravadhātu. (is) ahlaktan ve onun hezeyanından arınmış, tutku akıntısının dışında olan (şey).
a. tigme 10/130
 [=1]

ança (zf) öyle, öylece, o kadar.
a. bitilim bitigde 11/2
bolsar neçe a. sanlıg uluş sayı 14A/6
a. munça yıgıp ķoşđum biratyasıri 14A/31
a. +ta tatıgay yilikte 11/8
a. +ta timin iş... 35/63
anı teg öķ alķınmazun a. +ka teğince 13B/48
 [=6]

ançaķıa (zf) ... kadarcık, hiçbir şekilde.
a. münegülüğ münsüz erip 15/30
 [=1]

ançman < Parth. anşaman/ Sogd. 'nşmn ~ 'ncmn. (is) (dini) cemāat, meclis, seçkin rahipler topluluğu.
terkin tarıķur erti a. +dın 7/192
k... ıduķ a. +ka tutuztuñuz 7/124
 [=2]

ançulayu (zf) öyle, öylece, böylece, aynı şekilde, bunun gibi, bu surette.
a. amrar erti sizni tözüğü 7/199
a. ķaltı sumur tağlar ķanı teg 9/11
a. oķ suryagarbı vaşır yalınlıg 9/67
a. bulğanma titigde 11/4
a. ok biziñ yime ķut ķolunçlarımız 13B/47
a. ok meniñ yime aña uķşazun 16/32
a. ol tolpi tüzün bodisatav teg 16/83
a. oķ ķatunlar ķutların 22B/23
a. oķ ekem tölek kız teñrim 22B/31
a. oķ ķuñ tay ķuu ķatın ķutın 23/2
a. ķurçığan aģa yime 23/10
a. oķ ķuñ unuñ tigitlerniñ yime 24/3
a. oķ ķağan ķan ķatun ķuñ tayzı 25/1

a. ok kuy kıu kutı kuşala sit ibala başlap
26/12
saña utruntaçı kişiler a. bolur 35/40
[=15]

andağ krş. **antağ**.
ol a. tüzün birle 33/19
[=1]

andın (zm) ondan. (krş. **antın**)
a. edgü keldeçi 30/6
[=1]

anı (zm) onu, bunu, onlar(ın). (belirtme hali)
a. teg orunlarta 8/8, 8/24, 8/32
a. teg savlarnı açuğun bilser 11/5
ne tigü ol a. teg erig 11/140
a. üçün bakşılartın yan kip boşuğ kol
12/56
una a. iyin kezigçe okıdu sözlelim 13A/4
a. tuta utmuşlarka ayayu tapınıp 13A/14
a. teg ok alkınmazun ançağa teginçe
13B/48
bir kşanka a. barın birkerü kigürüp 13C/98
a. buzup adkağ sayu ertürü kışlemiş
13E/142
anın amtı tüzünlerim a. inçe bilinler
13F/165
a. birük kimler tuğsar arıdur kılınçığ
13F/170
a. üçün üç... 16/92
a. üçün siziğe evertim 17/15
a. tayşıçı tip küleyür 20C/70
[=16]

anın (zm) onun, onunla.
a. amtı Tüzünlerim anı inçe bilinler
13F/165
[=1]

anığ (zm) onun/ onların, bunun.
tegmez mü a. tüşi 11/132
öñi körki uksadığı a. yok erip 12/36
una a. tıtağında tetrü evrilip 13E/135
uşatı a. tıdığların uturu kıderip 13F/162
a. buyanı yig erür buşı...lar 16/76
a. tüşin... 16/99
a. tikisinte nom üni 20E/146
a. bir meşesi bar 32/16
[=8]

anta (yer) 1. orada, o yerde, onda.
üzüt a. körür tiyür 6/19
serilip a. 8/22
manı tapmaım a. 11/152
yasımuğça bodı intin a. yok erip 12/42
arığ süzük yig meñilig uluş a. ol 12/59
... kuvrağlıg burkanlar a. erür tip 16/3
a. teginçülüğ kılınçım erser erksiz

sergüliğ 18/53
yarp toğar erser ol a. 20C/74

2. (zaman) o zamandan, ondan sonra.
a. basa kut kolunmak küçinte kılılmış
13A/15
a. basa utlı yangı işlemiş kergek ol
13F/156
a.? basa bir tušta 19A/3
[=11]

antağ (zf) onun gibisi, öyle.
birni alkuğa kigürmeki a. ok erür 9/46
a. eşidilür inçe tip 20E/147
[=2]

antın (zm) ondan. (krş. **andın**)
öküş tınlığ yırtınçüler a. belgürer 12/37
[=1]

antırnı < TochB *antarāy* < Skt. *antarāya*. (is)
(kurtarıcı bilgi için) engel, engel olma, alıkoyma.
bilgüliğ nomluğ a. tıgme 10/72
[=1]

antırnisız < Skt. *antarāya* + Uyg. +sız. engelsiz;
aralıksız, ara vermeden(?).
a. toğup belgürüp 23/12
[=1]

anuk hazır, önceden hazırlanmış.
a. ol saña kini 11/114
a. buznu suv timetin arsızıp kalma 12/16
[=2]

anun- hazır ol-, toplan-.
a.-tumuz siziğe 7/5
[=1]

anut- hazırla-, hazırlık yap-.
emin yürüntekin a.-ğıl 35/78
[=1]

anuğ- (krş **anut-**)
alıñlar ay tüzünlerim a.-muş bulunçuğ
13F/172
[=1]

anuşagan < Far. *anōşagān*. (is) ölümsüzler,
ebedî yaşayanlar.
a. orduta toğgu üçün 7/359
a. orduta toğtılar 7/412
[=2]

anuğara < Skt. *anuttara* (sf) emsalsiz, üstün, yüce,
Burkan. (=anudara)
a. oşeliksiz tapığıg turalım 13A/16
[=1]

añ (sıfatın üstünlük derecesi) çok, son derece,
birinci, ilk, sonuncu, en (krş. **eñ**)
birük kimler a. başlayı bodıçıt öritip
13F/157
utmuşlarnı a. uluğ oğlı bolmış 16/25

a. kininte kiçmetin ara 22B/43
bulturayın nırvanıg a. üşlünçüsinte 25/14
bulturayın nırvanıg a. tüpinde 26/27
[=5]

ağa (zm) ona, onlara.

a. yürünte kılınız 7/60
a. yarlıkıncı köñül öze 7/319³¹
ulsuz tüpsüz erür üçün a. inanurtmen 9/96
biraty tigli manı sinte tip birgil a. 12/23
una a. alku işlerim uqşazun tip 16/27
a. uqşatı yig nomlar terkin bululur 16/84
a. can birmiş kerek 33/22
[=8]

ağıttır- önünde eğilerek selam verir-, baş eğdirt-, secde ettir-.

tolp sansarıg siziye a.-tıyız 7/161
[=1]

ağkar- anla-, sez-.

abıpiray yolın aşıp a.-u umaın 13E/143
[=1]

ağsız (sf) sayısız.

a. öküş uluşlarda tolu köşünür 9/16
[=1]

apam (bğ) eğer, ama, fakat.

a. birük muni teg 7/137
a. biziñ bu yaşımız alkıñgu öd bolsar 13B/49
a. birük kayu kişi bu ku... 16/97
a. bir adaqın sısar içinteki tatıg tökülgüke... 35/137
[=4]

ara (ed) ara, arasında, içinde.

yalañuqlar a. ... 7/46
bulıdçılayı yığılmış toy kuvrağ a. 9/4
oñay ilgey kuvrağ a. oñaru evirür 9/56
kat kat teñri yirlerinte yalañuq a. 9/85
kañmağ tıtsilerniñ a. 11/18
a. tıdmañıñ ayıg tüşi 11/113
mañamat pıgambar a. kirmiş 11/155
kañsatılmağ kuvrağ a. bodımant orunta 13C/75
añ kininte kiçmetin a. 22B/43
kişi a. edgülig yolun alp 35/108
imirt çoğurt söğüt a.+sinta 8/13
arğa kañmağ paramutlar a.+sinta 15/32
a.+sıntın suvlar kudulup 20E/137
[=13]

aranyadan < *TochB ārañyātan* ~ *arañyatan* < *Skt. ārañyātana* (is) manastır, inziva yeri.

amıl ağlağ a.+ta 8/2
irteki söki a.+ta 8/10
seviglig a.+ta 8/18
[=3]

aranz < *TochA ānās* / < *TochB anās* < *Skt. anātha* (sf) zavallı, sefil, çaresiz, ümitsiz. (**krş. irinç**)

a. umuğsuz tınlıglarıg 10/44
[=1]

arasız³² (sf) zaman bakımından arasız, kesintisiz.

a. oqsuz agtını ine 10/42,
a. oqsuz bar kel kılğalı 10/260
[=2]

ardın krş. adın.

a. gandrahastı başlap bodısatavlıg 9/71
[=1]

arhant krş. **arhant.**

sordapan a.+ta ulatılarnıñ 10/136
[=1]

arhant < *Sogd. 'rx'nt* < *Skt. arhat* = *Chin. 阿羅漢 āluóhàn* = *Pali. arahant* (is) saygıdeğer (kişi), aziz, evliya, rahip, peygamber.

a. kutın bultar 7/316
burkan ... a. üç türlüg kutuğ bultaçı 18/13
[=2]

arı- 1.temiz ol-, arın-, temizlen-.

a.-mıñ köñüllüg kutluğlar 7/313
saşmadın a.-yın tip saşınğul 20G/231
köl suvınıñ lınhuası teg yuklunçsuz a.-yu 13C/65
ökünü kaçınıu a.-yu siliyü kiğerip tükeğip 18/48
yükünmiş sayu a.-zun 7/11
a.-zun alkınzun qşantı kılıp bolzun ertgülig 18/54

2. ortadan kaldırıl-, yok ol-.

tuymağ tuymamağ a.-sar ol bolur sıdıg 12/32
[=8]

arığ I (h) 1.temiz, berrak, duru, saf.

a. nomlarta kañıglanu 7/358
a. yollarta yorıp 7/410
a. tirin kuvrağ öze ağırladılar 9/72
yürün a. edgü nomlar ağılıkına 9/101
yavalmaz tepremez yañı a. vaşır 10/18
brahmaçarı a. yorıgıg 10/126
a. brahmi çın zrua birmiş 10/133
barı-vışutı tözi a. süzük 10/201
ilki tözi a. bilge biliglig 10/232

³¹ Metinde eksilteli olarak verilen bu kısım tercümeden hareketle tamamlanmıştır.

³² *arasız oqsuz*, insanların ızdıraptan ibaret hayat çemberi içindeki durumlarını ifade etmek için kullanılmış bir tabir olmalıdır. Arat:1991, syf 363.

yintem a. öz köñlög burķan tip 12/11
ertmiş kelmedük közünür a. uluşlar 12/50
a. süziük yığ meñilig uluş anta ol 12/59
a. sukavağı uluşta toğalım 13B/52
çamsız a. kirsiz münsüz çaķşaput küdelim 13C/92
arış a. çın nom tözin ayıglap irtimiz 13E/144
amti muna bu yükünçüg a. kut kolunçuğ 13F/169
budğıl a. kooş yoriğlı samadı kutrulmak 13G/187
arış a. nurvan tözlög ıduķ nomķa 14A/2
yindem a. bodıçıt tip uluğ küülüğ 14A/19
ķopı a. münegüsüz yig öķüş tip 15/2
ķörür olar kirtü a. burķanlarığ 15/9
kkirsiz a. köñül öze bir keykie 15/18
ķamağta yig a. süziük bolmak öze 15/28
arış a. kut kolunçuğ tolun bütkerip 16/22
a. süziük et'üzüm tilim köñülüm 16/29
a. bodı yoriğta küsüşı tursar 16/75
budğıl a. nomluğ tilgen evirmek öze 16/95
arış a. ... kirtü ... ça 18/10
birtemledi a. silig kitzün tariķzun 18/44
a. nom oğuşı tözlög ol 20F/227
a. nom aşlığ teñrilerniñ 22B/19
arış a. bu yitiken sudur erdinig 26/7
et'üz a. +ın ermek çaķşapıtıg bütürti 7/356
ağız a. +ın ermek çaķşapıtıg küzetti 7/36
a. +ın kelmişke yükünür men 10/87
öz tözi a. +ķa yükünür men 10/111
2.(sf) mukaddes, kutsal.
a. nomuğ nomlap ķodmasar 7/138
yirtinçü yulalarıña a. süzülü 18/37
[=38]
arığ II orman, balta girmemiş alan.
topulup önünçsüz berk yigi a. +ıg 10/57
[=1]
arış (h) temiz, pak, duru. (**krş arıg**)
a. arıg üç nom tilgenin 9/54
a. arıg çın nom tözin 13E/144
a. arıg nurvan tözlög 14A/2
a. arıg kut kolunçuğ 16/22
a. arıg... kirtü ... 18/10
a. arıg bu yitiken sudur 26/7
[=6]
arıt- 1. temizle-, kirden arındır-.
ķılılmışça ķılınç küçin kıra alķıp a.-ıp 13C/109
2. seç-, ayıkla-.
tolpı tüzin ıduķnuñ yoriğın a.-ıp 16/33
[=2]
arıd- temizle- (karş.arıt-)

oyı ķirgü uz a.-ğu umunğu küsegü 13C/114
anı birük kimler tudsar a.-ur ķılınçıg 13F/170
[=2]

arıtı (ed) hiç, asla, katiyen.

a. tıdığsız teñridem közin 10/84
[=1]

arıdı krş. **arıtı**.

a. neñ simeksizin alkutın sıñar 9/15
[=1]

arjı < Sogd. rz'y < Skt. r̥ṣi. (is) kâhin, keşiş, ilahî, zahid. (**krş. arzı**)

uğan a. yarlığıña udu iyin evrilser 13F/163
[=1]

arka I arka, arka yüz.

arka bir-: yüz çevir-, reddet-

a. birmek atlıg ırķ kelser 35/52
[=1]

arka II (zf) (ķamağ ile birlikte) bütün, hepsi, tüm.

a. ķamağ paramıtlar arasına 15/32
a. ķamağ kut vakşik 22B/18
a. ķamağ ilniñ bodunuñ yime 24/8
a. ķamağ biş ajun tınığlar oğuşı 25/5
[=4]

arķula- emret-, karar ver-.

erķlig ķannıñ yarlıķı a.-yu turur 35/19
[=1]

arķura (ed) bir yandan öbür yana, çarpaz.

r uşık a. yatıp 11/111
[=1]

arsık- aldan-, aldatıl-.

birtin uç tuğmak ķörümke a.-ıp 10/74
anuk buzı suv timetin a.-ıp ķalma 12/16
oğun nışvanıķa a.-ıp 13E/136
[=3]

arslan I arslan.

sakılığlar arzısı şardulı a. 11/147
nara sınħa ıduķ yalñuķ a.+ı 10/189
yapa ķamağ üç ödteki yalañuķ a.+ın 13G/177
yalañuķlar a.+ıña yumķıķa ķalırsız 13A/6
[=4]

arslan II (öi) kişi adının bir bölümü /unvan.

a. bilge teñri ilig 23/7
a. bilge teñri ilig küñçük ıduķ kut 22B/30
[=2]

Arslan Bilge Teñri İlig (is) bir hükümdar unvanı (**krş. küñçük, kireşiz**)

a. 22B/30, 23/7
[=2]

art dağın üst kısmı, sırt, dağ beli ve sırtı, tepe.

atakımsınmayuk atığ bolsar a. sayu
maya kayur 34/5
[=1]
arta- bozul-, bozuk çık-.
yavrimaz a.-maz yarp kağığ toñ şır 10/19
a.-yu yoqad tururta 7/58
[=2]
arđa- krş. **arta-**.
buşulmaz a.-maz nırvan meñisin 10/180
[=1]
artançsız (sf) bozulamaz, bozulmayan.
yağ öze a. yanınçsız tözlüg 10/16
[=1]
artat- (kuralları) boz-, zedelet-.
işin küçünin a.-ur 35/48
[=1]
artuç ardıç ağacı.
a. söğüt altınında 8/3
a. söğüt butığı yüz turlüğün 35/111
[=2]
artuk (sf) 1. çok, bol. (krş. **arđuk**)
adruk tañsuk a. inçe işlig 10/129
2. fevkalade, olağanüstü.
a. süzük kirtgünçlüg 24/2
ülgülençsiz yig üstünki a.+larında 18/20
[=3]
arđuk (sf) 1. çok, bol. (krş. **artuk**)
a. berk kağığ küsüs turgurmuş 10/261
a. terin bilge bilig paramutka 15/86
a. meñilig yirtinçüte barıp turayın 16/52
2. fevkalade, olağanüstü.
ayı uluğ a. körkle et'üz belgürdün 9/12
[=4]
artukrak (sf) çok, daha fazla, daha çok.
a. kınığ kağığlanmaqlıg 10/46
tağı a. qorqınçsız kılıp 10/116
a. meñilig uluşuğ 19/8
a. körgeli seviglig 20E/166
a. terk ödün 23/13
ay teñri a. yaltırdı 35/125
[=6]
arya-avalukda'ışvarı <Skt. āryāvalokiteśvara
(is) merhamet Bodhisattvası'nın adı.
altın köñül bilig ök a. ağanur 20C/67-68
[=1]
arya-başça << Skt. āryabhāṣā (is) Sanskrit
dilinde. (asillerin dili/ mübarek dilince)
a. yarağılmış nırvikalpa 15/88
[=1]
aryamarg < Toh. āryamārg < Skt. āryamārga =
Chin. 八正道 bā zhèngdào = Pali. magga (is)
Budistlerin kurtuluş yolu, Nirvana'ya ulaştırın 8

asil yol.
a. yolça uduztaçı 10/83
[=1]
aryasañ << Skt. āryasaṅgha = Chin. 僧寶 sēng
bǎo = Sgd. pwrsg (is) rahip veya keşişlerden
oluşan asil topluluk, cemaat.
a. tüzün bursañ kurağlar 11/115
a. öze yaratılmış taqşutın sözleyü 13F/171
ayağuluğ a. kuvrağlarğa 14A/3
[=3]
aryavayruçana <Skt. āryavairocana (öi) bir
Buda'nın adı.
a. eksübi amıda-ayısı 9/65
[=1]
Aryayısa <O. Far. yişuyazd (~işuyazd) (is) Hz. İsa
a. töz nom ... 7/2
[=1]
arzi < Sogd. rz'y < Skt. r̥ṣi. (is) kâhin, keşiş, ilahî,
zahid. (krş. **arji**, **arşı**)
varkşı a.+ça sorzun 11/32
a.+lar iliği qañımız 22B/2
on küçlüg büğü biliglig uğan a.+lar
18/32
uğan a.+lar üksüklerinte töbün yükünü
18/38
sakılığlar a.+sı şerduh arslan 11/147
[=5]
arşı krş. **arji**, **arzi**.
uğan a. öze nomlağılmış 10/291
burkan oğı tolpu tüzün uğan a.+nın 9/5
şakımını atlıg uğanlar a.+sı 10/14
[=3]
asanki < TochA asaṃkhe / < Sogd. 's' nky < Skt.
asaṃkhyeya. (ss) sayısız, sonsuz.
nayut a. kolđı sanınça 10/186
ertingü sansız a. paramıtlarığ 12/48
a.³³ kalplıg talıyug yoğuru keçeyin 16/20
[=3]
asanvar << Skt. asaṃvara = Chin. 十二惡律儀 shí
èr è lǜyí (is) yapılması yasak on iki meslek ve
günahın adı.
ayığ kılınç kıltım erser a. titmiş 18/4
[=1]
asığ I (h) istifâde, fayda, menfaat, yardım. (krş. **tusu**)
asığ tusu: (birlikte) fayda, yarar
uluğ a. tusu kıltıñız 7/203, 7/214, 7/320
a. bolup tınlıglarğa burkan bolzunlar
14B/32
utruñda a. tusu yiterü keldi 35/82
atınlarğa a. kıtur tüzünlerniñ 15/23

³³ Metinde bu kısım tercüme ile tamamlanmıştır.

ontın sınıar tınlıglarğa a. kılayın 16/56
adınlarğa a. bolzun tip 22B/9
adınların a. +ı üşün küü kelig öze 9/10
buğ kötürme tınlıglarğa a. +ı tegzün?16/96
adınlar a. +ın kılğuluğ işte 10/259
ooksız tutçı tınlıgların a. +ın kılğı için
13B/56
tolp tınlıgı a. +ın büdürür küç öze
13C/63
olar köni nomluğ a. +ın tapmaqtın 13C/79
alpın bulmış bu et'üzün a. +ın alırlar
13F/166
t... tınlıg a. +ın bütüreyin 16/64
öz a. +ınta evrildeçi 10/51
köpnün a. +ınta tutçı evrildeçi 10/277
a. +ıy ayağıñ egsüdi 35/45
kuruğsuz yig a. +larıg büdürgü için 9/22
qorum öküş a. +larıg qolur sen birgeli
13C/69
[=21]

asığ II kişi adının bir bölümü /unvan
ilip tarđıp kie bitimiş boldum a. tutuñ
15/93
[=1]

Asığ Tutuñ (is) Eski Uygur Türkçesinin Budist
edebiyat döneminde eserler vermiş ve Pratyaya
Şiri'nin "Hikmet Fazileti" isimli şiiri istinsah eden
Uygur şair.

ilip tarđıp kie bitimiş boldum a. 15/93
[=1]

asığlıg 1.(sf) faydalı, yararlı, yararlılık.
adınlarğa a. işig işlettiñiz 7/146
köpke a. kusuma şiri atlıg 10/198
barçağa a. ağ manğal bolmış 10/205
öşke adınğa a. iş büdürüp büdkerip
13D/130
a. bolur kişi ajumı bululmuşı 16/82
upakar a. işleri 20A/18
a. bolğuluğ yolun közünmez 35/47
kiñ teriñ uz soğançıg yig a. +ı 15/21.

2. (mcz) arzu, istek.

a. meñilig kılmuşın 20F/196
[=9]

asığsız (sf) faydasız, yararsız.
a. butadı öd kün keçürmekim öze 18/16
[=1]

asıl < Arab. اصل aşl (is) kaynak, köken, asıl.
a. tözi atı yolu körki ... 16/89
[=1]

asıl- asılı ol-, asıl-.
yapşını a. -u ermişin 20E/178
[=1]

asra 1.(is) aşağı, aşağıda olan.

a. atıñ yigeditiñ 35/6

2.(sf) alçak, alçak gönüllü.

a. köñülin yüküngeli 7/6
[=2]

asurı~ asure < TochB asure ~ asüre ~ āsüre <
Skt. asura = Chin. 修羅 xiūluó = Sogd. 's'wr, āsūr =
Toh. A asur (is) şeytanlardan bir sınıf, cin, ifritler.
a. başlap tört yollarta barıp toğğuluğ
18/51
[=1]

astıñ alt ile ilgili hatalı bir okuma(?) (EDPT: 242)
una a. keñreñgey sen muna bu tušta 12/55
[=1]

aş aş, yiyecek, gıda, azık, nimet.

yigülüg a. y...ğı suvtın kılıp 16/11
turup tolu erdiniler teñridem a. ton 16/70
a. birdeçi idiş ol 35/137
üşügsüz nomluğ a. +ıg aşayı 25/8
tuta yigü a. +ın üşüp emgekte çonup 9/76
[=5]

aş- I aş-, karşı tarafa geç-.

a. -ayın tiser sen idiz turur 35/36
[=1]

aş- II arttır-, çoğalt-. (=as-)

a. -daçı öklitdeçi ögi anası 15/24
a. -dım öklitdım kılınçımın öze 18/18
[=2]

aşa- yiyip iç-, tat-, tadına var-.

a. -ğalı tegimlig bolmayın ajun ajunta 18/58
üşügsüz nomluğ aşığ a. -yu 25/8
[=1]

aşay < TochA āśai < Skt. āśaya +Uyg. +ıña (is)
eğilim, tabiat, ruhsal durum.

özlüglerniñ a. +ıña udu iyin evrilip 13G/195
[=1]

aşıl- art-, çoğalt-.

alku ödlerte kutları buyanları a. -ıp üşdelip
24/4
alku ödte buyanları a. -ıp üstelip 26/14
a. -mıñ üstelmiş küçlügin 22B/21
a. -zun nomluğ küçleri 22B/20
[=4]

aşlaştur- iyice, sağlam bağla-.

adaqın başın a. -u kelürgil 11/3
[=1]

aşlıg (sf) yemekli, yemeği olan.

arıg nom a. teñrilerniñ 22B/19
[=1]

aşlık mutfak: mahsul, hububat, tahıl.

a. tarıg edgü bütüp 24/11
[=1]

aşnu (bğ) ilk olarak, önce, evvela.

yinik ağır a. kılmış tıldağı iyin 9/63

a.+ça lınhualıg orunuğ 20F/209

a.+ça sanmış kerek 33/2

[=3]

aşnuķı (bğ) krş. **aşnu**.

a başlağlıg a. sav savlarıg 11/1

evinde kılğıl a. tüzünler törüsin 35/123

a.+na öñi bu savka köñleme 35/103

[=6]

aşnuķan (bğ) daha önceden, vaktinden önce.

a. irgürü etüzünin küzet 35/114

[=1]

aşuka şiri << *Skt. aśokaśrī* (ö.i) günahları

bağışlayan 35 Buddha'dan biri.

busuşsuz kutluğ a. 10/182

[=1]

aştanjik obit < *TochA aştānkopet* ; < *Skt.*

aştāngopeta (is) Sukhāvati'nın sekiz nitelikli, sekiz

özellikli olan bir gölünün adı.

a. suvları amrılıp 20E/130

[=1]

aşuķ- sabırsız ol-, acele et-.

ayığ kılınç öçgü işte a.-u evrilip 13F/155

[=1]

aşun- geçip git-, aş-, geç-.

telim oğurın ertmiş a.-miş 10/163

[=1]

at I 1. ad, isim. (krş. **ağ**)

yintip kamağ şimnularıg utmuş a. almuşıg 13A/26

a.+ı tolpi tüzünnün neçük erti erser 16/31

asıl tözi a.+ı yolu körki... 16/89

asra a.+ıy yigedtiñ 35/6

kiçig a.+ıy bedütün 35/6

a.+ıy atayı kut kıv özin kelti 35/83

eski a.+ıy tegşilip yanı boltuñ 35/84

boğdam a.+ıy tegşilip tatıglıg bolduñ 35/84

öñler körkler a.+lar öze seçilür tip 15/36

2. şan, unvan, ün, şeref.

atakımsınmayuķ a.+ıg bulsar art sayu

mayakaqur 34/5

a.+ıy küñ kötrülgey 35/33

a.+ıy küñ yadıldı yıd yıpar teg 35/100

[=12]

ağ 1. isim, ad. (krş. **at I**)

sarvaartasıdı tigin a. öñlüg 9/25

namurup a. öñde tuđulmuşlarınıñ 10/185

ayı öküş a. belgüler öze atıru sözlemiş

13E/141

a.+tın belgütin adırılmış tözlüg 10/128

a.+ı bolur munun dyan tip 20C/66

a.+lar öze yirđinçülerte 9/68

2. unvan, nam, şeref, ün.

suvasdı sıdam a. mañgal bolzun başladı10/2

barçaķa asıglıg a. mañgal bolmış 10/205

edgü adruķlar a. yörüglüg 10/29

soğançıg edgü a. küü iltinür 10/229

a. yol tilemekte uçanğı ol 35/136

a.+ı kötrülmüş brahmaıadı atlıg 10/134

a.+ı kötrülmüş burkannıñ 18/9, 22B/4

datu oğuşnuñ a.+ı mañgalı 10/213

çamsız bodısataw tip çavıķur a.+ı 11/109

[=16]

at II at, binek hayvanı.

olurup körünlegil inçge yügürük a.+larıg 35/87

[=1]

at- at-, fırlat-; (ok) at-.

namlayu a.-ıp tuını 11/86

ya kırup oķ a.-ķalır 35/110

[=2]

ağ- krş. **at-**.

đantırvid a.-gu ol közin 11/72

[=1]

ata baba, kayınbaba.

teñrimniñ a.+m ınalınıñ tatar teñrim 22A/5

ķadıñ a.+m çalır tutuķ begke 22A/11

a.+m kireziz ıduķ kut 23/8

a.+m ķayda ter mü erki 29/2

[=4]

ağa krş. **ata**.

alku nom tayaķı a. ķañ titmiş10/132

[=1]

ata- çağır-, (adını) zikret-.

adaķın yorıp sizni a.-yu 7/197

atıñ a.-yu ķut kıv özin kelti 35/83

[=2]

ataç (azizleme manasında) sevgili baba, babacığım.

a.+ım sizıñe yükünür men 10/263

[=1]

atan- ad al-, adlandırıl-.

utlı yangı kılmış bolur uluğ er a.-ıp 13F/164

[=1]

ağan- krş. **atan-**.

a.-taçı sekizinç bilignıñ 20D/101

arya avalukdaışvarı a.-ur 20C/68

[=2]

atıķımsın- ünlü olmaya çalış-, kendini ünlü göster-.

a.-mayuķ atıg bulsar art sayu mayakayur

34/5

[=1]

atķağlıg (sf) (dünyaya) bağlanan, bağlı.

a. vısaylıg meñiler 7/317

[=1]
atқан- bağlan-; tut-, yapış-.
ilkite berü a. -ıp 7/95
akaştaki ay teñrini a.-mış bolup 12/13
 [=2]
ađқан- krş. atқан-
prakartı tip a.-daçı 10/120
ösi saqınç saqınmadın üşelipa.-ıp 13F/151
 [=2]
atқағ bağ, kelepçe, bent, zincir.
yapşurmuş ilinmiş a. +tın 7/332
 [=1]
ađқағ krş atқағ
anı buzup a. sayu ertürü kişlemiş 13E/142
ünlüg a. +tın önmiş ertmiş 10/104
 [=2]
ađқанмақ (is) bağlanma, yapışma.
a. +ı ilinmeki kimnin birük 15/46
 [=1]
atlıғ (sf) ... denilen, adlı, namlı, meşhur.
ayağlıғ a. қанım mani burқанım 7/4
buda avatansaka a. sudur içinte 9/1
burқанlarka yükünç yükünmek a. 10/6
şakımuni a. uğanlar arısı 10/14
yança iyindeçi tip yadılmış a. 10/21
kür luular erkliğı ilig қан a. 10/38
tolu tegirmi erdini oot a. 10/62
öd a. santa tüşrülmedük 10/109
ağı kötrülmiş brahmañadı a. 10/134
başçı uduşқақı badıra şiri a. 10/150
köpke asığlıғ kuşuma şiri a. 10/198
danaşiri a. ed tavar қutluғ 10/214
uluғ tuyunmış simartı şiri a. 10/222
suu-parı kirtidanamatiya şiri a. 10/230
özi süñüşte yigedmiş a. 10/25
a. küülüg tiğrüm teriñ bolmaқıñdın 15/63
a. öğiğ biratya şiri taқşut қoşdum 15/89
açagarh a. balıқта 19A/4
tay pan lin şı tip a. 19B/11
birük bu a. ırқ kelser 35/11, 35/24, 35/34,
35/42, 35/52, 35/64, 35/73, 35/81, 35/92,
35/107, 35/115, 35/124, 35/140, 35/150
brahmañı a. +қа yükünür men 10/127
 [=34]
Atsañ < Chin. 安藏 an zang (Yuan: an tsan')(is)
 Uygur bir tercümanın adı. (**krş kalım keyşi**)
burқ şarқ kılıp on edğüsin men a. özüm 9/7
қолunmaқıña tayanıp қолutı a. 16/110
 [=2]
atyandık << Skt. ātyantika (is) kesin, nihai;
 Budalığa ulaşmak için son aşama (?)
a. bolup yañılmışlarıғ 10/82

[=1]
av- kuşat-, etrafını çevir-.
a.-a kavşayu küşetüzin 22B/26
a.-a kavşayu küşedüzin 23/4
 [=2]
avalukiđa işvara << Skt. avalokiteśvara (öi) bir
 Bodhisattva'nın adı.
a. nırvana kidu 9/70
 [=1]
avantlıғ (sf) sebepli, esas nedenli.
soқuşmış tuşuşmış a. +larnıñ 10/140
 [=1]
avış < Sogd. 'βyc ; < TochA/B aviş ; < Skt. avīci
 (is) Budizmde sekizinci büyük cehennem.
a. tamu emgekin biltürtünüz 7/127
 [=1]
avrakit (vyakrit ~ vy(a)krt) < TochA/B vyākarit <
 Skt. vyākṛti (is) kehanet, tahmin, kâhinlik,
 peygamberlik. (krş. **avyakirt**)
a. қultı mini 11/112
 [=1]
avyakirt < TochB avyākṛt < Skt. avyākṛta kehanet,
 izah edilemeyen, belirsizlik. (krş. **avrakit**)
köñülü a. ... 7/177
 [=1]
ay I ay, kamer.
körünügme a. teñri 1/9
ötünür biz күn a. teñrike 2/2
tolu yarım a. sayu belgünü bilip 9/77
ratna çañıra a. teñri 10/94
akaştaki a. teñrini atқанmış bolup 12/13
a. teñrili aydıñlı teg atırmazlar 15/13
a. yultuztın adurmuş teg erdüktin 15/31
kün a. yarukın tıda қatıqlanur 35/20
a. teñri battı қutunğ öze 35/31
a. teñri artuқraқ yaltırdı 35/125
bilge biliglig a. +dakı yarukluғ 10/78,
kök ayaznıñ күn a. +ı teg alınçsız yorıyu
13C/66
künli a. +lı körtüşti 35/67
 [=13]
ay II (takvimde) ay, otuz günlük süre.
sanı yüz miñ kolđı nayut yıl a. yaşayur 9/28
yime қuy şıpқанlıғ ud yıl altın. a. 26/2
yıl a. itilü elinде kirdi 35/88
yañı yılunıñ iki yigirminc a. +ıña 35/63
küsgü yılın toқuzunç a. +nıñ on yañıtı 12/60
 [=5]
ay III (seslenme ünlemi) ey!, hey!.
alıñlar a. tüzünlerim anuğmış bulunçuғ
13/172

[=1]
ay- 1. de-, söyle-.
a.-a körkitü birelim 20D/107
tumanlıg yekler a.-ar tiyür 5/12
a.-ıgılı savınnıñ adırtı yok 35/60
taķı ne a.-mıñ kerek 33/24
a...larnıñ a.-mıñtaķıça 18/11
a.-u sözleyü birelim 19B/18
 2. bildir-, açıkla-.
savın inçe a.-ur 35/11, 35/24, 35/52
a.-u yarlıķadıñız olarka 7/404
 [=10]
aya avuç içi, aya.
a.+taķı erdinini içgınıp salma 12/14
 [=1]
aya- saygı göster-, hürmet et-, saygılarını sun-.
erdemlig kişilerig a.-gül 35/49
a.-p külep alku ödte inanur men 14A/4
şarırığ a.-yu şakımunıķa yükünü 11/145
anı tuta utmışlarķa a.-yu tapınıp 13A/14
a.-yu saķınmak ömekig 19B/16
a.-yu kut kolunu teginip 20C/76
a.-yu okıp açzun tip 22B/10
a.-yu yüz on küün yaķturup 22B/14
a.-yu bu nomuğ 22B/38, 23/16
 [=10]
ayağ saygı, hürmet, itibar.
yükünç a. tapıg uduğ yanğı bulğusuz 9/98
et'üzünde a. çilteg ornanu birdi 35/82
asıgıñ a.+ıñ egsüdi 35/45
a.+ķa tegimligke yükünür men 10/135
a.+larıg barķa siziñe emtertiñiz 7/157
 [=5]
ayağlıg (sf) saygın, sayılan, itibarlı (kişi).
a. atlıg kañım mani burķanım 7/4
 [=1]
ayağuluğ (sf) saygıdeğer, aziz, muhterem (kişi).
a. umuğumuz birer tuşlarda 9/9
a. badıraşırı su-çantırabudı 9/66
a. arya sañga kuvrağlarķa 14A/3
a. burķannıñlı ikegünüñ 15/11
a. nağarçunu baķşı öze 15/87
a. tolpu tüzüñ yolu öze 16/23
a. tolpu tüzüñ bodısatav teg 16/42
 [=7]
ayançañ huşu ile, hürmetkâr, inançlı.
a. köñülin yüküngü 7/3
a. köñülin yükünür biz 7/417
 [=2]
ayaz 1. gökyüzü, sema.
a.+ķa yağızķa tayaķlıg 22B/17
 2. açık hava, bulutsuz- mavi gök.
kök a.+nıñ küñ ayı teg 13C/66

[=2]
aydıñ ay ışığı.
ay teñri a.+lı teg atırmazlar 15/13
 [=1]
ayı (sf) pek, çok, oldukça.
a. uluğ arduķ kökle etüz belgürdün 9/12
a. öküş ad belgüler öze atıru sözlemiş 13E/141
a. uz bolur tirig özüg iltinmiş 16/81
 [=3]
ayıbsız < Ar. عيب + Uyg. +sız (sf) eksiği ve kusuru olmayan, hatasız, masum, suçsuz.
a. bolmış kerek 33/1
a. bolmışta kin 33/15
a. tişike er 33/17
 [=3]
ayıbsızlık < Ar. عيب + Uyg. +sızlık (sf) kusuru, ayıbı olmama durumu, masumiyet, suçsuzluk.
ne hoş bu a. 33/13
 [=1]
ayıg (h+sf) 1. kötü, fena, 2. günah. (**krş. kılınç**)
 2. ayıg kılınç:(birlikte) günah, suç
alku a. kılınçlarımız 7/21
a. kılınçlıg şımnu iligintin 7/148
s... a. kılınçlıglarıg 7/230
yanturtuñuz a. kılınçtin 7/331
kirlig a. kılınçlıg kılınmağ 7/351
birimlig a. ...7/396
a. kılınçlıg öküñgü 7/402
rağaz az başlap a. nomlarlıg 10/88
ara tıdmaķnıñ a. tüşi 11/113
öküş ķara a. yolluğ uruğuş saçar 12/2
a. kılınç öçgü işte aşuķu evrilip 13F/155
biş anantras a. kılınç... 16/86
a. şımnu ters nomluğ ķ... 16/91
a. kılınç kılın eraser asanvar titmiş 18/4
a. kılınçlıg ağır yük yüdmekim öze 18/17
öküş a. kılınç kılın ajun ajunta 18/22
ķalmadı erki a. kılınç mañja ķılmadı 18/26
ağır a. kılınçı 20F/215
a. saķıñguçılar tezdi 35/97
yintem a.+ta yaratıntaķılarıg tıdıtıñız 7/155
muna amtı aça yada a.+larımın 18/29
a.+ların bastılar 7/315
öñi ķılmadı a.+lartın özüñ tıdınıp 18/49
 [=23]
ayıgla- kötüle-, horla-.
arış arıg çın nom tözin a.-p irtimiz 13E/144
ülgü teñ urup a.-p tanıp olarta 18/21
 [=2]
ayıgılg (sf) fenalık, kötülük yapan.

yayıdı a. +ka yarağsız eşidilser 11/51
[=1]
ay(i)t- sor-, danış-
... a.-ur tiyür 6/1
[=1]
ayraklıg (< Skt. *anuvyañjana*)= Mo. *nairag* + Uyg.
+līg (sf) alametli, işaretli (bir Buddha özelliği).
körü kanınçsız lakşan a. 10/192
[=1]
aytıg soru, soruşturma.
tarazuğ ağsar kılınçı a. bolur 6/9
[=1]
az I < Sogd. 'z = Far. *āz* = Chin. 疾 *jí* = Skt. *rāga*,
trṣṇā (is) hırs, tamah.
a. nızvanıka ağukup 7/57
raga a. başlap ayıg nomlarlıg 10/88
basa yana a. övkeler biligsiztin 14A/11
atınlarta kaçan erser a. övkesi 15/48
sukşınmak tözlüg a. +ta ulatı 10/224
[=5]
az II (zf) az, çok olmayan.
a. teñinçe törügey mü umuğum a 15/49
öküş a. ma sav söz yolu üşülmekdin 15/75
köñülün kögüzün bütmeği a. 35/61
kiçig igidmek kelti aq kışın a. 35/108
[=4]
az- yolunu kaybet-, şaşır-. (krş **aş-**)
altı kaçığ öze a.-mıslarğa 7/125
a.-mıslarğa yolçı yırçı boltuñuz 7/147
yol a.-sar ev tapmaz 35/26
[=3]
aş- 1.yolunu şaşır-. (krş. **az-**)
abıpıray yolın a.-ıp anğaru umatın 13E/143
birin birin a.-mıslarğa 10/75
2. (töreden) ayrıl-.
piratıdyasanbudpad nomuğ a.-ıp 10/122
[=3]
aşırağ (zf) pek az. (=azrak)
a. +ı mivesi bar 32/2
[=1]
azıt- şaşır-, karıştır-.
ögin köñülün a.-ıp 7/71
[=1]
aziz < Ar. عزيز (sf) kıymetli, saygın, muazzez.
eşi üçün a. can 30/3
[=1]
azlan- az gör-, azımsa-.
özni ögüp yadnı irip ölmigü a.-u 13E/137
[=1]
Azrua < Sogd. 'zrw' = Skt. *brahmā* (is)
Maniheizm'de en büyük tanrı.= Büyüklük Babası.
arığ brahmi çın a. birmiş 10/133

[=1]
azsız < Sogd. 'z = Far. *āz* + Uyg. +sız. (sf) hırssız,
tamahsız, arzusuz.
kök kalıg yuklunmağsız a. +sız suksuz 15/6
[=1]
azu (bğ) yahut, ya da, eğer.
a. yime ol kaçımız bağtaşını 9/13
a. yime kin keligme öde qoluta 18/56
[=2]
azuça (bğ) yahut, öte yandan.
sartavañı yolçı yırçı a. yime 9/27
a. kimler küseser 20F/207
[=2]

B

ba b harfi.
b. uşikke sav bar erti 11/97
[=1]
baba baba.
anasın b. +sın oğlanı severçe 7/200
[=1]
baç (?) (manası belirsiz) hitap.
barayın tiser b. amrakım 4/10
[=1]
baça- < Sogd. *pāç* (dini) oruç tut-, (oruç) koru-.
öglüg kişi istim tutçı yaşmağsız b.-ar 12/3
[=1]
baçağ (h) Skt. *upavāsa* = Moğ. *maçağ* (is) oruç,
perhiz. (krş. **busat**)
ay bir yañı ağır uluğ busat b. 26/2
[=1]
badıl (zf) pek çok. (=batıl)
b. öküş et'üz til köñülümtin 14/10
[=1]
badma çiyuda (birlikte) < < Skt. *padmajyotis* (is)
nilüfer parıltısı. (=padmaçiyoda)
badma çiyuda lınhua yaltrıgıg 10/203
[=1]
badıra şiri < < Skt. *bhadraśrī* (öi) bir Buddha adı.
ayağuluğ b. su-çantırabudı 9/66
başçı uduşgağı b. atlıg 10/150
[=2]
bağ (Budizmde) bağ, zincir, köstek.
b. kusuğ tigli kkir yolatmağsız 10/202
ördüğ b. başlap nışvanılığ şımnı 10/249
tuysar mundağ sansartağı b. öze
bolmaz 12/35
b. +ıñ çuğun yoluntı 35/7
[=4]
bağır karaciğer, bağır, karın.
yürek b. üşülgü emgek teginür 13D/127
ig tapa körser b. +tın tepremiş ig ol 35/148
[=2]

bağırsak (sf) merhametli.

b. +ım 4/12

[=1]

bağlal- bağlan-, bağlı ol-.

öküş ilig tutuğ öze bekürü b.-ıp 13E/150

körser sizni ol tınlıglar b.-urlar 15/58

körmemektin olar yime b.-urlar 15/59

[=3]

bağsal (h)1. kırbaç, kelepçe, kamçı, sopa.

(krş. **kağıl**)

kağıl b. eriglig il kan beg 9/82

2. (sf) gururlu.

b. kañımıznıñ suusı 11/102

[=2]

bağtaşın- (bağdaş: Skt. paryaṅka. nilüfer oturuşu)

bağdaş kurarak otur-, Paryaṅka durumunda otur-.

aşu yime ol kañımız b.-u 9/13

[=1]

bahılık Ar. (بخيل) + Uyg. +lık. (sf) hasis, cimri, eli sıkı, pinti (kimse).

b. +nı ħu kılğan ... zin öldeçi 30/11

[=1]

bak- I bak-, gör-, dikkatli bak-.

yümçigsizin tirü b.-a körüp kañgusuz 9/97

yakın b.-ıp ülgülençsiz yaruqluğka 16/79

sürisin b.-mış kerek 33/6

[=3]

bak- II sakın ol-, sakınleş-. (**bok-** için yazım hatası)

amtıkıa oq tavrağ b.-up amrılıp 25/4

[=1]

bakdılığ < TochB bhakti < Skt. bhakti “bölme

duvar, bölüm, perde”+ Uyg. +lığ (is) bölme duvarlı,

dekorasyonlu (bir tür süs). **krş. tıyalığ**

señireksiz tıyalığ b. 20B/39

e.... b. 20F/181

[=1]

bakın- (dikkatle) bakın-, seyret-.

negü nom bar çınkaru b. 12/20

[=1]

bakır bakır, bakır para; ağırlık birimi.

buyansız kişi buğ b. birle tüz ol 34/2

[=1]

bağşı < Çince 博士 po-shi ~ pāk-si ~ pāk-dzi = Skt.

bhikṣu = Far. بخشي. (is) hoca, öğretmen, üstat, usta.

bizke yirçi bilge b. edgü ögliler birle 13C/83

ayağuluğ nagarçunu b. öze 15/87

umuğ inağ yolçı yirçi b. tudunu 18/36

... p orun lama b. 22B/46

şanda b. +ka yükünür men 10/15

öz b. +ka üç erdini kutıya inamı 13G/189

ontın sıñarkı üç ödki burğan b. +lar 18/31

özeliksiz nom boşgunmış öz b. +ların 27/2

anı üçün b. +lartın yañ kip boşuğ kol 12/56

b. +m siziñe yükünür men 10/151

b. +m kutıñıñ sözi 11/98

b. +m emgek kelmekintin 11/99

öz b. +mız ögin tuymış öşeliksiz erniñ 13A/33

sañgadiz b. +nıñ sañıña öçeşmek 11/93

yalañuñnıñ teñriniñ yalañuz b. +sı 10/22

bu bir sözni señirek boldı b. +ta sorğan 12/8

[=16]

bağşılığ < Çince 博士 po-shi ~ pāk-si + Uyg. +lığ (is)

öğretmen, öğretmenli, hocaya ait olan.

b. burğan teñri toğtuñuz 7/336

[=1]

Balaçuk (is) kişi / kadın adı.

inte tüşinte men b. +nıñ közüñür 22A/2

[=1]

balapardagçan << Skt. bālāpṛthagjana (is)

Budizm’de cahil, sade bir insan, rahip olmamış

Budist.

b. bolmağ oğurında 10/145

[=1]

balık I balık.

quduğ suvında b. yoğ 34/7

taluy ögüzteki b. +lar 7/185

[=2]

balık II şehir.

b. uluş kentü köñlünçe 35/5

açagarh atlıg b. +ta 19/4

b. +ta erser qorayur 35/51

uluş b. +ı illeri 20A/17

lañkapur b. +nı neteg kılta 11/141

[=5]

ban < Çin. wan. (ss) on bin.

tümen b. yirte yañkurar 35/93

miñ b. +ça ırağ barmış kişiler 35/126

[=2]

bar var, hep, mevcut, hazır.

tüpinte ol’ukma ölmeki b. 5/9

tünerig tamuğa tüşmeki b. 5/10

b. ililig kök kalık yüzinte 7/335

b. yoğ timeklig iki uçuğ tutup 10/147

ba uşikke sav b. erti 11/97

köñültin taş negü nom b. 12/20

bir ağızka edgü söz b. söyleyin saña 12/21

tuyunğuluğı b. erser tuyunmış bolmaz 12/33

qayu neçe ontın sıñar uluşlar b. erser 13C/73

b. bolmışça kılınçımın ökünür men 14A/12

aşıraqı mivesi b. 32/2

kulnuñ ne sañınçı b. 32/4

töbesinde mivesi b. 32/8

töbesinde ... b. 32/12

anıñ bir meşesi b. 32/16

yime türk savında b. 34
 emgek b. sağinguluğ 35/15
 kadğu b. buşunguluğ 35/15
 iltin kıntın busuş b. 35/46
 et'üzün tegre ada b. 35/46
 tağ içinte iki yek b. 35/48
 il içinde tevlig kürlüg buyruk b. 35/48
 adırtlağuluğ belgü b. 35/53
 tütüşgülüğ emgek b. 35/53
 adın kişilertin tıdığ b. saklangıl 35/144
 yat kişilertin yağı b. ıçangıl 35/144
 kamağta yig orun b.+a 11/24
 bir kşanğa anı b.+ın birkerü kigürüp13C/98
 uz idiglig üç ödteki kayu b.+ınça 21/1
 şaşısız yarp kutküşüşlüğ küçi b.+ıntın9/31
 [=30]

bar- 1. (af) git-, ilerle-, yol al-
 b. kel kılmaklığ bügülemek 10/204
 utru titrü b. kel kıldaçı 10/217
 manlayı keze b. kel kıldaçı 10/241
 arasız oksuz b. kel kılgalı 10/260
 uşun ırak kalp öze ol yolça b.-alım 13C/88
 b.-ayın tiser baş amrakım 4/10
 b.-ğu yoluğ bilmedin 7/33
 önüş yolça b.-ğu evriş üştümüz keztimiz
 13E/152
 b.-ğuluğ ortun yol yañılmışların 10/149
 nıyaya yörüg yolınça b.-ıp 10/99
 arduğ meñilig yirtinçüde b.-ıp turayın 16/52
 ol uluşta men b.-ıp toğa birle ök 16/53
 karanğu sansar içinte men b.-ıp toğmaduk
 18/24
 asurı başlap dört yollarta b.-ıp toğguluğ
 18/51
 köçer b.-ır yirtinçünün yolındın oşalım
 13C/68
 kamgak b.-ır teg ediñ kitti 35/71
 edgün b.-mış ıduklarığ emgekligler için
 13A/31
 edgün b.-mış ülgülençsiz yaruqluğ üskinte
 13C/59
 edgün b.-mışka yükünür men 10/31
 b.-u yime umaz men 4/11
 kinetmeñin oğadmañın kin yakın b.-zunlar
 13G/184

2. var- eriş-
 közi yaruğ ıduklarka b.-ğıl yakın 12/18
 burkanlar ulaşña b.-ğu yoluğ körkittiniz
 7/118
 teñri yirine b.-ğu köni yol körkittiniz 7/152
 turıka turuşka b.-ma 35/38
 yırak b.-mış kişi kelmeki sarp 35/58
 miñ bança ırak b.-mış kişiler birle körüşgey

sen 35/126

3.(y.f.) yoğun, oluş gösteren, referans noktasından
 uzağa, başlama belirten bir fiil.

.... bu kün kirü b.-ır 35/116

yürekimde içtin b.-mış kirtgünçüm öze 9/102

kün badğalı b.-tuğta 20D/113

[=30]

baramarta < Skt. paramārtha (is) en yüksek
 hakikat, en büyük gerçek. (=paramarta)

baramarta yig yörüg tözi 10/146

[=1]

baramaarğa krş. **baramarta**.

b. çın yig yörügü 10/200

[=1]

barça (zf) bütün, hepsi, bütünüyle, tamamıyla.

alkunıñ b. yükünçin 7/8

ayağlarığ b. siziñ emtertiñiz 7/157

olarıñ b. sıgırup 7/202, 7/310

kızığ oruntakılar b. öntiler 7/212

olar b. kamıgun 7/325

könjülünğeki küsüşün b. kanti 35/83

b.+ka asığlığ ad manğal bolmış 10/205

[=8]

barı (bz) hepsi.

bir kşanğa anı b.+n birkerü kigürüp 13C/98

[=1]

barıgılığ (?) (yilvi ile birlikte) serap.

yana yilvi b. kutrulmak küç öze 13G/179

[=1]

barınça (zf) tamamen, tamamıyla (mevcut).

kayı b.+ınça uluşlarığ 21/1

[=1]

barıvişuti << Skt. parivīśuddha (is) tanrısal bir
 varlığın adı, temiz kişi (bir Buda'nın lakabı)

(=parivīśute)

b. tözi arığ süzüük 10/201

[=1]

barķ ev, konut, mal, varlık.

evin b.+tın öntiler 7/354

[=1]

barķlıg (sf) evi barkı olan, varlıklı.

ödüñ ödüñ evlig b. kunlıkta beklelip13E/149

[=1]

barmaķ (is) gitme, gezinme (durumu).

tınlıg udu b.+ların ötkünü yorılım 13A/40

[=1]

barmaķsız (sf) gitmesiz, gitmeyen.

i... kelmeksiz? b. 20C/57

kaçan erser kayuka ma b. siz 15/51

[=2]

bartağcan << Skt. pṛthagjana (is) sade insan,

Budist olmayan rahip. (=pṛtağcan)

bolmağtaķı b.+nıñ buyanlıg işleriñe13A/23

[=1]
bardağcan krş. **bartagcan**.
añın yime b. +nıñ yumkıǵununı 14A/14
 [=1]
bas- 1. yayılıp kapla-, etrafı sar-.
kaş tıñı teg edgün b. -tı 35/71
 2. hakim ol-.
ayıǵların b. -tılar 7/315
 3. bas-, üzerine çok-
tünerig tünçüle b. -ar tiyür 5/13
 [=3]
bas (zf) sonra, ondan sonra, bundan başka, aynı zamanda. (krş **anta**)
anta b. küt kolunmak küçinte kılılmış 13A/15
anta b. utlı yañǵı işlemiş kergek ol 13F/156
b. yana az övkeler biligsiztin 14A/11
anta b. bir tušta 19A/3,
amtı muntada b. +kı 20D/104
başı tapıssar b. +sı açılǵay 11/101
 [=6]
başgukluǵ (sf) (dağ) doruklu, zirveli.
başgukluǵ er-: ağırlık yap- (dağ için)
idiz tikim kayalık b. erip 8/11
 [=1]
basıt- baskına uğra-, basıl-, yenil-.
kişi küçi qorasar yat kişike b. -ur 35/43
 [=1]
basıdıl- bastırıl-, saldırıl-. (=basıtıl-)
irinç emgekke b. -mıslarıǵ 10/68
 [=2]
basıdılmaqlıǵ (sf) bastırılmış, bastırılma
çarıtlar öze b. 10/154
 [=1]
bastıq- bastırıl-, zapt edil-.
b. -mış köñülke özi 11/100
 [=1]
bastıqmaq (is) ... uğrama, maruz kalma
ig ağırǵ öze b. tılaǵı... 26/19
 [=1]
basuǵılıǵ (sf) yardım eden, destekleyen.
turkaru ödün köñül bilig b. +ın 9/33
 [=1]
baş 1. baş, kafa.
b. +ı tapıssar basası açılǵay 11/101
b. +ın ıdturunmış yadyadatı teg 10/148
adañın b. +ın aşılaşturu kelürgil 11/3
 2. başlangıç, en başta, ilk olarak.
kutka tegmiş burkan b. +ın tüzünlerke 15/68
 [=4]
başçı önder, lider, rehber.
b. uduşǵağı badıra şiri 10/150

b. idisiñe yükünür men 10/207
 [=2]
başdıñlıǵ (sf) önderli (/ğinde), liderli (/ğinde).
sudanı b. edgü erenlerniñ 10/138
tegşindürteçi kanlar b. 10/161
sudur b. edgü nomlarlıǵ 10/226
manuşa yalıñuq b. +larnıñ 10/242
 [=4]
başık < Sogd. p 'şyk ~ b 'şyk (is) ilahi, senâ.
alkış b. sözlegüg 7/401
 [=1]
başkar- (?) deǵış-.
könek yasǵaç b. -dı 35/9
 [=1]
başla- 1. başla-.
buyan küsüş öze qoşmış taqşut b. -dı 9/8
aq mañgal bolzun b. -dı 10/2
özünge öñ işin b. -ğıl 35/103
 2. başında bulun-, idare et-, yönet-.
mañyamarg yolça uz b. -daçı 10/245
qara bodun b. -ğuluǵ törü yorıdıp 9/84
qayuta yime qaçan erser b. -p erksinip 9/86
 [=6]
başlaǵılıǵ (sf) başlangıçlı, başlayan, başlı.
a b. aşnuqı sav savlarıǵ 11/1
örgüt tutçı terz körümüg öridmek b. 13E/139
on paramıtlar b. 20E/150
 [=3]
başlaǵsız (sf) başlangıcı olmayan, başlangıçsız.
anantımadı b. uzun 10/40
b. uşun sansartın berü 10/144
b. +tın amtıqı bu ödkeǵeǵi 14A/9
 [=3]
başlap (zf) ... ile başlayıp, başta olmak üzere.
köz b. qaçıǵların yıǵınıp 8/29
on uluǵ küçört qorkınçsız eñreyük b. 9/51
arñın gandañastı b. bodısatavlıǵ 9/71
erksinmek b. altı türlüg 10/28
raga az b. ayıǵ nomlarlıǵ 10/88
ördüǵ baǵ b. nısvanılıǵ şımnı 10/249
öñ b. adkañğularka biligler qaçar 12/1
biligsiz b. nızvanılar oǵırında 16/85
asırı b. tört yollarta barıp 18/51
kilim turmış tigin b. 22B/55
aç kız b. üç türlüg yavız adalar 25/3
ögüm qañım b. alqu tınılıǵlar 25/7
añçulayu oq kuşala sit ibala b. 26/12
 [=13]
başlayu (bğ) önce, ilk olarak, başta.
birük kimler añ b. bodıçıt öritip 13F/157
 [=1]
başlıǵ (sf) başlı, başı olan, başı dik.

toyn körklüg tuğ b.+nıñ törüsin tutup 9/74
[=1]
baştınkı (sf) ilk, birinci, baştaki.
eñ b. toğum öze lınhuata toğalım 13C/57
[=1]
bat- 1. bat-, gömül-, dejenere ol-,
uşun ödüñ sansarta çommış b.-muşlar
16/107
2. güneş bat-.
ay teñri b.-tı kutuñ öze 35/31
[=2]
bağ- krş. **bat-**.
yüze b.-a bu sansarta yüserü talıqıp
13D/125
kün b.-ğalı bartuğa 20D/113
yañdu ru b.-ıp bu munta 20C/72
[=3]
batıl- batmış ol-, batırıl-.
toz toprağa b.-ıp 7/55
[=1]
bağman < *Far. pātman* (is) bir ağırlık ölçüsü
(aşağı yukarı 596 gr.) ölçek, batman.
bir b. ... 33/5
[=1]
bağur- gizle-, sakla-.
örtmez kişilemez yaşurmaz b.-maz men
18/42
[=1]
bavağr < *TochB bhavākār* < *Skt. bhavāgra* (is)
(Budist kozmolojide) bir göğün adı, kainatın en
yüksek noktası.
b. tüplüg lokağadunıñ 10/206
[=1]
bay (sf) zengin, varlıklı.
danı şırışdı b.+lar ornağı 10/211
[=1]
bayumağ (is) zenginleşme, zengin olma (durumu)
kamağ b. utru kelir tarķasar 35/70
[=1]
bedize- süsle-, beze-, resmet-.
küçeyü b.-geli umunmuşın körgü üçün
bitidim 12/63
[=1]
bedü- büyü-, çoğal-.
katığı b.-miş pad 7/181
[=1]
bedüt- yükselt-, yücelt-.
kiçig atıñ b.-üñ 35/6
[=1]
beg I 1.bey, efendi, üst düzey görevli, devlet
memuru.
kağıl bağsal eriglig il kan b. iişi bolup 9/82
begimsinmeyük b. bolsar 34/5

b. er sıkılır iş bulmadın 35/18
b. er yimin yiyin tip saķınsar sen tişinde
tıdıǵı 35/122
b.+tin işitin körser sen savka kirkelirsın
35/113
b.+im kayda ter mü erki 29/6
kayda b.+im ter mü erki 29/10
bilig bilıñ ya b.+im 31/1
inçe teriñ bilge biliglig b.+imizniñ 15/90
b.+ke işike inangıl 35/78
kamağ b.+ler қадаşlar 1/5
2. hükümdar, prens, şehzade.
b. bolğalı kılınıtıñ yarlıkıtıñ yorımaz 35/28
sini kamağın tapladı b. kılğalı 35/65
b. tamğası elgiñde 35/90
[=14]
beg II (öi) kişi adının bir bölümü/ unvan.
kızlarım tanyasıñ b. 22B/53
irinçin b. 22B/53
yana yime ... uçı b. 22B/56
yigen ... nırmala şiri b. 22B/58
ıma şiri b. yigen ... 22B/59
kağın atam çalır tutuğ b.+ke 22A/11
[=6]
begimsin- kendini bir bey olarak gör-, beylik tasla-,
bey kılığına gir-.
b.-meyük beg bolsar beltir sayu berge
salur 34/5
[=1]
bek (sf) sağlam, sıkı, sert, berk. (krş. **pek**)
darğa vaçıra b. katığ vaşır 10/212
uz nomlamış edğü nomin ulayı b. tutup
13C/86
öz kentüñin b.tutğıl 35/27
kentü köñülünin b. tutğıl 35/32
[=4]
bekiz (sf) açık, belli, görünen, sarıh.
bekiz belgülig:(birlikte) açık, sarıh, bariz
utğurağ b. belgülig 20A/19
adırtlığ b. belgülig 20F/197
[=2]
bekle- kilitle-, kapa-.
yilli suvlı tepreyü küduğ için b.-di 35/74
[=1]
beklel- tutuklu ol-, bağlan-.
evlig barklığ kınlıkta b.-ip 13E/149
[=1]
bekrek (sf) kudretli, üstün.
rednide yig meniñ edğü teñrim alpım
b.+im 3/3, 3/4
[=2]
bekrü (sf) sıkı, sağlam, sıkıca.

öküş ilig tuduğ öze b. bağlalıp 13E/150
yirte kazguk b. tokıyın tiser sen 35/122
 [=2]
bel tepe, dağ tepesi. (=bél)
tagta öz yok say yazıda b. yok 34/8
b.+de turğan biş on oğlan 29/5
 [=2]
belek hediye, armağan, paket
savında ıdzunlar b. 11/96
 [=1]
belgü alamet, belirti, işaret, nişan.
adırtlağuluğ b. bar 35/53
üçli törtli b.+ke tayaklığ 10/108
ayı öküş ad b.+ler öze adırı sözlemiş
13E/141
tolu yarım ay sayu b.+ni bilip 9/77
inçgülig bolguluğ b.+η belgürmez 35/47
umuğumuz uğan alpnıy et'üz b.+si 9/89
busuş kadğu b.+si enjire turur 35/58
tolp üç ödkı alku nomnuğ tözin b.+sin 9/39
aqtın b.+tin adırılmış tözlüg 10/128
 [=9]
belgölüg (sf) belirli, görünen, belli, tanınan.
şanlığ b. tapduları körsi 10/11
utğurak bekiz b. 20A/19
adırtılığ bekiz b. 20F/197
tört uluğ çüilerte b. idiş ol 35/133
 [=4]
belgür- belir-, görün-, ortaya çık-
öküş tınlığ yirtinçüler antın b.-er 12/37
inçgülig bolguluğ belgün b.-mez 35/47
uçuzkıa lınhua içinte toğup b.-üp 16/58
antırnsız toğup b.-üp 23/12
alkunı bilteçi b.-zün 22B/28, 23/6
 [=6]
belgürt- ortaya çıkart-
turum ara yuz koltı et'üz b.-üp 16/62
ayı uluğ arduğ körkle et'üz b.-ür 9/12
 [=2]
beliñ korku, dehşet.
er kutı b. suv kutı teriñ 34/4
 [=1]
beltir yol kavşağı, dört yol ağzı, suyun birleştiği yer.
begimsinmeyük beg bolsar b. sayu berke
salur 34/5
 [=1]
berge ince ve uzun değnek, sopa, kamçı, kırbaç.
begimsinmeyük beg bolsar beltir sayu b.
salur 34/5
min.. k... b.+n urupan birgeseyür tiyür6/17
 [=2]
berk (sf) 1.kuvvetli, güçlü. (krş. bek)

arduğ b. katığ küsüş turğurmuş 10/261
çıntamanı teg b.+in bulguluğ 10/281
 2. sık (orman).
topulup önünçsüz b. yigi arıgı 10/57
 [=3]
berklig (sf) güçlü, kuvvetli, sağlam saplı.
b. yek içkekler il tutkalır 35/112
 [=1]
bert- yarala-, incit-, (kalp) kır-.
b.-er mü köñülin erki 29/8
... saydı sini b.-geli 35/14
 [=2]
berü (ed) ...den beri, ...den itibaren, beri.
yüz yüzegütün b. kirtgünçin 7/10
ilkide b. atkanıp 7/95
ilkite b. kırık... 7/305
ilkite uşun sansartın b. 10/64
başlağsız uşun sansartın berü 10/144
qayutın neñ söötin b. kelmeksiz siz 15/50
una amtı isig özimtin b. inanı 18/35
 [=7]
beş (ss) beş. (krş. biş)
otuz b. burkanlarka 10/292
 [=1]
bezeklik süslenme yeri, süsün bulunduğu yer.
b.+te kızlar kırkın 29/7
 [=1]
biratya < Sogd. pr'tny' < Skt. prajñā (is) akıl, hikmet, bilgelik (=pratya)
b. tigli manı sinte tip birgil aña 12/23
 [=1]
Bıratyaya Şiri << Skt. Prajñāśrī (is) Eski Uygur Türkçesinin Budist edebiyatı döneminde eserler vermiş olan bir şair, tercüman. (=Pratyāśiri)
añca munça yığıp koşdım b. 14B/31
atlığ öğdig b. taqşut koşdım 15/89
 [=2]
bışıg 1. (is) pişmiş, olgun, çiğ olmayan.
yig edler tegşilip b. bolı 35/134
 2.(sf) olgunluk, (mcz) pişmiş kimse.
alku ödte bışıgta yig yigte b. bol 12/57
alku ödte b.+ta yig 12/57
 [=3]
bışrun- olgunlaş-, (öğreti) özümse-, kemale er-.
kırıp b.-ğalı küseler 19B/20
b.-ğu tolpi tüzün yorıgın birdeçi 13C/82
tözi üşmedin b.-ğu ol 20C/52
edgü nomlarta b.-u 7/355
biz kigürüp kşan uçka b.-u bilelim13C/100
b.-u ... tükedser 20F/212
 [=6]
bil bel, yan, karın. (=bel)

karaçu bodunnı b.+i (?)11/162
biliglig er b.+iye 31/5
[=2]

bil- 1.bil-, bilgi sahibi ol-.

et'üzün b. şük tur 35/149
bilig b.-gen ol erke 31/3
b.-gülügçe kamağ nomta tıyınmış ödte9/42
bilig b.-iñ ya begim 31/1
anın amtı tüzünlerim anı inçe b.-iñler
13F/165
tolu yarım ay sayu belgüni b.-ip 9/77
ürlüksüzün b.-ip alku nomlarlıg 25/9
barğu yoluğ b.-medin 7/333
iki kuruğ tözin b.-medin 7/394
kelüdin b.-meñin kevsenser 11/61
savların açukın b.-ser 11/5
alkunı b.-teçi belgürzün 22B/28, 23/6
alkunı b.-teçi burkan kutın bulmaqları
bolzun 24/7, 26/17
b.-ü uğusuz intraçal toorka uksadı 9/47
uğa b.-ü umamakın oğatıp kaltımız13E/133
uğa b.-ü mini körü yarlıkazunlar 18/34

2. öğren-, bilgi edin-.

bodıçıntın algu boşğurup b.-gü erür
13D/123
b.-gülüg nomluğ antırnı tigme 10/72
nıyama yamanı b.-gülüg nomluğ 10/96
ötkürü b.-geli umamak öze 10/49

3.tanı-, bilip ayır-, idrak et-, seç-.

kadirin b.-deçi 30/2

4. (yf.) -ebil-, yap- et-.

biz kigürüp kşan uçka bısrunu b.-elim
13C/100
utmışların uluşına kirü b.-eyin 21/4
t uşık teg tele b.-ser 11/127
[=27]

bilegüsüz (sf) bilegisiz, traş edilmemiş.

b. yiti vajır tiyür 3/5, 3/6
[=2]

bilge I 1. (sf) bilge, alim, müşavir, bilgili kişi.

tüzün b. kişiler tirilelim 5/1
bizke yirçi b. bakşı edgü ögliler
birle 13C/83
uluğ b. erenlerig ögirtür siz 15/45
teñri yaruğ küçlüg b.+ke yalvarar biz 2/1
kañıçım a b.+lerke tapmaksız siz 15/53
talaytağı b.+lerniñ sözün 11/68
vajırda ötvi biligligim b.+m yañam 3/8
kün teñri yaruğın teg kökülügüm b.+m
3/9, 3/10
soñ futsı b.+niñ alı yime edikmegey 35/75

2. (is+h) hikmet, fazilet. (krş **bilig**)

b. biligte yarattıñız 7/67

b. biliglig şatu tiktiñiz 7/105
tıyınmışlar iliginiñ b. biligi 9/37
ol tıdığsız tolun b. biligi öze 9/55
b. biliglig aytağı yaruqlıg 10/78
buyanın b. biligin yırıp 10/179
ilki tözi arıg b. biliglig 10/232
köni tıyınmak b. biliglig 10/278
tıdığsız çın b. biliglig içirdi tanuqlap
13A/37
körüg maytri körkle buyan uz b. biliglig
13C/106
boş taş yığıp buyan b. biliglig alkınçsız
13G/186
yükünür men b. bilig paramut kutıña 15/1
kuruğ b. bilig saña yükünür men 15/5
b. bilig paramutıg ögmekimtin 15/82
b. bilig paramutlıg keçig öze 15/84
artuk teriñ b. bilig paramutka 15/86
inçe teriñ b. biliglig begimizniñ 15/90
b. biliglig turğurup 20E/126
[=29]

bilge II (öi)kişi adının bir bölümü/unvan (**Künçük**)

arslan b. teñri ilig künçük ıduğ kut 22B/30
arslan b. teñri ilig 23/7
[=2]

bilgin (sf) bilinen, meşhur, ünlü.

b. yırçıke yükünürmen 10/79
sorukmış b.+ke yükünürmen 10/231
[=2]

bilge bilgi, bilinç, şuur. (krş. bilge I)

bilge bilig :(birlikte) hikmet, bilgelik

biligsiz b. ... 7/97
turkaru ödün köñül b. basudçılığın 9/33
yükünür men bilge b. paramut kutıña 15/1
kuruğ bilge b. saña yükünür men 15/5
bilge b. paramutıg ögmekimtin 15/82
bilge b. paramutlıg keçig öze 15/84
arduğ teriñ bilge b. paramutka 15/86
altınç köñül b. ök 20/67
alaya vityan b. tip 20D/100
b. bilin ya begim 31/1
b. saña eş bolur 31/2
b. bilgen ol erke 31/3
biligsiz b.+din öñi ödürtüñüz 7/66
tıyınmışlar iliginiñ bilge b.+i 9/37
ol tıdığsız tolun bilge b.+i öze 9/55
tıdığsız çın bilge b.+ig içirdi tanuqlap
13A/37
boş taş yığıp buyan bilge b.+ig alkınçsız
13G/186
adıra tıyuglı b.+ig 20C/69
bilge b.+ig turğurup 20E/126

buyanın bilge b. +in yıvıp 10/179
tapışmadılar bu b. +ler 11/69
öñ başlap ağkanğularğa b. +ler kaçar 12/1
... ğ bil... b. 6/16
yaruk b. +leri yaltrıy 7/345
nasvañı kelir b. +lerni 11/85
sarvadyan b. +ni tapmış erser 11/95
keçürür b. +niñ türkin 11/62
ağantaçı sekizinç b. +niñ 20D/101
kergekleğgeli b. +niñ örkin 11/58
bilge b. +te yaratdıñız 7/67
adruk ermez mü b. +te 11/6
[=31]

biliglig (sf) bilgili, bilgin, âlim. (krş. **bilge I**)

bilge b. şatu tiktinç 7/105
biligsiz b. karanğku tünte 10/73
bilge b. aytakı yaruğluğ 10/78
ilki tözi arığ bilge b. 10/232
köni tuyunmak bilge b. 10/278
taraldaçı tarğı b. 11/71
narya b. suvni 11/88
körüg mayırı körkle buyan uz bilge b.
13C/106
inçge terin bilge b. begimizniñ 15/90
alp b. ıduğ kutluğ Mançu şiri teg 16/41
on küçlüğ büğü b. uğan arzılar 18/32
b. er biliñe 31/5
vajırda övni b. +im tüzünüm yaruğum 3/7
vajırda övni b. +im bilgem yañam 3/8
[=14]

biligsiz (sf) cahil, bilgizsiz, akılsız.

b. biligdin öñi ödürtüñüz 7/66
b. bilig ... 7/97
b. biliglig karanğku tünte 10/73
takılıp b. özin 11/70
b. başlap nızvanılar oğurıta 16/85
karanğku b. +niñ közi 11/46
teldük b. +niñ işi 11/134
b. +niñ yanına 31/7
basa yana az övkeler b. +tin 14A/11
[=9]

biligsizlig (sf) bilgizsizlik.

b. kılınçlarım öçzün alkınzun 18/43
[=1]

bilil- bilin-, tanın-, bilinmiş ol-.

ögin ök b. -gey özin 11/14
közünmiş b. -mişçe orunlarda 8/30
[=2]

bilin- 1. bil-, anla-, kavra-.

b. -medin ... keltimiz 7/108

2. günah çıkart-, itiraf et-.

öküş telim yaşuklarımın b. -ür men 18/40
[=2]

bilmek (is) bilme, biliş.

uçuz b. ötkürmek 9/91
körmek b. +lig bulut öridip 10/33
[=2]

biltür- haber ver-, bildir-.

avış tamu emgekin b. -tünüz 7/127
[=1]

bintevir perde, kapı perdesi. (krş. **kerik**)

bintevir kerik: (birlikte) perde

turğı b. kerikler 20F/189
[=1]

bir (ss) 1. bir, tek, bir şeyi belirsiz olarak gösteren sayı.

turum ara erde kışa b. kışan ödte 9/38
tuyu yumkı b. kalısız tuyar ödgürür 9/40
b. uluşta yırtınçünün yaruk yulası 9/41
b. teg yañlı burkan bolmış körki 9/44
sıdap nom bitig b. tegzinç 10/7
b. tek köni yol körkiñ birip 10/76
yadta özte b. teg yapa yadılmış 10/168
bu b. sözni seşirek bolı baķşıta sorğın 12/8
b. ağızķia edğü söz bar sözleyin saña 12/21
yaba yırtınçüğ b. yintem ider tuymayur
12/41
öçme amrılma yintem b. tözin tuğsar 12/44
uç oğuşta munısız neñ b. nom orun yok
12/47
b. b. ünte uz taķşutluğ taluylar öntürüp
13A/11 (2)
birtemledi b. teg uķşaş etüz til köñülin
13C/81
birikişip b. orunta birkerü erelim 13C/84
b. kşanka anı barın birkerü kigürüp 13C/98
buluñ yıñak sayu ol oķ b. yañlı 13C/102
b. uçluğın köni nomuğ kop ödte küşedip
13F/159
yalañuz b. kşan ödte yapıdu tüz körüp
13F/178
adruklaķa tükellig b. tüzünümñün 15/10
kkirsiz arığ köñül öze b. keykie 15/18
utğuraķ b. egsüksüz oñay tolgurup 16/55
b. kşanta ol kılınç ... alkınur 16/88
b. ikinti üçünç yolu kşantı bolzun 18/46
anta basa b. tuşta 19A/3
yiti erdinilig b. sıruğ 20B/33
b. yintem muntağ saķıñu ol 20E/127
b. teg kalıķ ısı ... ları 20E/168
b. teg ülgüsüz erürler 20E/170
alasız b. teg meñilig bolsunlar 25/6
aķ b. saçlığ ķarı anam 28/3
b. kün devlet tuş bolur 31/4
anıñ b. meşesi bar 32/16

- b. bağman ... 33/5*
iki kişi k  j  li b. altun itig t  zi b. 35/128 (2)
apam b. adakın sısar i inteki tatı 
t  k  lg  ke ... 35/137
b.+inte mi er yaru klar 20B/42
b.+inte ... ılar 20E/169
birker   ol al ularnı b.+ke sı urur 9/45
b.+ni al u a k    rmeki anta  ok er  r 9/46
b.+tin u  tu mak k  r  mke arsq  p 10/74
2. aynı
iki kişi k  j  li b. altun itig t  zi b. 35/128 (2)
3. birinci, ilk.
ay b. ya ı ağır ulu  busat ba a  26/1
 [=44]
- bir-** 1. ver-, ilet-.
 ak so a nomlu  me i b.-de i 10/157
bı run u tol ı t  z  n yorık n b.-de i 13C/82
u an seza  b.-de i 30/8
k  ze i  k  zed  p sımasar a  b.-de i idi  ol 35/137
bıratya tigli mani sinte tip b.-gil a a 12/23
teleme b.-g   ol bu ı 11/130
birim  te  ... b.-g  l   20F/214
tavar mu b.-ip sad  n al u ool 11/67
t    b.-ip m  n teg buyanı 17/3
arı  bra mı   n azrua b.-mi  10/133
t  z  nlerni  ed tavarın lap bu ı b.-mi  18/7
a a can b.-mi  gerek 33/22
  z  t    z b.-ti iz 7/207
2. g    ver-.
 ara yirke kir in e k   b.-eli tip 11/165
k   l   piri tiller k   b.-z  n 4/19
yarı u k   b.-z  n sa a 11/56
3. (yf) tezl  k bilirir.
et  z  nde aya   ilteg ornanu b.-di 35/82
onun  buyan evirmek   evir   b.-elim13A/44
ayu s  zley   b.-elim 19B/18
aya k  rkit   b.-elim 20D/107
tiliklerin k  s   lerin  anturu b.-geli 13A/39
 orum  k    ası ları   olur sen b.-geli 13C/69
bir tek k  ni yol k  rki   b.-ip 10/76
bir  k bu ar a b.-mek atlı  ır  kelser 35/52
 andapur yol n k  rki   b.-meklig 10/12
y... krmsuhn b.-  yarl  kazun 7/435
 rmi  to mı  buyanların evir   b.-z  nler 13G/196
 [=27]
- birakina** < *Skt. prah  na* (sf) vazge mi , yarıda bırakmı . (=pirahina) kr . **nı da**
nı da b.birtem ki  meki 10/98
 [=1]
- birer** (ss) birer, her bir.

aya ulu  umu umuz b. tu larta 9/9
una bu o  adru ları b. bireri 9/95
b.ko ta ko  sanın a nom o u  ol o  13A/9
b. bur an ed  lerin   r  d  n  gelim 13A/12
bun orunı b.  o ta b    r   idelim 13C/104
yirtin  n  n umu ları b.  dte 15/72
b.erdini mun ukt  n 20B/41
se ilip b. yaru klar 20B/45
una bu o  adru ları birer b.+i 9/95
 [=9]

birger   (ed) beraberce, birlikte. (kr . **birker  **)
yaru kların b. idmi  teg 20B/50
 [=1]

birgese- kırba la-, kam  la-. (berge sal-)
 a al bergen urupan b.-y  r ti   r 6/17
 [=1]

birik- 1. birle -, bir ol-, ittifak yap-.
iki k    l b.-di 35/94
iki k    l b.-ip altun itig il in e tut ay sen 35/126
ad a lar k    l birle b.-ser 20C/63
b.-i ip(?) bir orunta birker   erelim 13C/84

2. toplan-, bir araya gel-.
ki i b.-ip yarud  35/125
 [=4]

birik   r- birle tir-, bir araya getir-.
b.-  p kin keligme  dteki  al ları  13C/97
 [=1]

birikmek (is) birle me, toplanma (durumu).
bir  k ki i b. atlı  ır  kelser 35/124
 [=1]

birim bor , vergi, bedel. (kr . ** te **)
b.  te  ... bir  l   20F/214
 ama   te  b.+lerig  z  m yı madu  18/25
 [=2]

birimlig (sf) bor lu.
b. ayı  ... 7/396
 [=1]

birin birin (ss) teker teker, birer birer.
b. a mı lark a 10/75
 [=1]

bir   i (sf) veren (ki i).
b. bu  ut  olon  ... 16/87
 [=1]

birker   (ed) beraberce, birlikte. (kr . **birger  **)
k  sey  rl r erti b. 7/195
b. ol al ularnı birke sı urur 9/45
biriki ip bir orunta b. erelim 13C/84
bir k  anka anı barın b. k    r  p 13C/98
bitimekte ulatı i  b. b    rs r 13F/160
 altı sudanı on ır  teg  alı  b. 13G/175
b. (?) yum ı bu yarl   taplayur men 16/5

b. yaltrıyu önerler 20B/44
[=8]
birle (ed) 1.ile, birlikte.
yavaşım b. 4/17
közi kıaram b. 4/20
t...lar b. karşısız 7/217
y...lar b. 7/436
kaşımız burkanğa kua b. tapın 11/19
birerinte b. toyluğ burkanlar saşınıp 13A/10
bizke yırçı bilge bakşı edgü ögliler b. 13C/83
b. yana üç ödteki ülgüsüz kalplarığ 13C/99
b. toğmış buyan öze bu tınlıglar 15/83
b. yana türçimeksiz itzün 18/45
adkağlar köñül b. birikser 20C/63
altun uruğları b. 26/13
biz esen sılg tigin b. kininte 26/25
ol andağ tüzün b. 33/19
erdemlig kişi erdini b. tüz ol 34/1
erdemsiz kişi etük içindeki b. tüz ol 34/1
buyanlığ kişi burkanlar b. tüz ol 34/2
buyansız kişi buğ bakır b. tüz ol 34/2
ne ada bolğay sini b. ulıg kılınadı 35/123
ırak barmış kişiler b. körüşgey sen 35/126
2. (bğ.) ile, de.
b. yana adın alku uluşlar sayu 9/43
anam tokluğ kutluğ ağa b. 23/9
3. ... olur-olmaz.
körü b. teñrim sizni buşulurlar 15/60
ol uluşta men barıp toğa b. ök 16/53
tuyunmışnıñ ol alqışın alu b. ök 16/61
[=25]
birmek (is) verme (durumu).
yañ kip b.+lig yaruqın ıdıp 10/171
yañ kip b.+lig yaruqın ıdıp 10/171
tada tıvaki b.+te titimlig 10/118
[=3]
birtem (zf) beraber, büsbütün, tamamiyle.
tözünü b. ... 7/388
nılda birakına b. kıdmeki 10/98
b. kirtgünçin süzülüp 20/125
b. uz körü kanınçsız 20B/43
[=4]
birdeş krş. birtem.
b. kirtgünüp tuğıl yemü sizinme maña 12/22
[=1]
birtemledi (zf) 1.tam, tam olarak, tamamiyle.
b. bir teg uqşas et'üz til köñülüñ 13C/81
b. nomuğ bulgu saşın turğursar 13F/158
b. ol kıdığta terk tınzunlar 15/85
b.(?) kalısız nom oğuşınta 16/4

2. (olumsuz) asla, hiç.
b. tıdılışmaz küü kelig kılur 9/48
b. arıg silig kitzün tarıqzun 18/44
[=6]
birtemlig (zf) tam, bütün, tam olarak.
b. tuşka tegürdeçi 10/77
[=1]
birtin (zf) ansızın, birdenbire.
b. uç tuğmaq körümke arşıqıp 10/74
[=1]
birük (bğ) eğer, şayet, fakat, ise.
apam b. munı teg 7/137
apam b. kayu kişi bu ku... 16/97
b. tapsar ol erdinigme satıg muña 12/24
b. kimler an başlayı bodıçıt 13F/157
anı b. kimler tuğsar arıdur kılınçlığ 13F/170
adkanmağı ilinmeki kimniñ b. 15/46
b. bu saşınç kim kayu 20F/211
b. bu atlığ ırk kelser 35/11, 35/24, 35/34, 35/42, 35/52, 35/64, 35/73, 35/81, 35/92, 35/107, 35/115, 35/124, 35/140, 35/150
[=21]
biş (ss) beş.
alku b. ajunların umuğı 7/1
b. ajuntağı tınlıglarığ 7/65
b. ajunuğ ırkletip özgurtuñuz 7/106
alkatış b. kat teñri yirinte toğurtuñuz 7/128
öyü ödikleyü tuğğalı tegimlig otuz b. 10/5
otuz b. burkanlarğa yükünmiş üçün 10/292
yügürü qaça b. yollarta yük yuğa yalqıqıp 13D/126
b. anantras ayıg kılınç 16/86
b. tümen kalp sansarta 20F/213
arka kamağ b. ajun tınlıglar oğuşı 25/5
belde turğan b. on oğlan 29/5
b. yek talaşur 35/21
[=12]
biş on (ss) elli.
belde turğan b. oğlan 29/5
[=1]
biş tümen (ss) elli bin.
b. kalp sansarta 20F/213
[=1]
bişer (ss) beşer (üleştirme).
b. yüz koltı erdinilig 20E/167
[=1]
bişinç (ss) beşinci.
b. kılulamağığ öritip 20E/124
[=1]
biti- yaz-, yazı ile doldur-, kopya et-.
küçeyü bedizegeli umunmışın körgü üçün
b.-dim 12/63

ança b.-lim? bitigde 11/2
ilip tarđıp kie b.-miş boldum asıg tutuğ
15/93

[=3]

bitig =Skr. *sūtra* (is) kitap, yazı, metin, yazılı şekil.
sıdap nom b. bir tegzinç 10/7
ança bitilim b.+de 11/2
teñriniñ b.+in biz işidelim 5/2
törü? b.+in ağızımdın tükel öntürür 16/8
..... bu b. 22A/14

[=5]

bitimek (is) kopya etme, yazma, çoğaltma.
b.+te ulatı iş birkerü büdürser 13F/160
[=1]

bitit- yazdır-, yazdırt-, kopya ettir-.
bu nom erdinig b.-miş buyan edgü kılınmış
22A/1
[=1]

biz (zm) 1.biz (birinci çoğul kişi zamiri)
teñriniñ bitigin b. işidelim 5/2
a ... b. sizije 7/17
bu ... b. sizni teg 7/109
amıta-aba burķan yüüzin yügerü b. körüp
13B/51
tuyunmışlar iliginiñ alķışın b. alıp 13C/61
çok soķa b. bodı yolķa yoriyur tuşunta
13C/89
b. kigürüp kşan uçķa bışrunu bilelim
13/100
burķan kutın bulup b. esen sılıg tigin birle
kininte 26/25
b.+iñ teñrimiz edģisi redni tiyür 3/1, 3/2
ançulayu oķ b.+iñ yime kut ķolunç 13B/47
apam b.+iñ bu yaşıımız alķıngu öd bolsar
13B/49
b.+ke yirçi bilge baķşı edģü öglile 13C/83
siz b.+ni küzediñ 1/8
siz b.+ni ķurtģarıñ 1/10
umuģumuz b.+ni teg tınlıglarķa 7/33
b.+ni teg irinç tınlıglar 7/107
oģatıp gelmiş b.+ni teg tınlıgķa 7/133
una bu soķa b.+ni osuģluğ 10/282

2. fiil çekimi ögesi.

küçlüğ bilgeke yalvarar b. 2/1
ötünür b. ķün ay teñrike 2/2
ķut ķolur b. teñprime 2/5
ķut ķolur b. sizije 7/429
ķıv ķolur b. yaruķ teñrilerke 2/8
yükünür b. sizije 7/9
yinçürü töpün yükünür b. 7/413
ayançañ ķöñülün yükünür b. 7/417
ol nomta eşidip uķar b. 7/136
yinçürü yükünü teginür b. 7/433

[=29]

bod vücut, boy, vücut boyu.

ķut buyanlar iliginiñ ķutluğ b.+ınta 9/17
b.+lar öze alķu ödte burķanlarķa 14A/7

[=2]

bod- (dünyadan) göç-. (bkz. Kaşgarî bud-.)
çambudivipte b.-ģu ol 11/110

[=1]

bodı < Sogd. *pwδ'y ~ pwδy* < Skt. *bodhi* (is)

aydınlanma, erme, uyanma, irfan, ilham.

yasumuķķa b. intin anta yoķ erip 12/42
çok soka biz b. yolķa yoriyur tuşunta 13C/89
tuđģu b. yoriğların aķruķ ķut ķolunçun
13C/118
arığ b. yoriğta ķüsü tursar 16/75
b. söğüğ altınunta ... 16/93
b. ķöñüliniñ küçinte 20F/205
[=6]

bodıçıt < Skt. *bodhicitta* = Chin. 覺者 *jué zhě* (is)
aydınlanma düşüncesi, aydınlanmış gönül.

bodısataı bolayın tip b. alģu erür 13D/122
birük kimler an başlayı b. öritip 13F/157
yindem arığ b. tip ulug ķüüllüğ 14A/19
öridip yig öşeliksiz b.+ıg 14B/25
b.+nıñ alģu yañın boşgurup bilģü erür
13D/123

[=5]

bodılığ << Skt. *bodhi* + Uyğ. *+lığ* (is) bodhiye ait.
tuğçı isdim b. yig yoriğ öze 14B/23

[=1]

bodımant << Skt. *bodhimañda* (is) öğretim yeri,
Buda'nın aydınlandığı yer.

ķavşatılmış ķuvrağ ara b. orunta 13C/75
[=1]

bodısataı < Soğ. *pwtystß* << Skt. *bodhisattva* =
Pali. *bodhisatta* = Chin. 菩薩 *púsà* = Tib. *byang*
sems = TochA *bodhisattu*, TochB *bodhisatve* (is)
aydınlanmak için çabalayan kişi. Buddha olacak
kimse, Buddha adayı.

çamsız b. tip çavıķur adı 11/109
boşģutluğnuñ boşģutsuznuñ b. tiđmişniñ
13A/22
bu iş üçün b. yolıña kirģü erür 13D/121
b. bolayın tip bodıçıt alģu erür 13D/122
ayağuluğ tolpy tüzün b. teg 16/42
ançulayu ol tolpy tüzün b. teg 16/83
buluñ yıñak sayu kelmiş b.+lar 9/3
uluğ b.+lar yoriğı tip 20E/151
ıduķ samantabadırı b.+nıñ yorır ķut 16/109
[=9]

bodısataıvılığ <<Skt. *bodhisattva* +Uyğ. *+lığ* (is)
Buddha olacak kimseye ait, Buddha adayı.

ardın gandaştı başlap b. 9/71
 [=1]
boduğ boya, renk, boyanmış.
köp yanşamaqlıg b. +ın kök kalığı 12/62
 [=1]
bodul- bulaş-, bağlan-, bir şeye eklen-. (EDPT, 305)
b.-masar ikigüke bolur ol nurvan 12/7
bularka iyin ögirmekig b.-u işlelim 13A/24
 [=2]
boşulmaq (is) bulaşma, lekeleme, yapışma.
b.-lıg ilgü tüpke sırlmışlarğa 7/117
 [=1]
boğdam küf, küflü, bayatsıma, kokuşma.
b. atıñ tegşilip tatıglıg bolduñ 35/84
 [=1]
bol- ol- (yardımcı fiil)
alku ödte bışığta yig yigte bışığ b. 12/57
ödüğçisiz nomlarka umuğ b.-ayın 9/108
çaramabaviki b.-ayın tiser 11/107
bodısatañ b.-ayın tip bodıçıt algu erür 13D/122
alku ödte körüp umuğ b.-daçı 10/85
umuğsuzlarka umuğ b.-daçı 10/294
yarup yaşup katçıglarta b.-daçı erip 12/40
bu bir sözni seşirek b.-dı baqşıta sorğan 12/8
bu bir sözni seşirek b.-dı baqşıta sorğan 12/8
tümen sav tüğün sinide b.-dı 35/88
ilip tarđıp kie bitimiş b.-dum asıg tutuñ 15/93
nata umuğ inağ b.-ğalı udaçı 10/188
soğa umuğ inağ b.-ğalı umaqtın 10/228
çağısımarı b.-ğalı up kin öküş ajunta 13C/90
beg b.-ğalı kılınñ yarlıkñ yorımaz 35/28
añınlarka kergek b.-ğay sañınç öze 14B/30
kim b.-ğay saña enirmediçi 35/6
ne ada b.-ğay sini birle ulıg kılınadaçı 35/123
yılıg yumuşak b.-ğıl 35/118
alku tınlıg alkınmasar abamu b.-ğınça 13B/46
oğrap edgü umuğ b.-ğu oqıdu nomlağı 13C/113
ne busuş ol tağı ilke kanğa inanç b.-ğuğa 35/132
asığlıg b.-ğuluğ yoluñ közünmez 35/47
inçgüllüg b.-ğuluğ belgün belgürmez 35/47
uqşadıncısız edgü dıntar b.-ğusın küselim 13C/80
kedğüsi b.-mañın kegen bolsar 11/63
qavırıp töküp sözleser bolmış b.-maduğ 18/23
ideñ qararmakı b.-masar 20C/60
aşağalı tegimlig b.-mayın ajun ajunta 18/58

tuyunğı bar erser tuyunmış b.-maz 12/33
tuyunğı yok erser tuyunmaq b.-maz 12/34
tuysar mundağ sansartağı bağ öze b.-maz 12/35
bir teg yanlıg burğan b.-mış körki köşünür 9/44
barçaqa asılıg at mañgal b.-mış 10/205
utmışlarnıñ añ uluğ oğı b.-mış 16/25
altı yolta ög kan kadaş oğul kız b.-mış 18/1
qavırıp töküp sözleser b.-mış bolmaduğ 18/23
... ta b.-mış tüşlertin 20A/3
ayıbsız b.-mış kerek 33/14
bar b.-mışça kılınımın ökünür men 14A/12
ayıbsız b.-mışda kin 33/15
şaşmaksız burğan b.-mışta 17/7
ordu qarşılar b.-mışın 20A/6
toñup buz b.-mışın sañıñu ol 20B/24
yitiñsiz körkle b.-mışın 20B/36
aqıkat b.-sa tüzün 33/21
amrılıp oluruñ adkağsız b.-sar 11/7
yam ed b.-sar ma taña 11/54
kedğüsi bolmañın keken b.-sar 11/63
çarıtıg qoşayın tip tapı b.-sar 11/103
apam biziñ bu yaşımız alqıñu öd b.-sar 13B/49
b.-sar neçe ança sanlıg uluğ sayu 14A/6
kimniñ tamırı yoğun b.-sar qanağı yinil 34/3
begimsinmeyük beg b.-sar beltir sayu berge salur 34/5
it qarı b.-sar yatıp ürür 34/6
teve qarı b.-sar bunkal bolur 34/9
ud qarı b.-sar murañın bolur 34/10
kız qarı b.-sar kıçın körgü 34/11
koyñılar qarı b.-sar irçin bolur 34/12
er qarı b.-sar kerçin bolur 34/13
iki köñül köñül tutup qovı b.-sar 35/119
ergülüğ tapları b.-sarlar 20D/111
alku türlüğ adalarta umuğ b.-taçı 26/6
öküş telim tınlıqlar b.-tı erti 7/44
tag yirinte tag öndi señir b.-tı 35/35
topraq öze topraq öndi idiz b.-tı 35/35
tegirmileyüki yağıñ telim b.-tı 35/44
yig edler tegşilip bışığ b.-tı 35/134
yıdı yıparı bura turur qatıg b.-tı 35/134
tegirmi tam içinde esrük b.-tıñ 35/44
küntekirilig b.-tuқта 20D/112
töleç qunup oğurlap b.-tum sañgıqqa yuqmış 18/8
oğun nişvanıka arsqıp utlısız b.-tumuz 13E/136
eski atıñ tegşilip yañı b.-tuñ 35/84

boğdam atıñ tegsilip tatıǵı b.-tuñ 35/84
 qađıǵ tatıǵınıñ erdinisi b.-tuñ 35/132
 azmışlarka yolçı yırçı b.-tuñuz 7/147
 uqşatınçsız yig nomlarka tükellig b.-up 9/52
 toş bulğanmış ig emledeçi otaçı b.-up 9/78
 qaǵıl baǵsal eriglig il kan beg iisi b.-up 9/82
 atyandık b.-up yañılmuşlarıǵ 10/82
 kanımlıǵ b.-up qaǵusuz yatǵıl 11/23
 aqaştaki ay teñrini atқанmış b.-up 12/13
 alku ödte taştın sıñar tilemiş b.-up 12/15
 usal b.-up sımdasar sen muna bu tuşta 12/54
 asıǵ b.-up tınıǵlarka burқан bolzunlar 14B/32
 aǵtuǵ b.-up isig öziüm üzülgü tuşta 16/49
 oza bu qut kılınça tükellig b.-up 16/54
 boş köñülin yaǵısızın burқан b.-up 16/94
 ikisiz b.-up amrısar 20C/58
 emgeksiz igsiz inç b.-up 22/41, 23/19
 alku ödte yiil yaǵmur ödinçe b.-up 24/10
 edlig sanlıǵ b.-up yorımakiñ sarıp 35/62
 tarazuǵ aǵsar kılınçı ayıtı b.-ur 6/9
 irinçü kılınmış kılınçı iştiǵ b.-ur 6/10
 teltük mü b.-ur kişi 11/128
 bularnı mat bölser b.-ur sansarta turğan 12/6
 tuyunmaduqta ol kıldıǵ b.-ur bu kıldıǵ 12/29
 ayı uz b.-ur tirig özüǵ iltinmişi 16/81
 asıǵlıǵ b.-ur kişi ajunı bululmışı 16/82
 adı b.-ur munıñ dyan tip 20C/66
 bilig saña eş b.-ur 31/2
 bir kün devlet tuş b.-ur 31/4
 taş qurşansa qaş b.-ur 31/6
 altun qoysa taş b.-ur 31/8
 teve qarı bolsar bunqal b.-ur 34/9
 ud qarı bolsar murañın b.-ur 34/10
 qoyñılar qarı bolsar irçin b.-ur 34/12
 er qarı bolsar kerçin b.-ur 34/13
 saña utruntaçı kişiler ançulayu b.-ur 35/40
 iltin qantın açığı b.-ur mu 35/119
 işin köñügin yañılsar tüdüş b.-ur 35/135
 adırtılıǵ toǵǵalı b.-urlar 20F/218
 suvasdı sıdam at mañgal b.-zun başladı 10/2
 uluǵ tuyunmış bolmaqım b.-zun 10/295
 bir ikinti üçünç yolu qşantı b.-zun 18/46
 arızun alqınzun qşantı kılıp b.-zun ertgülig 18/54
 abıta burқан uluşınta toǵmaqları b.-zun 22B/36
 alqunı bilteçi burқан qutın bulmaqları b.-zun 24/7, 26/17
 öz öz küsemiş taplarınça toǵmaqları b.-zun 27/4
 yaǵmur yaǵsa qapıñ b.-zun yabıñgu kergek

34/14
 örgüt nomlap ür turzun tip ödüǵçi b.-zunlar 13G/192
 asıǵ bolup tınıǵlarka burқан b.-zunlar 14B/32
 adınlarka asıǵ b.-zun tip 22B/9
 aşıǵ tarıǵ edǵü bütüp inç b.-zunlar 24/11
 alasız bir teg meñilig b.-zunlar 25/6
 [=128]

bolmak (is) olma, oluş, olmak.

bala pardaqçan b. oǵurında 10/145
 b. sayu bu sansarta toǵumuǵ tutmışlar 13G/185
 kamaǵta yig arıǵ süzük b. öze 15/28
 şatvargi toyın teg satkisiz b.+ı 11/121
 kamaǵ iliniñ meñilig b.+ı 11/161
 ögin ulǵ tuyunmış men b.+ım öze 9/107
 uluǵ tuyunmış b.+ım bolzun 10/295
 qasda muñı b.+ıntın 11/47
 öñilerke tayanmaksız b.+ıntın 15/76
 atlıǵ küülüǵ tiğrüm teriñ b.+ıñdın 15/63
 et'üzi münsüz b.+ta ulağı 10/24
 b.+takı bartaqçannıñ buyanlıǵ işleriñe 13A/23
 qutrulmaqñıñ yalañuz yolu siz b.+tın 15/66
 [=13]

bolmamak (is) (olumsuz) olmama durumu.

öñüñ körkünj tepremekiñ b.+tın 15/74
 [=1]

boltuq- bulun-, mevcut ol-.

anaçıma sizte yime b.-masar 15/47
 inçgüñ meñiñ b.-maz 35/16
 [=2]

boos (sf) kolay, rahat, serbest.

kök kalıǵıñ kiñ b. sıǵurur 12/45
 [=1]

boş (sf) özgür, boş.

b. taş yığıp buyan bilge biligig alqunçsız 13G/186
 b. köñülin yaǵısızın burқан bolup 16/94
 [=2]

boşgun- öğren-.

özeliksiz nom b.-mıñ öz baqşılarım 27/2
 b.-ǵalı küsüşlüǵler bu saqınç kılgu erür 13D/124
 [=2]

boşgur- öğret-, okut-, yetiştir-.

bodıçıtnıñ alǵu yañın b.-up bilgü erür 13D/123
 [=1]

boşǵutluǵ (sf) eğitimli, öğrenen, öğrenci.

b.+nuñ boşǵutsuznuñ bodısaıav tiđmişniñ 13A/22

[=1]
boşgutsuz (sf) eğitimsiz, öğrenmeyen, öğretmeye ihtiyaç duymayan.
boşguthuğun b. +nuñ bodısaşav tıdmişniñ 13A/22
 [=1]
boşu- serbest bırak-, salıver-.
üzütümüzni b. +ñ 2/7
 [=1]
boşuğ başıslama, azat, kurtuluş.
anı üçün baķşılatın yañ kip b. ol 12/56
öğdi tapıgı tutup öz b.(?) olunu 13G/190
 [=2]
boy zehirli örümcek (=böy)
aşığuk teg ara b. emki tiyür 5/22
 [=1]
boyun boyun, ense.
b. +ın sumış kerek 33/18
 [=1]
boz I kin, nefret, tiksinti.
üzte b. +ta ulatı 7/69
 [=1]
boz II gri renk, boz rengi.
burnıta b. bulut önür tiyür 5/23
 [=1]
böl- ayırt et-.
bularnı mat b.-ser bolur 12/6
 [=1]
bölük bölüm, bölük, parça, kısım
buřulmaķsız nom oğuşa kirmek b. +de 9/2
yaraşı oyun b. +ler 20E/176
 [=2]
böz bez, kumaş, pamuklu giysi
sağadı karasanıñ b. +i 11/40
 [=1]
bra < Sogd. *pr'~ pr''~ pr'kh* < Skt. *patāka* ~ *pařāka* (is) ardak, şemsiye, güneşlik, sancak, tapınak sancağı. (=pra) **krş. kuşatrı**
uluğ tuuğ kuşatrı b. +lar 20A14
 [=1]
brahmacarı << Skt. *brahmacārin* (is) Brahman öğrencisi, genç yaşam tarzlı.
b. arıg yoriğliğ 10/126
 [=1]
Brahmaşadı, < TochA/B *brahmadatte* < Skt. *brahmadatta* (is) Benares şehrinin bir kralının adı, bir Buddha adı. (=brahmadate)
ağı kötrülmiş b. atlıg 10/134
 [=1]
brahmanı < TochB *brāhmaṇe* < Skt. *brāhmaṇa* (öi) bir Buddha adı.

b. atlıga yūkünüř men 10/127
 [=1]
brahmamanı << Skt. *brahmamaṇi* (is) bir mücevher.
kinsük erdini b. 20F/184
 [=1]
brahmi < TochA *brahme* < Skt. *brahman* = Azrua.
arıg b. ın azrua birmiş 10/133
 [=1]
braman < Sogd. *pr'mn* < Skt. *brāhmaṇa* (is) Brāhman din adamı, Budist olmayan.
toruğ yavrı b. +nuñ körkin körkiğip 9/75
 [=1]
bu 1. (i.zm) bu.
una b. soa bizni osuğluğ 10/288
yig nom b. ol muni tututp iş simek otğıl 12/12
b. b. edgülerig tolu ağılık büdźünler 13G/188 (2)
muna b. mat muşadıncıgı edgüñ erür 15/57
yañduru bağıp b. munta 20C/72
b. +lara iyin ögirmekig bodulu işlelim 13A/24
b. +larnı mat bölser bolur sansarta 12/6
b. +larnı ... 20E/159
2. (i.sf) bu.
b. sansarta altımız 7/112
b. ...uñ ürlüg bulturtuñuz 7/120
b. yarlııñızni eşitip 7/406
yirçileyü b. sansartın tarđıp taşkarıp 9/61
una b. oğ adruqları birer bireri 9/95
tapışmadılar b. biligler 11/69
b. bir sözni seşirek boldı baķşıta sorğın 12/8
tuyunmaduğta ol kıdıg bolur b. kıdıg 12/29
tuyunmışa b. kıdıg oğ bolur ol kıdıg 12/30
usal bolup sımđasar sen muna b. tuşta 12/54
uğanlarnıñ on ut olonç yorıķı b. nomuğ 13A/3
ozaı b. toğuz türlüğ işlerig işleyü 13A/43
amtı neteg b. kök alıķ nızvanı ılınlar 13B/45
apam biziñ b. yaşımız alıñu öd bolsar 13B/49
on türlüğ b. ut küsüşüğ edgüti tuğalım 13B/55
b. iş üçün bodısaşav yolua kirgü erür 13D/121
boşgunğalı küsüşlüğler b. saķın ılğı erür 13D/124
yüze baça b. sansarta yüşerü talıķıp 13D/125
ölür toğar b. sansartın öntürür oşğurur 13E/131

una b. tört tapıg işin umışça iderip 13F/161
 alpın bulmuş b. etznün asıgın alınlr
 13F/166
 amtı muna b. yükünçüg arıg kut qolunçuğ
 13F/169
 bolmaq sayu b. sansarta toğumuğ tutmuşlar
 13G/185
 başlağıstın amtı b. ödke tegi 14A/9
 birle toğmuş buyan öze b. tınlıqlar 15/83
 ıduq kirtü kuruğuğ okıdtaçı b. şlokı 15/92
 birkerü yumkı b. yanlıg toplayur men 16/5
 uzatı b. buyanlarımın evirür men 16/28
 oza b. kut qolunçka tükellig bolup 16/54
 ertmetin b. kök qalığ tınlıg oğuşı 16/65
 ertmegey b. muni tegler ertgü ödke degi
 16/67
 eneyü meniñ b. kutqolunçum alqınmatın
 16/68
 ar... b. kut qolunç yolukmışta 16/74
 yarp utğuraq b. yoriğıg tavrağ bütürür
 16/80
 birügçi b. kut qolunç ... 16/87
 apam birük kayu kişi b. ku... 16/97
 q... b. nom erdinin tutdaçı ... 16/101
 una amtı b. kut qolunçuğ sözlemiñniñ
 16/105
 amtı muna yugeruki b. oq et'üzte 18/55
 kimler b. dyan yañınta 19B/19
 b. ünlerniñ içinte 20E/156
 b. erdinilig idigler 20F/191
 una b. yitinç kez ... 20F/199
 b. orun erser öñek... 20F/203
 birük b. saqınçığ kim kayu 20F/211
 uulsuz tüpsüz yıñaq sayu b. oq yanlıg 21/3
 b. nom erdinig bititmiş buyan edgü 22A/1
 takı yime b. buyan küçinte anam
 seviçük 22A/4
 inim t... inalqa b.b. ıduklar ermez 22A/13
 (2)
 b. bitig 22A/14
 amtı b. buyan küçinte 22B/29
 ayayu b. nomuğ yakturmuş 22B/38
 ayayu b. nomuğ yakturup 23/16
 b. buyan edgü kılınçniñ tüşinte 25/1
 arış arıg b. yitiken sudur erdinig 26/7
 b. yitiken sudurnuñ yigin adrukın 26/20
 b. buyan edgü kılınç küçinte 26/24
 ne hoş b. ayıbsızlıq 33/13
 b. adatın ozğuluğ 35/16
 birük b. atlıg ırk kelser 35/11, 35/34, 35/42
 35/51 35/52, 35/64, 35/73, 35/140, 35/150
 b. inçsiztin ... 35/59
 b. ırk kimke kelser 35/51

aşnuqına öñi b. savka köñleme 35/103
 ... b. kün kirü barır 35/116
 [=82]

bud(a) << Skt. buddha (is) Buddha.

namu b. namu dıram namu sañ 16/113
 [=1]

buda avatansaka < Skt. buddhāvataṃsaka (is) bir
 sutranın adı, bir metnin başlığı.

b. atlıg sudur içinde 9/1
 utmuşlarnıñ vısayı b. 13A/1
 [=2]

budğıl << Skt. pudgala (is) (= pudgıl, pudgale)

1. (is) adam, birey; kişiye ait sıfat (asil)
 b. alqu burqanlarnıñ büdkerlig tuymuşıñ
 13A/21
- 2.(sf) arı, saf, temiz.
 b. arıg qooş yoriğı samadı kutrulmaq
 13G/187
 b. arıg nomluğ tilgen evirmek öze 16/95
 [=3]

budıq dal, budak. (krş. butıq)

çıbık budıq:(birlikte) dal
 çıbıkı b.+ı yapa yağılmuş 10/285
 [=1]

budun halk, topluluk, avam.

kara b. başlağıluğ törü yoriğıp 9/84
 karaçu b.+nuñ bili 11/162
 arka kamağ ilniñ b.+nuñ yime 24/8
 [=3]

buq:³⁴ içi boş şeylerin yere düşerken çıkardıkları
 ses. (DLT III: 129)

buq baqır: boş kap, bozuk para sesi gibi.

buyansız kişi b. baqır birle tüz ol 34/2
 [=1]

buqaç tencere, kazan, çömlek.

kanlıg b. teg qarağı tiyür 5/21
 [=1]

buqağı hapishane, zincir.

b.+taqılar emgeklig 7/111
 [=1]

bul 1. bul-, temin et-.

yintem süzük köñül öze ödüğçi b.-alım
 13A/28
 iki ajunni b.-daçı 30/10
 özeliksiz erenler yolın b.-ğalı 16/47
 eñ kininte nurvan b.-ğu oğraqıg turğurmış
 13A/30
 birtemledi nomuğ b.-ğu saqınç turğursar
 13F/158
 kirtü amrılmış nurvan b.-ğu oğraqıg neçe

³⁴ “buq baqır” için bkz. ETŞ:1991, syf. 422.

erser 13G/183
 b.-guluğ küsüşi uz bütmiş kanmış 10/181
 çıntamanı teg berkin b.-guluğ 10/281
 itüg tilek b.-guluğı sarp 35/148
 yükünç ayağ tapıg uduğ yangı b. 9/98
 orukunuz uçın b.-madın 7/103
 beg er sıkılır iş b.-madın 35/18
 ölüm kut kolupan b.-maz (bolmaz) tiyür6/20
 alpın b.-muş bu etüzünüş asıgın alınlr
 13F/166
 atakımsınmayuk atıg b.-sar art sayu
 mayakayur 34/5
 ... b.-tuş 35/1
 urı oğul küseler b.-tuş 35/8
 bodulmasar ikigüke b.-ur ol nırvan 12/7

2. kutsan-, tanrı lütfuna eriş-.
 abita burkan kutın b.-ayın 22B/44
 burkan ... arhant üç türlüg kutuğ b.-taçı
 18/13
 arhant kutın b.-tılar 7/316
 tözkerinçsiz burkan kutın b.-tuşuz 7/142
 utğurağ burkan kutın b.-tuşuz 7/216
 tıdıgsız burkan kutın b.-tuşuz 7/220
 burkan kutın b.-up 25/12, 26/25
 burkan kutın b.-zunlar 23/14, 25/10
 [=28]

bular (zm) bunlar.
 küzüünüş kızım kütbeçüknüş b. yime 22A/8
 b.+nı mat bölser bolur sansarta 12/6
 b.+nı ... 20E/159
 [=3]

bulfayız Ar. (ابو الفيض) (sf) fazilet/ feyiz babası,
 aydın, alim kişi.
 b. urdu kadem 32/13
 [=1]

buldur- buldur-. (krş. **bultur-**)
 tanuğlağuluğ töş b.-taçı 10/115
 [=1]

bulğa- bulandır-.
 ögünüş köñülünüş b.-yur 35/48
 [=1]

bulğan- bulan-, bulandırıl-.
 ançulayı b.-ma tiğigte 11/4
 toş b.-muş ig emledeçi otacı bolup 9/78
 üç ağı öze b.-muş 17/9
 [=3]

bulğandurmaqlıg (is) bulandırma, bulandırılmalı.
 b. küçlerin kevip 10/177
 [=1]

bulgantur- bulandır-, karıştır-.
 ... köñüllerin b.-daçı 18/15
 [=1]

bulğanyuk (sf) bulanık, karışık.

b. köñüllüg tınlıglar 7/405
 [=1]

bulğuluğsuz (sf) ulaşılmaz, bulunmaz (şey).
 kolulayı ülgüleyü b. 15/4
 ülgülep ne şb. edgü nom tapıp 16/38
 [=2]

bulut bulut.
 tohlıg b. teg tonkı kaşlıg tiyür 5/20
 burnıta boz b. önür tiyür 5/23
 körmek bilmeklig b. öridip 10/33
 b. teg tözüde yaşılu 20F/192
 aklar b. örlep kükirep 28/1
 yürüş b. önüp yağmur yağdı 35/4
 [=6]

bulıdçılayu (zf) buluta benzer, bulut gibi.
 b. yığılmış toy kuvrag ara 9/4
 [=1]

bulıdlayu (zf) bulut gibi.
 b. tapıg öze tapınur men 14A/8
 [=1]

bulmağ (is) bulma, erişme.
 alkunı bilteçi burkan kutın b.-maqları
 bolzun 24/7, 26/17
 [=2]

bultur- buldur-, kazandır-, ulaştır-. (krş. **buldur-**)
 b.-ayın nırvanıg an üslünçüsinte 25/14
 b.-ayın nırvanıg an tüpinde 26/27
 bu ...uş ürlük b.-tuşuz 7/120
 [=3]

bulul- bulun-, erişil-.
 asıgıg bolur kişi ajunı b.-mışı 16/82
 uşşatu yig nomlar terkin b.-ur 16/84
 [=2]

bulunç kazanç, elde edilme, alma.
 ay tüzünlerim anuğmış b.+uğ 13F/172
 [=1]

bulunçsuz (sf) kıymetli, bulunmaz.
 b. yig edgülerin ögmiş şlokda 9/6
 tüzün teyrim burkanım b.+um 3/12
 [=2]

buluğ köşe, bucak, bölge, taraf. (krş. **yıñak**)
 buluğ yıñak:(birlikte) her köşe ve bucak
 seşir b. teriş tağta 8/17
 b. yıñak sayu kelmiş bodısatavlar 9/3
 b. yıñak sayu ol ok bir yanlıg 13C/102
 b. yıñakta tap iyin 20F/193
 öñdün küntün b.+da 35/98
 kidin tağın b.+da 35/98
 [=6]

bulut bulut. (krş. **bulut**)
 qaralar b. örlep kükirep 28/5
 yazkı b. yaşlap kükirep 28/9

küzki b. kükürep örlep 28/13
 [=3]
bun ~ pun. < Sogd. *būn*. (is) kök, asıl, temel.
b. orum birer qoḡta būdürü idelim 13C/104
 [=1]
bunqal (sf) zayıf akıllı, bunamış.
teve qarı bolsar b. bolur 34/9
 [=1]
bur- kok-, kokut-, buḡusu yüksel-.
yıdı yıparı b.-a turur qatıḡ bolı 35/134
 [=1]
burq (h) gürültü; dikkat(?), seçme(?). (krş. şark)
burq şark kıl-³⁵:(birlikte) aceleyle, gürültüye
getirilme suretiyle yap-.
b. şark kılup on edḡusin men atsañ özüm 9/7
b. şark kılup uḡluḡsuz uluḡ idigin 13C/103
 [=2]
burqan << Skt. Buddha= Chin. 佛 fú= Tib. sangs-
 rgyas= Sogd. pwt (is) yaratıcı, ilah, tanrı, elçi,
 peygamber, şaman. (=burhan)
b. qutın bultuḡuz 7/142, 7/216, 7/220
baḡşılıḡ b. teḡri toḡtuḡuz 7/336
b. oḡlı tolpi tüzün uḡan arşınıñ 9/5
bir teg yañlıḡ b. bolmış körki köşünür 9/44
b. qutıña yükünür men 10/183
b. kentü köñül erür köñül ök b. 12/5 (2)
yintem arıḡ öz köñülüḡ b. tip tuyḡıl 12/11
yañılmaḡta köñülñi ök b. tiyürler 12/28
birer b. edḡülerin ür ödüñ ögelim 13A/12
amıtaaba b. yüüzin yügerü biz körüp 13B/51
asıḡ bolup tınlıḡlarqa b. bolzunlar 14B/32
qutqa tegmiş b. başın tüzünlerke 15/68
amıtaayusi b. maña yügerü közüñüp 16/51
utrusınta b. qutıña alqış alayın 16/60
boş köñülñin yaḡısızın b. bolup 16/94
aḡırtlıḡ ol b. qutın ... 16/100
şaşmaqsız b. bolmışta 17/7
b. ... arḡant üç türlüḡ qutuḡ bultaçı 18/13
ontın sıñarḡı üç ödkı b. baḡşılar 18/31
emgekligin b. qutıña evrildeçiler 18/60
abıta b. 20B/27, 20D/86, 20D/103,
20D/105, 20E/157, 20F/217, 23/11
küsüşleri qanıp bütüp b. bolzunlar 22A/9
abıta b. uluşınta toḡmaqları bolzun 22B/36
abıta b. qutın bulayın 22B/44
adırtlıḡ b. qutın bulzunlar 23/14
alkunı bilteçi b. qutın bulmaqları bolzun
24/7, 26/17

³⁵ Arat bu tabirin birlikte kullanımı için “ahenkisizlik, her şeyin istenildiğinin aksine yerli yerinde olmaması, alelagele meydana getirilme suretiyle, bilhassa cenup şivelerinde gürültüye getirilmek suretiyle” ifadelerini kullanıyor. Arat:1991, 342.

üşlünçüde b. qutın bulzunlar 25/10
b. qutın bulup men kamala anantaşiri
kininte 25/12
b. qutın bulup biz esen sılıḡ tigin birle
kininte 26/25
a... b.+ıḡ 19A/1
abıta teḡri b.+ıḡ 19A/7, 19/15
yig üstünki b.+ıḡ 20D/90
abıta b.+ıḡ? körgeli 20F/208
körtle tüzün teḡrim b.+ım bulunçsuzum 3/12
ayaḡlıḡ atlıḡ qanım mani b.+ım 7/4
qanımız b.+ka hıa birle tapın 11/19
b.+lar uluşına bargu yol körkittiniz 7/118
b.+lar uluşınta toḡtılar 7/408
birerinte birle toyluḡ b.+lar saḡınıp 13A/10
... kuvraḡlıḡ b.+lar anta erür tip 16/3
ontın sıñarḡı b.+lar 20A/16
b.+lar işin işleyü 20F/194
alku qamaḡ b.+lar 20F/226
buyanlıḡ kişi b.+lar birle tüz ol 34/2
körür olar kirtü arıḡ b.+larıḡ 15/9
b.+larqa yükünç yükünmek atlıḡ 10/6
otuz beş b.+larqa yükünmiş üçün 10/292
alku qamaḡ üç ödkı b.+larqa 14A/1
bodlar öze alku ödte b.+larqa 14A/7
koptın sıñar b.+larqa öḡdilmiş 15/3
üç ödkı b.+larqa öḡḡü külegü 16/45
uşun ödüñ b.+larqa ... tapıḡ qılḡu 16/72
b.+larqa tapıḡ qıl 35/91
budḡıl alku b.+larnıñ büdkerlig tuymışın
13A/21
öñreki ol b.+larnıñ öridmiş yorımış 13G/193
b.+larnıñ uluşınıñ pramanusı 14A/5
alku qamaḡ b.+larnıñ tüzünlerniñ 14A/13
alku qamaḡ özeliksiz b.+larnıñ 15/22
qayu neçe umuḡ maḡ b.+larnıñ 15/26
özeliksiz b.+larnıñ yarlıkı erür 15/37
özeliksiz b.+larnıñ edḡülerinte 18/19
türk b.+larta kin intiniz 7/141
yañılmaḡta çın b.+nı köñül tiyürler 12/27
utḡurak ol b.+nıñ üskinte toḡsar biz 13B/53
erte tañsuḡ ol b.+nıñ mantalın körelim
13C/58
oḡrayu ol b.+nıñ nomluḡ toyınta 16/57
aḡı kötrülmüş b.+nıñ ... iça 18/9
sekizinç abıta b.+nıñ 20F/222
aḡı kötrülmüş b.+nıñ 22B/4
ayaḡuluḡ b.+nıñlı ikeḡünüy 15/11
ratnaşiki b.+tın alqış alıp 11/117
 [=82]

burqanlıḡ (sf) Buddha, Buddha ile ilgili.
b. kün teḡrig körgeli 7/110
... urmadın b. taluyka teginü 16/19

[=2]
bursañ < Sogd. *pwrsnk-* < Çin. *fo sêng* (is)
 (Budizm'de) topluluk, cemaat üyeleri, meclis.
aryasañ tüzün b. kurağlar 11/115
b. kuvrağığ ömekig 20E/158
törtin sınarkı b. +larka maduruğ urmış 18/6
 [=3]
burun I burun, koklama organı.
b. +ta (burnıta) boz bulut önür tiyür 5/23
 [=1]
burun II (zf) önceleri, evvel, ilk, baştan.
b. ertmiş öñdün uçtın kin ödke tegi 13C/101
 [=1]
busandur- kederlendir-, endişelendir-.
b. -taçı nzvanların 10/176
 [=1]
busat << Skt. *poşadha* ~ *posadha* (öi) Budist bir
 bayram günü. (=poşad ~ posad) (krş. **baçağ**)
busad baçağ: (birlikte) oruç günü
ay bir yañı ağır uluğ b. baçağ 26/2
 [=1]
busuş keder, dert, gam, elem.
iltin kantın b. bar 35/46
b. kadğu belgüsi enire turur 35/58
b. köñül kodğıl 35/72
b. kadğu ig ağrıglar ornağ tutkalır 35/112
ne b. ol tki ilke kanka inanç bolğuğa 35/132
utğuradı b. +ı yok meñi ök teginü 13C/78
 [=6]
busuşluğ (sf) kederli, dertli, üzgün.
kişin b. kadğuluğ turur 35/146
 [=1]
busuşsuz (sf) kedersiz, dertsiz.
b. kutluğ aşukaşiri 10/182
 [=1]
buşı < Çin. 布施 *bu shi* (is) sadaka, bağış, hediye.
teleme birgü ol b. 11/130
anıñ buyanı yig erür b. ...lar 16/76
ed tavarın lap b. birmiş 18/7
b. +ta ulatı yorıglar öze 10/178
 [=3]
buşun- (?) can sık-, can sıkıcı durum.
kadğu bar b. -ğuluğ 35/15
 [=1]
but but, ayak, bacak.
b. kötürmeçe³⁶ tınlıg oğlanıña 26/26
 [=1]
buğ krş. **but**.

b. kötürme tınlıglarka asıgı 16/96
b. ködürmeçe tınlıglar oğlanlarıña 25/13
 [=2]

butadı (sf) faydasız, boş, boş yere.

asıgsız b. öd kün keçürmekim öze 18/16
 [=1]

butık dal, budak. (krş. **budık**)

tut sögüt b. +ı min türlügin titriyür 35/111
artuç sögüt b. +ı yüz tüelügin ırgalır 35/111
 [=2]

buyan I < Sogd. *pwny* 'n; < Skt. *punya* (is) sevap, iyi amel, iyilik.

b. küsüş öze koşmış takşut başladı 9/8
onunç b. evirmekig evirü birelim 13A/44
körüg maytri körkle b. uz bilge biliglig 13C/106
kayu b. ol muntın kaşganıldı erser 13C/173
boş taş yığıp b. bilge biliglig alkınçsız 13G/186
birle toğmış b. öze bu tınlıglar 15/83
bu nom erdinig bititmiş b. edgü 22A/1
taki yime bu b. küçinte 22A/4
amtu bu b. küçinte 22B/29
yana yime b. küçinte 22B/45
bu b. edgü kılınçnıñ tüşinte 25/11
adınlarğa ülemiş b. küçinte 26/9
bu b. edgü kılınç küçinte 26/24
teñridem kut b. utmak yigedmek kentün ornantı ödünde 35/2
b. edgü kılınç kıl 35/22
b. edgü kılınç kılgu ol 35/51
irte kün tavrağ b. kıl 35/114
anıñ b. +ı yig erür buşı ...lar 16/76
tüş birip muni teg b. +ı 17/3
b. +ıg sevgil 35/80
adruk b. +ım küçinte 22B/39, 23/17
öge yükünmiş b. +ımın evirer men 9/105
öge yükünmiş b. +ımız tüşinte 7/421
b. +ın bilge biligin yıvıp 10/179
uç kadıg yok yig b. +ın evirür men 16/106
önjilerniñ b. +ıña töz iyn ögirü 13G/191
ol b. +ıñız tüşinte 7/215
kut b. +lar iliginiñ kutluğ bodınta 9/17
alku ödlerte kutları b. +ları aşılp üşdelip 24/4
alku ödte b. +ları aşılp üstelip 26/14
uzatı bu b. +larımın evirür men 16/28
amtu muna b. +larımın evirür men 16/44
üzüksüz ol b. +larımın evirür men 16/48
ağır b. +larımız küçinte 22B/16
örmiş toğmış b. +ların evirü birzünler 13G/196
 [=36]

³⁶ but kötürme(çe) tınlıg: (birlikte) vücutlu canlı varlıklar, ayakta-yürüyen canlılar.

buyan II < Sogd. Pwny'n < Skt. Puṇya (öi) kişi adının bir bölümü /unvan.

amti men b. *ḳaya ḳal kentü özüim* 22B/12

amti men b. *ḳaya ḳal* 22B/37

[=2]

Buyan Ḳaya Ḳal (is) kişi adı ve unvanı. **krş. Ḳaya.**

amti men b. *kentü özüim* 22B/12

amti men b. *22B/37*

[=2]

buyanlıḡ << Skt. puṇya + Uyg. +lıḡ (sf)

1. sevap, sevaplı, hayırlı, iyi amelli.

b. *sumır taḡıḡ turḡurtuḡuz* 7/119

b. *taluy öḡüzüḡ aḳıtıp* 7/407

egsümiş b. *tnlıḡlarıḡ* 10/26

bolmaktaki bartagçannıḡ b. *işleriḡe* 13A/23

b. *kişi burḳanlar birle tüz ol* 34/2

2. kutsal, haşmetli, faziletli.

aḡır b. *ḳuḡ tay ḳıu ḳutı* 26/11

[=6]

buyansız << Skt. puṇya + Uyg. +sız (sf) sevapsız, iyi amelsiz.

b. *kişi buḡ baḳır birle tüz ol* 34/2

[=1]

buyruḡ bakan, memur, amir, emreden.

köni b. *közüngüçe közünpen* 6/6

il içinte tevlig kürlüḡ b. *bar* 35/48

[=2]

buz buz.

yayḳı suvı kışḳı ödte b. *tiyürler* 12/25

tonḡup b. *bolmıḡın saḳıḡu ol* 20B/24

öḡdüñki ol b. *teḡşilip* 20B/30

anuḡ b. +nı suv timetin arsqıp ḳalma 12/16

yana yayın kışḳı b. +nı suv tip tiyürler 12/26

[=5]

buz- boz-, yık-. (krş. **buş-**)

anı b.-up adḳaḡ sayu ertürü kişlemiş

13D/142

[=1]

buş- krş. **buz-**

yama raça köriḡin b.-daḳı erür 12/43

[=1]

buşul- bozul-, yıkıl-. (=buzul-)

b.-maz arḡamaz nırvan meḡisin 10/180

körü birle teḡrim sizni b.-urlar 15/60

körmeser kim olar yime b.-urlar 15/61

[=3]

buşulmaḳsız (sf) sağlam, bozulmamış.

b. *nom uḡuşḳa kirmek bölükde* 9/2

[=1]

büḡü büyü, tılsım, büyü gücü.

on küçlüḡ b. *biliglig uḡan arzılar* 18/32

aḡınta yig b.+ke ... 16/90

[=2]

büḡülemek (is) büyü yeteneḡi.

bar kel ḳılmaḳlıḡ b. +i 10/204

[=1]

büḡülüḡ (sf) sihirli, büyü, büyü gücüne sahip bilge.

öküş alḳu b. *küçüḡ öḡüreyin* 16/40

[=1]

büḡüş düşünme, düşünce, karar verme gücü.

teḡir mü teḡmez mü tip tetrü b. 11/133

köni öḡeli b. *urḡıl oduḡın saḳın* 12/17

[=2]

bük köşe, kenar, yarıklarla dolu.

iç teriḡ ḳat b. *taḡta* 8/9

[=1]

bük- (h) eğ-, bük-. (krş. **tür-**)

türe bükē ḳıl-:(birlikte) dürtüp bükerek yap-

munḡulayu türe b.-e ḳılmaḡlarıḡın 18/27

[=1]

bükün- algıla-, farkına var-.

ürlüḡsız nomlarıḡ b.-üp 7/365

[=1]

bürit- hisset-.

ḡ uşıḳni ḳavrayu b.-gil 11/41

[=1]

bürk Mo. *börk* (is) başlık, takke (=börk)

kedürḡil keleler b.+in 11/60

[=1]

bürḡdliḡ hissedilen, hissetme, duyu. (=bürtüḡlüḡ)

ḳamsız öḡirḡü suviḡ b. 10/156

[=1]

büt- 1. bit-, tamamlan-, sona er-.

ḳılıntuḡ sayu iş b.-er 35/95

işi ködüḡi b.-meyük teḡ 35/40

kişi yaḡılsar iş b.-mez 35/26

öḡüz ertḡeli oḡradıḡ işiḡ b.-mez 35/28

oḡramıḡ iş b.-mez edikmez 35/57

oḡramıḡ işiḡ b.-mez etüzün emḡekliḡ 35/117

küşüşleri ḳanıḡ b.-üp burḳan bolzunlar

22A/9

edḡülüḡ işlerim terk b.-üp 22B/42, 23/20

2. başarılı ol-, muvaffak ol-.

saḳınmıḡ saḳınḳıḡ b.-di 35/129

3. inan-, inanış.

köñülün köḡüzün b.-meki az 35/61

4. gelişip büyü-, olgunlaş-, kemale er-.

bulḡuluḡ küsüşü uz b.-miş (büḡḡü) ḳanmıḡ 10/181

aşlıḳ tarıḡ edḡü b.-üp inḳ bolzunlar 24/11

5. doğul-, dünyaya gel-, meydana çık-

özin ök b.-mişin saḳınıp 20B/32

bu bu edḡülerig tolu aḡlıḳ b.-zünler

(büzünler) 13G/188

6. (dilekleri) gerçekleş-, yerine gel-.

(büt- kan-: birlikte)

alku türhüg küsüşleri kâmp b.-üp 22B/34,
24/6, 26/16

kop amağ küsüşüm kanzun b-zün 22A/3
[=19]

bütgü gerçekleşme, tamamlama.(niyet)

tatıglar b.-ke tayağı titir 35/133
[=1]

büdgü krş. **bütgü**.

tört uluğ tüş b.-güşiye oğrayu tıldağı 13G/197
[=1]

bütker- yerine getir-, tamamlama. (krş **büdker-**)

arış arığ kut kolunçuğ tolun b.-ip 16/22
[=1]

büdker- tamamlama, bitir-. (krş **bütker-**)

kınığ öze tolpt tözün küçin b.-elim 13C/112
öşke adınka asığlıg iş büdürüp b.-ip 13D/130
[=2]

bütkerlig tamamlanılmış, sona erdirilmiş.

budgıl alku burkanların b. tuymışın 13A/21
[=1]

büdün bütün, tam, tamam.(=**bütün**)

kiçig iş ködügler yime b. ermez 35/54
[=1]

bütür- 1.bitir-, tamamlama, sona erdir-. (krş. **büdür-**)

... tınlıg asığın b.-eyin 16/64
yarp utğurağ bu yorıgıg tavrağ b.-ür 16/80

2. (emirlere) tam olarak uy-.

etüz arığın ermek çaķşapıtıg b.-ti 7/356
kutluğ çığayın ermek çaķşapıtıg b.-ti 7/364
üç tamğalarıg b.-ti 7/368

3. düzeltme, ıslah etme.

bun orunı birer koğta b.-ü idelim 13C/104

4.(istek, dilek) yerine getir- .

tolp tınlıgıñ asığın b.-ür küç öze 13C/63
[=7]

büdür- bitir-, tamamlama. (krş. **bütür-**)

kuruğsuz yig asığları b.-gü üçün 9/22
ulatı iş birgerü b.-ser 13F/160
asığlıg iş b.-üp büdkerip 13D/130
[=3]

bütüt sonuç, netice.

yağuktaki iş b.+i edgü 35/96
[=1]

C

can 1. < Far. جان *cān* (is) insan ve hayvanlarda yaşam tözü, ruh.

ana c. birmiş gerek 33/22

2. İnsanın kendi varlığı, yaşayış, hayat.

eşi üçün aziz c. kanın kurban kıldaçı 30/3-4
[=2]

cuanmartlık < Far. جوان مرد *cuvānmard* +

Uyg.+lık (sf) cömertlik, delikanlılık.

c.+mı hu kılgan iki ajunni buldaçı 30/9-10
[=1]

Ç

çaķ 1. (ölçü) tam, tamamıyla.

ç. ülgü sanı sekiz tümen tört miñ 10/153

2. (zaman itibariyle) tam.

ç. soķa nomluğ meñi birdeçi 10/157
[=2]

Çaķravart³⁷ Sogd. *ck(k)rbrt* ; < TochB *cakravart* <

Skt. *cakravartin*; < Chin. 轉輪 *zhuān lún* (is)

evrensel hükümdar, yeryüzünün hükümdarı.

sañgi ç. kankā 11/144
[=1]

çaķşapıt < Sogd. *çxş'pō* < Skt. *śikṣāpada* (is) (dinî)

emirler, disiplin, ahlaklı talim(at).

çaķşapıt küzet- / **bütür-**:(birlikte) emre riayet et-

yazınçsızın ermek ç.+ıg küzetü 7/347
kirtü ç.+ıg küzetdi 7/352
etüz arığın ermek ç.+ıg bütürti 7/356
ağız arığın ermek ç.+ıg küzetti 7/360
kutluğ çığayın ermek ç.+ıg bütürti 7/364
[=5]

çaķşaput krş. **çaķşapıt**.

çamsız arığ kirsiz münsüz ç. küdelim 13C/92
[=1]

Çalır Tutuğ Beg (is) kişi adı ve unvanı.

kañın atam ç.+ke kañın anam 22A/11
[=1]

çalıg araştırma, arama, şüphe.

çalıg sizik: (birlikte) şüphe

ç. sişikke çalsıkmışlarķa 10/155
[=1]

çalpaķ çamur, balçık, kir, pislik.

çandik çalpaķ (birlikte) çamur, balçık

çandik ç. evig tıdip önüşüg tileyü 13C/91
[=1]

çalsıķ- basıl-, vurulmak.

çalıg sişikke ç.-mişlarķa 10/155
[=1]

³⁷ “Teker döndüren krallığı” anlamında kullanılan *cakravartī* ya da *cakravartirāja*, Hint mitolojisinde ideal krallık olarak gösterilir. Terim, *cakra* “teker”, *vartin* ya da *vartī* “döndüren” kelimelerinden oluşmaktadır. Budizmde “dünyaya barış ve adalet getiren” (Buddha) anlamında kullanılır. *Cakra*, Buddha’nın düşmanlarını yıkmak ve yok etmek için kullandığı bir mermidir.” Tokyürek : 2019, 191.

çama bir tür elbise.

çama ton: (birlikte) elbise

ç. ton öze yodğu ol 11/108

[=1]

çambudivip < Toh. A jambudvip/Toh. B jambudvīp

< Skt. jambudvīpa (is) kâinat, bu dünyanın adı,

alem. Budizm'de Hindistan.

yaba ç. uluşta 20D/118

ç. +te bodğu ol 11/110

[=2]

çamsız (sf) 1. davasız, itirazsız, kavgasız.

ç. ögürgü suvig bürdiglig 10/156

ç. bodisatav tip çavıķur adı 11/109

2. kusursuz, temiz.

ç. arıķ kirsiz münsüz çakşaput küdelim

13C/92

[=3]

çandana şiri <Skt. candanaśrī (öi.) bir Buddha adı.

ç. çından ülüglüg 10/158

[=1]

çandik çamur, bataklık çamuru.

ç. çalpak evig tiğip önuşüg tileyü 13C/91

[=1]

çanta (?) << Skt. chanda yanlış, bir öğretmenin

adı; arzu, heves, tutku(?) (=çante)

ç. içerig kodğu ol 11/104

[=1]

çantiğ << Skt. chandas (is) vezin, mısra. (=çant)

çantiğ hoş-: (birlikte) manzum hâle koymak.

keşigsiz ç. keykin koşsar 11/59

[=1]

çap- vur-, döv-.

çarıdsız savlığlar ç. -ıp kelser 11/105

[=1]

çaramabaviki <TochB caramabhavike < Skt.

caramabhavika (is) Budizm'de son (yani bugünkü)

varlık şeklinde bulunan, kaderinde yeniden doğum

olmayacak olan kişi.

ç. bolayın tiser 11/107

[=1]

çarit <TochB carit < Skt. carita (is) yaşam biçimi,

davranış tarzı, ahlak bakımından hayat tarzı.

ç. +ıķ koşayın tip tapı bolsar 11/103

ç. +lar öze basıdılmaķlıķ 10/154

[=2]

çarıdsız <TochB carit < Skt. carita + Uyg. +sız (sf)

doğru yaşam biçimsiz, yakışmaz.

ç. savlığlar çapıp kelser 11/105

[=1]

çark³⁸ ses ifade eden bir kelime.

ç. ok yüüziñe sudğu ol 11/106

[=1]

çasut iftira. (= çaşut)

çasut yonag: (birlikte) iftira

ç. yonag tikileşir 35/55

[=1]

çağısımarı <TochB jātismare < Skt. jātismara (is)

Budizm'de önceki hayatını hatırlayan kişi.

ç. bolgalı up kin öküş ajunta 13C/90

[=1]

çađur aşıdı saranşirike < Skt. caturāśtisāhasrika

(ss) (birlikte) 84.000/ seksen dört bin.

ç. 10/152

[=1]

çavıķ- ün sahibi, meşhur ol-, tanın-.

çamsız bodisatav tip ç.-ur adı 11/109

[=1]

çavıķmış (sf) meşhur, ünlü.

ç. küülügke yükünür men 10/159

tolpta ç. +ka yükünür men 10/63

[=2]

çeçek çiçek.

yintem lınhua ç. +ler 20E/135

[=1]

çerig asker, çeri, ordu.

lakışmanı toñalıķ ç. 11/142

kün teñri kölünti ç. +iñ öze 35/31

[=2]

çevişlig (h+sf) hileli, hilekâr. (krş. allıg)

allıg çevişlig: (birlikte) hilekar, aldatıcı

allıg ç. kişiler aldayı turur üskünđe 35/19

[=1]

çıbıķ dal, sap, ince, esnek çubuk.

ç. +ı budıķı yapa yañılmış 10/285

[=1]

çığay (sf) fakir, yoksul, sefil.

ķutluğ ç. +ın ermek çakşapıtıķ bütürti 7/364

[=1]

çıģsız (sf) ölçüsüz, sayısız.

ç. ülgüsüz edğü nomlarlıķ 10/284

[=1]

çın I < Çin. 眞 zhēn (is) gerçek, doğru, hakiki,

sahih.

utğuraķ ç. arış arığ üç nom tilgenin 9/54

öşeliksiz ç. ķirtü nom tözin 10/48

arığ brahmi ç. azrua birmiş 10/133

³⁸ çark: ses taklidi yolu ile oluşmuş bir söz olup, metinde tükürüğün yüze çarpmasından çıkarılan ses kastedilmiştir. Bknz. DLT I: 348 çars çars.

sogañçığ edgü ç. köni nomluğ 10/142
baramaarda ç. yig yörlüglü 10/200
maytrı köñüllü ç. edgü öglisi 10/243
ç. sala sögütke yükünürmen 10/287
yanıldukta ç. burkanı köñül tiyürler 12/27
tidıǵsız ç. bilge biligig içirdi tanuklap
13A/37
eşüksüz ç. vyakrit alqışığ alalım 13C/60
qorılmaqsız ç. meñike qomıdu ilişelim
13C/72
arış arıǵ ç. nom tözin ayıǵlap irtimiz
13E/144
kirtü ç. yig uluğ sıdıǵ tanuklayur 15/20
... ç. yinçü toorları 20F/185
meñi ç. ol meñi oq 33/23
 [=15]

çın II (öi) kişi adının bir bölümü/ unvan.
ç. tigin kelin teñrim 22B/51
 [=1]

Çın Tigin Kelin Teñrim (öi) kişi adı ve unvanı.
ç. 22B/51
 [=1]

çından < Chin. zhan tan= < Sogd. cntn < Skt. candana (is) sandal ağacı.
çandana şiri ç. ülüglü 10/158
 [=1]

çınkaru tam, derinden, titizlikle, dik dik.
çınkaru baq-: dikkatli bak-.
köñültin taş negü nom bar ç. baqın 12/20
 [=1]

çınlayu gerçek, hakiki, doğruluk.
ç. udumbar alp tapışǵuluğ 10/283
yılayulı ç. +lı iki türlü 14A/17
 [=2]

çinsu < Çin. 眞如 zhen ru =Skt. tathatā (is) olduğu gibi olma, en yüksek hakikat. (=çınju/ çmžu)
ç. nom tözinte uz ornaşıǵı 10/286
 [=1]

çintamani < TochA/B cintāmañi ~ cintāmani / < Sogd. cynt''mny ~ cynt'mny ~ cnt'mny < Skt. cintāmañi (is) istek mücevheri.³⁹
ç. teg berkin bulǵuluğ 10/281
 [=1]

çısukluğ (sf) sınırlı, izli çizilmiş. (krş. somluğ)
adırtılığ somluğ ç. 20E/164
 [=1]

Çısuya Tutuğ (is) Eski Uygur Türkçesinin Budist edebiyat döneminde eserler vermiş ve Gevezelik Boyası adlı manzumeyi yazan bir Uygur şair.

küçeyü bedizegeli umunmuşın körgü üçün
bitidim ç. 12/63-64
 [=1]

çiçe (sf) bol.
ç. egsüksüz küsüş qanturur 10/280
 [=1]

çilteg (h) itibar, saygı, hürmet. (krş. **ayag**)
etüzünde ayağ ç. ornanu birdi 35/82
 [=1]

çimed- öfkelen-, kız-, sinirlen-.
una astıñ keñrengey-sen ç.-me maña 12/55
 [=1]

çimsiz (sf) temiz, kusursuz, kırışksız.
ç. silvisiz münsüz qadaǵsız 10/282
 [=1]

çiü < Chin. 羆 zhou (is) tutuş, mil, yakalama; halka.
tört uluğ ç. +lerte belgülig idiş ol 35/133
 [=1]

çoğ 1. kor, köz, ateş, alev, ziya.
qaltı neteg kün teñrinin ç. +ı öze 15/38
 2. güneş parıltısı, parlaklığı.
küsüşlüg kün ç. +ın köliǵı tuǵup 10/34
 [=2]

çoğluğ (sf) ateşli, alevli, parlak, nurlu, görkemli.
çoğluğ yalınluğ: (birlikte) parlak, görkemli
teñkergülüksüz ç. yalınluğ 10/164
töşgergülügsüz ç. yalınluğ 10/269
yalınluğ ç. +qa yükünürmen 10/23
kütidmiş ç. +qa yükünürmen 10/279
 [=4]

çoğurt (sf) (ağaç için) gölgeli
imirt çoğurt: (birlikte) karanlık ve gölgeli
imirt ç. söğüt arasına 8/13
 [=1]

çok (ölçü) çok, tam.
ç. soqa biz bodı yolça yorıyur tuşında
13C/89
 [=1]

çom- bat-, dal-.
uşun ödün sansarta ç.-mış batmışlar 16/107
 [=1]

çon- eziyet çek-, eziyet edilmiş ol-, ızdırıp çek-.
tuta yigü aşın üşüp emekte ç.-up 9/76
 [=1]

³⁹ Bir tür mücevher çeşidi olan çintamani, Buda'nın sahip olduğu yedi taştan biridir ki inci sahibinin isteğini yerine getirir.

çuğ bağ, zincir; bohça, küçük torba.⁴⁰

bağ çuğ: (birlikte) bağ, düğüm, zincir.

bağın ç.+uñ yoluntı 35/7

[=1]

çuvala pırabası < Skt. *jvalaprabhāsa* (öi) bir Buda adı. (?)

tutçı yarıklık ç. 10/60

[=1]

D

dakşınaki < TochB *dakṣiṇāke* < Skt. *dakṣiṇīya* (sf) saygıdeğer, muhterem. (=dakşınake)

dakşınaki dıntar: (birlikte) saygıdeğer rahip

d. dıntarğa yükünür men 10/215

[=1]

dana şiri < Skt. *dhanaśrī* (öi) bir Buda adı.

d. atlıg ed tavar kutluğ 10/214

[=1]

danı⁴¹ < TochA *dhani* < Skt. *dhanin*

(is) varlıklı kişi, zengin adam. (krş. **şırışdı**)

danı şırışdı baylar: (birlikte) varlıklı kişi

d. şırışdı baylar ornağı 10/211

[=1]

đandırıvıt (?) < Skt. *dhanurveda* okçuluğun sanatı.

d. ağgu ol közin 11/72

[=1]

darani < Skt. *dhāranī* (is) büyü ibaresi, sihirli söz.

d. samadı nomların tolu 10/208

[=1]

darğa-vaçıra < Skt. *dṛdhavajra* (is) katı elmas, sağlam elmas.

d. beğ katıg vaşır 10/212

[=1]

darma < Skt. *dharma* (is) öğretti, Budist öğretti, akide, töre, kanun.

namu budaya namu d.+ya namu saŋgaya 10/1

[=1]

darmapiğaka < Skt. *dharma-piṭaka* (is) Dharma hazinesi (?), Budistlerin kutsal metinleri.

d. ağılıg tutdaçı 10/209

[=1]

daşabal < Skt. *daśabala* = Çin. 十力 “*shí lì*”

Buddha'nın on gücü.

d. on küçlüg tıyunmuşlarlıg 10/210

[=1]

datu⁴² < TochA/B *dhātu* < Skt. *dhātu* (is) Budist kozmolojide alan, yer, saha.

d. oğuşnuñ adı maŋgalı 10/213

[=1]

devlet < Ar. دولت (is) belli bir toprakta bir hükümet idaresi altında teşkilatlanmış bağımsız siyasi topluluk; kut, saadet.

bilig bilgen ol erke bir kün d. tuş bolur 31/4-5

[=1]

dıntar 1. < Sogd. *dynt' r ~ dynd(') 'r*; Skt. *śramaṇa*.

(is) (Budist) rahip, dindar kişi, seçilmiş kişi, din

adamı, keşiş, papaz. (=dentar)

dakşınaki d.+ka yükünür men 10/215

2.(sf) seçkin, kutsal, üstün, ruhani.

uqşadıncısız edgü d. bolğusıncüselim 13C/80

[=2]

dıram < Skt. *dharma* (is) öğretti, töre akide, kanun.

namo bud namo d. namo saŋ 16/113

[=1]

dyan < TochA/B *dhyāṃ* / < Sogd. *dy' 'n ~ dy' n* <

Skt. *dhyāna* (is) meditasyon, istiğrak, iyice-etrafılca düşünme (teemmül), meditasyon aşaması, tefekkür.

ilinmeksizin d. olurguluğ ol 8/15

kimler bu d. yaŋınta 19B/19

tünnermez saçılmaz d. ol 20C/54

ağı bolur munuñ d. tip 20C/66

amrılıp olurgu d.+ıg 19B/17

[=5]

E

ed I (h) 1.mal, mülk, eşya, servet, zenginlik. (krş **tavar**)

ed tavar: (birlikte) mal-mülk.

taŋsuk e. tavarlar öze 10/112

danaşiri atlıg e. tavar kutluğ 10/214

tüzünlerniñ e. tavarın lap buşı birmiş 18/7

e. tavar tileser tapdıñ 35/8

e. tavar saçılur 35/56

öküş e. tavar yunlağıl 35/72

e.+iñ tavarıñ yuvuldı 35/39

e.+iñ tavarıñ koqtı 35/45

kaŋgağ barır teg e. +iñ kitti 35/71

2. madde, şey, nesne.

tük tümen türlüg taŋsuk e.+lerin 10/268

yam e. bolsar ma taŋa 11/54

öziniñ e. e. sayu sıgıñın körser 12/46 (2)

⁴⁰ bağ-çuğun yoluntı cümlesi için bkz Arat:1991, syf.424

⁴¹ ETS' de 10. metnin 211. satırında yer alan *danı şırışdı* ibaresi aynı anlama gelen farklı iki kelime olduğu için dizinde böyle bir ayrıma gidildi.

⁴² Terim Budist kozmolojide yeri ifade eder. Bu yerlerden biri Sumeru ve etrafındaki yedi kıta, sekiz deniz ve demir dağ sırasından oluşmuş bir dünyadır. ayrınt. için bkz. Tokyürek: 2019, syf. 411-12

[=13]
ed II 2. maddesel, cismani (şeyler). (**krş. et**)
 yig e. +ler tegşilip bışığ bolı 35/134
 [=1]
edgü 1. (is) iyilik, kazanç, yararlı, hayırlı.
 retnide yig meniñ e. teñrim alpım bekrekim 3/3
 kılınız e. tözüke 7/210
 e. tityük nomluğ retnig 7/222
 e. nomlarta bışırını 7/355
 önüş yoriğ e. adruk içinte turup 16/39
 e. saķın eşinke 30/5
 amtın e. keldeçi 30/6
 buyan e. kılınç kıl 35/22
 e. kelgey 35/23, 35/50
 e. kılınçlığ iş öküş kıl 35/41
 buyan e. kılınç kılğı ol 35/51
 inçip e. kılınçlığ işlerke inanmağınça 35/59
 e. kılınç kılğı 35/80
 e. kılınç yaratınmaķın egsüme 35/143
 köñülteki e. +leri 7/342
 bu bu e. +lerig tolu ağılığ büdzünler 13G/188
 bulunçsuz yig e. +lerin ögmiş şlokda 9/6
 birer burķan e. +lerin ür ödün ögelim 13A/12
 özeliķsiz burķanların e. +lerinte 18/19
 e. +n barmış iduklarığ emgeķligler üçün 13A/31
 e. barmış ülgülençsiz yaruķluğ üskinte 13C/59
 e. +n barmışķa yükünür men 10/31
 muna bu mat muñadıncığ e. +ñ erür 15/57
 ķas tuñı teg e. +ñ bastı 35/71
 kılmuş e. +ñüzünñ tüşinte 7/211
 biziñ teñrimiz e. +si redni tiyür 3/1, 3/2
 burķ şark kılup on e. +sin men atsañ özüm 9/7
2. (sf) iyi, has, üstün, katıksız (kişi veya şey)
 t... siz e. nomları nomlayı 7/82
 e. nırvanķa yaķın iltidiz 7/116
 turuğ e. kılınçlığ işlarığ işlettiz 7/164
 yürün ariğ e. nomlar ağılığın 9/101
 sasın öd erig e. nomlarığ 10/10
 e. adruklar ad yörüglüğ 10/29
 sudanı başıdıñlığ e. erenlerniñ 10/138
 soğançığ e. cın köni nomluğ 10/142
 teñsiz ülgüsüz e. adrukluğ 10/166
 yarađıñıuluğ e. nomlarta 10/170
 sudur başıdıñlığ e. nomlarığ 10/226
 soğançığ e. ad küü ildinür 10/229
 maytrı köñüllüğ cın e. öglisi 10/243
 tüküni kırķ sekiz e. nomlarığ 10/264
 çığsız ülgüsüz e. nomlarığ 10/284
 edgü 10/296 (2)
 mañı mu e. ol sañı 11/78

bir ağızķıa e. söz bar sözleyin sañı 12/21
 uķşadıncısız e. dıntar bolğusın küselim 13C/80
 bizke yirçi bilge baķşı e. ögliler birle 13C/83
 uz nomlamış e. nomın ulayı bek tutup 13C/86
 oğrap e. umuğ bolğı oķıdu nomlağı 13C/113
 istim tutçı e. yltız isilgü kılımız 13E/148
 adruk e. işleriñe ögirür men 14A/16
 umuğumuz tolpy tüzün e. erke 16/26
 ülgülep neñ bulğuluğsuz e. nom tapıp 16/38
 ertmiş kelmedük köşünür ödkı e. erenler 18/59
 aşlıķ tarığ e. bütüp inç bolzunlar 24/11
 bu buyan e. kılınçnıñ tüşinte 25/11, 26/24
 e. kişiler yolın kese kağıqlanur 35/20
 tapıñça alıp işletgil yinik e. lalarığ 35/87
 ırakta sav eşidüti e. 35/96
 yağuktaki iş bütüdi e. 35/96
 [=64]
edgölüg (sf) hayırlı, faydalı, (iş), iyilik. (=ädgölüg)
 ķıa e. tüşin töküp sözleser 16/102
 uķşatğuluğsuz e. umuğ mağlar 18/33
 e. işlerim terk bütüp 22B/42, 23/20
 kişi ara e. yolıñ alp 35/108
 [=5]
edgüti (zf) iyice, doğru biçimde.
 nırvanlığ orunta e. ornaşmış 10/102
 on türlüğ bu ķut küsüsüg e. tuğalım 13B/55
 e. ķolulap körgü ol 20E/123
 [=3]
edik- 1. değeri veril-, saygı gösteril-.
 ağzanmış savıñ e.-di altın kumus teg 35/100
 2. başar-, gerçekteştir-.
 soñ futı bilgeniñ alı yime e.-megey 35/75
 oğramış iş bütmez e.-mez 35/57
 [=3]
edlig (sf) zengin, varlıklı, mallı-mülklü.
 e. sanlığ bolup yorımaķıñ sarıp 35/62
 [=1]
egir- (etrafını) çevir-, sar-, kuşat-.
 ig toğa e.-di sini emgetgeli 35/14
 yek içkek e.-ür 35/30
 [=2]
egri 1. eğri, düz olmayan.
 kesmeñler e. talnı 32/7
 2. (mcz.) yanlış, ters.
 e. yoriğ kemişgil 35/79
 [=2]
egsü- azal-, eksil(t)-.
 asığın ayağın e.-di 35/45
 edgü kılınç yaratınmaķın e.-me 35/143
 e.-miş buyanlığ tınlığlarığ 10/26

[=3]
egsüksüz (sf) eksiksiz, tam.
tükel e. kutluğ ülüglüg 10/267
çiçe e. küsüş kanturur 10/280
utğuraq bir e. oñay tolgurup 16/55
 [=3]
eke abla, kız kardeş.
ançulayu oq e.+m tölek kız teñrim 22B/31
e.+m tilik tigin kız teñrim 22B/57
e.+ñ yeñeñ sevinçlig ol 35/105
 [=3]
eksübi << Skt. Akśobhya =Chin. 阿閼 ā chù= =
 Tib. mi-bskyod-pa (öi) bir Buddha adı. Doğru
 yönünün Buddhasıdır. (=akşobi)
arya vayruçana e. amıda ayusı 9/65
 [=1]
ekşer < TochA akşar /< TochB akşār < Skt.
 akṣara (is) ses, hece, harf.
önüşi önmeyük uşık e. 11/13
uşık e. sav söz intin yok erip munda 12/52
körgülüğ neñ uşık e. tapğuluğsuz 15/7
mundağ yanlıg uşık e. padak öze 15/79
 [=4]
elig I el, organ. (krş. ilig II)
yıl ay itülü e.+inde (elginde) kirti 35/88
beg tamğası e.+inde (elginde) 35/90
 [=2]
Elig II (is) kişi adı.
inim e.+niñ kelinim timiñniñ oğlum 22A/7
 [=1]
eliger (ss) ellişer.
e. yoçan uluğın 20F/180
 [=1]
em 1.ilaç, deva, panzehir.
igine ağrıñıña e.+i yok 35/138
 2.çare, çıkar yol, destek.
em yürüntek:(birlikte) çare, çıkar yol.
e.+in yürüntegin anutğıl 35/78
 [=2]
emgek sıkıntı, eziyet, azap, ızdırap, sancı, zahmet.
sekiz türlüg e. ... 7/85
baqşım e. kelmekintin 11/99
yurek bağır üşülgü e. teginür 13D/127
utğuraq ürlügsüz e. tip 20E/148
e. bar saqınguluğ 35/15
tüdüşgülig e. bar 35/53
tört uluğ e.+de kırtulalım 5/4
avış tamu e.+in biltürtünüz 7/127
tı ... e.+in körüp 7/227
odun sansar e.+intin 7/327
yavlaq yolnuñ e.+intin ...lur 16/77

irinç e.+ke basıdılmışlarığ 10/68
ulıncıg e.+ke soqışmışlarığ 10/219
qorqınçların e.+lerin qorıyu kiderip 13C/71
naraka seviğsiz e.+lerinte 10/187
tuta yigü aşın üşüp e.+te çomup 9/76
açıg e.+tin oşğurdaçı 10/45
tar sıkış e.+tin kırtulturdaçı 10/117

[=18]

emgeklig (sf) acılı, ızdıraplı, zahmetli, sıkıntılı,
 eziyetli, dertli (olma durumu).

bukağutaqılar e. 7/111
e. taluytın keçürtünüz 7/115
e. tolgaklıg tınlıqlarğa 7/224
e. tüntin ertürdeçi 10/27
alku tınlıg et'üzlerin e. kılını 18/2
e. sansarka qorqsarlar 20D/109
oğramış işin bütmez etüzün e. 35/117
e.+in burқан kıtıña evrildeşiler 18/60
edgün barmış ıduqlarıg e.+ler için 13A/31
kağuluğnuñ e.+niñ yarağı iyn 9/83

[=10]

emgeksiz (sf) sıkıntısız, eziyetsiz, ızdırapsız.

e. ıgsız inç bolup 22B/41, 23/19

[=2]

emget- acı çektir-, eziyet et-.

ig toğa egirdi sini e.-geli 35/14

[=1]

emgedğü (is) acı çektirme, acıtma, eziyet etme.

inçsiredğü e.-te ivip terk tavrınu 13E/145

[=1]

emki kadın göğsü, meme. (=ämig ~ (ä)mig)

kaşğuk teg kara boy e. tiyür 5/22

[=1]

emle- tedavi et-, iyileştir-.

toş bulğanmış ig e.-deçi otaçı bolup 9/78

[=1]

emter- yönelt-, bir yere topla-.

ayağlarığ barça siziñe e.+tiñiz 7/157

[=1]

eñ (sıfatın üstünlük derecesi) çok, son derece,

birinci, ilk, sonuncu, en (krş. añ)

e. kininte nırvan bulğu oğraqıg turgurmuş 13A/30

e. baştınkı toğum öze linhuata toğalım 13C/57

[=2]

eñeyü özgü, kendi, kendine özgü, şahsi.

e. özte atırdılıg közünür 12/51

e. öz işlegü işin ertürü tükedip 13A/29

e. meniñ bu kırt kılunçum alkıñmadın 16/68

e. yoz yoçan yaruður 20A/11

[=4]

eñilki (ss) ilk, birinci, ilk önce.

e. kim kayu tınlıqlar 20D/108

[=1]

éjinçig (sf) hayrete değer, şaşırtıcı.

éjinçig ıduq: (birlikte) kutsal, mübarek

e. ıduq erdini yalınlıg 10/30

[=1]

eñir- (etrafını) çevir-, sar-, eğir-.

busuş kadğu belgüsi e.-e turur 35/58

kim bolğay saña e.- medeçi 35/6

[=2]

eñrek parmak. (krş. soqım)

eñrek soqımı: parmakları şıklatma, parmak ucu

e. soqımı yirinte ertürmiş bolur 12/49

[=1]

eñreyük (Buda için) özel, hususi, mahsus.

on uluğ küç tört kórkinçsiz e. başlap 9/51

e. nomluğ yaruğun ıdıp 10/25

[=2]

er 1. (is) erkek, adam, er, insan.

mağapuruş uluğ e. suuvikiranda şiri 10/246

utlı yangı kılını bolur uluğ e. adanıp

13F/164

biliglig e. biliğe 31/5

ayıbsız tişike e. 33/17

e. qarı bolsar kerçin bolur 34/13

ne tigü ol anı teg e.+ig 11/140

umuğumuz tolpi tüzün edgü e.+ke 16/26

bilig bilgen ol e.+ke 31/3

2. (sf) yiğit, kahraman, er.

e. kutı belin suv kutı terin 34/4

alpağut e.+ke yükünürmen 10/47

öşeliksiz e.+ke yükünürmen 10/255

öz bakşımız ögin tuymış öşeliksiz e.+niñ

13A/33

3. bey, hükümdar, efendi

beg e. sıqılır iş bulmadın 35/18

beg e. yimin yiyin tip sağınsar sen 35/122

[=14]

er- (yf) i-, ol-, -dir.

1. ad soylu sözleri fiil durumuna getirir.

ay yultuztın adurmuş teg e.-dükintin 15/31

alp tuyğuluğ oñarguluğ e.-dükinin 15/64

ögrünçligin e.-elim 2/10

birikişip bir orunta birkerü e.-elim 13C/84

uluştı e.-gülüg tapları bolsarlar 20D/111

kağıl bağısal e.-iglig? il kan beg iışı bolup 9/82

idiz tikim kayalıg başguqluğ e.-ip 8/11

sermelip aqar suvluğ e.-ip 8/19

köp yiği telim söğütlüğü e.-ip 8/27

kulaçça e.-ip tep tegirmi pravışı erür 9/18

öñi körki uqşadıgı anıñ yoq e.-ip 12/36

ötvı yitvi öçme yaruq top tolup e.-ip 12/38

yarup yaşup katçıqlarta boldacı e.-ip 12/40

yasımuqça bodı intın anta yoq e.-ip 12/42

uşık ekşer sav söz intın yoq e.-ip munda 12/52

yügerü kin umuğınğa yüküngü törü e.-ip

13D/128

ögtin qaytın öñisigig öggülüğ öd e.-ip 13D/132

ançakıa münegülüğ münsüz e.-ip 15/30

adruk e.-mez mü biligte 11/6

sakıg teg e.-mez mü tözi 11/36

sandanak erdini teg sağırsız e.-mez mü 11/39

yindem e.-mez nomlamaqı nomlamazı 15/73

inim t... ınalka bu bu ıduqlar e.-mez 22A/13

uluğ iş küödüg yime ögrünçlüğü e.-mez 35/54

kiçig iş küdügler yime büdün e.-mez 35/54

yapşını asılı e.-mişin 20E/178

t... e.-ser olar yegü koñuztın 7/190

qayuta yime qaçan e.-ser başlap erksinip 9/86

tapışğuluğ e.-ser tözin 11/66

sarvadyan biligni tapmış e.-ser 11/95

lankeşvarı teg lençük e.-ser 11/137

tuyunğuluğı bar e.-ser tuyunmış bolmaz 12/33

tuyunğuluğı yoq e.-ser tuyunmaq bolmaz 12/34

qayu neçe ontın sınar uluşlar bar e.-ser 13C/73

qaçan e.-ser olururın qamağın körelim 13C/76

qayu buyan ol muntın qaşğanıldı e.-ser

13G/173

kirtü amrılmış nırvan bulgu oğrağlıg neçe e.-

ser 13G/183

üsdeñ yalañuz e.-ser yime tañ adınçığ 15/35

qar kırağı salkım suvı erür e.-ser 15/39

añnlarta qaçan e.-ser az övkesi 15/48

qaçan e.-ser qayuka ma barmaqsız siz 15/51

atı tolpi tüzünnüñ neçük erti e.-ser 16/31

ayığ kılınç kılınç e.-ser asanvar titmiş 18/4

anta teginğülüğ kılınçım e.-ser erksiz sergülig

18/53

idi saçılmaqı yoq e.-ser 20C/62

yarp toğar e.-ser ol anta 20C/74

bu orun e.-ser öñek ... 20F/203

süde e.-ser sançıtur 35/51

balıkta e.-ser qorayur 35/51

altın küzeç e.-ser ornağlıg idiş ol 35/133

alp e.-ti sansartın özğüsü? 7/40

ba uşikke sav bar e.-ti 11/97

atı tolpi tüzünnüñ neçük e.-ti erser 16/31

turkanı monqul e.-tiler 7/56

ögsüz köñülsüz e.-tiler 7/62

qal tilve teg e.-tiler 7/235

yirtinçünñ yilvi tül teg e.-tükin uqğıl 12/9

kulaçça erip tep tegirmi pravışı e.-ür 9/18

birni alkuğa kigürmeki antağ oq e.-ür 9/46

ulsuz tüpsüz e.-ür için aya inanurt men 9/96
 burkan kentü köñül e.-ür köñül ök burkan 12/5
 yama raça körüğün buşdaçı e.-ür 12/43
 üç oğuşta munısız neñ bir nom orun yok e.-ür
 12/47
 bu iş için bodısatav yoluña kirkü e.-ür
 13D/121
 bodısatav bolayın tip bodıçıt alğu e.-ür
 13D/122
 bodıçıtınñ alğu yañın boşğurup bilgü e.-ür
 13D/123
 boşğungalı küsüşlüğler bu saķınç kılğu e.-ür
 13D/124
 özeliksiz burkanlarınñ yarlıķı e.-ür 15/37
 kar kırağuş salkım suvı e.-ür erser 15/39
 muna bu mat muñadıncıñ edgüñ e.-ür 15/57
 ... kuvrağlığ burkanlar anta e.-ür tip 16/3
 anıñ buyanı yig e.-ür buşı ...lar 16/76
 abıta burkan ol e.-ür 20D/103
 kamuğ iş ırabın e.-ür 32/3
 kamağunıñ yalañuz ögi siz e.-ür siz 15/27
 bir teg ülgüsüz e.-ürler 20E/170

2. basit zamanlı kipleri birleşik fiil yapar.

öküş telim tınlığlar boltı e.-ti 7/44
 örletür e.-ti tınlığlarığ 7/72
 alķınmaz mu e.-ti tınlığlar 7/140
 körürler e.-ti siziñe titrü 7/168
 terkin tarıķur e.-ti ançmandın 7/192
 küseyürler e.-ti birkerü 7/195
 ançulayı amrar e.-ti sizni tözüğü 7/199
 ba... e.-ti? yalñuknuñ 7/334
 saķınsar e.-ti kim me yok 17/6
 sekiz on yaş yaşamışın körkitmiş e.-ür 9/26
 [=86]

erdemlig (sf) erdemli, faziletli.

e. kara laçın 32/9
 e. kişi erdini birle tüz ol 34/1
 e. kişilerig ayağıl 35/49
 [=3]

erdemsiz (sf) marifetsiz, faziletsiz.

e. kalmaz açın 32/10
 e. kişi etük içinteki ulyaķ birle tüz ol 34/1
 [=2]

erdini << Skt. ratna (is) mücevher, değerli taş.

krş. **redni, retni.**

éñinçig iduķ e. yalınlığ 10/30
 tolu tegirmi e. oot atlığ 10/62
 iduķ e. ülüğlüğ kutluğ 10/70
 ratna çanķıra e. ay teñri 10/94
 kötrülme ağır e. tözlüğ 10/273
 sandanak e. teg sağığsız ermez mü 11/39
 öz baķşıķa üç e. kutıña inanıp 13G/189
 seviglig e. munçuķlar 20B/38

birer e. munçuķtın 20B/41
 kinsük e. brahmamanı 20F/184
 olurğu e. lınhua ... 20F/201
 erdemlig kişi e. birle tüz ol 34/1
 birük tapsar ol e.+g ne satığ muña 12/24
 toğta yigi üç e.+g umuğ tuğup 14B/22
 bu nom e.+g bititmiş buyan edgü 22A/1
 arış arığ bu yitiken sudur e.+g 26/7
 urup tolu e.+ler teñridem aş ton 16/70
 alķu e.+lerin idiglig 20E/128
 kün öze men üç e.+lerke 26/3
 vaydurı e.+n idilmiş karşıta 11/25
 k... bu nom e.+n tutdaçı... 16/101
 yiti e.+n idiglig 20D/92
 yaltrıyur e.+n idiglig 20D/116
 ayataķı e.+ni içgınıp salma 12/14
 kağığ tatıgınıñ e.+si boltuñ 35/132
 [=25]

erdinilig < Skr. ratna +Uyg.+lığ (sf) mücevher ile süslü, değerli, kıymetli.

e. idig tümekin 20A/10
 yiti e. bir sıruķ 20B/33
 yava e. sımırın 20D/98
 e. söğüt huaların 20E/120
 yiti e. yirlerte 20E/132
 altınç kamağ e. 20E/163
 bişer yüz koltı e. 20E/167
 bu e. idigler 20F/191
 [=8]

eren kişi, insan.

özeliksiz e.+ler yolın bulğalı 16/47
 köşünür ödki edgü e.+ler 18/59
 uluğ bilge e.+lerig ögirdür siz 15/45
 sudanı başıdıñlığ edgü e.+lerniñ 10/138
 [=4]

ergülüg (is)(bir yerde) bulunma, ikamet etme.

ertingü meñilig uluşta e. tapları bolsarlar
 20D/110-111
 [=1]

erig öğüt, nasihat, tavsiye.

sasın öğ e. edgü nomlarlığ 10/10
 ayturulmış öğ e.+ig aķırđlığ oñarıp 13F/167
 uz öğlemiş öğ e.+in unıtıp saltımız 13E/134
 [=3]

erik(?) tembellik et-, sıkıl-; (mtn: hakim ol-)

e.-se iligi kalem 32/15
 [=1]

erinmeksiz (sf) usanmadan, erinmeden.

örgüt yorıp yig yoriğta e. 14B/27
 [=1]

eriş davranış, tutum, davranış tarzı.

uz yaraşı öğleyüri ķop e.+leri 9/94
 kamağ türlüğ e.+lerig tükel körkiğür 9/88

[=2]
ermek (is) olma, mevcudiyet, varlık şekli.
yazınçsızın e. çaşapıtıg küzetü 7/347
etüz arıgın e. çaşapıtıg bütürti 7/356
ağız arıgın e. çaşapıtıg küzetdi 7/360
kutluğ çıgayın e. çaşapıtıg bütürti 7/364
 [=4]
erk güç, iktidar, kuvvet, kudret.
uluğ e. kelti 35/85
raça ilig kan e.+ije tegmiş 10/91
 [=2]
erki 1. (olasılık edatı) 1. galiba, acaba, belki.
qayu ajunta kılulur e. 11/159
 2. şüphesiz, muhakkak ki.
yaşar e. sen qaşa 11/52
kalmadı e. ayıg kılınç maşa kılmaduk 18/26
2. kuvvetlendirme soru edatı.
atam kayda termü e. 29/2
ağam kayda termü e. 29/4
begim kayda termü e. 29/6
bertermü köñülin e. 29/8
kayda begim termü e. 29/10
kaygu ... e. 29/12
 [=9]
erklig (sf) güçlü, kuvvetli, kudretli.
yaba kat kat e. toori alkınçsız körüglüg 13A/7
e. kannıy yarlıkı arkulayı turur eviñde 35/19
kür luular e.+i ilig kan atlıg 10/38
köñül e.+ig ögirtürdeçi 10/195
teñri yalnuğ e.+lerinte 10/162
 [=5]
erksin- hükmet-, hakim ol-.
kayuta yime kaçan erser başlap e.-ip 9/86
 [=1]
erksinmek hâkimiyet, egemenlik.
e. başlap altı türlüğ 10/28
 [=1]
erksiz güçsüz, kuvvetsiz, isteksiz.
anta tegingülük kılınçım erser e. sergölüg 18/53
 [=1]
ert- aş-, geç-, üzerinden geç-, içinden git-.
tuğçı yistim e.-er keçer idiglig nomlar 9/34
ögüz e.-geli oğradıñ işiñ bütmez 35/28
ada e.-gey 35/23
adañ e.-gey 35/50
igitmekde içansar etüz e.-igey ig ağıgta 35/141
ertmegey bu muni tegler e.-gü ödkeğegi 16/67
arızun alkınzun kşanti kılıp bolzun e.-gülüg 18/54
e.-metin bu kök kalık tınlıg oğuşı 16/65

e.-megey bu muni tegler ertgü ödkeğegi 16/67
ünlüg adkağtın önmiş e.-miş 10/104
telim oğurın e.-miş aşunmış 10/163
e.-miş kelmedük közünür arıg uluşlar 12/50
burun e.-miş öñdün uçtın kin ödketegi 13C/101
e.-miş kelmedük köşünür ödki edgü erenler 18/59
 [=14]
erđ- krş. **ert-**.
tokılıg körkle munçuktın e.-miş 1061
 [=1]
erte I erken, sabah, seher. (krş. **irte**)
eşidgeli e. yarağlıg 20E/153
 [=1]
erte II 1. pek, çok, fazla, aşırı.
e. üküş kalp öd öze sergürü tuğalım 13A/32
 2. fevkalade.
e. tañsuk ol burkannıñ mantalın körelin 13C/58
 [=2]
erđe krş. **erte II**
turum ara e. kısga bir kşan ödte 9/38
 [=1]
erđgüsüz bitirilmez.
yüz miñ sansız kalp öd öze ögüp e. 9/100
 [=1]
ertimlig fâni, geçici.
e. meñike ilinmişke 7/113
etüz e.+in sakınp 7/353
 [=2]
ertiñü (sf) son derece, fazlasıyla, fevkalade.
şakdılg küçi e. uluğ 10/13
e. sansız asanki paramıtlarıg 12/48
e. meñilig uluşta 20D/110
 [=3]
ertür- geçir-, tamaml-, yaptır-, bitir-.
eñrek soqımı yirinte e.-miş bolur 12/49
emgeklig tüntin e.-deçi 10/27
yarudğuluğ işi e.-dükte (erdüktük) 20D/119
eñeyü öz işlegü işin e.-ü tükeğip 13A/29
anı buzup adkağ sayu e.-ü kişlemiş 13E/142
 [=5]
erviş davranış tutum. (krş. **evriş**)
ögreğingü e.+lerig ödkünüp alalım 13A/36
 [=1]
Esen (is) kişi adı.
burkan kutın bulup biz e. sılıg tigin birle kininte 26/25
 [=1]
esirgençsiz (sf) eli açık, cömert, esirgemeyen.
e.+in üleyü yarlıkatıñız 7/223
 [=1]

eski eski, daha önceki.

e. atıñ tegşilip yañı boltuñ 35/84
[=1]

esriñü renkli, alaca, rengarenk, karışık.

e. kılınçlar kiliş nızvanı 16/66
e. yaruklar önmişin 20A/12, 20F/182
e. yapırğak tüşlerin 20E/121
[=4]

esrük (sf) sarhoş, mest, sersem

tegirmi tam içinde e. boltuñ 35/44
[=1]

eş arkadaş, yoldaş, dost. (krş. **iş II**)

bilig saña e. bolur 31/2
e.+i üçün aziz can 30/3
edgü sañın e.+inke 30/5
yaman sañınsañ e.+inke 30/7
[=4]

eşid- işit-, dinle-. (krş. **işid-/eşit-**)

e.-geli (eşid-) erte yarağlıg 20E/153
ol nomta e.-ip uñar biz 7/136
[=2]

eşidil- işitil-, duyul-, dinlenil-.

yil iyin e.-ür küzki ıgaç yañkısı 35/93
[=1]

eşidil- krş. **eşidil-**.

yayıdu ayıglıgka yarağsız e.-ser 11/51
antağ e.-ür inçe tip 20E/147
inçip e.-ür tañlançığ 20E/155
on kat kās oyun yañkısı e.-ür yorisar 35/70
[=4]

eşidüt duyulan şey.

ıraqta sav e.+i edgü 35/96
[=1]

eşit- krş. **eşidil-**.

... e.-gülük ünler eksi ünler(?) 16/7
bu yarlıkıñızın e.-ip 7/406
e.-ip igtin ağırtın ozayın 26/21
[=3]

eşsiz (sf) eşsiz, benzersiz.

e. köni nomuğ nomladıñız 7/114
e. ıduğ tiliniz öze 7/221
[=2]

et 1.et, deri, cilt, beden. (krş. **ed II**)

ig tapa körer sen e. öñedmeki alp 35/58
lanudur e.+ig terig 11/136
[=2]

eğiz- müzik aleti çal-, çınlat-, tınlat-.

oyun e.-ü turmıñın 20A/8
[=1]

etük çizme, pabuç, ayakkabı.

erdemsiz kişi e. içinteki ulyak birle tüz ol 34/1
[=1]

et`üz vücut, beden, görünüş.

e. ertimligin sañın 7/353

e. arıgın ermek çaķsapıtı bütürti 7/356

ayı uluğ arduğ körkle e. belgürdür 9/12

umuğumuz uğan alpnıñ e. belgüsi 9/89

köşünü turur e. idigi 10/193

birtemledi bir teg uķsaş e. til köñülün 13C/81

badıl öküş e. til köñülümün 14A/10

turum ara yuz koltı e. belgürtüp 16/62

e. ... 35/76

igıtmekde içansar e. ertigey ig ağırtı 35/141

e.+i münsüz bolmakta ulağı 10/24

tardıç teg e.+in kodur tiyür 5/17

seçe tañlançığ e.+in 20F/224

ajunlar sayı kız e.+inte toğmayın 26/22

adruk adruk e.+leri öze 10/257

alku tınlıg e.+lerin emgeklig kılınıp 18/2

e.+leriñe yaraşı 20A/9

alpın bulmış bu e.+nün asıgın alıñlar 13F/166

amı muna yugerüki bu ok e.+te 18/55

arıg süzük e.+üm tilim köñülüm 16/29

e.+ümünzi küzedin 2/6

e.+ün tegre ada bar 35/46

oğramış işin bütmez e.+ün emgeklig 35/117

e.+ün ... 35/142

adın kişi tişi öze e.+ün tegre körser 35/147

e.+ün bil şük tur 35/149

e.+ünde ayağ çilteg ornanu birdi 35/82

e.+ünin küzetser sen 35/33

aşnuķan ırgürü e.+ünin küzet 35/114

[=29]

et`üzlüg bedeni olan, bedenli, canlı varlık.

aķıgız oğuş nomluğ e. 10/131

[=1]

ev ev, konut, ikamet yeri.

uşun sansarlıg ootluğ e. içinte 10/216

yol azsar e. tapmaz 35/26

çandik çalpak e.+ig tidip önüşüg tileyü
13C/91

yil öze yil tikilep yiltirdi e.+inde 35/12

erklig ķannıñ yarlıkı arķulayı turur e.+inde
35/19

e.+inde kılğıl aşnuķı tüzünler törüsin 35/123

kişi oğlı (...) e.+inje kelmez 35/145

e.+tin barķtın öntiler 7/354

[=8]

evangliun < Sogd. `wnglywn (manS) ~ `wnklywn

(sogdS) < Gr. εὐαγγέλιον; < Far. evangelyon (öi)

Mani'nin (cemaat tarafından) kabul edilmiş yedi kitabından biri; İncil.

e. nom retnig nomlap ķodtuñuz 7/134

[=1]

evir- 1. döndür-, çevir-, evir-.

... e.-ermen 20C/78

örmiş toğmuş buyanların e.-ü birzünler
13G/196

oňay ilgey kuv(r)ağ ara oňaru e.-ür 9/56
kiň teriň yig nomluğ tilgen e.-ür ıduklar
13G/182

öyü e.-ür men ödü ...çün 4/8
buyanlarımın e.-ür men 16/28, 16/44, 16/48
uç kıtığ yok yig buyanın e.-ür men 16/106
kaňlarımız nomluğ tilgen e.-ürke 21/6

2. yardım rica et-, müracaat et-.

anı üçün siziňe e.-tim 17/15

3. (sevabı) tevcih et- (yönelt-)

öge yükünmiş buyanımın e.-er men 9/105
onunç buyan evirmekig e.-ü birelim 13A/44
[=13]

evirmek (is) çeviri, bağışlama.

kamağ tınlıg oğuşı üçün e. kılur-men 13F/174
budgıl arıg nomluğ tilgen e. öze 16/95
onunç buyan e.+ig evirü birelim 13A/44
[=3]

evirt- çevirt-, yönelt-.

yig üstünki nomluğ tilgen e.-gü küsüşin 13A/27
[=1]

evirü (?) daha, bir de.

ögüm kañım katunlarım e. uluğlarım 27/1
[=1]

evlig (sf) evli, evi olan, varlıklı

ödüñ ödüñ e. barklıg kınlıkta beklelip 13E/149
[=1]

evril- 1. çevril-, belli bir yönde dön-.

öz asıgınta e.-deçi 10/51
una anıy tıtağınta tetrü e.-ip 13E/135
e.-ip yana katnayı 20E/122
yavız iştin abamu ... e.-ür 16/78

2. davran-, çalış-, hareket et-.

ayıg kılınç öçgü işte aşuku e.-ip 13F/155
özlüglerniň aşayına udu iyin e.-ip 13G/195
uğan arjı yarlıkına udu iyin e.-ser 13F/163
köpnüñ asıgınta tutçı e.-deçi 10/277
emgekligin burkan kutıña e.-deçiler 18/60
[=9]

evriş davranış, davranış biçimi, tutum.

önüş yolça bargu e. üstümüz keztimiz 13E/152
ögreğingü e.+lerig ödkünüp alalım 13A/36
[=2]

eygü iyi (?)

iş kılgu e. işni 32/5
[=1]

eşügsüz yalansız, hilesiz. (=üzügsüz)

e. çın vyakrit alkıış alalım 13C/60
[=1]

F

firişti < Sogd. *fıryšty* (is) 1. haberci, elçi. krş. **prişti**.

mar mani f.+larğa 2/4

[=1]

firnibren < Sogd. *prnnyrβ*’n < Skt. *parinirvāṇa*
(is) Nirvana’nın en yüksek ve yukarı, en derin
derecesi.

f.+ke sanlıg kılınız 7/68

[=1]

futsı < Chin. *fu-tze* (is) hoca, üstat, muallim.

son f. bilgeniň alı yime edikmegey 35/75

[=1]

G

gandahastı < Skt. *gandhastī* (öi) bir Bodhisattva
adı.

a(r)dın g. başlap bodısatavlıg 9/71

[=1]

H

h h harfi.

h. uşıknu kavrayu bürıdgil 11/41

[=1]

harday < < Skt. *hṛdaya* (is) kalp, yürek, öz.

h.+ı kayuta ol tözi 11/42

[=1]

haq (?) krş. **kaq**

yaraşıp h.+ıña yarsımasar 11/53

[=1]

hoş < Far. خوش (sf) beğenilen, güzel, latif.

ne h. bu ayıbsızlık 33/13

[=1]

hu < Far. هو (hū < hūy) (is) huy, adet, alışkanlık.

cuanmarılınkı h. kılğan 30/9

bahıllıknu h. kılğan 30/11

[=2]

hua < Çin. 花 hua (is) çiçek. (krş. **qua**)

ulunun yapırgağ h.+ların 20A/2

erdinilig söğüt h.+ların 20E/120

[=2]

I

ı ekin, bitki, ağaç.

ı. ıgaç kutı ulıyur tiyür 6/5

[=1]

ıcan- kaçın-, sakın-, korun-, dikkat et-.

örki kişilerke ı.-gıl 35/49

yat kişilertin yağı bar ı.-gıl 35/144

ağ yol tilemekte ı.-gu ol 35/136

küzetmişçe ... ı.-ıp 7/341

igıtmekde ı.-sar etüz ertigey ig ağırığta 35/141

[=5]

ıçgın- elden çıkar-, bırak-, kaybet-.

ayataki erdinini ı.-ıp salma 12/14
[=1]
ıd- 1. gönder-, yolla-, sevk et-.
yañ kip birmeklig yaruñın ı.-ıp 10/171
yaruñların birgerü ı.-mıñ teg 20B/50
uşıdı ı.-ur yaruñları öz yaş ülgüsü 9/90
2. mesaj ilet-.
savında ı.-zunlar belek 11/96
3.. ışıñ yay-, saç-.
eñreyük nomluğ yaruñın ı.-ıp 10/25
[=5]
ıduq (sf) kutsal, aziz, mukaddes, mübarek.
adıñçığ ı. қағымız 7/37
... ı. қағымız 7/41
қақан ı. қағымız 7/73
... ı. аңғманқа tutuztuñuz 7/124
eşsiz ı. tilijiz öze 7/221
éñinçig ı. erdini yalınlıg 10/30
ı. erdini ülgülig kutluğ 10/70
nara sınha ı. yalıuk arslanı 10/189
ı. iligke yükünürmen 10/239
arıñ arıg nırvan tözlüg ı. nomka 14A/2
ı. nomnuñ ösen sısan tözi tiğmiş 15/14
ı. kirdü kuruğug okıdtaçı bu şlokı 15/92
alp biliglig ı. kutluğ mançuşiri teg 16/41
ı. samantabadırı bodisatavnuñ yorır kut
16/109
ı. nomlamış nom öni 20E/154
adıñçığ ı. қаған қан суусın 22B/22, 23/1
adıñçığ ı. қаған қан суусı 26/10
kiñ teriñ yig nomluğ tilgen evirür ı.+lar
13G/182
inim t... ınalka bu bu ı.+lar ermez 22A/13
edgün barmış ı.+larıg emgekligler üçün
13A/31
közı yaruq ı.+larka bargıl yaqın 12/18
tolpı tözün ı.+nuñ yoriğın arıtıp 16/33
[=23]
ıduq-ıut (öi) kişi adının bir bölümü. Türk
kağanlığına bağılı bazı Türk boylarının liderlerinin
unvanı/rütbesi. (krş. **künçük, kireşiz**)
arslan bilge teñri ilig күнçük ı. 22B/30
atam kireşiz ı. 23/8
amtı men күнçük ı. 23/15
[=3]
ıdturun- kaybet-, yitir-.
başın ı.-mıñ yadyadatı teg 10/148
[=1]
ıgaç ağaç.
ı ı. kutı ulıyur tiyür 6/5
köp ı. öre turur 32/1
yıl iyin eşidilür küzki ı. yañkusı 35/93

[=3]
ıgla- ağla-, inle-.
ot sub kutı ı.-yur tiyür 6/4
[=1]
İma Şiri Beg << Skt. Nemaśrī (is) kişi adı ve
unvanı.
ı. yigen 22B/59
[=1]
ımuğ krş. **umuğ**
qayı nece ı. ınağ burqanların 15/26
[=1]
ınağ (h) dayanak, sığınak, yardım. (krş. **umuğ**)
umuğ ınağ: (birlikte) umut, sığınak
alıñ amtı umuğ ı. 7/7
yirtinçke umuğ ı. törüttüñüz 7/153
nata umuğ ı. bolğalı udaçı 10/188
soqa umuğ ı. bolğalı umaqtın 10/228
qayı nece ımuğ î. burqanların 15/26
umuğ ı. yolçı yirçi baqsı tudunu 18/36
unıtmadaçı umuğı ı.+ı 10/221
uqşatğuluğsuz edgülig umuğ ı.+lar 18/33
[=8]
inal (öi) kişi adının bir bölümü /unvan.
tibiş teñrimke içim itte ı.+ka 22A/12
inim t... ı.+ka bu bu ıduqlar ermez 22A/13
teñrimniñ atam kedin ı.+nuñ tatar 22A/5
[=3]
ınan- inan-, güven-, itimat et-.
öz kentünke ı.-ğıl 35/32
begke işike ı.-ğıl 35/78
ı.-ğuluğ anaçıma sizke tayap 15/15
öz baqsıka üç erdini kutıña ı.-ıp 13G/189
inçip edgü kılınçlıg işlerke ı.-mağınça 35/59
praçapağıka ı.-mıslarınıñ 10/123
... ı.-u teginür men 16/1
una amtı isig özümün berü ı.-u 18/35
ı.-u yinçürü yükünüp 20G/236
ulsuz tüpsüz erür üçün aña ı.-urtmen 9/96
ayap külep alqu ödte ı.- urmen 14A/4
[=11]
ımanç (sf) güvenilir, itimat edilir kişi, vezir, vekil,
nazır.
ne busuş ol taqı ilke qanqa ı. bolğuqa 35/132
[=1]
ınaru (ed) ileri, bir taraf, ..a doğru.
ınaru kemiş- : bir tarafa at-, çöpe at-
iyin ögirmeklig işig ı. kemişip 13E/147
[=1]
ıngur- 2. kaleme al-, manzum hale koy-, manzum
hale getir-. (krş. **intür-**)
qalım keyşi qoşuğka ı.-mıñ şlok 16/111

[=1]

intraçal << *Skt. indrajāla* (is) gökkuşağı, bir büyü gücünün adı.

*intraçal toor*⁴³: (birlikte) *Indra* 'nın ağı.

bilü uğusuz ı. toorka uqşadı 9/47

[=1]

irab < Ar. رَبِّ (öi) Tanrı, Rab, Allah.

kamuğ iş ı. +tın erür 32/3

[=1]

ırak uzak, uzaklık.

ı. teşgürü kaçurmak öze 10/235

uşun ı. kalp öze ol yolça baralım 13C/88

miñ bança ı. barmış kişiler birle körüşgey sen 35/126

ı. +ta sav eşidüti edgü 35/96

[=4]

ırğal- sallan-, silkin-, titre-.

artuğ sögüt butıki miñ türlügin ı. -ır 35/111

[=1]

ırk fal, kehanet, rumuz.

birük bu tuşuşmak atlıg ı. kelser 35/11

birük sü sülemek atlıg ı. kelser 35/24

birük bu tağ atlıg ı. kelser 35/34

birük bu qoramak atlıg ı. kelser 35/42

bu ı. kimke kelser 35/51

birük bu arka birmek atlıg ı. kelser 35/52

birük bu sevinmek atlıg ı. kelser 35/64

birük bu teriñ kuduğ atlıg ı. kelser 35/73

birük utru kelmek atlıg ı. kelser 35/81

birük inç kelmek atlıg ı. kelser 35/92

birük kiçig igidmek atlıg ı. kelser 35/107

birük kün yaruğı atlıg ı. kelser 35/115

birük kişi birirmek atlıg ı. kelser 35/124

birük bu iğıtmek atlıg ı. kelser 35/140

birük bu uluğ münükmek atlıg ı. kelser 35/150

[=15]

ısırdılmaq (is) ısırılma.

ı. -tın kıtsırağılmış 10/67

[=1]

ış krş. iş

uluğ ı. ködüg yime ögrünçlüg ermez 35/54

turuğ edgü ı. +larıg işlettiniz

[=2]

ı

ıç 1. ıç, derun, bir şeyin içi, içeri.

ı. teriñ kat bük tağta 8/9

yilli suvlu tepreyü kuduğ ı. +in bekledi 35/74

buda avatansaka atlıg sudur ı. +inde 9/1

uşun sansarlıg ootluğ ev ı. +inde 10/216

közün ı. +inde küg yok 35/99

könülün ı. +inde kadgu yok 35/99

ağlançığ sansar ı. +indeki 10/41

erdemsiz kişi etük ı. +indeki ulyak birle tüz ol 34/1

tarazuk ı. +inte olğurtur tiyür 6/8

kas ı. +inte törümiş 7/236

... m.nu ı. +inte qooglar sanınça 16/2

önüş yoriğ edgü adruk ı. +inte turup 16/39

uçuzkıa lınhua ı. +inte toğup belgürüp 16/58

qarañku sansar ı. +inte men barıp toğmaduğ 18/24

tayşın nomnuñ ı. +inte 19B/12

olarnıñ ı. +inte ülgüsüz 20A/15

üçünç qolulamak ı. +inte 20B/29

... ı. +inte 20C/51

amrançığ köl yuullar ı. +inte 20E/129

bu ünlerniñ ı. +inte 20E/156

könül ı. +inte oot kirti 35/15

kün teñri kirti yir ı. +inte yarumakı tıdılı 35/17

tegirmi tam ı. +inte esrük boltıñ 35/44

tag ı. +inte iki yek bar 35/48

il ı. +inte tevlig kürlüg buyruğ bar 35/48

apam bir adaqın sısar ı. +inteki tatıg tökülgüke

... 35/137

yürekimte ı. +tin barmış kirtgünçüm öze 9/102

ı. +tin sıyarkı köni yoriğlig 10/236

altı qapıgça ı. +tin körgil köşüngey yig yol 12/58

2. iç organlar, iç.

özünin qar ı. +inte ig kirdi 35/15

[=30]

içerig (?) iç, içten, içeri (?). (bkz. **içkärü**)

çanta ı. qodgu ol 11/104

[=1]

içi ağabey, büyük erkek kardeş. (= **äçi**, **eçi**)

ini ı. tüzülti tavarı telim 35/94

tibiş teñrimke ı. +m itte inalka 22A/12

[=2]

içik- gir-.

üşlünçü tüpte ı. -medük 10/107

[=1]

içirdi içten, kalpten.

tıdıgız çın bilge biligig ı. tanuqlap 13A/37

[=1]

içkek (h) şeytan, cin, kötü ruh. (krş. **yek**)

yek içkek: şeytanlar, cinler

yek ı. egirür 35/30

yek ı. tarınsar öñreken aç ... 35/141

irig qatır yavlağ ı. +ler öze 10/66

⁴³ Budist tanrıların kralı olarak bilinen *Indra* 'nın dünyada kısa süreliğine gözüken maddi olarak temas edilemeyen bir tür şekil değiştirme gücünü ifade eder. Bknz. Tokyürek 2019: syf. 388, 428.

berklig yek i.+ler il tutkalır 35/112
[=4]
ıçkermek (is) üzerine alma (nüfuz etme), ıçe alma.
altı paramıt tört i.-lig 10/80
[=1]
ıçkerü (zf) içeri.
k..... i. 7/170
[=1]
ıdeñ (sf) daima, sürekli, devamlı.
i. kararınakı bolmasar 20C/60
[=1]
ıdi I sahip, bey, efendi, hükümdar. (= **edi**)
i. igeke yükünür men 10/71
... tler i.+sin (idizin?) 20A/1
başçı i.+sinje yükünür men 10/207
[=3]
ıdi II herhangi, büsbütün, tam.
i. tikisizde 8/12
i. saçılmağı yok erser 20C/62
[=2]
ıdiş kap kacak, kase, çanak çömlek.
altun küzeç erser ornağı i. ol 35/133
tört uluğ çüülerte belgülig i. ol 35/133
küzeçig küzeçip sımasar aş birdeçi i. ol 35/137
[=3]
ıdişlig kap, kabı olan.(mecazi olarak) kapasiteli;
taşıyıcı, taşıyan (?)
tuuğ i. tirgükler 20F/188
[=1]
ıdiz (sf) yüce, sarp, yüksek, yükseklik.
i. tikim kayalık başgüklüğü erip 8/11
i. uçruğluğ tuğ örü tikip 10/233
toprak öze toprak öndi i. boltı 35/35
aşayın tiser-sen i. turur 35/36
[=4]
ig (h) hastalık. (**krş. ağırığ**)
toş bulğanmış i. emledeçi otaçı bolup 9/78
aç kız i. kikente ulatı adaları amrılıp 24/9
i. ağırığ öze bastıkmağ tıltağı ... 26/19
i. ağırığ kitdi 35/9
i. ağırığ oğrınta körser sen ... 35/13
i. toğa egirdi sini emgetgeli 35/14
özünin qar içinte i. kirdi 35/15
i. tapa körser sen eğ öñedmeki alp 35/58
i. tapa körser sen törü yavız 35/72
busuş kadgu i. ağırıklar ornağ tutkalır 35/112
igitmekde içansar etüz ertigey i. ağırığta 35/141
i. tapa körser bağırtın tepremiş ig ol 35/148
ig tapa körser bağırtın tepremiş i. ol 35/148
i.+iñ ağırığñ öçdi 35/39
i.+iñe ağırığña emi yok 35/138
eşidip i.+tin ağırığın ozayın 26/21

[=16]
ige sahip, efendi.
idi i.+ke yükünürmen 10/71
[=1]
igesiz (sf) sahipsiz, terk edilmiş.
i. kuruğın oñarsar 20C/56
[=1]
igid (sf) yanlış, hatalı, aldatıcı.
i. sakınçlığ yad yağılarığ 10/234
[=1]
igidmek (is) yetiştirme, terbiye, ilgilenme, bakma.
birük kiçig i. atlığ ırk kelser 35/107
kiçig i. kelti aq kışıñ az 35/108
[=2]
igitmek krş. **igidmek**.
birük bu i. atlığ ırk kelser 35/140
i.de içansar etüz ertigey ig ağırığta 35/141
[=2]
iglig (sf) hasta, hasta olan, hastalıklı.
i. öñeđdi 35/130
... i.+ler 7/173
[=2]
igsiz (sf) sıhhatli, hastaliksız, sağlam.
emgeksiz igsiz inç :acısız, hastaliksız ve rahat
emgeksiz i. inç bolup 22B/41, 23/19
[=2]
iişi 2. yandaş, taraftar, devlet memuru. (krş. **işi**)
kağıl bağısal eriglig il kan beg i. bolup 9/82
[=1]
ikegü (ss) her ikisi, ikisi birlikte. **krş. ikigü**.
ayağuluğ burkannıylı i.+nün 15/11
[=1]
iki I (ss) iki.
i. kuruğ tözin bilmedin ... 7/394
bar yok timeklig i. uçug tudup 10/147
öğreğingü i. türlüğ işlerin işleyü 13G/194
yılayulı çınlayulı i. türlüğ 14A/17
köñül taşım i. kiçig 28/15
i. ajunnı buldaçı 30/10
tağ içinte i. yek bar 35/48
i. köñül karıştı 35/53
i. köñül birikdi ögrünçi öküş 35/94
i. köñül köñül tutup kovı bolsar 35/119
i. köñül birikip altun itig ilginde tutğay sen 35/126
i. kişi köñülü bir 35/128
altılı i.+li teginçsizlerde istim turguluğ 18/52
[=13]
iki II (ss) ikinci. (= **eki**)
tegser sen yañı yılñıñ i. yigirmine ayña 35/63
[=1]
iki yigirmine (ss) on ikinci.

tegser sen yanı yılın i. ayına 35/63
[=1]
ikidin (ss) iki taraf, iki açıdan.
şamat vipaşyan i. sınar 10/8
[=1]
ikigü (ss) krş. **ikegü**.
bodulmasar i. +ke bulur ol nurvan 12/7
köñül vişay i. +nün tözin saqın 12/19
[=2]
ikileyü (ss) ikinci kez, iki kez, yeniden.
i. yana kutadturdaçı 10/69
[=1]
ikinti (ss) ikinci, ikinci olarak.
bir i. üçünç yolu kşantı bolzun 18/46
[=1]
ikirçgü şüphe, kuşku, işkil.
i. köñüllüg yalñuqlarğa 7/307
[=1]
ikisiz (sf) şüphesiz, kuşkusuz, ikiciliksiz.
i. bolup amrısar 20C/58
[=1]
il 1. ülke, yurt, vatan, memleket, devlet.
koptın sınar i. uluslarğ keztiñiz 7/130
kamağ i. uluslar tapıgı yügerü kelti üskünde 35/2
yanırtı i. olurgay sen 35/41
i. içinte tevlig kürlüg buyruk bar 35/48
berklig yek içkekler i. tutkalır 35/112
kamağ uluşı i. +i 11/164
i. +in uluşın uz küşetdeçi 10/237
kamağ i. +iñin meñilig bolmağı 11/161
uluşı balıķı i. +leri 20A/17
arka kamağ i. +niñ budunnıñ yime 24/8
2. hükümdar, kral.
il kan: (birlikte) hükümdar.
kağıl bağısal eriglig i. kan beg iişi bolup 9/82
i. kan açığın titmekin alp 35/62
i. kan köñülü ... 35/131
ne busuş ol taķı i. +ke kanķa inanç bolğuķa 35/132
i. +tin kantın busuş bar 35/46
i. +tin kantın körser sen alķamakķa tüşkelir sen 35/113
i. +tin kantın açığ bolur mu 35/119
i. +tin kantın töli yok 35/138
[=18]
il- 1. iliştir-, bağla-. (Budizm'de)
boñulmaklıg i. -gü tüpke sırlıñıñlarķa 7/117
2. (mısra) alıntı yap-.
il- tart-: (birlikte) alıntı yap-, kitabe tak-.
i. -ip tarđıp kie bitimiş boltum asıg tutuñ 15/93
[=2]

ilek azarlama, tekdir, ikaz.
saña teñşü i. 11/94
[=1]
ilig I hükümdar, hakim, kral, han, hakan.
ilig kan: (birlikte) hükümdar
tört i. teñrilerke tapınalım 5/3
tört i. teñrilerde tanıgmalar 5/5
kür luular erkligi i. kan atlıg 10/38
raça i. kan erkiñe tegmiş 10/91
odunmışlarını i. +i uz kuğrulmış 9/49
arzılar i. +i kañımız 22B/2
kut buyanlar . +iñin kutlug bodınta 9/17
tuyunmışlar i. +iñin bilge biligi 9/37
tuyunmışlar i. +niñ alķışın biz alıp 13C/61
tuyunmışlar i. +iñin tuymaķın tuyalım 13C/120
ıduķ i. +ke yükünürmen 10/239
öñreki i. +ler ... 35/68
açataşaduru i. +niñ 19A/5
[=13]
ilig II el, organ. (**krş. elig I**)
öküş i. tuğuğ öze bekürü bağılalıp 13E/150
sunmış i. +i öze tartıp taşķarıp 10/227
erikse i. +i kalem 32/15
ayıg kılınçlıg şımnı i. +intin ozğurtuñuz 7/148
iki köñül birikip altun itig i. +iñde (ilgiñde) tutğay sen 35/126
[=5]
ilig III (öi) kişı adının bir bölümü, unvan.
arslan bilge teñri i. küñçük ıduķ kut 22B/30
arslan bilge teñri i. 23/7
[=2]
ililig (?) ... -nın krallıgına ait. (=elilig)
bar i. kök kalıķ yüzinte 7/335
[=1]
ilin- iliş-, yapış-, bağı ol-.
yapşurmuş i. -miş atķağtın 7/332
ertimlig meñike i. -mişke 7/113
[=2]
ilinmek (is) bağlanma, yapışma (durumu).
ađķanmaķı i. + i kimniñ birük 15/46
[=1]
ilinmeksiz (sf) ilinmesiz, ilinmeyen, bağlanmayan.
i. +in dyan olurguluğ ol 8/15
[=1]
iliş- bağı ol-, itaat et-.
ķorılmaķsız çın meñike ķomıdu i. -elim 13C/72
[=1]
ilişlig (sf) bağılantılı, bağı, ilişme.
i. tartışlıg ... 7/93
[=1]
ilkevsüklen- (bir şeyde) kurnaz, cin gibi ol-, tecrübeli ol-.

al altağlarda i.-ü 10/81
[=1]
ilkey iyilik. (?)
oñay i. kuvrağ ara oñaru evirür 9/56
[=1]
ilki (ss) ilk, ilk olan, evvelce.
i. tözi arıg bilge biliglig 10/232
...çı tınlıglar i.+de 7/49
[=2]
ilkite (sf) eski, önce.
i. berü atkanıp 7/95
i. berü kirik ... 7/305
[=2]
ilkisiz (sf) ilki olmayan, öncesiz, ezeli.
i. uşun sansartın berü 10/64
[=1]
ilt- götür-, sevk et-, öncülük et-.
alıp i.- kelir mini tamuğa 17/14
edgü nırvanğa yakın i.-tiñiz 7/116
yiğe uduşu kölungüler yolınça i.-ür (ildür)9/64
[=3]
iltin- yanında taşı-, birlikte götürül-. (krş. **ildin-**)
ayı uz bolur tirig özüg i.-mişi 16/81
alkınmaksız yig üstünki tapıglar i.-ü 13A/13
töz tüp tayşın kirtü nomuğ töpüde i.-ü 13G/199
[=3]
ildin- 1. yanında taşı-, birlikte götürül-. (krş. **iltin-**)
yiğe i.-ü töpüde urup utlı kılğusuz 9/99
yig üşdüñki ol köñlülüg i.-ürmen 14A/20
2. (ad, şöhet) sahip ol-, sahibi ol-.
soğançıg edgü ağ küü i.-ür 10/229
[=3]
iltiş- kavga et-, münakaşa et-, itiş-.
i.-miş kişiler köñülü tağı teriñ 35/127
[=1]
imirt (sf) karanlık, kasvetli.
i. çoğurt söğüt arasına 8/13
[=1]
in- in-, aşığı in-, alçal-.
arasız oksuz ağınu i.-e 10/42
ağdınur i.-er suvların 20E/144
üstürti kodı i.-meser 7/42
i.-ser teriñ tenlençsiz yig tözüñüzke 15/16
kalıktın kodı i.-tiñiz 7/74
türk burkanlarda kin i.-tiñiz 7/141
[=6]
inç rahat, huzur, uyum, sakinlik, sükûnet.
amrılıp i. tepremedin olurmış öde 9/14
emgeksiz igsiz i. bolup 22B/41, 23/19
aşlık tarıg edgü bütüp i. bolzunlar 24/11
birük i. kelmek atlıg ırk kelser 35/92
...ke i. kılğıl tepreme 35/143
i. turmak yavışur 35/147

köñülün yığı i. tur 35/149
[=8]
inçe (zf) öyle, öylece, böyle, şöyle.
anın amtı tözünlerim anı i. biliñler 13F/165
köñülte i. tip sağıngu ol 20D/115
antağ eşidilür i. tip 20E/147
savın i. ayur 35/11, 35/52,
savını i. ayur 35/24
savın i. tir 35/34, 35/42, 35/64, 35/73, 35/81,
35/92, 35/107, 35/115, 35/124, 35/140, 35/150
[=17]
inçe (sf) ince, narin, kibar.
adruk tañsuğ artuğ i. işlig 10/129
i. teriñ bilge biliglig begimizniñ 15/90
i. teriñ soğançıg 20E/152
olurup körünçlegil i. yügürük atlarıg 35/87
[=4]
inçekie (sf) zarif, çok ince, incecik.
i. suv kıdığında 8/14
[=1]
inçgülüg (sf) huzurlu, sakin, rahat. (krş **inçkülüg**)
i. oronka 7/26
i. bolğuluğ belgün belgürmez 35/47
[=2]
inçkü sakin, rahat, huzurlu.
i. + η meñiñ boltuğmaz 35/16
[=1]
inçkülüg krş. **inçgülüg**.
küneyinki köñlünin i. kılğıl 35/104
[=1]
inçip 1.(zf) böylece, öylece
i. taştın yaltrıp 20C/61
i. eşidilür tañlançıg 20E/155
2.(bğ) fakat, lakin.
i. edgü kılınçlıg işlerke inanmağınça 35/59
[=3]
inçsiredgü (is) endişe rahatsızlık, endişe verme.
i. emgedgüde ivip terk tavrınu 13E/145
[=1]
inçsiz huzursuzluk, huzursuz, rahatsız.
bu i. +tin ... 35/59
[=1]
indin 1. sınır, uç. (**krş. intin**)
i. kıdığ uçuz bolur kimke yime 15/17
[=1]
indira kidu-tuvaça raça < Skt.
Indraketudhvajarāja (öi) bir Buddha adı.
i. iduğ iligke yükünür men 10/238-39
[=1]
ini küçük erkek kardeş, küçük.
amrak toğmış i. kelin 29/3
i. içi tüzüldi tavarı telim 35/94

i.+m eligniñ kelinim timiñniñ oğlum 22A/7
i.+m t... inalka bu ıduklar ermez 22A/13
 [=4]
inil- kendini aşağıla-
intki yarağ kılınğu üçün i.-ü yalvaru 13E/146
 [=1]
iniş gelecek, ati.
i. ödekkilerke ulalzun tip sañınçın hoşmış 15/91
 [=1]
inmek (is) iniş, inme.
ağmağ i. ajunlarığ körkittiniñ 7/126
 [=1]
intin 2. karşı tarafta olan, başka. (krş. **indin**)
yasımuqça bodı i. anta yok erip 12/42
uşıq ekşer sav söz ı. yok erip munda 12/52
 [=2]
intki münasip şey, fayda, çıkar. (mtn: aşağılık ...)
i. yarağ kılınğu üçün inilü yalvaru 13E/146
 [=1]
intür- 1. düşür-, indir-, bastır-
yıl yiltirip i.-di lim sıntı 35/151
 2. nazma geçir-, manzum hale getir-. (krş. **ingür-**)
taqsutka i.-ü tegindim 19B/14
 [=2]
ir- yer-, eleştir-, kına-
özni ögüp yağnı i.-ip ölmigü azlanu 13E/137
arış arığ çın nom tözin ayıglap i.-timiz 13E/144
 [=2]
irçin⁴⁴ utangaç, erkek düşkün. (?)
koynçılar qarı bolsar i. bolur 34/12
 [=1]
irgür- (bir şeye) ulaş-, eriş-, tamaml-
aşnuğan i.-ü etüzünin közet 35/114
 [=1]
irig (sf) iri, iri yarı, kaba saba.
i. qadır yavlağ içkekler öze 10/66
 [=1]
irin- irinleş-, bozul-. (bknz. **yirin-**)
yir sub qutu i.-ür tiyür 6/3
 [=1]
irinç (sf) sefil, zavallı, biçare, acınacak, ümitsiz.
bizni teg i. tınlıqlar 7/107
i. emgekke basıdılmışlarığ 10/68
sansarta i. mini teg 17/5
 [=3]
İrinçin Beg < Tib. Rin chen (is) kişi/ kadın adı ve unvanı. (=İrinçen Bağ)
kızlarım tanyasıri beg i. beg 22B/53
 [=1]
irinçke- acı-, merhamet et-
ıdmatın ol özlügeriğ taşırdı i.-p 13A/38

suyurkayu i.-yü yarlıkatınıñ 7/231
 [=2]
irinçü günah, kabahat, suç, kötülük.
tümenlig i. kılığmalar 5/8
i. kılmış kılınçı iştig bolur 6/10
öñi öñi tsuy i. yaşuklar yaştımız 13E/140
 [=3]
irinçülüg (sf) günahkar, suçlu.
irkilü kelmiş tsuy i. 10/65
 [=1]
irinügsüz (sf) üşenmez, yorulmaz.
turup kinki kalplarta i.+in 16/35
 [=1]
irinz krş. **irinç.**
umuğsuz i. monkul qal ağuluğ yıldıda 7/52
 [=1]
irişmek(?) (is) geliş, varış, erişme.
a...mağığ i.+ig serkürtüñüz 7/159
 [=1]
irkil- toplan-, toplanmış ol-
i.-ü kelmiş tsuy irinçülüğ 10/65
 [=1]
irklet- zorla-, elde et-
biş ajunuğ i.-ip özgurtuñuz 7/106
 [=1]
irte sabah erkenden, sabahleyin. (krş **erte I**)
i. kün tavrağ buyan kıl 35/114
 [=1]
irteki (zf) evvelce, eskiden.
i. söki aranyadanta 8/10
 [=1]
isig ısı, sıcaklık, hararet.
ağıtuğ bolup i. öşüm üzülğü tušta 16/49
uluğ tolun üni i.+i toyı kuvraqı 9/93
 [=2]
isig öz beden, vücut, hayat.
amraq i.+in üzüp ölümke soqmış 18/3
una amtı i.+ümtin berü inanu 18/35
 [=2]
isil- eksil-, azal-.(=esil-)
istim tutçı edgü yıldı i.-gü kıltımız 13E/148
 [=1]
isde- iste-, sor-, araştı-.(= **istä-**)
sora i.-yü tilegülügi 10/139
 [=1]
istim (sf) daima, sürekli, devamlı, durmadan.
öglüg kişi i. tutçı yaşmaksız baçar 12/3
i. tutçı edgü yıldı isilgü kıltımız 13E/148
altılı ikili teginçsizlerte i. turguluğ 18/52
 [=3]
isdim krş **istim.**
tuğçı i. bodılığ yig yoriğ öze 14/B23
 [=1]

⁴⁴ Arat 1991: syf. 423.

iş I iş, görev, çalışma, hizmet.

yig nom bu ol munı tutup i. simek kötül 12/12
bu i. üçün bodışatav yoluña kirgü erür 13D/121
öşke adınka asıǵıǵ i. bñdürüp bñdgerip
13D/130
bitimekte ulatı i. birkerü bñdürser 13F/160
alkınmaksız aǵılıǵı alǵu i. kılınlar 13F/168
kamuǵ i. ırabın erür 32/3
beg er sıklur i. bulmadın 35/18
kamaǵ i. kodǵıl 35/22
kişi yañılsar i. bñtmez 35/26
edgü kılınçlıǵ i. öktüş kıl 35/41
kiçig i. ködügler yime bñdün ermez 35/54
oǵramış i. bñtmez edikmez 35/57
tepredük sayu i. kötgün tapǵınça 35/85
kılınuk sayu i. bñter 35/95
yaǵuqtaki i. bñtidi edgü 35/96
teldük biligsizniñ i. +i 11/134
yarudǵuluǵ i. +i ertükdükte 20D/119
kaltı kum öze kudu tartıp i. +i ködügi bñtmeyük
teg 35/40
yaşuruǵı i. +i öze kıpıǵın üñürser .. ur 35/146
adınlarka asıǵıǵ i. +ig işlettiñiz 7/146
iyin ögirmeklig i. +ig ınaru kemişip 13E/147
eñeyü öz işlegü i. +in ertürü tükedip 13A/29
una bu tört tapıǵ i. +in umışça iderip 13F/161
burkanlar i. +in işleyü 20F/194
özünge öñ i. +in başlaǵıl 35/103
i. +in köñügin yañılsar tüdüş bolur 35/135
öğüz ertgeli oǵradın iş+iñ bñtmez 35/28
kılınmış i. +iñ yaǵılıǵ 35/29
kop i. +iñ tapınça kırı yok ... 35/101
kop i. +iñ yaraǵlıǵ 35/106
künikeki i. +iñ tıdılıǵ 35/109
oǵramış i. +iñ bñtmez etüzün emgeklig 35/117
kılınmış i. +iñ ... laǵay sen 35/142
i. +iñin küñünin artatur 35/48
amtıkına turkaru i. +iñin törün tutıl 35/104
upakar asıǵıǵ i. +leri 20A/18
teğimligçe i. +lerig işlettiñiz 7/151
turuǵ edgü kılınçlıǵ i. +lerig işlettiñiz 7/164
ozaǵı bu tokuz türlüg i. +lerig işleyü 13A/43
turkaru ol i. +lerig tolguru işleyin 16/36
una aña alku i. +lerim ukşazun tip 16/27
edgülig i. +lerim terk bñtüp 22B/42, 23/20
öğredingü iki türlüg i. +lerin işleyü 13G/194
yaratıñgu i. +lerinte yarp yaratınzunlar
13G/180
bolmaqtaki bartagcannıñ buyanlıǵ i. +leriñe
13A/23
adruk edgü i. +leriñe ögirür men 14A/16
inçip edgü kılınçlıǵ i. +lerke inanmaǵınça 35/59

adınlar asıǵın kılǵuluǵ i. +te 10/259
ayıǵ kılınç öçgü i. +te aşuǵu evrilip 13F/155
yavız i. +tin abamu ... evrilür 16/78
[=51]

iş II eş, arkadaş, yoldaş, dost. (**krş. eş**)

i. kılǵu eygü işni 32/5
iş kılǵu eygü i. +ni 32/5
i. +te tušta seçiltiñ 35/37
[=3]

işi 1. eş, tanınmış, yüksek tabakaya mensup kadın.

(=**eşi**) **krş. iişi**

begke i. +ke ınanıl 35/78
begtin i. +tin körser sen savka kirkelir sen
35/113
[=2]

işid- **krş. eşid-, eşit-**

teñriniñ bitigin biz i.-elim 5/2
[=1]

işle- işle-, çalış-, yap-, faaliyet göster-.

eñeyü öz i.-gü işin ertürü tükedip 13A/29
bularka iñin ögirmeklig bodulu i.-lim 13A/24
anta basa utlı yañı i.-miş kergek ol 13F/156
turkaru ol işlerig tolguru i.-yin 16/36
ozaǵı bu tokuz türlüg işlerig i.-yü 13A/43
öğredingü iki türlüg işlerin i.-yü 13G/194
burkanlar işin i.-yü 20F/194
[=7]

işlet- çalıştır-, işlet-, kullan-, istifade et-.

adınlarka asıǵıǵ işig i.-tiñiz 7/146
teğimligçe işlerig i.-tiñiz 7/151
turuǵ edgü kılınçlıǵ işlarıǵ i.-tiñiz 7/164
tapınça alıp i.-gil yinik edgü lalarıǵ 35/87
[=4]

işlig işli, işi olan.

yavalduru udaçı yañǵarınçsız i. 10/17
adruk tañsuk artuk inçe i. 10/129
örletmek i. teñrilig şımnı 10/250
[=3]

iştig dinlenme, duyma.

irinçü kılınmış kılınçı i. bolur 6/10
[=1]

it it, köpek. (**=it**)

i. kırı bolsar yatıp ürür 34/6
[=1]

it- I kaybol-, yok ol-. (**= yit-**)

yit- yokad-: (birlikte) kaybol-.

birle yana türçimeksiz i.-zün yokadzun 18/45
[=1]

id- II 1. süsle-, donat-, beze-. (**=et-/it-**)

yaba yirtinçüg bir yintem i.-er tuymayur 12/41

2. tertip ve tanzim eyle-.

bun orunu birer koǵta bñdürü i.-elim 13C/104
[=2]

ıder- takip et-, arkasınca git-.

una bu tört tapıg işin umışça i.-ip 13F/161
[=1]

itig süs, bezek,takı, süsleme, süs işareti. (krş. **ıdig**)

iki köñül birikip altun i. ilginde tutgay sen
35/126

altun i. tözi bir 35/128

[=2]

ıdig 1. süs takı, bezek. (krş **itig**)

erdinilig i. tümekin 20A/10

tükeşigçe uz tümegi i. +i 10/266

seçe tanlançig i. +ler 20B/40

tutçı yarıklug i. +ler 20F/190

bu erdinilig i. +ler 20F/191

2.bünye, yapı.

köşünü turur et'üz i. +i 10/193

3. düzen, intizam

burk şark kılıp uğuluğsuz uluş i. +in 13C/103

4. tasarım, güzel şekillilik, biçim.

yapırğaklarını i. +in 20D/97

[=8]

ıdiglig süslü, süslenmiş, donanımlı.

tudçı yisdim erter keçer i. nomlar 9/34

yiti erdinin i. 20D/92

yalrıyur erdinin i. 20D/116

alku erdinilerin i. 20E/128

kiñ alkıg i. saķıngu ol 20F/186

uz i. üç ödteki qayı barınça 21/1

[=6]

ıtil- tanzim edil- . (krş. **ıdil-**)

yıl ay i.-ü elginde kirti 35/88

[=1]

ıdil- 1. süsle-, süslü ol-. (krş. **ıtil-**)

vaydurı erdinin i.-miş qarşıta 11/25

2. tanzim edil-, tertip edil-.

qalısız tüz uz i.-ip utmışlar ul sayu 13C/74

[=2]

İtte Inal (öi) kişi adı ve unvanı. (krş. **Inal**)

tibiş teyrimke içim i. +ka 22A/12

[=1]

itüg (h) dilek, rica, istek, arz, deva. (krş. **ötüg**)

itük tilek: (birlikte) rica ve istek

i. tilek bulğuluğı sarp 35/148

[=1]

iv- çabuk ol-, acele et-. (=ev-)

inçsiredğü emgedğüte i.-ip terk tavrınu

13E/145

[=1]

iyin (ed) 1. dolayı, dolayısıyla, olduğundan.

i. ... 7/393

kuğğarguluğ vaynikiler yarağı i. 9/21

yinik ağır aşnu kılmiş tıladağı i. 9/63

kadğuluğnuñ emgeklignin yarağı i. 9/83

una anı i. kezigçe okıdu sözlelim 13A/4

bularka i. ögirmekig bodulu işlelim 13A/24

alku ödte olarka i. ögretingü üçün 16/43

yıl i. eşidilür küzki iğaç yanğusı 35/93

2. uygun olarak, göre, doğrultusunda.

özliğlernin aşayına udu i. evrilip 13G/195

bulun yıñakta tapı. 20F/193

3 .kendi isteğı ile, gönüllü olarak.

i. ögirmeklig işig inaru kemişip 13E/147

uğan arı yarlıķına udu i. evrilser 13F/163

öñilernin buyanıña töz i. öğirü 13G/191

[=13]

iyin- ezil-, zulmet-.

yança i.-deçi tip yadılmış atlıg 10/21

[=1]

Қ / K

қ k harfi.

қ. ушıkleyу қуа алу арıl 11/17

[=1]

қаç (so.sf) nice, ne kadar, birkaç.

қатта турған қ. ol oğlan 29/9

[=1]

қаç- қаç-, қоş-, uzakлаш-.

yügürü қ.-a biş yollarta yük yute yalkıķıp

13D/126

қ.-ar ol mintin özi 11/44

өñ başlap adқangularқа biligler қ.-ar 12/1

l uşikniñ lalanı қ.-dı 11/135

[=4]

қаçан (so.zf) ne zaman, ne vakit, ne zamanki.

қ. ıduқ қағımız 7/73

қayuta yime қ. erser başlap erksinip 9/86

қ. erser olururın қamağun körelim 13C/76

atınlarta қ. erser az övkesi 15/48

қ. erser қayуқа ma barmaқsız siz 15/51

қ. +қа değı қayğusuz yırğazun 11/163

[=6]

қаçıғ hasse, duyu organı, Skt. āyatana, indriya.

altı қ. öze azmışlarқа 7/125

köz қ. +larıғ қutadurdaçı 10/194

köz başlap қ. +ların yıgınıp 8/29

[=3]

қаçıғlıғ (sf) duyu organlı, hasse, hisli.

altı қ. yağılarım 17/13

[=1]

қаçма (is) kaçak, қошма, қошу, қошан.

adayларım қ. қulun 29/1

[=1]

қаçурмақ (is) uzaklaştıрма, sürme, kaçırma.

ıraq teşğürü k. öze 10/235

[=1]

kadağsız (sf) günahsız, suçsuz.

çimsiz silvisiz münsüz k. 10/282

[=1]

kaşaş akraba, hısım, aile efradı, kardeş, dost.

altı yolta ög kaş k. oğul kız bolmış 18/1

turunlar kamağ begler k. +lar 1/5

[=2]

kağem << Ar. قدم (is) ayak, adım.

bulfayız urdu k. 32/13

[=1]

kağgu kaygı, dert, endişe, acı.

kamağ k. nızvanılar terz süzekler 15/40

k. bar buşunguluğ 35/15

busuş k. belgüsi enire turur 35/58

köñülüñ içinde k. yok 35/99

busuş k. ig ağırlar ornağ tutqalır 35/112

[=5]

kağgu krş. **kağgu**

k. nışvanılarını katığdı tutup 11/21

[=1]

kağguluğ (sf) kaygılı, dertli, endişeli, sıkıntılı

kisiñ busuşluğ ğ. turur 35/146

k. +nuñ emgeklignin yarağı iyin 9/83

[=2]

kağgur- kaygılan-, kederlen-, üzüntü çek-.

kasıncığımın öyü k.-ar men 4/4

k.-duğça kaşı körtlem 4/5

[=2]

kağın kaynana-kaynata, dünür, hısım. (=kadım)

k. atam çalır tutuğ begke 22A/11

k. anam tibiş teñrimke 22A/11

[=2]

kaçır (sf) gaddar, acımasız, zalim, kaba, zorba.

k. yavlağ tınlıqlarığ yavaldurğu üçün 9/81

k. katğı katığ sav yügerü kelti üskünde 35/12

[=2]

kaçır krş. **kaçır**

irig k. yavlağ içkekler öze 10/66

[=1]

kaçır << Ar. قدر (is) değer, kıymet.

... k. +in bildeçi 30/2

[=1]

kağan hükümdar, hakan, han.

kağan kan:(birlikte) hükümdar.

adıncığ ıduğ k. kan suusun 22B/22, 23/1

... k. kanımıznuñ 24/1

ançulayu ok k. kan katun kuñ tayzı altun

uruğları 25/1

adıncığ ıduğ k. kan suusu 26/10

[=5]

kağıl (h) kamçı, kırbaç, sopa. (krş. bağsal)

kağıl bağsal:(birlikte) kamçı, kırbaç

k. bağsal eriglig il kan beg işi bolup 9/82

[=1]

kağuş- kavuş-.

k.-guluğ künni küsep 29/11

[=1]

kağ (?) kuru, kurutulmuş nesne. (krş. **hağ**)

k. +ka yarağlığ katın tileser 11/43

[=1]

kağaç (h) kir, pas, bulaşık. (DLT I, 358; kaçaç II, 285) **krş. kkir**

kkir k. teg üç ağıtın kiñ alığı törümüñ 13A/18

[=1]

kağın- tövbe et-, pişman ol-.

ökünü k.-u arıyu siliyü kiğerip tükeğip 18/48

[=1]

kağ I (sf) aptal, akılsız, şuursuz.

umuğsuz irinz monkul k. ağıluğ yılkıta 7/52

k. tilve teg ertiler 7/235

[=2]

kağ II (öi) kişi adının bir bölümü /unvan.

(krş. **Qaya**)

amtı men buyan qaya k. kentü özüm 22B/12

amtı men buyan qaya k. 22B/37

[=2]

kağ- 1. kal-, geride kal-.

tavari turğuru k.-ır tiyür 5/18

k.-madı erki ayığ kılınç maña kılmaduğ 18/26

erdemsiz k.-maz açın 32/10

adın k.-mıñ katunlar tiginler yime 22B/32

ulıncığ sansarta k.-tıımız 7/104

bu sansarta k.-tıımız 7/112

2. kalakal-, şaşırp kal-.

anuk buznu suv timetin arsqıp k.-ma 12/16

oğadıp k.-mıñ tınlıqlarığ oğrap 10/289

uğa bilü umamaktın oğatıp k.-tıımız 13E/133

[=9]

kağem << Ar. قلم (is) kalem.

erikse iligi k. 32/15

[=1]

kağlıq (h) gök, gökyüzü, sema. (krş. **kök**)

kök kağlıq:(birlikte) gökyüzü, sema (Skt. ākāśa)

bar ililig kök k. yüzinte 7/335

amtı neteg bu kök k. nızvanı kılınçlar 13B/45

kök k. teg yuklunmaksız azsız suksuz 15/6

ertmetin bu kök k. tınlığ oğuşı 16/65

bir teg k. ısı...ları 20E/168

yalrıyü kök k.+ta 20E/177

kök k.+ta uçar kuş uçu umadın turdı 35/17

k.+tın kodı intiniz 7/74

ütkiye kök k.+ıg kiñ booş sıgurur 12/45

köp yañşamaklığ boduğın kök k.+ıg 12/62

adın anabar teñrinin k.+ınta 16/73

[=11]

Ƙalıƙ Keyşi < Chin. han lin xue shi (is)
kaynaklarda Kalım Keyşi, Atsang Kalım Keyşi,
Aryasanga Kalım Keyşi olarak da geçen Eski
Uygur Türkçesi Budist edebiyatı döneminde
eserler vermiş olan bir şair. (bkz. h(a)nlim hävši)
kolutı atsaŋ ƙ. ƙoşuğƙa ıngurmuş şlok 16/111

[=1]

ƙalıƙ kalabalık, çok sayıda.

ol yaruqlarta köp ƙ. 20A/13

[=1]

ƙalıƙsız (sf) bütünüyle, tamamen, bütün, tam.
tuyu yumƙı bir ƙ. tuyar öğküür 9/40
topça ƙ. tuyu örtedeçi 10/59
yalaŋuƙlar arslanıña yumƙıƙa ƙ. 13A/6
ƙ. tüz uz idilip utmışlar ul sayu 13C/74
ƙaltı sudanı on urı teg ƙ. birkerü 13G/175
birtemledi(?) ƙ. nom oğuşında 16/4
ƙ. alƙu yig nomları ƙşanta tolup 16/103

[=7]

kalp < TochA kalp / < Sogd. klp ~ krp ~ krph ~
kōph < Skt. kalpa (is) devir, dönem, çağ.

kalp öd: (birlikte) devirler, çağ süresi
sansız öküş ƙ. öd öze ür kiç serilür 9/30
yüz miñ sansız ƙ. öd öze ögüp erdgüsüz 9/100
erte öküş ƙ. öd öze sergürü tuğalım 13A/32
uşun ırak ƙ. öze ol yolça baralım 13C/88
uluş ƙoğı sanınça ƙ. ödler öze 16/71
biş tümen ƙ. sansarta 20F/213
ülgüsüz ƙoltı ƙ. +taƙı 20D/82
birikdürüp kin keligme ödteki ƙ. +larıƙ 13C/97
birle yana üç ödteki ülgüsüz ƙ. +larıƙ 13C/99
turup kinki ƙ. +larta irinügsüzin 16/35

[=10]

kalplıƙ << Skt. kalpa +Uyg. +lıƙ (is) bir çağa ait.
asanki(?) ƙ. talıyug yöguru keçeyin 16/20

[=1]

ƙaltı (ed) tıpkı, gibi, aynı şekilde, nasıl ki.
ançulayu ƙ. sumur tağlar ƙanı teg 9/11
ƙ. sudanı on urı teg ƙalıƙsız birkerü 13G/175
ƙ. neteg küñ tenriniñ çoğı öze 15/38
ƙ. ƙum öze ƙudu tartıp işi ködügi bütmeyük
teg 35/40

[=4]

ƙamağ (sf) bütün, her, tüm.

turuŋlar ƙ. begler ƙadaşlar 1/5
bilgülıkçe ƙ. nomta tuyunmuş öde 9/42
topça ƙ. al aldağta uz yarağınur 9/80
ƙ. türlüg erişlerig tükel körkidür 9/88
ƙ. titselerniñ ara 11/18
ƙ. iliniñ meñilig bolmaƙı 11/161
ƙ. uluşı ili 11/164

yintip ƙ. şımnularıƙ utmış at almışıƙ 13A/26
tuyu yapa üç ödteki ol ƙ. utmışlar 13C/117
ƙ. tınlıƙ oğuşı üçün evirmek ƙılurmen
13G/174

yapa ƙ. üç ödteki yalaŋuƙ arslanın 13G/177
alƙu ƙ. üç ödki burƙanlarƙa 14A/1
alƙu ƙ. burƙanlarnıñ tüzinlerniñ 14A/13
alƙu ƙ. özeliksiz burƙanlarnıñ 15/22
arƙa ƙ. paramıtlar arasında 15/32
ƙ. ƙadgu nızvanılar terz süzekler 15/40
ƙ. orun sayu körser ƙolulayu 15/52
ƙ. tınlıƙ küsüşlerin ƙanturu uyur 16/104
ƙ. öteg birimlerig özüñ yığmaduƙ 18/25
muntag yaŋlıƙ ƙ. türlüg yaşuƙlarımın 18/28
altınç ƙ. erdinilig 20E/163
alƙu ƙ. burƙanlar 20F/226
arƙa ƙ. kut vakşık 22B/18
arƙa ƙ. ilniñ budunnıñ yime 24/8
arƙa ƙ. biş ajun tınlıƙlar oğuşı 25/5
ƙ. il uluşlar tapıƙı yügerü kelti üskününde 35/2
ƙ. iş ƙodğul 35/22
ƙ. bayumaƙ utru kelir tarƙasar 35/70
ƙ. adatın özğay-sen 35/120
ƙ. +nıñ ƙanıña yara 11/20
ƙ. +ta yig orun bara 11/24
ƙ. +ta yig arıƙ süzük bolmak öze 15/28

[=32]

ƙamağlıƙ (sf)umumi olarak, herkese ait. ƙrş ƙamağ
yarumış yaruƙı ƙ. ƙişiƙe közüñti 35/125
ƙ. siz anası siz yarlıƙarsız 15/29

[=2]

ƙamağ (bzm) hepsi, bütünü. ƙrş. ƙamağ
ƙ. +nıñ yalaŋuz ögi siz erür-siz 15/27

[=1]

ƙamağun (bzm) herkes, hepsi, tamamı. ƙrş ƙamağ
ƙaçan erser olururın ƙ. körelim 13C/76
sini ƙ. tapladı beg ƙılğalı 35/65

[=2]

kamala? < Skt. Kamala (öi) ƙişi adının bir bölümü
/unvan. (ƙrş. kamala anantaşiri)
burƙan ƙutın bulup men ƙ. ananta şiri kininte
25/12

[=1]

Kamala Anantaşiri (is) <Skt. Kamala Ananta-Şrı
ƙişi adı ve unvanı. Budist bir rahip veya hoca.
burƙan ƙutın bulup men ƙ. kininte 25/12

[=1]

ƙamğak dikenli çöven, kuzu sarmaşığı denilen bir
tür bitki.

ƙ. barır teg ediñ kitti 35/71

[=1]

ƙamıƙ ƙrş ƙamağ

ƙ. tınlıƙ oğuşı ... 7/75, 7/233

[=2]

qamıǵu krş **qamaǵu**.

qodmadın q. +nı qutqartıñız 7/132

[=1]

qamıǵun (bzm) hepsi, hep birlikte. krş **qamaǵun**

olar barqa q. 7/325

[=1]

qamuǵ krş **qamaǵ**

töşi ol q. tümen yılan tiyür 5/25

erñeki ol q. ... tiyür 5/27

q. iş irabtın erür 32/3

[=3]

qan I kan, damardaki sıvı.

q. +ın qurban qıladaı 30/4

[=1]

qan II kral, hakan, han, hükümdar, imparator.

(krş. **il**, **ilig I**, **qaǵan**, **teñri II**)

qaǵıl baǵsal eriglig il q. beg iñi bolup 9/82

kür luular erkligi ilig q atlıǵ 10/38

raqa ilig q. erñe tegmiş 10/91

adınçıǵ ıduq qaǵan q. suusın 22B/22, 23/1

ançulayu oq qaǵan q. qatun qun tayzı altun uruǵları 25/1

adınçıǵ ıduq qaǵan q. suusı 26/10

il q. açığıñ itmekin alp 35/62

il q. köñüli ... 35/131

ançulayu qaltı sumur taǵlar q. +ı teg 9/11

... qaǵan q. +ımızın 24/1

uǵanlar q. +ıña yükünürmen 10/223

kamaǵnıñ q. +ıña yara 11/20

sañgi çakravart q. +qa 11/144

ne busuñ ol taqı ilke q. +qa inanç bolǵuqa 35/132

teǵındırteçi q. +lar başdıñlıǵ 10/161

söki q. +lar küci yime tusulmaǵay 35/75

erklig q. +nıñ yarlıqı arqulayu turur evinçe 35/19

teñri q. +nıñ qavudı küntün turup yığ tiler 35/121

iltin q. +tın busuñ bar 35/46

iltin q. +tın körser-sen alqamaqqa tüşgelir sen 35/113

iltin q. +tın açığı bolur mu 35/119

iltin q. +tın töli yok 35/138

[=23]

qan- 1. (isteǵi) yerine getiril-, gerçekteş-

küsüşleri q.-ıp bütüp burqan bolzunlar 22A/9

adruk küsüşleri top q.-ıp 22B/27

alku türlüg küsüşleri q.-ıp bütüp 22B/34, 24/6, 26/16

alku küsüşlerim top q.-ıp 22B/40, 23/18

küsemiş küsüşün q.-maz köñlün saqınçlıǵ

35/117

köñülünñdeki küsüşün barqa q.-tı 35/83

küsemiş küsüşün q.-tı 35/129

yügerüte sizni körgü küsüşüm q.-zun 9/104

qop amaǵ küsüşüm q.-zun bütün 22A/3

alku küsüşlerim q.-zun tip 22B/11

2. kan-, doy-, tatmin ol-, yetin-

yümçigsizin titrü baqa körüp q.-ğusuz 9/97

adruk küsüşleri top q.-ıp 23/5

bulǵuluǵ küsüşü uz büdmiş q.-mış 10/181

[=16]

qanaǵ⁴⁵ (is) kan alma, kan akıtma.

kimniñ tamırı yoǵun bolsar q. +ı yinil 34/3

[=1]

qanda nerede?

manısdanta mu ol naman q. 11/158

[=1]

qandur- 1. kandır-, teskin et-. (krş **qantur-**)

suvsusuñ q.-up öǵirtǵülüǵı 10/141

2. (isteǵi) yerine getir-.

küsemiş küsüşüǵ top q.-taçı 10/197

[=2]

qanımlıǵ (sf) hoşnut, memnun.

q. bolup qayǵusuz yaǵıl 11/23

[=1]

qanıñsız (sf) doyumsuz, doymak bilmez.

körü q. körkle körkünjün 7/166

körü q. lakşan ayraqlıǵ 10/192

birtem uz körü q. 20B/43

[=3]

qanlıǵ (sf) kanlı, (göz) kan çanaǵı gibi.

q. buqaç teg qaraqı tiyür 5/21

[=1]

qantur- 1. (isteǵi) yerine gel-, gerçekteş-

(krş. **qandur-**)

q.-ǵu üçün tınıǵların qop küsüşlerin 9/87

alku küsüşlerig q.-daçı 22B/7

tiliklerin küsüşlerin q.-u birgeli 13A/39

qamaǵ tınıǵ küsüşlerin q.-u uyur 16/104

2. doyur-, tatmin et-.

küsemiş küsüşüǵ top q.- daçı 10/272

çiçe eǵsüksüz küsüş q.-ur 10/280

[=6]

qan baba.

alku nom tayaqı aqa q. tiǵmış 10/132

altı yolta öǵ q. kadaş oǵul kız bolmış 18/1

yaşar erki sen q. +a 11/52

maña kelmezsen q+a 11/76

ayaǵlıǵ atlıǵ q. +ım mani burqanıñ 7/4

q. +ım sizin küñünjüzte alqınurlar 15/41

⁴⁵ kanagu: nişter, kan alacak aygıt (DLT: I, 447), Clauson (1972,737) kanagu: lancet= neşter.

ögüm k. +ım başlap alku tınlıklar 25/7
 ögüm k. +ım katunlarım evirü uluğlarım 27/1
 adınçığ ıduğ k. +ımız 7/37
 ü... ıduğ k. +ımız 7/41
 kaçan ıduğ k. +ımız 7/73
 aşu yime ol k. +ımız bagtaşını 9/13
 k. +ımız burkanka kua birle tapın 11/19
 k. +ımız suusıña kili 11/160
 k. +ımız suusıña tili 11/166
 arzılar iligi k. +ımız 22B/2
 bagsal k. +ımıznıñ suusı 11/102
 tartınçlıg k. +ımka yükünürmen 10/119
 k. +larımız nomluğ tilgen evirürke 21/6
 ögtin k. +tın öñisigig öggülük öd erip
 13D/132
 [=20]

қаңыс (sf) babacık, sevgili baba.

k. +ım a bilgelerke tapmaksız siz 15/53
 [=1]

қап < Chin. ke (is) tulum, su tulumu, yağmurdan korunmak için giyilen giysi (yağmurluk).

yağmur yağsa k. +uñ bolsun yabıñgu kergek
 34/14
 [=1]

қапıғ kapı.

altı k. +ça içtin körgil köşüngey yig yol 12/58
 teñri k. +ı açıldı 35/98
 öşeliksiz yig nırvannıñ k. +ın açar 12/4
 yaşuruñı işi üze k. +uñ üñürser ...ur 35/146
 қат қат алқынсyz көрүіglүğ k. +қа kirzünler
 13G/176
 [=5]

қаплан kaplan.

қоçu тағında k. жоқ қудуғ суында балық жоқ
 34/7
 [=1]

қар I kar.

k. kırağı salkım suvı erür erser 15/39
 alkuğa mu k. yağurur 28/2
 k. mu yağmur ol yağurur 28/6
 [=3]

қар II omuz, kolun üst kısmı.

özünin k. içinte ig kirdi 35/15
 [=1]

қара I 1.kara, siyah.

қаşғуқ teg k. boy emki tiyür 5/22
 tamğakınta k. tütiñ taşықар tiyür 5/24
 k. yırke kirginçe küç bireli tip 11/165
 erdemlig k. laçın 32/9
 k. +lar bulut örlep kükirep 28/5
 közi k. +m birle 4/20

2. karanlık

öküş k. ayıg yolluğ uruğuş saçar 12/2

[=7]

қара II halk, sıradan halk, avam, alt tabaka.

қара budun: (birlikte) halk

k budun başlağuluğ törü yorıdıп 9/84
 [=1]

қараңу (öi) Cengiz Han/Cengiziler soyuna mensup olmayan sıradan/ avam halk, boy.

k. bodunnıñ bili 11/162
 [=1]

қарақ göz, göz bebeği, bakış.

köz k. ... 7/165
 қанлғ буқаç teg k. +ı tiyür 5/21
 [=2]

қараңқу karanlık, koyu, koyu şey.

biligsiz biliglig k. tünte 10/73
 k. biligsizniñ közi 11/46
 k. sansar içinte men barıp toğmaduğ 18/24
 yañılmaқ tözlүğ k. +ların 10/172
 [=4]

қарар- karar-, karanlıkta ol-.

amrıлp k.-madın yaltırsar 20C/64
 k.- mış köñüllүğ monқul ... 7/183
 [=2]

қарарығ karanlık.

k. nızvanıları öze 7/234
 [=1]

қарармақ (is) karar, karanlık.

ideñ k. +ı bolmasar 20C/60
 [=1]

karasa < Sogd. kr'z'kh < Skt. kāsāya (is) rahip giysisinin bir parçası olan, omuzdan dizlere kadar uzanan ve bele bağlanan ikili veya karma kaftan, bir keşişin bel bezi. (**krş. sañgađı**)

ton k. şat pañşkar yivikler alıp 9/73
 sañgađı k. +nıñ bözi 11/40
 [=2]

қарı (sf) yaşlı, ihtiyar.

aқ bir saçlıғ k. anam 28/3
 k. yaşlıғ ol anam 28/7
 it k. bolsar yatıp ürür 34/6
 teve k. bolsar bunқal bolur 34/9
 ud k. bolsar murañın bolur 34/10
 kız k. bolsar kıçın körgü 34/11
 koyñçılar k. bolsar irçinbolur 34/12
 er k. bolsar kerçin bolur 34/13
 [=8]

қарıl- karış-. (mtn: karşı koy-)

mañım k.-tı maña 11/74
 [=1]

қарın karın, mide.

қasıғта tutmışnı k. +ta yaygurmış 11/45
 [=1]

karış- aykırı hareket et-, karşı dur-, atış-

iki köñül k.-tı 35/53

k.-ur maña sözi 11/48

[=2]

karşı I ters, aykırı, karşı koyma.

baramarta yig yörüğ töziñe k. 10/146

[=1]

karşı II saray, köşk.

vaydurı erdinin idilmiş k.+ta 11/25

ordu k.+lar bolmışın 20A/6

[=2]

karşısız (sf) kavgasız, düşmanlıksız, karşılık vermeyen.

...lar birle k. 7/217

[=1]

kart (sf) kart, ihtiyar, yaşça büyük.

k. kiçig yigit ... 33/7

[=1]

kas 1. kabuk, ağaç kabuğu.

k. içinte törümiş 7/236

2.(mcz) güzel, güzel sesli.⁴⁶

on kat k. oyun yañkısı eşiñilür yorisar 35/70

k. tuñı teg edgün bastı 35/71

[=3]

kasda (sf) hasta, yaralı, üzgün. (bkz. **hasda/hasde**)

k(h)asda mürki(muñı):(birlikte) hasta ve aptal⁴⁷

k. muñı bolmañtın 11/47

[=1]

kaşığ çene, alt çene, ağız boşluğu.

k.+ta tutmışıñı qarında yadgurmış 11/45

[=1]

kaşınçığ korkulu, korkunç; yanıklı (?).

k.+ımun öyü kağğurar men 4/4

[=1]

kaş I kaş.

kađğurduñça k.+ı körtlem 4/5

[=1]

kaş II < TochA/B *kās* < Skt. *kāśī* ~ *kāśi* (is)

Kāśī’den oluşan değerli bir kumaşın adı. krş.**kaş III**

taş kūrşansa k. bolur 31/5-6

[=1]

kaş III yeşim taşı, yada taşı vs. kıymetli taşları

ifade eder. (krş. **kaş II**)

taş kūrşansa k. bolur 31/6

[=1]

kaşlığ (sf) kaşlı, kaşı olan

tolılığ bulıt teg tonkı k. tiyür 5/20

[=1]

kat 1. kat, katman, tabaka.

alkatmış biş k. teñri yirinte tođurtuñuz 7/128

iç teriñ k. bük tağta 8/9

on k. kas oyun yañkısı eşiñilür yorisar 35/70

2. nezd, huzur, mevki.

k.+ta turğan biş-on oğlan 29/9

3. kat-kat, üst-üste.

ağkaşu turur k. k tağta 8/1 (2)

k. k. teñri yirlerinde yalañuñ ara 9/85(2)

yaba k. k. erklig toori alkınçsız körüglüg 13A/7(2)

k. k. alkınçsız körüglüg kağığka kirzünler 13G/176 (2)

[=12]

katçığ duyu organı, hasse. (krş. **kaçığ**)

yarup yaşup k.+larta boldaçı erip 12/40

[=1]

katğı (sf) kaba, kötü.

kaçır k. katığ sav yügerü kelti üskünde 35/12

[=1]

katığ 1. katı, sert, haşın.

darıa-vaçıra bek k. vaşır 10/212

vaşır teg k. tözin 11/10

k.+ı (?) bedümiş pad 7/181

2. kararlılık.

artuñ berk k. küsüş turğurmış 10/261

3. (rüzgar) şiddetli

yıdı yıparı bura turur k. bolı 35/134

[=5]

kağığ krş. **katığ**

yavrimaz artamaz yarp k. toñ şır 10/19

kaçır katığ k. sav yügerü kelti üskünde 35/12

[=2]

katığdı (zf) sıkıca, iyice.

kağgu nışvanılarıñıñ k. tutup 11/21

[=1]

katığlan- gayret et-, çabala-, uğraş-.

kirtü törülerte k.-u 7/350

arığ nomlarta k.-u 7/358

kün ay yaruñın tıda k.-ur 35/20

edgü kişiler yolın kese k.-ur 35/20

[=4]

katığlanmak (is) gayret, çaba, gayret etme.

üzüksüz turkaru k.-ta 10/54

[=1]

katığlanmañlığ (sf) çabalayan, zahmetli, gayretli.

artuñkrağ kımıñ k. 10/46

[=1]

katın I? (zf) tekrar tekrar; (sf) çok süslü, uzun uzun.

⁴⁶ Arat ikinci mana için bir metinden hareketle *kas* kelimesinin *kaz* kelimesi ile münasebeti olduğunu belirterek “kaz sesli gibi güzel” manasını veriyor. Ayrınt. için bkz. Arat: 1991, syf.429.

⁴⁷ Arat bu ifade için “manası belirsiz” olduğu kanısındadır. Ancak Wilkens, sözlüğünde bu ibareyi *hasda mürki* : *hasta ve deli*” olarak vermiştir. bkz. Arat 1991, 387; Wilkens 2021, 279

kaḳka yarağlıḡ k. tileser 11/43
[=1]
ḳatın II krş. **ḳatun**.
ançulayu oḳ kuṇ tay ḳiu k. ḳutın 23/2
[=1]
ḳatın- sağlamlaş-, güçlen-.
ağrıḡlıḡ k.-tı 35/130
[=1]
ḳatna- tekrarla-.
evrilip yana k.-yu 20E/122
[=1]
ḳatun 1. hatun, hükümdar eşi, kraliçe, tanrıça.
ançulayu oḳ ḳağan ḳan k. kuṇ tayzı altun uruḡları 5/1
ançulayu oḳ k. +lar ḳutların 22B/23,
adın ḳalmıṣ k. +lar tiginler yime 22B/32
anası vaytıḥı k. +ta 19A/6
2. kadın, eş
öḡüm ḳaṇım k. +larım evirü uluḡlarım 27/1
[=5]
ḳatun- (**artur**-?) arttır-, fazlaştır-.
tip otın k.-sar küzeç taṣar 35/135
[=1]
ḳavıḳ saman çöpü, kepek.
k. teg ḳılu tara 11/22
[=1]
ḳavır- topla-, bir araya getir-.
k.-ıp töküp sözleser bolmıṣ bolmaduḳ 18/23
[=1]
ḳavıṣıḡsa- kavuşmayı iste-.
k.-yur men 4/6
[=1]
ḳavra- kavra-.
ḥ uşikni k.-yu büridḡil 11/41
[=1]
ḳavşatıl- çevrili ol-, çevrilmiş ol-.
k.-mıṣ ḳuvrag ara bodımant orunta 13C/75
[=1]
ḳavud kut, saadet, görkem, haşmet.
teḡri ḳanıṇ k. +ı küntün turup yıḡ tiler 35/121
[=1]
ḳavsa- krş **ḳavşa**-.
ava k.-yu küşedzün 23/4
[=1]
ḳavşa- kuşat-, etrafını çevir-.
ava k.-yu küşetzün 22B/26
[=1]
Ḳaya (is) kişi adı.
amtı men buyan k. ḳal kentü özüm 22B/12
amtı men buyan k. ḳal 22B/37
[=2]
ḳayalıḳ kayalık
idiz tikim k. basḡuḡluḡ erip 8/11

[=1]
ḳayda (szm) nerede? nereye?
atam k. termü erki 29/2
aḡam k. termü erki 29/4
begim k. termü erki 29/6
k. begim termü erki 29/10
[=4]
ḳayḡu krş **ḳadḡu**.
k. ... erki 29/12
k. +da mu yaşın aḳıdur 28/8
[=2]
ḳayḡusuz (sf) dertsiz, endişesiz, tasasız.
ḳanımlıḡ bolup k. yaḡḡıl 11/23
ḳaçanḳa tegi k. yırḡazun 11/163
[=2]
ḳaytsı < Chin.? parıltı, parıldama.
kün teḡri k. +sı açıldı yarudı 35/3
[=1]
ḳayu (szm)hani, hangi, hangisi; ne; kim, her kim.
k. ajunta ḳılılur erki 11/159
k. neçe ontın sıñar uluşlar bar erser 13C/73
k. buyan ol muntın ḳaşḡanıldı erser 13G/173
k. neçe umuḡ înaḡ burḳanlarınıḡ 15/26
apam birük k. kişi bu ku... 16/97
açıḡ tarḳa ḳılınç tüşin k. ma orunta 18/57
ötrü kim k. tınlıḡlar 20D/80
eṇilki kim k. tınlıḡlar 20D/108
birük bu saḳınçıḡ kim k. 20F/211
uz idiglig üç ödteki k. barınça 21/1
k. ol kinki yırtınçünüṇ yulaları 21/5
k. +tın neḡ söötin berü kelmeksiz siz 15/50
ḳaçan erser k. +ḳa ma barmaksız siz 15/51
[=13]
ḳayuta (szm) nerede?
k. yime ḳaçan erser başlap erksinip 9/86
ḥardayı k. ol tözi 11/42
[=2]
ḳaşḡanııl- kazanıl-. (=ḳazḡanııl-)
ḳayu buyan ol montın k.-tı erser 13G/173
[=1]
ḳazḡuḳ kazık, direk, sopa.
dirte k. bekürü toḳıyın tiser-sen yantıru
adalıḡ 35/122
[=1]
ḳaşḡuḳ krş. **ḳazḡuḳ**
k. teg ḳara boy emki tiyür 5/22
[=1]
ke k harfi.
k. uşikniḡ kelti kezigi 11/57
[=1]
keç- karşıya geç-, öteye geç.
uç ḳıdıḡ yoḳ ulsuz tüpsüz taluyılar k.-elim
13C/116

tudçı yisdim erter k.- er idiglig nomlar 9/34
...ki kalplığı taluyug yoguru k.-eyin 16/20
nanti luu tağı sağıncısızın k.-mez 11/87
layançañ taluytın naru k.-ser 11/139
 [=5]

keçig geçit, geçiş yeri.
bilge bilig paramutlığı k. öze 15/84
 [=1]

keçür- geçir-.
emgeklig taluytın k.-tünüz 7/115
k.-ür bilignin türkin 11/62
 [=2]

keçürmek (is) (zaman vs) geçirme.
asıgsız butadı öd kün k.-mekim üze 18/16
 [=1]

kedgü kıyafet, giyim.
k.+si bolmañın keken bolsar 11/63
 [=1]

kedil- giyil-, giydiril-.
ton öze ton k.-di saña 35/102
 [=1]

Kedin (is) kişi adı.
teñrimniñ atam k. inalnıñ tatar 22A/5
 [=1]

Kedin Inal Tatar Teñrim (is) kişi adı ve unvanı.
teñrimniñ atam k. +niñ t. 22A/5-6
 [=1]

kedür- (bir şey) giydir-.
k.-gil keleler bürkin 11/60
 [=1]

keglen- öfke ve nefret hisset-.
övke öze örletilip ööçeyü k.-ü 13E/138
 [=1]

keken hastalık. (krş. **kiken**)
kedgüsi bolmañın k. bolsar 11/63
 [=1]

kel- gel-.
bar k. kılmaklığı bögülemek 10/204
utru tetrü bar k. kıldaçı 10/217
mañlayu keze bar k. kıldaçı 10/241
arasız oksuz bar k. kılgalı 10/260
andın edgü k.-deçi 30/6
utruñda asıg tusu yiterü k.-di 35/82
edgü k.-gey 35/23, 35/50
vayram yiil teg tavrağ k.-ip 11/29
tetrü saçlıg kırtğa yek k.-ipenin 6/11
tümenlig yekler k.-ir tiyür 5/11
tetrü saçlıg kırtğa yek k.-ir tiyür 5/19
muntrumuntuz yekler k.-ir tiyür 6/16
nasvahu k.-ir biliglerni 11/85
aqip k.-ir soğık suv ağıtarılıp yanturu yoritı 35/74
kañağ bayumağ utru k.-ir tarķasar 35/70

tepretük sayu kut k.-ir 35/95
suv adası saña öñdürti utru k.-ir 35/116
manılığ suvlarnıñ? masdaki k.-meser 11/77
kişi oğlu ... eviñe k.-mez 35/145
maña k.-mezsen kaña 11/76
oğatıp k.-miş bizni teg tınlıgğa 7/133
irkilü k.-miş tsuy irinçülüğ 10/65
buluñ yıñaq sayu k.-miş bodısatavlar 9/3
arıgın k.-mişke yükünür men 10/87
yavuz kişi yakın k.-se abıñu kergek 34/14
çarıdsız savlıglar çapıp k.-ser 11/105
birük bu atlıg ırk k.-ser 35/11, 35/24, 35/34,
35/42, 35/52, 35/64, 35/73, 35/81, 35/92,
35/107, 35/115, 35/124, 35/140, 35/150
bu ırk kimke k.-ser 35/51
tañ teñri k.-ti 1/1, 1/3
tañ teñri özi k.-ti 1/2, 1/4
y uşikniñ yarağı k.-ti 11/49
ke uşikniñ k.-ti kezigi 11/57
kañağ il uluñlar tapıgı yügerü k.-ti üskünje 35/2
kañır kañgı kañıg sav yügerü k.-ti üskünje 35/12
sevinç ögrünç saña k.-ti 35/65
... kut k.-ti 35/69
atıñ atayu kut kıv özin k.-ti 35/83
uluğ erk k.-ti 35/85
kiçig igidmek k.-ti aq kışın az 35/108
bilinmedin ... k.-timiz 7/108
tıltağın kılu k.-tiñiz 7/218
n uşikke nalanğ k.-zün 11/81
 [=58]

kele/keke 1. öğretmen, hazret. 2. boğa, tosun.(?)⁴⁸
kedürgil k.+ler bürkin 11/60
 [=1]

kelen < Chin. 晒眼 qí lin (is) gergedan, tek boynuz.

(krş. **kelen keyik**)

k. keyik müyüzi teg 35/33

[=1]

kelen keyik (birlikte) vücudu at, kafasının ortasında da bir boynuz olarak tasavvur edilen Çin mitolojisinde şans müjdeleyen dört hayvandan biri.

k. müyüzi teg 35/33

[=1]

kelgin sel, su baskını, tsunami.

suv k.+iñe toqıdılmaşlarığ 10/225

[=1]

kelig (h) hayal, görünme, büyülu dönüşüm.

(krş. **küü II**)

⁴⁸ kele/keke kelimesi için diğer manalar: "ucunda dalları eğmek için kancası bulunan bahçıvan değneği, arı sokması, bir balık türü, kuş gagası, gaga vurma". Arat, 1991:387

adınların asığı için küü k. öze 9/10
 birtemledi tıdılışmaz küü k. kıılır 9/48
 manuçap rıdı küü k. öze 10/240
 köñül tülükü küü k. öze 10/276
 körkidgüligü kiñ küü k. kölüngü yig yorıg
 13C/105
 [=5]
keliglig (sf) büyülu dönüşümlü. (krş küü)
 tolptın sıñar küü k. küçümin yatıp 16/63
 [=1]
keligme (is) gelecek, gelen (zaman).
 birikdürüp kin k. ödteki kalplarıg 13C/97
 kin k. ödlerteki yırtınçü yulası 13G/181
 azu yime kin k. ödte çoluta 18/56
 [=3]
kelin I gelin, yenge. (krş. kilin)
 amrak toğmuş ini k. 29/3
 inim eligniñ k. +im timiñniñ oğlum 22A/7
 [=2]
kelin II (öi) kişı adının bir bölümü /unvan.
 çın tigin k. teñrim 22B/51
 [=1]
kelmedük (is) gelecek, müstakbel.
 anagat k. öd tükeginçe 10/258
 ertmiş k. közünür arıg uluşlar 12/50
 ertmiş k. köşünür ödki edgü erenler 18/59
 [=3]
kelmek (is) gelme/(k), geliş.
 birük utru k. atlıg ırk kelser 35/81
 birük inç k. atlıg ırk kelser 35/92
 yırağ barmış kişı k. +i sarı 35/58
 başım emgek k. +intin 11/99
 [=4]
kelmeksiz (sf) gelmesiz, gelişsiz.
 ... k. barmaksız 20C/57
 kayutın neñ söötin berü k. siz 15/50
 [=2]
kelüd (is) gelme, geliş.
 k. +in bilmeñin kevşenser 11/61
 [=1]
kelür- getir-.
 adakın başın aşılaşturu k. -gil 11/3
 [=1]
kemiş- (bir tarafa) at-, bırak-.
 egri yorıg k. -gil 35/79
 iyin ögirmeklig işig inaru k. -ip .. 13E/147
 [=2]
kentü (zm) kendi, öz.
 ... k. kılmış kılınçı közünür tiyür 6/2
 burkan k. köñül erür köñül ök burkan 12/5
 alku ödte sözler için k. özüm 14B/29
 amtı men buyan kıaya kal k. özüm 22B/12
 küntün tağtın balık uluş k. köñlünçe 35/5

k. köñülüñin bek tutıl 35/32
 öz k. + ğin bek tutıl 35/27
 öz k. + ğke inanıl 35/32
 [=8]
kentün (zf) kendiliğinden, kendi kendine.
 teñridem kut buyan utmak yigedmek k.
 ornantı ödünge 35/2
 [=1]
keñren- söylen-, yakın-, homurdan-.
 una astıñ k. -gey-sen çimedme maña 12/55
 [=1]
kerçin mırıldanma, belirli sesler çıkarma,
 fanfanca⁴⁹ konuşan (kimse). (DTS 1969, syf.300)
 er kıarı bolsar k. bolur 34/13
 [=1]
kerek gerek, lazım, gereken şey. (krş. kergek)
 aşnuça sanmış k. 33/2
 netegin tanmış k. 33/4
 sürisin bağımış k. 33/6
 ... k. 33/8
 suv öze yumış k. 33/10
 netegin kılmış k. 33/12
 ayıbsız bolmış k. 33/14
 ne kılsa ... k. 33/16
 boyunın sumış k. 33/18
 tiriglik kılmış k. 33/20
 aña can birmış k. 33/22
 tağı ne aymış k. 33/24
 [=12]
kergek gerek, lazım, gereken şey.
 anta basa utlı yangı işlemiş k. ol 13F/156
 atınlarğa k. bolğay sağınc öze 14B/30
 yağmur yağsa kapuñ bolsun yabıñgu k. 34/14
 yavuz kişı yakın kelse abıñgu k. 34/14
 [=4]
kergekleğ- birisine ihtiyaç hissettir-, gerekli olarak
 gör-.
 k.-geli bilginiñ örkin 11/58
 [=1]
kergeksiz gereksiz, lüzumsuz.
 k. kıılır körkın 11/64
 [=1]
kerik perde, paravan, örtü. (krş. bintevir)
 bintevir kerik: (birlikte) perde
 turğu bintevir k. +ler 20F/189
 [=1]
keriş çekişme, kavga, anlaşmazlık.

⁴⁹ fanfan : konuşması çok iyi anlaşılmayan (kimse). bkz.
<https://sozluk.gov.tr/>
 kerçin için Arat:1991, syf. 423 (erkek için)
 “huysuz,kavgacı”, Bayat (2018;118) “fanfanca konuşan”
 manaları verilmiştir.

tütüş keriş : (birlikte) kavga-gürültü

tütüş k. kodğıl 35/118

tütüş k. kılmasar sen özünke 35/120

tüdüş k. +te tezgil 35/38

[=3]

kes- kes-, kesip kopar-.

edgü kişiler yolın k.-e katıglanur 35/20

k.-meñler egri talnı 32/7

[=2]

kez- krş. kes-.

önüş yolça bargu evriş üstümüz k.-timiz 13D/152

[=2]

kev- zayıflat-, güçsüz hale getir-.

bulğandurmaqlıg küçlerin k.-ip 10/177

[=1]

kevşen- zayıf görün-, gevşek davran-.

kelüdin bilmeñin k.-ser 11/61

[=1]

key nedamet, pişmanlık.

mun k. kılu kşantı kalurmen kılınçlarımın 18/30

[=1]

key- (kıyafet) giy-, tak-.

k.-señiz körklig tacın 32/11

[=1]

keyik vahşi hayvan, yabani.

kelen k. müyüzi teg 35/33

keşigsiz çantıg k. +in (keykin) koşsar 11/59

[=2]

keykie (zf) defacık, kerecik.

kkirsiz arıg köñül öze bir k. 15/18

[=1]

kez defa, kez, sıra.

una bu yetinç k... 20F/201

[=1]

kez- gez-, dolaş-.

mañlayu k.-e bar kel kıldaçı 10/241

koptın sıñar il uluñlarıg k.-tiñiz 7/130

[=2]

keş- krş. kez-.

turum ara ontın sıñar toltıy k.-elim 13C/64

[=1]

kezig dizi, sıra, bölüm.

una anı iyin k. +çe okıdı sözlelim 13A/4

ke uşıkñı kelti k. +i 11/57

[=1]

keşigsiz sırasız, vakitsiz.

k. çantıg keykin koşsar 11/59

[=1]

kıçın⁵⁰ arka ; arkadan (?) ; kaşıma (?) (DTS-306)

kız qarı bolsar kıçın körgü 34/11

[=1]

kıdı- <Mo. qidu- (f) yok et-, ortadan kaldır-.

kımıraşur nışvanı küçin k.-yu tükeğip 13C/110

[=1]

kıdıg kıyı, sahil, kenar, sınır. krş. **kıtıg**

tuyunmadukta ol k. bolur bu k. 12/29 (2)

uç k. yok ulsuz tüpsüz taluylar keçelim 13C/116

inđin k. uçuz bolur kimke yime 15/17

inçgekie suv k. +ında 8/14

birdemleti ol k. +ta terk tınzunlar 15/85

[=6]

kınlık işkence yeri, zindan, hapishane.

ödüñ ödüñ evlig barlıg k. +ta beklelip

13D/149

[=1]

kıl- (yf) yap-, et-, kıl-, yerine getir-, oluştur-, gerçekleştir-.

buyan edgü kılınç k. 35/22

edgü kılınçlıg iş öküş k. 35/41

burkanlarğa tapıg k. 35/91

irte küñ tavrağ buyan k. 35/114

yaratingu yañı öze yükünmek k.-alım 13A/8

ontın sıñar tınlıglarğa asıg k.-ayın 16/56

rakşaz oğuşluğ ada k.-daçı 10/89

utru tetrü bar kel k.-daçı 10/217

mañlayu keze bar kel k.-daçı 10/241

ğanın kurban k.-daçı 30/4

arasız oksuz bar kel k.-ğalı 10/260

amtı munuñ yüründekin k.-ğalı tavrarıp 13F/153

sini kamağın tapladı beg k.-ğalı 35/65

cuanmarılınkı hu k.-ğan 30/9

bañılığın hu k.-ğan 30/11

köñlünin ögrünçlüg k.-gıl 35/10

edgü kılınç k.-gıl 35/80

küneyinki köñlünin inçgölüg k.-gıl 35/104

evinde k.-gıl aşnuķı tüzünler törüsin 35/123

...ke inç k.-gıl tepreme 35/143

pradan k.-ğu tip nomladaçı 10/121

ookşuz tutçı tınlıglarınñ asıgın k.-ğu üçün 13B/56

uşun ödün tapıg k.-ğu uşatı ür kişegü 13C/115

boşğunğalı küsüşlügler bu sakınç k.-ğu erür 13D/124

uşun ödün burkanlarğa ... tapıg k.-ğu 16/72

iş k.-ğu eygü işni 32/5

buyan edgü kılınç k.-ğu ol 35/51

⁵⁰ kıçın: kıçur- başkasının kederinden ferahlık duy- (DLT III-187) ; kına-, ayıpla- (EUTS-174). kıçın kör- : arkası ile bak- (?)

adınlar asıgın k.-gülüg işte 10/259
tümenlig irinçü k.-ıgmalar 5/8
alkınmaqsız ağılıkıg alğu iş k.-ınlr 13F/168
... tası k.-ıp 7/204
amvardışn k.-ıp yığingug 7/403
burk şark k.-ıp on edgüsin men atsan özüm
9/7
takı artukrak korkınçsız k.-ıp 10/116
natara k.-ıp töpün tüşürür 11/83
burk şark k.-ıp uguluğsuz uluş idigin 13C/103
yigülük aş yungu(?) suvtın k.-ıp ... 16/11
arızun alkınzun kşantı k.-ıp bolzun ertgülig
18/54
alamban k.-ıp sağıngu ol 20F/198
kalmadı erki ayıg kılınç maña k.- maduk18/26
öñi k.-maduk ayıglartın özüm tıdınıp 18/49
k.-mağu kılıklarnı 33/1
kin soñkısın k.-mağuka kilileşelim 13A/20
kirlig ayıg kılınçıg k.-mamağ 7/351
vandamı yükünmek kim k.-masar 11/31
tütüş keriş k.-masar-sen özünke 35/120
özeleyü k.-maz men töleç ... 18/50
... kentü k.-mış kılınçı közünür tiyür 6/2
irinçü k.-mış kılınçı iştig bolur 6/10
k.-mış edgüjünün tüşinte 7/211
yinik ağır aşnu k.-mış tıtağı iyn 9/63
utlı yangı k.-mış bolur uluğ er adanıp
13F/164
alku tınlıg et'üzlerin emgeklig k.-mış 18/2
netegin k.-mış kerek 33/12
tiriglik k.-mış kerek 33/20
k.-mış işiñ yağılıg 35/29
k.-mış kılınç sıgmaz yakmaz 35/57
k.-mış işiñ ...lağay sen 35/142
asıgılıg meñilig k.-mışın 20F/196
munçulayu türe büke k.-mışlarımın 18/27
sanmadın k.-mıştı kin 33/3
ne k.-sa kerek 33/16
bu lerke tıdıg k.-taçı 18/14
avrakıt k.-tı mini 11/112
lañkapur balıknı neteg k.-tı 11/141
amvardışn k.-tılar 7/411
ayıg kılınç k.-tım erser asanvar titmiş 18/4
öküş ayıg kılınç k.-tım ajun ajunta 18/22
istim tutçı edgü yıldı isilgü k.-tımız 13E/148
aņa yürüntek k.-tıñız 7/60
fırnibrenke sanlıg k.-tıñız 7/68
uluğ asıg tusu k.-tıñız 7/203, 7/214
k.-tıñız edgü tözüke 7/210
asıg tusu k.-tıñız 7/320
tıtağın k.-u keltiñiz 7/218
praşva k.-u sözleşmeklig 10/124
yana toğmaqsız k.-u öçürdeçi 10/173

vyakiyan k.-u viñis alsar-sen 11/11
kavık teg k.-u tara 11/22
muñ key k.-u kşantı kılurmen kılınçlarımın
18/30
birtemledi tıdılışmaz küü kelig k.-ur 9/48
kergeksiz k.-ur körkin 11/64
adınlarka asıg k.-ur tözünlerniñ 15/23
kamağ tınlıg oğuşı üçün evirmek k.-urmen
13G/174
muñ key kılur kşantı k.-urmen kılınçlarımın
18/30
[=86]

kılmaqlıg (is) yapma, yapılan. etme (durumu).

bar kel k.-maqlıg bığülemek 10/204
[=1]

kılğusuz (sf) fayda etmez, uygulanamaz.

yüde ildinü töpüde urup utlı k. 9/99
[=1]

kılıç kılıç.

yalıñ k. tutup ok üzkelir 35/110
[=1]

kılık huy, karakter, davranış, tutum.

kılmağu k.+larnı 33/1
üç oğuşluğ k.+tın 17/10
[=2]

kılıl 1. doğ-, dünyaya gel-.

anta basa kut kılunmak küçinte k.-mış13A/15

2. yapıl-.

k.-mışça kılınç küçin kıra alkıp arıtıp
13C/109
kayı ajunta k.-ur erki 11/159
[=3]

kılın yapıl-, bir iş için uğraş-, icraate gir-.

intki yarağ k.-ğu üçün inilü yalvarı 13E/146
öñdünki kılınçlarımın kşantı k.-ıp 18/47
ne ada bolğay sini birle uluğ k.-daçı 35/123
beg bolğalı k.-tıñ yarlıkıñ yorımaz 35/28
k.-tuk sayı iş büter 35/95
[=5]

kılınç amel, davranış, suç (günah). **krş ayıg**.

... k. tüşin okıttıñız 7/23
kılınmışça k. küçin kıra alkıp arıtıp 13C/109
ayıg k. öçgü işte aşuku evrilip 13F/155
biş anantras ayıg k. ... 16/86
bir kşanta ol k. ... alkınur 16/88
ayıg k. kılın erser asanvar titmiş 18/4
öküş ayıg k. kılın ajun ajunta 18/22
kalmadı erki ayıg k. maña kılmaduk 18/26
açıg tarğa k. tüşin kayı ma orunta 18/57
bu nom erdinig bititmiş buyan edgü k. 22A/1
bu buyan edgü k. küçinte 26/24
buyan edgü k. kıl 35/22

buyan edgü k. kılgu ol 35/51
 kılmış k. sığmaz yakmaz 35/57
 edgü k. kılğıl 35/80
 edgü k. yaratınmağın egsüme 35/143
 ... kentü kılmış k.+ közüür tiyür 6/2
 tarazuk ağsar k.+ ayıg bolur 6/9
 irinçü kılmış k.+ iştig bolur 6/10
 örtüglüg k.+ tarıkar 20D/83
 ağır ayıg k.+ 20F/215
 kirlig ayıg k.+ ıg kılmamak 7/351
 ayıg k.+ ıg öküngüg 7/402
 anı birük kimler tuğsar arıdur k.+ ıg 13F/170
 utğurak teginüg k.+ ım önüp 10/293
 anta teginüglüg k.+ ım erser erksiz sergülgü
 18/53
 bar bolmışça k.+ ımın ökünürmen 14A/12
 aşdım öklitdim k.+ ımın muntaglar öze 18/18
 amtı neteg bu kök qalılık nızvanı k.+ lar 13B/45
 esriñü k.+ lar kiliş nızvanı 16/66
 biligsizlik k.+ larım öczün alqınzun 18/43
 muñ key kılı kşantı kılurmen k.+ larımın 18/30
 üstünki ol k.+ larımın ökünürmen 18/39
 öñdünki k.+ larımın kşantı kılınıp 18/47
 alku ayıg k.+ larımız 7/21
 sedreksiz yigi k.+ ların 7/87
 bu buyan edgü k.+ nıñ tüşinte 25/11
 yanturtuñuz ayıg k.+ tın 7/331
 köp k.+ tın nışvanıdın şımnunıñ simintin
 13C/67
 [=39]

kılınçlıg (sf) davranışlı, amelli, suçlu/günahkar.
 ayıg k. şımnı iligintin özğurtuñuz 7/148
 turug edgü k. ıslarig işlettiñiz 7/164
 ... uvşak k. 7/306
 toğum ulayur nışvanı k. 10/56
 alku k. tıdıglarım yumkı tarıqıp 16/50
 ayıg k. ağır yük yüdmekim öze 18/17
 edgü k. iş öküş kıl 35/41
 inçip edgü k. işlerke inanmağınça 35/59
 ... ayıg k.+ larıg 7/230
 [=9]

kımıraş- kaynaş-, koşuş-.
 k.-ur nışvanı küçin kıdıyu tükedip 13C/110
 [=1]

kındur- cezalandır-, mihnet duy-.
 usal sımdağ tınlıglarıg k.-ursiz 15/43
 [=1]

kınıg kararlılık, önem, vurgu.
 artuğrak k. katıglanmaqlıg 10/46
 k. öze tolıp tüzün küçin büdkerelim 13C/112
 [=2]

kınığlıg (sf) kararlı, azimli, gayretli.
 ağınsız k. vikirandagamini 10/262

[=1]

kır yüz, köşe.
 yintem sekiz k.+ ları 20B/35
 [=1]

kır- kır-, parçala-.
 kılılmışça kılınç küçin k.-a alqıp arıtıp
 13C/109
 [=1]

kırağı kırağı.
 qar k. salqım suvı erür erser 15/39
 [=1]

kırk (ss) kırk.
 tüküni k. sekiz edgü nomlarlıg 10/264
 [=1]

kırk sekiz (ss) kırk sekiz.
 tüküni k. edgü nomlarlıg 10/264
 [=1]

kırkın cariye, kadın hizmetçi.
 bezeklikte kızlar k. 29/7
 [=1]

kırmala- zorla al-, gaspet-.
 k.-yur şımnı küçin kışgaru korkıdıp 13C/111
 [=1]

kışga (sf) kısa, sınırlı.
 turum ara erde k. bir kşan öde 9/38
 [=1]

kışgar- kısalt-, haddini bildir-.
 kırmalayur şımnı küçin k.-u korkıdıp
 13C/111
 [=1]

kış kış.
 kiçig igidmek kelti ak k.+ ıñ az 35/108
 yaykı suvı k.+ kı öde buz tiyürler 12/25
 yana yayın k.+ kı buzı suv tip tiyürler 12/26
 [=3]

kıtıg kış. kıdığ
 tuyunmışça bu k. oğ bolur ol k. 12/30
 uç k.(kıdığ) yok yig buyanın evirür men
 16/106
 [=3]

kıv kut, saadet, kurtuluş.
 k. koler biz yaruğ teñrilerke 2/8
 atıñ atayu kut k. özin kelti 35/83
 [=2]

kıvırkak (sf) cimri, hasis.
 ka ... k. saranlar 7/184
 [=1]

kız I 1. kız, kız evlat.
 altı yolta ög kañ kadaş oğul k. bolmış 18/1
 ajunlar sayu k. et'üzinte toğmayın 26/22
 küzüñüñ k.+ ım kütbeçüknüñ bular yime 22A/8
 k.+ larım tanyasıri beg irinçin beg 22B/53

2. evlenmemiş kadın, bakire.

k. karı bolsar kıçın körgü 34/11

konşı k. utluluğ 35/106

bezeklikte k.+lar kırkın 29/7

[=7]

kız II (h) sefalet, kıtlık, açlık. (krş **aç**)

aç k. ig kikente ulatı adaları amrılıp 24/9

aç k. başlap üç türlüğ yavız adalar 25/3

[=2]

kız III (öi) kişi adının bir bölümü/ unvan.

ançulayı ok ekem tölek k. teñrim 22B/31

yeñgem kutluğ tigin k. teñrim 22B/47

... k. teñrim orun tigin teñrim 22B/48

ekem tilik tigin k. teñrim 22B/57

[=4]

kızığ sıkıntı, daraltma, hapis.

k. oruntağlar barça öntiler 7/212

[=1]

kiç geç, uzun süre.

sansız öküş kalp öd öze ür k. serilür 9/30

kirtgünmedin tıldağ töşke k. ödün yığılmış

13A/17

[=2]

kiç- geç-, öteye geç-.

añ kininte k.-meñin ara 22B/43

[=1]

kiçig (sf) küçük, genç.

yaşı k. alğanlarım 28/11

köñül taşım iki k. 28/15

kart k. yigit ... 33/7

k. atıñ bedütün 35/6

k. iş ködüğler yime büdün ermez 35/54

birük k. igidmek atlığ ırk kelser 35/107

k. igidmek kelti aq kışın az 35/108

k. oğlan ... 35/109

[=8]

kiçigkie (sf) küçücük, ufacık.

kireyin tiser k.+m 4/13

[=1]

kidin batı, garp, mağrip. (=kedin)

öñdün k. yir öz tapıñça 35/5

k. tağdın bulunđa 35/98

körkle tañgsuğ taydu k.+i kav lınhuata 12/61

[=3]

kidirti arka, arkasına, batıya doğru.

k. tepremiş küçlüğ yağı kitdi 35/86

[=1]

kie (sf) biraz.

ilip tarđıp k. bitimiş boldum asıg tutuñ 15/93

[=1]

kigür- sok-, girdir-.

bir kşanğa anı barın birkerü k.-üp 13C/98

biz k.-üp kşan uçka bışrunu bilelim 13C/100

[=2]

kigürmek (is) sokma, içeriye sokma (durumu).

birni alkuğa k.+i antağ ok erür 9/46

[=1]

kiken krş. **keken**.

aç kız ig k.+te ulatı adaları amrılıp 24/9

[=1]

kili 1. <Chin. jing li (is) saygı, hürmet. (=kele)

2. sınır, hudut.

kañımız suusıña k. 11/160

[=1]

kilileş- saygı göster-, sınır çiz-, söz ver-.

kin soñkısın kılmağuşa k.-elim 13A/20

[=1]

kilin krş. **kelin I**.

k.+im turmuş tigin başlap 22B/55

[=1]

kilinggemeni << Skt. śakrābhilāgamaṇi (is) bir mücevherin adı. (=biliğamani)

k k. 20F/183

[=1]

kiliş << Skt. kleśa (is) (Budizm'de) ihtiras, kir, zehir, lekeleme.

esriñü kılınçlar k. nızvanı 16/66

[=1]

kim (zm) 1. kim, kimler, herhangi biri.

vandanı yükünmek k. kılmasar 11/31

körmeser k. olar yime bozulurlar 15/61,

ögdi yükünç yarağğalı k. tiğingey 15/77

ötrü k. kayu tınlığlar 20D/80

eñilki k. kayu tınlığlar 20D/108

birük bu sañınçig k. kayu 20F/211

k. bolğay saña eñirmedeçi 35/6

indin kıdıg uçuz bolur k.+ke yime 15/17

bu ırk k.+ke kelser 35/51

birük k.+ler añ başlayı bodıçit öritip 13F/157

anı birük k.+ler tuğsar arıdur kılınçig13F/170

k.+ler sizni yañtañıça kılulasar 15/19

k.+ler bu dyan yañınta 19B/19

azuça k.+ler küseser 20F/207

ağkanmağı ilinmeki k.+niñ birük 15/46

k.+niñ tamırı yoğun bolsar kanağı yinil 34/3

2. (olumsuz) kimse, hiç kimse.

añırtların adruların k. yime neñ 15/12

sañınsar erti k. me yok 17/6

mundağ yañın k.+ler sizni kılulayı 15/54

[=19]

kin I misk, anber. (=kin)

k. yıpar yıldığı 4/15

[=1]

kin II sonra, sonraki, gelecek. (=ken)

türk burkanlarda k. intiniz 7/141
k. soñkısn kılmağuka kilileşelim 13A/20
öñre amtı k. üç ödkı tözkerinçsizlerniñ 13A/34
çağısımarı bolğalı up k. öküş ajunta 13C/90
birikdürüp k. keligme ödteki kalplarığ 13C/97
burun ertmiş öñdün uçtın k. ödketegi 13C/101
yügerü k. umuğıña yüküngü törü erip 13D/128
k. keligme ödlerteki yirtinçü yulası 13G/181
kinetmeñin oğadmatın k. yañın barzunlar 13G/184
azu yime k. keligme ödte qoluta 18/56
sanmadın kılmağuka k. 33/3
ayıbsız bolmağuka k. 33/15
anuğ ol saña k.+i 11/114
k.+inte üç yavlaq yolta ... 7/378
eñ k.+inte nırvan bulğu oğraqıg turğurmış 13A/30
añ k.+inte kiçmeñin ara 22B/43
burkan qutın bulup men kamala anantaşiri k.+inte 25/12
burkan qutın bulup biz esen sılıg tigin birle k.+inte 26/25
turup k.+ki kalplarta irinügsüzin 16/35
yitinç k.+ki ödteki 20D/88
qayu ol k.+ki yirtinçünñ yulaları 21/5
 [=21]

kinet- ayrıl-, gecik-.

k.-meñin oğadmatın kin yañın barzunlar 13G/184
 [=1]

kinsük << Skt. *kiñśuka* (is) kırmızı değerli bir taş, (çoğunlıkla) yakut.

k. erdini brahmamanı 20F/184
 [=1]

kintsu < Chin. (is) günah, kusur, yanlışlık.

k. münlög yaşuqlarıg kiñürü açınıp 13A/19
 [=1]

kiñ < Chin. *guang* (is)1. geniş, en, genişlik. (=keñ)

kkir qakaç teg üç ağutın k. alqıg törümiş 13A/18
körkidğülig k. küü kelig kölungü yig yoriğ 13C/105
k. teriñ yig nomluğ tilgen evirür iduqlar 13G/182
k. teriñ uz soğançıg yig asıglıgı 15/21
yigirmişer yoçan k. alqıg 20E/134
k. alqıg dtiglig sağınu ol 20F/186

2. basit, kolay, rahat.

ütkiye kök qalıqıg k. booş sıgurur 12/45
 [=7]

kiñürü ayrıntılı, ayrıntısıyla, açıkça.

kintsü münlög yaşuqlarıg k. açınıp 13A/19
 [=1]

kip kalıp, şekil, model, örnek.

yañ k. birmeklig yaruqın idıp 10/171
anı üçün baqşılartın yañ k. boşuğ qol 12/56
 [=2]

kir kir, pislik, ufak leke.

söz k.+i kitmes yusa 33/11
kirikken tonlar k.+in 33/9
 [=2]

kir- gir-.

k.-eyin tiser kiçigkiem 4/13
özünñ qar içinte ig k.-di 35/15
köñül içinte oot k.-di 35/15
kün teñri k.-di yir içinte yarumağı tıdıltı 35/17
yıl ay itilü elginde k.-di 35/88
kara yirke k.-ginçe küç bireli tip 11/165
oyı k.-gü uz arıdğı umunğı küsegü 13C/114
bu iş üçün bodısataw yoluña k.-gü erür 13D/121
begtin işitin körsersen savqa k.-kelir sen 35/113
k.-ip bışrunğalı küseser 19B/20
mağamat pığambar ara k.-miş 11/155
k.-ü yime umaz men 4/14
utmışlarnıñ uluşıña k.- ü bileyin 21/4
... bu kün k.-ü barır 35/116
qat qat alqınçsız körüglüg qapıqqa k.-zünler 13G/176
 [=15]

Kireşiz Iduq-qut <Tib. *bKra-sis* (is) kişi adı ve unvanı. Bir Uygur hükümdarı.

arslan bilge teñri ilig atam k. 23/7-8
 [=1]

kirik (sf) kirli, kirlenmiş.

ilkite berü k. ... 7/305
 [=1]

kirik- kirlen-.

k.-ken tonlar kirin 33/9
 [=1]

kirmek (is) girme, giriş.

buşulmaqsız nom oğuşqa k. bölükde 9/2
 [=1]

kirişlig ok kirişli, yay telli, kirişli.

vasavı teñriniñ k. yasın 11/27
 [=1]

kirlig (sf) kirli, pis, temiz olmayan.

k. ayıg qılınçıg qılmamaq 7/351
 [=1]

kirsiz (sf) kirsiz, temiz, lekesiz.

örüg amrılmış vıwala k. 10/110
çamsız arıg k. münsüz qaçsaput küdelim 13C/92
nırmala k.+ke yükünürmen 10/103
 [=3]

kirtgün- inan-, iman et-.

k.-medin tıldağ töşke kiç ödün yığılmış 13A/17
birtem k.-üp tuğğıl ye mü sizinme maña 12/22
[=2]

kirtgünç (sf) 1. inançlı, imanlı, mü'min.

k. köñülleri ... 7/349
pek ıatıg süzük k. köñüllüg 26/4
yüz yüzegütün berü k.+in 7/10
yürekimde içtin barmış k.+üm öze 9/102

2. (is) inanç, din, iman.

adruk k. turgurup 22B/13
birtem k.+in süzülüp 20E/125
[=6]

kirtgünçlög (sf) inançlı, imanlı, mü'min

artuk süzük k. ıuñ tay kıu ıutınıñ 24/2
[=1]

kirtü gerçek, hakikat, doğru.

k. törülerte ıatıglanu 7/350
k. ıaııpıtıg küzetdi 7/352
örgüt tuğçı köni k. nom nomladaçı 9/106
öşeliksiz ıın k. nom tözin 10/48
k. amrılmış nırvan bulğu oğrağıg neçe erser
13G/183
töz tüp tayşıñ k. nomuğ töpüte iltinü 13G/199
körür olar k. arıg burkanlarıg 15/9
k. ıın yig uluğ sıdıg tanuqlayur 15/20
tört k. nomluğ ağıatıg 17/19
arış arıg ... k. ... ıa 18/10
yig yörügli yılayulı tört üç k.+ler 9/58
[=11]

kirdü krş. **kirtü**

ıduğ k. ıuruğug okıdtaçı bu şloknu 15/92
[=1]

kişe- köstek vur-, bağla-.

uşun ödün tapıg kılgu uşatı ür k.-gü 13C/115
[=1]

kişi I kişi, insan, şahıs.

teltük mü bolur k. 11/128
öglüg k. istim tutçı yaşmaısız baçar 12/3
asıglıg bolur k. ajunı bululmuşı 16/82
apam birük ıayı k. bu ıu ... 16/97
erdemlig k. erdini birle tüz ol 34/1
erdemsiz k. etük içindeki ulyak birle tüz ol 34/1
buyanlıg k. burkanlar birle tüz ol 34/2
buyansız k. buğ ıakır birle tüz ol 34/2
yavuz k. yakın kelse abıngu kergek 34/14
k. sözleser sav alkıñur 35/25
k. yañılsar iş bütmez 35/26
k. küçi ıorasar yat kişike basitur 35/43
yırağ barmış k. kelmeki sarp 35/58
k. ara edgülig yoluñ alp 35/108
birük k. birikmek atlıg ırk kelser 35/124
k. birikip yarudı 35/125
iki k. köñüli bir 35/128

k. oğlu ... eviñe kelmez 35/145
adın k. tişi öze etüzün tegre körser 35/147
kişi küçi ıorasar yat k.+ke basitur 35/43
yarumış yarukı ıamağıg k.+ke közüñti 35/125
tüzün bilge k.+ler tirilelim 5/1
küçsüz toruk k.+ler 7/179
amtıkı k.+ler öltükde 20D/84
allıg ıevişlig k.+ler aldayı turur üskünge
35/19
edgü k.+ler yolın kese ıatıglanu 35/20
saña utruntaçı k.+ler anıulayı bolur 35/40
mıñ bança ırak barmış k.+ler birle körüşgey-
sen 35/126
yat k.+ler köñli saña yakın 35/127
iltişmiş k.+ler köñüli taçı teriñ 35/127
erdemlig k.+lerig ayağıl 35/49
örki k.+lerke ıağıl 35/49
adın k.+lertin tuğıg bar saklanğıl 35/144
yat k.+lertin yağı bar ıağıl 35/144
[=34]

kişi II kadın, eş, zevce.

oğluñ k.+ñ ülüglüg ol 35/105
k.+ñ busuşluğ ıadğıluğ turur 35/146
[=2]

kişle- gizle-, sakla-, ört-. (=kizlä-)

örtmez k.-mez yaşuramaz bağuramaz men 18/42
anı buzup adkağ sayu ertürü k.-miş 13E/142
[=2]

kit- git-, ayrıl-, uzaklaş-.

ig ağırıg k.-di 35/9
kidirti tepremiş küçlüg yağı k.-di 35/86
adañ tudañ k.-di 35/97
arıyu k.-ip tarıkıp 20F/216
söz kiri k.-mes yusa 33/11
ıamga barır teg ediñ k.-ti 35/71
birtemleti arıg silig k.-zün tarıkızun 18/44
[=7]

kiç- krş **kit-**.

üşülmek körümtin öñi k.-miş 10/106
[=1]

kiğer- gider-, uzaklaştı-.

ıorkıñların emgeklerin ıorıyu k.-ip 13C/71
örü ıodı aıırđ sakıñ ıöçürüp k.-ip 13D/129
uşatı anıñ tıdıgların uturu k.- ip 13F/162
ökünü ıaıını arıyu siliyü k.-ip tükeğip 18/48
[=4]

kiğmek (is) gitme, ayrılma.

nısa birakına birtem k.+i 10/98
[=1]

Kki Kki (is) kişi adı. Eski Uygur Türkçesi

döneminde dini manzumeleri bulunan bir tercüman.

talulap yığıp men k. 19B/13

[=1]
kkir (dini) kir, leke, pislik.
bağ kusuğ tigli k. yolatmaksız 10/202
küden nışvanılığ k. yuklunmaksız 10/274
k. kakaç teg üç ağıtın kiñ alığı törümüş 13A/18
saranlanmak k.+ig sakındaçınıñ 11/37
 [=4]
kkirsiz (sf) (dini) kirsiz, temiz.
k. arıg köñül öze bir keykie 15/18
 [=1]
ko- koy-, bırak-. (krş **kod-**)
nasuta mu k.-sar mumı 11/82
 [=1]
koçu < Chin. 會 gao chang (öi) bugünkü Turfan vahası yakınlarında (Doğu Türkistan), Uygur hükümdarlarının idare merkezi olan şehrin adıdır.
k. tağında kaplan yok kuduğ suvında balık yok 34/7
 [=1]
kod- koy-, bırak-, terk et-.
kamağ iş k.-gül 35/22
busuş köñül k.-gül 35/72
tütüş keriş k.-gül 35/118
çanta içeriğ k.-gu ol 11/104
k.-madın kamağumı kutkartıñız 7/132
kolulamağığ k.-mañlar 20E/161
arığ nomuğ nomlap k.-masar 7/138
evangliun nom retnig nomlap k.-tuñuz 7/134
tardıç teg et'üzün k.-ur tiyür 5/17
 [=9]
koñ- krş. **kod-**.
yig nom bu ol munı tutup iş simek k.-gül 12/12
koptın sıñar uluş sayu k.-mañın tegsinip 13C/70
kolulamağığ k.-mañlar 20F/220, 20G/233
tüü türlüg vrhar sanram stupka k.-mış 18/5
 [=5]
kodı (ed) alt, aşağı, aşağıya.
üstürti k. inmeser 7/42
kalıktın k. intijiz 7/74
örü k. atırđ sakınç öçürüp kiğerip 13D/129
örüki k.+kı sevindi 35/89
 [=4]
koğ atom, toz, parça, zerre.
birer koğta k. sanınça nom oğuş ol ok 13A/9
uluşlarığ k. uçınta köşündürüp 21/2
birer k.+ta koğ sanınça nom oğuş ol ok 13A/9
bun orunu birer k.+ta büdürü idelim 13C/104
uluş k.+ı sanınça kalp ödler öze 16/71
 [=5]

koğ- azal-, küçül-.
ediñ tavarıñ k.-tı 35/45
 [=1]
kol kol, el, (mcz) kanat.
teñri k.+ı telim turur 11/129
 [=1]
kol- (dini) iste-, dile-, yalvararak ricada bulun-.
anı üçün baqsılartın yañ kip boşuğ k. 12/56
ölüm kut k.-upan bulmaz tiyür 6/20
kut k.-ur biz teñrime 2/5
kıv k.-ur biz yaruğ teñrilerke 2/8
kut k.-ur biz sizine 7/429
korum öküş asıglarığ k.-ur+sen birgeli 13C/69
 [=6]
koltı < Sogd. kwrty < Skt. koñi (sf) sayısız, sonsuz, eski sayı sisteminde en yüksek sayı.
turum ara yüz k. et'üz belgürtüp 16/62
yana miñ k. kün teñriler 20B/49
ülgüsüz k. kalptaki 20D/82
altmışar k. lınhuanıñ 20E/136
bişer yüz k. erdinilig 20E/167
 [=5]
kolđı krş. **koltı**
urşadılu yüz miñ k. sanınça yoçan 9/19
sanı yüz miñ k. nayut yıl ay yaşayur 9/28
nayut asanki k. sanınça 10/186
turkaru ödün yüz miñ k. rıdı taşkarıp 13C/62
 [=4]
kolı zaman, an.
azu yime kin keligme ödte k.+ta 18/56
 [=1]
kolula- derin düşün-, düşünceye dal-, ilgi duy-.
alku ödte k.-p sakınsar 20B/26
edgüti k.-p körgü ol 20E/123
kimler sizni yañtakıça k.-sar 15/19
k.-yu ülgüleyü bulguluğsuz 15/4
kamağ orun sayu körser k.-yu 15/52
mundağ yañın kimler sizni k.-yu 15/54
vinçürü k.-yu sakıngu ol 20D/95
 [=7]
kolulamak (is) düşünce, düşünüş, meditasyona yönelik bakış, tefekkür.
üçünç k. içinte 20B/29
k.-ta yaratınıñlar 20E/160, 20F219, 20G/232
altı yigirmi k.+ıg 20D/106
bişinç k.+ıg öritip 20E/124
k.+ıg kodmañlar 20E/161
k.+ıg koñmañlar 20F/220, 20G/233
 [=9]
kolun- (dini) yalvar-, niyaz et-, dile-, iste-.
kut kolun- :(birlikte) kurtuluş için yalvar-

kut k.-tılar tözüğü 7/361

ögdi sözlep tapıgı tutup öz boşuğ k.-u 13G/190
ayayu kut k.-u teginip 20C/76

[=3]

kolunç (dini) yalvarış, yakarma, isteme, arzu.

kut kolunç : (birlikte) kurtuluş için yalvarma, niyaz

uğanların on kut k. yorığı bu nomuğ 13A/3
ar... bu kut k. yolukmuşta 16/74
birügçi bu kut k. ... 16/87
tudğu bodı yorıkların adruk kut .+ın 13C/118
oza bu kut k.+ka tükellig bolup 16/54
ançulayu oğ biziñ yime kut k.+larımız 13B/47
amti muna bu yükünçüğü arıg kut k.+uğ
13F/169
arış arıg kut k.+uğ tolun bütgerip 16/22
una amti bu kut k.+uğ sözleşmişniñ 16/105
eñeyü meniñ bu kut k.+um alkınmatın 16/68
[=10]

kolunmak (is) yalvarış, isteme, arzulama (dini).

anta basa kut k. küçinte kılılmış 13A/15
k.-ıya tayanıp kolutu atsañ 16/110
[=2]

kolutu ricacı, niyazcı, itaatkar ifade şekli.(bkz **kulıt**)

kolunmakına tayanıp k. atsañ 16/110
[=1]

komıd- coşturul-, heyecanlan-. (=komıt-)

korılmaqsız çın menjike k.-u ilişelim 13C/72
[=1]

kon- kon-, yerleş-.

kuğu kuş uçtı köliñe k.-maz 35/145
[=1]

konşı komşu.

k. kız utlilig 35/106
[=1]

koñuz böcek, kurtçuk, solucan.

t... erser olar yegü k.+tın 7/190
[=1]

koog krş. **koğ**.

... mnu içinte k.+lar sanınça 16/2
[=1]

koos çift, ikiz.

budgil arıg k. yorıklı samadı kutrulmak
13G/187
[=1]

kop (zf) her şey, bütün, tamamıyla, toptan.

kanturğu üçün tınlıglarınñ k. küsüşlerin 9/87
uz yaraşı ödleyüri k. erişleri 9/94
yükünürmen k. köñülin alu yarlıkañ 9/103
bir uçluğın köni nomuğ k. ödte küzetip 13F/159
k. ödlerte tapıñuluğ tayağı siz 15/69
közünürte k. amağ küsüşüm kanzun 22A/3
k. işiñ tapıñça korı yok ... 35/101

k. işiñ yarağlıg 35/106

k.+ı arıg münegüsüz yig öküş tip 15/2
[=9]

koptın her yerden, her taraftan.

koptın sıñar : (birlikte) her taraf, her yön

k.+tın sıñar il uluşlarıg kezdiñiz 7/130
k.+tın sıñar uluş sayu koñmatın tegzinip 13C/70
k.+dın sıñar burkanlarka ögıdılmış 15/3
k.+tın sıñar yana atın yol yokıntın 15/67
[=4]

kor zarar, ziyan.

kop işiñ tapıñça k.+ı yok ... 35/101
[=1]

kora- zarar gör-, azal-.

kişi küçi k.-sar yat kişiğe basıtur 35/43
balıkta erser k.-yur 35/51
[=2]

koramak (is) zarar, azalma, eksilme.

birük bu k. atlıg ırk kelser savın inçe tir 35/42
[=1]

korı- koru-.

korıñların emgeklerin k.-yu kiderip 13C/71
[=1]

korılmaqsız (sf) korumasız, korunması olmayan.

k. çın menjike komıdu ilişelim 13C/72
[=1]

korq- kork-.

emgeklig sansarka k.-sarlar 20D/109
[=1]

korqıñ korku, endişe, tehlike.

ürlüksüz sansarka k. öridip 10/50
üç yavlak yolka k.+ın 7/366
k.+ların emgeklerin korıyu kiderip 13C/71
[=3]

korqıñıg (sf) korkunç, korkulan şey.

k. sansartın ozgu öze 7/363
[=1]

korqıñsız (sf) korkusuz, korkmayan.

on uluğ küç tört k. eñreyük başlap 9/51
tağı artuğrak k. kılıp 10/116
[=2]

korqıd- korkut-. (=korkıt-)

kırmalayur şımnı küçin kışgaru k.-ıp 13C/111
uğmaz tuymaz munuqlarıg k.-ur siz 15/42
[=2]

korum küme küme, yığınla.

korum öküş : (birlikte) yığınla, küme küme

k. öküş asıglarıg kolur sen birgeli 13C/69
[=1]

koş- 1. şiir yaz-, nazmet-, (harfleri) ekle-, birleştir-.

çarıtıg k.-ayın tip tapı bolsar 11/103

anča munça yığıp k.-dum biratya şiri 14B/31
atlıg ögdiğ biratya şiri taqşut k.-dum 15/89
buyan küsüş öze k.-miş taqşut başladı 9/8
iniş ödekilerke ulalzun tip saqınçın k.-miş
15/91

2. koş-, koşum vur-.

keşigsiz çantıg keykin k.-sar 11/59
[=6]

koşuğ şiir, mısra, manzume.

kalım keyşi k.+ka ingurmuş şloğ 16/111
[=1]

kovı (sf) mutsuz, isteksiz.

iki köñül köñül tutup k. bolsar 35/119
[=1]

koy- krş. **kod-**.

altun k.-sa taş bolur 31/8
[=1]

koyncı⁵¹? carıye, kadın cinse mensup. **bkz. kunçuy**

k.+lar qarı bolsar irçin bolur 34/12
[=1]

köç- göç-, göçebe yaşa-.

k.-er barır yırtınçünün yolındın oşalım 13C/68
[=1]

ködüg iş, güç.

uluğ iş k. yime ögrünçlüg ermez 35/54
kalı kum öze kudu tartıp işi k.+i bütmeük teg
35/40
kiçig iş k.+ler yime büdüin ermez 35/54
[=3]

kötüg krş. ködüg

işin k.+in yañılsar tüdüş bolur 35/135
tepredük sayu iş k.+ünj (köğünj) tapğınça
35/85
[=2]

kögül- övül-.

alkuta yig adruk öze k.-ür siz 15/33
[=1]

kögüz kalp, yürek.

köñülün k.+ünj ökünmeki öküş 35/61
köñülün k.+ünj bütmeği az 35/61
[=2]

kök (h) gök, gökyüzü, sema. (krş. **kalık**)

1. kök kalık:(birlikte) gökyüzü, sema (Skt. ākāśa)

bar ililig k. kalık yüzinte 7/335
ütkiye k. kalıkıg kin booş sığurur 12/45
köp yañşamaqlıg boduğın k. kalıkıg 12/62
amtı neteg bu k. kalık nızvanı kılınçlar
13B/45
k. kalık teg yuklunmaksız azsız suksuz 15/6
ertmetin bu k. kalık tınlıg oğuşı 16/65

yalrıyu k. kalıkta 20E/177

k. kalıkta uçar kuş uçu umadın turdı 35/17

2. renk/ kök ayaz :(birlikte) mavi gök, açık hava.

k. ayaznıñ kün ayı teg alınçsız yorıyu 13C/66
[=9]

köker- gök rengini al-, maviye çal- morar-.

k.-ip turur körklüg tağta 8/25
[=1]

köküzlüg (sf) göğüslü, gönüllü.

kün teñri yaruğın teg k.+üm bilgem 3/9, 3/10
[=2]

köl göl, gölcük, gölet.

k. suvınıñ lınhuası teg yuklunçsuz arıyu
13C/65
amrançıg k. yuullar içinte 20E/129
kuğu kuş uçtı k.+iñe konmaz 35/145
[=3]

köliq- gölgelendir-, gölge et-. (=kölit-)

küsüşlüg kün çoğın k.-ü tuğup 10/34
[=1]

kölmen göl, küçük göl.

kölmen suvluğ :(birlikte) küçük göl

köpirip turur k. suvluğta 8/28
[=1]

kölün- gömül-?, bağlan-.

kün teñri k.-ti çerigin öze 35/31
[=1]

kölünü taşıt, taşıma aracı, nakil vasıtası.

uluğ k. nomda yoriğalı taplıg 10/3
uluğ k. sudurta uz tizip nomlamış 13A/2
körkidğülüğ kin küü kelig k. yig yoriğ13C/105
yiğe uduşu k.+ler yolınça iltür 9/64
[=4]

könek kova, kap.

k. yasğaç başkardı 35/9
[=1]

köni doğru, gerçek, hakiki, dürüst.

k. buyruk közüngüçe közüniñpen 6/6
eşsiz k. nomuğ nomlatıñız 7/114
k. nomluğ köprügüg körkittiniz 7/122
teñri yiriñe barğu k. yol körkittiniz 7/152
k. tözin unıtıñızlarğa 7/322
örgüt tuğçı k. kirtü nom nomladaçı 9/106
bir tek k. yol körkidü birip 10/76
soğançıg edgü çin k. nomluğ 10/142
k. tuyunmışka yükünürmen 10/199
içtin sıñarķı k. yoriğlıg 10/236
k. tuyunmak bilge biliglig 10/278
k. ögeli büğüş urğul oduğın saqın 12/17
olar k. nomluğ asıgın tapmaqtın 13C/79
teğintürgü tutdurgu üçün k. nom nomlalım
13C/96

⁵¹ bkz. Arat: 1991, syf. 423.

k. tıyınmaklıg küçüg köñülçe yıǵalım
13C/108
bir uçluğın k. nomuğ qop ödte küşedip
13F/159

a... ol k. yorıǵtaqıça 18/12
körkitür k. yolnı 32/6
[=18]

köñle- (bir şeyi derin) düşün-, gönül geçir-,
aşnuqına öñi bu savka k.-me 35/103
[=1]

köñül 1. gönül, yürek, kalp, iman.
ağınçsız k. ... 7/38
uluğ yarlıkançuçı k. öze 7/309
ozǵalı k. turgurtı 7/328
sımtağsız k. ... uq... 7/376
k. yaraşı aǵlaq orunta 8/26
yarlıkanançuçı k. öridip 10/169
k. erkligig ögirtdürdeçi 10/195
k. tülüki küü kelig öze 10/276
burkan kentü k. erür k. ök burkan 12/5 (2)
yanıldukta çın burkanı k. tiyürler 12/27
yintem süzük k. öze ödüğçi bulalım 13A/28
kkirsiz arıg k. öze bir keykie 15/18
adkağlar k. birle birikser 20C/63
k. taşım iki kiçig 28/15
k. içinte oot kirdi 35/15
iki k. qarıştı 35/53
öküş telim ögrünç k. tutǵıl 35/72
iki k. birikdi ögrünçi öküş 35/94
iki k. köñül tutup qovı bolsar 35/119
iki k. birikip altun itigi ilginde tutǵay-sen
35/126
k.+i avyakirt ... 7/177
yat kişiler k.+i (köñli) saña yaqın 35/127
iki kişi k.+i bir 35/128
il kan k.+i ... 35/131
ayançañ k.+in yüküngü 7/3
asra k.+in yüküngeli 7/6
sımtağsız k.+in küzetdi 7/340
ayançañ k.+in yükünür biz 7/417
yükünür men qop k.+in alu yarlıqañ 9/103
birtemleti bir teg uqşaş et'üz til k.+in 13C/81
bertermü k.+in erki 29/8
k.+inteki yig nomuğ okuttıñız 7/123
bastıkmış k.+ke özi 11/100
adın tümke k.+ler 7/409
yarlıkançuçı k.+leri öklüyü 7/346
kirtgünç k.+leri ... 7/349
... k.+leri 7/400
öglerin k.+lerin yıǵtıñız 7/64
sizik k.+lerin tarıkartı 7/338
bu ... k.+lerin bulǵanturdaçı 18/15
yanılmadukta k.+ni ök burkan tiyürler 12/28

... k k.+nün 20C/55
törüsınçe tilte sözlep k.+te tuǵzunlar 13G/200
k.+te inçe tip saııñu ol 20D/115
k.+teki edgüleri 7/342
k.+tin taş negü nom bar cınkaru baqın 12/20
yintem arıg öz k.+üg burkan tip tuyǵıl 12/11
yig üsdünki ol k.+üg ildinür-men 14A/20
arıg süzük et'üzüm tilim k.+üm 16/29
badıl öküş et'üz til k.+ümtin 14A/10
uluğ yarlıkançuçı k.+ün öze 7/201
k.+ün köküzüñ ökünmeki öküş 35/61
k.+ün köküzüñ bütmeke az 35/61
k.+ün içinde kağu yok 35/99
k.+ün yıg inç tur 35/149
k.+ündeki küsüşün barça qantı 35/83
kentü k.+ün bek tutǵıl 35/32
ögünin k.+ün bulǵayur 35/48
kın ...ğ k.+ün öze 7/209
küsemış küsüşün qanmaz k.+ün (köñlün)
saıınçlıg 35/117
küntün tağın balıq uluğ kentü k.+ünçe
(köñlünçe) 35/5
k.+ün (köñlün) ögrünçlüg kılıl 35/10
küneyinki k.+ün (köñlün) inçkülüg
kılıl 35/104

2. bilinç, zihin, akıl, dikkat, kavrama gücü.⁵²

turkaru ödün k. bilig basuǵdıñın 9/33
turıdmaksız k. öze alku ödlerte 9/79
k. tözilig akaş yüüzinte 10/32
k. vısay ikigünün tözin saıın 12/19
altınç k. bilig ök 20C/67
busuğ k. qodǵıl 35/72
iki köñül k. tutup qovı bolsar 35/119
ögin k.+in azıtıp 7/71
boğ k.+in yağısızın burkan bolup 16/94
bodı k.+iniñ küçinte 20F/205

3. niyet, arzu, istek.

köni tıyınmaklıg küçüg k.+çe yıǵalım
13C/108
tört yırtağ tüzüti k.+ünçe 35/85
[=76]

köñüllüg (sf) kalpli, gönüllü, yürekli.

qararmış k. monkul ... 7/183
ikirçgü k. yalñuqlarğa 7/307
arımış k. kutluğlar 7/313
bulganyuğ k. tınlıqlar 7/405
maytrı k. çın edgü öglisi 10/243
pek qatıg süzük kirtgünç k. 26/4
t...ğ k.+lerig kutqartıñız 7/149

⁵² köñül kelimesinin bilinç-gönül mukayesesini için bkz.
Tokyürek Hacer, 2019: köñül maddesi. Arat, Uygurlarda
İstıhlara Dair, Turkiyat Mec., 1942, c.I, syf 75-77.

[=7]

köñülsüz (sf) idraksız, akılsız.

ögsüz köñülsüz:(birlikte) akılsız, şuursuz

ögsüz k. ertiler 7/62

[=1]

köp 1. pek çok, çok, bol.

k. vaynikiler kuşalamulın 10/36

oñarđguğa k. yañşadım tüzünüm saña 12/53

k. yañşamaklıđ boduğın kök kalıķıđ 12/62

k. kılınçtın nışvanıtın şımnunıñ simintin 13C/67

ol yaruqlarta k. qalın 20A/13

k. mü yağmur ol yadıur 28/14

k. ıgaç öre turur 32/1

k. +ke asığlığ kuşuma şiri atlığ 10/198

k. +nüñ asığınta tutçı evrildeçi 10/277

2. (orman) sık, sıkı.

k. yigi telim söğütlüğ erip 8/27

[=10]

köpir- köpür-, kabar-.

k.-ip turur kölmen suvlukta 8/28

[=1]

köpirđ- köpürt-, kabart- (=köpirt-)

k.-ü yaşardı öklidü udaçı 10/37

[=1]

köprüğ köprü.

köni nomluğ k. +üg körkittiñiz 7/122

[=1]

kör- 1. gör-, bak-, (olarak) gör-, dikkate al-.

kör ... 7/169

erte tañsuđ ol burqannıñ mantalın k.-elim 13C/58

qaçan erser olururın qamagun k.-elim 13C/76

sarıлма yürekim saķını k.-eyin 11/91

amuğa-tarşını quruqsuz k.-deçi 10/86

burqanlığ kün teñrig k.-geli 7/110

munılayı k.-geli neñ umasar ma 15/55

yintem k.-geli küseler 20D/91

artuqraq k.-geli seviglig 20E/166

abıta burqan... k.-geli 20F/208

altı qapıqça içtin k.-gil köşüngey yig yol 12/58

teğşintürü saķınıp teñleyü k.-gil 11/131

... k.-kinçe 7/232

küntemek tı sizni k.-gü üçün 7/196

küçeyü bedizegeli umunmıñın k.-gü üçün bitidim 12/63

qız qarı bolsar qıçın k.-gü 34/11

edgüti qolulap k.-gü ol 20E/123

k.-gülüğ neñ uşık ekşer tapğuluqsuz 15/7

k.-meser kim olar yime buşulurlar 15/61

k...z k.-mezler 7/178

k.-miş sayı 7/194

ol körkünjüñni k.-mişte 7/326

teñrim sizni k.- mişte ök 7/369

s uşıkni saķını k.-ser 11/33

öziniñ ed ed sayı sıđmıñın k.-ser 12/46

k.-ser sizni yig yörügçe körmeksizin 15/8

qamağ orun sayı k.-ser qolulayı 15/52

k.-ser sizni ol tınlıqlar bağlalurlar 15/58

adın kişi tişi öze et'üzün tegre k.-ser 35/147

ig tapa k.-ser bağırtın tepremiş ig ol 35/148

ig ağrığ oğrınta k.-ser sen 35/13

ig tapa k.-ser sen ed öjedmeki alp 35/58

ig tapa k.-ser sen törü yavız 35/72

begtin işidin k.-ser sen savqa kirkelir sen 35/113

iltin qantın k.-ser sen alqamaqqa tüşkelir sen 35/113

k.-ü qanınqsız körkle körkünjüñni 7/166

k.-ü qanınqsız laqşan ayrıqlığ 10/192

k.-ü birle teñrim sizni buşulurlar 15/60

uqa bilü mini k.-ü yarlıqazunlar 18/34

birtem uz k.-ü qanınqsız 20B/43

k.-üğme kün teñri 1/7

sizni k.-üp tınlıqlar ... 7/337

yümçigsizin titrü baqa k.-üp qanğusuz 9/97

alku ödte k.-üp umuğ boldaçı 10/85

yalañuz bir qşan ödte yapıdı tüz k.-üp 13G/178

üzüt anta k.-ür tiyür 6/19

k.-ür olar kirtü ariğ burqanlarığ 15/9

k.-ürler erti sizniñ titrü 7/168

2. eziyet çek-.

... emgekin k.-üp 7/227

3. esenlik ve huzura kavuş-.

yügerüte sizni k.-gü küsüşüm qanzun 9/104

amıta-aba burqan yüüzin yügerü biz k.-üp 13/51

[=51]

körk I (güzel+dış) görünüş, güzellik, endam, şekil.

k. tegşürüp öñi 7/323

yaraşı k. körkitip 7/330

bir teg yañlıđ burqan bolmış k. +i köşünür 9/44

öñi k. +i ogşatığ anıñ yok erip 12/36

asıl tözi atı yolı k. +i ... 16/89

toruğ yavır bramannıñ k. +in körkidip 9/75

kergeksiz qılır k. +in 11/64

öñler k. +ler atlar öze sečilür tip 15/36

öñün k. +ün tepremekiniñ bolmamaktın 15/74

körü qanınqsız körkle k. +ünjüñni 7/166

... sizniñ k. +ünjüñni 7/193

ol k. +ünjüznü körmişte 7/326
[=12]

körk II alamet, nişan, kıyafet.
toyn k. +lüg tuğ başlıgıñ törüsin tutup 9/74
[=1]

körkit- göster-, sun-, öğret-, beyan et-.
burkanlar uluşına bargu yoluğ k.-tiñiz 7/118
köni nomluğ köprügü k.-tiñiz 7/122
ağmağ inmek ajunlarığ k.-tiñiz 7/126
teñri yiriñe bargu köni yol k.-tiñiz 7/152
yaraşık örk k.-ip 7/330
sekiz on yaş yaşamışın k.-miş erür 9/26
adırtlığ k.-ü yarlıkap 19A/9
aya k.-ü birelim 20D/107
k.-ür köni yolını 32/6
[=9]

körkiğ- krş. **körkit-**.
k.-gülü k. kiñ küü kelig kölüñgü yig yorığ
13C/105
toruğ yavru bramannıñ körkin k.-ip 9/75
şandapur yolın k.-ü birmeklig 10/12
bir tek köni yol k.-ü birip 10/76
kamağ türlüğ erişlerig tükel k.-ür 9/88
[=5]

körkle (sf) güzel, görkemli.
körü kanınçsız k. körkünün 7/166
ayı uluğ arduğ k. et'üz belgürdür 9/12
tokılığ k. munçuktın erdmış 10/61
k. tañsuğ taydu kidini kav lınhuata 12/61
körüg maytri k. buyan uz bilge biliglig
13C/106
yitiñçsız k. bolmışın 20B/36
tokılığ k. kırığarlar 20F/187
[=7]

körkle- güzelleş-, süslen-, parla-.
yağız yir yüzi yaşardı k.-di 35/3
[=1]

körklen- güzelleş-, süslen-, parla-.
k.-ü açılmış lınhua oğuşluğ 10/275
[=1]

körklüg (sf) güzel, güzellik, gösterişli
kökerip turur k. tağta 8/25,
keyseñiz k. tacın 32/11
[=2]

körmek (is) bakma, görme, bakış.
k. bilmeklig bulut öritip 10/33
alku k. körmemektin seçilür siz 15/65
körser sizni yig yörügçe k. +sizin 15/8
[=3]

körmemek (is) görmeme (durumu)
k. +din olar yime bağlalurlar 15/59
alku körmek k. +tin seçilür siz 15/65
[=2]

körşi karşıda duran, karşılıklı, karşı.
şanlığ belgülig tapduları k. 10/11
k. yorığ samadılığ küç küsünler öze 13C/107
[=2]

körtle (sf) güzel, fevkalade güzel.
k. tüzün teñrim külügüm küzünçüm 3/11
k. tüzün teñrim burkanım bulunçsuzum 3/12
kadğurduqça kaşı k. +m 4/5
[=3]

körüg görüş, (meditasyon) göz önünde
canlandırma.
k. maytri körkle buyan uz bilge biliglig
13C/106
yama raça k. +in buşdaçı erür 12/43
[=2]

körüglüg (sf) gösterişli, görü(nü)ş.
yaba kat kat erklig toori alkınçsız k. 13A/7
kat kat alkınçsız k. kırığka kirzünler
13G/176
[=2]

körüm görüş (Skt. drşti), bakış (Skt. darşana).
üşülmek k. +tin öñi kiğmiş 10/106
birtin uç tuğmağ k. +ke arşıkip 10/74
ürgüt tutçı ters k. +üg öritmek başlağlı
13/139
[=3]

körün- görün-, gözü k.-.
k.-üğme ay teñri 1/9
[=1]

körünçle- seyret-, bak-.
olurup k.-gil inçge yügürük atlarığ 35/87
[=1]

körüş- 1. görüş-, birbirine rastla-.
miñ bança ırağ barmış kişiler birle k.-gey
sen 35/126
2. (gök cismi) bir araya gel-, karşı karşıya dur-
künli aylı k.-ti 35/67
[=2]

kötrül- yüceltil-, yüksel-, övül-.
atın küñ k.-gey 35/33
adı k.-miş brahmañtağı atlığ 10/134
adı k.-miş burkannıñ 18/9, 22B/4
[=4]

kötrülme (is) kaldırma, yukarı kaldırma.
k. ağır erdini közlüg 10/273
[=1]

ködrünçsüz (sf) çekilmez, dayanılmaz.
uğusuz sergüsüz unçsuz k. 10/218
[=1]

kötür- 1. götür-. (krş. but)
buğ k.-me tınlıglarğa asıgı tegzün? 16/96
buğ k.-meçe tınlıglar oğlanlarıña 25/13

but k.-meçe tınlığ oğlanına 26/26
 2. taşı-, dayan-, yukarı kaldır-.
 yirig k.-ü tururın 20B/34
 [=4]
köyür- yak-, yakmış ol-.
 ot k.-di altunuğ 35/53
 [=1]
köz göz.
 k. karağ ... 7/165
 k. başlap kaçığların yığınıp 8/29
 k. kaçığlarığ kutadurdaçı 10/194
 k. yaşların mu ol ağıdur 28/16
 k.+i karam birle 4/20
 sarıgaru turur k.+i 11/38
 karanıku biligsizniñ k.+i 11/46
 k.+i yaruk ıduklarğa bargıl yakın 12/18
 arıtı tıdğısız teñridem k.+in 10/84
 öntürgey vayrapanlar k.+in 11/16
 dantırvid ağıu ol k.+in 11/72
 tegilmiş k.+ler.. açtıñız 7/150
 k.+üg yumup açğıñça 7/383
 k.+üñ içinde küg yok 35/99
 [=14]
közün- görün-, gözük-.
 yoluñ oruñuñ k.-mez 35/16
 asıglıg bolguluğ yoluñ k.-mez 35/47
 k.-miş bililmişçe orunlarda 8/30
 yarumış yarukı kamağlıg kişike k.-ti 35/125
 k.-tünüz ... 7/384
 amıta-ayusı burkan maña yügerü k.-üp 16/51
 köni buyruk közüngüçe k.-üpen 6/6
 ... kentü kılmuş kılınçı k.-ür tiyür 6/2
 eñeyü özte atırdıg k.-ür 12/51
 uşatı k.-ür sağınu ol 20A/20
 k.-ürteki ... kenip 7/377
 [=11]
köşün- krş. **közün-**.
 altı kapıgça içtin körgil k.-gey yig yol 12/58
 k.-ü turur et'üz ıdıgı 10/193
 ağısız öküş uluşlarda tolu k.-ür 9/16
 bir teg yanlıg burkan bolmış körki k.-ür 9/44
 ertmiş kelmedük k.-ür ödki edgü erenler 18/59
 [=5]
közüngü ayna.
 köni buyruk k.+çe közüñüpen 6/6
 [=1]
köşündür- gördür-, göründür-. (=közüntür-)
 uluşlarıg koğ uçınta k.-üp 21/2
 [=1]
közünür mevcut, hazır, şimdiki zaman.
 ertmiş kelmedük k.-ür arıg uluşlar 12/50
 küçinte tüşinte men balaçuknuñ k.-ürte 22A/2
 [=2]

krmsuhn < Sogd. krmšwhn (is) günahların affi,
 bağışlama, suçundan geçme. (bkz. **k(a)rmşug(u)n**)

y... k. birü yarlıkazun 7/435
 [=1]

kşan < TochA/B kşam / < Sogd. kšn < Skt. kṣaṇa
 (is) an, lahza, kısa bir an.

turum ara erde kışga bir k. ödte 9/38
 biz kigürüp k. uça bışrunu bilelim 13C/100
 yalañuz bir k. ödte yapıdu tüz körüp 13G/178
 bir k.+ka anı barın birkerü kigürüp 13C/98
 bir k.+ta ol kılınç ... alqınur 16/88
 kalısız alku ylg nomları k.+ta tolup 16/103
 [=6]

kşanti < TochA/B kşanti / < Sogd. kš'nty < Skt.

kşanti (is) günahların affi, pişmanlık, tövbe.

muñ key kılı k. kılurmen kılınçlarımın 18/30
 bir ikinti üçünç yolu k. bolzun 18/46
 öñdüñki kılınçlarımın k. kılınıp 18/47
 arızun alqınzun k. kılıp bolzun ertgülig 18/54
 [=4]

kua krş. **hua**

kañımız burkanğa k. birle tapın 11/19
 k. uşıkleyü k. alu arıl 11/17
 [=2]

kudu⁵³ ?

kalı kum öze k. tartıp işi ködügi bütmeñük
 teg 35/40
 [=1]

kuduğ kuyu, pınar, deniz.

koçu tağında kaplan yok k. suvında balık yok
 34/7
 birük bu teriñ k. atlıg ırk kelse 35/73
 yilli suvlu tepreyü k. için bekledi 35/74
 [=3]

kudul- dökül-, ak-, aşağı ak-.

arasıntıñ suvlar k.-up 20E/137
 [=1]

kuduluş- yayıl-, dökül-, bir noktada birleşerek ak-.

k.-u ağılısu yaruklar öner 9/20
 [=1]

kuğu kuğu.

kuğu kuş : (birlikte) kuğu kuşu

k. kuş uçtı köliñe konmaz 35/145

⁵³ Gabain, kudu kelimesini tart- fiiliyle birlikte almış ve fiilleri "kud-u: yavaşça mahvol-" "ve tart-: çek-" şeklinde vermiştir (Gabain, 1965, 90). Arat da tart- kelimesinin aç-, kaz- anlamı olması halinde kelimenin belki(?) kuyu olabileceğini aktarıyor (Arat, 1991, 427) kud- ve kudug için ayrıca bkz. EDPT, 1972, 596-598; Wilkens, 2021, 418-419.

[=1]
kul kul, hizmetkar.
k. +nuñ ne saqınçı bar 32/4
 [=1]
kulaç kulaç.
k. +ça erip tep tegirmi pravışı erür 9/18
 [=1]
kulun tay.
adaylarım kaçma k. 29/1
 [=1]
kum kum, kum tanesi.
k. sanınça yırtınçüler sayu yadılur 9/24
qaltı k. öze qudu tartıp işi ködügi bütmeyük
teg 35/40
öñi öñi öñlüg k. +ları 20E/142
 [=3]
kumbandı <TochB kumbhāṃṇde <Skt. kumbhāṇḍa
 (is) (Budizm'de) insanı hırsla yiyip bitiren şeytanî
 ruhlar, bir tür habis ruh.
tek ol yekler k. yalañuq tilinçe 13C/94
 [=1]
kun- çal-, gasp et-.
töleç k.-up oğurlap boltum sañgikqa yuqmış
18/8
 [=1]
kuñ kiu < Chin. huang hou (is) imparatoriçe.
 (bkz. huñ-hiu)
ançulayu oq k. +nuñ tigittlerniñ yime 24/3
ançulayu oq k. qutı kuşala sit ibala başlap
26/12
 [=2]
kuñ tay kiu < Chin. huang tai hou (is)
 imparatoriçe annesi, dul imparatoriçe. (huñ-taihiu)
ançulayu oq k. qatın qutın 23/2
artuq süzük kirtgünçlüg k. qutınıñ 24/2
ağır buyanlığı k. qutı 26/11
 [=3]
kuñ tayzi < Chin. huang tai zi (is) veliaht prens,
 şehzade. (krş. tayzi)
ançulayu oq kağan kan qatun k. altun
uruqları 25/1
 [=1]
kur- (yay) kur-, (yayı) ger-.
ya k.-up oq atqalır 35/110
varskandı toña k.-zun 11/28
 [=2]
qurağ krş. kuvrağ.
aryasañ tüziñ bursañ k. +lar 11/115
 [=1]
qurban < Ar. قربان (is) (mcz) bir amaç uğruna
 kendini feda eden veya feda edilen kimse.

kanın k. kıldaçı 30/4
 [=1]
Qurçığan Ağa (is) kişi /kadın adı ve unvanı.
ançulayu k. yime 23/10
 [=1]
qurı- kuru-, zayıfla-.
suv tamırı k.-sar yaş yavışğu qurıyur 35/43
suv tamırı qurısar yaş yavışğu k.-yur 35/43
 [=2]
quriğar <TochA kurekār < Skt. kūṭāgāra (is) kule,
 kubbeli bina, tapınak.
toqılığ körkle k.-lar 20F/187
 [=1]
qurşan- kuşan-, kuşak tak-, kuşak sar-.
taş k.-sa qaş bolur 31/6
 [=1]
qurşadıñ- sarılmış ol-, kuşatıl-.
k.-u yüz miñ koldı sanınça yoğan 9/19
 [=1]
qurtğa (sf) yaşlı, ihtiyar kadın.
tetrü saqlıg k. yek kelir tiyür 5/19
tetrü saqlıg k. yek kelipenin 6/11
 [=2]
qurtğar- kurtar-.
siz bizni k.-ıñ 1/10
 [=1]
qurtul- kurtulma, kurtul-.
tört uluğ emgekde k.-alım 5/4
 [=1]
quruğ 1. (sf) boş, boşluk.
iki k. tözin bilmedin ... 7/394
uzaqı k. mensiz tip 20E/149
ıduq kirdü k. +uğ okıdatçı bu şlokmı 15/92
igesiz k. +ın oñarsar 20C/56
 2. saf, yalın.
k. bilge bilig saña yükünür men 15/5
 [=5]
quruğsuz (sf) yanılmaz, şaşmaz, mutlak.
k. yig asıqları büdürgü üçün 9/22
amuga tarşını k. kördeçi 10/86
 [=2]
qusuq kusmuk, kusuntu.
bağ k. tigli kkir yolatmaqsız 10/202
 [=1]
qusuma şiri < Skt. kusumaśrī (öi) bir Buddha adı.
köpke asıqlıg k. atlıg 10/198
 [=1]
kuş kuş.
kök qalıqta uçar k. uçu umadın turdı 35/17
kuğu k. uçtı köliñe qonmaz 35/145
amrançığ ünlüg k. +larnıñ 20E/145
 [=3]

Kuşala < Skt. *kuśala* (is) Moğol-Yuan

hükümdarının adı. (MS 1300-1329)

ançulayu oq kuñ kıu kıtı k. sit ibala başlap
26/12

[=1]

kuşalamul < *TochA/B kuśalamūl* < Skt. *kuśalamūla*

(is) şifa kökü, sağlık kökü, fazilet esası.

köp vaynikiler k. +ın 10/36

[=1]

kuşatrı < *TochB kṣāttre* < Skt. *chattrā* (is)

güneşlik, şemsiye, tente, tapınak sancağı. (krş. bra)

uluğ tuuğ k. bralar 20A/14

[=1]

kuşkia kuşcağız, kuşçuk, serçe.

amrançıgın uçadaçı k. +lar 8/5

[=1]

kut 1. kut, saadet, mutluluk, kurtuluş, niyaz.

k. kolar biz teyrime 2/5

ölüm k. kolupan bolmaz tiyür 6/20

k. koluntılar tözüğü 7/361

k. kolar biz siziye 7/429

k. buyanlar iliginiñ kutluğ bodınta 9/17

saşısız yarp k. küsüşlüğ küçi barıntın 9/31

uğanlarınıñ on k. kolunç yorığı bu nomuğ

13A/3

anta basa k. kolunmak küçinte kılılmış

13A/15

utğurağı mançuşiri öridmiş k. küsüş 13A/42

ançulayu oq biziñ yime k. kolunçlarımız

13B/47

on türlüğ bu k. küsüşüñ edgüti tuğalım

13B/55

tuğğu bodı yoriğların aıruğ k. kolunçın

13C/118

amtı muna bu yükünçüñ arığ k. kolunçuğ

13F/169

arış arığ k. kolunçuğ tolun bütgerip 16/22

tutçı mançuşiri teg k. küsüş öritip 16/34

oza bu k. kolunçka tükellig bolup 16/54

eñeyü meniñ bu k. kolunçum alkınmatın

16/68

ar... bu k. kolunç yolukmışta 16/74

birügçi bu k. kolunç ... 16/87

una amtı bu k. kolunçuğ sözlemişniñ 16/105

ıduğ samandabadırı bodısatavniñ yorır k.

16/109

ayayu k. kolunu teginip 20C/76

tip k. küsüş öritü tegintim 26/23

teñridem k. buyan utmak yigedmek kentün

ornantı ödüñde 35/2

... k. kelti 35/69

tepredük sayu k. kelir 35/95

yaşın teñri nom k. +ı 2/3

yir sub k. +ı irinür tiyür 6/3

ot sub k. +ı ığlayur tiyür 6/4

ı ığaç k. +ı ulıyur tiyür 6/5

añırtılığ ol burқан k. +ı ... 16/100

ağır buyanlığ kuñ tay kıu k. +ı 26/11

ançulayu oq kuñ kıu k. +ı kuşala sit ibala

başlap 26/12

tözkerinçsiz burқан k. +ın bultuñuz 7/142

utğurağ burқан k. +ın bultuñuz 7/216

tıdıǵsız burқан k. +ın bultuñuz 7/220

arhant k. +ın bultular 7/316

abıta burқан k. +ın bulayın 22B/44

ançulayu oq kuñ tay kıu kıatın k. +ın raca

bağıra tayzıları yime 23/2

adırtılığ burқан k. +ın bulzunlar 23/14

alkını bilteçi burқан k. +ın bulmaqları

bolzun 24/7, 26/17

üşlünçüte burқан k. +ın bulzunlar 25/10

burқан k. +ın bulup men kamala anantaşiri

kininte 25/12

burқан k. +ın bulup biz esen sılıg tigin birle
kininte 26/25

bağşım k. +ınıñ sözi 11/98

artuğ süzük kirtgünçlüğ kuñ tay kıu k. +ınıñ
24/2

burқан k. +ıña yükünürmen 10/183

öz bağşıka üç erdini k. +ıña inanıp 13G/189

yükünürmen bilge bilig paramut k. +ıña 15/1

utrusınta burқан k. +ıña alkış alayın 16/60

emgekligin burқан k. +ıña evrildeşiler
18/60

k. +ka tegmiş burқан başın tüzünlerke 15/68

alku ödlerte k. +ları buyanları aşılp

üşdelip 24/4

ançulayu oq kıatunlar k. +ların 22B/23

burқан ... arhant üç türlüğ k. +uğ bultaçı

18/13

ay teñri battı k. +uñ öze 35/31

2. devlet, hazret, azamet.

atıñ atayu k. kıv özin kelti 35/83

3. koruyucu ruh ve tanrılar.

öñi öñi k. vakşıklerniñ 7/423

arka kamağ k. vakşik 22/18

vakşikler k. +lar turzun 11/26

4. değer, kalite.

er k. +ı belin suv kıtı terin 34/4

er kıtı belin suv k. +ı terin 34/4

[=63]

kutadtur- mutlu et-, kutsa-.

ikileyü yana k. -daçı 10/69

[=1]

kutadur- krş **kutadtur-**.

köz kaçıqlarığ k.-daçı 10/194
[=1]
ķutķar- kurtar-, çıkar-.
ajunuğ k.-ğalı ... 7/19
k.-ğu tınlıqlarığ taptuķta 7/131
ulınçığ ajunların tın k.-ıp 7/311
alku tınlıqlarığ k.-ıp 20F/195
tınlıqlarığ k.-tıñız 7/84
ķodmadın ķamıǵunu k.-tıñız 7/132
tük tümen tınlıqlarığ k.-tıñız 7/143
t... ş ķöñüllüqlerig k.-tıñız 7/149
[=8]
ķudğar- krş. **ķutķar-**.
k.-ğuluğ vaynikiler yarağı iyin 9/21
[=1]
ķutluğ I kutlu, kutsal, mutlu, bahtlı.
k. ... yolınça yorıǵalı 7/362
k. çıǵayın ermek kaçapıtıǵ bütürti 7/364
ķut buyanlar iliginiñ k. bodında 9/17
ıduķ erdini ülüǵlüğ k. 10/70
yaruķ yaltrıǵ k. ülüǵlüğ 10/174
busuşsuz k. aşuka şiri 10/182
küsençig linhua k. ülüǵlüğ 10/196
danaşiri atlıǵ ed tavar k. 10/214
tükel egsüksüz k. ülüǵlüğ 10/267
alp biliglig ıduķ k. mançuşiri teg 16/41
arımış ķöñüllüğ k. +lar 7/313
[=11]
ķutluğ II (öi) kişi adının bir bölümü/ unvan.
yengem k. tigin kız teñrim 22B/47
anam toķluğ k. aǵa birle 23/9
[=2]
ķutluğ Tigin Kız Teñrim (is) kişi adı ve unvanı.
yengem k. tigin kız teñrim 22B/47
[=1]
ķutrul- kurtul-, kendini kurtar-.
tunçudaķı k... k.-dı 35/66
k.-ğu yol yınaklarığ tileyü 7/129
ozǵu k.-ğu yol yınakıǵ 7/135
.... k.-tı 7/51
munçaķıa ömek öze k.-urlar 15/56
[=5]
ķudrul- krş. **ķutrul-**
odunmuşların iligi uz k.-mış 9/49
[=1]
ķutrulmaķ (is) kurtulma, azad.
yana yilvi barıǵılıǵ k. küç öze 13G/179
budǵıl arıǵ ķooş yorıǵlı samadı k. 13/187
k. küsüşlüğ tüzünlere 20E/162, 20F/221, 20G/234
k.-nıñ yalanuz yolu siz bolmaķtın 15/66
[=6]
ķutrutur- kurtar-, kurtuluş.

tar sıkış emgektin k.-daçı 10/117
[=1]
ķutsırađıl- mutsuz ol-, bahtsız ol-.
ısırdılmaķtın k.-mış 10/67
[=1]
ķutur- delir-, kudur-, şuurunu kaybet-.
övke nızvanı öze k.-up 7/61
[=1]
ķuvağ krş. ķuvrağ
onay ilgey k. ara onaru evirür 9/56
[=1]
ķuvrağ cemaat, meclis, rahipler topluluǵu, heyet.
bulıdçılayu yıǵılmıř toy k. ara 9/4
arıǵ tirin k. öze aǵırladıur 9/72
ķavşatılmıř k. ara bodımant orunta 13C/75
uluğ tolun üni isigi toyı k.+ı 9/93
bursañ k.+ıǵ ömekig 20E/158
aryasañ tüzün bursañ k.+lar 11/115
ayaǵuluğ aryasañga k.+larķa 14A/3
öñi öñi vaynıkılığ toy k.+ta 15/34
[=8]
ķuvraǵılığ cemaat halinde, cemaate ait.
... k. burķanlar anta erür tip 16/3
tirinlik k.+ta 8/6
[=2]
kuy <Chin. gui (is) Shigan dizisinin onuncu halkası (gök dizisi); dönemsel bir gün veya yıl adı.
(=kui) (krş. **şıpķanlığ**)
kuy şıpķanlığ :(birlikte) gök soylu (dönemsel ad)
yime k. şıpķanlığ ud yıl altınç 26/1
[=1]
kü krş. **küü I**
atıñ k. kötrülgey 35/33
atıñ k. + η yadıldı yıd yıpar teg 35/100
[=2]
küç 1. güç, kuvvet, kudret.
küçlüğ piriştiler k. birzün 4/19
on uluğ k. tört ķorkınçsız eñreyük başlap 9/51
yarışu k. birzün saña 11/56
ķara yirke kirginçe k. bireli tip 11/165
tolp tınlıǵnıñ asıǵın bütürür k. öze 13C/63
ķörşi yorıǵ samadılıǵ k. küsünler öze 13C/107
yana yilvi barıǵılıǵ ķutrulmaķ k. öze 13G/179
saşımız yarp ķut küsüşlüğ k.+i barıntın 9/31
şakdılıǵ k.+i ertingü uluğ 10/13
kişi k.+i ķorasar yat kiřiķe basıtur 35/43
söki ķanlar k.+i yime tusulmağay 35/75

kılılmışça kılınç k. +in kıra alkıp arıtıp
13C/109
kımıraşur nışvanı k. +in kıdıyu tükedip
13C/110
kırmalayur şımnı k. +in kışgaru korkıdıp
13C/111
kınığ öze tolpu tözün k. +in büdgerelim
13C/112
anta basa kut kılunmak k. +inte kılılmış
13A/15
önüş nomnuş k. +inte 17/11
bodı köñüliniñ k. +inte 20F/205
üstelzün teñridem k. +leri 7/424
aşılzun nomluğ k. +leri 22B/20
bulğandurmaklığ k. +lerin kevip 10/177
köni tıyunmaklığ k. +üg köñülçe yığalım
13C/108
öküş alku bügülüg k. +üg ötgüreyin 16/40
tolptın sıyar küü keligliğ k. +ümin yatıp
16/63
kañım siziñ k. +ünjüzte alkınurlar 15/41

2. koruma, yardım, himaye.

bu nom erdinig bititmiş buyan edgü kılınç
k. +inte 22A/1
taķı yime bu buyan k. +inte anam seviçük
22A/4
k. +inte üstün teñri yirinte 22A/15
ağır buyanlarımız k. +inte 22B/16
amıtı bu buyan k. +inte 22B/29
adruk buyanıñ k. +inte 22B/39, 23/17
yana yime buyan k. +inte 22B/45
adınlarķa ülemiş buyan k. +inte 26/9
bu buyan edgü kılınç k. +inte 26/24

3. iş-güç.

işiniñ k. +ünjin artatur 35/48
[=36]

küçe- zorla-, çabala-, zor kullan-.

k.-yü bedizegeli umunmuşın körgü üçün
bitidim 12/63
[=1]

küçlüğ (sf) güçlü, kuvvetli, kudretli.

teñri yaruğ k. bilgeke yalvarar biz 2/1
k. priştiler küç birzün 4/19
tepretgülgüsüz k. küsünlüğ 10/165
narayana şiri k. küsünlüğ 10/190
daşabal on k. tıyunmuşlarlığ 10/210
on k. büğü biligliğ uğan arzılar 18/32
kidirti tepremiş k. yağı kitdi 35/86
aşılmış üstelmiş k. +in 22B/21
[=8]

küçsiret- zayıflat-, güçten düşür-.

prağıbanların k.-deçi 10/125

[=1]

küçsüz (sf) güçsüz, kuvvetsiz.

k. toruğ kişiler 7/179

[=1]

küd- koru-, kolla-.

çamsız arığ kirsiz münsüz çaķşaput k.-elim
13C/92

[=1]

küdegü damat, güveyi.

teñrimniñ k+m altmış tutuñnuş 22A6

[=1]

küden yabancı, dışındaki.

küden nışvanılığ kkir:(birlikte) yabancı lekenin kiri

k. nışvanılığ kkir yuķlunmaķsız 10/274

[=1]

küdenleyü misafir gibi.

ödüñürmen k. tınlıglarığ 14B/26

[=1]

küg sefalet, sıkıntı, keder.

közün içinte k. yoķ 35/99

[=1]

kük(i)re- gök gürl-.

aķlar bulut örlep k.-p 28/1

ķaralar bulut örlep k.-p 28/5

[=2]

küküre- krş. kük(i)re-.

yazķı bulut yaşılap k.-p 28/9

küzki bulut k.-p örlep 28/13

[=2]

kükürt gök gürlemesi, gök gürültüsü gibi.

k. ünlügke yükünürmen 10/39

[=1]

küle- öv-, methet-.

üç ödkı burķanlarķa öggü k.-gü 16/45

ayap k.-p alķu ödte inanurmen 14A/4

anı tayşıçı tip k.-yür 20C/70

[=3]

külüg (sf) tanınmış, meşhur, ünlü.

körtle tözün teñrim k. +üm küzünçüm 3/11

[=1]

külüşügin (zf) güle güle, gülerek.

k. oluralım 4/21

[=1]

kümüş gümüş.

temir tuğ k. altun tilgenlig 10/160

ağzanmış savıñ edikdi altun k. teg 35/100

[=2]

kün I 1. gün.

k. küñiñe öñti 7/343

asığsız butadı üd k. keçürmekim öze 18/16

k. öze men üç erdinilerke 26/3

bir k. devlet tuş bolur 31/4

şaran övkelig k. +i 11/126
kağuşguluğ k. +ni küsep 29/11
2. gündüz, erken.
irte k. tavrağ buyan kıl 35/114
[=7]
kün II güneş.
körügme k. teñri 1/7
ötünür biz k. ay teñrike 2/2
k. teñri yaruğın teg köküzlüğüm bilgem 3/9,
3/10
k. teñri teg yaruttı 7/344
küşüşlüg k. çoğın köliğü tuğup 10/34
kök ayağnıñ k. ayı teg alıncısız yorıy 13C/66
qaltı neteg k. teñriniñ çoğı öze 15/38
yana miñ koltı k. teñriler 20B/49
k. bağqalı bartuqta 20D/113
yaruğ k. teñri tilgeni 20D/117
k. teñri qaytsısı açılı yaradı 35/3
k. teñri kirti yir içinte yarumağı tıdıltı 35/17
k. ay yaruğın tıda qatıqlanur 35/20
k. teñri kölünti çeriginiñ öze 35/31
birük k. yaruğı atlığ ırq kelser 35/115
... bu k. kirü barır 35/116
k. +li aylı körişti 35/67
[=18]
kün III cenup, güney.
k. +tün tağtın balıq uluş kentü köñlünçe 35/5
öñdün k. +tün buluğda 35/98
teñri kanıñ qavudı k. +tün turup yığ tiler
35/121
[=3]
Qünçük Iduq-qut <Tib. dKon mchog (is) kişi adı
ve unvanı. Bir Uygur hükümdarı.
arşan bilge teñri ilig k. 22B/30
amtı men k. 23/15
[=2]
küneyinki (sf) kıskanç, hasetçi.
k. köñlünin inçgülig qılğıl 35/104
[=1]
künikeki her gün, daima.
k. işiñ tıdıqlıq 35/109
[=1]
küniqe (zf) her gün.
kün küniqe : (birlikte) günden güne
k. küniqe önti 7/343
[=1]
küntekirilig güneşli, günün ufka yaklaşması.
(bkz. **künt(ä)ñrilig**)
k. boltuqta 20D/112
[=1]
küntemek her gün.
k. tı sizni körgü üçün 7/196

[=1]
kür (sf) kuvvetli, güçlü.
k. luular erkligi ilig qan atlıq 10/38
[=1]
kürlüg (h) aldatıcı, hileli, kurnaz. **krş. tevlig**
il içinte tevlig k. buyruq bar 35/48
tevlig k. tapıqçı tağdın turup ... tiler 35/121
[=2]
küse- dile-, iste-, arzu et-.
oyı kirgü uz arıdğu umunğı k.-gü 13C/114
uqşadıncısız edgü dıntar bolğusın k.-lim
13C/80
k.-miş küşüşüq top qandurtaçı 10/197,
10/272
öz öz k.-miş taplarınça toğmaqları bolzun
27/4
k.-miş küşüşün qanmaz köñlün saqınçlıq
35/117
k.-miş küşüşün qantı 35/129
kağuşguluğ künni k.-p 29/11
kirip bışrunğalı k.-ser 19B/20
yintem körgeli k.-ser 20D/91
azuqa kimler k.-ser 20F/207
urı oğul k.-ser bultuñ 35/8
k.-serler tınlıqlar ... 7/382
k.-yürler erti birkerü 7/195
[=14]
küsen- kendisi için iste-, arzula-.
sunasıru tatğangu k.-güligi 10/137
[=1]
küsençig istenen, arzu edilen.
k. meñiler ... 7/321
k. nomluğ yağmur yağıdıp 10/35
k. lınhua qutluğ ülüglüg 10/196
[=3]
küsençigsizin (zf) arzusuz olarak.
k. meñi tegingülig ol 8/31
[=1]
küsgü fare, sıçan, dönemsel bir yıl adı.
k. yılın toquzunç aynıñ on yañıta 12/60
[=1]
küsün güç, kuvvet:
körşi yoriğ samadılığ küç k. +ler öze
13C/107
[=1]
küsünlüg (sf) güçlü, kuvvetli.
küçlüg küsünlüg: (birlikte) güçlü kuvvetli.
tepretgüligsüz küçlüg k. 10/165
narayana şiri küçlüg k. 10/190
[=2]
küşüş istek, dilek, arzu, temenni.
buyan k. öze qoşmış taqşut başladı 9/8

arđuk berk katıg k. turğurmuş 10/261
 çiçe egsüksüz k. kıanturur 10/280
 utğurağı mançuşiri öridmiş kıut k. 13A/42
 tutçı mançuşiri teg kıut k. öritip 16/34
 üzdüñki teg yig aıruğ k. öritip 16/46
 k. öritip ol ödte 20D/114
 tip kıut k. öritü tegindim 26/23
 bulğuluğ k.+i uz büdmiş kıanmış 10/181
 arıg bodı yoriğta k.+i tursar 16/75
 yig üstüñki nomluğ tilgen evirtgü k.+in
 13A/27
 k.+leri kıanıp bütüp burkıan bolzunlar 22A/9
 adruk k.+leri top kıanıp 22B/27, 23/5
 alku türlüg k.+leri kıanıp bütüp 22/34, 24/6,
 26/16
 alku k.+lerig kıanturdaçı 22B/7
 alku k.+lerim kıanzun tip 22B/11
 alku k.+lerim top kıanıp 22B/40, 23/18
 kıanturğu üçün tıñlıglarıñ kıop k.+lerin 9/87
 tiliklerin k.+lerin kıanturu birgeli 13A/39
 kıamağ tıñlıg k.+lerin kıanturu uyur 16/104
 küsemiş k.+üg top kıandurtaçı 10/197,
 10/272
 on türlüg bu kıut k.+üg edgüti tuđalıñ
 13B/55
 yügerüte sizni körgü k.+üm kıanzun 9/104
 te kıop amağ k.+üm kıanzun bützün 22A/3
 köñülüñdeki k.+ün barça kıantı 35/83
 küsemiş k.+ün kıanmaz köñlüñ sakıñlıg
 35/117
 küsemiş k.+ün kıantı 35/129
 [=32]

küsüşlüg istenilen, istekli, arzulu.

saşımsız yarp kıut k. küçi barıntın 9/31
 k. küñ çoğın köliğü tuğup 10/34
 ...tu arı... k. taluyug t... 16/18
 kıutrulmak k. tüzünlere 20E/162, 20F/221,
 20G/234
 boşğungalı k.+ler bu sakıñ kılgı erür
 13D/124
 [=7]

Kütbeçük (is) kişı/kadıñ adı.

küzünün kıızım k.+nün bular yime 22A/8
 [=1]

kütiğ- yüce ol-, ulu ol-. (=kötüt-)

kütitmiş çoğluğ: yüce parıltılı (Buda)

k.-miş çoğluğka yükünürmen 10/279
 [=1]

küü I ün, şöhet.

sogañçıg edgü ağ k. ilđinür 10/229
 [=1]

küü II büyü gücü, büyü gibi, büyüleyici. (krş **kelig**)

küü kelig: (birlikte) şekil değışme, büyü gücü

adıñlarıñ asıgı üşün k. kelig öze 9/10
 birtemledi tıdılışmaz k. kelig kıılır 9/48
 manuçap rıdı k. kelig öze 10/240
 köñül tülüki k. kelig öze 10/276
 körkidğülüğ kıñ k. kelig kölüñgü yig yoriğ
 13C/105
 toltın sıñar k. keliglig kücümün yatıp 16/63
 [=6]

küülüg (sf) şöhetli, ünlü, şanlı.

yindem arıg bodıçıtip uluğ k. 14A/19
 atlıg k. tiğrüm teriñ bolmağıñdın 15/63
 çavıkmış k.+ke yükünürmen 10/159
 [=3]

küün mum?

ayayu yüz on k. yaqturup 22B/14
 ağzanıp miñ k. tükel yaqturup 26/8
 [=2]

küvençlig (sf) kibirli, gururlu.

k. suv küznekiñe soqlunmışlarğa 7/121
 [=1]

küz güz, sonbahar.

k.+ki bulıt kükürep örlep 28/13
 yıl iyin eşidilir k.+ki iğaç yañkıısı 35/93
 [=2]

küzeç tencere, kurban kazanı, çanak, çömlek.

altın k. erser ornağlıg idiş ol 35/133
 tip otın kıatunsar k. taşar 35/135
 k.+ig küzedip sımasar aş birdeçi idiş ol
 35/137
 [=3]

küzet- 1. gözet-, koru-, kolla-.

k. ... 7/171
 aşnuķan irgürü etüzünin k. 35/114
 siz bizni k.-iñ 1/8
 etüzümizni k.-iñ 2/6
 ... k.-ip 7/303
 k.-mişçe ... ıçanıp 7/341
 etüzünin k.-ser sen 35/33
 ... k.-zün 7/427

2. (söz) tut-, yerine getir-.

sımtağsız köñülin k.-di 7/340
 kırtü çakşıpıtıg k.-di 7/352
 ağız arıgın ermek çakşıpıtıg k.-ti 7/360
 yazınçsızın ermek çakşıpıtıg k.-ü 7/347
 [=12]

küşet- krş. **küzet-**

ilin uluşın uz k.-deçi 10/237
 ava kıavşayu k.-zün 22B/26
 [=2]

küşed- krş. **küzet-**

bir uçluğın köni nomuğ kıop ödte k.-ip

13F/159
ava kavsayu k.-zün 23/4
[=2]
küznek gölge, ayna, akis.
küvençlig suv k.+içe soğlunmuşlarğa 7/121
[=1]
Küzü (öi) kişi adı.
k.+nün kızım kütbeçüknün bular yime 22A/8
[=1]
küzünç (hazine) koruyucu, muhafaza edici.
körtle tüzün teñrim külgüm k.+üm 3/11
[=1]

L

l l harfi.
l uşikniñ lalamı kaçdı 11/135
[=1]
la < Chin. 罽 lu (is) yük hayvanı, katır.
tapıñça alıp işletgil yinik edgü l.+ları 35/87
[=1]
laçın < Moğ. naçin (is) doğan, şahin, ala doğan.
erdemlig kara l. 32/9
[=1]
lakşan < ToçA lakşam / < ToçB lakşām < Skt.
lakšana (is) özellik, alamet. Buddha'nın güzellik
alameti.
körü kanınçsız l. ayraqlı 10/192
[=1]
Lakışmanı < Skt. lakşmaṇa (is) epik bir
kahramanın adı. Efsanevi Tanrı-kral Rāma'nın
kardeşi. (=lakşamane)
l. toñalı 11/142
[=1]
lalan < Skt. lalana (is) bir damar adı, atardamar.
l uşikniñ l.+ı kaçdı 11/135
[=1]
lama < Tib. bla ma (is) öğretmen, hoca.
...p orun l. baqşı 22B/46
[=1]
lañkapur < Skt. lañkāpura (is) bir yer adı, şehir.
l. balıknı neteg kıltı 11/141
[=1]
Lañkeşvarı < Skt. lañkeśvara (is) kişi adı, şeytan
Rāvaṇa'nın lakabı.
l. teg lençük erser 11/137
[=1]
lanud- zayıflat-. (=lanut-)
l.-ur etig terig 11/136
[=1]
lap < Skt. lābha (is) sadaka, bağış. (=lab)
tüzünlerniñ ed tavarın l. buşı birmi 18/7
[=1]

layançañ < Skt. lavaṇajala (is) bir deniz adı.
l. taluytın naru keçser 11/139
[=1]
lençük < Skt. lañcaka (sf) mükemmel, harika,
fevkalade anlamlarında bir sıfat. (=lançuk)
lañkaşvarı teg l. erser 11/137
[=1]
Levkün < Chin. 垠 lao jun (is) kişi adı. (=lavkun)
manu l.+ni mantılmış tirlir 11/157
[=1]
linhua < Chin. 騰撻 lian hua ; Skt. padma (is)
Lotus çiçeği, nilüfer çiçeği, mavi nilüfer. (=lenhwa)
küsençig l. kutluğ ülüglü 10/196
badma çıyuda l. yaltrıqlı 10/203
körklenü açılmış l. oğuşlu 10/275
uçuzkıa l. içinte toğup belgürüp 16/58
yintem l. çeçekler 20E/135
olurğu erdini l. ... 20F/201
altmışar koltı l.+nı 20E/136
köl suvınıñ l.+sı teg yuqlunçsuz arıy
13C/65
körkle tañsuñ taydu kidini kav l.+ta 12/61
eñ baştınkı toğum öze l.+ta toğalım 13C/57
altunluğ l.+ta toğarlar 20D/87
[=11]
linhualı ǵ < Chin. 騰撻 lian hua + Uyg. +lıǵ. (is)
nilüfer ..., nilüfere ait.
yime l. orunuğ 20D/94
yana l. orunnuğ 20D/96
aşnuça l. orunuğ 20F/209
[=3]
lim < Chin. 梁 lin (is) dam kirişi, lento.
yıl yiltirip intürdi l. sıntı ...35/151
[=1]
lokañadu < ToçA/B lokadhātu < Skt. lokadhātu
(is) Budizm'de bir dünya düzeni, yaşam alanı.
bavaǵr tüplü ǵ l.+nuğ 10/206
[=1]
luu < Chin. 虯 long = Skt. nāga (is) ejderha, yılan.
nantı l. taqı saqınçsızın keçmez 11/87
kür l.+lar erkligi ilig kan athı 10/38
teñrilerniñ tilinçe l.+lar tilince 13C/93
[=3]
M
m m harfi.
m uşikke segreyin tidim 11/73
[=1]
ma **I** ma hecesi, m harfi.
m. uşikni manı ǵ tirlir 11/151

[=1]
ma II (ed) bile, de, dahi anlamlı pekiştirme edatı.
yam ed bolsar m. taŋa 11/54
kaçan erser қаууқа m. barmaqsız siz 15/51
munılayu körgeli neŋ umasar m. 15/55
öküş az m. sav söz yolu üşülmekdin 15/75
açıŋ tarqa kılınç tüşin қауу ma orunta 18/57
[=5]
madur <<Skt. madhura (is) şekerleme (mcz. bağış)
törtin sıyarkı bursanlarqa m. +uğ urmış 18/6
[=1]
maŋyamarg <<Skt. madhyamārga (is) Budizm'de
üç büyük yoldan biri, orta yol. (=madyamarg)
madyamarg yol: (birlikte) orta yol
m. yolça uz başladaçı 10/245
[=1]
Maḥamat <Ar. محمد /muḥammad (öi)
Peygamberlerin sonuncusu Muhammed (sav).
m. pıgambar ara kirmiş 11/155
[=1]
Maḥa-puruş <<Skt. mahāpuruṣa (öi) ulu bir adam
(Buddha veya Çakravartı gibi).
maḥapuruş uluŋ er: Maḥapuruş (yani) ulu adam
m. uluŋ er suu vikiranda şiri 10/246
[=1]
Maḥaraç <Sogd. mx'r'c <Skt. mahārāja (öi)
büyük kral, dünyanın 4 koruyusundan en büyüğü.
m. +taŋı yaŋa 11/80
[=1]
maḥalaq Ar. مخلق mahalaq (is) yaratılan tüm
mahlukat, büyük kalabalık?
marga maya teg m. urur sen 11/75
[=1]
Mañcuşiri <Sogd. mncwšry ~ mnc'wšry < Skt.
mañjuśrī (is) üstün niteliklere sahip bir Buddha ya
da Bodhisattva adı.
utğurağı m. öriğmiş kut küsüş 13A/42
tutçı m. teg kut küsüş öritip 16/34
alp biliglig ıduŋ kutluŋ m. teg 16/41
[=3]
mani <Skt. maṇi (is) değerli taş, mücevher, inci.
m. tapmaŋım anta 11/152
biratya tigli m. sinte tip birgil aŋa 12/23
[=2]
manılığ değerli, mücevherli, Mani'ye ait.
m. savlarnıŋ masdaki kelmeler 11/77
ma uşikni m. tirlar 11/151
[=2]
manısdan < Sogd. m'nyst'n (is) manastır.

m. +ta mu ol naman qaŋta 11/158
[=1]
manısız (sf) değersiz, mücevhersiz.
m. oğrı yaŋta 11/156
[=1]
Mani < Sogd. m'ny < Syr. m'ny (is) Mani,
Maniheizm dininin kurucusu.
mar m. firıştilarqa 2/4
ayağlıŋ atlıŋ qaŋım m. burqaŋım 7/4
[=2]
mantal <TochA maṇḍal /< TochB maṇḍāl < Skt.
maṇḍala (is) tılsım, sihir, büyü daresi.
erte taŋsuŋ ol burqaŋnıŋ m. +ın körelim
13C/58
[=1]
mantıl- dalmış ol-.
manu levkünni m. -miş tirlar 11/157
[=1]
manuçap <<Skt. manojavā (is) bir büyü gücü.
manuçap rıdı : (birlikte) büyü gücü
m. rıdı küü kelig öze 10/240
[=1]
Manu levkün (öi) = Laozi. krş. levkün
m. +ni mantılmış tirlar 11/157
[=1]
manuşa <Skt. manuṣya (is) beşeri varlık, insan.
m. yalaŋuŋ başdınlıŋlarnıŋ 10/242
[=1]
maŋ adım, yürüme, gidiş.
m. +ım qarılı maŋa 11/74
[=1]
maŋa (zm) bana.
qarışur m. sözi 11/48
yaltrıdğuluŋ amtı m. 11/50
maŋım qarıldı m. 11/74
m. kelmezsen qaŋa 11/76
m. mu edgü ol saŋa 11/78
birdem kirtgünüp tuğıl yemü sizinme m.
12/22
una astıŋ keŋreŋgeysen çimedme m. 12/55
amıta ayusı burqaŋ m. yügerü közüñüp 16/51
qalmadı erki ayıŋ kılınç m. kılmadıŋ 18/26
[=9]
maŋgal < TochA maŋgal ~ maŋkal /< TochB
maŋkāl <Skt. maṇḍala (is) şans, baht, talih, saadet.
suvasdı sıdam ağ m. bolzun başladı 10/2
barçaqa asıŋlıŋ ağ m. bolmış 10/205
maran-mışanarı m. tirlar 11/153
datu oğuşnuŋ ağı m. +ı 10/213

m. +ım siziye yükünürmen 10/247
[=5]
maṅgu gidiş, yürüme.
m. +sın yaṅılsar maḍı aḡtılur 11/79
[=1]
maṅla- yürü-, git-.
m. -yu keze bar kel kıtaçı 10/241
[=1]
mar <Sogd. *mr* <Syr. *mr* (is) unvan (bey, hz.)
mar mani :(birlikte) Hz. Mani
m. mani firiştirilarka 2/4
[=1]
Maran-mışana maran meşha ~ mar mesaha <
Sogd. *mr mš'yx'* (is) “Jesus.” Hz. İsa.
m. +m maṅgal tirlar 11/153
[=1]
margamaya < Skt. *mārgamāyā* (öi) bir kişi adı.
m. teg maḡalak urursen 11/75
[=1]
masdak << Skt. *māṣṭaka* (is) yapı, yapılış, ürün.
manılıḡ savlarnıḡ m. +i kelmeser 11/77
[=1]
ma-su (öi) kişi adı? (bkz. **Ması**)
m. tuḡmaz men santa 11/154
[=1]
mat < Sogd. *m'δ* (zf) böylece, öyle, öylesine.
bolarnı m. bölser bolur sansarta turḡan
12/6
muna bu m. muṇadınçıḡ edḡün erür 15/57
[=2]
maḍı << Skt. *meṭha* (is) filci. (bkz. **maḍı** → **mede**)
maṅgusın yaṅılsar m. aḡtılur 11/79
[=1]
mayaçal << Skt. *māyājāla* (is) büyü aḡı, sihir aḡı.
mayaçal yilvi toor: (birlikte) sihir aḡı
m. yilvi toor al altaḡ öze 10/244
[=1]
mayaka⁵⁴ - (hayvan için) işaret bırak-, sınır çizgisi belirle-.
atakımsınmayuḡ atıḡ bulsar art sayu m. -yur
34/5
[=1]
Maytri I < Sogd. *m'ytr'k* ~ *mytr'k* ~ *mytr'y* < Skt.
maitreya (is) Budist Mesih, gelecek olan
Buddha'nın adı. (= **maitre** / **maitreya**)
tuṣayın siziye m. 17/4
sakıṅıl mini m. 17/8

öntürgil mini m. 17/12
alḡıl mini m. 17/16
tözünü tatutḡıl m. 17/20
[=5]

maytri II <TochA/B *maitār* / <Sogd. *m'ytr* < Skt.
maitrī (is) lütüf, sevgi, dostluk.(= **maitār** ~ **mait(ä)r**)

m. köñüllüḡ cın edḡü öḡlisi 10/243
körüg m. körkle buyan uz bilge biliglig
13C/106
[=2]

me (ed) pekiştirme edatı.
sakınsar erti kim m. yoḡ 17/6
[=1]

men (zm) 1.ben, birinci tekil kişi zamiri.

burḡ şark kılıp on edḡusın m. atsaṅ özüm
9/7
ol uluşta m. barıp toḡa birle ök 16/53
karıḡu sansar içinte m. barıp toḡmaduḡ
18/24
talulap yıḡıp m. kki kki 19B/13
tüşünte m. balaçuknuḡ közünürte 22A/2
amtı m. buyan kaya ḡal kentü özüm 22B/12
amtı m. buyan kaya ḡal 22B/37
amtı m. küñçük ıduḡkut 23/15
burḡan ḡutın bulup m. kamala anantaşiri
kininte 25/12
kün öze m. üç erdinilerke 26/3
yana yime m. sılıḡ tigin ... 26/18
rednide yig m. +iḡ edḡü tenrim alpım
bekrekim 3/3, 3/4
ançulayu oḡ m. +iḡ yime aṅa uḡşazun 16/32
eṇeyü m. +iḡ bu ḡut ḡolunçum alḡınmaṭın
16/68

2. fiil çekimi ögesi.

ḡasınçıḡımın öyü ḡadḡurar m. 4/4
ḡavışıḡsayur m. 4/6
öz amraḡımın öyür m. 4/7
öyü evirür m. 4/8
öz amraḡımın öpügseyür m. 4/9
baru yime umaz m. 4/14
kirü yime umaz m. 4/14
öge yükinmiş buyanımın evirer m. 9/105
öḡin uluḡ tuyunmış m. bolmaḡım öze 9/107
şanda baḡşıka yükünür m. 10/15
yalınlıḡ çoḡluḡka yükünür m. 10/23
edḡün barmışka yükünür m. 10/32
kükürt ünligke yükünür m. 10/39
alpaḡut erke yükünür m. 10/47
öḡirdeçike yükünür m. 10/55
tolpta çavıḡmışka yükünür m. 10/63
idi iḡeke yükünür m. /1071
bilḡin yirçike yükünür m. 10/79

⁵⁴ mayak: hayvan dışkısı. Hayvanlar bölgelerini belirlemek için dışkılarını yapar, böylece işaret bırakırlar.

arığın kelmişke yükünür m. 10/87
 raşmı yarukluğka yükünür m. 10/95
 nırmala kirsizke yükünür m. 10/103
 öz tözi arığka yükünür m. 10/119
 brahmanı atlıgka yükünür m. 10/127
 ayağka tegimligke yükünür m. 10/135
 suv teñrisiñe yükünür m. 10/143
 baqşım siziñe yükünür m. 10/151
 çavıkmış küülügke yükünür m. 10/159
 teñrim siziñe yükünür m. 10/167
 yarutdaçıkka yükünür m. 10/175
 burқан kutıña yükünür m. 10/183
 nayaka yırçıke yükünür m. 10/191
 köni tuyunmışka yükünür m. 10/199
 başçı idisiñe yükünür m. 10/207
 dakşınaki dıntarқа yükünür m. 10/215
 uğanlar қanıña yükünür m. 10/223
 sorukmış bilginke yükünür m. 10/231
 ıduқ iligke yükünür m. 10/239
 mañgalım siziñe yükünür m. 10/247
 öşeliksiz erke yükünür m. 10/255
 ataçım siziñe yükünür m. 10/263
 tüpkerü tuymışka yükünür m. 10/271
 kütiğmiş çoğluğka yükünür m. 10/279
 çın sala söğütke yükünür m. 10/287
 saқınıp tapmaz m. tölek 11/90
 alğay m. sansartın sini 11/118
 ma-su tuğmaz m. santa 11/154
 ayap külep alқu öğte inanur m. 14A/4
 bulığlayu tapıg öze tapınur m. 14A/8
 bar bolmışça kılınçımın ökünür m. 14A/12
 adruқ edgü işleringe ögirür m. 14A/16
 yig üsđünki ol köñülüg ildinür m. 14A/20
 öğünür m. küdenleyü tınlıglarıg 14B/26
 yükünür m. bilge bilig paramıt kutıña 15/1
 kuruğ bilge bilig saña yükünür m. 15/5
 munçaқa ögdi şlok öğünür m. 15/81
 inanu teginür m. 16/1
 birkerü? yumқı bu yañlıg taplayur m. 16/5
 tü... ögdi... sözleyür m. 16/9
 uzatı bu buyanlarımın evirür m. 16/28
 amtı muna buyanlarımın evirür m. 16/44
 üzüksüz ol buyanlarımın evirür m. 16/48
 uç қatıg yoқ yig buyanın evirür m. 167106
 tutçı öger m. üzüksüz 17/2
 tüşkelir m. una tamuқа 17/18
 muñ key қılu қsantı қılır m. қılınçларımın 18/30
 üstünki ol қılınçларımın ökünür m. 18/39
 öküş telim yaşuқларımın bilünür m. 18/40
 özüм amtı açınur m. yadınur m. 18/41 (2)
 örtmez қışlemez yaşurmaz bağurmaz m. 18/42

özeleyü қılmaz m. töleç ... 18/50
 evirer m. 20C/78

[=87]

mensiz bensiz, bensizlik, boş.

nıtya töz ürlüg nırağma m. 10/100

uzağı kuruğ m. tip 20E/149

[=2]

menğü sonsuz, ebedi.

sansar uçı tüpükginçe pek m. turur 9/32

[=1]

menğülüg sonsuzluk, ebedilik.

serilip turdaçı m. 20F/223

[=1]

meñi 1. neşe, saadet, huzur, zevk.

adқағsızın m. teginğülüg ol 8/7

küsençigsizin m. teginğülüg ol 8/31

çaқ soқа nomluғ m. birdeçi 10/157

utğurağı busuşı yoқ m. ök teginü 13C/78

ertimlig m. +ke ilinmişke 7/113

yintsikmeksiz yig m. +ke yığkürgü üçün 9/62

ürlüklüg m. +ke tegürgeli 10/53

қorılmaқsız çın m. +ke қomıđu ilişelim 13C/72

adқағlıg vışaylıg m. +ler 7/317

küsençig m. +ler ... 7/321

tapınça m. +ler tegintürdeçi 10/113

inçküñ m. +ñ boltuқmaz 35/16

sere yalñuzın nom m. +sin teginğülüg ol 8/23

buşulmaz arđamaz nırvan m. +sin 10/180

ornađmaқtın yig m. +te tındurur siz 15/44

2. ebedi, ebedilik.

m. çın ol meñi oқ 33/23

meñi çın ol m. oқ 33/23

[=17]

meñilig (sf) mutlu, mesut, memnun, huzurlu.

қамағ iliniñ m. bolmaқı 11/161

arıғ süzüк yig m. uluş anta ol 12/59

arđuқ m. yirtinçüte barıp turayın 16/52

artuқkraқ m. uluşuғ 19A/8

ertingü m. uluşta 20D/110

asığlıg m. қılmıшın 20F/196

alasız bir teg m. bolzunlar 25/6

t... turқaru m. +in 7/226

[=8]

meşe <Far. مزه (is) tat, lezzet, çeşni, zevk. (=meze)

anıñ bir m+si bar 32/16

[=1]

mini (zm) beni /bana.

avrakit қıltı m. 11/112

sansarta irinç m. teg 17/5

saқınğıl m. maytri 17/8

öntürgil m. maytri 17/12
alıp iltgelir m. tamuğa 17/14
algıl m. maytri 17/16
uğa bilü m. körü yarlıkazunlar 18/34
 [=7]
mintin (zm) benden.
kaçar ol m. özi 11/44
 [=1]
miğ (ss) bin (sayısız).
kurşadılı yüz m. kolđı sanınça yoçan 9/19
sanı yüz m. kolđı nayut yıl ay yaşayur 9/28
yüz m. sansız kalp öd öze ögüp erdgüsüz 9/100
çağ ülgü sanı sekiz tümen tört m. 10/153
turkaru ödün yüz m. kolđı rıdı taşkarıp 13C/62
sekizer tümen törter m. 20B/46
yana m. koltı küün teñriler 20B/49
ağzanıp m. küün tükel yaqturup 26/8
tıt söğüt butıķı m. türlüğün titriyür 35/111
m. bança ırak barmış kişiler birle körüşgey-sen 35/126
 [=10]
miğer (ss) biner (üleştirme).
birinte m. yaruğlar 20B/42
 [=1]
mive < Far. ميوه (mīve) (is) meyve.
aşıraķı m. +si bar 32/2
töbesinde m. +si bar 32/8
 [=2]
monķul (sf) akı karişik, şaşkın, deli, şuursuz.
umuğsuz irinz m. ħal ağuluğ yılķıta 7/52
turķanu m. ertiler 7/56
ķararmış köñüllüğ m. ... 7/183
 [=3]
mu (ed) mu/ mı soru edatı.
alķınmaz m. erti tınlığlar 7/140
tavar m. birip sađđın alđu ool 11/67
maņa m. edğü ol saņa 11/78
nasuta m. ħosar muni 11/82
manısdanta m. ol naman ħanta 11/158
alķuķa m. ħar yağurur 28/2
açıyü m. yaşların aķıdır 28/4
ķar m. yağmur ol yağurur 28/6
ķayğuda m. yaşın aķıdır 28/8
yağmurlar m. ol yağıdır 28/10
yaşların m. aķıdır 28/12
köz yaşların m. ol aķıdır 28/16
iltin ħantın açığ bolur m. 35/119
 [=13]
muna (söylem ögesi) işte, şimdi, pek ala.
usal bolup sımđasar sen m. bu tuşta 12/54
amtı m. bu yükünçüğ arığ ħut ħolunçüğ

13F/169
m. bu mat muñadınçığ edgün erür 15/57
amtı m. buyanlarımın evirür men 16/44
m. amtı aça yada ayığlarımın 18/29
amtı m. yügerüki bu oķ et'üzte 18/55
 [=6]
munça (zf) böyle, aynı şekilde bu kadar.
ança m. yığıp koşđum biratya şiri 14B/31
 [=1]
munçaķia (zf) bu kadar, böyle.
m. ömek öze ħutrulurlar 15/56
m. ögdi şlok ödünür men 15/81
 [=2]
munçuk Skt.saptaratna (is) Budizm' de yedi mücevherden biri, boncuk, inci, mücevher.
seviglig erdini m. +lar 20B/38
toķılığ körkle m. +tın erđmiş 10/61
birer erdini m. +tın 20B/41
 [=3]
munçulayu (zf) bu şekilde, böylece.
m. teg yılayu savlar öze 15/78
m. türe büke ħılmışlarımın 18/27
 [=2]
munda krş. **munta**.
uşıķ ekşer sav söz intin yoķ erip m. 12/52
 [=1]
muni (zm) bunu.
munu teg: bunun gibi.
tutçı üzüksüz m. teg 7/53
apam birük m. teg 7/137
uzatı üzüksüz m. teg 7/213
nasuta mu ħosar m. 11/82
yig nom bu ol m. tutup iş simek ħodğıl 12/12
ertmegey bu m. tegler ertgü öğkeğegi 16/67
tüş birip m. teg buyanı 17/3
amtıķı m. teg saķınçığ 20/25
 [=8]
munılayu (zf) öyle, böyle, böylece.
m. körgeli neñ umasar ma 15/55
 [=1]
munısız onsuz, o olmadan.
üç oğuşta m. neñ bir nom orun yoķ erür 12/47
 [=1]
mundağ krş. **muntağ**
tuysar m. sansartaķı bağ öze bolmaz 12/35
m. yañın kimler sizni ħolulayu 15/54
m. yañlığ uşıķ ekşer padak öze 15/79
 [=3]
munta burada.
yañđuru batıp bu m. 20C/72
 [=1]

muntada (zf) bundan, bu takdirde.

amtı m. basakı 20D/104

[=1]

muntag (zf) böyle, bunun gibi, böylesi.

m. yağlıg kamağ türlüg yaşuqlarımın 18/28

üzüksüz m. sakınsar 20C/81

bir yintem m. sakıngu ol 20E/127

aşdım öklitdim kılınçımın m. +lar öze 18/18

[=4]

muntın (zm) bundan.

üç ödki alku tüzünler m. törüyür 12/39

kayu buyan ol m. kaşganıldı erser 13G/173

[=2]

muntur- şaşırt-, aldat-, yoldan çıkar-, tahrik et-.

m. (muntru)-muntuz. yekler kelir tiyür 6/16

[=1]

muntuz şaşırtıcı, aldatıcı.

muntrumuntuz yek :(birlikte) tahrikçi şeytanlar⁵⁵

muntru m. yekler kelir tiyür 6/16

[=1]

munuq (sf) şaşkın, kafası karışık, budala.

uqmaz tuymaz m. +larıg qorqıdır siz 15/42

[=1]

munuq (zm) bunun.

amtı m. yüründekin kılğalı tavranıp 13F/153

ağı bolur m. dyan tip 20C/66

[=2]

muq keder, endişe, pişmanlık, sıkıntı.

m. key kılı kşantı kılur men kılınçlarımın

18/30

[=1]

muqa (zm) buna.

birük tapsar ol erdinig ne satıg m. 12/24

[=1]

muqadınçig (sf) şaşırtıcı, fevkalade, olağanüstü.

muna bu mat m. edgün erür 15/57

m. öggülüg siz anacım a 15/80

[=2]

muqı (murki ~ mürki) << Skt.mürkha (sf) aptal,

cahil, ahmak. (krş. **qasda**)

qasda m. bolmağıntın 11/47

[=1]

murañın (sf) ahlaksız, müstehcen.

ud qarı bolsar m. bolur 34/10

[=1]

mü krş. **mu**.

adruk ermez m. biligte 11/6

sakıg teg ermez m. tözi 11/36

sandanak erdini teg sağısız ermez m. 11/39

teltük m. bolur kişi 11/128

tegmez m. anıg tüşi 11/132

tegr m. tegmez m. tip tetrü büğüş 11/133(2)

birdem kirtgünüp tuğıl ye m. sizinme maña 12/22

az teñinçe törügey m. umuğum a 15/49

köp m. yağmur ol yağıdır 28/14

atam qayda ter m. erki 29/2

ağam qayda ter m. erki 29/4

begim qayda ter m. erki 29/6

berter m. köñülin erki 29/8

kayda begim tēr m. erki 29/10

[=15]

mün suç, hata, kusur, günah.

şazınlıg suvnuq m. +i 11/122

[=1]

münegülüg (sf) kusur, kusurlu.

anqaqıa m. münsüz erip 15/30

[=1]

münegüsüz (sf) kusursuz, eksiksiz.

qopı arıg m. yig öküş tip 15/2

[=1]

münlüg (sf) kusurlu, günahlı.

kintsü m. yaşuqlarıg kinjürü açınıp 13A/19

[=1]

münsüz (sf) günahsız, suçsuz, kusursuz.

et'üzi m. bolmaқта ulağı 10/24

çimsiz silvisiz m. qadağısız 10/282

çamsız arıg kirsiz m. qaşqaput küdelim 13C/92

anqaqıa münegülüg m. erip 15/30

[=4]

münükmek (is) (bir günah) işleme, taşma.

birük bu uluq m. atlıg ırq kelser 35/150

[=1]

müyüz boynuz.

kelen keyik m. +i teg 35/33

[=1]

N

n n harfi.

n uşikke nalanı kelzün 11/81

[=1]

Nagarçunı << Skt. nāgārjuna (is) Budist bir

filozof, bir Guru'nun adı.

ayağıluq n. baqşı öze 15/87

[=1]

nalant << Skt. nalanda (is) Hindistan'da bir köyün adı veya bir manastır adı.

n uşikke n. kelzün 11/81

[=1]

nalathg ?

n. uçmasar uvnı 11/84

⁵⁵ Arat, 1991:syf. 312

[=1]
nama < Skt. *namaḥ* (is) saygı, hürmet.
namu budaya namu darmaya n. saṅgaya 10/1
 [=1]
naman < Skt. *nāman* (sf) tanınmış, ünlü.
manisdanta mu ol n. kanda 11/158
 [=1]
namla- < Mo. *namna-* (f) okla vur-.
n.-yu atıp tuunu 11/86
 [=1]
namu < Tocharian *namo* / < Sogd. *n'mw ~ nm'w* <
 Skt. *namas* (is) saygı, hürmet, tapınma. (= **namo**)
n. budaya n. darmaya nama saṅgaya 10/1
 (2)
n. bud n. dıram n. saṅ 16/113 (3)
 [=5]
namurup < Skt. *nāmarūpa* (is) ad ve şekil
 (Brahmanizm'de "ruh ve madde").
n. aḍ önte tuḍulmuşların 10/185
 [=1]
nandimukḍi < Skt. *nandimukta* (sf) sevinci
 çözülmüş (bir Buddha lakabı).
n. öñi öñi taplağlı 10/184
 [=1]
Nanti < Skt. *nanda* (is) bir Nāgarāja⁵⁶'nın adı,
 ejderha şahının adı.
n. luu taḳı saḳınçsızın keçmez 11/87
 [=1]
naraka < Skt. *naraka* (is) acı çekilen yer,
 cehennem.
n. sevigisiz emgeklerinte 10/187
 [=1]
nara-sinḥa < Skt. *narasiṃha* (mcz) er aslan(ı). (Bir
 Buddha lakabı).
n. ıduḳ yalḥuḳ arslanı 10/189
 [=1]
narayana şiri < Skt. *nārāyaṇaśr* (sf) haşmetli
 Nārāyaṇa (Buddha Nayaka'nın lakabı).
n. küçlüg küsünlüg 10/190
 [=1]
naru (zf) öteye, öte tara, o taraf.
n. ödmeki seriğ 11/138
layançaṅ talıytın n. keçser 11/139
 [=2]
narya < Skt. *narya* (sf) 1. erkeksi, güçlü. 2. narin,

zarif.
n. biliglig suvnu 11/88
 [=1]
nasuta < Mo. *nasuda* (is) temelli, sürekli, sonsuza
 dek.
n. mu ḳosar munı 11/82
 [=1]
nasvaḥi < Gr. *ναζαρηνός* (is) Nasırlı (Hristiyan).
n. kelir biliglerni 11/85
 [=1]
nata < Skt. *nātha* (is) koruyucu, muhafız, lord,
 sahip (bir Buddha unvanı).
n. umuḡ inaḡ bolḡalı udaçı 10/188
 [=1]
natara < Skt. *natra* (is) bir tür dans (ayin ?)
n. kılıp töpün tüşürür 11/83
 [=1]
Nayaka < Skt. *nāyaka* (is) bir Buddha adı.
n. yırçike yükünür men 10/191
 [=1]
nayut < Skt. *nayuta* yüksek bir sayı, sonsuz, ...
 sayısınca.
sanı yüz miṅ kolḍı n. yıl ay yaşayur 9/28
n. asanki kolḍı sanınça 10/186
 [=2]
ne (s.zm) ne, ne olursa.
n. tigü ol anı teg erig 11/140
birük tapsar ol erdinig n. satıḡ muḡa 12/24
ḳulnuḡ n. saḳınçı bar 32/4
n. hoş bu ayıbsızlık 33/13
n. ḳılsa ... kerek 33/16
taḳı n. aymış kerek 33/24
n. ada bolḡay sini birle ulıḡ ḳılıntaçı 35/123
n. busuḡ ol taḳı ilke ḳanḳa inanç bolḡuḳa
35/132
 [=8]
neçe (so.s) nice, ne kadar.
ḳayu n. ondın sınar uluşlar bar erser 13C/73
kirtü amrılmış nirvan bulḡu oğrağlıḡ n.
erser 13G/183
bolsar n. ança sanlıḡ uluş sayu 14A/6
ḳayu n. umuḡ inaḡ burḳanların 15/26
 [=4]
neçük (s.zm) nasıl.
atı tolḳı tüzünnüḡ n. erti erser 16/31
 [=1]
negü (s.zm) ne.
köñültin taş n. nom bar çınḳaru baḳın 12/20
 [=1]
nej hiç, asla (olumsuzluḡın kuvvetlendirilmesi).
arıḍı n. simeksizin alḳutın sınar 9/15
saḳınıp n. tükeḍinçsiz sözlüg yıḍınçsiz 9/29
üç oḡuşta munısız n. bir nom orun yoḳ erür

⁵⁶ Nagaraja, nagaların kralına verilen unvandır. *nāgá* ([नाग](#)) bir Hint kobrasıdır. Nagalar, fiziksel formlarını insan, yarı insan-yılan veya bütün bir yılan olarak alabilen güçlü, görkemli ve yarı ilahi ırk olarak tanımlanır. Bkz. <https://en.wikipedia.org/wiki/Nagaraja>, Arat:1991, syf. 389.

12/47
körgülüğ n. uşık ekşer tapğuluğsuz 15/7
aşırtların adrukların kim yime n. 15/12
ķayutın n. söötin berü kelmeksiz siz 15/50
munılayu körgeli n. umasar ma 15/55
ülğülep n. bulğuluğsuz edgü nom tapıp
 16/38
 [=8]
neteg (s.zm) nasıl, ne şekilde.
laŋkapur balıknı n. kıltı 11/141
amtı n. bu kök kalık nızvanı kılınçlar13B/45
ķaltı n. kūn teŋrinin çoğı öze 15/38
 [=3]
netegin (s.zm) hangi şekilde, nasıl.
n. tanmış kerek 33/4
n. kılmuş kerek 33/12
 [=2]
nırağma << *Skt. nairātmyā* (is) bensizlik, bir
 benliğe sahip olmama. (=niratma)
niratma mensiz :(birlikte) bensizlik
nıtya töz ürlük n. mensiz 10/100
 [=1]
nırban krş. **nırvan**.
yintem n. +ta toğzunlar 7/416
 [=1]
nırmala <*Skt. nirmala* (sf) kirsiz, bir Buddha unvn
nırmala kirsiz :(birlikte) lekesiz (Buddha)
n. kirsizke yükünür men 10/103
 [=1]
Nırmala Şiri Beg <<*Skt. Nirmalaśrī* (is) kişı adı
 ve unvanı.
yigen ... n. 22B/58
 [=1]
nıruda < *Skt. niruddha* (is) sönmüş, sükûnet
 bulmuş.
n. öçmiş teğşilmeksiz 10/101
 [=1]
nırvan < *Sogd. nırβ'n / < TochA/B nervām* < *Skt.*
nirvāṇa ; *Chin.. 涅槃 nièpán* (is) sonsuz-ölümsüz
 huzur, kurtuluş, özgür (lük). (=nırvan)
n. alķu tıdığlarını 10/97
buşulmaz arđamaz n. meŋisin 10/180
bodulmasar ikigüke bulur ol n. 12/7
eŋ kininte n. bulğu oğraķığ turğurmuş
 13A/30
kirtü amrılmış n. bulğu oğrağlık neçe erser
 13G/183
arış arığ n. tözlüğ ıduķ nomķa 14A/2
amrılmış n. +ığ tapzunlar 7/420
bulturayın n. +ığ aŋ üşlünçüsinte 25/14
bulturayın n. +ığ aŋ tüpinde 26/27

edgü n. +ķa yakın ilttiŋiz 7/116
öşeliksiz yig n. +nıŋ kapıgın açar 12/4
 [=11]
nırvanlığ <*Skt. nirvāṇa* + *Uyg. +lığ* (is) Nirvana
 ..., Nirvana ile ilgili.
n. orunta edgüti ornaşmış 10/102
 [=1]
nırvikalpa < *Skt. nırvikalpa* (is) tutkusuz, (soyut)
 ayırt etmesiz. Bir Stotra (methiye) metnin başlığı.
aryabaşça yarağılmış n. 15/88
 [=1]
nışda < *Skt. niřthā* (is) zirve, son.
n. birakina birtem kiğmeki 10/97
 [=1]
nıtya < *Skt. nıtya* (zf) sürekli, devamlı.
n. töz ürlük nırağma mensiz 10/100
 [=1]
nıyama < *Skt. nıyama* (is) emirler, etik kurallar.
 (krş. **yamani**.)
nıyama yamani: emirler, emri altına alma
n. yamani bilğülüğ nomluğ 10/96
 [=1]
nıyaya < *Skt. nyāya* (is) analiz.
nıyaya yörüg: (birlikte) tefsir, analiz
n. yörüg yolınça barıp 10/99
 [=1]
nızvanı < *Sogd. nızβ'nyy ~ nızβ'n'k* ; *Skt. kleśa*;
Çin. 煩惱 fánnǎo (is) günah bataklığına düşüren
 kir, iptila, tutku, ihtiras.
övke n. öze ķuturup 7/61
amtı neteg bu kök kalık n. kılınçlar13B/45
esringü kılınçlar kiliş n. 16/66
az n. +ķa ağıķup 7/57
öküş telim n. +lar 7/70
ķamağ ķadģu n. +lar terz süzekler 15/40
biligsiz başlap n. +lar oğurınta 16/85
ķararığ n. +ları öze 7/234
 ... n. +larķa 7/392
tükün n. +larķa ağıķup 17/17
busandurtaçı n. +larnı 10/176
 [=11]
nışvanı krş. **nızvanı**.
toğum ulayur n. kılınçlık 10/56
ķamıraşur n. küçin kıdıyu tükedip 13C/110
saçģu ol n. +ğ tanķa 11/150
yintsikmeŋin şımnularķa n. +ğ utģil 12/10
oğun n. +ķa arsıķıp utlısız boltumuz
 13E/136
ķatģu n. +larıŋnı ķatıđdı tutup 11/21
köp kılınçtın n. +tın şımnunıŋ simintin

13C/67
[=7]
nışvanılığ < Sogd. *nyzβ'nyy* + Uyg. +lığ (is) kirli,
ihtiraslı, tutkulu. (=nızvanılığ)
ördüğ bağ başlap n. şımnu 10/249
küden n. kkir yuklunmaksız 10/274
[=2]
nom < Sogd. *nwm* < Gr. *vóμος*; < Chin. 法 *fǎ* = Skt.
dharmāratna, *dharmā* (is) din, öğreti, kanun, töre,
doktrin, akide, inanç, tasavvur.
yaşın teñri n. kütü 2/3
aryayışa töz n. ...çi 7/2
evangliun n. retnig nomlap kottunuz 7/134
sere yalıhuzın n. menisin teginğülüğ ol 8/23
boşulmaksız n. oğuşka kirmek bölükde 9/2
utğuraq cın arış arıg üç n. tilgenin 9/54
örgüt tuğçı köni kirtü n. nomladaçı 9/106
sıdap n. bitig bir tegzinç 10/7
öşeliksiz cın kirtü n. tözin 10/48
taplağka yaraşı n. nomlamaqtın 10/114
alqu n. tayağı ada kañ tiğmiş 10/132
çinsu n. tözinte uz ornaşığlıg 10/286
yig n. bu ol munı tutup iş simek kottıl
12/12
köñültin taş negü n. bar cınkaru baķın
12/20
üç oğuşta munısız neñ bir n. orun yok erür
12/47
birer koğta koğ sanınca n. oğuş ol ok
13A/9
tegintürgü tutdurğu üçün köni n.
nomlalım 13C/96
arış arıg cın n. tözin ayıglap irtimiz
13E/144
birtemledi? kalısız n. oğuşinta 16/4
ülğülep neñ bulğuluğsuz edgü n. tapıp
16/38
k... bu n. erdinin tutdaçı ... 16/101
taķşut n. tükedi satu satu 16/112
tört şloklug n. öze 17/1
anıñ tikisinte n. üni 20E/146
ıduķ nomlamış n. üni 20E/154
arıg n. oğuşı tözlüg ol 20F/227
bu n. erdinin bititmiş buyan edgü kılınç
küçinte 22A/1
arıg n. aşığ teñrilerniñ 22B/19
özeliksiz n. boşğunmış öz baķşılarım 27/2
teñri n. +ın todağmalar 5/6
uz nomlamış edgü n. +ın ulayın bek tutup
13C/86
arış arıg nırvan tözlüg ıduķ n. +ka 14A/2

tuğçı yisdim erter keçer idiglig n. +lar 9/34
yig üstünki paramitta ulatı n. +lar 9/60
yürün arıg edgü n. +lar ağılıķına 9/101
aņa uķsatı yig n. +lar terkin bululur 16/84
kalısız alqu yig n. +ları kşanta tolup
16/103
t... siz edgü n. +larıg nomlayın 7/82
yiti ağılıg n. +larıg nomlatıñız 7/154
ürlüksüz n. +larıg бүкүнүп 7/365
dararı samadı n. +ların tolu 10/208
uķsatınçsız yig n. +larķa tükellig bolup
9/52
sasın öd erig edgü n. +larıg 10/10
raga az başlap ayıg n. +larıg 10/88
sudur başdıñlıg edgü n. +larıg 10/226
tüküni kırk sekiz edgü n. +larıg 10/264
çıgısız ülgüsüz edgü n. +larıg 10/284
ürlüksüzin bilip alqu n. +ların 25/9
edgü n. +larta bışrunu 7/355
arıg n. +larta kañıglanu 7/358
ol n. +ta eşidip uķar biz 7/136
bilgüligçe kamağ n. +ta tıyunmış öde
9/42
uluğ kölungü n. +ta yorıgılı taplıg 10/3
yarađıñguluğ edgü n. +larta 10/170
tolp üç ödkı alqu n. +nuñ tözin belğüsin
9/39
ıduķ n. +nuñ ösen sısan tözi tiğmiş 15/14
önüş n. +nuñ küçinte 17/11
tayşın n. +nuñ içinte 19B/12
eşsiz köni n. +uğ nomlatıñız 7/114
köñülinteki yig n. +uğ okıtıñız 7/123
arıg n. +uğ nomlap kottımasar 7/138
pıratıdyasanbuğpad n. +uğ aşıp 10/122
uğanların on küt kolunç yorıgı bu n. +uğ
13A/3
birtemledi n. +uğ bulğu saķınç turgursar
13F/158
bir uçluğın köni n. +uğ kop öde küşedip
13F/159
töz tüp tayşın kirtü n. +uğ töpüte iltinü
13/199
ayayın bu n. +uğ yaķturmış 22B/38
ayayın bo n. +uğ yaķdurup 23/16
[=68]

nomla- << Soğd. *nwm* ve Uyg. +la- (f) (dini) vaaz
ver-, bildir-, konuları açıkla-, kanunları öğret-.

nom nomla-: (birlikte) dini vaaz ver-.

örgüt tuğçı köni kirtü n. n.-daçı 9/106
pradan kılgu tip n.-daçı 10/121
oğrap edgü umuğ bolgu okıdu n.-gu
13C/113
tegintürgü tutdurğu üçün köni nom n.-lım

13C/96
yindem ermez nomlamakı n.-mazı 15/73
uluğ kölüngü sudurta uz tizip n.-mış 13A/2
uz n.-mış edgü nomın ulayı bek tutup
13C/86
açā adıra n.-mış 19A/10, 22B/6
ıduğ n.-mış nom üni 20E/154
evangliun nom retnig n.-p kodtuşuz 7/134
arığ nomuğ n.-p kodmasar 7/138
örgüt n.-p ür turzun tip ödüğçi bolzunlar
13G/192
t... siz edgü nomlarığ n.-yu 7/82
... ük nomluğ ... n.-yu ... 16/15
[=15]
nomlamak (is) vaaz verme, izah etme (durumu).
taplağka yaraşı nom n.+tın 10/114
yindem ermez n.+ı nomlamazı 15/73
[=2]
nomlat- vaaz ettir-, vaaz verdir-.
u... n.-ıyız 7/27
eşsiz köni nomuğ n.-ıyız 7/114
yiti ağıluğ nomlarığ n.-ıyız 7/154
[=3]
nomlağıl- vaaz veril-, vaaz edil-. (=nomlatıl-)
uğan arşı öze uz n.-mış 10/291
[=1]
nomluğ kanuni, yasal, töre, dinî, Dharma'ya uygun.
köni n. köprüğü körkittiñiz 7/122
edgü titiük n. retnig 7/222
uşun ödüñ n. tilgen teğşindürmeki 9/92
eñreyük n. yaruñın ıdıp 10/25
küsençig n. yağmur yağdıp 10/35
bilgüluğ n. antırnı tigme 10/72
rasayan tatıglıg n. suv ağıdıp 10/92
nıyama yamani bilgüluğ n. 10/96
ağığsız oğuş n. et'üzlüğ 10/131
soğançig edgü cın köni n. 10/142
çağ soğa n. meñi bidteçi 10/157
yig üstünki n. tilgen evirtgü küsüşin 13A/27
olar köni n. asıgın tapmağtın 13C/79
kiñ teriñ yig n. tilgen evirür ıduğlar
13G/182
... ük n. ... nomlayı ... 16/15
oğrayı ol burkannıñ n. toyınta 16/57
ayığ şımnı ters n. k... 16/91
budğıl arıg n. tilgen evirmek öze 16/95
tört kirtü n. ağatıg 17/19
қағларımız n. tilgen evirürke 21/6
aşılzun n. küçleri 22B/20
üşüksüz n. aşığ aşayı 25/8
[=22]

O

oduğ uyanık.

köni ögeli büğüş urğıl o.+ın sağın 12/17
[=1]
odun (sf) kötü, utandırıcı, günah. (=utun)
o. samsar emgekintin 7/327
[=1]
oğun krş. **odun**.
o. nışvanıka arşıqıp utlısız boltumuz
13E/136
[=1]
odun- uyan-, kendisine gel-, aydınlan-.
o.-mıslarınıñ iligi uz kuğrulmış 9/49
[=1]
oğad- geride kal-, kaçır-. (mtn: şaşır-?).
o.-ıp kalmış tınlıglarığ oğrap 10/289
kinetmeñin o.-matın kin yağın barzunlar
13G/184
[=2]
oğat- krş. **oğad-**.
o.-ıp kelmiş bizni teg tınlıgka 7/133
uğa bilü umamağtın o.-ıp kaltımız 13E/133
utmuşlartın o.-mayı uşadı yolukup 13C/85
[=3]
oğlan 1. çocuk, oğul, evlat.
kiçig o. ... 35/109
anasın babasın o.+ı severçe 7/200
alqu tınlıg o.+ınıñ 7/39
yalañuqlarınıñ o.+ıña 7/329
but kötürmeçe tınlıg o.+ıña 26/26
buğ kötürmeçe tınlıglar o.+larıña 25/13
2. delikanlı, yiğit.
belde turğan biş on o. 29/5
ğatta turğan kaç ol o. 29/9
[=8]
oğra- planla-, tasarla-, niyet et-, niyetlen-.
öğüz ertgeli g.-dıñ işiñ bütmez 35/28
o.-mış iş bütmez edikmez 35/57
o.-mış işiñ bütmez etüzün emgeklig 35/117
oğadıp kalmış tınlıglarığ o.-p 10/289
o.-p edgü umuğ bolğu oğıdı nomlağı
13C/113
[=5]
oğrağlıg (sf) niyetli, amaçlı.
kirtü amrılmış nurvan bulğu o. neçe erser
13G/183
[=1]
oğraq niyet, amaç, kasıt.
eñ kininte nurvan bulğu o.+ıg turğurmış
13A/30
[=1]
oğrayı (zf) bilhassa, özellikle.
tört uluğ tüş büdgüşine u. tıladağı 13G/197
o. ol burkannıñ nomluğ toyınta 16/57
[=2]

oğrı hırsız, haydutça .(mtn: gizli)

manısız o. yanta 11/156

[=1]

oğrın⁵⁷ 1.hırsız gibi, gizlice, sinsice. 2.fırsat, uygun zaman.

o. yıkın ... 7/36

[=1]

oğul oğul, erkek evlat.

altı yolta ög kañ kadaş o. kız bolmış 18/1

urı o. küseser bultuñ 35/8

burkan o.+ı (oğlı) tolptı tüzün uğan arşınıñ 9/5

utmışlarnıñ añ uluğ o.+ı (oğlı) bolmış 16/25

kişi o.+ı (oğlı) ... eviñe kelmez 35/145

inim eligniñ kelinim timiñniñ o.+um (oğlum) 22A/6

o.+uñ (oğluñ) kişinñ ülüglüñ ol 35/105

[=7]

oğur 1.vakit, zaman, fırsat, uygun zaman.

telim o.+ın ertmiş aşunmış 10/163

o.+ın (oğrın) yıkın ... 7/36 ?

2. uğur/uğrunda , dolayı, sebep, vesile.

bala pardağcan bolmañ o.+ınta 10/145

biligsiz başlap nızvanılar o.+ınta 16/85

ig ağrıñ o.+ınta (oğrınta) körser sen ..35/13

[=5]

oğurla- hırsızlık et-, çal-.

töleç kunup o.-p boltum sañgıkka yukmış 18/8

[=1]

oğurluğ uğurlu, şans müjdeleyen.

yirtinçüke umuğ bolur uz o. 14A/18

[=1]

oğuş aile, asıl, nesil, grup, kast, zümre (Skt. *jāti*), akrabalık, köken, nesep, sınıf (Skt. *varṇa*), varlık.

ağısız o. nomluğ et'üzlüg 10/131

birer koğa koğ sanınça nom o. ol oğ 13A/9

kañıñ tınlıg o.+ı ... 7/75, 7/233

ol oğ yañlıg ontın sınañ tınlıglar o.+ı13C/77

kañıñ tınlıg o.+ı üçün evirmek kılur men 13G/174

ertmetin bu kök kalıg tınlıg o.+ı 16/65

arıg nom o.+ı tözlüg ol 20F/227

arça kañıñ biş ajuñ tınlıglar o.+ı 25/5

birtemledi? kalısız nom o.+ınta 16/4

buşulmaqsız nom o.+ka kirmek bölükde 9/2

datu o.+nuñ aadı mañgalı 10/213

üç o.+ta munısız neñ bir nom orun yok erür 12/47

ağısız o.+tın atırılıp önmiş 10/256

[=14]

oğuşluğ soylu, soya mensup, ...zümresine ait.

rakşaz o. ada kıladaçı 10/89

körklenü açılmış lınhua o. 10/275

üç o. kılıktın 17/10

[=3]

oğ I (ed) kuvvetlendirme edatı. (**krş. ök**)

birni alkuğa kigürmeki antağ o. erür 9/46

ançulayu o. suryagarbı vaşır yalınlıg 9/67

una bu o. adruqları birer bireri 9/95

çarğ o. yüüziñe sudğu ol 11/106

şanta amrılarsav o. turur 11/125

tuyunmışka bu kıldıg o. bolur ol kıldıg 12/30

birer koğa koğ sanınça nom oğuş ol o.13A/9

ançulayu o. biziñ yime kut kolunçlarımız 13B/47

ol o. yañlıg ontın sınañ tınlıglar oğuşı13C/77

buluñ yınak sayu ol o. bir yañlıg 13C/102

ançulayu o. meniñ yime aña uqşazun 16/32

amtı muna yügerüki bu o. et'üzde 18/55

uulsuz tüpsüz yınak sayu bu o. yañlıg 21/3

ançulayu o. katunlar kutların 22B/23

ançulayu o. ekem tölek kız teñrim 22B/31

ançulayu o. kuñ tay kuu katın kutın raca

bağıra tayzıları yime 23/2

ançulayu o. kuñ kuuñ tigitlerniñ yime 24/3

ançulayu o. kağan kañ katun kuñ tayzı altun

urugları 25/1

amtıkıa o. tavrağ bakıp amrılıp 25/4

ançulayu o. kuñ kuu kutı kuşala sit ibala

başlap altun urugları birle 26/12

meñi çın ol meñi o. 33/23

yalıñ kılıç tutup o. üzkelir 35/110

[=22]

oğ II ok.

ya kurup o. atkalır 35/110

[=1]

oğı- oku-, ezberden oku-.

ayayu o.-p açzun tip 22B/10

o.-rlar ... 32/14

[=2]

oğıt- okut-, anlat-, bildir-, öğret-.

... kılınç tüşin o.-tıñız 7/23

könjülinteki yig nomuğ o.-tıñız 7/123

i... adirtın o.-tıñız 7/308

öz tözlerin o.-ıp 7/63

[=4]

⁵⁷ Clauson EDPT ‘de *oğrı* kelimesinin “hırsız” ve *oğrın* kelimesinin de “ gizlice, sinsice” manalarına gelen birbiriyle bağlantılı kelimeler olduğundan, ancak farklı iki kelime olarak düşünülmesinin yanlış olmasından bahsetmektedir. Bunun, ancak fonetik değişikliklerden kaynaklı olduğunu belirtir. *oğrı* “hırsız” ise *oğrın* da “hırsız gibi sinsice, gizlice” anlamında olmalıdır. (EDPT:1972, 90) Wilkens *oğrı(n) yık(un)* ibaresini *uğur* maddesi altında “fırsat, uygun zaman” olarak vermiştir. bkz. Wilkens : 2021, syf. 788.

okıd- krş. okıt-

yilvi teg ök tınlıglarkā o.-ğalı 15/71
 ıduķ kirdü kuruğū o.-taçı bu şlokı 15/92
 una anı iyin kezigçe o.-u sözlelim 13A/4
 oğrap edgü umuğ bolğu o.-u nomlağı
 13C/113
 [=4]

okşuz desteksiz, teşkilatsız, arasız. **krş. arasız**

arasız o. ağıtını ine 10/42
 arasız o. bar kel kılğalı 10/260
 [=2]

ol o, bu.**1.** (işaret sıfatı)

töşi o. kamuğ tümen yılan tiyür 5/25
 yineri o. yiğen yılan tiyür 5/26
 erneki o. kamuğ ... tiyür 5/27
 o. nomta eşidip uķar biz 7/136
 o. buyanıñız tüşinte 7/215
 o. körkünjünz körmışte 7/326
 aşu yime o. kañımız bağtaşını 9/13
 toğmaķ öçmek törülüg o. ürlüksüz titir 9/35
 o. tıdıǵsız tolun bilge biligi öze 9/55
 ħardayı kayuta o. tözi 11/42
 manısdanta mu o. naman ķanda 11/158
 bodulmasar ikigüke bulur o. nurvan 12/7
 birük tapsar o. erdinig ne satıǵ muña 12/24
 tuyunmaduķta o. kıdıǵ bolur bu kıdıǵ 12/29
 tuyunmışķa bu kıdıǵ oķ bolur o. kıdıǵ 12/30
 tuyundum timek yogıķa o. uluğ tıdıǵ 12/31
 tıdmañın o. özlüǵlerig taşırdı irinçekep 13A/38
 o. samantabadırınıñ yorımış yig yoriğ 13A/41
 utğuraķ o. burķannıñ üskinte toğsar biz
 13B/53
 erte tañsuķ o. burķannıñ mantalın körelim
 13C/58
 o. oķ yañlıǵ ontın sıñar tınlıǵlar oğuşı
 13C/77
 uşun irak kalp öze o. yolça baralım 13C/88
 tek o. yekler kumbandı yalañuķ tilinçe 13C/94
 bulun yıñak sayu o. oķ bir yañlıǵ 13C/102
 tuyu yapa üç ödteki o. ķamağ utmışlar
 13C/117
 öñreki o. burķanlarınñ öridmiş yorımış
 13G/193
 yig üsdünki o. köñülüg ildinür men 14A/20
 körser sizni o. tınlıǵlar bağlallurlar 15/58
 birdeñleti o. kıdıǵta terk tınzunlar 15/85
 turķaru o. işlerig tolguru işleyin 16/36
 üzüksüz o. buyanlarınñ evirür men 16/48
 o. uluşta men barıp toğa birle ök 16/53
 oğrayu o. burķannıñ nomluğ toyınta 16/57
 tuyunmışınıñ o. alķışın alu birle ök 16/61

ançulayu o. tolptı tüzün bodısatav teg 16/83
 bir ķşanta o. kılınç ... alķınur 16/88
 añırtılıǵ o. burķan ķutı ... 16/100
 a... o. köni yoriğtaķıça 18/12
 o. yirtinçü yulalarıña arıǵ süzüli 18/37
 üstünki o. kılınçlarınñ ökünür men 18/39
 o. yaruķlarda köp ķalın 20A/13
 turgın süzük o. suvnuñ 20B/21
 öñdünki o. buz tegşilip 20B/30
 küsüş öritip o. ödte 20D/114
 kayu o. kinki yirtinçününñ yulaları 21/5
 ķarı yaşıǵ o. anam 28/7
 ķatta turgan ķaç o. oğlan 29/9
 bilig bilgen o. erke 31/3
 o. andağ tüzün birle 33/19
 meñi çın o. meñi oķ 33/23

2. (işaret zamiri/3.teklik kişi)

birkerü o. alķularnı birke sıǵurur 9/45
 ķaçar o. mintin özi 11/44
 tuymaķ tuymamaķ arısar o. bolur sıdıǵ 12/32
 kayu buyan o. muntın ķaşǵamıldı erser
 13G/173
 yarp toğar erser o. anta 20C/74
 abıta burķan o. erür 20/103

3. fiil çekimi ögesi: -dıR, -dıR /gereklilik pekiştirme.

ađķağsızın meñi teginğülüg o. 8/7
 ilinmeksizin dyan olurguluğ o. 8/15
 sere yalñuzın nom meñisin teginğülüg o.
 8/23
 küsençigsizin meñi teginğülüg o. 8/31
 đantırvid ađǵu o. közin 11/72
 maña mu edgü o. saña 11/78
 çanta içerig ķodǵu o. 11/104
 çarķ oķ yüüziñe sudǵu o. 11/106
 çama ton öze yodǵu o. 11/108
 çambudivipte bodǵu o. 11/110
 anuķ o. saña kini 11/114
 şastr saķıñǵu o. tüni 11/124
 teleme birgü o. buşı 11/130
 ne tigü o. anı teg erig 11/140
 ş tokıyu şeker teg tapıñǵu o. 11/143
 şaşısız sapılǵu o. sanķa 11/146
 saçǵu o. nışvanıñ tanķa 11/150
 yig nom bu o. muni tutup iş simek ķotǵıl
 12/12
 arıǵ süzük yig meñilig uluş anta o. 12/59
 birer ķoğta ķoğ sanıñça nom oğuş o. oķ 13A/9
 anta basa utlı yañı işlemiş ķergek o.
 13F/156
 uşatı köşünür saķıñǵu o. 20A/20
 toñup buz bolmışın saķıñǵu o. 20B/24
 serilip turmuşın saķıñǵu o. 20B/48

tözi üşmedin bışrunğu o. 20C/52
tünermez saçılmaz dyan o. 20C/54
yinçürü kolulayı sağıngu o. 20D/95
köñülte inçe tip sağıngu o. 20D/115
edgüti kolulap körgü o. 20E/123
bir yintem muntağ sağıngu o. 20E/127
tepretmişlerin sağıngu o. 20E/174
kiñ alkığ idiglig sağıngu o. 20E/186
alamban kılıp sağıngu o. 20E/198
b... orun o.? 20F/206
adırtlıg ... sağıngu o. 20F/210
seve ... u sağıngu o. 20F/225
arıg nom oğuşı tözlüg o. 20F/227
kar mu yağmur o. yağurur 28/6
yağmurlar mu o. yağıdır 28/10
köp mü yağmur o. yağıdır 28/14
köz yaşların mu o. akıdır 28/16
erdemlig kişi erdini birle tüz o. 34/1
erdemsiz kişi etük içindeki ulyak birle tüz o. 34/1
buyanlig kişi burkanlar birle tüz o. 34/2
buyansız kişi buğ bakır birle tüz o. 34/2
buyan edgü kılınç kılgu o. 35/51
oğluñ kişin ülüglüg o. 35/105
eken yeyen sevinçlig o. 35/105
ne busuş o. takı ilke kanka manç bolguğa 35/132
altun küzeç erser ornağlig idiş o. 35/133
tört uluğ çüülerte belgülig idiş o. 35/133
turuştı tüdüşte saklanğı o. 35/136
ad yol tilemekte ıçanğı o.. 35/136
küzeçig küzedip sımasar aş birdeçi idiş o. 35/137
ig tapa körser bağirtın tepremiş ig o. 35/148
[=110]

olar (zm) onlar, bunlar.

t... erser o. yegü konjuztın 7/190
o. barça kamıgun 7/325
o. köni nomluğ asıgın tapmaqtın 13C/79
körür o. kirtü arıg burkanlarıg 15/9
körmemektin o. yime bağlalurlar 15/59
körmeser kim o. yime buşulurlar 15/61
kö ... o. +ka 7/324
ayu yarlıkadıñız o. +ka 7/404
alku öde o. +ka iyin öğretingü için 16/43
o. +nı barça sığurup 7/202, 7/310
o. +nıñ içinte ülgüsüz 20A/15
ülgü teñ urup ayıglap tanıp o. +ta 18/21
urı teñriler o. +ta 20A/7
[=14]

olğurt- otur-.

tarazuk içinte o.-ur tiyür 6/8
[=1]

ol'ukma yinede, muhakkak. (pekiştirme hecesi)
tüpinte o. ölmek bar 5/9
[=1]

olur- otur-.

külüşügin o.-alım 4/21
yanırtı il o.-ğay sen 35/41
amrılıp o.-ğu dyanıg 19A17
o.-ğu erdini lınhua ... 20F/201
ilinmeksizin dyan o.-ğuluğ ol 8/15
amrılıp inç tepremedin o.-mış öde 9/14
töş öze o.-up tültürür tiyür 5/15
amrılıp o.-up adkağsız bolsar 11/7
o.-tuğ sayu orun yurt ögünçe 35/85
o.-up körünçlegil inçe yüğüruk atlarıg 35/87
[=10]

olurur oturma, oturuş, oturma yeri.

kaçan erser o.-urın kamağın körelim 13C/76
[=1]

on (ss) 1. on.

burk şark kılıp o. edgüsin men atsañ özüm 9/7
sekiz o. yaş yaşamışın körkıtmış erür 9/26
o. uluğ küç tört karkınçsız enreyük başlap 9/51
daşabal o. küçlüg tıyınmışlarıg 10/210
uğanlarınñ o. kut kolunç yorığı bu nomuğ 13A/3
yatvısınça tikvisinçe o. sıñar üç ödki 13A/5
o. türlüg bu kut küsüşüg edgüti tuğalım 13B/55
kalıtı sudanı o. urı teg kalısız birgerü 13G/175
o. küçlüg büğü biliglig uğan arzılar 18/32
o. paramıtlar başlağlig 20E/150
ayayu yüz o. küün yaqturup 22B/14
belde turğan bış o. oğlan 29/5
o. kat kas oyun yanıkusı eşidilir yorisar 35/70

2. onuncu

küsgü yılın tokuzunç aynın o. yanıtı 12/60
[=14]

ondın krş. **ontın**

kaşu neçe o. sıñar uluşlar bar erser 13C/73
[=1]

ontın (ss) on, on ... da. **krş** sıñar.

ontın sıñar: (birlikte) on yönde, her taraf

turum ara o. sıñar tohyu keşelim 13C/64
ol ok yanlıg o. sıñar tınlıglar oğuşı 13C/77
o. sıñar tınlıglarka asıg kılavın 16/56
ulsuz tüpsüz o. sıñar yırtınçülerte 16/69
o. sıñarkı üç ödki burkan baqşılar 18/3

o. sınarıkı burkanlar 20A/16
[=6]
onunc (ss) onuncu.
o. buyan evirmekig evirü birelim 13A/44
[=1]
oñ⁵⁸ sağ, batı.
o. tegziinçlig yaltritur tuğruğ tigma 9/53
[=1]
oñar- 1. iyileştir-, düzelt-.
alp tuyğuluğ o.-ğuluğ erdükiñdin 15/64
igesiz kuruğın o.-sar 20C/56
2. açıklığa kavuştur-,
ayturulmuş öd erigig atırdılığ o.-ıp 13F/167
[=3]
oñardı (is) (anlayışı) kolaylaştırma.
o. +ka köp yanşadım tüzünüm saña 12/53
[=1]
oñaru sağa doğru, dosdoğru.
oñay ilgey kuvağ ara o. evirür 9/56
[=1]
oñay kolay, basit.
o. ilgey kuvağ ara oñaru evirür 9/56
utğurak bir egüsüz o. tolgurup 16/55
uçuz o. suvakatı ulušta toğzunlar 16/108
[=3]
oñjın < Chin. 善血 wang shen (is) şeytan, bir nevi cin, hayal. (=oñžin)
t.... üñürinteki yek o.+lar 7/186
[=1]
ooksuz gelişi güzel, nasipsiz.
o. tutçı tınlıglarınñ asıgın kılgu üçün 13B/56
[=1]
ool fiil çekimi ögesi (dlr, dlr, mElI, mAll).
tavar mu birip sağgın algu o. 11/67
[=1]
oot ateş. **krş. ot I.**
tolu tegirmi erdini o. atlığ 10/62
köñül içinte o. kirdi 35/15
[=2]
ootluğ ateşle ilgili, ateşli.
uşun sansarlığ o. ev içinde 10/216
[=1]
or sağlam (yer) , taht?, kale.
yig üstünki o.+lar turğurtuñuz 7/156
[=1]
ordu saray, köşk, merkez, tanrısal ev.

o. karşılar bolmışın 20A/6
anuşagan o.+ta toğgu üçün 7/359
anuşagan o.+ta toğtılar 7/412
[=3]

ornağ yer, ikametgah, oturlan yer.
busuş kadğu ig ağırlar o. tutkalır 35/112
danı şırışdı baylar o.+ı 10/211
[=2]

ornağlı yerleşik, oturan, sabit, oturlan yer.
o. orun alıñda 35/90
altun küzeç erser o. idiş ol 35/133
[=2]

ornan- yerleş-, yerleşmiş ol-, otur-.
oşup öşeliksiz yolta o.-ıp turup 9/50
teñridem kut buyan utmak yigedmek kentün o.-tı ödünde 35/2
etüzünde ayag çilteğ o.-u birti 35/82
[=3]

ornaş- birlikte yerleş-, otur-.
nırvanlığ orunta edğüti o.-mış 10/102
[=1]

ornaşığlı yerleşik, yerleşmiş.
çinsu nom tözinte uz o. 10/286
[=1]

ornağ- yerleştir-, oturt-. (=ornat-)
tolp yirdinçüğ tuyunmakta o.-ayın 14B/24
[=1]

ornağmak (is) yerleştirmek, yerleştirmek.
o.+tın yig meñide tındurur siz 15/44
[=1]

ortun orta, orta derecede.
barğuluğ o. yol yañılmuşlarınñ 10/149
[=1]

oruk yol, çare, imkan.
yoluñ o.+uñ közünmez 35/16
o.+uñuz uçı ... 7/50
o.+uñuz uçın bulmadın 7/103
y... güllüğ k...z o.+uñuznı 7/45
[=4]

orun I 1.yer, alan, konak, oturma yeri.

kañağta yig o. bara 11/24
üç oğuşta munısız neñ bir nom o. yok erür 12/47
kañağ o. sayu körser kılulayı 15/52
bu o. erser öñek... 20F/203
b... o. ol 20F/206
...p o. lama baqşı 22B/46
olurtuk sayu o. yurt öğünçe 35/85
bun o.+ı birer koğta büdürü idelim 13C/104
u... inçgüliğ o.+ka 7/26
anı teg o.+larta 8/8, 8/16, 8/24, 8/32
közünmiş bililmişçe o.+larta 8/30

⁵⁸ *oñ* kelimesi için Arat :“her ne kadar *on* (sayı) manası verilmiş ise de *tegzinç* ile birlikte kullanıldığı için mana sağ, sağ tarafa olmalıdır “ b kz. Arat:1991, 351
oñ ve *oñaru* *tegzinç* kelimelerinin sağ manası için bkz. Tokyürek 2019: syf. 161.

adalığ o. +lartın özgülüğü 7/357
yana lınhualığ o. +nuğ 20D/96
tingülüğü o. +ta 190 örügün 7/225
üstünki yig o. +ta toğğalı 7/367
köñül yaraşı ağlağ o. +ta 8/26
nurvanlıg o. +ta edgüti ornaşmış 10/102
ķavşatılmış ķuvrağ ara bodımant o. +ta 13C/75
birikişip bir o. +ta birkerü erelim 13C/84
açıg tarķa kılınç tüşin ķayu ma o. +ta 18/57
ķızıg o. +takılar barķa öntiler 7/212
yime lınhualığ o. +uğ 20D/94
aşnuķa lınhualığ o. +uğ 20F/209

2. taht, mahal, mevki.

beg tamğası elginde ornağlıg o. alında 35/90
[=26]

Orun II (is) kişı adı.

... kız teğrim o. tigin teğrim 22B/48
[=1]

Orun Tigin Teğrim (is) kişı adı ve unvanı.

... kız teğrim o. 22B/48
[=1]

osuğluğ (ed) sanki, benzer, gibi.

una bu soķa bizni o. 10/288
[=1]

ot I ateş, od, alev.

o. sub ķutı ığlayur tiyür 6/4
o. ķüyürdi altunuğ 35/53
öñdürti tepremiş o. yalın öçti 35/86
tip o. +ın ķatunsar ķüzeç taşar 35/135
[=4]

ot II bitki, kuru ot, ilaç.

amvardışnıg o. öze 7/59
[=1]

otaçı doktor, hekim, şifacı.

toş bulğanmış ig emledeçi o. bolup 9/78
[=1]

otuz (ss) otuz.

öyü ödikleyü tuğğalı tegimlig o. biş 10/5
o. beş burķanlarķa yükünmiş üçün 10/292
[=2]

otuz biş (ss) otuz beş.

öyü ödikleyü tuğğalı tegimlig o. 10/5
[=1]

otuz beş krş. **otuz biş**

o. burķanlarķa yükünmiş üçün 10/292
[=1]

oy çukur, oyuk.

o. +ı kirgü uz arıdğu umunğu ķüseğü 13C/114
[=1]

oyun oyun, raks, musiki.

o. eğizü turmışın 20A/8

teğridem o. ... 20E/173

yaraşı o. bölükler 20E/176

on ķat ķas o. yanķusı eşıdılür yorisar 35/70
[=4]

öz- kurtul-, serbest bırakıl-, ileri geç-.

eşıtip iğtin ağrığın o. -ayın 26/21
o. -ğalı köñül turğurtı 7/328
t...ķķt.. o. -ğalı 7/371
ķamağ adatın o. -ğay sen 35/120
o. -ğu ķutrulğu yol yınakıg 7/135
ķorkınçıg sansartın o. -ğu öze 7/363
adalığ orunlartın o. -ğuluğ 7/357
bu adatın o. -ğuluğ 35/16
alp erti sansartın o. -ğusı?⁵⁹ 7/40
yalınayu turur tamutın o. -tılar 7/348
alp adalarıntın o. -zunlar 7/419
[=11]

oş- krş. **öz-**.

ķöçer barır yırtınçünün yolındın o. - alım 13C/68
törümenin o. -ğusına soķa al altağı 13G/198
o. -up öşeliksiz yolta ornanıp turup 9/50
özüm o. -up oşğurayın öñilerig 14B/28
[=4]

oza evvelki, eski, önce.

o. bu ķut ķolunķa tükellig bolup 16/54
[=1]

ozakı (sf) geçmiş, önceki, eski.

o. bu tokuz türlüğ işlerig işleyü 13A/43
[=2]

ozğur- kurtar-, serbest bırak-, çıkar-.

biş ajunuğ irķletip o. -tuğuz 7/106
tünerig tamutın tözüni o. -tuğuz 7/144
ayıg kılınçlıg şımnı iligintin o. -tuğuz 7/148
o. -tuğuz sansartın 7/312
[=4]

oşğur- krş. **ozğur-**.

özüm oşup o. -ayın öñilerig 14B/28
açıg emgektin o. -daçı 10/45
ölür toğar bu sansartın öntürür o. -ur 13D/131
[=3]

Ö

ö- düşün-, hatırla-, idrak et-.

ķöni ö. -geli büğüş urğıl oduğın saķın 12/17
ķasınçığının ö. -yü ķadğurar men 4/4
ö. -yü evirür men ödü... 4/8
ö. -yü ödikleyü tuğğalı tegimlig otuz biş 10/5
uşadı turķaru ö. -yü ödikleyü 10/220
öz amraķının ö. -yür men 4/7

⁵⁹ bu kısım metinde eksilteli fakat tercümede “kurtulması” şeklindedir.

[=6]
öç- sön-, din-.
igiy ağrıgıy ö.-di 35/39
ayığ kılınç ö.-gü işte aşuğu evrilip 13F/155
nıruda ö.-miş tegşilmeksiz 10/101
öñdürti tepremiş ot yalın ö.-ti 35/86
biligsizlik kılınçlarım ö.-zün alkınzun 18/43
 [=5]
öçeşmek (is) karşı gelme, tartışma.
sañgadiz bakşınını savıña ö. 11/93
 [=1]
öçme (is) sönme, sükûnet bulma.
ödvî yitvi ö. yaruğ top tolup erip 12/38
ö. amrılma yintem bir tözin tuğsar 12/44
 [=2]
öçmek (is) sönme, kaybolma (durumu).
toğmak ö. törülüg ol ürlüksüz titir 9/35
 [=1]
öçür- sil-, söndür-.
yana toğmaksız kılı ö.-deçi 10/173
örü kodı atırd sakınç ö.-üp kiderip 13D/129
 [=2]
öd zaman, vakit, devir, çağ, an.
sansız öküş kalp ö. öze ür kiç serilür 9/30
yüz miñ sansız kalp ö. öze ögüp erdgüsüz 9/100
ö. atlığ santa tüşrülmedük 10/109
anagat kelmedük ö. tükeginçe 10/258
erte öküş kalp ö. öze sergürü tuğalım 13A/32
apam biziñ bu yaşımız alkınğu ö. bolsar 13B/49
ögtin kaçtın öñisigig öggülüğ ö. erip 13D/132
asığsız butadı ö. kün keçürmekim öze 18/16
alku ödte yiil yağmur ö.+inçe bolup 24/10
burun ertmiş öñdün uçtın kin ö.+ketegi 13C/101
başlağsızıñ amtıkı bu ö.+ke degi 14A/9
tuyunmañık tanuklağı ö.+ke degi 14B/21
ertmegey bu uonı tegler ertgü ö.+ke degi 16/67
tolp üç ö.+ki alku nomnuñ tözin belgüsin 9/39
üç ö.+ki alku tüzünler mundın törüyür 12/39
yatvısınça tikvisinçe on sıñar üç ö.+ki 13A/5
öñre amtı kin üç ö.+ki tözkerinçsizlerniñ 13A/34
alku kamağ üç ö.+ki burkanlarğa 14A/1
alku üç ö.+ki utmışların yorıgları 16/21
üç ö.+ki burkanlarğa öggü külegü 16/45
ontın sıñarķı üç ö.+ki burkan bakşılar 18/31
ertmiş kelmedük köşünür ö.+ki edgü erenler 18/59
uluş koğı sanınça kalp ö.+ler öze 16/71

turıdmaksız köñül öze alku ö.+lerde 9/79
yogaçarılarğa alku ö.+lerte 10/4
ķop ö.+lerte tapıñguluğ tayaķı siz 15/69
alku ö.+lerte ķutları buyanları aşılıp üsdelip 24/4
kin keligme ö.+lerteki yirtinçü yulası 13G/181
amrılıp inç tepremedin olurmış ö.+te 9/14
turum ara erde kısığa bir kşan ö.+te 9/38
bilgüügçe kamağ nomta tuyunmış ö.+te 9/42
alku ö.+te körüp umuğ boldaķı 10/85
alku ö.+te taştın sıñar tilemiş bolup 12/15
yayķı suvñı kışķı ö.+te buz tiyürler 12/25
alku ö.+te bışıgta yig yigte bışıg bol 12/57
bir uçluğın kōni nomuğ ķop ö.+te küşedip 13F/159
yalañuz bir kşan ö.+te yapıdu tüz körüp 13G/178
ayap külep alku ö.+te inanur men 14A/4
bodlar öze alku ö.+te burkanlarğa 14A/7
alku ö.+te sözler üçün kentü özüm 14B/29
yirtinçünñ umuğları birer ö.+te 15/72
alku ö.+te olarka iyin ögretingü üçün 16/43
azu yime kin keligme ö.+te ķoluta 18/56
alku ö.+te ķolulap sakınsar 20B/26
küşüş öritip ol ö.+te 20D/114
alku ö.+te yiil yağmur ödinçe bolup 24/10
alku ö.+te buyanları aşılıp üstelip 26/14
birikdürüp kin keligme ö.+teki kalplarığ 13C/97
birle yana üç ö.+teki ülgüsüz kalplarığ 13C/99
tuyu yapa üç ö.+teki ol kamağ utmışlar 13C/117
yapa kamağ üç ö.+teki yalañuķ arslanın 13G/177
yitinç kinki ö.+teki 20D/88
uz idiglig üç ö.+teki kayu barınça 21/1
iniş ö.+tekilerke ulalzun tip sakınçın ķoşmış 15/91
teñridem ķut buyan utmaķ yigedmek kentün ornantı ö.+ünjde 35/2

[=55]

öd- heyecanlı ol-, heyecanlan-.

öyü evirür men ö.-ü ... ķün 4/8

[=1]

ödikle- hatırla-.

öyü ö.-yü tuğğalı tegimlig otuz biş 10/5

uşadı turķaru öyü ö.-yü 10/220

[=2]

ödün zaman, vakit, süre.

turķaru ö. köñül bilig basudçılığın 9/33

uşun ö. nomluğ tilgen tegşintürmeki 9/92

birer burkan edgülerin ür ö. ögelim 13A/12
 kirtgünmedin tıldağ töşke kiç ö. yığılmış
 13A/17
 turkaru ö. yüz miñ koldı rıdı taşkarıp 13C/62
 uşun ö. tapıg kılgu uşatı ür kişegü 13C/115
 ö. ö. evlig barıklıg kınlıkta beklelip
 13E/149(2)
 uşun ö. burkanlarka ... tapıg kılgu 16/72
 uşun ö. sansarta çomış batmışlar 16/107
 adağ soñınta terk ö. 22B/35
 artuğrak terk ö. 23/13
 [=12]
ödür- ayır-, seç-.
 biligsiz biligdin öngi ü.-tünüz 7/66
 [=1]
ödvi krş. **ötvı.**
 ö. yitvi öçme yaruğ top tolup erip 12/38
 ö. vayturlıg yağız yir ... 20B/31
 [=2]
ödvilig keskin, etkili.
 topulur yaruğ ö. 20B/23
 [=1]
ög I ana, anne.
 altı yolta ö. kañ kadaş oğul kız bolmış 18/1
 aşdaçı öklidteçi ö.+i anası 15/24
 kamağunıñ yalañuz ö.+i siz erür siz 15/27
 öz baqşımız ö.+in tuymış öşeliksiz erniñ
 13A/33
 ö.+üm kañım başlap alku tınığlar 25/7
 ö.+m kañım katunlarım evirü uluğlarım 27/1
 ö.+tin kañdın öñisigig öggülüğ öd erip
 13D/132
 [=1]
ög II akıl, anlayış, bilinç, zihin.
 ö.+in köñülin azıtıp 7/71
 ö.+in uluğ tuyunmış men bolmakım öze 9/107
 ö.+in ök bililgey özin 11/14
 ö.+lerin köñüllerin yıgtıñız 7/64
 olurtuğ sayu orun yurt ö.+ünçe 35/85
 ö.+ünin köñülüñin bulğayur 35/48
 [=6]
ög- öv-, methet-, sena et-.
 ağızınta sizni ö.-e alqayu 7/198
 ö.-e yükünmiş buyanımız tüşinte 7/421
 ö.-e yükünmiş buyanımın evirer men 9/105
 tañ teñrig ö.-elim 1/6
 birer burkan edgülerin ür ödün ö.-elim
 13A/12
 tutçı ö.-er men üzüksüz 17/2
 üç ödki burkanlarka ö.-gü külegü 16/45
 ögtin kañtın öñisigig ö.-gülüg öd erip
 13D/132
 muñadınçığ ö.-gülüg siz anaçım a 15/80

bulunçsuz yig edgülerin ö.-miş şlokda 9/6
 yüz miñ sansız kalp öd öze ö.-üp erdgüsüz
 9/100
 özni ö.-üp yadnı irip ölmigü azlanu 13E/137
 [=12]

ögdi övgü, sena, medhiye.
 ö. sözleş tapıg tutup öz boşuğ kolunu 13G/190
 ö. yükünç yarağalı kim tiñgey 15/77
 munçakıa ö. şlok ödünür men 15/81
 tü... ö. ... sözleyür men 16/9
 atlıg ö.+g bıratya şiri takşut koşdum 15/89
 [=5]

ögenkie küçük dere, derecik.
 ö.+ler tüpinte 20E/140
 amrançığ ö.+lertin 20E/138
 [=2]

ögiñil- övül- (mtn.) (=ögdil-)
 kopdın sıñar burkanlarka ö.-miş 15/3
 [=1]

ögir- sevin-, memnuniyet duy-.
 çamsız ö.-gü suvıg bürdiğlig 10/156
 ö.-deçike yükünür men 10/55
 öñilerniñ buyanıña töz iyin ö.-ü 13G/191
 adruğ edgü işleriñe ö.-ür men 14A/16
 [=4]

ögird- krş **ögirt-**.
 uluğ bilge erenlerig ö.-ür siz 15/45
 [=1]

ögirmek (is) sevinme, sevinç
 bularka iyin ö.-+ig bodulu işlelim 13A/24
 iyin ö.+lig işig inaru kemişip 13E/147
 [=2]

ögirt- sevindir-, memnun et-.
 suvsuşın kañturup ö.-gülügi 10/141
 [=1]

ögirdür- sevindir-.
 köñül erkligig ö.-deçi 10/195
 [=1]

ögli (sf) zeki, akıllı, düşünceli, düşünen.
 bizke yirçi bilge baqış edgü ö.+ler birle
 13C/83
 maytrı köñüllüg çın edgü ö.+si 10/243
 [=2]

öglüg (sf) akıllı, zeki, bilinçli.
 ö. kişi istim tutçı yaşmaksız baçar 12/3
 [=1]

ögmek (is) övme, sena, meth.
 bilge bilig paramıtıg ö.+imtin 15/82
 öñte ulatı ö.+lig şımnı 10/248
 [=2]

ögretin- alıştır-, öğren-, ustalaş-.
 alku ödte olarka iyin ö.-gü üçün 16/43
 [=1]

ögreğin- krş. öğretin-.

ö.-gü evrişlerig öğkünüp alalım 13A/36
ö.- gü iki türlüg işlerin işleyü 13G/194
[=2]

ögrinçlig krş ögrünçlüg.

ö.+in erelim 2/10
[=1]

ögrünç sevinç, neşe, hoşnutluk.

sevinç ö. saña keldi 35/65
öküş telim ö. köñül tutgıl 35/72
iki köñül birikdi ö.+i öküş 35/94
rama ö.+üg öklitdeçi 10/93
[=4]

ögrünçlüg (sf) sevinçli, neşeli, ferah.

köñlünin ö. kılğıl 35/10
uluğ iş ködüg yime ö. ermez 35/54
ö. yıl yiltirdi 35/98
[=3]

ögsüz (sf) akılsız, baygın.

ö. köñülsüz ertiler 7/62
[=1]

ögüz (h) ırmak, nehir, dere. krş. taluy

ö. ertgeli oğradıñ işin bütmez 35/28
taluy ö.+teki balıklar 7/185
buyanlığ taluy ö.+üg aqıtıp 7/407
[=3]

ök (ed) pekiştirme/ kuvvetlendirme edatı. krş ok I

teğirmileyük ...mişte ö. 7/191
teğrim sizni körmışte ö. 7/369
ögin ö. bililgey özin 11/14
burkan kentü köñül erür köñül ö. burkan 12/5
yañılmađuğa köñülni ö. burkan tiyürler 12/28
anı teg ö. alkınmazun ançağa teginçe 13B/48
utğurağı busuşı yok meñi ö. teginü 13C/78
yilvi teg ö. tınığlarğa okıdğalı 15/71
ol ulušta men barıp toğa birle ö. 16/53
tuyunmışnuñ ol alqışın alu birle ö. 16/61
özin ö. bütmişin saqınıp 20B/32
altınç köñül bilig ö. 20C/67
özin ö. uzqıa tültekler 20E/143
[=13]

ökleş- didiş-, vuruş-.

biş yek talaşur üç üzüt ö.-ür 35/21
[=1]

ökli- art-, çoğal-, büyü-.

yarlıkançuçı köñülleri ö.-yü 7/346
yala yañaru ö.-yür 35/56
[=2]

öklit- arttır-, çoğalt-, büyüt-.

rama ögrünçüg ö.-deçi 10/93
aşđım ö.-đim kılınçımın muntağlar öze 18/18
[=2]

ökliğ- krş. öklit-

aşdaçı ö.-teçi ögi anası 15/24
köpirdü yaşardı ö.-ü udaçı 10/37
[=2]

ökün- nedamet duy-, pişman ol-.

ayığ kılınçığ ö.-güg 7/402
ö.-ü kaçını arıyu siliyü kiğerip tükeğip 18/48
bar bolmışça kılınçımın ö.-ür men 14A/12
üstünki ol kılınçlarımın ö.-ür men 18/39
[=4]

ökünmek (is) pişmanlık.

köñülün köküzüñ ö.+i öküş 35/61
[=1]

öküş 1.(sf) çok, pek çok.

ö. ... 6/18
ö. telim tınığlar boltı erti 7/44
ö. telim nızvanılar 7/70
telim ö. tınığlar 7/370
aqsız ö. uluşılar tolu köşünür 9/16
sansız ö. kalp öd öze ür kiç serilür 9/30
ülğüsüz ö. yad yağların 10/252
ö. kara ayığ yolluğ uruğuğ saçar 12/2
ö. tınığ yırtınçüler antın belğürer 12/37
erte ö. kalp öd öze sergürü tuğalım 13A/32
qorum ö. asıqlarığ qolur sen birgeli 13C/69
çağısımarı bolğalı up kin ö. ajunta 13C/90
telim ö. tınığların tili sanınça 13C/95
ayı ö. ağ belğüler öze aıru sözlemiş 13E/141
ö. ilig tuğuğ öze bekürü bağlalıp 13E/150
badıl ö. et'üz til köñülümün 14A/10
kopı arığ münegüsüz yig ö. tip 15/2
ö. az ma sav söz yolu üşülmekdin 15/75
ö. alku bügülig küçüg ötküreyin 16/40
ö. ayığ kılınç kıltım ajun ajunta 18/22
ö. telim yaşuklarımın bilinür men 18/40
ö. telim vajırlıg 20E/141
edgü kılınçlıg iş ö. kıl 35/41
ö. ed tavar yunlağıl 35/72
ö. telim ögrünç köñül tutgıl 35/72

2. (is) çok.

köñülün kögüzün ökünmeki ö. 35/61
iki köñül birikdi ögrünçi ö. 35/94
[=27]

öl- öl-.

...zin ö.-deçi 30/12
amtıkı kişiler ö.-tükte 20D/84
ö.-ür toğar bu sansartın öntürür oşğurur
13D/131
[=3]

ölmek (is) ölüm, ölme.

tüpinte ol'uqma ö.+i bar 5/9
[=1]

ölmigü? öl- fiilinin olumsuz isim fiil şekli: ölmäğü

özni ögüp yadnı irip ö. azlanu 13E/137

[=1]
ölüm ölüm.
ö. kut kolupan bulmaz tiyür 6/20
k... ö.+inde 7/379
amrak isig özin üzüp ö.+ke soğmış 18/3
 [=3]
ölümlüg ölüm
ö. şımnu üşlünçü tüplüg 10/251
 [=1]
ömek (is) düşünme, hatıra, düşünmek.
munçaqia ö. öze kutrulurlar 15/56
ayayu sakınmak ö.+ig 19B/16
bursağ kuvrağığ ö.+ig 20E/158
 [=3]
ön- 1. çık-, yüksel-, ortaya çık-, belir-.
tağ yirinte tağ ö.-di seşir boltı 35/35
toprak öze toprak ö.-di idiz boltı 35/35
kuduluşu ağılışı yaruqlar ö.-er 9/20
yirtinçünün umuğının üninde ö.-er 9/57
yaltrıyu ö.-er yaruğın 20D/99
ağılıp ö.-er süzülip 20E/139
uşatı yaruqlar ö.-erin 20A/4
birkerü yaltrıyu ö.-erler 20B/44
önüşü ö.-meyük uşık ekşer 11/13
ünlüg adkağın ö.-miş ertmiş 10/104
ağırsız oğuşın atırılıp ö.-miş 10/256
esringü yaruqlar ö.-mişin 20A/12, 20F/182
kün küniye ö.-ti 7/343
yağız yerde tiki ö.-ti 35/66
evtin barktın ö.-tiler 7/354
utğurağ teginü kılınçım ö.-üp 10/293
yürün bulut ö.-üp yağmur yağdı 35/4
burnıta boz bulut ö.-ür tiyür 5/23
 2. serbest bırakıl-.
kızığ oruntağlar barça ö.-tiler 7/212
 [=20]
öntür- çıkar-, ortaya çıkar-, bitir-, uzaklaştır-.
ö.-gey vayrapanlar közin 11/16
ö.-gil mini maytri 17/12
al altağ uzanmaqlarığ ö.-üp 7/318
bir bir ünte uz taqşutluğ taluylar ö.-üp
13A/11
törü? bitigin ağızımdın tükel ö.-türüp 16/8
ölür toğar bu sansartın ö.-ür oşğurur
13D/131
 [=6]
önünçsüz (sf) kaçırsız (yol).
topulup ö. berk yigi arığığ 10/57
 [=1]
önüş 1. çıkış, kaçıp kurtulma.
ö. yolça barğu evriş üstümüz keztimiz 13E/152
ö.+i önmeyük uşık ekşer 11/13
çandik çalpak evig tidip ö.+üg tileyü 13C/91

2. yükseliş.
ö. yoriğ edgü adruk içinte turup 16/39
ö. nomnuğ küçinte 17/11
 [=5]
öğ I renk (= Skt.varṇa), şekil (Skt. rūpa)
 Budizm’de “madde ve ruh”.
ö. başlap adkağularka biligler kaçar 12/1
ö+i körki uqşadığı anıñ yoğ erip 12/36
ö.+ler körkler atlar öze seçilür tip 15/36
namurup ad ö.+te tuğulmuşların 10/185
ö.+te ulatı ögmeklig şımnu 10/248
ö.+ün körkün tepremekün bolmamağın 15/74
 [=6]
öğ II önce, önde, ileri.
özünge ö. işin başlağı 35/103
 [=1]
öğdün 1.(is) doğu, sağ.
ö. kidin yir öz tapınça 35/5
ö. küntün bulunğa 35/98
 2.(sf) önceki evvelki.
burun ertmiş ö. uçtın kin ödke tegi 13C/101
 [=2]
öğdünki (sf) önceki, öndeki, evvelki, ilk.
ö. uçta tutulmaduk 10/105
ö. kılınçlarımın kşantı kılınıp 18/47
ö. ol buz tegşilip 20A/30
 [=3]
öğdünlög daha önce, önceye ait.
sarvaartasıdı tigin ad ö. 9/25
 [=1]
öğdürti öne, öne doğru, önden.
ö. tepremiş ot yalın oçtı 35/86
suv adası saña ö. utru kelir 35/116
 [=2]
öğed- iyileş-.
iglig ö.-di ağırlıg katıntı 35/130
 [=1]
öğedmek (is) iyileşme, şifa bulma.
ig tapa körser sen ed ö.+i alp 35/58
 [=1]
öğek ?
bu orun erser ö. 20F/203
 [=1]
öği (sf) farklı, başka, değişik, ayrı, türlü.
biligsiz biligdin ö. ödürtünüz 7/66
körk tegşürüp ö. 7/323
üşülmek körümtin ö. kıdmiş 10/106
ö. kılmaduk ayıglartın özüm tıdınıp 18/49
sekiz yüzinte yüzer ö. 20B/37
aşnuqına ö. bu savka köñleme 35/103
özüm oşup oşğurayın ö.+lerig 14B/28
ö.+lerke tayanmaqsız bolmağındın 15/76

ö. +lerniñ buyanıña töz iyin ögirü 13G/191
[=9]
öñi öñi (h) ayrı-ayrı, başka-başka (**krş. öñi**)
ö. kut vakşiklerniñ 7/423
aqlar öze ö. yirđinçülerte 9/68
nandımukdi ö. taplağlıg 10/184
ö. tsoy irinçü yaşuklar yaştımız 13E/140
ö. vaynıkılıg toy kuvrağta 15/34
ö. öñlög kumları 20E/142
ö. +n paramutlıg yollarça yorıy 13A/35
[=7]
öñisig (sf) garip, farklı.
ögtin kañdın ö. +ig öggülüğ öd erip 13D/132
[=1]
öñlög renkli.
öñi öñi ö. kumları 20E/142
seviglig ö. +in yalrıy 20B/47
[=2]
öñre (zf) önce, evvel, geçmiş, vaktiyle.
ö. amtı kin üç ödki tözgerinçsizlerniñ 13A/34
ö. +ki ol burkanların öridmiş yorımı 13G/193
ö. +ki iligler ... 35/68
[=3]
öñreken (zf) önceden, daha önce.
yek içkek tarınsar ö. aç... 35/141
[=1]
ööçe- öç ve kin besle-, intikamcı ol-.
övke öze örletilip ö.-yü keglenü 13E/138
[=1]
öpügse- öpmek iste-.
öz amrağımın ö.-yür men 4/9
[=1]
ör- 1.(topraktan) çık-, ayaklan-, filizlen-.
köp ıgaç ö.-e turur 32/1
2. ortaya çık-, oluş-.
ö.-miş toğmış buyanların evirü birzünler 13G/196
[=2]
örgüt (zf) daima, her zaman.
ö. tuğçı köni kirtü nom nomladaçı 9/106
ö. tutçı terz körümüg öridmek başlağlıg 13E/139
ö. nomlap ür turzun tip ödüğçi bolzunlar 13G/192
ö. yorıp yig yorıkta erinmeksiz 14B/27
[=4]
örit- fikir besle-, oluştur-, yarat-. (**krş örid-**)
birük kimler añ başlayı bodıçı ö.-ip 13F/157
tutçı mançuşiri teg kut küsüş ö.-ip 16/34
üstünki teg yig adruk küsüş ö.-ip 16/46
küsüş ö.-ip ol ödte 20D/114

bişinç kolulamakıg ö.-ip 20E/124
tip kut küsüş ö.-ü tegindim 26/23
[=6]
örid- krş. **örit-**.
1. yükselt-.
körmek bilmeklig bulut ö.-ip 10/33
2. fikir besle-, oluştur-.
ürlüksüz sansarka korqınç ö.-ip 10/50
yarlıkanançuçı köñül ö.-ip 10/169
ö.-ip yig öşeliksiz bodıçı 14B/25
utğuratu mançuşiri ö.-miş kut küsüş 13A/42
öñreki ol burkanların ö.-miş yorımı 13G/193
[=6]
öridmek (is) (fikir) ortaya koyma, çıkarma.
örgüt tutçı terz körümüg ö. başlağlıg 13E/139
[=1]
örk yular, bağ.
kergekleğgeli bilginiñ ö.+in 11/58
[=1]
örki yüksek düzeydeki (kimse).
ö. kişilerke ıcañıl 35/49
[=1]
örle- (güneş, ay vs) yüksel-, doğ-.
aqlar bulut ö.-p kükirep 28/1
karalar bulut ö.-p kükirep 28/5
küzki bulut kükürep ö.-p 28/13
[=3]
örlet- eziyet et-, rahatsız et-.
vigni-vinayikiler ö.-serler(örleğ) 11/15
ö.-ür erti tınlıqlarıg 7/72
[=2]
örletil- eziyet edil-, rahatsız edil-.
övke öze ö.-ip ööçeyü keglenü 13E/138
[=1]
örletmek (is) eziyet etme, rahatsız etme.
ö. işlig teñrilig şımnı 10/250
[=1]
örlet(t)ür- ızdırıp et-, eziyet et-.
ö.-medin utmış yavaldurmuş 10/253
[=1]
ört- ört-, gizle-.
ö.-mez kişlemez yaşuramaz bağuramaz men 18/42
[=1]
örte- yak-, ateşe ver-.
topça qalırsız tuyı ö.-deçi 10/59
[=1]
ördüg (Budizm'de) örtü. (=örtüg)
ö. bağ başlap nışvanılıg şımnı 10/249
[=1]
örtüglüg örtülü, kaplanmış.

ö. *kılınçlı tarıkar* 20D/83
[=1]
örü yukarı, yukarıya doğru, yüksek.
idiz uçruğluğ tuğ ö. tikip 10/233
ö. kodı atırdı sakınç öçürüp kiğerip 13D/129
ö. +ki kodıki sevindi 35/89
[=3]
örüg dinlenme, sakin, huzurlu.
ö. amrılmış vımalâ kirsiz 10/110
tinguluğ orunta ö. +in 7/225
[=2]
ösen iç, varlık, derunî, öz. (krş. **sısan.**)
ösen sısan: (birlikte) varlık, iç.
ıduğ nomnuğ ö. sısan tözi tiğmiş 15/14
[=1]
öşi düşünen.
ö. sakınç sakınmadın üşelip adđkanıp 13E/151
[=1]
öt öğüt, nasihat. **krş. öd.**
öz ö. +ünüz birtiñiz 7/207
[=1]
öd krş. **öt.**
sasın ö. erig edgü nomlarlığ 10/10
uz ödlemiş ö. erigin unıtıp saltımız 13E/134
ayturulmuş ö. erigig atırdılığ oñarıp 13F/167
[=3]
öd- geç-, siz-, (= **öt-**)
naru ö.-meki serig 11/138
[=1]
öteg borç, ödeme.
kamağ ö. birimlerig özüm yığmaduğ 18/25
birim ö. ... birgülig 20F/214
[=2]
ötkün- taklit et-, örnek al-. (EDPT, 1972: 52)
tınlığ udu barmağların ö.-ü yorılım 13A/40
[=1]
ödkün- krş. **ötkün-**.
ögreğingü evrişlerig ö.-üp alalım 13/36
[=1]
ötkür- nüfuz et-, vakıf ol-.
öküş alku bügülig küçüg ö.-eyin 16/40
ö.-ü bilgeli umamağ öze 10/49
[=2]
ödkür- krş. **ötkür-**.
tuyu yumkı bir kalısız tuyar ö.-ür 9/40
[=1]
ötkürmek (is) vakıf olma, nüfuz etme.
uçuz bilmek ö.+i uz tuyunmağı 9/91
[=1]
ötle- fikir ver-, öğüt ver-.
uz ö.-miş öd erigin unıtıp saltımız 13E/134
uz yaraşı ö.-yüri kıp erişleri 9/94

[=2]
ötrü (ed) -den sonra, bunun üzerine.
ö. kim kayu tınlığlar 20D/80
[=1]
ötüg dilek, istek, rica arz. (**krş. itüg**)
ö. savka yorıma 35/27
[=1]
ödüğçi ricacı, niyazcı. (= **ödüğçi**)
yintem süzük köñül öze ö. bulalım 13A/28
örgüt nomlap ür turzun tip ö. bolzunlar 13G/192
[=2]
ödüğçisiz (sf) koruyucusuz, şefaatçisiz.
ö. adınlarğa umuğ bolayın 9/108
[=1]
ötün- yalvar-, rica et-. **krş. ödün-**.
ö.-ür biz kün ay teñrike 2/2
[=1]
ödün- (hediye olarak) say-, sun-, arz et-. **krş.ötün-**.
ö.-ür men küdenleyü tınlığlarığ 14B/26
munçağa ögdi şlok ö.-ür men 15/81
[=2]
ötündürül- istenil-, rica edil-/edilmiş.
upalı sudurta ö.-miş 10/290
[=1]
ötvî keskin, sert. (**krş. ödvî**)
vajırda ö. biligligim tüzünüm yaruğum 3/7
vajırda ö. biligligim bilgem yañam 3/8
[=2]
övke öfke, hiddet, nefret.
ö. nızvanı öze kıturup 7/61
ö. öze örletilip ööçeyü keglenü 13E/138
basa yana az ö.+ler biligsiztin 14A/11
añnlarta kaçan erser az ö.+si 15/48
[=4]
övkeliğ kızgınlık, öfkeli, öfke
şaran ö. küni 11/126
[=1]
öz I 1. kendi, öz, şahsi, asıl, varlık, ben. (**krş. öş**)
ö. amrakımın öyür men 4/7
ö. amrakımın öpügseyür men 4/9
ö. tözlerin okıtıp 7/63
ö. ötünüz birtiñiz 7/207
tudyağlanguluğ yapşinguluğ ö. tözi yok tip 9/36
ö. asığınta evrildeçi 10/51
ö. tözi arığğa yükünür men 10/111
yintem arığ ö. köñülüğ burkan tip tuyğıl 12/11
eng(η)eyü ö. işlegü işin ertürü tükeğip 13A/29
ö. bakşımız ögin tuymış öşeliksiz erniñ 13A/33
ö. bakşığa üç erdini kıtuña inanıp 13G/189
ögdi sözlep tapığ tutup ö. boşuğ qolunu

13G/190

adırlıg utğurağ ö. tözi 20D/102
özeliksiz nom boşgunmış ö. baqşılarım 27/2
ö. ö. küsemiş taplarınça toğmaqları bolzun
27/4 (2)
öñdün kidin yir ö. tapınça 35/5
ö. kentünin bek tutğıl 35/27
ö. kentünke inanğıl 35/32
tañ teñri ö. +i kelti 1/2, 1/4
ö. +i süñüşte yigedmiş atlıg 10/254
sansarka uqşayur ö. +i 11/34
kaçar ol mintin ö. +i 11/44
bastıkmış köñülke ö. +i 11/100
ögin ök bililgey ö. +in 11/14
takılıp biligsiz ö. +in 11/70
ö. +in ök bütmişin saqınıp 20B/32
ö. +in ök uzqıa tültekler 20E/143
toz toprak ö. +in söndi 35/4
atıñ atayu qut kıv ö. +in kelti 35/83
ö. +iniñ ed ed sayu sıgımışın körser 12/46
ö. +ni ögüp yadnı irip ölmigü azlanı 13E/137
yadta ö. +te bir teg yapa yadılmış 10/168
eñeyü ö. +te atırđlıg közünür 12/51
ö. +üg yatıg adırtmadın 7/205
burk şark kılıp on edgüsin men atsañ ö. +üm
9/7
ö. +üm oşup oşğurayın öñilerig 14B/28
alku ödte sözler üçün kentü ö. +üm 14B/29
ülgülençsiz yoriğlarda ö. +üm yorıy 16/37
kamağ öteg birimlerig ö. +üm yıgmaduğ 18/25
ö. +üm amtı açınur men yadınur men 18/41
öñi kılmaduğ ayıglartın ö. +üm tıdınıp 18/49
amtu men buyan kaya qal kentü ö. +üm 22B/12
ö. +ünge öñ işin başlağıl 35/103
ö. +ünin qar içinte ig kirdi 35/15
tütüş keriş kılmasar-sen ö. +ünke 35/120

2. yaşam yılı, hayat.

uşağı ıdur yarukları ö. yaş ülgüsü 9/90
amrak isig ö. +in üzüp ölümke soqmış 18/3
ayı uz bolur tirig ö. +üg iltinmiş 16/81
una amtu isig ö. +ümtin berü inanı 18/35
[=51]

öş kendi, öz. (krş. öz I)

ö. +ke adınka asıgılg iş bñdürüp bñdgerip
13D/130
ağtuğ bolup isig ö. +üm üzülgü tušta 16/49
[=2]

öz II vadi, düzlük

tagda ö. yok say yazıda bel yok 34/8
[=1]

öze I yukarı, üst, yukarıda, üstte. (krş özü)

kodı ö. tegşindürü tolptın sıñar 9/23
[=1]

öze II (ed) üstüne, üzerine, -a göre, gereğince, ile,
sebebiyle (vasıta).

töş ö. olurup tültürür tiyür 5/15
amvardışnılg ot ö. 7/59
övke nızvanı ö. kuturup 7/61
... ö. 7/89
altı kaçığ ö. azmışlarğa 7/125
uluğ yarlıkançuçı köñülün ö. 7/201
kın...ğ köñülünüz ö. 7/209
eşsiz iduğ tiliñiz ö. 7/221
kararığ nızvanıları ö. 7/234
uluğ yarlıkançuçı köñül ö. 7/309
korkınçığ sansartın ozgu ö. 7/363
...ig uv ö. udiyu 7/395
sekiz türlüg yıllar ö. tepremeñin 8/21
buyan küsüş ö. koşmış taqşut başladı 9/8
adınlarınñ asıgı üşün küü kelig ö. 9/10
sansız öküş kalp öd ö. ür kiç serilür 9/30
ol tıdıgız tolun bilge biligi ö. 9/55
adlar ö. öñi öñi yirđinçülerte 9/68
arığ tirin kuvrağ ö. ağırladıur 9/72
turıdmaksız köñül ö. alku ödlerte 9/79
yüz miñ sansız kalp öd ö. ögüp erdgüsüz
9/100
yürekimde içtin barmış kirtgünçüm ö. 9/102
ögin uluğ tuyunmış men bolmakım ö. 9/107
yad ö. artançsız yanınçsız tözlüg 10/16
ötkürü bilgeli umamak ö. 10/49
tuyunmak tözlüg yalını ö. 10/58
irig qatır yavlağ içkekler ö. 10/66
rahu ö. abıdılmaksız 10/90
tañsuk ed tavarlar ö. 10/112
çarıtlar ö. basıdılmaklıg 10/154
bušta ulatı yoriğlar ö. 10/178
sunmış iligi ö. tartıp taşkarıp 10/227
ırak teşgürü kaçurmak ö. 10/235
manuçap rıdı küü kelig ö. 10/240
mayaçal yilvi toor al altağ ö. 10/244
adruk adruk et'üzleri ö. 10/257
köñül tülüki küü kelig ö. 10/276
uğan arşı ö. uz nomlağılmış 10/291
çama ton ö. yodgu ol 11/108
tuysar mundağ sansartağı bağ ö. bolmaz
12/35
yaratınğu yañı ö. yükünmek kılalım 13A/8
yintem süziük köñül ö. ödüğçi bulalım 13A/28
erte öküş kalp öd ö. sergürü tuğalım 13A/32
eñ baştınkı toğum ö. lınhuata toğalım 13C/57
tolp tınlıgıñ asıgın bñdürür küç ö. 13C/63
uşun ırak qalp ö. ol yolça baralım 13C/88
körşi yoriğ samadılığ küç küsünler ö
13C/107

kınığ ö. tolpi tüzün küçin bûdkerelim 13C/112
 övke ö. örletilip ööçeyü keglenu 13E/138
 ayı öküş ad belgüler ö. aşıru sözlemiş
 13E/141
 öküş ilig tuğuğ ö. bekürü bağlalıp 13E/150
 arıasan ö. yaratılmış takşutın sözleyü
 13F/171
 yana yilvi barıgılığ kutrulmak küç ö. 13G/179
 bodlar ö. alku ödte burkanlarğa 14A/7
 bulıdlayı tapığ ö. tapınur men 14A/8
 tuğçı isdim bodılığ yig yoriğ ö. 14B/23
 aşınlarğa kergek bolğay sağınc ö. 14B/30
 kkirsiz arığ köñül ö. bir keykie 15/18
 kamağta yig arığ süzük bolmak ö. 15/28
 alkuda yig adruk ö. kögüür siz 15/33
 öñler körkler atlar ö. seçilür tip 15/36
 kaltı neteg kün teñrinin çoğı ö. 15/38
 munçağa ömek ö. kutrulurlar 15/56
 munçulayı teg yılayı savlar ö. 15/78
 mundağ yanlıg uşık ekşer padak ö. 15/79
 birle toğmış buyan ö. bu tınlıqlar 15/83
 bilge bilig paramıtlıg keçig ö. 15/84
 ayağuluğ nagarçumı bakşı ö. 15/87
 ayağuluğ tolpi tüzün yolu ö. 16/23
 uluş koğı sanınça kalp ödler ö. 16/71
 budğıl arığ nomluğ tilgen evirmek ö. 16/95
 tört şlokluğ nom ö. 17/1
 üç ağı ö. bulğanmış 17/9
 a.... ö. 18/16
 asıgsız butadı öd kün keçürmekim ö. 18/16
 ayıg kılınçlıg ağır yük yüdmekim ö. 18/17
 aşdım öklitdim kılınçımın muntağlar ö. 18/18
 kün ö. men üç erdinilerke 26/3
 ig ağırlıg ö. bastıkmak tıtağı ... 26/19
 suv ö. yumış kerek 33/10
 yıl ö. yıl tikilep yiltirdi evinde 35/12
 kün teñri kölünti çerigini ö. 35/31
 ay teñri battı kutuñ ö. 35/31
 toprak ö. toprak öndi idiz boltı 35/35
 kaltı kum ö. kudu tartıp işi ködügi bütmeýük
 teg 35/40
 ton ö. ton kedildi saña 35/102
 yaşuruğı işi ö. kapıgıñ üñürser ...ur 35/146
 adın kişi tişi ö. etüzün tegre körser 35/147
 [=88]

özeleyü (zf) üstelik, ek olarak, ilaveten.

ö. kılmaz men töleç ... 18/50

[=1]

özeliksiz (sf) olağanüstü, en iyi, en üstün.

alku kamağ ö. burkanların 15/22

ö. burkanların yarlıkı erür 15/37

ö. erenler yolın bulğalı 16/47

ö. burkanların edgülerinte 18/19

ö. nom boşgunmış öz bakşılarım 27/2
[=5]

öşeliksiz krş. **özeliksiz**.

oşup ö. yolta ornanıp turup 9/50

ö. çın kirtü nom tözin 10/48

ö. erke yükünür men 10/255

ö. yig nurvannıñ kapıgıñ açar 12/4

anuğara ö. tapıgıñ tutahm 13A/16

öz bakşımız ögin tuymış ö. erniñ 13A/33

öridip yig ö. bodıçıtığ 14B/25

[=7]

özirken- kendinin say-, kabul et-.

ö.-tiñiz yumkını 7/206

[=1]

özkie (okşayıcı söz) sevgili, can.

amrak ö. +m 4/3

[=1]

özlüg canlı (varlık).

ıdmatın ol ö. +lerig taşırdı irinçekp 13A/38

ö. +lerniñ aşayına udu iyin evrilip 13G/195

[=2]

özü (ed) yukarı, yukarıda. (bkz. **özi** → **üzä**)

kodı ö. tegşindürü tołptın sıñar 9/23

[=1]

P

pad? 1. <Skt. *pāthā* (is) bir bitki adı; 2. cibre, çabukluk. (DLT I:319- 27)

katıgı bedümiş p. 7/181

[=1]

padak <Sogd. *p'ō'k* < Skt. *pādaka* (is) mısra, dize.

mundağ yanlıg uşık ekşer p. öze 15/79

[=1]

paramıt <TochA/B *pāramit* < Sogd. *p'rmyt* < Skt.

pāramitā; Chin. 波羅蜜多 *bōluómì duō* (is) fazilet,

erdem, üstün, mükemmelliyet. Bodhisattvaların

aydınlanmaya girmek için uyguladıkları erdemler.

altı p. tört içkermeklig 10/80

yükünür men bilge bilig p. kutıña 15/1

şat-p. +ıg şaşısız tuşğurup 11/149

bilge bilig p. +ıg ögmekimtin 15/82

arđuk teriñ bilge bilig p. +ka 15/86

arğa kamağ p. +lar arasına 15/32

on p. +lar başlağlıg 20E/150

erting(ı)ü sansız asanki p. +larıg 12/48

yig üstünki p. +ta ulatı nomlar 9/60

[=9]

paramıtlıg Skt. *pāramitā* +Uyg. +lıg. (is) faziletli,

üstün, paramıtaya ait olan..

öñin öñin p. yollarça yoriyu 13A/35

bilge bilig p. keçig öze 15/84

[=2]
pek (sf) pek sağlam, berk. (**krş. bek**)
sansar uçı tüpükginçe p. meḡgü turur 9/32
p. katıg süzüük kirtgünç köñüllüg 26/4
 [=2]
pıgambar < *Far. پیغامبر* ; < *Sogd. pty'mbry*
(p(a)tgamv(a)r) ; *DLT I 83-10: yalavaç (is)*
 peygamber, havari, elçi.
maḡamat p. ara kirmiş 11/155
 [=1]
pınpuḡ pınpunk? manası belirsiz.
k.... p.+lar 7/180
 [=1]
Praçapaḡı < < *Skt. prajāpati (is)* (Budizm'de)
 yaratıcı tanrı, büyük ilahe. Buddha Sakyamuni'nin
 teyzesi.
p.+ka inanmışların 10/123
 [=1]
pradan < *TochB pradhām* < *Skt. pradhāna (is)*
(Budizmde) ebedi-asli madde, ana madde, öz-töz.
p. kılgu tip nomladaçı 10/121
 [=1]
prakartı < < *Skt. prakṛti (is)* (Budizm'de) ebedi,
 değişmez asli madde, öz-töz, öz-doğa.
p. tip adkandaçı 10/120
 [=1]
pramanu < *TochA/B paramānu* < *Skt. paramāṇu*
(is) atom, zerre, tanecik.
burkanların uluşının p.+sı 14A/5
 [=1]
praşva? < *Skt. praśna (is)* soru sorma, soruşturma,
 ders, ünite.
p. kılı sözleşmeklig 10/124
 [=1]
praḡıpan < *TochA pratāpan* < *Skt. pratāpana (is)*
 büyük günahkarların girdiği sekiz cehennemden
 yedincisi, en sıcak cehennem.
p.+ların küçsiretdeçi 10/125
 [=1]
piratıdyasanbutpad < *TochA pratityasamutpād* <
Skt. pratītyasamutpāda (is) bir sebebe bağlı
 oluşma, doğuş. Budizm'de illetler zinciri.⁶⁰

⁶⁰ *illetler zinciri* kavramı, burkan metafiziğinde her şeyi içine alan bir halka olup, dünyanın durmadan dönen çarkını teşkil ediyor. Böylece bu halkanın içine giren kişi bu süreçte tüm yolları (illetler zincirine götüren sebepleri) ve manaları görmüş kişidir, artık o, dünyadan sıyrılmış, onun için doğum ve ölüm kalmamıştır.

yilvi yanlıg ulalışur p. 9/59
p. nomuḡ aşıp 10/122
 [=2]
pravışı < < *Skt. pariveśa (is)* kolye benzeri nesne,
 hale, nur halkası.
kulaçça erip tep tegirmi p. erür 9/18
 [=1]
prişti 2. melek. (**krş. firışti**)
küçlüg p.+ler küç birzün 4/19
 [=1]
R
r r harfi.
r uşık arķura yatıp 11/111
 [=1]
raça < *Skt. rāja* < *Chin. 王 wáng (is)* kral, hükümdar
r. ilig kan erkiḡe tegmiş 10/91
 [=1]
raçabaḡıra < < *Skt. rājaputra (is)* prens, şehzade.
krş. tayzı
raçabadıra tayzı: (birlikte) prens
ançulayu oḡ kuḡ tay kuḡ katın kutın r.
tayzıları yime 23/2
r. tayzıların yime 22B/24
 [=2]
raga < *Skt. rāga* < *Chin. 愛 ái (is+h)* hırs, tamah.
raga az: (birlikte) hırs
r. az başlap ayıḡ nomlarlıg 10/88
 [=1]
raḡu < *TochA/B rāhu* / < *Sogd. r'xw* < *Skt. rāhu (is)*
 Asura'da yer alan ve ilk liderlerden olan bir şeytan.
r. öze abıḡılmaḡsız 10/90
 [=1]
rakşaz < *TochA rākṣās ~ rākṣats* < *Skt. rākṣasa* ;
Chin. 阿夢莎婆 á luó shā pó (is) insan eti yiyen,
 çocuk ve bebekleri doğmadan öldürmeye çalışan
 şeytan veya ifrit sınıfı.
r. oḡuşluḡ ada kıldaçı 10/89
 [=1]
rama < *Skt. rāma (is)* sevinç, neşe.
rama öḡrünçüḡ:(birlikte) sevinç
r. öḡrünçüḡ öklitdeçi 10/93
 [=1]
rasayan < *TochA rasāyaḡ* < *Skt. rasāyana* ; <
Chin. 甘露 gānlù (is) tatlı öz-su, ab-ı hayat, iksir,
 yaşam iksiri.
r. tatıḡlıḡ nomluḡ suv akıḡıp 10/92
 [=1]
raşmı < *Skt. raśmi* “parlak, ışıık” + *prabhasa*

illetler zincirini teşkil eden sebepler için bkz. Arat 1991: 352; Uyğurlarda İstilahlara Dair syf. 80.

“aydınlık, ışıık” ; < Chin. 光明 guāngmíng (öi)

“parlak ışıık” manasında bir Buddha adı.

r. yarıklıuğa yükünür men 10/95

[=1]

ratna-çantıra < Skt. ratna “cevher” + Chin. 月 yuè / candra “ay” (öi) ay cevherli manalı Buddha veya Bodhisattva adı.

r. erdini ay teñri 10/94

[=1]

Ratnaşiki < TochA ratnaşikhi ~ ratnaśśikhi / < TochB ratnaşikhi < Skt. ratna “cevher” + śikhi

“ateş, alev” ; < Chin. 攝那尸棄 lā nà shī qí (öi)

Başında bir öbek alev olan, ateş ile dünyayı yıkacak olan eski Buddhalardan ikincisidir.

r. burkantin alķış alıp 11/117

[=1]

redni krş **retni**.

biziñ teñrimiz edģüsü r. tiyür 3/1, 3/2

r. +de yig meniñ edģü teñrin alpım

bekrekim 3/3

r. +de yig meniñ teñrim alpım bekrekim 3/4

[=4]

retni < Sogd. rtñy < Skt. ratna; < Chin. 宝 bǎo (is)

cevher, mücevher, değerli taş. (krş. **erdini**, **redni**)

evangliun nom r. +g nomlap ķodtuñuz

7/134

edģü tityük nomluğ r. +g 7/222

[=2]

ridı < TochA rāddhi / < TochB raddhi < Skt. riddhi

(is) doğaüstü güçler, sihir gücü. (=riddi)

manuçap r. küü kelig öze 10/240

turķaru ödün yüz miñ kolđı r. taşķarıp

13C/62

[=2]

S

s s harfi.

s uşikni saķını körser 11/33

s uşikniñ savın unıdıtım 11/89

[=2]

saç- saç-, serp-.

öküş ķara ayığ yolluğ uruğ s.-ar 12/2

s.-ģu ol nışvanığ tanķa 11/150

[=2]

saçıl- dağıl-, saçıl-, yayıl-.

amıru s.-madın turulsar 20C/65

tünemez s.-maz dyan ol 20C/54

ed tavar s.-ur 35/56

[=3]

saçılmağ (is) dağılma, saçılma (durumu)

idi s. +ı yok erser 20C/62

[=1]

saçlığ (sf) saçlı, kıllı.

tetrü s. ķurtģa yek kelir tiyür 5/19

tetrü s. ķurtģa yek kelipenin 6/11

aķ bir s. ķarı anam 28/3

[=3]

sadu sadu < TochA sādhu sādhu < Skt. sādhu

sādhu (ed) iyi iyi.

taķşut nom tükedi s. (satu satu) 16/112

aşlıķ tariğ edģü bütüp inç bolzunlar s.

24/11-12

[=2]

saķığ serap, sihir, aldanma.

s. teg ermez mü tözi 11/36

[=1]

sakılığ < TochA śākki / < TochB śākke / < Sogd.

ś'ky < Skt. śākya ; < Chin. 釋氏 shì shì; Tib. shākya

+Uyg. +lığ (is) Buda'nın ait olduğı boyun adı,

Śākya ailesine mensup kimse, Śākyalı.

s. +lar arzısı şardulı arslan 11/147

[=1]

saķın- 1.düşün-, tasavvur et-.

köni ögeli büğüş urğıl oduğın s. 12/17

köñül vişay ikigünñ tözin s. 12/19

edģü s. eşinķe 30/5

saranlanmağ kkirig s.-daçınıñ 11/37

s.-ğıl mini maytri 17/8

saşmadın arıyın tip s.-ğıl 20G/231

şastr s.-ģu ol tüni 11/124

uşatı köşünür s.-ģu ol 20A/20

toñup buz bolmışın s.-ģu ol 20B/24

serilip turmışın s.-ģu ol 20B/48

yinçürü ķolulayu s.-ģu ol 20D/95

köñülte inçe tip s.-ģu ol 20D/115

bir yintem muntağ s.-ģu ol 20E/127

tepretmişlerin s.-ģu ol 20E/174

ķiñ alķığ idiglig s.-ģu ol 20F/186

alamban ķılıp s.-ģu ol 20F/198

adırtlığ ... s.-ģu ol 20F/210

seve ...u s.-ģu ol 20F/225

etüz ertimligin s.-ıp 7/353

s.-ıp neñ tükedinceşiz sözlüg yidinşiz 9/29

s.-ıp tapmaz men tölek 11/90

teğşintürü s.-ıp teñleyü ķörgil 11/131

birerinte birle toyluğ burķanlar s.-ıp13A/10

özin ök bütmişin s.-ıp 20B/32

öşi saķınç s.-madın üşelip adķanıp 13/E151

s.-mış saķınçıñ bütđi 35/129

yaman s.-sañ eşinķe 30/7

s.-sar erti kim me yok 17/6

alķu ödte ķolulap s.-sar 20B/26

üzüksüz muntağ s.-sar 20D/81
 beg er yimin yeyin tip s.-sar sen tişinde
 tıdılgı 35/122
 s uşikni s.-u körser 11/33
 sarılma yürekim s.-u köreyin 11/91
 s.-u yitiñsiz yoriğin 20G/229
 2. üzül-, biri için sakın-, tasalan-.
 emgek bar s.-guluğ 35/15
 [=35]
sakınç fikir, düşünce, tasavvur.
 boşgunğalı küsüşlüğler bu s. kılgu
 erür 13D/124
 örü kodı atırd s. öçürüp kiderip 13D/129
 öşi s. sakınmadın üşelip adkanıp 13E/151
 birtemledi nomuğ bulğu s. turgursar
 13F/158
 atınlarğa kergek bolğay s. öze 14B/30
 tetrü s. tarğargıl 35/79
 kulnuñ ne s.+ı bar 32/4
 amtıki munı teg s.+ıg 20B/25
 birük bu s.+ıg kim kayu 20F/211
 iniş ödekilerke ulalzun tip s.+ın qoşmış
 15/91
 sakınmış s.+ıñ bütüdi 35/129
 [=11]
sakınçlıg (sf) düşünceli, endişeli.
 igid s. yad yağılarig 10/234
 küsemış küsüşün qanmaz köñlün s. 35/117
 [=2]
sakınçsız düşüncesizlik, düşüncesiz (şey).
 nandi luu takı s.+ın keçmez 11/87
 [=1]
sakınğu düşünce, düşünme.
 ayıg s.+cılar tezdi 35/97
 [=1]
sakınmağ (is) düşünme, hatırlama.
 ayayu s. ömekig 19B/16
 [=1]
sakıysız (sayı, ölçek) sayısız, ölçüsüz, hesapsız.
 yana sansız s. 20E/175
 [=1]
saklan- korun-, sakın-.
 adın kişilertin tıdıg bar s.-gül 35/144
 turuşta tüdüşte s.-gu ol 35/136
 [=2]
sal- 1.sal-, koyver-, bırak-.
 ayataki erdini içgımp s.-ma 12/14
 uz ödlemış öd erigin unıtıp s.-ımız 13E/134
 2. koy-.
 begimsinmeyük beg bolsar beltir sayu berge
 s.-ur 34/5
 [=3]

sala << Skt. śāla ; < Chin. 沙羅 shāluó (is) Śāla
 ağacı-ikiz ağaç.Buddha'nın Nirvana'ya girdiği ağaç
 çın s. söğütke yükünür men 10/287
 [=1]
salqım buz, soğuk.
 qar kırığı s. suvı erür erser 15/39
 [=1]
samadi < TochB samādhi < Skt. samādhi ; < Sogd.
 s'm'r, Mo. samadi ; < Chin. 三昧 Sānmèi (is) soyut
 düşünce, meditasyon, ruh temizliği için yoğunlaşma
 tekniği.
 daranı s. nomların tolu 10/208
 budğıl arıg qooş yoriğlı s. kutrulmaq
 13G/187
 [=2]
samadılıg < Skt. samādhi + Uyg.+lıg (is)
 meditasyona yönelik.
 körşi yoriğ s. küç küsünler öze 13C/107
 [=1]
samantabadırı << Skt. samantabhadra ; < Chin.
 普賢菩 pǔ xián pú (öi) bir Bodhisattva adı. Çeşitli
 sütralarda Bodhisattvalar'ın iki liderinden biri.
 alp s. vaçıra tuvaça 9/69
 ıduğ s. bodisatavniñ yorır kut 16/109
 ol s.+niñ yorımıñ yig yoriğ 13A/41
 umuğumuz s.+niñ yoriğı tolğu üçün 13B/54
 [=4]
san sayı, miktar, tutar, zaman birimi, kronoloji.
 s.+ı yüz miñ koldı nayut yıl ay yaşayur 9/28
 çaq ülgü s.+ı sekiz tümen tört miñ 10/153
 kurşadılu yüz miñ koldı s.+ınça yoçan 9/19
 kum s.+ınça yirtinçüler sayu yadılur 9/24
 nayut asanki koldı s.+ınça 10/186
 birer qoğta qoğ s.+ınça nom oğuş ol ok
 13A/9
 telim öküş tınlıglarnıñ tili s.+ınça 13C/95
 ...mnu içinte qooglar s.+ınça 16/2
 uluş qoğı s.+ınça kalp öder öze 16/71
 şaşımsız sapılgu ol s.+ka 11/146
 öd atlıg s.+ta tüşrülmedük 10/109
 masu tuğmaz men s.+ta 11/154
 [=12]
san- düşün-, san-, zannet-.
 s.-madın qalmışda kin 33/3
 aşnuça s.-mıñ kerek 33/2
 [=2]
sançıt- yenil-, delin-.
 süde erser s.-ur 35/51
 [=1]
sandanak << Skt. saṃdhānaka (is) bir mücevher.
 s. erdini teg sağırsız ermez mü 11/39
 [=1]

sanlıg 1. bir şeye bağlı, tebaa, aidiyet.

firnibrenke s. kılınız 7/68

2. sayılı, sayıca.

bolsar neçe ança s. uluş sayu 14A/6

3. şanlı, hürmetli (=sanlağ)

edlig s. bolup yorımaķın sarıp 35/62
[=3]

sansar < TochA/B *samsār* / < Sogd. *sns* 'r < Skt. *samsāra* ; < Chin. 生死 *shēngs* ; < Tib. 'khor ba (is) yaşam ve ölüm, acı çekilen dünya. (Sıradan insanların üç dünyadaki (arzu-şekil-şekilsizlik) ve altı hayat biçimindeki canlıların sınırsız doğum-ölüm döngüsü içinde olmalarını ifade eder.)

odun s. emgekontin 7/327

s. uçı tüpükginçe pek mengü turur 9/32

ağlançığ s. içindeki 10/41

ķarañķu s. içinte men barıp toğmaduķ 18/24

tolp s. +ıg sızıne anıttırtıñız 7/161

ürlüküz s. +ķa ķorķınç öridip 10/50

s. +ķa uķsayur özi 11/34

emgeklig s. +ķa ķorķsarlar 20D/109

tünerig s. +nıñ yaruķ yulası 10/270

ulunçığ s. +ta ķaltımız 7/104

bu s. +ta ķaltımız 7/112

bularnı mat bölser bolur s. +ta turģan 12/6

yüze baça bu s. +ta yüserü talıķıp 13D/125

bolmak sayu bu s. +ta toğumuğ tutmışlar 13G/185

uşun ödün s. +ta çommış batmışlar 16/107

s. +ta irinç mini teg 17/5

biş tümen kalp s. +ta 20F/213

tuysar mundag s. +taķı bağ öze bolmaz 12/35

alp erti s. +tın ozģusı? 7/40

ozģurtuñız s. +tın 7/312

ķorķınçığ s. +tın ozģu öze 7/363

yırçileyü bu s. +tın tarđıp taşkarıp 9/61

ilkisiz uşun s. +tın berü 10/64

başlağsız uşun s. +tın berü 10/144

alğay men s. +tın sini 11/118

ölür toğar bu s. +tın öntürür oşğurur 13D/131

[=26]

sansarlıg < Skt. *samsāra* +Uyg. +lıg (is)

Samsāra'ya ait- mensup, varlığın dönüşümü.

uşun s. ootluğ ev içinde 10/216

[=1]

sansız 1. sayısız, hesapsız.

s. öküş kalp öd öze ür kiç serilür 9/30

yüz miñ s. kalp öd öze ögüp erđğüz 9/100

ertingü s. asanki paramıtlarığ 12/48

yana s. saķışsız 20E/175

2. değersiz, önemsiz.

ülğüz s. tınlıglarķa 7/208

[=5]

sañ < Sogd. *snk*, Man.-Sogd. *s`nk* / < TochA *sank* ~ *sañgh* / < TochB *sāñk* < Skt. *sañgha* < Chin. 僧 *sēng* (is) topluluk, cemaat, cemiyet, rahipler topluluğu.

namu bud namu dıram namu s. 16/113

[=1]

saña (zm) sana. (sen zamirinin yönelme hali)

yarışu küç birzün s. 11/56

maña mu edğü ol s. 11/78

s. yarağlıg yölek 11/92

s. teñşü ilek 11/94

anuķ ol s. kini 11/114

bir ağızķıa edğü söz bar sözleyin s. 12/21

oñardģuķa köp yañşadım tüzünüm s. 12/53

ķuruğ bilge bilig s. yükünür men 15/5

bilig s. eş bolur 31/2

kim bolğay s. eñirmedeçi 35/6

s. utruntaçi kişiler ançulayu bolur 35/40

sevinç ögrünç s. keldi 35/65

s. törülüg törü tegdi 35/65

..... s. 35/102

ton öze ton kedilti s. 35/102

suv adası s. öñdürti utru kelir 35/116

yat kişiler (köñli) s. yaķın 35/127

[=17]

sañga << Skt. *sañghā*. **krş. sañ**

namu budaya namu darmaya nama s. +ya 10/1

[=1]

Sañgadiz < TochB *sāñkatāse* < Skt. *sañghadāsa* (is) bir rahibin adı, Buddha Vasubandhu'nun öğrencisi.

s. baķşınıñ savıña öçeşmek 11/93

[=1]

sañgađı < TochB *sañghāđı* < Skt. *sañghāđı* (is) bir keşişin omuzlardan dizlere kadar uzanan ve bele (karasa ile) bağlanan ikili ya da bileşik cübbesi, 9 ile 25 parçadan oluşan bel kısmı büyük meclis kaftanı. (**krş. karasa**)

s. karasanıñ bözi 11/40

[=1]

sañgi < TochA *śāñkhe* < Skt. *śāñkha* (öi) bir Çakravartı (Buddha) veya Nāgarāja adı.

s. çakravart kanķa 11/144

[=1]

sañgik < Sogd. *snk`yk* / < TochA *sāñkik* / < TochB *sāñkik* < Skt. *sāñghika* (is) (Budist) tarikata ait, cemaat malı (şey).

töleç kunup oğurlap boltum s. +ķa yukmış 18/8

[=1]

saṅram < ToçA/B saṅkrām ~ ToçA saṅkrām ~ saṅgrām / < Sogd. snkr'm- < Skt. saṅghārāma (is) manastır, tapınak, türbe.

tüü türlüḡ vrḡar s. stupka қоғmış 18/5
[=1]

sapıl- katıl-, uy-, takip et-.

şaşımsız s.-ḡu ol sanḡa 11/146
[=1]

saran hasis, cimri.

... kıvırkaḡ s.+lar 7/184
[=1]

saranlanmak (is) cimrilik, hasislik.

s. kkirig saḡındaḡınıḡ 11/37
[=1]

Sarıḡ Açarı (is) kişi/erkek adı ve unvanı. **krş açarı**

... um s. çın tigin kelin teḡrim 22B/50-51
[=1]

sarıḡar- sarar-.

s.-u turur közi 11/38
[=1]

sarıl- kızgın ol-, üzgün ol-.

s.-ma yürekim saḡını köreyin 11/91
[=1]

sarp güç, zor.

yıraḡ barmış kişi kelmeki s. 35/58
edlig sanlıḡ bolup yorımaḡı s. 35/62
itüḡ tilek bulḡuluḡı s. 35/148
[=3]

Sartavahı Sogd. s'rtp'w < ToçA/B sārthavāhe < Skt. sārthavāha (is) kervancı, kervanbaşı, rehber.

Aynı zamanda Buda Kanakamuni'nin oḡlunun adı.

s. yolçı yirçi aḡuça yime 9/27
[=1]

sarvaartasıdı << Skt. sarvārthasiddha (is) bir Bodhisattva'nın adı (daha sonraki Śākyamuni Buda = aydınlanmadan önceki Buda'nın adı).

s. tigin aḡ öḡdünliḡ 9/25
[=1]

sarvadyan << Skt. sarvajñā / sarvajñāna (is) her şeyi bilen, her şeyi bilme (bilgisi).

sarvadyan bilig :(birlikte) Sarvajñāna bilmesi

s. biligni tapmış erser 11/95
[=1]

sasın < ToçA/B sāsaṃ < Skt. sāsaṇa < Chin. 佛教 fū chī < Tib. bstan pa (is) disiplin, öğreti, Budist öğreti, Buddha'nın öğretisi. (=şazin)

s. öḡ erig edḡü nomlarıḡ 10/10
[=1]

saş- akli karış-, şaşı-.

ş.-madın arıyın tip saḡıḡul 20G/231
[=1]

şaşımsız saptırılamayan.

s. yarp kut küsüşliḡ küçi barıntın 9/31
[=1]

saḡḡım satın, satılacak (şey). (=satagın)

tavar mu birip s. alḡu ool 11/67
[=1]

saḡıḡ ücret, satış fiyatı, ticari muameleler.

birük tapsar ol erdinig ne s. muḡa 12/24
[=1]

saḡıḡsız paha biçilmez, ödemesiz.

sandanak erdini teg s. ermez mü 11/39
[=1]

satkisiz << Skt. śāṭikā +Uyg. +sız (sf) kıyafetsiz, kılıksız, kumaşsız (kimse).

şatvargi toyın teg s. bolmaḡı 11/121
[=1]

satya-elük << Skt. sattvaloka (is) (Budist kozmolojide) varlığın dünyası.

s. tınlıḡ yirtinçünün 11/35
[=1]

sav 1.sav, söz, laf, kelam.

a başlaḡlıḡ aḡnuḡı s. savlarıḡ 11/1

ba uşikke s. bar erti 11/97

şanta amrıl sar s. ok turur 11/125

uşik ekşer s. söz ıntın yok erip munda 12/52

öküş az ma s. söz yolu üşülmedin 15/75

kaḡır kaḡı kaḡı s. yügerü kelti üskünḡe 35/12

kişi sözleser s. alḡınur 35/25

tümen s. tüḡüni sinide boldı 35/88

s uşikniḡ s.+ın unıḡtım 11/89

s.+ında ıdzunlar belek 11/96

sözlemiş s.+ıḡ tüdüşliḡ 35/29

aḡzanmış s.+ıḡ edikdi altun kümüş teg 35/100

saḡgadiz baḡşınıḡ s.+ıḡa öçeşmek 11/93

ayıḡlı s.+ıḡınıḡ adırtı yok 35/60

yılayu teg s.+ka sözke tayaḡlıḡın 15/70

ötüḡ s.+ka yorıma 35/27

aḡnuḡına öḡi bu s.+ka köḡleme 35/103

begtin işitin körser sen s.+ka kirkelir-sen 35/113

munçulayı teg yılayu s.+lar öze 15/78

a başlaḡlıḡ aḡnuḡı sav s.+larıḡ 11/1

anı teg s.+larnıḡ açuḡın bilser 11/5

manılıḡ s.+larnıḡ? masdaki kelmeser 11/77

2. husus, yorum, tabir.

s.+ın inçe ayur 35/11, 35/52

s.+ın inçe tir 35/34, 35/42, 35/64, 35/73,

35/81, 35/92, 35/107, 35/115, 35/124,

35/140, 35/150

s.+nı inçe ayur 35/24

3. haber, söylenti.

ıraḡta s. eşidüti edḡü 35/96

4. deyim, atasözü

yime türk s. +ında bar 34

[=38]

savlıg sözler, sözlü.

çarıdsız s. +lar çapıp kelser 11/105

[=1]

say ova, bozkır.

tağda öz yok s. yazıda bel yok 34/8

[=1]

say- del-, delip deş-, (mızrak) batır-.

... s.-dı sini bertgeli 35/14

[=1]

sayu (ed) her, her biri.

yükünmiş s. arızun 7/11

körmüş s. ... 7/194

buluñ yınak s. kelmiş bodısataavlar 9/3

kum sanınça yırtınçüler s. yadılur 9/24

birle yana adın alku uluşlar s. 9/43

tolu yarım ay s. belgüni bilip 9/77

öziniñ ed ed s. sıgmışın körser 12/46

koptın sıñar uluş s. koñmatın tegşinip 13C/70

kalısız tüz uz idilip utmuşlar ul s. 13C/74

buluñ yınak s. ol ok bir yañlıg 13C/102

anı buzup adkağ s. ertürü kişlemiş 13E/142

bolmak s. bu sansarta toğumuğ tutmuşlar

13G/185

bolsar neçe ança sanlıg uluş s. 14A/6

kaşağ orun s. körser qolulayu 15/52

uulsuz tüpsüz yınak s. bu ok yañlıg 21/3

ajunlar s. kız et'üzinte toğmayın 26/22

begimsinmeyük beg bolsar beltir s. berge

salur 34/5

atakımsınmayuk atıg bulsar art s.

mayaqayur 34/5

tepredük s. iş kötgün tapgınça 35/85

olurtuğ s. orun yurt ögünçe 35/85

tepredük s. kut kelir 35/95

kılntuğ s. iş büter 35/95

[=22]

şazınlıg < Skt. śāsana + Uyg.+lıg öğretiye ait, disiplin..., Sasana... (=şazınlıg)

s. suvnuñ müni 11/122

[=1]

seçe (sf) seçkin, özel, ayrı.

s. tañlancığ idigler 20B/40

s. tañlancığ et'üzin 20F/224

[=1]

seçil- seçil-, ayırtedil-.

s.-ip birer yaruqlar 20B/45

işte tuştı s.- tiñ 35/37

önler körkler atlar öze s.-ür tip 15/36

alku körmek körmemektin s.-ür siz 15/65

[=4]

seçme (sf) seçme, seçilmiş.

adruk s. soğançığ yig tözlügünñin 15/62

[=1]

señirek (sf) seyrek, nadir. (=sädräk)

bu bir sözni s. boldı baqşıta sorğan 12/8

[=1]

sedreksiz (sf) aralıksız, sık, seyrekseiz

s. yigi kılınçların 7/87

s. (señireksiz) tıyalıg baddılg 20B/39

[=2]

segre- sıçra-, atla-, hızlı geç-. (=sekri-)

m uşikke s.-yin tidim 11/73

[=1]

sekiz (ss) sekiz.

s. türlüğ emgek ... 7/85

s. türlüğ yıllar öze tepremeñin 8/21

s. on yaş yaşamaşın körkitmiş erür 9/26

çaq ülgü sanı s. tümen tört miñ 10/153

tüküni kırk s. edgü nomlarlıg 10/264

yintem s. kırları 20B/35

s. yüzinte yüzer öñi 20B/37

[=7]

sekiz on (ss) seksen.

s. yaş yaşamaşın körkitmiş erür 9/26

[=1]

sekiz tümen (ss) seksen bin.

çaq ülgü sanı s. tört miñ 10/153

[=1]

sekiz tümen tört miñ (ss) seksen dört bin.

çaq ülgü sanı s. 10/153

[=1]

sekizer (ss) sekizer.

s. tümen törter miñ 20B/46

[=1]

sekizer tümen (ss) seksen biner.

s. törter miñ 20B/46

[=1]

sekizinç (ss) sekizinci.

ağantaçı s. bilignñ 20D/101

s. abita burkannıñ 20F/222

[=2]

sem Mo.sem sakin, tenha. (**krş sep**)

sep s. ađlaқта 8/20

[=1]

sen (zm) 1. sen, ikinci tekil kişi zamiri.

yaşar erki s.? қаға 11/52

2. fiil çekimi ögesi.

usal bolup sımđasar s. muna bu tuştı 12/54

qorum öküş asıqlarğ qolur s. birgeli 13C/69

ig ağırıg oğrınta körser s. 35/13

etüzünñin küzetser s. 35/33

yañırdı il olurgay s. 35/41

tegser s. yañı yılñın iki yigirmiñ ayıña

35/63
ig tapa körser s. törü yavız 35/72
begtin iştin körser s. savka kirkelir s.
 35/113 (2)
iltin kıntın körser s. alķamaķka tüşkelir s.
 35/113 (2)
tütüş keriş kılmasar s. özünē 35/120
ķamağ adatın ozğay s. 35/120
beg er yimin yeyin tip sakınsar s. tişinde
tıdığlığ 35/122
yirde kazğuk bekürü tokıyın tiser s. yantıru
adalığ 35/122
miñ bança ırak barmış kişiler birle
körüşgey s. 35/126
iki köñül birikip altun itig ilginde tutğay s.
 35/126
kılmış işin lağay s. ? 35/142
 [=19]
serjir yamaç, köşe, dağ çıkıntısı.
s. bulıñ teriñ tağta 8/17
tağ yirinte tağ öndi s. boltı 35/35
 [=2]
sep (ed) pekiştirme edatı,/hecesi. **krş. sem**
sep sem:(birlikte) ıp ıssız, sap sakın.
s. sem ağlaķta 8/20
 [=1]
sepen ?
sedreksiz yigi kılınçların s. ... 7/87-88
 [=1]
ser- dayan-, tahammül et-.
s.-e yalğuzın nom meñisin teginğülü ol 8/23
anta teginğülüğ kılınçım erser erksiz s.-
gülüğ 18/53
 [=2]
sergür- 1. karşı gel-, mani ol-. (**krş. serkür-**)
erte öküş kalp öd öze s.-ü tuğalım 13A/32
 [=1]
sergüsüz (sf) çekilmez, dayanılmaz.
uğusuz s. unçsuz köğrünçsüz 10/218
 [=1]
serig (mtn) güç, zor.
naru öğmeki s. 11/138
 [=1]
seril- bir şeyin üzerinde dur-, kal-, sakın dur-/kal-.
s.-ip anta 8/22
s.-ip turmışın saķıñgu-ol 20B/48
s.-ip turdaçı meñgülüğ 20F/223
sansız öküş kalp öd öze üç kiç s.-ür 9/30
 [=4]
serkür- 2. durdur-, teskin et-. (**krş. sergür-**)
a...maķığ irişmekig s.-tünğüz 7/159
 [=1]

sermel- süzül-, çıkarıl-. (bkz. EDPT: 853; DLT IV:494)
s.-ip aķar suvluğ erip 8/19
 [=1]
seşiltür- çözdürül-. (DLT IV:507-508)
şat ayadanlarığ s.-medin 11/123
 [=1]
sev- sev-, hoşlan-.
s.-e ...u saķıñgu ol 20F/225
anasın babasın oğlanı s.-erçe 7/200
buyanıñ s.-gıl 35/80
 [=3]
Seviçük (is) kadın adı.
taķı yime bu buyan küçinte anam s. 22A/4
 [=1]
Seviçük Teñrim (is) kişi/kadın adı ve unvanı.
anam s.+niñ atam kedin inalnuñ 22A/4-5
 [=1]
seviglig (sf) sevimli, sevilen, sevimliye değer.
s. aranyadanta 8/18
s. erdini muñçuklar 20B/38
s. öñlügin yalrıyu 20B/47
yir yüüzinte s. 20D/93
artuķraķ körgeli s. 20E/166
 [=5]
sevigsiz (sf) çirkin, nahoş.
naraka s. emgeklerinte 10/187
 [=1]
sevin- sevin-, mutlu ol-.
örüki ķodıķı s.-di 35/89
 [=1]
sevinç sevinç, neşe, mutluluk.
uth s. öt... 7/35
yirke teñrike s. tutğıl 35/10
yirke teñrike s. tut 35/41, 35/91
s. öğrünç saña keldi 35/65
 [=5]
sevinçlig (sf) sevinçli, mutlu.
eken yeyen s. ol 35/105
 [=1]
sevinmek (is) sevinme, sevinmek, mutlu olma.
birük bu s. athğ ırķ kelser 35/64
 [=1]
seza < Far. سزا seza (sf) yaraşır, uygun, layık.
uğan s.+ñ birdeçi 30/8
 [=1]
sı- kır-, parçala-.
küzeçiğ küzeçip s.-masar aş birdeçi idiş ol
 35/137
apam bir adaķın s.-sar içinteki tatığ
tökülgüke ... 35/137
 [=2]
sıdam Skt. siddham ? (**krş suvasdı**)

suvasdı s. ađ maňgal bolzun bařladı 10/2
[=1]
sıdap << Skt. stava (is) övgü, bir kanun kitabı.
(krş. şatab)
sıdap nom bitig:(birlikte) Stava kitabı
s. nom bitig bir tegzinç 10/7
[=1]
sıdıġ I sıyrılma, kaçıp kurtulma.
tuymaķ tuymamaķ arısar ol bolur s. 12/32
[=1]
sıdıġ II << Skt. siddhi (is) mükemmellik, (sihir açısından) kemale erme, büyü gücü.
kirtü çın yig uluġ s. tanuķlayur 15/20
[=1]
sıġ- 1. hoşa git-.
kılmaş kılınç s.-maz yaķmaz 35/57
2. sıġ-, gir-.
öziniġ ed ed sayu s.-muşın körser 12/46
[=2]
sıġur- 1.kucakla-, sarmala-, ihata et-.
oları barça s.-up 7/202 , 7/310
2. sıġdır-.
birkerü ol alķuları birle s.-ur 9/45
ütkiye kök řalıķıġ kiň booř s.-ur 12/45
[=3]
sıkıl- sıkıl-, üzül-, sıkıntı bas-.
beg er s.-ur iş bulmadın 35/18
[=1]
sıkış darlık, sıkıntı, dert.
tar s. emgektin ķutruturdaçı 10/117
[=1]
Sılıġ Tigin (is) kişi/kadın adı ve unvanı.
upasañç s. 26/5
yana yime men s. ... 26/18
burķan ķutın bulup biz esen s. birle kininte 26/25
[=3]
sımartı şiri << Skt. smŗtiř (öi) bir Buddha adı.
uluġ tuyunmaş s. atlıġ 10/222
[=1]
sımdaġ dikkatsiz, ihmalkar.
usal s. tınıġlarıġ ķındurur siz 15/43
[=1]
sımda- ihmal et-, ihmalkar davran-.
usal bolup s.-sar sen muna bu tuşta 12/54
[=1]
sımtaġsız (sf) dikkatli, gayretli.
s. köñülin ķüzetdi 7/340
s. köñül ...uķ 7/376
[=2]
sın- kırıl-, parçalan-.
yil yiltirip intürdi lim s.-tı 35/151
[=1]

sıġar (ed) yön, taraf. (krş. ontın)
ķoptın s. il uluřlarıġ keztiņiz 7/130
arıdı neġ simeksizin alķutın s. 9/15
ķodı özü tegsindürü tolptın s. 9/23
şamat vipaşyan ikidin s. 10/8
alķu ödte taştın s. tilemiş bolup 12/15
yatvısıñça tikvisinç on s. üç ödki 13A/5
turum ara ontın s. tolıyu keşelim 13C/64
ķoptın s. uluş sayu ķořmařın tegşinip 13C/70
ķayu neçe ondın s. uluşlar bar erser 13C/73
ol oķ yañlıġ ontın s. tınıġlar oġuřı 13C/77
ķopdın s. burķanlarķa öġidiłmiř 15/3
ķoptın s. yana aşın yol yoķıntın 15/67
ontın s. tınıġlarķa asıġ ķılayın 16/56
tolptın s. küü keliglig küçümin yaşıp 16/63
ulsuz tüpsüz ontın s. yirtinçülerte 16/69
içtin s.+ķı köni yoriġlıġ 10/236
törttin s.+ķı bursañlarķa maduruġ urmiş 18/6
ontın s.+ķı üç ödki burķan baķřılar 18/31
ontın s.+ķı burķanlar 20A/16
[=19]
sırl- sarmalanmaş ol-, yapımaş ol-.
bořulmaķlıġ ilġü tüpke s.-muřlarķa 7/117
[=1]
sıruķ kazık, sırk, direk.
yiti erdinilig bir s. 20B/33
[=1]
sili- arın-, temizlen-.
ökünü ķaķanı arıyu s.-yü ķiđerip tükeğip 18/48
[=1]
silig temizlik, pak.
birtemledi arıġ s. kitzün tariķzun 18/44
[=1]
silvisiz (sf) kusursuz, noksansız.
çimsiz s. münsüz ķadaġsız 10/282
[=1]
sim < TochA/B sim < Skt. řimā (is) hudut, sınır.
köp kılınçtın nışvanıtın şımnunur s.+intın 13C/67
[=1]
simek hazırlık, tedbir, önlem, iş. (=semāk)
yig nom bu ol munı tutup iş s. ķořıl 12/12
[=1]
simeksizin (zf) bir içe girişmeden. (=semāksizin)
arıdı neġ s. alķutın sıġar 9/15
[=1]
sin I (zm) sen, ikinci tekil kişi zamiri.
alġay men sansartın s.+i 11/118
... saydı s.+i bertġeli 35/14
s.+i ķamaġun tapladı beg ķılġalı 35/65
ne ada bolġay s.+i birle ulıġ ķılınadaçı 35/123

tümen sav tügünü s. +ide boldı 35/88
biratya tigli manı s. +te tip birgil aña 12/23
 [=6]
sin II beden, vücut, uzuv. (=sin)
ig toğa egirdi s. +i emgetgeli 35/14
 [=1]
siñil küçük kız kardeş.
s. +lerim ...ım sarıg açarı 22B/49-50
 [=1]
Sit-ibala < Skt. Siddhibala (is) Moğol-Yuan
 Hanedanlığı imparatorunun adı. (MS 1320– 1323)
ançulayu oq kuñ kıu kutı kuşala s. başlap
 26/12
 [=1]
siz (zm) 1. siz, ikinci çoğul kişi zamiri.
s. bizni küzediñ 1/8
s. bizni kutğarıñ 1/10
... s. edgü nomlarıñ nomlayı 7/82
s. yarlıkamaş yarlıkıñ 7/339
kağanunıñ yalañuz ögi s. erür siz 15/27
kutrulmañıñ yalañuz yolu s. bolmañtın 15/66
kö... s. +iñ körkünjünzi 7/193
kañım s. +iñ küñjünzite alqınurlar 15/41
anuntumuz s. + iñe 7/5
yükünür-biz s. +iñe 7/9
a... biz s. +iñe 7/17
ayağlarıñ barça s. +iñe emtertiñiz 7/157
tolp sansarıñ s. +iñe añıttırtıñız 7/161
körürler erti s. +iñe titrü 7/168
teñrim s. +iñe ... 7/189
yig üstünki teñrimiz s. +iñe 7/414
kut kolur biz s. +iñe 7/429
bağışım s. +iñe yükünür men 10/151
teñrim s. +iñe yükünür men 10/167
mañgalım s. +iñe yükünür men 10/247
ataçım s. +iñe yükünür men 10/263
tuşayın s. +iñe maytri 17/4
anı üçün s. +iñe evertim 17/15
ınanğuluğ anacım a s. +ke tayap 15/15
bu... biz s. +ni teg 7/109
küntemek tı s. +ni körgü üçün 7/196
adaķın yorıp s. +ni atayı 7/197
ağızınta s. +ni öge alķayı 7/198
ançulayu amrar erti s. +ni tözüğü 7/199
s. +ni körüp tınlıqlar ... 7/337
teñrim s. +ni körmışte ök 7/369
yügerüte s. +ni körgü küsüşüm kanzun 9/104
körser s. +ni yig yörüğçe körmeksizin 15/8
kimler s. +ni yañtaķıça kolulasar 15/19
mundağ yañın kimler s. +ni kolulayı 15/54
körser s. +ni ol tınlıqlar bağlulurlar 15/58
körü birle teñrim s. +ni buşulurlar 15/60
anaçım a s. +te yime bolduķmasar 15/47

2. fiil çekimi ögesi.
atırdılığ s. yarlıkar s. amrançığ a 15/25 (2)
kağanunıñ yalañuz ögi siz erür s. 15/27
kağanlığ s. anası s. yarlıkar s. 15/29 (3)
alkuta yig adruk öze kögüliür s. 15/33
uķmaz tuymaz munuķlarığ korkıdır s. 15/42
usal sındağ tınlıqlarığ kındurur s. 15/43
ornađmañtın yig meñite tındurur s. 15/44
uluğ bilge erenlerig ögirdür s. 15/45
kañutın neñ söötin berü kelmeksiz s. 15/50
kaçan erser kañu kañma barmaķsız s. 15/51
kañıçım a bilgelerke tapmaķsız s. 15/53
alku körmek körmemektin seçiliür s. 15/65
ķop ödlerte tapınguluğ tayaķı s. 15/69
muñadıñçığ öggülüğ s. anacım a 15/80
 [=55]
sizik şüphe, soru. (=sezik)
s. köñüllerin tarıķartı 7/338
 [=1]
sişik krş. **sizik**
çalığ s. +ke çalsıķmışlarka 10/155
 [=1]
siziksiz (sf) şüphesiz, sezgisiz.
adırtılığ utğuraķ s. 20D/85
 [=1]
sizin- şüphelen-.
birdem kirtgünüp tudğıl ye mü s. -me mañı
 12/22
 [=1]
smır krş. **sumır**.
yava erdinilig s. +ın 20D/98
 [=1]
soğançığ (sf) hoş, sevimli, tatlı, şirin.
s. edgü çın köni nomluğ 10/142
s. edgü ağ küü ilđiniür 10/229
kiñ teriñ uz s. yig asığlığı 15/21
adruk seçme s. yig tözliğünñtin 15/62
t... s. 20B/53
yig s. yuullarta 20E/133
iñçe teriñ s. 20E/152
 [=7]
soğık soğuk, serin.
aķıp kelir s. suv ağtarılıp yanturu yoritı 35/74
 [=1]
sok- sok-, içine doldur-.
amraķ isig özin üzüp ölüme s. -mış 18/3
 [=1]
soķa tam, kesin.
çaķ s. nomluğ meñi birtđçi 10/157
s. umuğ inağ bolğalı umañtın 10/228
una bu s. bizni osuğluğ 10/288
çok s. biz bodı yolça yorıyur tuşınta 13C/89
törümeniñ oşğusıña s. al altağı 13G/19

[=5]
soķım (fiske) vurma. **krş. eņrek**
eng(η)rek s.+ı yirinte ertürmiş bolur 12/49
 [=1]
soķuş- vuruş-, tokuş-.
s.-miş tuşuşmış avantlıqların 10/140
ulınçığ emgekke s.-mişlarığ 10/219
 [=2]
soķlun- körleş-, kör ol-.
küvençlig suv küznekiye s.-mişlarķa 7/121
 [=1]
somlğ < *Tocha/B sim* < *Skt. sīmā* + *Uyg.+lığ (is)*
 hudutlu, sınırlı, çitle çevrili (alan) (**bkz. sim, çizig**)
somlğ çısuķķuğ: sınır, çit, çitle çevrilmiş alan
adırtlığ s. çısuķlğ 20E/164
 [=1]
soņ son, nihayet, ati.
s. futsı bilgeniņ alı yime edikmegey 35/75
adaķ s.+ınta terk ödün 22B/35
kin s.+ķısın ķılmağuşa kilileşelim 13A/20
 [=3]
sor- sor-, soruştur-.
s.-a isdeyü tileğülügi 10/139
bu bir sözni seşirek boldı baķsıta s.-ğan 12/8
varkşı arziķa s.-zun 11/32
 [=3]
Sorđapan << *Skt. śrota-āpanna* < *Chin. 須陀洹 xū tuó huán* < *Tib. rgy un du zhugs pa (is)* Hīnayāna⁶¹
 öğretisinin ilk azizi olan Śrota-āpanna, Budizmde kutsal yaşam ırmağına giren kiři” olarak tanımlanır.
s. arħantta ulatılarnı 10/136
 [=1]
soruķ- ünlü ol-, aranılan ol-. (*Buddha lakabı*)
s.-miş bilginke yükünür men 10/231
 [=1]
söğüt /söğüt ağaç.
artuķ s. altınınta 8/3
imirt çoğurt s. arasınınta 8/13
erdinilig s. ħuaların 20E/120
tut s. butıķı miņ türlügin titriyür 35/111
artuķ s. butıķı yüz türlügin ırğalır 35/111
çın sala s.+ke yükünür men 10/287
 [=6]
söğüd krş. söğüt.
bodı s. altınınta ... 16/93
 [=1]
söğütlüğ söğütlüklerin bulunduğu yer, ormanlık.

⁶¹ “Hīnayāna terimi, Mahāyānistlerin kendilerinden önce başkalarını kurtarmaya çalışmaları ve evrenselliklerine karşı dar anlamda sadece kendilerini kurtarmaya çalışanlar için kullanılmış bir terimdir.”
 Tokyürek: 2019, 442.

köp yigi telim s. erip 8/27
 [=1]
söki (sf) eski, kadim, evvelki.
irteki s. aranyadanta 8/10
s. ķanlar küçi yime tusulmağay 35/75
 [=2]
sön- bit-, (kendiliğinden) geç-.
toz toprak özin s.-di 35/4
 [=1]
söö zaman, ezel.
ķayutın neņ s.+tin berü kelmeksiz siz 15/50
 [=1]
söz söz, kelam.
bir ağızķıa edgü s. bar sözleyin saņa 12/21
uşık ekşer sav s. intin yok erip munda 12/52
öküş az ma sav s. yolu üşülmekdin 15/75
s. kiri kitmes yusa 33/11
ķarışur maņa s.+i 11/48
baķşım ķutınıņ s.+i 11/98
vinçuranıņ s.+in 11/12
talaytaķı bilgelerniņ s.+in 11/68
yılayu teg savķa s.+ke tayaķlığın 15/70
bu bir s.+ni seşirek boldı baķsıta sorgan 12/8
 [=10]
sözle- söyle-, konuş-, anlat-.
alkış başık s.-güg 7/401
una anı iyin kezigçe okıdı s.-lim 13A/4
ayı öķüş ad belğüler öze atıru s.-miş 13E/141
s.-miş savıı tūdüşlğ 35/29
una amtı bu ķut ķolonçuğ s.-mişniņ 16/105
ögdi s.-p tapığ tutup öz boşuğ ķolonu 13G/190
törüsınçe tilte s.-p köñülte tuğzunlar 13G/200
alku ödte s.-r üçün kentü özüm 14B/29
ķ...ķıa edgülig tüşin töķüp s.-ser 16/102
ķavırıp töķüp s.-ser bolmış bolmaduķ 18/23
ķiři s.-ser sav alķınur 35/25
bir ağızķıa edgü söz bar s.-yin saņa 12/21
aryasaņ öze yaratılmış taķşutın s.-yü 13F/171
alıp tuķup (tutup?) s.-yü ... 16/98
ayu s.-yü birelim 19B/18
tü... ögdi ... s.-yür men 16/9
 [=16]
sözleşmek (is) birbiriyle konuşma, tartışma.
praşva ķılu s.+lig 10/124
 [=1]
sözlüğ sözlü, söylenecek söz.
sakınıp neņ tükedınçsiz s. yidinçsiz 9/29
 [=1]

stup << *Skt. stūpa* < *Sogd. 'st'wp*; < *Chin. 塔 tā* (is) Śākyamuni Buddha'nın kemik vb. kutsal emanetlerinin saklandığı anıt bina, kule, simgesel mezar.

tüü türlüğ vrhar sañram s. +ka қоғамы 18/5
[=1]

su- itaat et-, teslim ol-. (EDPT :1972,782)

boyunın s.-miş kerek 33/18

[=1]

sub su. (**krş. suv**)

yir s. kutı irinür tiyür 6/3

ot s. kutı ıgılayur tiyür 6/4

[=2]

su-çantirabudı << *Skt. sucandrabodhi* (is) bir

Buddha adı.

ayağıluğ badıraşırı s. 9/66

[=1]

sud- tükür-, tükürüp at-.

çarık ok yüüziñe s.-ğu ol 11/106

s.-miş yarça tittiñiz 7/229

[=2]

Sudani << *Skt. sudhana, Sudatta* (öi) Buddha'nın ve onun müritlerinin koruyucusu olan zengin bir tüccar.

s. başdıñlıg edgü erenlerniñ 10/138

kalı s. on urı teg kalısız birkerü 13F/175

[=2]

sudur < *TochA/B sutär ~ sūtär* / < *Sogd. swtr ~*

swtr < *Skt. sūtra* ; *Chin. 蘇怛羅 sū dā luó* ;

Tib.mdo (is) Buddha'nın öğretilerinin yer aldığı

Budist metin, vaaz metni.

buda avatansaka atlıg s. içinde 9/1

s. başdıñlıg edgü nomlarlıg 10/226

arış arıg bu yitiken s. erdinig 26/7

altun yaruğ yaltrıqlıg s. +ka tayanıp 13F/154

bu yitiken s. +nuñ yigin adruk 26/20

upalı s. +ta ötündürülmüş 10/290

uluğ kölüngü s. +ta uz tizip nomlamış 13A/2

amuta ayusı s. +uğ 22B/8

[=8]

sukavati < *Sogd. swk'βty* < *Skt. sukhāvati* ; *Chin*

淨土 jìng shì (is) Buddha Amitābha'nın batıdaki en temiz ülke olan cennetinin adı.

uçuz oñay s. uluşta toğzunlar 16/108

[=1]

sukavağı krş. sukavati

arıg s. uluşda toğalım terk tavrağ 13B/52

[=1]

suksınmak (is) açgözlülük, hırs.

s. tözlüg azda ulağı 10/224

[=1]

suksız (sf) hırssız, tamahsız.

kök kalık teg yuklunmaksız azsız s. 15/6

[=1]

sumır *Sogd. sm'yr* < *TochA/B smer* < *Skt. sumeru* ;

Chin. 妙高山 miào gāoshān (öi) Budizmde Dünya'nın merkezine oturtulmuş "muhteşem büyük dağ, dağlar hanı: Sumeru Dağı." **krş. smır, sumur.**

buyanlıg s. tağığ turgurtuñuz 7/119

[=1]

sumur **krş. smır, sumır**

ançulayu kalı s. tağlar kanı teg 9/11

yintem ... b ... s. tağ ... 16/12

[=2]

sun- (el) uzat-, yakala-.

s.-miş iligi öze tartıp taşkarıp 10/227

[=1]

sunasıru?⁶² → **suksın-** ısrarla iste-, arzula-.

s. tatğangu küsengülügi 10/137

[=1]

suryagarbı << *Skt. sūryagarbha* ; *Chin. 寶光天子*

bǎo guāng tiānzǐ + *胎 tāi* (öi) bir Bodhisattva adı.

ançulayu ok s. vaşır yalınlıg 9/67

[=1]

suu talih, şans, baht, saadet. (*Mo. sü, su, suu*)

bağsal қағымızniñ s. +sı 11/102

adıñıg iduk қаған қан s. +sı 26/10

adıñıg iduk қаған қан s. +sın 22B/ 22, 23/1

қағымız s. +sıña kili 11/160

қағымız s. +sıña tili 11/166

[=6]

suuparı kirtiğa-nama-ñiya şiri < *Skt.*

suprakīrtitanāmadheyaśrī (öi) bir Buddha adı.

s. atlıg 10/230

[=1]

suu-vikiranda şiri < *Skt. suvikrāntaśrī* (öi) bir

Buddha adı.

mañapuruş uluğ er s. 10/246

[=1]

suv su. (**krş. sub**)

küvençlig s. küznekiñe soqlunmuşlarka 7/121

inçgekie s. kıdıgında 8/14

rasayan tatıgılgı nomluğ s. aqıdıp 10/92

s. teñrisiñe yükünür men 10/143

s. kelkiniñe toqıdılmışlarıg 10/225

anuk buzı s. timetin arsqıp kalma 12/16

yana yayın kışkı buzı s. tip tiyürler 12/26

s. öze yumış kerek 33/10

er kutı belin s. kutı terin 34/4

s. tamırı kırsar yaş yavışğu kırıyur 35/43

aqıp kelir soğık s. ağıtarılıp yanturu yoritı

35/74

⁶² kelime için Wilkens: (oku: suksingu → suksın-) (2021, s. 631)

tümen ban yirde yañkurar süzük s. tikısı
35/93
s. adası saña öğdürti utru kelir 35/116
kar kırığı salkı s.+ı erür erser 15/39
çamsız ögürgü s.+ıg bürdüglig 10/156
köl s.+ınıñ lınhuası teg yuklunçsuz arıy
13/65
koçu tağında kaplan yok kuduğ s.+ında balık
yok 34/7
arasıntın s.+lar kudulup 20E/137
aştanık obıt s.+ları 20E/130
ağdınur iner s.+ların 20E/144
yilli s.+lı tepreyü kuduğ için bekledi 35/74
narya biliglig s.+nı 11/88
yaykı s.+nı kışkı öde buz tiyürler 12/25
şasınlig s.+nuñ münü 11/122
turgın süzük ol s.+nuñ 20B/21
yigülig aş yunğu? s.+tın kılıp ... 16/11
[=26]
suvadı (*sıdam ile birlikte*) büyülu hece, tıslımlı
sözler. <<Skt. svasti “iyi şans, iyi başarı” anlamın-
da bir terim olup takdim sözleridir. (Arat:1991,360)
s. sıdam ad mangal bolzun başladı 10/2
[=1]
suvluğ sulu, suyu olan.
sermelip akar s. erip 8/19
[=1]
suvluk küçük göl, gölet.
akar s.+ta 8/4
köpirip turur kölmen s.+ta 8/28
[=2]
suvsuş içilecek şey, susama (durumu).
s.+ın kandurup ögirtgüligi 10/141
[=1]
suyurka- <Mo. soyurqa- (f.) merhametli ol-, acı-,
merhamet et-. (=soyurka-)
s.-yu irinçkeyü yarlıkatıñız 7/231
[=1]
sü 1. ordu, asker, birlik.
birük s. sülemek atlıg ırk kelser 35/24
s. süleser yir telinür 35/25
2. harp, savaş.
s.+de erser sançıtur 35/51
[=3]
süle- asker çıkar-, ordu sevk et-.
birük sü s.-mek atlıg ırk kelser 35/24
sü s.- ser yir telinür 35/25
[=2]
sünüş savaş, harp, kavga.
özi s.+te yigedmiş atlıg 10/254
[=1]

süri⁶³ Ar. قرعه kur’a, ad çekme.
s.+sin bakmış kerek 33/6
[=1]
süzek (mtn.) hastalık.
kamağ kadğu nızvanılar terz s.+ler 15/40
[=1]
süzük (h) duru, berrak, temiz, şeffaf, saydam.
(krş. arığ)
barı-vışutı tözi arığ s. 10/201
arığ s. yig meñilig uluş anta ol 12/59
yintem s. köñül öze ödüğçi bulalım 13A/28
kamağta yig arığ s. bolmak öze 15/28
arığ s. et’üzüm tilim köñülüim 16/29
turgın s. ol suvnuñ 20B/21
artuk s. kirtgünçlüg kun tay kıu kutınıñ 24/2
pek katıg s. kirtgünç köñüllüg 26/4
tümen ban yirde yañkurar s. suv tikısı 35/93
[=9]
süzül- temizlen-, arın-.
ol yirtinçü yulalarıña arığ s.-ü 18/37
birtem kirtgünçin s.-üp 20E/125
ağılp öner s.-üp 20E/139
[=3]
Ş
ş ş harfı.
s.(ş) uşık teg sağılayı turur 11/119
ş tokıyü şeker teg tapıñu ol 11/143
[=2]
şabilğ <Chin. 𐰽𐰺 sha mi ; Mo. šabi+ Uyg.+lıg
(is)
talebe, öğrenci, yemin etmemiş rahip adayı.
ş. alzun yañka 11/148
[=1]
şağıla- (nehir, dere) çağla-, şırıl-da-. (=çagıla-)
ş uşık teg ş.-yu turur 11/119
[=1]
Şakımuni < Tocha/B śākyamuni < Gāndhārī
śakimuñi- <Skt. śākyamuni ; Sogd. š’kymwn ; Chin.
釋迦牟尼 shìjiā móu ní ; Tib. shakya’i thub-pa (is)
Śākyamuni “Śākya kabilesinin bilgisi” anlamında-
dır. Tarihi Buddha ya da Gatama⁶⁴ olarak bilinir.
ş. atlıg uğanlar arşısı 10/14
alp ş. ... 22B/3

⁶³ fıkihta pay anlamına gelen kur’a, bir kimsenin öncelik sırasının tayini için başvurulmuş isim belirleme usulü demektir. DLT de *surpla-/ sürile-* fiili *kur’a çek-* olarak verilmiştir. bkz. DLT III, 443:23; DLT III, 446:10.

⁶⁴ Śākya kabilesinin bir kolu olup, Buddha’nın ailesinin soyadıdır ve bu nedenle Śākyamuni’nin bir diğer adıdır. Budist yazmalarda genellikle Śākyamuni’nin ismi Gautama olarak ifade edilir. Śākya kabilesinin üyesi olduğu için bu adı almıştır. (Tokyürek, 2019:75-76)

şarırıǵ ayayu ş. +ka yükünü 11/145
[=3]
şakdılıǵ << *Skt. śakti +Uyg. +lıǵ (is)* etki, tesir, güç, kuvvet.
ş. küçi ertini uluǵ 10/13
[=1]
şamat << *Skt. śamatha* ; Chin. 奢摩他毗 *shē mó tā pí* ; *Pali. samtha (is)* meditasyon rahatlık, huzur.
(krş. vipaşyan)
şamat vipaşyan: (birlikte) yoğunlaşma ve bilgelik
ş. vipaşyan ikidin sınar 10/8
[=1]
şanlıǵ (sf) meşhur, şan sahibi.
ş. belgülig tapduları körşi 10/11
[=1]
şandapur << *Skt. śāntapura (is)* bir şehrin adı.
ş. yolın körkiǵü birmeklig 10/12
[=1]
Şanǵa I < *Skt. śānta = Mo. śanta (is)* bir öğretmen, Buddha'nın öğrencisinin adı.
ş. baqşıka yükünür men 10/15
[=1]
şanǵa II < *Skt. śānta = Mo. śanta (is)* barış, huzur, rahatlık.
ş. amrılısar sav oq turur 11/125
[=1]
şaran? öfke?
ş. övkelig küni 11/126
[=1]
şardulı << *Skt. śārdūla (is)* kaplan. (EU=arslan)
şardulı arslan : (birlikte) arslan
sakılıǵlar arzısı ş. arslan 11/147
[=1]
şarır < *TochA śarir / < TochB śarīr / < śr'yr < Skt. śarīra* ; Chin. 佛舍利 *fú shèlì (is)* Buddha'nın kemikleri, arta kalan kutsal eşya/emanetler.
ş. +ıǵ ayayu şakımunıka yükünü 11/145
[=1]
şark (h) gürültü-patırtı. **krş. burķ**
burķ ş. kılıp on edǵusın men atsaǵ özüm 9/7
burķ ş. kılıp uǵuluǵsuz uluǵ idigin 13/103
[=2]
şastr < *TochA/B śāstār / < Sogd. š'str < Skt. śāstra*; Chin. 教材 *jiàocái (is)* Budist öğretme metni, din ve akaid kitabı.
ş. saǵıǵu ol tüni 11/124
[=1]
şaşımsız (sf) yanılmayan, saptırılamayan.
ş. sapılǵu ol sanķa 11/146
şat paramıtıǵ ş. tuşǵurup 11/149
[=2]

şaşmaqsız yanılmayan, kafası karışık olmayan.
şaşmaqsız burķan bolmıǵta 17/7
[=1]
şatab << *Skt. stava (is)* övgü. (bir kanun kitabı, Buddha veya Bodhisattva adı ?) (=stab)
ş. şıparnıǵ üni 11/120
[=1]
şatayadan < *TochA şadāyataṃ < Skt. śadāyatana (is)* (Budizm'de) altı giriş, altı duyu organı, hasse.
ş. +larıǵ seşiltürmedin 11/123
[=1]
şat paramıt << *Skt. śatpāramitā = Chin. 六波羅 liù bōluómì (is)* altı fazilet. Bodhisattvaların Buddha olabilmeleri için yapmaları gereken altı erdemi ifade eder. **krş. paramıt.**
ş. +ıǵ şaşımsız tuşǵurup 11/149
[=1]
şat parişkar << *Skt. śatpariškāra (is)* bir rahibin kişisel altı eşyası.
ton karasa ş. yivikler alıp 9/73
[=1]
şatu *Mo. šatu(n)* merdiven.
bilge biliglig ş. tiktiǵ 7/105
[=1]
şağu krş. şatu.
ş. yanı teg utru tuşlar 10/9
[=1]
şatvargi < *TochB şadvargi < Skt. śadvarga (is)* doğru inançtan sapmış altı rahip grubu.
ş. toyın teg satkisiz bolmaķı 11/121
[=1]
şazınlıǵ < *Skt. śāsana +Uyg. +lıǵ (is)* öğretmeye ait, śāsana ile ilgili. **krş. sasın.**
ş.(ş) suvnuǵ müni 11/122
[=1]
Şeker << *Skt. śakra (is)* tanrıların hükümdarının adı.
ş tokıyu şeker teg tapıǵu ol 11/143
[=1]
şımnı < *Sogd. šmnw ; = Skt. māra (is)* şeytan, İblis, Buda'yı baştan çıkarmak isteyen şeytan = Mara.
ayıǵ kılınçlıǵ ş. iligintin ozǵurtuǵuz 7/148
önte ulatı öǵmeklig ş. 10/248
ördüǵ baǵ başlap nışvanılıǵ ş. 10/249
örletmek işlig teǵrılıǵ ş. 10/250
ölümlüǵ ş. üşlünçü tüplüǵ 10/251
kırmalayur ş. küçin kısıǵaru qorķıdıp 13C/111
ayıǵ ş. ters nomluǵ k ... 16/91
yintip kamaǵ ş. +larıǵ utmıǵ at almıǵıǵ 13A/26
yintsikmeǵın ş. +larķa nışvanıǵ utǵul 12/10

köp kılınçtın nişvanıtın ş.+nuş simintin
13C/67
[=10]
şımnuş < Sogd. *šmnw* + Uyg. *+luğ* (is) şeytani.
yavlağ ş. yağısın uduş 10/20
[=1]
şıpar < < Skt. *svara* (is) ses, gürültü, patırtı. (Bir Buddha lakabı : gök gürültüsü tanrısı) (**bkz. sibar**)
ş(ş)atap ş.+nuş üni 11/120
[=1]
şıpkanlığ < Chin. *𐎧𐎠𐎫𐎡𐎴 shi gan* + Uyg. *+lığ* (is) on
gök dizisi, gök soylu (dönemsel tarih adı). **krş. kuy**
yime kuy ş. ud yıl altınç 26/1
[=1]
şır < Chin. *𐎧𐎠𐎫𐎡𐎴 shi* (is) katı, sert, sağlam. (**krş ton**)
yavırmaz artamaz yarp kağığ ton şır 10/19
[=1]
şırışdı < Tocharian *B śreṣṭhi ~ Tocharian A śriṣṭhi* < Skt.
śreṣṭhin (is) tüccar, zengin adam. **krş. danı**
danı şırışdı baylar; varlıklı kişiler
danı ş. baylar ornağı 10/221
[=1]
şlok < Tocharian *B śloka* / < Sogd. *šl'wk* < Skt. *śloka*
(is) dize, mısra, şiir, manzume.
munçaķia ögdi ş. ödünür men 15/81
kalım keyşi koşuğka ingurmuş ş. 16/111
bulunçsuz yig edgülerin ögmiş ş.+da 9/6
ıduk kirđü kuruğuş okıdtaçı bo ş.+nı 15/92
[=4]
şloklug Skt. *śloka* + Uyg. *+luğ* (is) dizeli, bendli.
tört ş. nom öze 17/1
[=1]
şük < Sogd. *šwk* (is) sakin, rahat.
etüzün bil ş. tur 35/149
[=1]

T

t t harfi.
t uşikni talulalım 11/65
t uşik teg tele bilser 11/127
[=2]
tac < Ar. / Far. *تَاح tāc* (is) hükümdar başlığı, taç.
keyseñiz körklüg t.+ın 32/11
[=1]
tada (ölçü) on adımdan görülebilen yer parçası,
arazi miktarı. (DLT III:220-10, EDPT: 451)
t. tıvaki birmekte titimlig 10/118
[=1]
tağ dağ, dağ silsilesi, sıradağ.
yintem ... b ... sumur t. ... 16/12
birük bu t. atlığ ırk kelser 35/34
t. yirinte t. öndi señir boltı 35/35 (2)
t. içinte iki yek bar 35/48

t.+da öz yok say yazıda bel yok 34/8
buyanlığ sumur t.+ıg turğurtuñuz 7/119
koçu t.+ında kaplan yok kuduğ suvında balık
yok 34/7
ançulayı kaltı sumur t.+lar kanı teg 9/11
ağkaşu turur kat kat t.+ta 8/1
iç teriñ kat bük t.+ta 8/9
señir bulun teriñ t.+ta 8/17
kökerip turur körklüg t.+ta 8/25
[=13]
tağdın kuzey, kuzeyde olan.
kidin t. bulunıda 35/98
tevlig kürlüg tapıgçı t. turup ... tiler 35/121
[=2]
tağtın krş. **tağdın.**
küntün t. balık uluş kentü köñlünçe 35/5
[=1]
taķı (bğ) ve, dahi, daha, bir de/da.
t. amarı tınlıglar 7/188
t. artuğrak kórkinçsiz kılıp 10/116
nandı luu t. saķınçsızın keçmez 11/87
t. yime bu buyan küçinte anam seviçük 22A/4
t. yime ... aķun ... 22A/10
t. ne aķmış kerek 33/24
iltişmiş kişiler köñülü t. teriñ 35/127
ne busuş ol t. ilke kanka inanç bolğuka 35/132
[=8]
taķıl- takıl-.
t.-ıp bilisiz özin 11/70
[=1]
taķşut şiir, manzume, dize, dörtlük. (*śloka*, *gāthā*)
buyan küsüş öze koshmış t. başladı 9/8
atlığ ögdiğ biratya şiri t. koshdım 15/89
t. nom tükedi satu satu 16/112
aryasañ öze yaratılmış t.+ın sözleyü
13F/171
t.+ka intürü tegindim 19A/14
[=5]
taķşutluğ şiir, şiirsel, şiirle ilgili.
bir bir ünte uz t. taluyar öntürüp 13A/11
[=1]
tal dal, ağaç dalı.
kesmeñler egri t.+nı 32/7
[=1]
talaş- dalaş-, kavga et-.
biş yek t.-ur 35/21
til t.-ur 35/55
[=1]
talıķ- itil-, itilmiş ol-.
yüze baça bu sansarta yüşerü t.-ıp 13D/125
[=1]
talula- seç-.
t uşikni t.-lım 11/65

t.-p yığıp men kki kki 19B/13
 [=2]
talay 1. < Mo. *dalai* (is) kainat, dünya. (**krş. taluy**)
t.+tağı bilgelerniñ sözün 11/68
 [=1]
taluy (h) 2. < Mo. *dalai* (is) ırmak, deniz, okyanus.
 (**krş. ögüz, talay**)
taluy ögüz: (birlikte) deniz, ırmak
t. ögüzteki balıklar 7/185
buyanlığı t. ögüzüğü akitip 7/407
...urmadın burkanlığı t.+ka teginü 16/19
bir bir ünte taqşutluğ t.+lar öntürüp 13A/11
uç kıdığ yok ultuz tüpsüz t.+lar keçelim
13C/116
tür... t... uluğ t.+lar 16/6
...yor...ğ t.+ta ... 16/17
emgeklig t.+tın keçürtünüz 7/115
layançañ t.+tın naru keçser 11/139
...tu arı... küsüşlüğ t.+uğ t... 16/18
asanki? kalplığı t.+uğ yoğuru keçeyin 16/20
 [=11]
tam < Skt. *tama* (is) duvar.
tegirmi t. içinde esrük boltıñ 35/44
 [=1]
tamğa damga, mühür, işaret, sembol.
üç t.+larığ bütürti 7/368
t.+ η yarlıkñ yorıdı 35/7
beg t.+sı elginde 35/90
 [=3]
tamğak damak, gırtlak. (Skt. *tālu*)
t.+inta kara tütün taşıkar tiyür 5/24
 [=1]
tamır 1. damar, arter.
kimniñ t.+ı yoğun bolsar kanağı yinil 34/3
 2. bitkilerde öz suyunun dolaştığı kanal.
suv t.+ı kurısar yaş yavışğu kurıyur 35/43
 [=2]
tamdul- yak-, alev al-, tutuştur-.
yirtinçünün yulaları yañırtı t.-mış 13A/25
 [=1]
tamu < Sogd. *tmw*; Skt. *naraka*; Chin. 地獄 *di-yü*;
 Tib. *dmyal ba*; Mo. *tamu* (is) cehennem.
t. yolu tutuñuz 7/29
avış t. emgekin biltürtünüz 7/127
t.+dağı yekler tutar tiyür 6/15
tünerig t.+ka tüşmeki bar 5/10
tünerig t.+ka tartar tiyür 6/13
alıp iltkelir mini t.+ka 17/14
tüşkelir men una t.+ka 17/18
tünerig t.+tın tözüni özgurtuñuz 7/144
yalınayu turur t.+tın oztılar 7/348
 [=9]

tan meltem, esinti.
saçğu ol nışvanıg t.+ka 11/150
 [=1]
tan- yadsı-, inkar et-.
tört ilig teñrilerde t.-ıgmalar 5/5
ülgü teñ urup ayıglap t.-ıp olarta 18/21
t.-mış üzütlar taşıkar tiyür 5/16
t.-mış üzütüğ tutupan 6/7
t.-mış üzütlarig tutupanın 6/12
netegin t.-mış kerek 33/4
 [=6]
tanuqla- ispatla-, kanıtla-, tanıkla-.
tuyunmağı t.-ğu ödke degi 14B/21
t.-guluğ töş buldurtaçı 10/115
tıdıgız cın bilge biligig içirdi t.-p 13A/37
kirtü cın yig uluğ sıdıg t.-yur 15/20
 [=4]
Tanya Şiri < Skt. *Dhanyaśrī* (is) kişi/kadın adı.
kızlarım t. beg irinçin beg 22B/53
 [=1]
Tanya Şiri Beg (is) kişi/kadın adı ve unvanı.
kızlarım t. irinçin beg 22B/53
 [=1]
tañ I şafak, şafak vakti, tan.
t. teñri 1/11, 1/14, 1/15, 1/16, 1/19, 1/20
t. teñri kelti 1/1, 1/3
t. teñri özi kelti 1/2, 1/4
t. teñrig ögelim 1/6
 [=11]
tañ II (sf) özel, hayret verici, şaşılabak, nadir (şey).
üsdeñ yalañuz erser yime t. adınçıg 15/35
yam ed bolsar ma t.+a 11/54
 [=2]
tañlançıg (sf) hayret verici, nadir, olağanüstü.
seçe t. idigler 20B/40
inçip eşidilür t. 20E/155
seçe t. et'üzün 20F/224
 [=3]
tañsuğ Mo. *tangsuy* (sf) kıymettar, nadir, fevkalade.
t. ed tavarlar öze 10/112
adruk t. artuğ inçe işlig 10/129
tük tümen türlüg t. edlerin 10/268
körkle t. taydu kidini kav lınhuata 12/61
erte t. ol burkannıñ mantalın körelim 13C/58
 [=5]
tap arzu, istek, eğilim, tutku, heves.
buluñ yınakta t. iyin 20F/193
çarıtıg koşayın tip t.+ı bolsar 11/103
t.+ınça meñiler tegintürdeçi 10/113
öñdin kidin yir öz t.+ıñça 35/5
t.+ıñça alıp işletgil yinik edgü lalarıg 35/87
kop işin t.+ıñça qorı yok 35/101
ergülüg t.+ları bolsarlar 20D/111

öz öz küsemiş t. +larınca toğmaqları bolzun
27/4
[=8]

tap- bul-, elde et-, kazan-.

üntedeçi til ağız t.-ğay 35/77
ülgülep neñ bulguluğsuz edgü nom t.-ıp 16/38
manı t.-mañım anta 11/152
yol azsar ev t.-maz 35/26
sakınıp t.-maz men tölek 11/90
sarvadyan biligni t.-mış erser 11/95
birük t.-sar ol erdinig ne satıg munja 12/24
ed tavar tileser t.-tıñ 35/8
kutkarğı tınıqlarıg t.-tuқта 7/131
amrılmış nurvanıg t.-zunlar 7/420
[=10]

tapa (ed) -e doğru, -e karşı, için.

ig t. körser sen eğ öñedmek alp 35/58
ig t. körser sen törü yavız 35/72
ig t. körser bağirtın tepremiş ig ol 35/148
[=3]

tapdu < Chin. 腴肭 ta dao (is) merdiven, basamak.

şanlıg belgülig t. +ları körşi 10/11
[=1]

tapguluğsuz bulunmaz, elde edilmez.

körgülüğ neñ uşık ekşer t. 15/7
[=1]

tapıg tapım, kült, ibadet etme, kulluk, hizmet.

yükünç ayağ t. uduğ yangı bulgusuz 9/98
uşun ödün t. kılgu uşatı ür kişegü 13C/115
una bu tört t. işin umışça iderip 13F/161
ögdi sözlep t. tutup öz boşuğ kolunu 13G/190
bulıqlay t. öze tapınur men 14A/8
uşun ödün burkanlarğa ... t. kılgu 16/72
burkanlarğa t. kıl 35/91
kamağ il uluşlar t. +ı yügerü kelti üskünge
35/2
anuğara öşeliksiz t. +ıg tutalım 13A/16
alkınmaqsız yig üstünki t. +lar iltinü 13A/13
tepredük sayu iş kötgün t.-ınça (tapgınça)
35/85
[=11]

tapıgçı görevli, hizmetçi, uşak.

tevlig kürlüg t. tağdın turup ... tiler 35/121
[=1]

tapın- tapın-, ibadet et-, kulluk et-. (krş. tapun-)

kañımız burkanğa kua birle t. 11/19
tört ilig teñrilerke t.-alım 5/3
ş tokıy şeker teg t.-gu ol 11/143
kóp ödlerte t.-guluğ tayağı siz 15/69
anı tuta utmışlarğa ayayu t.-ıp 13A/14
bulıqlay tapıg öze t.-ur men 14A/8
[=6]

tapış- karşılaş-, birbirini bul-, rast gel-.

çınlayu udumbar alp t.-guluğ 10/283
t.-guluğ erser tözin 11/66
t.-madılar bu biligler 11/69
başı t.-sar basası açılğay 11/101
[=4]

tapla- 1. onayla-, kabul et-, tanı-.

sini kamağun t.-dı beg kılğalı 35/65
birkerü (?) yumkı bu yanlıg t.-yur men 16/5

2. hoşla git-, beğenil-.

üstünki altınkı t.-dı 35/89
[=3]

taplağ arzu, istek, rıza.

t. +ka yaraşı nom nomlamaqtın 10/114
[=1]

taplağlıg onaylı, beğenilen.

nandımukdı öñi öñi t. 10/184
[=1]

taplıg (sf) istekli, arzulu.

uluğ kölungü nomta yorıgılı t. 10/3
[=1]

tapmak (is) 1. tapma, tapınma, tapan.

kañıçım a bilgelerke t. +sız siz 15/53

2. bulma, elde etme.

olar köni nomluğ asıgın t. +tın 13C/79
[=2]

tapun- krş. tapın-.

tünerig yeklerke t.-uğmalar 5/7
[=1]

tar darlık, sıkıntı.

t. sıkış emgektin kutrulturdaçı 10/117
[=1]

tar- dağıt-, saç-.

taraldaçı t.-gu biliglig 11/71
[=1]

tara- dağıt-, serp-.

kañık teg kılı t. 11/22
[=1]

taral- dağıl-, saçıl-.

t.-daçı tarğı biliglig 11/71
[=1]

tarazuk terazi.

t. içinte olgurtur tiyür 6/8
t. ağısar kılınçı aytıg bolur 6/9
[=2]

tardıç < Sogd. δrtyc ~ δrt'yc (is) dışkı, gübre, ters (hayvan pisliği).

t. teg et'üzün kudur tiyür 5/17
[=1]

tarıg hububat, ekin, mahsül.

aşlık t. edgü bütüp inç bolzunlar 24/11
[=1]

tarık- uzaklaş-, kaybol-, dağılıp git-.

örtüglüg kılınç t.-ar 20D/83
 alku kılınçlıg tıdıklarım yumkı t.-ıp 16/50
 arıyu kitip t.-ıp 20F/216
 terkin t.-ur erti ançmandın 7/192
 birtemledi arıg silig kitzün t.-zun 18/44
 [=5]

tarıkar- krş. **tarkar-**.
 sizik köñüllerin t.-tı 7/338
 [=1]

tarın- darıl-.
 yek içkek t.-sar öñreken aç... 35/141
 [=1]

tarğa (sf) acı, ağır.
 açığ t. kılınç tüşin kayu ma orunta 18/57
 [=1]

tarğa- krş. **tarık-**.
 kamağ bayumağ utru kelir t.-sar 35/70
 [=1]

tarğar- uzaklaştır-, savur-.
 tetrü sakınç t.-ğıl 35/79
 [=1]

tart- çek-, zorla çek-, sürükle-.
 tünerig tamuka t.-ar tiyür 6/13
 sunmış iligi öze t.-ıp taşkarıp 10/227
 kalı kum öze kudu t.-ıp işi ködügi bütmeýük
 teg 35/40
 [=3]

tarđ- krş. **tart-**.
 yırçileyü bu sansartın t.-ıp taşkarıp 9/61
 ilip t.-ıp kie bitimiş boldum asıg tutuñ 15/93
 [=2]

tartınçlıg (sf) lütufkâr, iyiliksever.
 t. kañımka yükünür men 10/119
 [=1]

tartışlıg çekme, çekiştirmeli.
 ilişlig t. ... 7/93
 [=1]

taş I taş, değerli taş.
 t. kurşansa kaş bolur 31/6
 altun koysa t. bolur 31/8
 köñül t.+ım iki kiçig 28/15
 [=3]

taş II dış, dış görünüm, (Budist öğretinin) dışında.
 köñültin t. negü nom bar cınkaru bañın 12/20
 boş t. yığıp buyan bilge biligig alkınçsız
 13G/186
 alku ödte t.+tın sınar tilemiş bolup 12/15
 inçip t.+tın yalrıp 20C/61
 [=4]

taş- taş-, dolup taş-.
 tip otın katunsar küzeç t.-ar 35/135
 [=1]

taşık- çık-, dışarı çık-.

tanmış üzütler t.-ar tiyür 5/16
 tamğakınta kara tütün t.-ar tiyür 5/24
 [=2]

taşırđı dıştan, dışarıya.
 tıdmatın ol özlügerig t. irinçkep 13A/38
 [=1]

taşkar- uzaklaştır-, çekip çıkar-.
 al altağ uzanmaqlarig t.-ıp 7/145
 yırçileyü bu sansartın tarđıp t.-ıp 9/61
 sunmış iligi öze tartıp t.-ıp 10/227
 turkaru ödün yüz miñ kolđı rıdı t.-ıp 13C/62
 [=4]

tatar kişi adının bir bölümü/unvan. krş. **kedin ınal**
 teñrimniñ atam kedin ınalın t. 22A/5
 [=1]

tatğan- tat-, tat al-.
 sunasıru t.-ğu küsengülügi 10/137
 [=1]

tatı- tat-, tadına bak-.
 ançata t.-ğay yilikte 11/8
 [=1]

tatıg 1. (is) tatlı.
 apam bir adañın sısar içinteki t. tökülgüke ...
 35/137
 2. tat, lezzet.
 kağıg t.+ınıñ erdinisi boltuñ 35/132
 t.+lar bütgüke tayağı titir 35/133
 [=3]

tatıghı 1.(is) tatlı, lezzetli.
 rasayan t. nomluğ suv ağıdıp 10/92
 2.(sf) sevimli, hoş.
 boğdam atıñ tegsilip t. boltuñ 35/84
 [=2]

tatur- tattır-.
 tözüni t.-ğıl maytri 17/20
 [=1]

tavar (h) mal, mülk, eşya, servet, varlık. **krş. ed**
 danaşiri atlıg ed t. kutluğ 10/214
 t. mu birip sadğın algu ool 11/67
 ed t. tileser taptuñ 35/8
 ed t. saçılur 35/56
 öküş ed t. yuñlağıl 35/72
 t.+ı turguru kalır tiyür 5/18
 ini içi tüzüldi t.+ı telim 35/94
 tüzünlerniñ ed t.+ın lap buşı birmiş 18/7
 ediñ t.+ıñ yuvuldı 35/39
 ediñ t.+ıñ koqtı 35/45
 tañsuk ed t.+lar öze 10/112
 [=11]

tavraq acele, çabuk, ivedi, derhal.
 vayram yiil teg t. kelip 11/29
 arıg sukaçağı uluşta toğalım terk t. 13B/52
 yarp utğurağ bu yorığıg t. bütürür 16/80

amtıkıa ok t. bakup amrılıp 25/4
irte kün t. buyan kıl 35/114
 [=5]
tavran- çabala-, acele et-.
amtı munuñ yüründekin kılğalı t.-ıp 13F/153
k... t.-tı 7/381
inçsiredgü emgedgüte ivip terk t.-u 13E/145
 [=3]
tay pay lin sı < Chin. 大白联社 da bai lian she(öi)
beyaz nilüferin büyük topluluğu anlamında Budizm
 'in gizli topluluğu olarak bilinen bir topluluk adı.
t. tip atlıg 19B/11
 [=1]
taya- tut-, yaslan-.
ınanguluğ anacım a sizki t.-p 15/15
 [=1]
tayağ krş. **tayağ.**
tatıglar bütgüke t.+ı titir 35/133
 [=1]
tayağ destek, yardım, dayanak.
alku nom t.+ı ağa kañ tıdımış 10/132
köp ödlerte tapınguluğ t.+ı siz 15/69
 [=2]
tayaqlıg dayalı, destekli.
üçli törtli belgüke t. 10/108
ayazka yağızka t. 22/17
yılayu teg savka sözke t.+ın 15/70
 [=3]
tayan- dayanmak, yaslanmak:
altun yaruğ yaltrıklıg sudurka t.-ıp 13F/154
kolunmaķıña t.-ıp kolutı atsañ 16/110
 [=2]
tayanmaķsız (sf) dayanaksız, dayanmaksızın.
öñilerke t. bolmaķındın 15/76
 [=1]
taydu kidini kav? bir zaman dilimi, tarih. Arat:398
körkle tañsuk t. lınhuata 12/61
 [=1]
tayşın < Skt. mahāyāna =Chin. 大乘 dàchéng =
 Tib. theg-chen (is) mahā “büyük” + yāna “taşıt”.
 tam bilgiye erişmek ve bulmak olarak tanımlanan
 üç Budist mezhepten biri: Mahāyāna öğretisi.
töz tüp t. kirtü nomuğ töpüte iltinü 13G/199
t. nomnuñ içinte 19B/12
 [=2]
tayşıcı < Chin. 大勢至 da shi zhi = << Skt.
 mahāsthāmaprāpta (öi) bir Boddhisattva adı.
anı t. tip küleyür 20C/70
 [=1]
tayzı < Chin. 太子 tai zi (is) veliaht, prens.
 (krş. raçabağıra, kuñ tayzı)

ançulayu ok kağan kan katun kuñ t. altun
uruğları 25/1
raçabağıra t.+larını yime 22B/24
 [=2]
te- de-, söyle-. (krş. ti-)
atam kayda t.-r mü erki 29/2
ağam kayda t.-r mü erki 29/4
begim kayda t.-r mü erki 29/6
kayda begim t.-r mü erki 29/10
 [=4]
teg (ed) gibi, benzer.
kün teñri yaruğın t. köküzlüğü bilgem 3/9,
3/10
tardıç t. et'üzün kodur tiyür 5/17
tolılığ bulut t. tonkı kaşlıg tiyür 5/20
kanlıg bukaç t. karaķı tiyür 5/21
kaşguk t. kara boy emki tiyür 5/22
umuğsuz bizni t. tınlıglarķa 7/33
tutçı üzüksüz munı t. 7/53
bizni t. irinç tınlıglar 7/107
bu... biz sizni t. 7/109
oğatıp kelmiş bizni t. tınlıgķa 7/133
apam birük munı t. 7/137
uzatı üzüksüz munı t. 7/213
ķal tilve t. ertiler 7/235
kün teñri t. yarutıy 7/344
anı t. orunlarta 8/8, 8/16, 8/24, 8/32
ançulayu ķaltı sumur tağlar kamı t. 9/11
bir t. yañlıg burķan bolmış körki köşünür
9/44
şadı yanı t. utru tuşlar 10/9
başın ıdturunmış yadyadatı t. 10/148
yağta özte bir t. yapa yadılmış 10/168
çıntamanı t. berkin bulguluğ 10/281
anı t. savlarını açuķın bilser 11/5
vaşır t. ķatıg tözin 11/10
ķavıķ t. ķılu tara 11/22
vayram yiil t. tavraķ kelip 11/29
sakıg t. ermez mü tözi 11/36
sandanak erdini t. sağıgısız ermez mü 11/39
marga maya t. maķalaķ urur sen 11/75
s(ş) uşık t. şağılayu turur 11/119
şatvargi toyın t. satkisiz bolmaķı 11/121
t uşık t. tele bilser 11/127
lanķeşvarı t. lençük erser 11/137
ne tigü ol anı t. erig 11/140
ş tokıyu şeker t. tapıngu ol 11/143
yirtinçünüy yilvi tül t. ertükin uķıl 12/9
kkir kaķaķ t. üç aģutın kiñ alķıg törümiş
13A/18
anı t. ök alķınmazun ançaķa teginçe 13B/48
köl suvınıñ lınhuası t. yuklunçsuz arıyu
13C/65

kök ayaznın kün ayı t. alıncısız yorıy 13C/66
birtemledi bir t. uqşas et'üz til köñülin
13C/81

kalı sudanı on urı t. kalısız birkerü 13G/175
kök kalık t. yuklunmaksız azsız suksuz 15/6
ay teñrili aydınlı t. atırmazlar 15/13
ay yultuzın adurmış t. erdükinin 15/31
yılayu t. savka sözke tayaklıgın 15/70
yilvi t. ök tınlıklarğa oqıdğalı 15/71
munçulayu t. yılayu savlar öze 15/78
tutçı mançuşiri t. kut küsüş öritip 16/34
alp biliglig ıduq kutluğ mançuşiri t. 16/41
ayağuluğ tolpi tüzin bodısatav t. 16/42
üzdüñki t. yig atruk küsüş öritip 16/46
ançulayu ol tolpi tüzin bodısatav t. 16/83
tüş birip muni t. buyanı 17/3
sansarta ırınç mini t. 17/5
amtıki muni t. sakıncıg 20B/25
yarukların birgerü idmiş t. 20B/50
bir t. kalık ısı...ları 20E/168
bir t. ülgüsüz erürler 20E/170
bulıt t. tözüde yatılı 20F/192
alasız bir t. meñilig bolzunlar 25/6
kelen keyik müyüzi t. 35/33
kalı kum öze kudu tartıp işi ködügi
bütmeyük t. 35/40
kamgak barır t. ediñ kitti 35/71
kas tuñı t. edgün bastı 35/71
atın küñ yadıldı yıd yıpar t. 35/100
ağzanmış savın edikdi altun kümüş t. 35/100
ertmegey bu muni t. +ler ertgü ödke degi
16/67

[=71]

teg- 1. var-, er-, eriş-, ulaş-, değ-.

saña törülüğ törü t.-di 35/65
yanıncısız ajunğa t.-diler 7/304
tunumluğ t.-ir tiyür 5/14
t.-ir mü tegmez mü tip tetrü bügüş... 11/133
t.-mez mü anıñ tüşi 11/132
tegi mü t.-mez mü tip tetrü bügüş 11/133
raça ilig kan erkiñe t.-miş 10/91
kutka t.-miş burkan başın tüzünlerke 15/68
t.-ser sen yañı yılın iki yigirmiş ayıña
35/63
... tözü t.-zün 7/431

2. (birisine) faydası dokun-.

buğ kötürme tınlıqlarğa asıgı t.-zün? 16/96
[=11]

tegi (ed) –e kadar, –e değin, –e dek. (**krş. degi**)

amtıka t. yırtınçü 7/139
burun ertmiş öñdün uçtın kin ödke t.
13C/101
[=2]

degi krş. **tegi**.

kaçanka d. kayğusuz yırğazun 11/163
başlağısızın amtıki bu ödke d. 14A/9
tuyunmañık tanuqlağı ödke d. 14B/21
ertmegey bu muni tegler ertgü ödke d. 16/67
[=4]

tegi- körleş-, körlen-.

t.-miş közler... ük açtıñız? 7/150
[=1]

tegiñlig (sf) layık, yaraşır, uygun, değer.

öyü ödikleyü tuğğalı t. otuz biş 10/5
aşağalı t. bolmayın ajun ajunta 18/58
t.+çe işlerig işlettiñiz 7/151
ayağka t.+ke yükünür men 10/135
[=4]

tegin- 1. var-, ulaş-, eriş-.

utğuraq t.-gü kılınçım önüp 10/293
adkağısızın meñi t.-gülüg ol 8/7
sere yalğuzın nom meñisin t.-gülüg ol 8/23
küsençigsizin meñi t.-gülüg ol 8/31
anta t.-gülüg kılınçım erser erksiz sergüliğ
18/53
utğurağı busuşı yok meñi ök t.-ü 13C/78
...urmadın burkanlıg taluyka t.-ü 16/19

2. (sayğıyla-içten) yap-, yerine getir-.

ayayu kut kolumu t.-ip 20C/76
takşutka intürü t.-dim 19A/14
tip kut küsüş öritü t.-dim 26/23
yinçürü yükünü t.-ür biz 7/433
... inanu t.-ür men 16/1

3. duçar ol-, dayan-, kabullen-.

yürek bağır üşülgü emgek t.-ür tınlıgıñ
13D/127
[=13]

teginçe (ed) –e kadar.

anı teg ök alkınmazun ançağa t. 13B/48
[=1]

teginçsiz (sf) erişilmez, ulaşılmaz.

altılı ikili t.+lerte istim turguluğ 18/52
[=1]

tegiñtür- ulaştır-, eriştir-.

t.-gü tutdurgu üçün köni nom nomlalım
13C/96
tapınça meñiler t.-deçi 10/113
[=1]

tegiñmi daire, dairevi, yuvarlak, etrafı, çevresi.

kulaçça erip tep t. pravişı erür 9/18
tolu t. erdini oot atlıg 10/62
t. tam içinde esrük bolıñ 35/44
[=3]

tegiñmileyü etraf, çevre, çepeçevre.

t.+k ...mişte ök 7/191
t.+ki yağın telim bolı 35/44

[=2]
teglük kör, âma.
 ka ... t.+leri 7/182
 [=1]
tegre çevre, civar, dört bir taraf.
 et'üzün t. ada bar 35/46
 adın kişi tişi öze et'üzün t. körser 35/147
 [=2]
tegrikle- etrafını çevir-, sar-.
 t.-yü yığılıp 20E/172
 [=1]
teğsil- değış-, dönüş-.
 turum ara t.-ip 20B/22
 öñdünki ol buz t.-ip 20B/30
 eski atıñ t.-ip yañı bolıñ 35/84,
 boğdam atıñ t.-ip tatıñlığ bolıñ 35/84
 yig edler t.-ip bıñıñ bolı 35/134
 [=5]
teğsilmeksiz (sf) değışmez, dönüşmez.
 nıruda öçmiş t. 10/101
 [=1]
teğşür- değıştir-, dönüştür-.
 körk t.-üp öñi 7/323
 [=1]
teğür- ulaştır-, eriştir-.
 ürlüklüg meñike t.-geli 10/53
 birtemlig tuşka t.-deçi 10/77
 [=2]
teğşin- dön-, dolaş-. (=teğzin-)
 kıptın sınar uluş sayu kıptatın t.-ip 13C/70
 altı yollarta t.-ü turur 10/43
 [=2]
teğzinç kitap tomarı, bölüm. (Sogd. prw'rt, prwrt)
 sıdap nom bitig bir t. 10/7
 [=1]
teğzinçlig bölümlü, fasıl, ... bölüm.
 oñ t. yalrıdır tudruğ tıgme 9/53
 [=1]
teğşindür- dödür-, çevir-, dolandır-. (=teğzindür-)
 t.-teçi kanlar başdıñlığ 10/161
 kodı özü t.-ü toltın sınar 9/23
 t.-ü sañıp teñleyü körgil 11/131
 [=3]
teğşindürmek (is) çevirme, döndürme.
 uşun ödün nomluğ tilgen t.+i 9/92
 [=1]
tek (ed) tek, yalnızca, sadece.
 bir t. köni yol körkidü birip 10/76
 t. ol yekler kumbandı yalañuñ tilinçe 13C/94
 [=2]
tel- del-, delip deş-.
 t uşık teg t.-e bilser 11/127
 [=1]

teleme (sadaka) ücretsiz, bedava.
 t. birgü ol buşı 11/130
 [=1]
telim (sf) çok, pek çok, sayısız, sık, bol.
 öküş t. tınlıglar bolı 7/44
 öküş t. nızvanılar 7/70
 t. öküş tınlıglar 7/370
 köp yigi t. söğütlüg erip 8/27
 t. oğurın ertmiş aşunmuş 10/163
 teñri qolı t. turur 11/129
 t. öküş tınlıglarınñ tili sanınça 13C/95
 öküş t. yaşuqlarımın bilinür men 18/40
 öküş t. vajırlığ 20E/141
 tegirmileyüki yağın t. bolı 35/44
 öküş t. ögrünç köñül tutıl 35/72
 ini içi tüzüldi tavarı t. 35/94
 [=12]
telin- (toprak) delin-, çatla-.
 sü süleser yir t.-ür 35/25
 [=1]
teltük (sf) deli, divane, akılsız, cahil.
 t. mü bolur kişi 11/128
 [=1]
teldük krş. teltük.
 t. biligsizniñ işi 11/134
 [=1]
temir demir.
 t. tuç kümüş altın tilgenlig 10/160
 [=1]
teñ denk, eş değer, denklik.
 ülgü t. urup ayıglap tanıp olarta 18/21
 ülüş t.+inçe tuyunmuşlarığ 10/52
 az t.+inçe törügey mü umuğum a 15/49
 [=3]
teñkergülüğsüz? (sf) kıyaslanmaz, eşsiz, benzersiz.
 t. çoğluğ yalınlığ 10/164
 [=1]
teñle- (düşünce) ölç-, tart-, hesap et-.
 teğşintürü sañıp t.-yü körgil 11/131
 [=1]
teñlençsiz (sf) ölçülmez, kıyaslanmaz, benzersiz.
 inser teriñ t. yig tözüñüzke 15/16
 [=1]
teñri I gök, gökyüzü, gök cisimleri (güneş, ay).
 t. kapığı açıldı 35/98
 yaruğ kün t. tilgeni 20D/117
 kün t. kıytsısı açıldı yaradı 35/3
 kün t. kirdi yir içinte yarumağı tudı 35/17
 kün t. kölünti çerigiñ öze 35/31
 ay t. battı kutıñ öze 35/31
 ay t. artuğrak yaltırdı 35/125
 yirke t.+ke sevinç tutıl 35/10

yirke t.+ke sevinç tut 35/41, 35/91
t.+li yirli tepreşti 35/67
adın anabar t.+niñ kalıkınta 16/73
[=12]

teğri II 1. tanrı, ilah.

tañ t. 1/11, 1/14, 1/15, 1/16, 1/19, 1/20
tañ t. kelti 1/1, 1/3
tañ t. özi kelti 1/2, 1/4
körügme kün t. 1/7
körünügme ay t. 1/9
t. yaruq küçlüg bilgeke yalvarar biz 2/1
yaşın t. nom kutı 2/3
kün t. yaruqın teg köküzlügüm bilgem 3/9, 3/10
t. nomın todağmalar 5/6
alkatmış biş kat t. yirinte toğurtuñuz 7/128
t. yiriñe bargu köni yol körkittiñiz 7/152
bakşılığ burkan t. toğtuñuz 7/336
kün t. teg yaruttı 7/344
kat kat t. yirlerinde yalañuq ara 9/85
ratna çantıra erdini ay t. 10/94
t. yalñuq erkliglerinde 10/162
t. kolu telim turur 11/129
abita t. burkanığ 19A/7, 19B/15
t. ... at 20E/171
küçinte üstün t. yirinte 22A/15
tañ t.+g ögelim 1/6
burkanlıg kün t.+g körgeli 7/110
ötünür biz kün ay t.+ke 2/2
yaruq t.+ler yarlıqazın 4/16
urı t.+ler olarta 20A/7
yana miñ koltı kün t.+ler 20B/49
tört ilig t.+lerde tanığmalar 5/5
kıv kolar biz yaruq t.+lerke 2/8
tört ilig t.+lerke tapınalım 5/3
üstünki altınkı t.+lerniñ 7/422
t.+lerniñ tilinçe luular tilince 13C/93
arığ nom aşığ t.+lerniñ 22B/19
ay t.+li aydıñlı teg aşırmazlar 15/13
rednide yig meniñ edgü t.+m alpım bekrekim 3/3
rednide yig meniñ t.+m alpım bekrekim 3/4
körtle tüzün t.+m külügüm küzüñcüm 3/11
körtle tözün t.+m burkanıñ bulunçsuzum 3/12
t.+m siziñe ... 7/189
t.+m sizni körmışte ök 7/369
t.+m siziñe yükünür men 10/167
körü birle t.+m sizni buşulurlar 15/60
kut kolar biz t.+me 2/5
biziñ t.+miz edgüsi redni tiyür 3/1, 3/2
yig üstünki t.+miz siziñe 7/414
akaştaki ay t.+ni atkanmış bolup 12/13

t.+niñ bitigin biz işidelim 5/2
yalañuqñuñ t.+niñ yalañuz bakşısı 10/22
vasavı t.+niñ kirişlig yasın 11/27
kalıtı neteg kün t.+niñ çoğı öze 15/38
suv t.+siñe yükünür men 10/143

2. kutsal, ilahî, majeste.

t. kanniñ kavudı küntün turup yığ tiler 35/121
[=61]

teğri III (öi) kişi adının bir bölümü/ unvan.

arslan bilge t. ilig küñçük ıduq kut 22B/30
arslan bige t. ilig 23/7
[=2]

teğridem ilahî, semavî, kutsal.

üstelzün t. küçleri 7/424
arıtı tıdıqsız t. közin 10/84
urup tolu erdiniler t. aş ton 16/70
t. oyun ... 20E/173
t. kut buyan utmaq yigedmek kentün ornantı
ödüñde 35/2
[=5]

teğrilig dini, dinsel (şey).

örletmek işlig t. şımnı 10/250
[=1]

teğrim (öi) unvanın bir bölümü “haşmetmeap, majeste”.

ançulayu oq ekem tölek kız t. 22B/31
yengem kutluğ tigin kız t. 22B/47
... kız t. orun tigin t. 22B/48 (2)
çın tigin kelin t. 22B/51
ekem tilik tigin kız t. 22B/57
tibiş t.+ke içim itte ınalğa 22A/12
tağı yime bu buyan küçinte anam seviçük
t.+niñ 22A/4-5
atam kedin ınalın tatar t.+niñ 22A/5-6
[=9]

teñsiz (sf) benzer olmayan, eşsiz.

t. ülgüsüz edgü adruqluğ 10/166
[=1]

teñşü denk olmayan, yakışmayan.(?)

sağa t. ilek 11/94
[=1]

tep (ed) pekiştirme hecesi.

tep tegirmi: yusuvarlak

ķulaçça erip t. tegirmi pravışı erür 9/18
[=1]

tepre- hareket et-, kımılda-.

t.-dük sayu iş köğün tapğınça 35/85
...ke inç kılğıl t.-me 35/143
sekiz türlüğ yiller öze t.-meñin 8/21
amrılıp inç t.-medin olurmış öde 9/14
t.-meser yigeddiñ 35/139
yavalmaz t.-mez yağı arığ vaşır 10/18

kidirti t.-miş küçlüg yağı kitdi 35/86
 öñdürti t.-miş ot yalın öçti 35/86
 ig tapa körser bağirtın t.-miş ig ol 35/148
 t.- ser alqantıy 35/139
 t.-tük sayu kut kelir 35/95
 yilli suvlu t.-yü küduğ için bekledi 35/74
 [=12]
tepremek (is) hareket.
 öñün körkün t.+iñ bolmamaqtın 15/74
 [=1]
tepreş- titreş-, sarsıl-.
 teñrili yirli t.-di 35/67
 [=1]
tepret- kımıldatmak, sarsmak, titremek:
 t.- mişlerin sağınu ol 20E/174
 [=1]
tepretgülsüz (sf) sarsılmaz.
 t. küçlüg küsünlüg 10/165
 [=1]
teri deri.
 lanudur etig t.+g 11/136
 [=1]
terin (sf) derin.
 iç t. kat bük tağta 8/9
 señir bulıy t. tağta 8/17
 kin t. yig nomluğ tilgen evirür iduklar
 13G/182
 inser t. teñlençsiz yig tözüñüzke 15/16
 kiñ t. uz soğançığ yig asıǵıǵı 15/21
 atlıg küülig tiğrüm t. bolmañındın 15/63
 arduq t. bilge bilig paramıtka 15/86
 inçge t. bilge biliglig begimizniñ 15/90
 inçge t. soğançığ 20E/152
 er kutı belıy suv kutı t. 34/4
 birük bu t. küduğ atlıg ırk kelser 35/73
 iltışmış kişiler köñüli taqı t. 35/127
 [=12]
terk (zf) çabucak, hızlı, derhal.
 arıǵ sukavađı ulušta toǵalım t. tavraş 13B/52
 inçsiredğü emgedğüde ivip t. tavrınu
 13E/145
 birdeşletı ol kıdıǵka t. tınzunlar 15/85
 adaş soñınta t. ödüñ 22B/35
 edgülig işlerim t. bütüp 22B/42
 artuqraq t. ödüñ 23/13
 edgülig işlerim t. bütüp 23/20
 [=7]
terkin (zf) acele, çabuk.
 t. tarıqur erti ançmandın 7/192
 aña uqşatı yig nomlar t. bululur 16/84
 [=2]
terkkiye (zf) çok hızlı, çok çabuk.
 ayı t. tuyunup 7/314

[=1]
ters (sf) yanlış, ters, doğru inançtan sapmış.
 ayıǵ şımnı t. nomluğ k... 16/91
 [=1]
terz krş. **ters**
 örgüt tutçı t. körümüg öriğmek başlaǵıǵı
 13E/139
 kamağ kadğu nızvanılar t. süzekler 15/40
 [=2]
tetrü (sf) yanlış, ters, aksi.
 t. saçlıǵ kurtğa yek kelir tiyür 5/19
 t. saçlıǵ kurtğa yek kelipenin 6/11
 utru t. bar kel kıldaçı 10/217
 tegir mü tegmez mü tip t. büğüş 11/133
 una anıñ tıtaǵınta t. evrilip 13E/135
 t. sağıñç tarqarǵıl 35/79
 [=6]
teve deve.
 t. qarı bolsar bunqal bolur 34/9
 [=1]
tevlig (sf+h) hilekar, aldaticı. **krş. kürlüg**
 tevlig kürlüg:(birlikte) hilekar, kurnaz.
 il içinde t. kürlüg buyruk bar 35/48
 t. kürlüg tapıǵçı tağdın turup ... tiler 35/121
 [=2]
tez- kaç-, koşarak uzaklaş-.
 ayıǵ sağıñguçılar t.-di 35/97
 tüdüş kerışte t.-gil 35/38
 [=2]
teşgür- kov-, bozguna uğrat-. (=tezgür-)
 ırak t.-ü kaçurmak öze 10/235
 [=1]
tı ebedi, sürekli, daimi.
 küntemek t. sizni körgü üçün 7/196
 [=1]
tıd- engelle-, önle-.
 küñ ay yaruqın t.-a qatıǵlanur 35/20
 t.-mañın ol özlügerig taşırdı irinçkep 13A/38
 yintem ayıǵta yaratıntaçılarıǵ t.-tıñız 7/155
 [=3]
tıdıǵ engel (Skt. antarāya), mani, set.
 tuyundum timek yogıka ol uluğ t. 12/31
 bu ...lerke t. kıtaçı 18/14
 adın kişilertın t. bar saqlanǵıl 35/144
 alku türlüg t.+ımız alqınzun utğuraş 13B/50
 alku kılınçlıǵ t.+larım yumkı tarıqıp 16/50
 uşatı anıñ t.+ların uturu kiderip 13F/162
 nırvana alku t.+ların 10/97
 [=7]
tıdıǵlıǵ engel olan, engelli, engellilik.
 küñikeki işiñ t. 35/109
 beg er yimin yeyin tip sağınsar sen tişinde t.

35/122
[=2]
tıdırsız (sf) yasaksız, engelsiz, saptırmaz.
t. burkan kutın bultunuz 7/220
ol t. tolun bilge biligi öze 9/55
arıtı t. teyridem közin 10/84
t. çın bilge biligig içirti tanuklap 13A/37
[=4]
tıdıl- engellen-, kesil-.
kün teyri kirti yir içinte yarumağı t.-tı 35/17
[=1]
tıdıls- karşılıklı engellen-.
birtemledi t.-maz küü kelig kılar 9/48
[=1]
tıdın- çekin-, sakın-, dayan-.
öñi kılmaduk ayıqlartın özüm t.-ıp 18/49
t.-u umatın ...ünüzni 7/228
[=2]
tıdmağ (is) durdurma, men etme.
ara t.+nıñ ayığ tüşi 11/113
[=1]
tık- fırlat-, at-.
töpüsin toñtaru t.-ar tiyür 6/14
[=1]
tıltağ krş. **tıltağ**.
kirtgünmedin t. töşke kiç ödün yıgılmış 13A/17
yinik ağır aşnu kılmış t.+ı iyin 9/63
tört uluğ tüş büdgüsiñe oğrayu t.+ı 13G/197
[=3]
tıltağ sebep, neden, vesile.
ig ağırığ öze bastıkmak t.+ı ... 26/19
t.+ın kılu keltiñiz 7/218
una anıñ t.-+ınta tetrü evrilip 13E/135
[=3]
tın- dinlen-, soluklan-.
t.-ğuluğ orunta örügin 7/225
birdeñleti ol kıdığta terk t.-zunlar 15/85
[=2]
tındur- dinlendir-.
ornağmaktın yig meñite t.-ur siz 15/44
[=1]
tınlıg canlı, varlık, mahluk, kişi.
alku t. oğlanınıñ 7/39
şamıg t. oğuşı 7/75, 7/233
satya elük t. yırtınçünüñ 11/35
yalañuk tiğme yapa t. 11/55
öküş t. yırtınçüler antın belgürer 12/37
t. udu barmakların ötkünü yorılım 13A/40
alku t. alkınmasar abamu bolgınça 13B/46
kaşağ t. oğuşı üçün evirmek kılar men 13G/174
t... t. asıgın bütüreyin 16/64
ertmetin bu kök qalığ t. oğuşı 16/65

kaşağ t. küsüşlerin qanturu uyur 16/104
alku t. et'üzlerin emgeklig kılmış 18/2
but kötürmeçe t. oğlanıña 26/26
oğatıp kelmiş bizni teg t.+ka 7/133
öküş telim t.+lar boltı erti 7/44
u...çı t.+lar ilkide 7/49
... t.+lar 7/96, 7/102
bizni teg irinç t.+lar 7/107
tağı amarı t.+lar 7/188
sizni körüp t.+lar ... 7/337
telim öküş t.+lar 7/370
küseserler t.+lar 7/382
bulğanyuk köyüllüg t.+lar 7/405
yirtinçüdeki t.+lar 7/415, 20D/89
alku yırtinçüdeki t.+lar 7/418
ol ok yanlıg ontın sıñar t.+lar oğuşı 13C/77
körser sizni ol t.+lar bağlalurlar 15/58
birle toğmış buyan öze bu t.+lar 15/83
ötrü kim qayu t.+lar 20D/80
eñilki kim qayu t.+lar 20D/108
arka kaşağ biş ajun t.+lar oğuşı 25/5
ögüm qañım başlap alku t.+lar 25/7
buğ ködürmeçe t.+lar oğlanlarıña 25/13
yılkı? ajuntağı t.+larıg 7/47
biş ajuntağı t.+larıg 7/65
örletür erti t.+larıg 7/72
t.+larıg? kutqartıñız 7/84
kutkarğı t.+larıg taptuқта 7/131
tük tümen t.+larıg kutqartıñız 7/143
t...lıg t.+larıg 7/387
qadır yavlağ t.+larıg yavaldurğı üçün 9/81
egsümiş buyanlığı t.+larıg 10/26
aranz umuğsuz t.+larıg 10/44
oğadıp qalmış t.+larıg oğrap 10/289
öğünür men küdenleyü t.+larıg 14B/26
usal sındağ t.+larıg qındurur siz 15/43
alku t.+larıg kutqarıp 20F/195
umuğsuz bizni teg t.+larğa 7/33
ülgüsüz sansız t.+larğa 7/208
emgeklig tolğaklıg t.+larğa 7/224
asıg bolup t.+larğa burkan bolzunlar 14B/32
yilvi teg ök t.+larğa oqıdğalı 15/71
ontın sıñar t.+larğa asıg kılayın 16/56
buğ kötürme t.+larğa asıgı tegziñ? 16/96
qanturğı üçün t.+ların qop küsüşlerin 9/87
ookusuz tutçı t.+ların asıgın qılğı üçün 13B/56
telim öküş t.+ların tili sanınça 13C/95
tolp t.+nıñ asıgın bütürür küç öze 13C/63
yürek bağır üşülgü emgek teginür t.+nıñ 13D/127
[=61]

tıŋ < Chin. 聽 *tīng* (is) ses, seda, çingirtı, tan.
kas t.+ı teg edgün bastı 35/71
[=1]

tıt karaçam, çam ağacı.
t. sögüt butıki miñ türliğin titriyür 35/111
[=1]

tıvaki? daimi, azimli. (Arat: 369)
tada t. birmekte titimlig 10/118
[=1]

tıyalıg bölme duvarlı, süslü. (krş. bakdılıg)

tıyalıg bakdılıg :(birlikte) süslü
señireksiz t. bakdılıg 20B/39
[=1]

ti- de-, söyle-, adlandır-. (krş. te-)
m uşikke segreyin t.-dim 11/73
ne t.-gü ol anı teg erig 11/140
anuk buzı suv t.-metin arşıqıp kalma 12/16
savın inçe t.-r 35/34, 35/42, 35/64, 35/73,
35/81, 35/92, 35/107, 35/115, 35/124,
35/140, 35/150
ma uşikni manılıg t.-rler 11/151
maran mışanani maŋgal t.-rler 11/153
manu levkünni mantılmış t.-rler 11/157
barayın t.-ser baç amrakım 4/10
kireyin t.- ser kiçigkiem 4/13
çaramabaviki bolayın t.-ser 11/107
yarmanayın t.- ser sen yasğak turur 35/36
aşayın t.-ser sen idiz turur 35/36
yirde kazğuk bekürü tokıyın t.-ser sen yantıru
adalıg 35/122
biziñ teñrimiz edgüsi redni t.- yür 3/1, 3/2
bilegüsüz yiti vajır tiyür 3/5, 3/6
tümenlig yekler kelir t.-yür 5/11
tumanlıg yekler ayar t.-yür 5/12
tünerig tünçüle basar t.-yür 5/1
tunumluğ tegir t.-yür 5/14
töş öze olurup tültür t.- yür 5/15
tanmış üzütlar taşıkır t.-yür 5/16
tardıç teg et'üzün kodur t.-yür 5/17
tavarı turğuru kalır t.-yür 5/18
tetrü saçlıg kurtğa yek kelir t.-yür 5/19
tolılıg bulıt teg tonkı qaşlıg t.-yür 5/20
qanlıg buqaç teg karaqı t.-yür 5/21
qaşğuk teg kara boy emki t.-yür 5/22
burnıta boz bulıt önür t.-yür 5/23
tamğakınta qara tütün taşıkır t.-yür 5/24
töşi ol qamuğ tümen yılan t.- yür 5/25
yineri ol yijen yılan t.-yür 5/26
erñeki ol qamuğ ... t.-yür 5/27
... aytur t.-yür 6/1
... kentü kılmış kılınçı közünür t.-yür 6/2
yir sub qutı irinür t.-yür 6/3

ot sub qutı ıǵlayur t.-yür 6/4
ı ıǵaç qutı ulıyur t.-yür 6/5
tarazuq içinte olǵurtur t.-yür 6/8
tünerig tamuqa tartar t.-yür 6/13
töpüsin toǵtarı tıkar t.-yür 6/14
tamudaki yekler tutar t.-yür 6/15
muntrumuntuz yekler kelir t.-yür 6/16
üzüt anta körür t.-yür 6/19
ölüm qut qolupan bulmaz t.-yür 6/20
yaykı suvni kışkı ödte buz t.-yürler 12/25
yana yayın kışkı buzı suv tip t.-yürler 12/26
yañılduqta çın burqanı köñül t.-yürler 12/27
yañılmaduqta köñülni ök burqan t.-yürler
12/28
[=60]

Tibiş (öi) kişi/ kadın adı.
t. teñrimke içim itte malqa 22A/12
[=1]

Tibiş Teñrim (öi) kişi adı ve unvanı.
t.+ke içim itte malqa 22A/12
[=1]

tigin I prens, şehzade.
sarvaaratasıdı t. ağ öñdünlüg 9/25
adın qalmış qatunlar t.+ler yime 22B/32
[=2]

tigin II (öi) kişi adının bir bölümü/ ad veya unvan.
yengem kutluğ t. kız teñrim 22B/47
... kız teñrim orun t. teñrim 22B/48
çın t. kelin teñrim 22B/51
kilinim turmuş t. başlap 22B/55
ekem tilik t. kız teñrim 22B/57
upasanç sılıg t. 26/5
yana yime men sılıg t. ... 26/18
burqan qutın bulup biz esen sılıg t. birle
kininte 26/25
[=8]

tigit prensler, şehzadeler (tigin in çokluk biçimi).
ançulayı oq kuñ qıunıy t.+lerniy yime 24/3
[=1]

tigli denilen, adlı.
bağ kusuk t. kkir yolatmaksız 10/202
bıratya t. manı sinte tip birgil aña 12/23
[=2]

tigme denilen, adlı.
oñ tegzinçlig yaltrıdur tuğruk t. 9/53
bilgülig nomluğ antıray t. 10/72
anasırava qatu t. 10/130
[=3]

tik- (direk vs) dik-, kur-.
bilge biliglig şatu t.-tiñiz 7/105
idiz uçruğluğ tuğ örü t.-ip 10/233
[=2]

tiki gürültü, ses.

yağız yirde t. önti 35/66
tümen ban yirde yanğurar süzüük suv t. +si
35/93
anıñ t. +sinte nom üni 20E/146
[=3]
tikile- (rüzgar) uğulda-
yıl öze yıl t.-p yiltirdi eviñde 35/12
[=1]
tikileş- karşılıklı fısılda-, mırıldan-
çasut yonag t.-ir 35/55
[=1]
tikim (sf) dik, yüksek.
idiz t. kayalık basgukluğ erip 8/11
[=1]
tikisiz (sf) sessiz, gürültüsüz.
idi t. +te 8/12
[=1]
tikvi yükseklik, dik.
yatvısınça t. +sinçe on sınar üç ödkı 13A/5
[=1]
til dil, lisan.
birtemledi bir teg uqşas et'üz t. köñülin 13C/81
badıl öküş et'üz t. köñülümtin 14A/10
t. talaşur 35/55
üntedeçi t. ağız tapğay 35/77
kanıımız suusıña t. +i 11/166
telim öküş tınlıqlarınıñ t. +i sanınça 13C/95
arığ süzüük et'üzüm t. +im köñülüim 16/29
teñrilerniñ t. +inçe luular t. +inçe 13C/93 (2)
tek ol yekler kumbandı yalanuq t. +inçe 13C/94
eşsiz ıduq t. +iñiz öze 7/221
törüsınçe t. +te sözlep köñülte tuğzunlar
13G/200
[=12]
tile- 1. dıle-, arzu et-, iste-,
tevlıg körlüğ tapıǵçı tağdın turup ... t.-r
35/121
teñri kanniñ kavudı küntün turup yıg t.-r
35/121
kakka yarağlıg katın t.-ser 11/43
ed tavar t.-ser tapdıñ 35/8
çandık çalpak evig tiğip önüşüg t.-yü 13C/91
2. ara-, araştır-
sora isdeyü t.-gülügi 10/139
alku ödte taştın sınar t.-miş bolup 12/15
kutrulgu yol yınaklarıg t.-yü 7/129
[=8]
tilek (h) istek, arzu, dilek. (krş itüg)
itüg t. bulğuluğı sarı 35/148
[=1]
tilemek (is) arzu etme, dileme, çabalama.
ağ yol t. +te içanğu-ol 35/136

[=1]
tilgen çark, tekerlek, çember. (Skt. dharmācakra =
Çin. 法輪 fālún: Buddha'nın öğretisi-kanun çarkı)
uşun ödün nomluğ t. tegşindürmeki 9/92
yig üstünki nomluğ t. evirtgü küsüşin 13A/27
kiñ teriñ yig nomluğ t. evirür ıduklar 13G/182
budğıl arıg nomluğ t. evirmek öze 16/95
kanlarımız nomluğ t. evirürke 21/6
yaruq kün teñri t. +i 20D/117
utğurak çın arıg arıg üç nom t. +in 9/54
[=7]
tilgenlig çark, çarklı.
temir tuç kümüş altın t. 10/160
[=1]
tilik I istek, arzu, dilek. (krş. tilek)
t. +lerin küsüşlerin qanturu birgeli 13A/39
[=1]
tilik II (öi) kişi/ kadın adı.
ekem t. tigin kız teñrim 22B/57
[=1]
Tilik Tigin Kız Teñrim (is) kişi adı ve unvanı.
ekem t. 22B/57
[=1]
tilve (sf) deli, tilbe, aşık, düşük (hal). (=tulvı)
kal t. teg ertiler 7/235
[=1]
timek (is) demek, konuşma, telaffuz, söyleme.
tuyundum t. yoğıka ol uluğ tıdıg 12/31
bar yok t. +lig iki uçug tuğup 10/147
[=2]
timin (zf) az önce, o zaman.
ançata t. iş... 35/63
[=1]
Timiñ <Chin. (is) kişi/ kadın adı.
inim eligniñ kelinim t. +niñ oğlum 22A/7
[=1]
tin at başlığı, yular.
atırđlıg umuğum t. +i 11/116
[=1]
tip I dip, alt.
t. otın qatunsar küzeç taşar 35/135
[=1]
tip II (bğ) diye, diyerek.
tuğyaqlanguluğ yapşinguluğ öz tözi yok t. 9/36
yança iyindeçi t. yadılmış atlıg 10/21
prakartı t. ağkandaçı 10/120
pradan kılgu t. nomladaçı 10/121
çartıg koşayın t. tapı bolsar 11/103
çamsız bodısatav t. çavıkuq adı 11/109
teğir mü tegmez mü t. tetrü büğüş 11/133
kara yirke kirginçe küç bireli t. 11/165
yintem arıg öz köñülüğ burқан t. tuyıl 12/11

bıratya tigli manı sinte t. birgil aña 12/23
 yana yayın kışkı buznu suv t. tiyürler 12/26
 bodısataw bolayın t. bodıçıt alğu erür 13D/122
 örgüt nomlap ür turzun t. ödüğçi bolzunlar
 13G/192
 yindem arıg bodıçıt t. uluğ küülüğ 14B/19
 kopı arıg münegüsüz yig öküş t. 15/2
 öñler körkler atlar öze seçilür t. 15/36
 iniş ödekilerke ulalzun t. sakınçın koşmış
 15/91
 ... kuvrağlıg burkanlar anta erür t. 16/3
 una aña alku işlerim ukşaşzun t. 16/27
 tay pay lin şı t. atlıg 19B/11
 adı bolur munuñ dyan t. 20C/66
 anı tayşıçı t. küleyür 20C/70
 alaya viiyan bilig t. 20D/100
 köñülte inçe t. sakınğu ol 20D/115
 antağ eşidilür inçe t. 20E/147
 utğurağ ürlüksüz emgek t. 20E/148
 uzağı kuruğ mensiz t. 20E/149
 uluğ bodısatawlar yoriğı t. 20E/151
 saşmadın arıyın t. sakınğ ul 20/G231
 adınlarka asıg bolzun t. 22B/9
 ayayu oqıp açzun t. 22B/10
 alku küsüşlerim kanzun t. 22B/11
 ajunlar sayu kız etüzinte toğmayın t. 26/23-24
 beg er yimin yeyin t. sakınsar sen tişinde
 tıdıgıg 35/122
 [=34]
tirgük direk, sütun.
 tuuğ idişlig t. +ler 20F/188
 [=1]
tirig hayat, yaşam.
 ayı uz bolur t. özüg iltinmişi 16/81
 [=1]
tiriglik hayat, yaşam, hayati.
 t. kılmuş kerek 33/20
 [=1]
tiril- toplan-, birleş-. (=teril-)
 tüzün bilge kişiler t.-elim 5/1
 [=1]
tirin cemaat, topluluk. (=terin)
 arıg t. kuvrağ öze ağırladıur 9/72
 [=1]
tirinlik toplanma yeri, cemaate ait. (=terinlig)
 t. kuvrağlıkta 8/6
 [=1]
tiş diş.
 beg er yimin yeyin tip sakınsar sen t. +iñde
 tıdıgıg 35/122
 [=1]
tişi dişi, kadın.
 adın kişi t. öze etüzün tegre körser 35/147

ayıbsız t. +ke er 33/17
 [=2]
tit- 1. adlandırıl-, değerlendiril-. (**krş. tiğ-**)
 toğmağ öçmek törülüğ ol ürlüksüz t.-ir 9/35
 tatıglar bütgüke tayağı t.-ir 35/133
 ayıg kılınç kılum erser asanvar t.-miş 18/4
 edgü t.-yük nomluğ retnig 7/222
 2. bırak-, serbest bırak-, bağışla-.
 sudmış yarça t.-tiñiz 7/229
 [=5]
tiğ- 1. adlandırıl-, değerlendiril-. (**krş. tit-**)
 yalañuğ t.-me yapa tınlıg 11/55
 alku nom tayağı ağa kan t.-miş 10/132
 ıduğ nomnuñ ösen sısan tözi t.-miş 15/14
 boşğutluğnuñ boşğutsuznuñ bodısataw
 t.-mişniñ 13A/22
 2. yık-, bırak-.
 çandik çalpak evig t.-ip önüşüg tileyü 13C/91
 [=5]
tiğig çamur, balçık.
 ançulayu bulğanma t. +te 11/4
 [=1]
titimlig (sf) eli açık, cömert.
 tada tıvaki birmekte t. 10/118
 [=1]
tiğın- cesaret et-, cüret et-.
 ögdi yükünç yarağgalı kim t.-gey 15/77
 [=1]
titmek (is) reddetme, vazgeçme.
 il kan açığın t. +iñ alp 35/62
 [=1]
titri- titre-, sallan-.
 tıt sögüt butıkı miñ türlügin t.-yür 35/111
 [=1]
titrü dikkatli, gözünü kırpmadan, sabit, dik dik.
 körürler erti siziñe t. 7/168
 yümçigsizin t. baқа körüp kangusuz 9/97
 [=2]
tiğrüm keskin, kat'i, kesin. (=tütürüm)
 atlıg küülüğ t. teriñ bolmañıñdın 15/63
 [=1]
titisi < Chin. 弟子 dī zǐ (is) öğrenci, talebe. (=tetse)
 kamağ t. +lerniñ ara 11/18
 [=1]
tiz- diz-, sırala-.
 uluğ kölüngü sudurta uz t.-ip nomlamış 13A/2
 [=1]
toda- horla-, değer verme-.
 teñri nomın t.-gmalar 5/6
 [=1]
todunçsuz (sf) doymaz, doyumsuz.
 t. yaqlarıg tutulturtuñuz 7/162

[=1]

toğ- (insan) doğ-, yeniden doğ-.

ol uluşta men barıp t.-a birle ök 16/53

arığ sukavağı uluşta t.-alım terk tavrağ 13B/52

eñ baştınkı toğum öze lınhuata t.-alım 13C/57

ölür t.-ar bu sansartın öntürür oşğurur 13D/131

yarp t.-ar erser ol anta 20C/74

adırtlığ utğurağ t.-arlar 20B/28

altunluğ lınhuata t.-arlar 20D/87

üstünki yig orunta t.-ğalı 7/367

adırtlığ t.-ğalı bolurlar 20F/218

anuşagan orduta t.-ğu üçün 7/359

asurı başlap tört yollarta barıp t.-ğuluğ 18/51

ķaranğı sansar içinte men barıp t.-maduğ 18/24

ajunlar sayu kız et'üzinte t.-mayın 26/22

örmiş t.-mış buyanların evirü birzünler 13G/196

birle t.-mış buyan öze bu tınlıglar 15/83

amrağ t.-mış ini kelin 29/3

utğurağ ol burķannıñ üskinte t.-sar biz 13B/53

burķanlar uluşta t.-tılar 7/408

anuşagan orduta t.-tılar 7/412

baķılığ burķan teñri t.-tuñuz 7/336

uçuzķıa lınhua içinte t.-up belğürüp 16/58

antırmısız t.-up belğürüp 23/12

yintem nırbanta t.-zunlar 7/416

uçuz oñay sukavağı uluşta t.-zunlar 16/108

tutmaqları bolup t.-zunlar 22A/17

[=25]

toğa hastalık.

ig t. egirdi sini emgetgeli 35/14

[=1]

toğmağ (is) doğum, doğma, oluşma.

t. öçmek törülüg ol ürlüksüz titir 9/35

abıta burķan uluşta t.+ları bolzun 22B/36

öz öz küsemiş taplarınça t.+ları bolzun 27/4

[=3]

toğmağsız (sf) doğumsuz, vukusuz.

yana t. kılu öçürdeçi 10/173

[=1]

toğum doğum, varlık biçimi.

tört t. 7/83

t. ulayur nışvanı kılınçlığ 10/56

eñ baştınkı t. öze lınhuata toğalım 13C/57

burķanlar uluşta t. ajun tutmaqları 22A/16

t.+ın ajunın ... 7/163

tüz... t.+lar ... 16/14

t.+uğ ajunuğ unıtmaqlığ 7/54

bolmağ sayu bu sansarta t.+uğ tutmışlar 13G/185

[=8]

toğur- doğur-.

alkatmış biş kat teñri yirinte t.-tuñuz 7/128

[=1]

toķı- 1.(kazık, direk) çak-.

yirde kazğuk bekürü t.-yın tisersen yantıru

adalığ 35/122

2. vur-, döv-.

ş t.-yu şeker teg tapıñu ol 11/143

[=2]

toķılığ (sf) görkemli, güzel, hoş.

t. körkle munçuqtın erdmiş 10/61

t. körkle kurıgarlar 20F/187

[=2]

toķıdı- (sele) yakalan-. (=tokıtıl-)

suv kelginiñe t.-mışlarığ 10/225

[=1]

Toķluğ (is) kişi /kadın adı.

anam t. ķutluğ ağa birle 23/9

[=1]

Toķluğ Ƙutluğ Ağa (is) kişi adı ve unvanı.

anam t. birle 23/9

[=1]

toķuz (ss) dokuz.

ozaķı bu t. türlüg işlerig işleyü 13A/43

[=1]

toķuzunç (ss) dokuzuncu.

ķüsgü yılın t. aynıñ on yañıta 12/60

[=1]

tol- dol-, dolmuş ol-, tamaml-.

umuğumuz samantabadırınıñ yorıķı t.-ğu

üçün 13B/54

ödvi yitvi öçme yaruğ top t.-up erip 12/38

ķalısız alķu yig nomları ķşanta t.-up 16/103

[=3]

tolğaklığ (sf) acı çeken, kederli, sıkıntılı.

emgeklig t. tınlıglarķa 7/224

[=1]

tolğur- 1. başa-, yerine getir-, (iş) tamaml-.

turķaru ol işlerig t.-u işleyin 16/36

tolpı tüzün yorığın yime t.-up tuşğurup

13C/119

2. doldur-, dolu yap-.

utğurağ bir egsüksüz oñay t.-up 16/55

[=3]

tolı- (etrafi) dolan-, dolaş-, dön-.

turum ara ontın sıñar t.-yu keşelim 13C/64

[=1]

tolılığ dolulu, dolu....

t. bulit teg tonķı ķaşlığ tiyür 5/20

[=1]

tolp (bsf) bütün, her.

t. sansarığ siziñe añıttırtıñız 7/161

t. üç ödki alķu nomnuñ tözin belğüsün 9/39

t. tınlıñıñ asıgın büdürür küç öze 13C/63
t. yirdinçüg tıyunmakta ornağayın 14B/24
t. +ta çavıkmışka yükünürmen 10/63
ğodı özü tegsindürü t. +tın sınar 9/23
t. +tın sınar küü kelilig küçümin yatıp 16/63
 [=7]

tolpı tüzün⁶⁵ (öi) *Skt. samantabhadra* “her tarafa yayılmış evrensel ışık, bütün yeryüzünü aydınlatıcı, asalet timsali, herkesten asil” anlamlarına gelen Buddha veya Boddhisattva unvanı. **krş. tüzün**

burğan oğlu t. uğan arşının 9/5
bısrungu t. yoriğın birdeçi 13C/82
kınıg öze t. küçin büdkerelim 13C/112
t. yoriğın yime tolgurup tuşgurup 13C/119
ayağuluğ t. yolu öze 16/23
umuğumuz t. edgü erke 16/26
t. ıduñnuñ yoriğın arıtıp 16/33
ayağuluğ t. bodısataw teg 16/42
ançulayı ol t. bodısataw teg 16/83
atı t. +nüñ neçük erti erser 16/31
 [=10]

tolu (zf) dolu, doldurulmuş, tam, bütün.
añsız öküş uluñlarda t. köşünür 9/16
t. yarım ay sayu belgüni bilip 9/77
t. tegirmi erdini oot atlıg 10/62
daramı samadı nomların t. 10/208
bu bu edgülerig t. ağılık büdzünler 13G/188
urup t. erdiniler teñridem aş ton 16/70
amrılıp t. tururın 20E/131
 [=7]

tolun (zf) eksiksiz, tam, tamamen, dolu.
ol tıdıgsız t. bilge biligi öze 9/55
uluğ t. üni isigi toı kuvrağı 9/93
arış arıg kut kolunçuğ t. bütkerip 16/22
 [=3]

ton elbise, kıyafet, giyim.
t. karasa şat pañşkar yivikler alıp 9/73
çama t. öze yodğu ol 11/108
urup tolu erdiniler teñridem aş t. 16/70
t. öze t. kedildi saña 35/102 (2)
kirikken t. +lar kirin 33/9
 [=6]

tonkı yapışık, çatık. (mtn: kara) (=tonkı)
tolılığ bulıt teg t. kaşlıg tiyür 5/20
 [=1]

toñ katı, sert, sağlam. (**krş. şır**)
ton şır : (birlikte) katı, sert.

yavırmaz artamaz yarp қаdıғ t. şır 10/19
 [=1]

toñ- < Chin. 冻 dòng (f) don-, buz tut-.

t.-up buz bolmışın sağıngu ol 20B/24
 [=1]

toña (sf) cesur, kahraman, yiğit.
varskandı t. kürzun 11/28
 [=1]

toñalıg (sf) kahraman, kahramanca.
lakışmanı t. çerig 11/142
 [=1]

toñtar- aşağı bas-, döndür-.
töpüsin t.-u tıkar tiyür 6/14
 [=1]

toor ağ.
mayaçal yilvi t. al altağ öze 10/244
yaba kat kat erklig t. +ı alkınçsız körüglüg 13A/7
bilü uğusuz intraçal t. +ka uqşadı 9/47
k... çın yinçü t. +ları 20F/185
uluğ yinçülüğ t. +larta 20A/5
 [=5]

top (zf) büsbütün, tamamen, top yekun.
küsemış küsüşüg t. kandurtaçı 10/197, 10/272
ödvi yitvi öçme yaruğ t. tolup erip 12/38
adruk küsüşleri t. karp 22B/27, 23/5
alku küsüşlerim t. karp 22B/40, 23/18
 [=7]

topça (zf) tamamen, toptan.
t. kamağ al aldağta uz yarağınur 9/80
t. kalısız tıyu örtedeçi 10/59
 [=2]

toprak (h) toprak. (**krş. toz**)
toz t. özin söndi 35/4
t. öze t. öndi idiz bolıt 35/35 (2)
toz t. +ka batılıp 7/55
 [=4]

topul- 1. delip geç-, delin-
t.-up önünçsüz berk yigi arıgıg 10/57
 2. derinlemesine düşün-, analiz et-.
t.-ur yaruk ötvilig 20/23
 [=2]

toruğ (sf) çelimsiz, zayıf, güçsüz.
küçsüz t. kişiler 7/179
t. yavrı bramannıñ körkin körkiğip 9/75
 [=2]

toğ tam, dolu, bütün. (=tot)
t. +ta yigi üç erdinig umuğ tuğup 14B/22
 [=1]

toy kalabalık, topluluk, grup, cemaat.
bulıdçılau yığılmış t. kuvrağ ara 9/4
öñi öñi vaynikilig t. kuvrağta 15/34

⁶⁵ *tolpı* ve *tüzün* kelimeleri metinde birlikte kullanılmış olup, özel bir isim mahiyetindedir. Bu sebeple birlikte alındı. *tolpı*, “bütünü, her tarafı” ; *tüzün*, “asil, asalet” manalarındadır.

uluğ tolun üni isigi t. +ı kuvrağı 9/93
[=3]
toyın < Chin. 道人 dao re; 比丘 bi qiu = Skt. bhikṣu
(is) Budist rahip, keşiş.
t. körklüg tuğ başlıǵınñ törüsün tutup 9/74
şatvargi t. teg satkisiz bolmağı 11/121
b... t. +nıñ 20/204
oğrayu ol burqannıñ nomluğ t. +ta 16/57
[=4]
toyluğ toplu, cemaatçe.
birerinte birle t. burqanlar saqınıp 13A/10
[=1]
toz (h) toz. (krş. topraq)
t. topraqqa batılıp 7/55
t. topraq özin söndi 35/4
[=2]
toş krş. toz
t. bulğanmış ig emledeçi otaçı bolup 9/78
[=1]
töbe tepe, zirve. **(krş. töpü)**
t. +sinde mivesi bar 32/8
t. +sinde ... bar 32/12
[=2]
töbün baş aşağı, tepesi ile. **(krş. töpün)**
uğan arzular üksüklerinte t. yükünü 18/38
[=1]
tök- dök-, saç-.
ķ...ķia edgülig tüşin t.-üp sözleser 16/102
ķavırıp t.-üp sözleser bolmış bolmadı 18/23
[=2]
tökül- dökül-.
apam bir adaķın sısar içinteki tatıǵ t.-güke ...
35/137
[=1]
töl döl, nesil, torun.
iltin ķantın t. +i yoķ 35/138
[=1]
töleç emanet, bedava, veresiye.
t. ķunup oğurlap boltum sańgıķķa yuķmış 18/8
özeleyü ķılmaз men t. ... 18/50
[=2]
tölek I⁶⁶ karşılık, tediye, ödeme.
sakınıp tapmaz men t. 11/90
[=1]
Tölek II (öi) kişi /kadın adı.
ançulayu oķ ekem t. kız teñrim 22B/31
[=1]
Tölek Kız Teñrim (is) kişi adı ve unvanı.
ançulayu oķ ekem t. 22B/31
[=1]

töpin krş. **töbün.**
yinçürü t. yükünür biz 7/413
[=1]
töpü tepe, zirve, üst.
yüde ilǵını t. +de urup utlı ķılǵusuz 9/99
t. +sin toñtaru tıķar tiyür 6/14
töz tüp tayşın kirtü nomuğ t. +te iltinü
13G/199
[=3]
töpün baş aşağı, aşağıya. **(krş. töbün)**
natarı kılıp t. tüşürür 11/83
[=1]
tört (ss) dört.
t. ilig teñrilerke tapınalı 5/3
t. uluğ emgekte ķurtulalı 5/4
t. ilig teñrilerde tanıǵmalar 5/5
t. toǵum ... 7/83
on uluğ küç t. ķorķınısız eñreyük başlap 9/51
yig yörügli yılayılı t. üç kirtüler 9/58
altı paramıt t. içkermeklig 10/80
çaķ ülgü sanı sekiz tümen t. miñ 10/153
una bu t. tapıǵ işin umışça iderip 13F/161
t. uluğ tüş büdǵüsüñe oğrayu tıldaǵı 13G/197
t. şlokluğ nom çe 17/1
t. kirtü nomluğ aǵatıǵ 17/19
asurı başlap t. yollarta barıp toǵǵuluğ 18/51
t. yınıaķ tüzülti köñülünçe 35/85
t. uluğ çüilerde belǵülüğ idiş ol 35/133
sekizer tümen t. +er miñ 20B/46
üçli t. +li belǵüke tayaķlıǵ 10/108
t. +tin sıñarķı bursañlarķa maduruğ urmış
18/6
[=18]
tört miñ (ss) dört bin.
çaķ ülgü sanı sekiz tümen t. 10/153
[=1]
törtter (ss) dörder.
sekizer tümen t. miñ 20B/46
[=1]
törü töre, örf, kanun, kaide.
ķara bodun başlaǵuluğ t. yorıdıp 9/84
yügerü kin umuǵına yüküñgü t. erip 13D/128
t.? bitigin aǵızımdan tükel öntürüp 16/8
saña törülüğ t. tegdi 35/65
ig tapa körser sen t. yavız 35/72
kirtü t. +lerte ķatıǵlanu 7/350
amıķına turķaru işiñin t. +ñ tutǵıl 35/104
toyın körklüg tuğ başlıǵınñ t. +sin tutup 9/74
evinde ķılǵıl aşnuķı tüzünler t. +sin 35/123
t. +sinçe tilte sözlep köñülte tuǵzunlar 13/200
[=10]
törü- meydana gel-, oluş-, zuhur et-.
az teñinçe t.-gey mü umuǵum a 15/49

⁶⁶ töle-: karşılığını ver-. (DLT III , 271-8)

... t.-gey 35/77
adruk yig yoriqlarım t.-gü uluşum 16/30
kas içinde t.-miş 7/236
kkir kakaç teg üç ağıtın kin alkıg t.-miş
13A/18
üç ödki alku tüzünler mundın t.-yür 12/39
[=6]
törülüg yasal, kanuni, örfel, örfi.
toğmağ öçmek t. ol ürlüksüz titir 9/35
saya t. törü tegdi 35/65
[=2]
törüme (is) türeme, meydana gelme.
t.+niñ oşğusına soğa al altağı 13G/198
[=1]
törüt- yaratıl-, meydana gel-.
yirtinçe umuğ inağ t.-tünüz 7/153
[=1]
töş göğüs, döş.
t. öze olurup tültürür tiyür 5/15
t.+i ol kamuğ tümen yılan tiyür 5/25
[=2]
töz öz, kök, temel, esas, asıl, cevher.
aryayısa t. nom ...çi 7/2
nıtya t. ürlük nıradma mensiz 10/100
öñilerniñ buyanıya t. iyin ögirü 13G/19
t. tüp tayşın kirtü nomuğ töpüte iltinü
13G/199
tuğyaklanguluğ yapşinguluğ öz t.+i yok tip
9/36
öz t.+i arıgka yükünürmen 10/111
barıvışutı t.+i arıg süzüük 10/201
ilki t.+i arıg bilge biliglig 10/232
sağıg teg ermez mü t.+i 11/36
hardayı kayuta ol t.+i 11/42
ıduğ nomnuñ ösen sısan t.+i tiğmiş 15/1
asıl t.+i atı yolu körki ... 16/89
t.+i üşmedin bışrunğu ol 20C/52
adırlıg utğurağ öz t.+i 20D/102
altun itig t.+i bir 35/128
köni t.+n unitmışlarka 7/322
iki kuruğ t.+in bilmedin ... 7/394
tolp üç ödki alku nomnuñ t.+in belgüsin 9/39
öşeliksiz çın kirtü nom t.+in 10/48
vaşır teg katıg t.+in 11/10
tapışğuluğ erser t.+in 11/66
köñül vişay ikigünün t.+in sakın 12/19
öçme amrılma yintem bir t.+in tuğsar 12/44
arış arıg çın nom t.+in ayıglap irtimiz
13E/144
çinsu nom t.+inte uz ornaşığlıg 10/286
baramarta yig yöriğ t.+iñe karşı 10/146
öz t.+lerin okıtp 7/63
inser teriñ tenlençsiz yig t.+ünüzke 15/16

[=28]
tös krş. **töz**
tanuklağuluğ t. buldurtaçı 10/115
kirtgünmedin tıldağ t.+ke kiç ödün yığılmış
13A/17
[=2]
tözilig kök, esas.
köñül t. akaş yüüzinte 10/32
[=1]
töşkeriñsiz krş. **tözkeriñsiz**.
t. çoğluğ yalınlıg ... 10/269
[=1]
tözkeriñsiz aslına erişilmeyen, pek derin.
t. burkan kutın bultuñuz 7/142
t. ... 7/386
t. yig ... 7/438
öñre amtı kin üç ödki t.+lerniñ 13A/34
[=4]
tözlüg köklü, esaslı, temel.
yağ öze artançsız yanınçsız t. 10/16
tuyunmak t. yalını öze 10/58
adırlıg belgütin adırılma t. 10/128
yañılmağ t. karanğuların 10/172
suksınmak t. azta ulağı 10/224
kötrülme ağır erdini t. 10/273
arış arıg nırvan t. ıduğ nomka 14A/2
arıg nom oğuşı t. ol 20F/227
adruk seçme soğançıg yig t.+ünün 15/62
[=9]
tözü (zm) hepsi, herkes.
... t. tegzün 7/431
t. ... 7/437
bulut teg t.+de yañılı 20F/192
kaltuñız edgü t.+ke 7/210
tünerig tamutın t.+ni ozğurtuñuz 7/144
t.+ni birtem ... 7/388
t.+ni tatutıl maytri 17/20
[=6]
töşü krş **tözü**.
t.+te yañılmağ yaruğ yaltrıgıg 10/265
[=1]
tözügü (zf) tamamıyla, büsbütün.
ançulayı amrar erti sizni t. 7/199
kut kolutılar t. 7/361
[=2]
tsuy < Chin. 罪 zuì (is) suç, günah, kabahat.
irkilü kelmiş t. irinçülüg 10/65
öñi öñi t. irinçü yaşuqlar yaştımız 13E/140
[=2]
tu- kapat-, seddet-
tamu yolu t.-tuñuz 7/29
[=1]

tuç tunç, bakır.

temir t. kümüş altun tilgenlig 10/160

[=1]

tuda (h) tehlike, felaket. (krş. ada)

adañ t. +ñ kitdi 35/97

[=1]

tudasız (h) tehlikesiz, belasız. (krş. adasız)

adasız t. tümen yıl 22B/25, 23/3

adasız t. +ın tümen tümen yaşazun 25/2

[=2]

tuğ < Chin tu < d'uok; Sogd. twγ, Mo. tuy (is)

sancak, bayrak, tuğ.

toyın körklüg t. başlıññ törüsin tutup 9/74

idiz uçruğluğ t. örü tikip 10/233

[=2]

tuğ-? muhtemel yazım hatası. (krş. tut-)

alıp t.-up sözleyü ... 16/98

[=1]

tujit < TochB tuşit < Skt. tuşita = Chin. 兜率陀

dōu lǔ tuó ; Tib. dga'ldan; Pali. tuşita (is) Budist

kozmozlojide gökteki saray veya cennetin adı.

ülgüsüz yaşlığ yırtınçüte üstün t. +ta 27/3

[=1]

tumanlıg (sf) dumanlı, sisli.

t. yekler ayar tiyür 5/12

[=1]

tunçu mağara, yer mağarası. (=tonçu)

t. +dağı k... kütüldi 35/66

[=1]

tunumluğ? tıkanıklılık, sıkıntı hali.

t. tegir tiyür 5/14

[=1]

tur- 1. dur-, bulun-, kal-.

könülün yığ inç t. 35/149

et'üzün bil şük t. 35/149

adasızın t.-alın 2/9

serilip t.-dağı mengülüg 20F/223

kök kahlıkta uçar kuş uçu umadın t.-dı 35/17

bularnı mat bölser bolur sansarta t.-ğan 12/6

t.-ğu bintevir kerikler 20F/189

altılı ikili teginçsizlerte istim t.-guluğ 18/52

serilip t.-mıñın sağınu ol 20B/48

arığ bodı yoriğta küsüşi t.-sar 16/75

oşup öşeliksiz yolta ornanıp t.-up 9/50

önüş yoriğ edgü adruk içinte t.-up 16/39

tevlig kürlüg tapıgçı tağdın t.- up ... tiler 35/121

teñri kannañ kavudı küntün t.-up yığ tiler 35/121

adkaşu t.-ur kat kat tağta 8/1

sansar uçı tüpükginçe pek meñgü t.-ur 9/32

şanta amrılşar sav ok t.-ur 11/125

teñri kolı telim t.-ur 11/129

köp ıgaç üre t.-ur 32/1

erklig kannañ yarlıkı arqulayu t.-ur eviñde 35/19

allıg çevişlig kişiler aldayı t.-ur üşkünde 35/19

yarmanayın tiser sen yasğak t.-ur 35/36

aşayın tiser-sen idiz t.-ur 35/36

yıdı yıparı bura t.-ur katiğ boltı 35/134

kişin busuşluğ kadğuluğ t.-ur 35/146

yiriğ kötürü t.-urın 20B/34

amrılıp tolu t.-urın 20E/131

2. ayağa kalk-.

t.-uñlar kamağ begler kadaşlar 1/5

3. bekçilik, muhafızlık yap-, nöbet tut-.

belde t.-ğan biş on oğlan 29/5

katta t.-ğan kaç ol oğlan 29/9

4. yaşa-, var ol-.

t.-up kinki kalplarta irinüşsüzün 16/35

vaşşıklar kütler t.-zun 11/26

örgüt nomlap ür t.-zun tip öğüğçi bolzunlar 13G/192

45.(y.f) bir işi sürekli yap-, o hal üzere devam et-

arđuk meñilig yırtınçüte barıp t.-ayın 16/52

oyun edizü t.-mıñın 20A/8

yalınayu t.-ur tamutın oztılar 7/348

kökerip t.-ur körklüg tağta 8/25

köpirip t.-ur kölmen suvlukta 8/28

altı yollarta tegşinü t.-ur 10/43

köşünü t.-ur et'üz idigi 10/193

sarığaru t.-ur közi 11/38

s(ş) uşık teg sağılayu t.-ur 11/119

busuş kadğu belgüsi eñire t.-ur 35/58

[=43]

turğın durgun, sakin.

t. süzük ol suvnuñ 20B/21

[=1]

turğur- ortaya çıkar-, oluştur-.

arđuk berk katiğ küsüş t.-mış 10/261

eñ kininte nırvan bulğu oğrağığ t.-mış 13A/30

birtemledi nomuğ bulğu sağınuç t.- sar 13F/158

ozğalı köñül t.-tı 7/328

buyanlığ sumır tağığ t.-tuñuz 7/119

yığ üstünki orlar t.-tuñuz 7/156

tavarı t.-u? kalır tiyür 5/18

bilge biligig t.-up 20E/126

adruk kirtgünç t.-up 22B/13

[=9]

turı (sf+h) huysuz, kavgacı. (krş. turuş)

t.+ka turuşka barma 35/38

[=1]

turıdmaksız (zf) yorulmaksızın.

t. köñül öze alku ödlerte 9/79

[=1]

turkaru (zf) daimi, sürekli, kesintisiz.

t. (turkanu?) monkul ertiler 7/56

t... t. meñiligin 7/226

t. ödün köñül bilig basudçılığın 9/33

üzüksüz t. katıgılanmakta 10/54

uşadı t. öyü ödikleyü 10/220

t. ödün yüz miñ koldı rıdı taşkarıp 13C/62

t. ol işlerig tolguru işleyin 16/36

amtıkına t. işiñin törüñ tutgıl 35/104

[=8]

turmak (is) durma, durmak.

inç t. yavışur 35/147

[=1]

Turmiş (is) kişi/ kadın adı.

kilinin t. tigin başlap 22B/55

[=1]

Turmiş Tigin (is) kişi adı ve unvanı.

kilinin t. başlap 22B/55

[=1]

turuğ arı, duru, temiz.

t. edgü kılınçlıg ıslarıg işlettiñiz 7/164

[=1]

turul- durul-, sakinleş-.

amıru saçılmadın t.-sar 20C/65

[=1]

turum ara (h) derhal, hemen, her halde.

t. erde kısga bir kşan ödte 9/38

t. ontın sıñar tolıyu keşelim 13C/64

t. yüz koltı et'üz belgürtüp 16/62

t. tegşilip 20B/22

[=4]

turuş (h) kavga, savaş. (krş. **turı**)

t. +ta tüdüşte saqlangu ol 35/136

turıka t. +ka barma 35/38

[=2]

tusu (h) fayda, yarar, çıkar. (krş. **asıg I**)

uluğ asıg t. kılınız 7/203, 7/214

utruñda asıg t. yiterü keldi 35/82

[=4]

tusul- yara-, yararlı ol-.

söki kanlar küçi yime t.-mağay 35/75

[=1]

tuş I 1.(is) eş, dost, yar.

bir kün devlet t. bolur 31/4

işte t. +da seçiltiñ 35/37

2. (ölçü) denk, eşit.

şadı yanı teg utru t. +lar 10/9

3. karşılaşma, tesadüf.

birtemlig t. +ka tegürdeçi 10/77

ayağuluğ umuğumuz birer t. +larda 9/9

[=5]

tuş II an, zaman, vakit.

usal bolup sımđasarsen muna bu t. +ta 12/54

ağtuğ bolup isig öşüm üzülğü t. +ta 16/49

anta? basa bir t. +ta 19A/3

çok soğa biz bodı yolça yoriyur t. +inta 13C/89

[=4]

tuş- rastla-, buluş-.

t.-ayın siziñe maytri 17/4

[=1]

tuşgur- (dini) yerine getir-. (=toşgur-)

şat paramıtıg şaşımsız t.-up 11/149

tolpı tüziñ yoriğın yime tolgurup t.-up 13C/119

[=2]

tuşuş- karşılaş-, buluş-.

sokušmış t.-miş avantlıglarıñ 10/140

[=1]

tuşuşmağ (is) buluşma.

birük bu t. atlıg ırk kelser 35/11

[=1]

tut- 1. tut-, elinde bulundur-.

t.-a yigü aşın üşüp emgekte çonup 9/76

erte öküş kalp öd öze sergürü t.-alım 13A/32

on türlüg bu kut küsüşüg edgüti t.-alım 13B/55

k... bu nom erdiniñ t.-daçı ... 16/101

öyü ödikleyü t.-ğalı tegimlig otuz biş 10/5

iki köñül birikip altun itig ilginde t.-ğay sen 35/126

birdem kirtgünüp t.-gül ye mü sizinme maña 12/22

kentü köñülüñin bek t.- gül 35/32

masu t.-maz men santa 11/154

kaşığta t.-mışnı karınta yağgurmış 11/45

öçme amrılna yintem bir tözin t.-sar 12/44

bar yok timeklig iki uçug t.-up 10/147

kağtu nışvanılarıñnı katıgdı t.-up 11/21

toğta yigi üç erdinig umuğ t.-up 14B/22

yalıñ kılıç t.-up ok üzkelir 35/110

iki köñül köñül t.-up kovı bolsar 35/119

törüsinçe tilte sözlep köñülte t.-zunlar 13G/200

2. yurt tut-, yerleş-, yönet-.

busuş kadgu ig ağırlar ornağ t.-kalır 35/112

amtıkına turkaru işiñin törüñ t.-gül 35/104

3. ele geçir-.

tamudağı yekler t.-ar tiyür 6/15

- berklig yek içkekler il t.-kalır 35/112*
tanmış üzüttüğ t.-upan 6/7
tanmış üzütlüğü t.-upanın 6/12
4. sakla-, muhafaza et-, koru-.
darma pıdaka ağırlık t.-daçı 10/209
5. varlık sürdür-.
bolmak sayu bu sansarta toğumug t.-mışlar 13G/185
6. dini emirleri yerine getir-
anı t.-a umışlarğa ayayu tapınıp 13A/14
anudara öşeliksiz tapıgıg t.-alım 13A/16
t.-ğu bodı yorıgların adruk kut kolunçın 13C/118
anı birük kimler t.-sar arıdur kılınçığ 13F/170
toyn körklüg tuğ başlıgıñın törüsin t.-up 9/74
yig nom bu ol munı t.-up iş simek kottıgıl 12/12
uz nomlamış edgü nomın ulayu bek t.-up 13C/86
ögdi sözlep tapıg t.-up öz boşuğ kolunu 13G/190
7. yf.
yirke teñrike sevinç t. 35/41, 35/91
öz kentünjın bek t.-gül 35/27
yirke teñrike sevinç t.-gül 35/10
öküş telim ögrünç köñül t.-gül 35/72
küşüşlüg kün çoğın köliğü t.-up 10/34
 [=39]
- tuğ-** bkz. **tut-**.
tutçı daimi, sürekli, durmaksızın.
t. üzüksüz munı teg 7/53
yintem t. yintsikü 7/90
t. yaruqluğ çuvalapırabası 10/60
köpnün asıgında t. evrildeçi 10/277
öglüg kişi istim t. yaşmaksız baçar 12/3
ooksz t. tınlıgların asıgın kılgu için 13B/56
örgüt t. terz körümüg öridmek başlağlıg 13E/139
istim t. edgü yultız isilgü kıltımız 13E/148
t. mançuşiri teg kut küşüş öritip 16/34
t. öger men üzüksüz 17/2
t. yaruqluğ idigler 20F/190
 [=10]
- tuğçı** krş. **tutçı**.
t. yışdım erter keçer idilig nomlar 9/34
örgüt t. köni kirtü nom nomladaçı 9/106
t. işdım bodılıg yig yorıg öze 14B/23
 [=3]
- tutmak** (yer) tutma, bulunma.
birtin uç t. körümke arşıkp 10/74
burkanlar uluşında toğum ajun t.-ları bolup 22A/16
 [=2]

- tutdur-** tuttur-, kabul ettir-.
teğintürğü t.-ğu için köni nom nomlalmı 13C/96
 [=1]
- tuğruğ** öğreti, disiplin. (=tutrok)
on tegzinçlig yaltrıdur t. tigme 9/53
 [=1]
- tuğuğ I** ipotek, rehin. (=tutuk)
öküş ilig t. öze bekürü bağlalıp 13D/150
 [=1]
- tutuk II** (öi) kişi adının bir bölümü / unvan.
 (krş. **Çalır Tutuk Beg**)
kañın atam çalır t. begke kañın anam 22A/11
 [=1]
- tutul-** (öğretiye) tutul-, yakalan-.
öñdüñki uçta t.-maduk 10/105
 [=1]
- tuğul-** krş **tutul-**.
namurup ad öñte t.-mışların 10/185
 [=1]
- tutultur-** yakalat-, tuttur-.
todunçsuz yaklarıg t.-tuñuz 7/162
 [=1]
- tutun-** bir şeye tutun-, itaat et-.
umuğ mağ yolçı yırçı bakşı t.-u 18/36
 [=1]
- tutuğ** (öi) kişi adının bir bölümü / memuriyet veya antroponim bildiren bir unvan.
çısuya t. 12/64
teñrimniñ küdegüm altmış t.-nuñ 22A/6
 [=2]
- tutuz-** teslim et-, bırak-.
k... ıduğ ançmanğa t.- tuñuz 7/124
 [=1]
- tuğyaklan-** tutun-, yapışık kal-.
t.-ğuluğ yapşinguluğ öz tözi yok tip 9/36
 [=1]
- tuu** sancak (?).
namlayu atıp t.-nı 11/86
 [=1]
- tuuğ** bayrak, sancak.
uluğ t. kuşatırı bralar 20A/14
t. idişlig tırgükler 20F/188
 [=2]
- tuy-** sez-, algıla-, farkına var-, aydınlan-.
tuyunmuşlar iliginiñ tuymağın t.- alım 13C/120
tuyu yumkı bir kalısız t.-ar ödkürür 9/40
yintem arıg öz köñülüğ burkan tip t.-gül12/11
alp t.-ğuluğ oñarğuluğ erdükiñdin 15/64
yaba yırtınçuğ bir yintem ider t.-mayur12/41
uğmaz t.-maz munuqlarıg kottıdur siz 15/42
öz bakşımız ögin t.-mış öşeliksiz erniñ

13A/33

tüpkere t.-mıſka yükünür men 10/271
budğul alku burkanların budkerlig t.-mıſnı
13A/21

t.-sar mundağ sansartağı bağ öze bolmaz
12/35

t.-u yumkı bir kalısız tuyar ödkürür 9/40
topça kalısız t.-u örtedeçi 10/59
t.-u yapa üç ödteki ol kamağ utmıſlar
13C/117

adıra t.-uğlı biligi 20C/69

[=14]

tuymak (is) anlama, bilinç, aydınlanma.

t. tuymamak arısar ol bolur sıdığ 12/32
tuyunmıſlar iliginiñ t.+ın tıyalım 13C/120
[=2]

tuymamak (is) anlamama, farkına varamama.

tuymak t. arısar ol bolur sıdığ 12/32
[=1]

tuyun- anla-, idrak et-, aydınlan-.

adruk uluğ tuyunmağığ t.-ayın 16/24
t.- dum timek yoğıka ol uluğ tıdığ 12/31
t.-ğuluğı bar erser tuyunmıſ bolmaz 12/33
t.-ğuluğı yok erser tuyunmak bolmaz 12/34
t.-maduğa ol kıdığ bolur bu kıdığ 12/29
bilgüligçe kamağ nomta t.-mıſ ödte 9/42
uluğ t.-mıſ sımartı ſiri atlığ 10/222
uluğ t.-mıſ bolmakım bolzun 10/295
tuyunğuluğı bar erser t.-mıſ bolmaz 12/33
uluğ t.- mıſ yoriğığ yaltrıdğı üçün 13C/87
ögin uluğ t.-mıſ men bolmakım öze 9/107
köni t.-mıſka yükünür men 10/199
t.-mıſka bu kıtığ ok bolur ol kıtığ 12/30
t.-mıſlar iliginiñ bilge biligi 9/37
t.-mıſlar iliginiñ alkıſın biz alıp 13C/61
t.-mıſlar iliginiñ tuymağın tıyalım 13C/120
ülüſ teñinçe t.-mıſlarlığ 10/52
daſabal on küçlüğ t.-mıſlarlığ 10/210
t.-mıſnıñ ol alkıſın alu birle ök 16/61
ayı terkkiye t.-up 7/314

[=20]

tuyunmak (is) anlama, idrak etme, aydınlanma.

t. tözlüg yalını öze 10/58
köni t. bilge biliglig 10/278
tuyunğuluğı yok erser t. bolmaz 12/34
uçuz bilmek ötkürmeki uz t.+ı 9/91
adruk uluğ t.+ığ tuyunayın 16/2
t.+ık tanuğlağı ödke değı 14B/21
köni t.+lığ küçüğ köñülçe yıgalım 13C/108
tolp yirđinçüğ t.+ta ornadayın 14B/24
[=8]

tüdüſ- didiſ-, kavga et-.

t.-gülüğ emgek bar 35/53

[=1]

tüdüſlüğ (sf) kavgalı, düşmanca.

sözlemiſ savıñ t. 35/29

[=1]

tügün düğüm, sır, gizem.

tümen sav t.+i sinide boldı 35/88

[=1]

tük (ed) pekiſtirme hecesi.

tük tümen: sayısız, binlerce

t. tümen tınlıglarığ kutkardıñız 7/143

t. tümen türlüğ tañsuğ edlerin 10/268

[=2]

tüke- sonuna gel-, bitmiſ ol-.

tağſut nom t.-di satu satu 16/112

anagat kelmedük öd t.-ginçe 10/258

[=2]

tükel 1.(sf) tam, eksiksiz..

kamağ türlüğ eriſlerig t. körkidür 9/88

t. egsüksüz kutluğ ülüğlüğ 10/267

2.(zf) tamamen, bütünüyle.

törü? bitigin ağızımdın t. öntürüp 16/8

ağzanıp miñ küün t. yaqturup 26/8

[=4]

tükellig (sf) sahip, donanımlı, muktedir.

uğſatınçsız yig nomlarğa t. bolup 9/52

adruklarğa t. bir tüzünümniñ 15/10

oza bu kut kolunçka t. bolup 16/54

[=3]

tükeğ- tamaml-, bitir-. (=tükat-)

eñeyü öz işlegü işin ertürü t.- ip 13A/29

kımıraſur nıſvanı kücin kıdıyu t.-ip 13C/110

ökünü kaçını arıyu siliyü kıderip t.-ip 18/48

bıſrunu ... t.-ser 20F/212

[=4]

tükeğinçsiz (sf) sonsuz, bitmez tükenmez.

saķınıp neñ t. sözlüğ yidınçsiz 9/29

[=1]

tükeſigçe tamaminca, her tarafı (Arat:381).

t. uz tümegi idigi 10/266

[=1]

tükün⁶⁷ (zf) bütünüyle, tamamen, büsbütün.

t. nızvanılarğa ağıküp 17/17

t.+i kırk sekiz edgü nomlarlığ 10/264

[=2]

tül rüya, düş.

yirtinçünñ yilvi t. teg ertükin uğğıl 12/9

[=1]

tültek döſek, minder, döſeme.

⁶⁷ (tükünü yerine oku: → tük(ä)ti) Willkens, 2021, 770. tükün-i için bkz. Gabain, 1995, s. 85.

özin ök uzķia t. +ler 20E/143
[=1]
tültür- vur-, çarp-.
töş öze olurup t.-ür tiyür 5/15
[=1]
tülük güç, kuvvet.
köñül t. +i küü kelig öze 10/276
[=1]
tümek süs, takı, süsleme.
tükeşigçe uz t. +i idigi 10/266
erdinilig idig t. +in 20A/10
[=2]
tümen < *TochA tmām* = *Mo. tüme(n)* (ss) on bin, binlerce, sayısız.
töşi ol kamuğ t. yılan tiyür 5/25
tük t. tınlıglarığ kutkartıñız 7/143
çaķ ülgü sanı sekiz t. tört miñ 10/153
tük t. türlüg tañsuk edlerin 10/268
sekizer t. törter miñ 20B/46
biş t. kalp sansarta 20F/213
adasız tudasız t. yıl 22/25, 23/3
adasız tudasızın t. t. yaşazun 25/2 (2)
t. sav tügüni sinide boldı 35/88
t. ban yirde yañķurar süzük suv tikisi 35/93
[=12]
tümenlig < *TochA tmām* + *Uyg. +lig* (ss) on binlerce.
t. irinçü kılığmalar 5/8
t. yekler kelir tiyür 5/11
[=2]
tümke (sf) akılsız, bigisiz, cahil.
adın t. köñüller 7/409
[=1]
tün gece.
şastr saķıñgu ol t. +i 11/124
biligsiz biliglig ķarañgu t. +te 10/73
emgeklig t. +tin ertürdeçi 10/27
[=3]
tünçüle gece, geceye benzer.
tünerig t. basar tiyür 5/13
[=1]
tüner- karar-, karanlık bas-.
t.-mez saķılmaz dyan ol 20C/54
[=1]
tünerig karanlık, ıksız, zulmet.
t. yeklerke tapunuğmalar 5/7
t. tamuķa tüşmeki bar 5/10
t. tünçüle basar tiyür 5/13
t. tamuķa tartar tiyür 6/13
t. tamutın tözüni özğurtuñız 7/144
t. sansarnıñ yaruķ yulası 10/270
[=6]
tüp I dip, alt, temel, esas.
töz t. tayşın kirtü nomuğ töpüte iltinü

13G/199
üşlünçü t. +te içikmedük 10/107
ögenkieler t. +inte 20E/140
boñulmaķlıg ilgü t. +ke sırlıñsılarka 7/117
[=4]
tüp II sınır, uç, son, nihayet.
bulturayın nurvanıg añ t. +inde 26/27
t. +inte ol'ukma ölmeki bar 5/9
[=2]
tüpker- esasını araştır-, tamamıyla anla-.
t.-ü tuymışķa yükünür men 10/271
[=1]
tüplüg temelli, köklü.
bavağr t. lokañadunıñ 10/206
ölümlüg şımnı üşlünçü t. 10/251
[=2]
tüpsüz (h) dipsiz, temelsiz, köksüz. **krş. ulsuz**
ulsuz t. erür üçün aña inanur men 9/96
uç kıdıg yoķ ulsuz t. talıylar keçelim 13C/116
ulsuz t. ontın sıñar yırtınçülerte 16/69
uulsuz t. yıñak sayu bu oķ yañlıg 21/3
[=4]
tüpk- son bul-, bit-.
sansar uçı t.-ginçe pek meñgü turur 9/32
[=1]
tür-(h) dür-, бүк-. (**krş. бүк-**)
munçulayı t.-e бүке қılmışларımın 18/27
[=1]
türçimeksiz (zf) türemeden, zuhur etmeden.
birle yana t. itzün yoķadzun 18/45
[=1]
türk I (sf) güç, kuvvet, kudretli, yiğit.
t. burķanlarta kin intıñız 7/141
keçürür bilignıñ t. +in 11/62
[=2]
türk II (öi) Türk kavmi, Türk milleti.
yime t. savında bar 34
[=1]
türlüg türlü, çeşit.
sekiz t. emgek ... 7/85
sekiz t. yiiller öze tepremeñin 8/21
ķamağ t. erişlerig tükel körkidür 9/88
erksinmek başlap altı t. 10/28
tük tümen t. tañsuk edlerin 10/268
ozaķı bu tokuz t. işlerig işleyü 13A/43
alku t. tıdıgımız alkınzun utğurak 13B/50
on t. bu kut küsüşüg edğüti tuđalıñ 13B/55
ögreğingü iki t. işlerin işleyü 13G/194
aķıgıgıñlı ađıgıñsızlı alķu t. 14A/15
yılayulı çınlayulı iki t. 14A/17
tüü t. vrħar sañram stupķa ķoñmış 18/5
burķan ... arħant üç t. kutuğ bultaçı 18/13

muntağ yañlıg kamağ t. yaşuklarımın 18/28
alku t. küsüşleri xanıp büttüp 22B/34, 24/6,
26/16
aç kız başlap üç t. yavız adalar 25/3
alku t. adalarda umuğ boltaçı 26/6
tut sögüt butıki miñ t.+in titriyür 35/111
artuç sögüt butıki yüz t.+in ırğalı 35/111
 [=21]
tüş 1. mükafat, semere, netice, karşılık.
tört uluğ t. büdgüsiñe oğrayu tıldağı
13G/197
t. birip munı teg buyanı 17/3
ara tıdmañnıñ ayıg t.+i 11/113
tegmez mü anıñ t.+i 11/132
a... kılınç t.+in okıttıñız 7/23
anıñ t.+in ... 16/99
ķ...kıa edgülig t.+in töküp sözleser 16/102
açıg tarka kılınç t.+in kayu ma orunta 18/57
t.+inte men balaçuñnıñ közüñürte 22A/2
ķılmış edgüñüzñüñ t.+inte 7/211
ol buyanıñız t.+inte 7/215
t...ñiz t.+inte 7/219
öge yükünmiş buyanıñız t.+inte 7/421
bu buyan edgü kılınçñıñ t.+inte 25/11
 2. yemiş, meyve, ürün.
esriñü yapırgağ t.+lerin 20E/121
...ta bolmış t.+lertin 20A/3
 [=16]
tüş 1. düş-, düşer gibi ol-.
t.-kelir men una tamuğa 17/18
 2. git-, gir-.
iltin kantın körser sen alķamağķa t.-kelir sen
35/113
 [=2]
tüşmek (is) düşme, inme
tünerig tamuğa t.+i bar 5/10
 [=1]
tüşrül- düşürül-.
öd atlıg santa t.-medük 10/109
 [=1]
tüşür- düşür-, indir-.
natarı kılıp töpün t.-ür 11/83
 [=1]
tütsüg tütsü, koku.
yig ...ke yıd t. yol ... 16/10
 [=1]
tütün duman, buhar.
tamğakınta ķara t. taşıkār tiyür 5/24
 [=1]
tütüş (h) kavga, münakaşa. (krş **keriş**)
t. keriş ķodğıl 35/118
t. keriş ķılmasar sen özüñke 35/120

[=2]
tüdüş krş. **tütüş**.
t. kerişte tezgıl 35/38
işin köñtugin yañılsar t. bolur 35/135
turušta t.+de saķlangı ol 35/136
 [=3]
tüü tür, cins, çeşit.
t. türlüğ vrħar sañram stupķa ķoñmış 18/5
 [=1]
tüz 1.(is) düz, doğru.
ķalısız t. uz idilip utmışlar ul sayu 13C/74
yalañız bir ķřan ödte yapıdı t. körüp
13G/178
 2.(sf) eşit, denk
erdemlig ķiři erdini birle t. ol 34/1
erdemsiz ķiři etük iñtindeki ulyağ birle t. ol
34/1
buyanlıg ķiři burķanlar birle t. ol 34/2
buyansız ķiři buğ baķır birle t. ol 34/2
 [=6]
tüzül- 1. barış yap-, anlaş-.
ini içi t.-di tavarı telim 35/94
 2. tertip edil-, düzenlen-.
tört yınag t.-ti köñülünçe 35/85
 [=2]
tüzün (sf) asil, necip, soylu (Skt. ārya).
ķörtle t. teñrim külügüm küzünçüm 3/11
ķörtle t. teñrim burķanıñ bulunçsuzum 3/12
t. bilge ķiřiler tirilelim 5/1
aryasañ t. bursañ ķurağlar 11/115
ol andağ t. birle 33/19
aķıķat bolsa t. 33/21
üç ödki alķu t.+ler mundın törüyür 12/39
evinde ķılğıl ařnuķı t.+ler törüsin 35/123
ķutrulmağ ķüsüşlüg t.+lere 20E/162,
20F/221, 20G/234
anın amtı t.+lerim anı iñçe biligler 13F/165
alıñlar ay t.+lerim anuğmış bulunçuğ
13F/172
ķutķa tegmiş burķan başın t.+lerke 15/68
alku ķamağ burķanlarınıñ t.+lerniñ 14A/13
añınlarka asıg ķılur t.+lerniñ 15/23
t.+lerniñ ed tavarın lap buşı birmiş 18/7
vajırda ötvı biligligim t.+üm yarıķum 3/7
oñardğuķa köp yañşadıñ t.+üm saña 12/53
adruķlarka tükellig bir t.+ümnüñ 15/10
 [=20]

U

u- yapabil-, muktedir ol-. (iktidari fiil)
yavalduru u.-daçı yañğarıñsız işlig 10/17
ķöpirdü yaşardı öklıdü u.-daçı 10/37
nata umuğ inağ bolğalı u.-daçı 10/188

burk şark kılıp u.-guluğsuz uluş idigin
 13C/103
abıdıray yolın aşır ankaru u.-matın 13E/143
*kök kalıkta uçar kuş uçu u.-madın turdı*35/17
munılayu körgeli neñ u.-masar ma 15/55
baru yime u.-maz men 4/11
kirü yime u.-maz men 4/14
*una bu dört tapıg işin u.-mışça iderip*13F/161
çağısımarı bolğalı u.-p kin öküş ajunta
 13C/90
tıdın u.-matın ... 7/228
kamağ tınlıg küsüşlerin kanturu u.-yur
 16/104
 [=13]
uç uç, baş, son, hudut.
birtin u. tuğmak körümke arısıkp 10/74
u. kıdıg yok ulsuz tüpsüz taluytar keçelim
 13C/116
u. kıtğ yok yig buyanın evirür men 16/106
orukunuz u.+ı ... 7/50
sansar u.+ı tüpükginçe pek menğü turur 9/32
orukunuz u.+ın bulmadın 7/103
uluşlarıg koğ u.+ınta köşündürüp 21/2
biz kigürüp kşan u.+ka bışrunu bilelim
 13C/100
öñdüñki u.+ta tutulmaduk 10/105
burun ertmiş öñdün u.+tın kin ödke tegi
 13C/101
bar yok timeklig iki u.+uğ tuğup 10/147
 [=11]
uç- uç-, uçup git-.
kök kalıkta u.-ar kuş uçu umadın turdı 35/17
amrançıgın u.-daçı kuşkıalar 8/5
kuğu kuş u.-tı köliñe konmaz 35/145
kök kalıkta uçar kuş u.-u umadın turdı 35/17
 [=4]
uçluğ uçlu, uç ile.
bir u.+ın köni nomuğ kop ödte küşedip
 13F/159
 [=1]
uçruğluğ yükseklik, zirve, doruk.
idiz u. tuğ örü tikip 10/233
 [=1]
uçsuz (h) uçsuz bucaksız, uçsuz.
indin kıdıg u.? bolur kimke yime 15/17
 [=1]
uçuz kolay, basit, değersiz.
u. bilmek ötkürmeki uz tıyunmakı 9/91
u. oñay sukavatı uluşta toğzunlar 16/108
 [=2]
uçuzkıa basit, değersiz.
u. lınhua içinte toğup belgürüp 16/58
 [=1]

ud sığır, inek.
yime kuy şıpkanlıg u. yıl altınç ay 26/1
u. karı bolsar murañın bolur 34/10
 [=2]
ud- takip et-, izle-, uy-.
tınlıg u.-u barmaqların ötkünü yorılın
 13A/40
*uğan arjı yarlıkıña u.-u iyin evrilser*13F/163
*özlüglerniñ aşayına u.-u iyin evrilip*13G/195
 [=3]
udı- uyu-, uykuya dal-.
...ig uv öze u.-yu ... 7/395
 [=1]
uduğ saygı, hürmet, kulluk.
yükünç ayağ tapıg u. yanıg bulğusuz 9/98
 [=1]
udumbar <TochA *udumpar < Skt. udumbara =
 Jap. 優曇華 udonge (is) Budist metinlerde kralın
 geldiğini müjdelemek için çiçek açan bir bitki.
çınlayu u. alp tapışğuluğ 10/283
 [=1]
uduz- sevk et-, ile-.
aryamarg yolça u.-taçı 10/83
 [=1]
uduş- krş. **uduz-**.
yide u.-u kölüngüler yolınça iltür 9/64
 [=1]
uduşgağ lider, önder.
başçı u.+ı badıra şiri atlıg 10/150
 [=1]
uğan 1.(is) Tanrı, ilah.
u. sezañ birdeçi 30/8
u.+larnıñ on kut kolunç yorığı bu nomuğ
 13A/3
 2.(sf) kudretli, ilahi, tanrısal. (**krş arjı**)
uğan arzi :(birlikte) ilahi zahid (Skt. devarşi)
burkan oğlu tolpi tüziñ u. arşınıñ 9/5
umuğumuz u. alpnıñ etüz belğüsü 9/89
u. arşı öze uz nomlađılmıñ 10/291
u. arjı yarlıkıña udu iyin evrilser 13F/163
on küçlüg büğü biliglig u. arzılar 18/32
u. arzılar üksüklerinte töbün yükünü 18/38
şakımını atlıg u.+lar arşısı 10/14
u.+lar kanıña yükünür men 10/223
 [=9]
uğusuz (sf) dayanılmaz, bilinmez.
bilü u. intraçal toorka uqşadı 9/47
u. sergüsüz uçsuz ködrünçsüz 10/218
 [=2]
uğ- anla-, idrak et-, bil-.
u.-a bilü umamaktın oğatıp kaltımız 13E/133
u.-a bilü mini körü yarlıkazunlar 18/34

ol nomta eşidip u.-ar biz 7/136
yirtinçünün yilvi tül teg ertükin u.-gül 12/9
y... u.-madın 7/92
u.-maz tuymaz munuqlarığ qorqıdır siz 15/42
 [=6]

uqşa- benze-.
sansarka u.-yur özi 11/34
ançulayu oq meni yime aña u.-zun 16/32
 [=2]

uqşas benzer, gibi.
birtemledi bir teg u. et'üz til köñülin 13C/81
 [=1]

uqşas- benzeş-.
una aña alku işlerim u.-zun tip 16/27
 [=1]

uqşatğuluğsuz (sf) benzersiz, eşsiz.
u. edgülig umuğ inaglar 18/33
 [=1]

uqşadı krş. **uqşatu**
bilü uğusuz intraçal toorka u. 9/47
 [=1]

uqşatu benzer, benzerlik.
aña u. yig nomlar terkin bululur 16/84
 [=1]

uqşadıg benzerlik, mukayese.
öñi körki u+ı anıy yok erip 12/36
 [=1]

uqşatınçsız (sf) benzersiz, eşsiz.
u. yig nomlarğa tükellig bolup 9/52
 [=1]

uqşadınçsız krş. **uqşatınçsız**.
u. edgü dıntar bolğusın küselim 13C/80
 [=1]

ul dip, temel.
kalısız tüz uz idilip utmışlar u. sayu 13C/74
 [=1]

ula- ilet-, aktar-, bitıştır-.
uz nomlamış edgü nomın u.-yu bek tutup 13C/86
toğum u.-yur nışvanı kalınçlıg 10/56
 [=2]

ulal- iletil-, aktarıl-.
iniş ödtekilerke u.-zun tip saqınçın qoşmış 15/91
 [=1]

ulalış- birbirine bağlı ol-.
yilvi yanlıg u.-ur piratıdyasanbutpad 9/59
 [=1]

uladı 1.(bğ) ayrıca, ilaveten, vesaire, ve başka.
üzte bozta u. 7/69
yig üstünki paramutta u. nomlar 9/60
buşıta u. yoriğlar öze 10/178
öñte u. ögmeklig şımnı 10/248

vinayta u. vıçıdıramallarnıñ 11/9
bitimekte u. iş birkerü büdürser 13F/160
adasız uşun yaşamakta u. 22B/33, 26/15
adasızın uşun yaşamakta u. 24/5
aç kız ig kikente u. adaları amrılıp 24/9
sordaban arhantta u. +larnıñ 10/136

2. (bsf) diğer, başka.
yig üstünki paramutta u. nomlar 9/60
öñte u. ögmeklig şımnı 10/248
bitimekte u. iş birkerü büdürser 13F/160
 [=11]

ulağı krş. **uladı**.
et'üzi münsüz bolmakta u. 10/24
suxsınmağ tözlig azta u. 10/224
 [=2]

ulı- yakın-, inle-.
ı ıgaç kutı u.-yur tiyür 6/5
 [=1]

ulıg sızlanma, yakınma (?)
ne ada bolğay sini birle u. kılındaçı 35/123
 [=1]

ulınçığ (sf) kıvrımlı, dolambaçlı, dönen, döngü.
u. sarsarta kaltımız 7/104
u. ajunlarıntın kutkarıp 7/311
u. emgekke soqışmışlarığ 10/219
 [=3]

ulsuz (h) dipsiz, temelsiz, sonsuz. **krş. tüpsüz**.
ulsuz tüpsüz: sonsuz, uçsuz-bucaksız.
u. tüpsüz erür üçün aña inanurt men 9/96
uç kızıg yok u. tüpsüz talıylar keçelim 13C/116
u. tüpsüz ontın sınar yirtinçülerte 16/69
 [=3]

uluğ (sf) 1. büyük, muazzam.
tört u. emgekke kırtulalım 5/4
u. yarlıkançuçı köñülüñ öze 7/201
u. asıg tusu kılınıp 7/203, 7/214
u. yarlıkançuçı köñül öze 7/309
ayı u. arduq körkle et'üz belgürdür 9/12
on u. küç tört qorqınçsız enreyük başlap 9/51
u. tolun üni isigi toyı kuvrağı 9/93
ögin u. tıyınmış men bolmakım öze 9/107
u. kölüngü nomta yoriğalı taplıg 10/3
şakdılg küçi ertinü u. 10/13
u. tıyınmış bolmakım bolzun 10/295
tıyındum timek yogıka ol u. tıdıg 12/31
u. kölüngü sudurta uz tizip nomlamış 13A/2
u. tıyınmış yoriğı yalrıdğı üçün 13C/87
tört u. tüş büdğüsiñe oğrayu tıladağı 13G/197
yindem arıg bodçıt tip u. küülüg 14A/19
kirtü çın yig u. sıdıg tanuqlayur 15/20

tür... luğ u. taluylar 16/6
adruk u. tuyunmağı tuyunayın 16/24
u. yinçülüğ toorlarta 20A/5
u. tuuğ kuşatırı bralar 20A/14
ay bir yañı ağır u. busat baçağ 26/2
u. ıñ ködüğ yime ögrünçlüğ ermez 35/54
u. erk kelti 35/85
tört u. çüülerte belgülig idiş ol 35/133
birük bu u. münükmeç atlığ ırk kelser
35/150
eliger yoçan u. +ın 20F/180

2. (yaşça) büyüç.

utmuşlarınıñ añ u. oğlu bolmış 16/25
ögüm қаңım қатунларım evirü u. +larım 27/1

3. ileri gelen kimse, ulu kişi.

u. tuyunmış simartı şiri atlığ 10/222
mañapuruş u. er suuvikiranda şiri 10/246
utlı yañğı kılmış bolur u. er ağanıp 13F/164
u. bilge erenlerig ögirdür siz 15/45
u. bodisatavlar yoriğı tip 20E/151
[=35]

ulun sap, dal, ağaç gövdesi.

u. +ın yapırgağ huaların 20A/2
[=1]

uluş ülke, memleket, kent, diyar.

arığ süzüç yig meñilig u. anta ol 12/59
koptın sıñar u. sayu qoımañın tegsinip
13C/70
burk şark kılıp uğıluğsuz u. idigin 13C/103
bolsar neçe ança sanlığ u. sayu 14A/6
u. qoğı sanınça kalp ödler öze 16/71
küntün tağtın balıq u. kentü köñlünçe 35/5
qamağ u. +ı ili 11/164
u. +ı balıqı illeri 20A/17
ilin u. +ın uz küşetdeçi 10/237
abıta burқан u. +ın 20D/105
burқанlarınıñ u. +ınıñ pramanusı 14A/5
burқанlar u. +ınta toğtılar 7/408
abıta burқан u. +ınta 20B/27, 23/11
burқанlar u. +ınta toğum ajun tutmaqları
22A/16
abıta burқан u. +ınta toğmaqları bolzun
22B/36
burқанlar u. +ıña bargu yoluğ körkittiniz
7/118
utmuşlarınıñ u. +ıña kirü bileyin 21/4
birle yana adın alqu u. +lar sayu 9/43
ertmiş kelmedük közünür arıq u. +lar 12/50
qayu neçe ondın sıñar u. +lar bar erser
13C/73
qamağ il u. +lar tapığı yügerü kelti üskünje
35/2
arıqsız öküş u. +larda tolu köşünür 9/16

koptın sıñar il u. +larıq keztiñiz 7/130
u. +larıq qoğ uçınta köşüntürüp 21/2
bir u. +ta yirtinçünün yaruk yulası 9/41
arıq sukavağı u. +ta toğalım terk tavrağ
13B/52
ol u. +ta men barıp toğa birle ök 16/53
uçuz oñay sukavatu u. +ta toğzunlar 16/108
ertinü meñilig u. +ta 20D/110
yaba çambudivip u. +ta 20D/118
artuqraq meñilig u. +uğ 19A/8
adruk yig yoriğlarım törüğü u. +um 16/30
[=33]

ulyaq (ayakkabı, çizme) taban.

erdemsiz kişi etük içinteki u. birle tüz ol
34/1
[=1]

umak (is) mukdetir olma, yapabilme.

soğa umuğ inağ bolğalı u. +tın 10/228
[=1]

umamak yetersizlik, muktedir olamama.

ötkürü bilgeli u. öze 10/49
uğa bilü u. +tın oğatıp qaltımız 13E/133
[=2]

umuğ (h) ümit, melce, inanç, sığınmak. krş. inağ

umuğ inağ: (birlikte) ümit ve sığınmak

alıñ amtı u. inağ 7/7
u. ... 7/28
yirtinçke u. inağ törüttünüz 7/153
ödüğçisiz adınlarka u. bolayın 9/108
alku ödte körüp u. boldaçı 10/85
nata u. inağ bolğalı udaçı 10/188
soğa u. inağ bolğalı umaqtın 10/228
umuğsuzlarka u. boldaçı 10/294
oğrap edğü u. bolğu okıdı nomlağı
13C/113
yirtinçüke u. bolur uz oğurluğ 14A/18
toğta yigi üç erdinig u. tuğup 14B/22
qayu neçe u. inağ burқанlarınıñ 15/26
uqşatğuluğsuz edgülig u. inağlar 18/33
u. inağ yolçı yirçi baqsı tudunu 18/36
alku türlüg adalarta u. boltaçı 26/6
alku biş ajunlarınıñ u. +ı 7/1
u. +ı ...ke 7/34
unitmadaçı u. +ı inagı 10/22
yirtinçünün u. +ınıñ üninde öner 9/57
yügerü kin u. +ıña yüküngü törü erip
13D/128
yirtinçünün u. +ları birer ödte 15/72
atırđlıq u. +um tini 11/116
az teñinçe törügey mü u. +um a 15/49
ayağuluğ u. +umuz birer tuşlarda 9/9
u. +umuz uğan alpnıñ et'üz belğüsü 9/89

u. +umuz samantabadırının yorığı tolğu
üçün 13B/54
u. +umuz tolğı tüzün edgü erke 16/26
u. +umuz ülgülençsiz yorıqlıgının 16/59
[=28]

umuğsuz (sf) umutsuz, ümitsiz.
u. bizni teg tınlıglarğa 7/33
u. irinz monkül kal ağıluğ yolkıta 7/52
aranz u. tınlıglarığ 10/44
u. +larka umuğ boldaçı 10/294
[=4]

umun- umut et-, um-.
oyı kirgü uz arıdğu u.-ğu küsegü 13C/114
küçeyü bedizegeli u.-mışın körgü üçün
bitidim 12/63
[=2]

una (ed) işte, peki (pekiştirme ögesi).
u. bu ok adruqları birer bireri 9/95
u. bu soğa bizni osuğluğ 10/288
u. astıñ keñregeysen çimedme maña 12/55
u. anı iyn kezigçe okıdu sözlelim 13C/4
u. anıñ tultağınta tetrü evrilip 13E/135
u. bu tört tapıg işin umışça iderip 13F/161
u. aña alku işlerim ukşazsun tip 16/27
u. amtı bu kut koluñuğ sözlemişniñ 16/105
tüşkelir men u. tamuğa 17/18
u. amtı isig özümün berü inanı 18/35
u. bu yetinç kez... 20F/199
[=11]

unçsuz (sf) dayanılmaz, çekilmez.
uğusuz sergüsüz u. ködrünçsüz 10/218
[=1]

unit- unut-.
uz ödlemiş öd erigin u.-ıp saltımız 13E/134
u.-madaçı umuğı inağı 10/221
köni tözin u.-mışlarğa 7/322
[=3]

unıd- krş. **unit-**
s uşıkniñ savın u. +tım 11/89
[=1]

unıtmaqlıg (is) unıtma, hatırlamama.
toğumuğ ajunuğ u. 7/54
[=1]

upakar << Skt. upakara (is) fayda, faydalı...
u. asıglıg işleri 20A/18
[=1]

upalı sudur << Skt. upālisūtra (is) bir metnin başlığı.
u. +ta ötüdürülmiş 10/290
[=1]

upasanç < Sogd. wp's'nch < Skt. upāsikā = Chin.
信女 xìn nǚ = Tib. dge bsny en ma (is) Budizme

mensup fakat ruhani/ ruhban tarikata girmemiş
mümine kadın.
u. sılg tigin 26/5
[=1]

ur- 1. vur-, dokun-, koy-.
köni ögeli bügüş ur-ğıl oduğın sakın 12/17
törtin sıjarkı bursanlarğa maduruğ u.-mış
18/6
vasundarı alqış u.-zun 11/30
yüde ildinü töpüde u.-up utlı kılğusuz 9/99
u.-up tolu erdiniler teñridem aş ton 16/70
ülgü teñ u.-up ayıglap tapıp olarta 18/21
marga maya teg maqalağ u.-ur sen 11/75

2. yaz-, çizerek yazı yaz-.
bulfayız u.-du qadem 32/13

3. okla vur-, yarala-.
min k... bergen u.-upan birgeseyür tiyür
6/17
[=9]

urı Mo. ori (is) 1. delikanlı, oğul, genç adam.
kalı sudanı on u. teg kalısız birkerü
13F/175
u. teñriler olarta 20A/7

2. erkek
u. oğul küseser bultuñ 35/8
[=3]

uruğ 1. nesil, kuşak, soy.
ançulayı ok qağan kan qatun kuñ tayzı
altun u. +ları 25/1
altun u. +ları birle 26/13

2. tohum, ekin.
öküş qara ayıg yolluğ u. +uğ saçar 12/2
[=3]

usal (sf) dikkatsiz, gafil, ihmalkar.
u. bolup sımdasar sen muna bu tušta 12/54
u. sımdağ tınlıglarığ qındurur siz 15/43
[=2]

ut- galip gel-, yen-.
yintsikmeñ şımnularğa nışvanıg u.-ğıl 12/10
örlettürmedin u.-mış yavaldurmış 10/253
yintip qamağ şımnularığ u.-mış at almışg
13A/26
kalısız tüz uz idilip u.-mışlar ul sayı 13C/74
tuyı yapa üç ödteki ol qamağ u.-mışlar
13C/117
anı tuta u.-mışlarğa ayayı tapınıp 13A/14
u.-mışların vışayı buda avatansaka 13A/1
alku üç ödki u.-mışların yorıqları 16/21
u.-mışların añ uluğ oğlı bolmış 16/25
u.-mışların uluşına kirü bileyin 21/4
u.-mışlartın oğatmayu uşadı yolukıp 13C/85
[=11]

uğ- krş. ut-.

nalatlıg u.-masar uvnı 11/84
yavlağ şımnuluğ yağısın u.-up 10/20
 [=2]

utğurağ (zf) kesin, açık, net, katı, tamamıyla.

u. burğan kutın bultunuz 7/216
u. çın arış arığ üç nom tilgenin 9/54
u. teginü kılınçım önüp 10/293
alku türlüg tıdığımız alkınzun u. 13B/50
u. ol burkannıñ üskinte toğsar biz 13B/53
u. bir egsüksüz oñay tolgurup 16/55
yarp u. bu yorığ tavrağ bütürür 16/80
u. bekiz belgülig 20A/19
adırtlıg u. toğarlar 20B/28
adırtlıg u. siziksiz 20/85D
adırtlıg u. öz tözi 20D/102
u. ürlüksüz emgek tip 20E/148
 [=12]

utğurağı (zf) bütünüyle, iyice

u. mançuşiri öridmiş kut küsüş 13B/42
u. busuşı yok meñi ök teginü 13C/78
 [=2]

utmağ (is) galip gelme, kazanma.

teñridem kut buyan u. yigedmek kentün
ornantı ödünde 35/2
 [=1]

utlı karşılık, ödül, teşekkür, şükran.

u. sevinç öt... 7/35
yüde ilđinü töpüde urup u. kılğusuz 9/99
anta basa u. yangı işlemiş kergek ol 13F/156
u. yangı kılmiş bolur uluğ er ağanıp 13F/164
 [=4]

utlılıg (sf) memnun, müteşekkiri.

konşu kız u. 35/106
 [=1]

utlısız (sf) karşılıksız, nasipsiz.

oğun nişvanıka arsıkıp u. boltumuz 13E/136
 [=1]

utru (zf) aksine, tersine, karşı, karşısına.

şağu yanı teg u. tuşlar 10/9
u. tetrü bar kel kıldağı 10/217
kağ bayumağ u. kelir tarķasar 35/70
birük u. kelmek atlıg ırķ kelser 35/81
suv adası saña öñdürti u. kelir 35/116
u. + ŋda asıg tusu yiterü keldi 35/82
u. +sinta burķan kutıña alkış alayın 16/60
 [=7]

utrun- karşı gel-, muhalefet et-.

saña u.-taçı kişiler ançulayı bolur 35/40
 [=1]

utur- krş. **utrun-**.

uşatı amıñ tıdıkların u.-u kiderip 13F/162
 [=1]

uulsuz krş. **ulsuz**.

u. tüpsüz yınak sayu bu ok yanlıg 21/3
 [=1]

uv uyku.

...ig u. öze uğıyü ...7/395
nalatlıg uçmasar u.+nı 11/84
 [=2]

uvşak ufak, küçük

i ... u. kılınçlıg 7/306
 [=1]

uz (sf) 1.becerikli, mahir, usta.

odunmuşların iligi u. kuğrulmuş 9/49
topça kağ al aldağta u. yarağınur 9/80
mağyamarg yolça u. başladağı 10/245
u. öğlemiş öğ erigin unitıp saltımız 13E/134
yirtinçüke umuğ bolur u. oğurluğ 14A/18
kiñ teriñ u. soğançığ yig asıgıgı 15/21
ayı u. bolur tirig özüg iltinmiş 16/81
birtem u. körü kanınçsız 20B/43
u. idiglig üç öğteki kayu barınça 21/1

2. iyi, iyice, güzel, uygun.

uçuz bilmek ötkürmeki u. tıyunmağı 9/91
u. yaraşı öğleyüri kop erişleri 9/94
bulguluğ küsüşü u. büğmiş kanmış 10/181
ilin uluşın u. küşetdeçi 10/237
tükeşigçe u. tümeki idigi 10/266
çinsu nom tözinte u. ornaşıgıgı 10/286
uğan arşı öze u. nomlağılmış 10/291
uluğ kölungü sudurta u. tizip nomlamış
13A/2
bir bir ünte u. taķşutluğ taluylar öñtürüp
13A/11
kalısız tüz u. idilip utmışlar ul sayu 13C/74
u. nomlamış edgü nomin ulayı bek tutup
13C/86
körüg maytri körkle buyan u. bilge biliglig
13C/106
oyı kirgü u. arığgu umunğu küsegü 13C/114
 [=22]

uzanmağ (is) gevşeme, tembellik.

al altağ u.+larıg taşkarıp 7/145
al altağ u.+larıg öñtürüp 7/318
 [=2]

uzatı (zf) daimi, sürekli, devamlı.

u. üzüksüz munı teg 7/213
u. bu buyanlarımın evirür men 16/28
 [=3]

uşatı krş. **uzatı**.

u. ıdur yaruqları öz yaş ülgüsü 9/90
u. turķaru öyü ödikleyü 10/220
 [=2]

uşatı krş. **uzatı**.

uşun ödün tapıg kılı u. ür kişegü 13C/115
u. anıñ tıdıgların uturu kiğerip 13F/162
u. yaruqlar önerin 20A/4
u. köşünür sağınu ol 20A/20
[=4]

uşadı krş. **uzatı.**

utmışlartın oğatmayu u. yolukup 13C/85
[=1]

uşık (/uzik/ujik) < Sogd. 'wj'k = Mo. üsüg, üjüg
(is) hece, harf.

önüşi önmeyük u. ekşer 11/13
r u. arķura yatıp 11/111
s (ş) u. teg şağılayu turur 11/119
t u. teg tele bilser 11/127
u. ekşer sav söz intin yok erip munda 12/52
körgülüğ neñ u. ekşer tapğuluğsuz 15/7
mundağ yañlıg u. ekşer padak öze 15/79
m u. +ke segreyin tidim 11/73
n u. +ke nalanı kelzün 11/81
ba u. +ke sav bar erti 11/97
s u. +ni sağınu körser 11/33
h u. +ni kavrayu bürıdğil 11/41
t u. +ni talulalım 11/65
ma u. +ni manılıg tirlar 11/151
y u. +niñ yarağı kelti 11/49
ke u. +niñ kelti kezigi 11/57
s u. +niñ savın unıdım 11/89
l u. +niñ lalanı kaçdı 11/135
[=18]

uşikle- < Sogd. 'wj'k +Uyg. +le- (f) hecele-.

ķ u. -yü kua alu arıl 11/17
[=1]

uzkıa (sf) çok, iyi fevkalade.

özin ök u. tültekler 20E/143
[=1]

uzun uzun, uzak. (**krş. uşun**)

anantımağı başlağısız u. 10/40
adasız u. yaşamakta ulatı 26/15
[=2]

uşun krş. **uzun.**

u. ödün nomluğ tilgen tegşindürmeki 9/92
ilkisiz u. sansartın berü 10/64
başlağısız u. sansartın berü 10/144
u. sansarlıg ootluğ ev içinde 10/216
u. ırak kalp öze ol yolça baralım 13C/88
u. ödün tapıg kılgu uşatı ür kişegü 13C/115
u. ödün burķanlarķa ... tapıg kılgu 16/72
u. ödün sansarta çommış batmışlar 16/107
adasız u. yaşamakta ulatı 22B/33
adasızın u. yaşamakta ulatı 24/5
[=10]

üç (ss) üç.

ü. yavlaķ yolķa⁶⁸ ... 7/43
ü. yavlaķ yolķa ķorkınçın 7/366
ü. tamğalarıg bütürti 7/368
kininte ü. yavlaķ yolta ... 7/378
tolp ü. ödkı alķu nomnuñ tözın belğüsın
9/39
utğuraķ çın arış arıg ü. nom tilgenin 9/54
yig yörügli yılayulı tört ü. kirtüler 9/58
ü. ödkı alķu tüzünler mundın törüyür 12/39
ü. oğuşta munısız neñ bir nom orun yok
erür 12/47
yatvısınça tikvısınça on sıñar ü. ödkı 13A/5
kkır kaçaç teg ü. ağıutın kiñ alķıg törümış
13A/18
öñre amtı kin ü. ödkı tözkerinçsizlerniñ
13A/34
birle yana ü. ödteki ülgüsüz kalplarıg
13C/99
tıyu yapa ü. ödteki ol ķamağ utmışlar
13C/117
yapa ķamağ ü. ödteki yalanıķ arslanın
13G/177
öz baķşıķa ü. erdini ķutuņa inanıp 13G/189
alķu ķamağ ü. ödkı burķanlarķa 14A/1
toğta yigi ü. erdinig umuğ tuğup 14B/22
alķu ü. ödkı utmışlarınıñ yorıgları 16/21
ü. ödkı burķanlarķa öggü külegü 16/45
anı üçün ü. ... 16/92
ü. ağı öze bulğanmış 17/9
ü. oğuşluğ kılıķtın 17/10
burķan arħant ü. türlüg ķutuğ bultaçı 18/13
ontın sıñarķı ü. ödkı burķan baķşılar 18/31
uz idiglig ü. ödteki ķayu barınça 21/1
aç kıız başlap ü. türlüg yavız adalar 25/3
kün öze men ü. erdinilerke 26/3
ü. üzüť ökleşür 35/21
ü. +li törtli belğüke tayaķlıg 10/108
[=30]

üçün (ed) için, sebep.

küntemek tı sizni körgü ü. 7/196
anuşagan orduta toğgu ü. 7/359
adınlarnıñ asıgı ü. küü kelig öze 9/10
ķuruğsuz yig asıgları bürdürgü ü. 9/22
yintsikmeksiz yig meñike yıdķürgü ü. 9/62
ķadı yavlaķ tınıglarıg yavaldurğı ü. 9/81
ķanturğı ü. tınıglarnıñ ķop küsüşlerin 9/87
ulsuz tüpsüz erür ü. aña inanurt men 9/96
otuz beş burķanlarķa yūkünmiş ü. 10/292

⁶⁸ bu kısım metinde eksiltile olarak verilmiş, fakat tercüme kısmında “üç fena yola” şeklinde çevrildiği için bu şekilde tamamladık.

anı ü. bakışlartın yan kip boşuğ kol 12/56
küçeyü bedizegeli umunmuşın körgü ü.
bitidim 12/63
edgün barmış ıduklarığ emgekligler ü.
13A/31
umuğumuz samantabadırınıñ yorığı tolğu ü.
13B/54
ookszut tutçı tınlıglarınıñ asıgın kılgu ü.
13B/56
uluğ tuyunmış yorığığ yaltrıdğu ü. 13C/87
tegintürgü tutdurgu ü. köni nom nomlalım
13C/96
bu iş ü. bodısatav yoluña kirkü erür13D/121
intki yarağ kılınğu ü. inilü yalvaru 13E/146
kağağ tınlıg oğuşı ü. evirmek kılur men
13G/174
alku ödte sözler ü. kentü özüim 14B/29
alku ödte olarka iyn öğretingü ü. 16/43
anı ü. üç ... 16/92
anı ü. siziñe evertim 17/15
eşi ü. aziz can 30/3
[=24]

üçünç (ss) üçüncü.
bir ikinti ü. yolu kşantı bolzun 18/46
ü. kılulamağ içinte 20B/29
[=2]

üksinte huzurunda, karşısında (krş. üsk)
... ü. 20C/79
abıta burkan ü. 20D/86, 20F/217
[=3]

üksük krş. üsk
uğan arzılar ü. +lerinte töbün yükünü 18/38
[=1]

üle- böl-, bölüştür-, paylaş-.
adınlarğa yumkı ü.-miş 22B/15
adınlarğa ü.-miş buyan küçinte 26/9
[=2]

ülgü ölçü, boyut.
çağ ü. sanı sekiz tümen tört miñ 10/153
ü. teñ urup ayıqlap tanıp olarta 18/21
uşadı idur yarukları öz yaş ü. +si 9/90
[=3]

ülgüle- hesap et-, ölçüp tart-.
ü.-p neñ bulğuluğsuz edgü nom tapıp 16/38
kılulayu ü.-yü bulğuluğsuz 15/4
[=2]

ülgülençsiz (sf) ölçülemez, sınırsız, hesapsız.
edgün barmış ü. yarukluğ üskinte 13C/59
ü. yorıglarta özüm yorıy 16/37
umuğumuz ü. yorıglıgınıñ 16/59
yakın bakıp ü. yarukluğğa 16/79
ü. yig üstünki artuklarınta 18/20
[=5]

ülgüsüz (sf) 1. nasipsiz, kısmetsiz.
ü. sansız tınlıglarka 7/208
 2. sayısız, ölçüsüz, hesapsız.
teñsiz ü. edgü adrukluğ 10/166
ü. öktüş yad yağuların 10/252
çığsız ü. edgü nomlarlıg 10/284
birle yana üç ödteki ü. kalplarığ 13C/99
olarınıñ içinte ü. 20A/15
ü. koltı kalptağı 20D/82
bir teg ü. erürler 20E/170
ü. yaşlıg yırtınçüte üstün tujitta 27/3
[=9]

ülüglüg (sf) kısmetli, nasipli, mesut.
ıduğ erdini ü. kutluğ 10/70
çandana şiri çından ü. 10/158
yaruk yaltrık kutluğ ü. 10/174
küsençig lınhua kutluğ ü. 10/196
tükel egsüksüz kutluğ ü. 10/267
oğluñ kişin ü. ol 35/105
[=6]

ülüş hisse, pay, kısım.
ü. teñinçe tuyunmuşlarığ 10/52
[=1]

ün ses, seda, nağme.
uluğ tolun ü. +i isigi toyı kuvrağı 9/93
ş(ş)atap şıparınıñ ü. +i 11/120
anıñ tikisinte nom ü. +i 20E/146
ıduğ nomlamış nom ü. +i 20E/154
yırtınçünün umuğınıñ ü. +inde öner 9/57
tüz...lüg ... eşitgülig? ü. +ler eksi ..ler 16/7
bu ü. +lerniñ içinte 20E/156
bir bir ü. +te uz taqşutluğ taluyılar öntürüp
13A/11
[=8]

ünlüg (sf) sesli, nağmeli.
ü. adkağtın önmiş ertmiş 10/104
amrançığ ü. kuşların 20E/145
kükürt ü. +ke yükünür men 10/39
[=3]

ünte- seslen-, çağır-.
ü.-deçi til ağız tapğay 35/77
[=1]

üğür mağara, oyuk.
t... ü. +inteki yek onjınlar 7/186
[=1]

üğür- deldir-, deştir-.
yaşurıki işi öze kapıgıñ ü. -ser ..ur 35/146
[=1]

ür uzun zaman, müddet, çoktan beri.
sansız öktüş kalp öd öze ü. kiç serilür 9/30
birer burkan edgülerin ü. ödün öğelim
13A/12
uşun ödün tapıg kılgu uşatı ü. kişegü

13C/115
 örgüt nomlap ü. turzun tip ödüğçi bolzunlar
 13G/192
 [=4]
ür- havla-, ulu-.
 it qarı bolsar yatıp ü.-ür 34/6
 [=1]
ürlük (sf) ebedi, daimi.
 bu ...uñ ü. bulturtuñuz 7/120
 nıtya töz ü. nırağma mensiz 10/100
 [=2]
ürlüklüg (sf) ebedilik, daimi.
 ü. meñike tegürgeli 10/53
 [=1]
ürlüksüz (sf) fani, geçici, devamsız.
 ü. nomlarığ бүкүнүп 7/365
 toğmak öçmek törülüğ ol ü. titir 9/35
 ü. sansarka qorqınc öridip 10/50
 utğuraq ü. emgek tip 20E/148
 ü. +in bilip alqu nomlarnıñ 25/9
 [=5]
üşk huzur, kat, nezde, ön.
 utğuraq ol burqannıñ ü. +inte toğsar biz
 13B/53
 edgün barmış ülgülençsiz yarıqlıq ü. +inte
 13C/59
 kamağ il uluşlar tapıgı yügerü kelti ü. +ünđe
 35/2
 qadır qatğı qatıq sav yügerü kelti ü. +ünđe
 35/12
 allıq çevişlig kişiler aldayı turur ü. + ñde
 35/19
 [=5]
üstel- art-, çoğal-.
 alqu ödte buyanları aşılp ü.-ip 26/14
 aşılmış ü.-miş küçlüğün 22B/21
 ü.-zün teñridem küçleri 7/424
 [=3]
üşdel- krş. üstel-.
 alqu ödlerte qutları buyanları aşılp ü.-ip
 24/4
 [=1]
üşdeñ (sf) mükemmel, fevkaladelik.
 ü. yalañuz erser yime tañ adınçıq 15/35
 [=1]
üstün üst, üstte, yukarıda.
 küçinte ü. teñri yirinte 22A/15
 ülgüsüz yaşıq yırtınçüte ü. tujitta 27/3
 [=2]
üstünki (sf) en üstteki, en yüksek, en üstün.
 yig ü. orlar turğurtuñuz 7/156
 ü. yig orunta toğğalı 7/367
 yig ü. teñrimiz siziñe 7/414

ü. altınkı teñrilerniñ 7/422
 yig ü. paramutta ulatı nomlar 9/60
 alqınmaqsız yig ü. tapıqlar iltinü 13A/13
 yig ü. nomluğ tilgen evirtgü küsüşin 13A/27
 yig ü. ol köñülüğ ilđinür men 14A/20
 ü.(üzdüñki) teg yig aqrıq küsüş öritip 16/46
 ülgülençsiz yig ü. artuqlarında 18/20
 ü. ol kılınçlarımın ökünür men 18/39
 yig ü. burqanıq 20D/90
 ü. altınkı tapladı 35/89
 [=13]

üstürti yukarıdan, üstten.

ü. qodı inmeser 7/42

[=1]

ütkie küçücük delik.

ü. +te kök qalıqıq kiñ booş sıgurur 12/45

[=1]

üz nefret, kin.

ü. +te bozta ulatı 7/69

[=1]

üz- kesip kopar-, böl-.

amraq isig özin ü.-üp ölümke soqmış 18/3

[=1]

üş- krş. üz-.

tözi ü.-medin bışrunğı ol 20C/52

önüş yolça bargu evriş ü.-tümüz keztimiz

13E/152

tuta yigü aşın ü.-üp emgekte çonup 9/76

[=3]

üşel- sıkıntı bas-, sıkıl-. (=üzel-/ üvel-)

öşi saqınç saqınmadın ü.-ip adqanıp 13E/151

[=1]

üzeleyü (ed) üstüne üstlük, ilaveten.

ü. kılmaz men töleç ... 18/50

[=1]

üzkel- kır-, parçala-.

yalıq kılıç tutup oq ü.-kelir 35/110

[=1]

üşlünçü son, bitim, nihai. (=üzlünçü)

ü. tüpte içikmedük 10/107

ölümlüg şımnı ü. tüplüg 10/251

ü. +te burqan qutın bolzunlar 25/10

bulturayın nırvanıq añ ü. +sinte 25/14

[=4]

üzüksüz (zf) devamlı, daimi, durmadan.

tutçı ü. munı teg 7/53

uzatı ü. munı teg 7/213

ü. turqaru qatıqlanmaқта 10/54

ü. ol buyanlarımın evirür men 16/48

tutçı öger men ü. 17/2

ü. muntağ saqınsar 20D/81

[=6]

üşüksüz krş. üzüksüz.

ü. *nomluğ aşığı aşayı* 25/8
 [=1]
üzül- kesil-, koparıl-, sökül-.
ağtuğ bolup isig öşüm ü.-gü tušta 16/49
 [=1]
üzül- krş. **üzül-**.
yürek bağır ü.-gü emgek teginür tınlıñıñ
 13D/127
 [=1]
üzülmek (is) kesilme, kesinti.
ü. körümtin öñi kiñmiş 10/106
öküş az ma sav söz yolu ü.+tin 15/75
 [=2]
üzüt ruh, can.
ü. anta körür tiyür 6/19
üç ü. ökleşür 35/21
tanmış ü.+ler taşıkır tiyür 5/16
tanmış ü.+lerig tutupanın 6/12
tanmış ü.+üg tutupan 6/7
ü.+ümüzni boşuñ 2/7
 [=6]
V
vaçiratuvaça < *Skt. vajradhvaja* (öi) bir
 Bodhisattva adı.
alp samantabadıra v. 9/69
 [=1]
vaḥşik < *Sogd. w`xšyk* < *Parth. wāxšīg* (is)
 koruyucu ruh, kut, ilah. (**krş. vakşik**)
v.+ler kutlar turzun 11/26
 [=1]
vajır < *TochA waśir* / < *TochB waśīr* / < *Sogd. *βz`yr*
 < *Skt. vajra* (is) Indra'nın silahı, yıldırım, elmas.
bilegüsüz yiti v. tiyür 3/5, 3/6
v.+da ötvi biligligim tüzünüm yaruqum 3/7
v.+da ötvi biligligim bilgem yañam 3/8
 [=4]
vaşır krş. **vajır**.
ançulayu oq suryagarbı v. yalınlıg 9/67
yavalmaz tepremez yañı arıg v. 10/18
darğa vaçıra bek katiğ v. 10/212
v. teg katiğ tözin 11/10
 [=4]
vajırlıg < *Skt. vajra* + *Uyg.+lıg* (is) elmas ile ilgili.
öküş telim v. 20E/141
 [=1]
vakşik krş. **vaḥşik**
arğa kamağ kut v. 22B/18
öñi öñi kut v.+lerniñ 7/423
 [=2]
vandamı < *Skt. vandāmi* (is) bir tür saygı eğilimi.
v. yükünmek kim kılmasar 11/31

[=1]
varkşı < < *Skt. vṛkṣa* (öi) bir kahin adı.
v. arziça sorzun 11/32
 [=1]
varsandi < < *Skt. vṛṣaskandha* (öi) Hint tanrıların-
 dan Śiva'nın diğer adı.
v. toña kırzun 11/28
 [=1]
vasavi < *TochB wāsave* < *Skt. vāsava* (öi) bir tanrı
 adı (=Indra).
v. teñriniñ kirişlig yasın 11/27
 [=1]
vasundarı < < *Skt. vasuṃdharā* (öi) bir yer
 tanrıçasının adı.
v. alqış urzın 11/30
 [=1]
vaydurı < < *Skt. vaiḍūrya* = *Chin. 琉璃 qiú lí* (is)
 lacivert taşı, beril, lazurit.
v. erdinin içilmiş qarşıta 11/25
 [=1]
vayniki < < *Skt. vaineiyaka* ~ *vaineiyika* (is) Buddha
 tarafından eğitilmesi gereken kişi, öğrenci.
kuḍğarguluğ v.+ler yarağı iyn 9/21
köp v.+ler kuşalamulın 10/36
 [=2]
vaynikilıg < < *Skt. vaineiyika* + *Uyg.+lıg* (is)
 vayniki ile ilgili (şey).
öñi öñi v. toy kuvrağta 15/34
 [=1]
vayram < < *Skt. vairambha* (is) şiddetli bir rüzgar.
v. yiil teg tavrağ kelip 11/29
 [=1]
vayrapan < *Sogd. βcrp`n* < *Skt. vajrapāṇi* (öi) bir
 tanrı adı, 28 Budist haleften biri.
öntürgey v.+lar közin 11/16
 [=1]
Vaytılı Katun < < *Skt. vaidehī* + *katun* (öi) Kral
 Ajātaśatru'nun annesi ve Kral Bimbisāra'nın eşi.
anası v. katunta 19A/6
 [=1]
vayturılıg < < *Skt. vaiḍūrya* + *Uyg.+lıg* (is) taşlı,
 mücevherle ilgili.
ötvi v. yağız yir 20B/31
 [=1]
viçidıramal < < *Skt. *vicitramālā* (is) bir metnin
 başlığı.
vınayta ulatı v.+larnıñ 11/9
 [=1]
vimala < < *Skt. vimalā* (sf) temiz, kirsiz, pak (bir
 Buddha lakabı).
örüg amrılmış v. kirsiz 10/110
 [=1]

vinay < *TochB* *vinai* ~ *winai* < *Skt.* *vinaya* = *Chin.* 律藏 *lù cáng* (is) ahlâki öğretiler, tarikat disiplini.

v. +ta ulatı vıçıdıramallarnıñ 11/9

[=1]

vinçura? sözü öğüt veya nasihat olarak dinlenecek biri (?). (Arat: 385)

v. +nıñ sözın 11/12

[=1]

vişay *TochA* *vişay* / < *TochB* *vişai* < *Skt.* *vişaya* = *Chin.* 境 *jìng* (is) duyu dünyası, nesne alanı, öznel bilinç, dış varlık.

könül v. ikigünüñ tözin sañın 12/19

utmışlarnıñ v. +ı buda avatansaka 13A/1

[=2]

vişaylıg < *Skt.* *vişaya* + *Uyg.* *+lıg* (is) duyusal dünya ile ilgili (şey).

atkağlıg v. meñiler 7/317

[=1]

vigni-vinayiki << *Skt.* *vighna*+*vināyaka* yok eden, kaldıran, dört zarar şeytan sınıfı.

v. +ler örleğserler 11/15

[=1]

vikirandagamini << *Skt.* *vikrāntagāmin* (öi) bir Buddha adı.

ağınçsız kınığlıg v. 10/262

[=1]

vipaşyan << *Skt.* *vipaśyanā* (is) (doğru)

düşünce, anlayış, bilgelik. (**krş. şamat**)

şamat v. ikidin sıñar 10/8

[=1]

viñis << *Skt.* *upadeśa* = *Chin.* 論議 *lùnyì* (is) ders, talimat, öğretim. (=videş)

vyakiyan kılı v. alsar sen 11/11

[=1]

vr̥har < *Sogd.* *βr̥y'r* < *Skt.* *vihāra* = *Chin.* 寺 *sì* (is) tapınak, manastır, türbe. (**krş. sañram**)

vr̥har sañram: (birlikte) manastır

tüü türlüg v. sañram stupka çoñmıñ 18/5

[=1]

vyakiyan < *TochB* *vyākhyām* < *Skt.* *vyākhyāna* (is) tefsir, yorumlama, izah.

v. kılı viñis alsar-sen 11/11

[=1]

vyakrit < *TochA/B* *vyākari* < *Skt.* *vyākṛti* (is) kehanet, dua, alın yazısı.

eşüksüz çın v. alqışığ alalım 13C/60

[=1]

Y

y y harfi.

y uşikniñ yarağı kelti 11/49

[=1]

ya I (ed) seslenme edatı/ünlemi.

bilig bilıñ y. begim 31/1

[=1]

ya II yay.

y. kırup ok atkalır 35/110

vasavı teñriniñ kirişlig y. +sın 11/27

[=2]

yaba krş. **yapa**.

y. yırtınçug bir yintem ider tuymayur 12/41

y. kat kat erklig toori alqınçsız körüglüg

13A/7

[=2]

yabın- örtün-, kapan-.

yağmur yağsa kapuñ bolsun y.-gu kergek

34/14

[=1]

yad krş. **yat**.

igid sakınçlıg y. yağularıg 10/234

ülgüsüz öküş y. yağılarnı 10/252

y. +ta özte bir teg yapa yadılmış 10/168

özni ögüp y. +nı irip ölmigü azlanu 13E/137

[=4]

yad- aç-, yay-.

muna amtı aç a y.-a ayıglarımın 18/29

[=1]

yañ- krş. **yad-**.

tolptın sıñar küü keligli küçümin y.-ıp

16/63

[=1]

yadgur- yatır-, uzat-.

kaşıgta tutmıñı qarında y.-mıñ 11/45

[=1]

yadıl- yayıl-, dağıl-.

atıñ küñ y.-dı yıp yıpar teg 35/100

yança iyindeçi tip y.-mıñ atlıg 10/21

yadta özte bir teg yapa y.-mıñ 10/168

kum sanınça yırtınçüler sayu y.-ur 9/24

[=4]

yañıl- krş. **yadıl-**.

töşüte y.-mıñ yaruğ yaltrıklıg 10/265

çıbıki budıki yapa y.-mıñ 10/285

bulut teg tözüde y.-u 20F/192

[=3]

yadın- açıl-, ortaya dök-, itiraf et-.

özüm amtı açınur men y.-ur men 18/41

[=1]

yadyadatı << *Skt.* *yajñadatta* (öi) bir Buddha adı, Buda Kanakamuni'nin babası. (=yatñidate)

başın ıdturunmıñ y. teg 10/148

[=1]

yağ- yağ-, ak-.

yürün bulut önüp yağmur y.-dı 35/4

yağmur y.-sa kapuñ bolsun yabıñgu kergek

34/14
[=2]
yağı düşman.
y. yavlağ aldayur 35/30
kidirti tepremiş küçlög y. kitdi 35/86
yat kişilertin y. bar içangıl 35/144
igid saqınçlıg yad y. + larıg 10/234
altı kaçığıg y. + larım 17/13
ülgüsüz öküş yad y. + ların 10/252
tegirmileyüki y. + η telim bolı 35/44
yavlağ şımnuluğ y. + sın udup 10/20
[=8]
yağılıg (sf) düşmanca, düşmani.
kılmış işin y. 35/29
[=1]
yağısız (sf) düşmansız.
boş köñülin y. + ın burқан bolup 16/94
[=1]
yağıd- yağdır-.
küsençig nomluğ yağmur y. -up 10/35
yağmurlar mu ol y. -ur 28/10
köp mü yağmur ol y. -ur 28/14
[=3]
yağız kara, kahverengi, koyu renk.
ödvi vayturılıg y. yir 20B/31
altın y. yir yirinte 20E/165
y. yir yüzi yaşardı körkledi 35/3
y. yirde tiki önti 35/66
ayazka y. + ka tayaqlıg 22B/17
[=5]
yağmur yağmur.
küsençig nomluğ y. yağdıp 10/35
alku ödte yiil y. ödinçe bolup 24/10
kar mu y. ol yağurur 28/6
köp mü y. ol yağıdır 28/14
y. yağsa kapuñ bolsun yabıñgu kergek 34/14
yürüñ bulıt önüp y. yağdı 35/4
y. + lar mu ol yağıdır 28/10
[=7]
yağık (sf) yakın.
y. + tağı iş bütüdi edgü 35/96
[=1]
yağur- yağ(dır)-.
alkuğa mu kar y. -ur 28/2
kar mu yağmur ol y. -ur 28/6
[=2]
yak < O. Far. jakkhā /yakkhā = O. Hint. yakhha=
Skt. yakṣa (is) şeytan, kötü ruh. (**krş. yek**)
toduñcsuz y. + larıg tutulturtuñuz 7/162
[=1]
yak- hoş git-, önemse-.
kılmış kılınç sığmaz y. -maz 35/57

[=1]
yakın (sf) yakın.
edgü nırvanğa y. ilttiñiz 7/116
közi yaruğ ıduklarğa bargıl y. 12/18
kinetmeñin oğadmañın kin y. barzunlar
13G/184
y. bakıp ülgülençsiz yaruğluğka 16/79
yavuz kişi y. kelse abıñgu kergek 34/14
yat kişiler köñli saña y. 35/127
[=6]
yakış- bir araya gel-, birleş-.
y. -ıpan adrımalım 4/18
[=1]
yaktur- yaktır-.
ayayu bu nomuğ y. -mıñ 22B/38
ayayu yüz on küün y. -up 22B/14
ağzanıp miñ küün tükel y. -up 26/8
[=3]
yakđur- krş. **yaktur-**.
ayayu bu nomuğ y. -up 23/16
[=1]
yala iftira, isnat, suçlama. (Mo. yal-a)
y. yañaru ökliyür 35/56
[=1]
yalañuğ krş. **yalñuğ**.
kat kat teñri yirlerinde y. ara 9/85
y. tiğme yapa tınlıg 11/55
tek ol yekler kumbandı y. tilinçe 13C/94
yapa kamağ üç ödteki y. arslanın 13G/177
y. + lar arslanıña yumkıka kalısız 13A/6
y. + larnıñ oğlanıña 7/329
y. + nuñ teñriniñ yalañuz bakışısı 10/22
[=7]
yalañuz (sf) yalnız, tek başına, biricik, tek.
yalañuñnuñ teñriniñ y. bakışısı 10/22
y. bir kşan ödte yapıdu tüz körüp 13G/178
kamağunuñ y. ögi siz erür siz 15/27
üsdeş y. erser yime tañ adınçıg 15/35
kutrulmañnuñ y. yolu siz bolmaqtın 15/66
[=5]
yalın alev, parıltı.
öñdürti tepremiş ot y. öçti 35/86
tuyunmak tözlüg y. + ı öze 10/58
[=2]
yalına- alevlen-, parılda-.
y. -yu turur tamutın oztılar 7/348
[=1]
yalınlıg (sf) ateşli, alevli, parlak.
ançulayu oğ suryagarbı vaşır y. 9/67
y. çoğluğka yükünür men 10/23
eñinçig ıduğ erdini y. 10/30
teñkergülügsüz çoğluğ y. 10/164
töşkergülügsüz çoğluğ y. 10/269

[=5]
yalıñ (sf) yalın, çıplak.
y. kılıç tutup oğ üzkelir 35/110
 [=1]
yalıkıç- bık-, usan- (yalk-: bık-. DLT III-435).
yügürü kaç a biş yollarta yük yüte y.-ıp 13D/126
 [=1]
yalıñuğ insan, mahluk. (krş. **yalıñuğ**)
teñri y. erkliglerinte 10/162
narasınha iduğ y. arslanı 10/189
manuşa y. başdıñlıgların 10/242
y. +lar ara ... 7/46
ikirçü köñüllüğü y. +larğa 7/307
ba... erti y. +nuñ 7/334
 [=6]
yalıñuz krş. **yalıñuz**.
sere y. +ın nom meñisin teginçülig ol 8/23
 [=1]
yalır- ıñılta-, parla-.
ay teñri artuğrak y.-dı 35/125
amrılıp qararmadıñ y.-sar 20C/64
 [=2]
yalır- parılta-, ıñılta-.
inçip taştın y.-p 20C/61
yaruğ biligleri y.-yu 7/345
birkerü y.-yu önerler 20B/44
seviglig öñlüğün y.-yu 20B/47
y.-yu öner yaruğın 20D/99
y.-yu kök kalıқта 20F/177
y.-yur erdinin idiglig 20D/116
 [=7]
yalırđ- aydınlat-, parlat-.
oñ tegziinçlig y.-ur tuğruğ tigma 9/53
 [=1]
yalırđ- krş. **yalırđ-**.
uluğ tuynıñ yorığı y.-ğu üçün 13C/87
y.-ğuluğ amtı maña 11/50
 [=2]
yalırđ (sf) parlak, aydın, ziya.
yaruğ y. kutluğ ülüglüğü 10/174
 [=1]
yalırđlığı (sf) parıltılı, ışıklı.
badma çıyuda lınhua y. 10/203
töşüte yañılmaş yaruğ y. 10/265
altun yaruğ y. sudurğa tayanıp 13F/154
 [=3]
yalvar- yalvar-, yakar-.
teñri yaruğ küçlüğ bilgeke y.-ar biz 2/1
intki yarağ kılınğı üçün inilü y.-u 13E/146
 [=2]
yam toz, kir, çer-çöp.
y. ed bolsar ma taña 11/54

[=1]
yamani << Skt. *yamana* (is) terbiye etme, dizginleme, eğitme. (krş. **niyama**)
niyama y. bilgülig nomluğ 10/96
 [=1]
yama-raça < Skt. *yamarāja* = Chin. 閻摩羅王 *yán mó luó wáng* (öi) bir ölüm tanrısının adı. (=Yama)
y. körügin buşdaçı erür 12/43
 [=1]
yaman (sf) kötü, fena kötülük.
y. sakınsañ eşinje 30/7
 [=1]
yan taraf, yan.
şağu y. +ı teg utru tuşlar 10/9
biligsizniñ y. +ınğa 31/7
şabilıg alzun y. +ğa 11/148
manısız oğrı y. +ta 11/156
 [=4]
yana (zf) yine, yeniden, tekrar, bir daha, hatta.
birle y. adın alku uluşlar sayu 9/43
ikileyü y. kutadturdaçı 10/69
y. toğmaşsız kılı öçürdeçi 10/173
y. yayın kışkı buznu suv tip tiyürler 12/26
birle y. üç ödteki ülgüsüz kalplarığ 13C/99
y. yilvi barıgılığ kutrulmak küç öze 13G/179
basa y. az övkeler biligsiztin 14A/11
koptın sınar y. atın yol yoqıntın 15/67
birle y. türçimeksiz itzün yoqadzun 18/45
y. miñ koltı kün teñriler 20B/49
y. lınhuağı orunnıñ 20D/96
evrilip y. katnayı 20E/122
y. sansız sakışsız 20E/175
y. yime buyan küçinte 22B/45
y. yime ... uçı beg 22B/56
y. yime men sılığ tigin ... 26/18
 [=16]
yañ- ez-, yok et-.
y.-a iyindeçi tip yadılmış atlığ 10/21
 [=1]
yañı (dini) karşılık, yanıt, mukafat.
yükünç ayağ tapıg uduğ y. bulğusuz 9/98
anta basa utlı y. işlemiş kergek ol 13F/156
utlı y. kılmaş bolur uluğ er adanıp 13F/164
 [=3]
yanıñsız (sf) dönüşü olmayan, değişmez.
y. ajunğa tegdiler 7/304
yağ öze artañsız y. tözlüğü 10/16
 [=2]
yantıru (zf) yine, tekrar, yeniden.
yirde kazğuk bekürü tokıyın tisersen y. adalığ 35/122
 [=1]

yantur- çevir-, geri döndür-, geri git-
y.-tuñuz ayıg kılınçtın 7/331
aqip kelir soğık suv ağıtarılıp y.-u yorıtı
35/74
 [=1]

yañduru krş. **yantıru**.
y. bağıp bu munta 20C/72
 [=1]

yañ < Çin. 樣 *yang* (is) 1. örf, adet, usul.
yaratıñgu y.+ı öze yükünmek kılalım 13A/8
bodıçıtınñ alğı y.+ın boşğurup bilgü erür
13D/123
mundağ y.+ın kimler sizni qolulayu 15/54
kimler bu dyan y.+ınta 19B/19
kimler sizni y.+tañça qolulasar 15/19

2. metot, şekil, örnek, kalıp
y. kip birmeklig yaruñın ıdıp 10/171
anı üçün baqşılartın y. kip boşuğ qol 12/56
 [=7]

yaña < Skt. गज *gaja* = Chin. 象 *xiàng* (is) fil.
mağaraçtağı y. 11/80
vajırda ötvi biligligim bilgem y.+m 3/8
 [=2]

yañaru⁶⁹ yeniden. (?)
yala y. ökliyür 35/56
 [=1]

yañğarınçsız (sf) eşsiz, yenilmez.
yavalduru udaçı y. işlig 10/17
 [=1]

yañı (sf) 1. yeni, taze.
yavalmaz tepremez y. arıg vaşır 10/18
eski atıñ tegşilip y. boltuñ 35/84

2. gün, ayın ilk on gününden biri.
altınç ay bir y. ağır uluğ busat baçağ 26/2
tegsersen y. yılını iki yigirmiş ayıña 35/63
küsgü yılın tokuzunç aynıñ on y.+ta 12/60
 [=5]

yañıl- yanıl-, (yolunu) şaşır-.
y.-duқта çın burkannı köñül tiyürler 12/27
y.-maduқта köñülni ök burkan tiyürler
12/28
atyanđık bolup y.-mıslarığ 10/82
barğuluğ ortun yol y.-mıslarınıñ 10/149
mañğusun y.-sar mağı ağıtlur 11/79
kişi y.-sar iş bütmez 35/26
işin kötiğın y.-sar tüdüş bolur 35/135
 [=7]

yañılmaq (is) yanılma, yanılığ.
y. tözlüg karañkuların 10/172
 [=1]

yağırdı krş. **yağırtı**.
y. il olurgay sen 35/41
 [=1]

yağırtı (zf) yeniden, tekrar.
yirtinçünñ yulaları y. tamdulmış 13A/25
 [=1]

yañku yankı, ses, seda.
on kat qas oyun y.+sı eşidilür yorisar 35/70
yil iyin eşidilür küzki iğaç y.+sı 35/93
 [=2]

yañkur- çınla-, tınla-, ses çıkar-.
tümen ban yirde y.-ar süzük suv tikisi 35/93
 [=1]

yañlğ (zf) aynı şekilde, kabilinden, benzer.
bir teg y. burkan bolmış körki köşünür 9/44
yilvi y. ulalısur piratıdıyasanbutpad 9/59
ol oq y. ontın sıñar tınığlar oğuşı 13C/77
buluñ yıñaq sayu ol oq bir y. 13C/102
mundağ y. uşık ekşer padak öze 15/79
birkerü(?) yumkı bu y. taplayur men 16/5
muntağ y. kamağ türlüg yaşuqlarımın 18/28
uulsuz tüpsüz yıñaq sayu bu oq y. 21/3
 [=8]

yañsa- gevezelik et-, söz kalabalığı yap-.
oñardğuğa köp y.-dım tüzünüm saña 12/53
 [=1]

yañsamaklığ (sf) gevezelik; göz kamaştırıcı (renk).
köp y. boduğın kök qalığığ 12/62
 [=1]

yap- 1. ört-, kapa-.
yadta özte bir teg y.-a yadılmış 10/168
çıbıki budıki y.-a yañılmış 10/285

2. yap-, kur-.
tuyu y.-a üç ödteki ol kamağ utmışlar
13C/117
 [=3]

yapa (sf) bütün, bütünüyle, tamamen. (**krş. yaba**)
yalañuq tiğme y. tınığ 11/55
y. kamağ üç ödteki yalañuq arslanın
13G/177
y. çambudivip uluşta 20D/118
 [=3]

yapırğaq yaprak.
ulun y. huaların 20A/2
esriñ y. tüşlerin 20E/121
y.+larınıñ idigin 20D/97
 [=3]

yapıd-? yaptır-. (EDPT: yapıt- (?d-), 872)
yalañuz bir kşan öde y.-u tüz körüp
13G/178

⁶⁹ Wilkens, Eski Uygurca'nın El Sözlüğü'nde kelime için "zarf-fiil olarak açıklanan kelime yangaru → yañragu † olarak okunmalı; bu yañku (söylenti, iftira) için eski bir hata" ifadesini kullanır. syf, 860.

[=1]
yapşın- yapış-, birleş-.
tuğyaqlanguluğ y.-ğuluğ öz tözi yok tip 9/36
y.-u asılı ermişin 20E/178
 [=2]
yapşur- bağla-, üzerine yapıştır-.
y.-miş ilinmiş atkağtın 7/332
 [=1]
yar tükürük, salya.
sudmuş y.+ça tittiñiz 7/229
 [=1]
yara- yara-, faydası ol-.
kamağnıñ qanıña y. 11/20
 [=1]
yarağ uygun (şey), çıkar, yarar.
intki y. kılınğu üçün inilü yalvaru 13E/146
kuğğarguluğ vaynikiler y.+ı iyin 9/21
kađğuluğnuñ emgekligninñ y.+ı iyin 9/83
y uşikniñ y.+ı kelti 11/49
 [=4]
yarağlığ (sf) yararlı, münasip, uygun.
kağka y. katın tileser 11/43
saña y. yölek 11/92
eşidğeli erte y. 20E/153
kop işin y. 35/106
 [=4]
yarağsız (sf) faydasız, uygun olmayan (şey).
yayıdu ayığlığka y. eşidilser 11/51
 [=1]
yaraş- uy-, yakış-, uygun ol-.
y.-ıp haqıña yarsımasar 11/53
 [=1]
yaraşı (sf) yaraşır, uygun, hoş.
y. körk körkitip 7/330
t...larıña y. 7/385
könül y. ağlağ orunta 8/26
uz y. ödleyüri kop erişleri 9/94
taplağka y. nom nomlamağtın 10/114
et'üzleriñe y. 20A/9
y. oyun bölükler 20E/176
 [=7]
yarat- sağla-, yap-.
bilge biligte y.- dıñız 7/67
 [=1]
yarağ- krş. yarat-.
ögdi yükünç y.-ğalı kim tiğingey 15/77
 [=1]
yaratıl- hazırlan-, donatılmış ol-.
aryasañ öze y.-miş tağşutın sözleyü 13F/171
 [=1]
yarağıl- krş. yaratıl-.
aryabasça y.-miş nurvı kalpa 15/88
 [=1]

yaratın- hazırla(n)-, çabala-, aktif ol-.
y.-ğu yañı öze yükünmek kılalım 13A/8
y.-ğu işlerinte yarp yaratınzunlar 13G/180
kolulamağta y.-ıñlar 20E/160, 20F/219,
20G/232
yintem ayığta y.-taçılariğ tıdınız 7/155
yaratınğu işlerinte yarp y.- zunlar 13G/180
 [=7]
yarağın- krş. yaratın-.
y.-ğuluğ edğü nomlarta 10/170
topça kamağ al aldağta uz y.-ur 9/80
 [=2]
yaratınmağ (is) çaba gösterme, gayret.
edğü kılınç y.+ın egsüme 35/143
 [=1]
yarım yarım (Mo. jarım).
tolu y. ay sayu belgünü bilip 9/77
 [=1]
yariş- (bir şey için) yarış-.
y.-u küç birzün saña 11/56
 [=1]
yarlık emir, buyruk, ferman, vaaz, söz.
özeliksiz burkanlarınñ y.+ı erür 15/37
erklig kannañ y.+ı arkulayu turur evinđe
35/19
siz yarlıkamış y.+ığ 7/339
tamğañ y.+ıñ yorıdı 35/7
beg bolğalı kılınñ y.+ıñ yorımaz 35/28
uğan arı y.+ıña udu iyin evrilser 13F/163
bu y.+ıñıznu eşitip 7/406
 [=7]
yarlıka- buyur-, lutfet-, esirge-, ihsan et-.
ayu y.-dıñız olarğa 7/404
siz y.-miş yarlıkğ 7/339
yükünür men kop köñülin alu y.-ñ 9/103
adırtlığ körkitü y.-p 19A/9
ağırdıñsız y.-r siz amrançığ a 15/25
kamağlığ siz anası siz y.-r siz 15/29
esirkençsizin üleyü y.-tıñız 7/223
suyurkayu irinçkeyü y.-tıñız 7/231
yaruk teñriler y.-zın 4/16
y... krmsuhn birü y.-zun 7/435
uğa bilü mini körü y.-zunlar 18/34
 [=11]
yarlıkançuı (sf) bağışlayan, merhametli,, şefkatli.
uluğ y. köñülün öze 7/201
uluğ y. köñül öze 7/309
y. köñülleri ökliyü 7/346
y. köñül öridip 10/169
 [=4]
yarman- tırman-, tepeye ulaş-.
y.-ayın tisersen yaşğak turur 35/36
 [=1]

yarp (sf) güçlü, dayanıklı, sağlam.

saşımsız y. kut küstüslüg küçi barıntın 9/31
yavırmaz artamaz y. kağığ toğ sır 10/19
yaratingu işlerinte y. yaratınzunlar 13G/180
y. utğurağ bu yoriğig tavrağ bütürür 16/80
y. toğar erser ol anta 20C/74
[=5]

yarsı- tiksın-, iğren-.

yaraşıp haqına y.-masar 11/53
[=1]

yarsmalaş- karşılıklı savaş-.

yılka ajuntağı tınlığlarığ y. ... 7/47- 48
[=1]

yarı- I parla-, ışıq saç-, parıldı-.

kün teğri kaytsısı açıldı y.-dı 35/3
y.-mış yaruğı kamağlığ kişike közünti
35/125
y.-p yaşup kaçtığlarta boldağı erip 12/40
[=3]

yarı- II sevin-, keyiflen-.

kişi birikip y.-dı 35/125
[=1]

yarıq aydın, parlak, ışıq, nur, parıldı.

teğri y. küçlüğ bilgeke yalvarar biz 2/1
kıv kolar biz y. teğrilerke 2/8
y. teğriler yarlıkızın 4/16
y. biligleri yalrıy 7/345
bir uluşta yirtinçünün y. yulası 9/41
y. yalrığ kutluğ ülüglüg 10/174
töşüte yağılmış y. yalrıqlığ 10/265
tünerig sansarnı y. yulası 10/270
közi y. ıdıqlarkı bargıl yağın 12/18
ötvı yitvi öçme y. top tolup erip 12/38
altun y. yalrıqlığ sudurka tayanıp 13F/154
topulur y. ödvilig 20B/23
y. kün teğri tilgeni 20D/117
birük kün y.+ı atlığ ırk kelser 35/115
yarumış y.+ı kamağlığ kişike közünti
35/125
kün teğri y.+ın teg köküzlügüm bilgem
3/9, 3/10
eğreyük nomluğ y.+ın ıdıp 10/25
yağ kip birmeklig y.+ın ıdıp 10/171
yalrıy öner y.+ın 20D/99
kün ay y.+ın tıda katıqlanur 35/20
kuduluşu ağılışı y.+lar öner 9/20
uşatı y.+lar önerin 20A/4
esriñü y.+lar önmişin 20A/12, 20F/182
birinte miğer y.+lar 20B/42
seçilip birer y.+lar 20B/45
uşadı idur y.+ları öz yaş ülgüsü 9/90
y.+ların birgerü idmiş teg 20B/50
ol y.+larta köp kalın 20A/13

vajırda ötvı biligligim tüzünüm y.+um 3/7
[=30]

yarıqlıq (h) parlak, ışıqlı, parıldılı. (krş **yaşuqlıq**)

y. yaşuqlıq 1/13, 1/18
tutçı y. çuvalapırabası 10/60
bilge biliglig aytaki y. 10/78
edgün barmış ülgülençsiz y. üskinte
13C/59
tutçı y. idigler 20F/190
raşmı y.+ka yükünür men 10/95
yağın bakıp ülgülençsiz y.+ka 16/79
[=8]

yarumak (is) ışıq, aydınlık.

kün teğri kirdi yir içinte y.+ı tıdıltı 35/17
[=1]

yarut- aydınlı-, parlat-.

y.-daçıka yükünür men 10/175
kün teğri teg y.-tı 7/344
[=2]

yarud- krş. **yarut-**.

y.-ğuluğ işi ertükdükte 20/119
eğeyü yüz yoçan y.-ur 20A/11
[=2]

yaşgaç oklava, merdane, hamur tahtası.

könek y. başkardı 35/9
[=1]

yaşgağ (sf) düz, yassı.

yarmanayın tisersen y. turur 35/36
[=1]

yasımuğ mercimek.

y.+ça bodı intin anta yok erip 12/42
[=1]

yaş I ıslak, taze, yaş.

suv tamırı kırsar y. yavışğu kırtıyur 35/43
[=1]

yaş II hayat, yaşam, ömür.

sekiz on y. yaşamışın körkitmiş erür 9/26
uşadı idur yarukları öz y. ülgüsü 9/90
y.+ı kiçig alğanlarım 28/11
apam biziñ bu y.+ımız alkıñu öd bolsar
13B/49
[=4]

yaş III gözyaşı, yaş.

kağıda mu y.+ın akıdur 28/8
açıy mu y.+ların akıdur 28/4
y.+ların mu akıur 28/12
köz y.+ların mu ol akıdur 28/16
[=4]

yaşa- yaşa-, hayat sür-.

sekiz on yaş y.-mıñın körkitmiş erür 9/26
sanı yüz miñ koladı nayut yıl ay y.-yur 9/28
adasız tudasızın tümen tümen y.-zun 25/2
[=3]

yaşamak (is) yaşama.

adasız uşun y. +ta ulatı 22B/33

adasızın uşun y. +ta ulatı 24/5

adasız uzun y. +ta ulatı 26/15

[=3]

yaşar- yeşer-, yeşillen-.

yağız yir yüzi y. -dı körkledi 35/3

[=1]

yaşard- yeşert-.

köpirdü y. -u öklidü udaçı 10/37

[=1]

yaşın şimşek, yıldırım.

y. teyri nom kutı 2/3

[=1]

yaşla- şimşek çak-.

azkı bulut y. -p kükürep 28/9

[=1]

yaşlıg 1.(is) ... yaşlı, yaşamlı, ömürlü.

ülgüsüz y. yirtinçüte üstün tujitta 27/3

2.(sf) yaşlı, ihtiyar.

karı y. ol anam 28/7

[=2]

yaşu- parla-, ışık saç-.

yarup y. -p katçıglarta boldaçı erip 12/40

[=1]

yaşuqluğ (h) parlak, ışıltılı. (krş. **yaruqluğ**)

yaruqluğ y. 1/13, 1/18

[=2]

yaş(ş)ur- gizle-, sakla-.

örtmez kişlemez y. -maz baðurmaz men

18/42

[=1]

yaşuruķı (sf) gizli, saklı.

y. işi öze kapıgıñ üñürser ... ur 35/146

[=1]

yat yabancı, el. (krş. **yad**, **yağ**)

kişi küçi qorasar y. kişike basitur 35/43

y. kişiler köñli saña yakın 35/127

y. kişilertin yağı bar ıçanğıl 35/144

özüg y. +ıg adırtmadın 7/205

[=4]

yağ krş. **yat**.

y. öze artançsız yanınçsız tözluğ 10/16

[=1]

yat- 1. yat-, uzan-.

r uşık arķura y. -ıp 11/111

it karı bolsar y. -ıp ürür 34/6

[=2]

yağ- 2. bir vaziyet al-. (krş. **yat**-)

kanımlıg bolup kayğusuz y. -ğıl 11/23

[=1]

yatğur- yatır-.

kaşığta tutmuşıñı qarınta y. -mış 11/45

[=1]

yatvı boyuna, uzunlamasına. (Arat:1991, 310)

y. +sınça tikvisinçe on sıñar üç ödkı 13A/5

[=1]

yava < Skt. tane, ekin, bir bitki.

y. erdinilig smurın 20D/98

[=1]

yaval- sakinleş-

y. -maz tepremez yañı arıg vaşır 10/18

[=1]

yavaldur- sindir-, yola getir-.

qadır yavlağ tınlıglarığ y. -ğu üçün 9/81

örlettürmedin utmuş y. -mış 10/253

y. -u udaçı yañğarınçsız işlig 10/17

[=3]

yavaş (sf) yumuşak (huylu), sakin.

y. +ım birle 4/17

[=1]

yaviş- yaklaş-.

inç turmağ y. -ur 35/147

[=1]

yavişgu çiçek çelengi (hevenk).

suv tamırı qurısar yaş y. qurıyur 35/43

[=1]

yavız (sf) kötü, fena. (krş. **yavuz**)

y. iştin abamu ... evrilür 16/78

aç kız başlap üç türlüğ y. adalar 25/3

ig tapa körser sen törü y. 35/72

[=3]

yavlağ (sf) kötü, fena, düşmanca.

üç y. yolka ... 7/43

üç y. yolka qorķınçın 7/366

kininte üç y. yolta ... 7/378

qadır y. tınlıglarığ yavaldurğu üçün 9/81

y. şımnuluğ yağısın udup 10/20

irig qatır y. içkekler öze 10/66

y. yolnuñ emgekintin ... lur 16/77

yağı y. aldayur 35/30

[=8]

yavrı (sf) zayıf, güçsüz.

toruğ y. bramannıñ körkin körkiğip 9/75

[=1]

yavrı- zayıfla, güçsüz ol-.

y. -maz artamaz yarp qadıg toñ şır 10/19

[=1]

yavuz (sf) kötü, fena. (krş. **yavız**)

y. kişi yakın kelse abıñgu kergek 34/14

[=1]

yay yaz.

yana y. +ın qışkı buzıñı suv tip tiyürler 12/26

y. +kı suvıñı qışkı öde buz tiyürler 12/25

[=2]

yayıd- dağıl-, yayıl-.

y.-u ayıqlıgka yaraqsız eşidilser 11/51

[=1]

yaz ilkbahar.

y.+k bulut yaşlap kükürep 28/9

[=1]

yaş- hata et-, yanıl-. (=yaz-)

y.-ar erki sen қаға 11/52

öñi öñi tsuy irinçü yaşuklar y.- tımız 13E/140

[=2]

yazı ova, düzlük.

tağda öz yok say y.+da bel yok 34/8

[=1]

yazınçsız (sf) günahsız, hatasız.

y.+ın ermek çakşapıtıg küzetü 7/347

[=1]

yaşmaksız (sf) yanılmaz, hatasız. (=yazmaksız)

öglüg kişi istim tutçı y. baçar 12/3

[=1]

yaşuk kusur, günah, suç hata. (=yazuk)

öñi öñi tsuy irinçü y.+lar yaştımız 13E/140

kintsü münlig y.+larıg kiñürü açınıp 13A/19

muntağ yanlıg kamağ türlüg y.+larımın

18/28

öküş telim y.+larımın bilinür men 18/40

[=4]

ye (ed) pekiştirme/vurgulama edatı.

birdem kirtgünüp tudğıl y. mü sizinme maña

12/22

[=1]

ye- ye-, yiyip bitir-.

beg er yimin y.-yin tip sakınsarsén tişinde

tudıglıg 35/122

[=1]

yegü aş, yiyecek. (krş. yigü)

t... erser olar y. қоғұztın 7/190

[=1]

yek < Skt. yakṣa = Çin. 夜叉 yèchā = Sogd. yqš-,

TochA yakāš, TochB yākše (is) insanlara acı

çektiren bir tür yaratık, kötü ruh, şeytan. (krş. yak)

tetrü saqlıg kurtğa y. kelir tiyür 5/19

tetrü saqlıg kurtğa y. kelipenin 6/11

t... üñürinteki y. oñınlar 7/186

biş y. talaşur 35/21

y. içkek egirür 35/30

tağ içinde iki y. bar 35/48

berklig y. içkekler il tutkalır 35/112

y. içkek tarınsar öñreken aç ... 35/141

tümenlig y.+ler kelir tiyür 5/11

tumanlıg y.+ler ayar tiyür 5/12

tamudaki y.+ler tutar tiyür 6/15

muntrumuntuz y.+ler kelir tiyür 6/16

tek ol y.+ler kumbandı yalañuñ tilinçe

13C/94

tünerig y.+lerke tapuñğmalar 5/7

[=14]

yeñe yenge, ağabeyin karısı. (krş. yeñge)

eken y.+ñ sevinçlig ol 35/105

[=1]

yeñge krş. yeñe.

y.+m kutluğ tigin kız teñrim 22B/47

[=1]

yetinç (ss) yedinci. (krş. yitinc)

una bu y. kez ... 20F/199

[=1]

yıd (h) koku, tütsü, buhur, misk. (krş. yıpar)

yıd yıpar: (birlikte) güzel koku, misk.

yig ... y. tütsüg yol ... 16/10

atıñ küñ yadıldı y. yıpar teg 35/100

y.+ı yıparı bura turur katıg boltu 35/134

[=3]

yıdlıg (sf) güzel kokulu, misk.

y. yıparlıg 1/12, 1/17

kin yıpar y.+ım 4/15

[=3]

yıg fırsat, vesile, uygun zaman.

teñri kannañ qavudı küntün turup y. tiler

35/121

[=1]

yıg- topla-, bir araya getir-, derle-.

köñülün y. inç tur 35/149

köni tuyunmaqlıg küçüg köñülçe y.-alım

13C/108

öglerin köñüllerin y.-tıñız 7/64

boş taş y.-ıp buyan bilge biligig alqınçsız

13G/186

ança munça y.-ıp qoşdım biratya şiri

14B/31

talulap y.-ıp men kki kki 19A/13

kamağ öteg birimlerig özüm y.-maduğ 18/25

[=7]

yıgıl- toplan-, derlen-, bir araya gel-.

tegrikleyü y.-ıp 20E/172

bulıdçılayu y.-mış toy kuvraq ara 9/4

kirtgünmedin tıldağ töşke kiç ödün y.-mış

13A/17

[=3]

yıgım- 1. toplan-.

amvardışn kılıp y.-ğuğ 7/403

2. sakın-, sıyrıl-.

köz başlap kaçığların y.-ıp 8/29

[=2]

yık fırsat, vesile. (?) (krş. oğrım)

oğrın y.+ın ... 7/36

[=1]
yıl yıl, sene.
sanı yüz miñ kolđı nayut y. ay yaşayur 9/28
adasız tudasız tümen y. 22B/25, 23/3
yime kuy şıpkanlıg ud y. altınç 26/1
y. ay itilü elginde kirdi 35/88
küsgü y. +ın tokuzunç aynıñ on yañıta 12/60
tegser sen yañı y. +nuñ iki yigirmineç ayıña
35/63
 [=7]
yılan yılan.
töşi ol kamuğ tümen y. tiyür 5/25
yineri ol yinen y. tiyür 5/26
 [=2]
yılayu aldatıcı, hayali, büyü, batıl. (=yeläyü)
y. teg savka sözke tayaklıgın 15/70
munçulayu teg y. savlar öze 15/78
yig yörügli y. +lı tört üç kirtüler 9/58
y. +lı çınlayulı iki türlüg 14A/17
 [=4]
yılığ (sf) sıcak (kanlı), yumuşak.
y. yumuşak bolğıl 35/118
 [=1]
yılkı yılkı, hayvan.
y.? ajuntağı tınlıglarıg 7/47
umuğsuz irinz monkul kal ağuluğ y. +ta 7/52
 [=2]
yıltız kök, köken, asıl.
istim tutçı edgü y. isilgü kıltımız 13E/148
 [=1]
yıñaq yön, taraf, istikamet.
buluñ y. sayu kelmiş bodısataklar 9/3
buluñ y. sayu ol ok bir yañlıg 13C/102
uulsuz tüpsüz y. sayu bu ok yañlıg 21/3
tört y. tüzülti köñülünçe 35/85
ozgu kutrulgu yol y. +ıg 7/135
kutrulgu yol y. +larıg tileyü 7/129
buluñ y. +ta tap iyin 20F/193
 [=7]
yıpar (h) koku, misk. (krş. yid)
kin y. yıdlıgım 4/15
atıñ küñ yadıldı yid y. teg 35/100
yıdı y. +ı bura turur kıatıg boltı 35/134
 [=3]
yıparlıg (sf) güzel kokulu, misk.
yıdlıg y. 1/12, 1/17
 [=2]
yırak ırak, uzak.
y. barmış kişi kelmeki sarp 35/58
 [=1]
yırğa- hoşnut ol-, memnun ol-
kaçanğa degi kayğusuz y. -zun 11/163
 [=1]

yıv- öv-, methet-.
buyanın bilge biligin y. -ıp 10/179
 [=1]
yig I 1. (is) çiğ, pişmemiş.
y. edler tegşilip bışıg boltı 35/134
 2.(sf) (mcz) çiğ, ham.
alku ödte bışıgta y. yigte bışıg bol 12/57
alku ödte bışıgta yig y. +te bışıg bol 12/57
 [=3]
yig II (sf) iyi, daha iyi, en üstün. (=yeg)
rednide y. meniñ edgü teñrim alpım
bekrekim 3/3, 3/4
köñülinteki y. nomuğ okıttıñız 7/123
y. üstünki orlar turğurtuñız 7/156
üstünki y. orunta toğğalı 7/367
y. üstünki teñrimiz sizine 7/414
tözkerinçsiz y. ... 7/438
bulunçsuz y. edgülerin ögmiş şlokda 9/6
kuğuşsuz y. asıglarıg büdürğü üçün 9/22
uqsatınçsız y. nomlarka tükellig bolup 9/52
y. yörügli yılayulı tört üç kirtüler 9/58
y. üstünki paramutta ulatı nomlar 9/60
yintsikmeksiz y. meñike yidkürgü üçün 9/62
baramarta y. yörüg töziñe karşı 10/146
baramaarda çın y. yörüglüg 10/200
kamağta y. orun bara 11/24
öşeliksiz y. nurvannıñ kapiğın açar 12/4
y. nom bu ol munı tutup iş simek koğıl
12/12
altı kapiğça içtin körgil köşüngey y. yol
12/58
arıg süzük y. meñilig uluş anta ol 12/59
alkınmaqsız y. üstünki tapıglar iltinü 13A/13
y. üstünki nomluğ tilgen evirtgü küsüşin
13A/27
ol samantabadırınıñ yorımıñ y. yoriğ
13A/41
körkiğgülig kiñ küü kelig kölüngü y. yoriğ
13C/105
kiñ teriñ y. nomluğ tilgen evirür ıduklar
13G/182
y. üsdünki ol köñülüğ ildinür men 14A/20
tuğcı isdim bodılıg y. yoriğ öze 14B/23
öridip y. öşeliksiz bodıçıñ 14B/25
örgüt yorıp y. yoriğta erinmeksiz 14B/27
kopı arıg münegüsüz y. öküş tip 15/2
körser sizni y. yörüğçe körmeksizin 15/8
inser teriñ teñlençsiz y. tözüñüzke 15/16
kirtü çın y. uluğ sıdıg tanuqlayur 15/20
kiñ teriñ uz soğançıg y. asıglığı 15/21
kamağta y. arıg süzük bolmağ öze 15/28
alkuta y. adruk öze küğülür siz 15/33
ornağmaqtın y. meñite tındurur siz 15/44

adruk seçme soğançığı y. tözlüğünün 15/62
y. ... yid tüstüg yol ... 16/10
adruk y. yorığlarım törügü uluşum 16/30
üzdüñki teg y. aıruğ küsüs öritip 16/46
anıñ buyanı y. erür buşı ...lar 16/76
aņa uqşatu y. nomlar terkin bululur 16/84
aıtında y. bögüke ... 16/90
kalısız alku y. nomları qşanta tolup 16/103
uç kıtığ yok y. buyanın evirür men 16/106
ülgülençsiz y. üstünki artuqlarında 18/20
y. üstünki burkanığ 20D/90
y. soğançığı yuullarta 20E/133
toğta y. +i üç erdinig umuğ tuğup 14B/22
bu yitiken sudurnuñ y. +in adruk 26/20
[=51]
yiged- iyi ol-, üstün gel-, başar-.
özi süñüşte y.-miş atlığ 10/254
asra atın y.-tiñ 35/6
tepremeser y.-tiñ 35/139
[=3]
yigedmek (is) başarı, üstün olma.
tenridem kut buyan utmaq y. kentün ornantı
ödüñde 35/2
[=1]
yigen yeğen.
y. ... nırmala şiri beg 22B/58
ıma şiri beg y. ... 22B/59
[=2]
yigi (sf) sık, yoğun.
sedreksiz y. kılınçların 7/87
köp y. telim söğütlüg erip 8/27
topulup önünçsüz berk y. arığığ 10/57
[=3]
yigirmişer (ss) yirmişer (üleştirme).
y. yoçan kin alkuğ 20E/134
[=1]
yigit delikanlı, yiğit.
kart kiçig y. ... 33/7
[=1]
yigü krş. **yegü**.
tuta y. aşın üşüp emgekte çomup 9/76
y. +lüğ aş yungu? suvtın kılup ... 16/11
[=2]
yiil krş. **yil**.
vayram y. teg tavrağ kelip 11/29
alku ödte y. yağmur ödinçe bolup 24/10
sekiz türlüğ y. +ler öze tepremeñin 8/21
[=3]
yil rüzgar, yel. (**krş. yiil**)
y. öze y. tikilep yiltirdi eviñde 35/12 (2)
y. iyn eşidilür küzki iğaç yañkusı 35/93
ögrünçlüğ y. yiltirdi 35/98
y. yiltirip intürdi lim sıntı 35/151

y. +li suvlu tepreyü kuduğ için bekledi 35/74
[=6]

yilig ilik.

añcata tatıgay y. +te 11/8
[=1]

yiltir- (rüzgar) es-.

yil y.-ip intürdi lim sıntı 35/151
yil öze yil tikilep y.-di eviñde 35/12
ögrünçlüğ yil y.-di 35/98
[=3]

yilvi <Skt. māyā, siddhi = Chin. 如幻 rú huàn, Tib.
dngos-grub (is) sihir, büyü, tılsım, yanılsama.

y. yañlığ ulalışur pıratıdyasanbutpad 9/59
mayaçal y. toor al altağ öze 10/244
yirtinçünün y. tül teg ertükin uqğıl 12/9
yana y. barıgılığ kutrulmaq küç öze 13G/179
y. teg ök tınlıqlarğa oqıdğalı 15/71
[=5]

yim yemek, yem. (=yem)

beg er y. +in yiyn tip sakınsarsén tişinde
tıdığlığ 35/122
[=1]

yime (bğ) da/ de, dahi, ve, yine. (=ymä)

baru y. umaz men 4/11
kirü y. umaz men 4/14
aşu y. ol kaçımız bağtaşını 9/13
sartavañı yolçı yirçi aşuça y. 9/27
kayuta y. kaçan erser başlap erksinip 9/86
añçulayu oq biziñ y. kut qolunçlarımız
13B/47
tolpı tüzün yorığın y. tolgurup tuşgurup
13C/119
aıtın y. bardağcannıñ yumkığunıñ 14A/14
aıtırların adrukların kim y. neñ 15/12
indin kıldığ uçuz bolur kimke y. 15/17
üşdeñ yalañuz erser y. tañ adınçığı 15/35
anaçım a sizte y. bolduqmasar 15/47
körmemektin olar y. bağlahurlar 15/59
körmeser kim olar y. buşulurlar 15/61
añçulayu oq meniñ y. aña uqşazun 16/32
azu y. kin keligme ödte qoluta 18/56
y. lınhualığ orunuğ 20D/94
tağı y. bu buyan küçinte anam seviçük 22A/4
küztünün kızım kütbeçükniñ bular y. 22A/8
raca badıra tayzılarnı y. 22B/24
adın qalmış katunlar tiginler y. 22B/32
yana y. buyan küçinte 22B/45
yana y. ... uçı beg 22B/56
raça badıra tayzılarnı y. 23/2
añçulayu qurçığan ağa y. 23/10
añçulayu oq kuñ kuunuñ tigitlerniñ y. 24/3
arğa kamağ ilniñ budunnıñ y. 24/8

y. kuy şıpkanlığı ud yıl altınç 26/1
yana y. men sılığ tigin ... 26/18
y. türk savında bar 34
uluğ iş ködüg y. ögrünçlüg ermez 35/54
kiçig iş ködügler y. büdün ermez 35/54
söki kanlar küçi y. tusulmağay 35/75
soñ futısı bilgeniñ alı y. edikmegey 35/75
[=34]
yinçü < Chin. 珍珠 zhēnzhū (is) inci.
k... çın y. toorları 20F/185
[=1]
yinçülüg < Chin. zhēnzhū + Uyğ.+lig inci, incili.
uluğ y. toorlarta 20A/5
[=1]
yinçür- hürmet et-, eğıl-, secde et-.
y.-ü töpin yükünür biz 7/413
y.-ü yükünü teginür biz 7/433
y.-ü qolulayu sağıngu ol 20D/95
manu y.-ü yükünüp 20G/236
[=4]
yindem krş. **yintem**.
y. arığ bodıçıt tip uluğ küülüg 14A/19
y. ermez nomlamaqı nomlamazı 15/73
[=2]
yine krş. **yime**
tağı y. ajun ... 22A/10
[=1]
yineri? viner ? (Arat, 1991, 312)
y. ol yingen yılan tiyür 5/26
[=1]
yingen⁷⁰ iğne? (iğne yılanı) (Arat, 1991, 312)
yineri ol y. yılan tiyür 5/26
[=1]
yinik (sf) hafif.
y. ağır aşnu kılmuş tıladağı iyin 9/63
tapıñça alıp işletgil y. edgü laları 35/87
[=2]
yint- ara-, takip et-.
y.-ip kamağ şımnuları ıtmış at almışığı
13A/26
[=1]
yintem (sf) bütünüyle, tamamıyla, daimi.
y. tutçı yintsikü 7/90
y. ayıgta yaratınatçıları ıtdıñız 7/155
y. nurbanta toğzunlar 7/416,
y. arığ öz köñülüg burkan tip tuyğıl 12/11
yaba yırtınçug bir y. ider tuymayur 12/41
öçme amrılma y. bir tözin tuqsar 12/44

y. süzük köñül öze ödüğçi bulalım 13A/28
y. ...b... sumur tağ ... 16/12
y. sekiz kırları 20B/35
y. körgeli küseser 20D/91
bir y. muntağ sağıngu ol 20E/127
y. lınhua çeçekler 20E/135
[=12]
yintsik- erişil-, keşfedil-.
y.-meñin şımnularka nışvanı ıgıl 12/10,
yintem tutçı y.-ü 7/90
[=2]
yintsikmeksiz (sf) erişilmez, ulaşılmaz.
y. yig meñike yıdkürgü üçün 9/62
[=1]
yini (sf) hafif, kolay.
kimniñ tamırı yoğun bolsar kanağı y. 34/3
[=1]
yir yer, yeryüzü, toprak, arazi, ülke, dünya.
y. sub qutı irinür tiyür 6/3
ödvı vıyturılığ yağız y. 20B/31
y. yüüzinte seviglig 20D/93
altın yağız y. yirinte 20E/165
yağız y. yüzi yaşardı körkledi 35/3
öñdün kidin y. öz tapıñça 35/5
kün teñri kirdi y. içinte yarumağı tıdılta
35/17
sü süleser y. telinür 35/25
yağız y. +de tiki önti 35/66
tümen ban y. +de yañkurar süzük suv tikisi
35/93
y. +de kazguk bekürü tokıyın tisersen yanturu
adalı 35/122
y. +ig kötürü tururın 20B/34
alqatmış biş qat teñri y. +inte toğurtuñız
7/128
eñrek soqımı y. +inte ertürmiş bolur 12/49
altın yağız yir y. +inte 20E/165
küçinte üstün teñri y. +inte 22A/15
tağ y. +inte tağ öñdi señir bolta 35/35
teñri y. +iñe bargu köni yol körkittiniz 7/152
kara y. +ke kirginçe küç bireli tip 11/165
y. +ke teñrike sevinç tutğıl 35/10
y. +ke teñrike sevinç tut 35/41, 35/91
qat qat teñri y. +lerinde yalañuq ara 9/85
yiti erdinilig y. +lerte 20E/132
teñrili y. +li tpeşti 35/67
[=25]
yirçi (h) rehber, lider, klavuz. (**krş. yolçı**)
azmışlarkı yolçı y. boltuñız 7/147
sartavañı yolçı y. aşuça yime 9/27
bizke y. bilge baqşı edgü ögliler birle
13C/83
umuğ mağ yolçı y. baqşı tudunu 18/36

⁷⁰ Arat, A. v. Le Coq' un metinde kelimeyi yingne yılan olarak okuyup tercümesini yıldızlı olarak "Fadenschlange" (iplik yılanı) şeklinde verdiğini belirtiyor. (Arat, s. 312).

bilgin y. +ke yükünür men 10/79
nayaka y. +ke yükünür men 10/191
 [=6]
yirçile- rehberlik et-, yol göster-.
y.-yü bu sansartın tarđıp taşkarıp 9/61
 [=1]
yirtinç krş. **yirtinçü.**
y. +ke umuğ inag törüttünüz 7/153
 [=1]
yirtinçü <Mo. yirtinčü =Skt. loka; Chin. 𑖦𑖪 shijiān,
 國土 guótǔ ; Tib. jig rten (is) dünya, yeryüzü, yer.
amtıka tegi y. 7/139
kin keligme ödlerteki y. yulası 13G/181
ol y. yulalarıña arıg süzülü 18/37
y.+de? ba... yivikler er... 16/13
y.+deki ... 7/91
y.+deki tınlıglar 7/415
alku y.+deki tınlıglar 7/418
yaba y.+g bir yintem ider tuymayur 12/41
y.+ke umuğ bolur uz oğurluğ 14A/18
ķum sanınça y.+ler sayu yadılur 9/24
öküş tınlıg y.+ler antın belgürer 12/37
ulsuz tüpsüz ontın sıñar y.+lerte 16/69
bir uluşta y.+nün yaruk yulası 9/41
y.+nün umuğınır üninde öner 9/57
satya elük tınlıg y.+nün 11/35
y.+nün yilvi tül teg ertükin uķıl 12/9
y.+nün yulaları yañırtı tamdulmuş 13A/25
köçer barır y.+nün yolındın oşalım 13C/68
y.+nün umuğları birer ödte 15/72
ķayu ol kinki y.+nün yulaları 21/5
arđuk meñilig y.+te barıp turayın 16/52
ülgüsüz yaşlıg y.+te üstün tujitta 27/3
y.+teki tınlıglar 20D/89
 [=23]
yirdünçü krş. **yirtünçü.**
ağlar öze öñi öñi y.+lerte 9/68
tolp y.+g tuyunmakta ornağayın 14B/24
 [=2]
yisđim (zf) sürekli, devamlı, durmadan. (=isdām)
tuğçı y. erter keçer idiglig nomlar 9/34
 [=1]
yiğ-? yet-, yetiş-, arkasından yetiş-.
y.-e uduşu kölüngüler yolınça ildür 9/64
 [=1]
yiter- karşıla-, karşılamaya çık-. (=edār)
utruñda asıg tusu y.-ü keldi 35/82
 [=1]
yiti (ss) yedi.
y. ağılıg nomlarıg nomlatıñız 7/154
...eki y. yükünçüg t...l 7/375
y. erdinilig bir sıruķ 20B/33

y. erdinin idiglig 20D/92
y. erdinilig yirlerte 20E/132
 [=5]
yitiken “Büyükeyi takımyıldızı” bir metnin başlığı.
yitiken sudur: Büyükeyi takımyıldızı Sutra’sı
arış arıg bu y. sudur erdinig 26/7
bu y. sudurnuñ yigin adruķ 26/20
 [=2]
yitinç (ss) yedinci. (**krş. yetinç**)
y. kinki ödteki 20D/88
 [=1]
yitinçsiz (sf) erişilmez, ulaşılmaz.
y. körkle bolmuşın 20B/36
saķını y. yoriğın 20G/229
 [=2]
yiğinçsiz krş. **yitinçsiz.**
saķınıp neñ tükedınçsiz sözlüg y. 9/29
 [=1]
yiğkür- eriştir-, yetiştir-. (=yetgür)
yintsikmeksiz yig meñike y.-gü üçün 9/62
 [=1]
yitvi kesin, özlü, veciz.
ödvi y. öçme yaruk top tolup erip 12/38
 [=1]
yivik donanım, hazırlık, teçhizat.
ton ķarasa şatparışkar y.+ler alıp 9/73
yirtinçüde? ba... y.+ler er... 16/13
 [=2]
yoçan < Sogd. ywcn / < TochA *yojañ* < Skt. *yojana*
 (is) bir uzunluk ölçüsü, mesafe ölçüsü, mil.
ķurşadılu yüz miñ kolđı sanınça y. 9/19
eñeyü yüz y. yaruğur 20A/11
yigirmişer y. kiñ alkıg 20E/134
eliger y. uluğın 20F/180
 [=4]
yod- sona eriş-.
çama ton öze y.-gu ol 11/108
 [=1]
yogaçarı < TochA/B *yogācāre* < Skt. *yogācārin* = .
Mo. yogaçari (is) Yoga yapan kişi, Yogacı.
y.+larka alķu ödlerte 10/4
 [=1]
yogi < Skt. *yogin* = Mo. *yogi* (is) Yoga yapan kişi.
tuyundum timek y.+ķa ol uluğ tıdıg 12/31
 [=1]
yoğun (sf) kalın, kaba, ağır.
kimniñ tamırı y. bolsar ķanağı yiñil 34/3
 [=1]
yoğur- aş-, geç-.
asanki? kalplıg taluyuğ y.-u kiçeyin 16/20
 [=1]

yok yok, var olmayan.

tuđyaklaŋuluđ yapşınguluğ öz tözi y. tip
9/36

bar y. timeklig iki uçug tutup 10/147

tuyunguluğı y. erser tuyunmak bolmaz
12/34

öñi körki ukşadığı anıñ y. erip 12/36

yasımuqça bodı intin anta y. erip 12/42

üç oğuşta munısız neñ bir nom orun y.

erür 12/47

uşık ekşer sav sözintin y. erip munda
12/52

utğurağı busuşı y. meñi ök teginü 13C/78

uç kıdığ y. ulsuz tüpsüz taluylar keçelim
13C/116

uç kıtığ y. yig buyanın evirür men 16/106

sakınsar erti kim me y. 17/6

idi saçılmağı y. erser 20C/62

koçu tağında kaplan y. kuduğ suvında

balık y. 34/7 (2)

tagda öz y. say yazıda bel y. 34/8 (2)

ayığlı savıñnıñ adurtı y. 35/60

közün içinde küg y. 35/99

könülün içinde kadğı y. 35/99

qop işin tapıñça qorı y. 35/101

iltin qantın töli y. 35/138

igiñe ağırıñña emi y. 35/138

koptın sıñar yana atın yol y. +ıntın 15/67

[=23]

yokad- kaybol-, ortadan kalk-.

birle yana türçimeksiz itzün y.-zun 18/45

[=1]

yokadtur- kaybet-, ortadan kaldır-.

artayu y.-urta 7/58

[=1]

yol 1. yol.

qutrulğı y. yıñaklarıđ tileyü 7/129

ozğı qutrulğı y. yıñakıđ 7/135

teñri yiriñe bargı köni y. körkittiniz 7/152

bir tek köni y. körkidü birip 10/76

barguluğ ortun y. yañılmaşlarnıñ 10/149

altı qapıqça içtin körgil köşüngey yig y.
12/58

koptın sıñar yana atın y. yoxıntın 15/67

yig ...ke b. ek yıd tütsüg y. ... 16/10

y. azsar ev tapmaz 35/26

aryamarg y. +ça uduztaçı 10/83

maşyamarg y. +ça uz başladaçı 10/245

uşun ırak kalp öze ol y. +ça baralım

13C/88

çok soқа biz bodı y. +ça yorıyur tuşınta n

13C/89

önüş y. +ça bargı evriş üştümüz keztimiz

13D/152

tamu y. +ı tutuñuz 7/29

qutrulmaşnıñ yalañuz y. +ı siz bolmaqtın
15/66

öküş az ma sav söz y. +ı üşülmekdin 15/75

ayağuluğ tolğı tüzün y. +ı öze 16/23

asıl tözi atı y. +ı körki ... 16/89

şandapur y. +ın körkidü birmeklig 10/12

abıyıray y. +ın aşıp añkaru umañın

13E/143

özeliksiz erenler y. +ın bulğalı 16/47

edğı kişiler y. +ın kese qatıqlanur 35/20

qutluğ ... y. +ınça yorıqalı 7/362

yıde uduşu kölungüler y. +ınça ildür 9/64

nyaya yörüg y. +ınça barıp 10/99

köçer barır yırtınçünün y. +ındın oşalım

13C/68

bu iş için bodışatav y. +ınça kirkü erür

13D/121

üç yavlaq y. +қа ... 7/43

üç yavlaq y. +қа qorqınçın 7/366

öñin öñin paramıtlığ y. +larça yorıy

13A/35

arığ y. +larta yorıp 7/410

altı y. +larta tegşinü turur 10/43

yügürü qaça biş y. +larta yük yuşe

yalkıqıp 13D/126

asurı başlap tört y. +larta barıp toğğuluğ

18/51

körkitür köni y. +nı 32/6

yavlaq y. +nuñ emgekontin ...hur 16/77

kininte üç yavlaq y. +ta ... 7/378

oşup öşeliksiz y. +ta ornanıp turup 9/50

altı y. +ta ög qañ qadaş oğul kız bolmış 18/1

burqanlar uluşıña bargı y. +uğ

körkittiniz 7/118

bargı y. +uğ bilmedin 7/333

y. +uñ oruqıñ közünmez 35/16

asıqlığ bolğuluğ y. +uñ közünmez 35/47

kişi ara edğülüg y. +uñ alp 35/108

2. şöhet, ikbal, kariyer.

ağ y. tilemekte içanğı ol 35/136

[=46]

yola-? yola çık-, yola koyul-.

utmaşlartın oğatmayu uşadı y.-up

(yoluqıp?) 13C/85

[=1]

yolatmaşsız krş. **yuklunmaksız**.

bağ kusıq tigli kkir y. 10/202

[=1]

yolçı (h) rehber, kılavuz. (**krş. yırçı**)

yolçı yırçı: (birlikte) rehber

azmışlarka y. yirçi boltunuz 7/147
sartavağı y. yirçi aşuça yime 9/27
umuğ inağ y. yirçi bakşı tudunu 18/36
 [=3]
yolı (zf) defa, kere, kez.
bir ikinti üçünç y. kşantı bolzun 18/46
 [=1]
yolluğ yol, yol ile ilgili.
öküş kara ayığ y. uruğuğ saçar 12/2
 [=1]
yoluğ- karşılaş-, rastlaş-.
ar... bu kut koluñ y.-mısta 16/74
 [=1]
yolun- sökül-, serbest bırakıl-. (EDPT:1972, 931)
bağın çuğun y.-tı 35/7
 [=1]
yoñağ iftira, kara çalma.
çasut y. tikileşir 35/55
 [=1]
yorı- 1. git-, yürü-, hareket et-, takip et-.
kutluğ ... yolınça y.-ğalı 7/362
budğıl arığ kooş y.-ğlı samadı kutrulmak
 13G/187
adağın y.-p sizni atayu 7/197
arığ yollarta y.-p 7/410
örgüt y.-p yig yoriğta erinmeksiz 14B/27
ıduğ samantabadırı bodısatavnıñ y.-r kut
 16/109
on kat kās oyun yanğkısı eşidilür y.-sar
 35/70
akıp kelir sogık suv ağıtarılıp yanturu y.-tı
 35/74
öñin öñin paramutlıg yollarça y.-yu 13A/35
kök ayaznıñ kün ayı teg alıñsız y.-yu
 13C/66
ülgülençsiz yoriğlarta özüm y.-yu 16/37
çok soğa biz bodı yolça y.-yur tuşinta
 13G/89
 2. sözü geç-.
tamğan yarlıkıñ y.-dı 35/7
beg bolğalı kılıntıñ yarlıkıñ y.-maz 35/28
 3. hayat tarzı sürdür-, yaşa-.
uluğ kölüñgü nomta y.-ğalı taplıg 10/3
 4. davran-, tatbik et-, uygula-.
tınlıg udu barmakların ötkünü y.-lım
 13A/40
ötüg savka y.-ma 35/27
ol samantabadırınıñ y.-mış yig yoriğ
 13A/41
öñreki ol burkanların öñidmiş y.-mış
 13G/193
 [=19]
yoriğ 1. hareket, tavır, davranış.

ol samantabadırınıñ yorımış yig y. 13A/41
körkiğülüğ kiñ küü kelig kölüñgü yig y.
 13C/105
körşi y. samadılıg küç küsünler öze 13C/107
tuğcı işdim bodılıg yig y. öze 14B/23
egri y. kemişgil 35/79
uluğ bodısataklar y.+ı tip 20E/151
uluğ tuyunmış y.+ıg yaltrıdğı üçün 13C/87
yarp utğurağ bu y.+ıg tavrağ bütürür 16/80
bışrunğı tolpi tüzün y.+ın birdeçi 13C/82
tolpi tüzün ıduğun y.+ın arıtıp 16/33
sağını yitiñsız y.+ın 20G/229
buşıta ulatı y.+lar öze 10/178
alku üç ödki utmışların y.+ları 16/21
adruk yig y.+larım törüğü uluşum 16/30
ülgülençsiz y.+larta özüm yoriyu 16/37
örgüt yorıp yig y.+ta erinmeksiz 14B/27
arığ bodı y.+ta küsüşi tursar 16/75
a... ol köni y.+tağıça 18/12
 2. yol, usul.
önüş y. edgü adruk içinte turup 16/39
uğanların on kut koluñ y.+ı bu nomuğ
 13A/3
umuğumuz samantabadırınıñ y.+ı tolgu
üçün 13B/54
tolpi tüzün y.+ın yime tolğurup tuşğurup
 13C/119
tuğdı bodı y.+ların aıruğ kut koluñın
 13C/118
 [=23]
yoriğlıg davranışlı, yaşam tarzlı, amelli.
brahmaçarı arıg y. 10/126
içtin sıñarkı köni y. 10/236
umuğumuz ülgülençsiz y.+nıñ 16/59
 [=3]
yorımak (is) yaşam, yaşama tarzı.
edlig sanlıg bolup y.+ıñ sarıp 35/62
 [=1]
yoriğ- harekete geçir-.
kara budun başlağuluğ törü y.-ıp 9/84
 [=1]
yoz (ss) krş. **yüz II.**
eñeyü y. yoçan yaruğdur 20A/11
 [=1]
yölek destek, dayanak.
saña yarağlıg y. 11/92
 [=1]
yörüg yorum, tefsir, izah, tahlil.
nıyaya y. yolınça barıp 10/99
baramarta yig y. töziñe karşı 10/146
körser sizni yig y.+çe körmeksizin 15/8
yig y.+li yılayulı dört üç kirtüler 9/58

[=4]
yörüglüg tanımlı, izahlı, tefsir edilmiş.
edgü adruklar ad y. 10/29
baramaarda çın yig y. 10/200
 [=2]
yu- yıka-, temizle-.
suv öze y.-miş gerek 33/10
söz kiri kitmes y. -sa 33/11
 [=2]
yuk- yapış-, yapışıp kal-.
töleç kınup oğurlap boltum sangikça y.-miş
18/8
 [=1]
yuklunmaqsız (sf) lekesiz, kir bulaşmamış.
küden nişvanılığ kkir y. 10/274
kök kalık teg y. azsız suksuz 15/6
 [=2]
yuklunçsuz (sf) lekesiz, kirsiz.
köl suvının lınhuası teg y. arıyu 13/65
 [=1]
yula Mo. jula = Skt.đīpa = Chin. 灯笼 dēnglóng.
灯笼 (is) meşale, fener, lamba.
yirtinçünün y. +ları yañırtı tamdulmuş
13A/25
kayu ol kinki yirtinçünün y. +ları 21/5
ol yirtinçü y. +larıña arıg süzüülü 18/37
bir uluşta yirtinçünün yaruq y. +sı 9/41
tünerig sansarnın yaruq y. +sı 10/270
kin keligme ödlerteki yirtinçü y. +sı 13G/181
 [=6]
yultuz yıldız.
ay y. +tın adurmuş teg erdükintin 15/31
 [=1]
yum- (göz) yum-, kapa-.
közüg y.-up açgınça 7/383
 [=1]
yumkı (bzm) hepsi, bütünü, tamamı.
tuyu y. bir kalısız tuyar ödkürür 9/40
birkerü (?) y. bu yañlıg taplayur men 16/5
alku kılınçlıg tıdıglarım y. tarıkıp 16/50
adınlarğa y. ülemiş 22B/15
yalañuqlar arslanıña y. +ka kalısız 13A/6
özirkentiñiz y. +nı 7/206
 [=6]
yumkıgu (bzm) hepsi.
añın yime bardağçannıñ y. +nuñ 14A/14
 [=1]
yumuşak (sf) yumuşak.
yılığ y. bolğıl 35/118
 [=1]
yugla- harca-, tüket-.
öküş ed tavar y.-ğıl 35/72

[=1]
yurt yurt, mesken, ikametgah.
olurtuq sayu orun y. ögünçe 35/85
 [=1]
yuşe krş. **yüt-**.
yügürü kaçça biş yollarta yük y. -e yalkıkıp
13D/126
 [=1]
yuul çay, kaynak, pınar.
amrançığ köl y. +lar içinte 20E/129
yig soğançığ y. +larta 20E/133
 [=2]
yuvul- kaldırıl-. (=yuyul-)
ediñ tavarıñ y. -dı 35/39
 [=1]
yüd- yükle-, taşı-. (krş. **yuşe**)
y. -e ildinü töpüde urup utlı kılğusuz 9/99
 [=1]
yüdmek (is) yükleme, taşıma.
ayığ kılınçlıg ağır yük y. +im öze 18/17
 [=1]
yügerü (sf) hazır, mevcut, halihazır, şimdiki.
y. ... 7/12
amuta-aba burğan yüüzin y. biz körüp
13B/51
y. kin umuğıña yüküngü törü erip 13D/128
amuta-ayısı burğan maña y. közüñüp 16/51
kamağ il uluşlar tapıgı y. kelti üskünje
35/2
qadır qatğı qatıg sav y. kelti üskünje 35/12
y. +te sizni körgü küsüşüm qanzun 9/104
amtı muna y. +ki bu oq et'üzte 18/55
 [=8]
yügür- kaç-, koşuştur-.
y.-ü kaçça biş yollarta yük yuşe yalkıkıp
13D/126
 [=1]
yügürük (sf) çevik, atik, koşu (at).
olurup körünçlegil inçege y. atlarıg 35/87
 [=1]
yük yük.
yügürü kaçça biş yollarta y. yuşe yalkıkıp
13D/126
ayığ kılınçlıg ağır y. yüdmekim öze 18/17
 [=2]
yükün- (dini) tâzim et-, eğil-, secde et-.
asra köñülin y. -geli 7/6
ayançañ köñülin y. -gü 7/3
yügerü kin umuğıña y. -gü törü erip
13D/128
y. -miş sayu arızun 7/11
öge y. -miş buyanıñız tüşinte 7/421
öge y. -miş buyanıñın evirer men 9/105

otuz beş burkanlarğa y.-miş için 10/292
 yinçürü y.-ü teginür biz 7/433
 şarırığ ayayu şakımınğa y.-ü 11/145
 uğan arzılar üksüklerinte töbün y.-ü 18/38
 inanı yinçürü y.-üp 20G/236
 y.-ür biz sizine 7/9
 yinçürü töpin y.-ür biz 7/413
 ayançañ köñülüñ y.-ür biz 7/417
 y.-ür men qop köñülin alu yarlıqañ 9/103
 şanda baqşıka y.-ür men 10/15
 yalınlıq çoğluğğa y.-ür men 10/23
 edgün barmışka y.-ür men 10/31
 kükürt ünlügke y.-ürmen 10/39
 alpağut erke y.-ür men 10/47
 ögirdeçike y.-ür men 10/55
 tolpta çavıkmışka y.-ür men 10/63
 idi igeke y.-ür men 10/71
 bilgin yirçike y.-ür men 10/79
 arıñın kelmışke y.-ür men 10/87
 raşmı yaruqluğğa y.-ür men 10/95
 nırmala kırsızke y.-ür men 10/103
 öz tözi arığğa y.-ür men 10/111
 tartınçlıq kañımğa y.-ür men 10/119
 brahmanı atlığğa y.-ür men 10/127
 ayağğa tegimligke y.-ür men 10/135
 suv teñrisine y.-ür men 10/143
 baqşım sizine y.-ür men 10/151
 çavıkmış küülüğke y.-ür men 10/159
 teñrim sizine y.-ür men 10/167
 yarutdaçıka y.-ür men 10/175
 burkan kutına y.-ür men 10/183
 nayaka yirçike y.-ür men 10/191
 köni tuynmışka y.-ür men 10/199
 başçı idisine y.-ür men 10/207
 daqşınaki dıntarka y.-ür men 10/215
 uğanlar kañına y.-ür men 10/223
 sorukmış bilginke y.-ür men 10/231
 ıduq iligke y.-ür men 10/239
 mañğalım sizine y.-ür men 10/247
 öşeliksiz erke y.-ür men 10/255
 ataçım sizine y.-ür men 10/263
 tüpkerü tuymışka y.-ür men 10/271
 kütiñmiş çoğluğğa y.-ür men 10/279
 çın sala söğütke y.-ür men 10/287
 y.-ür men bilge bilig paramıt kutına 15/1
 kuruğ bilge bilig saña y.-ür men 15/5
 [=52]

yükünç tazim, secde, itaat.

y. ayağ tapıg uduğ yangı bulğusuz 9/98
 burkanlarğa y. yükünmek atlıg 10/6
 ögdi y. yarağğalı kim tiğingey 15/77
 alğunıñ barça y. +in 7/8
 ...eki yiti y. +üg t... 7/375

amıt muna bu y. +üg arıg kut kolunçuğ
 13F/169

[=6]

yükünmek (is) tâzim, eğilme.

burkanlarğa yükünç y. atlıg 10/6
 vandamı y. kim kılmasar 11/31
 yaratingu yañı öze y. kılalım 13A/8

[=3]

yümçigsiz (sf) göz kırpmasız.

y. +in titrü baqa körtip kañğusuz 9/97

[=1]

yürek yürek, kalp.

y. bağır üşülgü emgek teginür tınlıñın
 13D/127
 sarılma y. +im sañını köreyin 11/91
 y. +imte içtin barmış kirtgünçüm öze 9/102

[=3]

yüründek krş. **yürüntek**.

amıt munıñ y. +in kılğalı tavrınıp 13F/153
 [=1]

yürüntek ilaç, çare, deva. (krş. **yüründek**)

aña y. kılunız 7/60
 emin y. +in anutğıl 35/78

[=2]

yürüñ beyaz, ak.

y. arıg edgü nomlar ağılıqına 9/101
 y. bulıt önüp yağmur yağdı 35/4

[=2]

yüz 1. yüz, sima, çehre (organ).

amıta-aba burkan y. +in yügerü biz körtip
 13B/51
 çark oq y. +iñe sudğu ol 11/106

2. taraf, yüz, yüzey, yüz ölçümü.

köñül tözilig akaş y. +inte 10/32
 yir y. +inte seviglig 20D/93
 sekiz y. +inte yüzer öñi 20B/37
 [=5]

yüz I 1. yüzey, taraf, yüz.

yağız yir y. +i yaşardı körkledi 35/3
 bar ililig kök kalık y. +inte 7/335

2. iç, dahil. (EDPT:1972,986)

y. yüzegütün berü kirtgünçin 7/10
 [=3]

yüz II (ss) yüz (100). (krş. **yoz**)

kurşadılu y. miñ kolđı sanınça yoçan 9/19
 sanı y. miñ kolđı nayut yıl ay yaşayur 9/28
 y. miñ sansız kalp öd öze ögüp erđgüsüz
 9/100
 turkaru ödün y. miñ kolđı rıdı taşkarıp
 13C/62
 turum ara y. koltı et'üz belgürtüp 16/62
 bişer y. koltı erdinilig 20E/167

e... y. 20F/179 ?
ayayu y. on küün yaqturup 22B/14
artuç sögüt butıķı y. türlüġin ırġalır 35/111
[=9]

yüz miġ (ss) yüz bin (100.000).

ķurşadılu y. kolđı sanınça yoçan 9/19
sani y. kolđı nayut yıl ay yaşayur 9/28
y. sansız kalp öd öze öġüp erđġüsüz
9/100
turķaru ödün y. kolđı rıdı taşķarıp
13C/62
[=4]

yüz- yüz-.

y.-e baça bu sansarta yüşerü talıķıp
13D/125
[=1]

yüzegü⁷¹ uzuv, dış organlar. (EDPT:1972, 986)

yüz y. +tin berü kirtġünçin 7/10
[=1]

yüşer- üste çık-.

yüze baça bu sansarta y.-ü talıķıp 13D/125
[=1]

yüzer (ss) yüzer (üleştirme).

sekiz yüüzinte y. öġi 20B/37
[=1]

⁷¹ *yüz yüzegü* ibaresi Arat'ta "on binlerce yıl" olarak verilirken, Wilkens ve Clauson sözlüklerinde "içten gelerek, dış organlardan içe doġru uzanan (bir imanla tapıyoruz)" şeklinde tercüme edilmiştir. bkz. Wilkens, syf. 928; EDPT, syf. 986.

SONUÇ

1. Eski Türk Şiiri eserinin söz varlığı incelemesi üç ana başlıkta ele alınmıştır:

Özel Ad Bilgisi ve Dil Bilgisi Öğeleri, Konulara Göre Adlar, Konulara Göre Fiiller.

Bu bağlamda:

1) Eserde 1739 adet söz varlığı tespit edilmiştir. Bunların 533 tanesi Özel Ad Bilgisi ve Dil Bilgisi Öğeleri, 802 tanesi Konulara Göre Adlar, 404 tanesi de Konulara Göre Fiiller başlığı altında incelenmiştir.

2) *Özel Ad Bilgisi ve Dil Bilgisi Öğeleri* 'ne ait veriler Tablo 1'de gösterildi:

Tablo 1.

ÖZEL AD BİLGİSİ VE DİL BİLGİSİ ÖGELERİ	
Kişi Adları	103
Yer Adları	11
Kavim ve Boy Adları	3
Niteleme Adları	297
Tarz-Durum Bildiren Adlar	28
Yer-Zaman Sözlere	7
Soru-Belirsizlik Sözlere	13
Kişi Zamirleri	9
Dönüşlük Zamirleri	2
Belirsizlik Zamirleri	3
İşaret Zamirleri	7
Soru Edatı	1
Pekiştirme Edatı	9
Olasılık Edatı	3
Son Çekim Edatları	16
Ünlem Edatları	8
Bağlaçlar	13

3) *Konulara Göre Adlar* başlığına ait sonuçlar Tablo 2’de gösterildi:

Tablo 2

KONULARA GÖRE ADLAR	
Zaman (Çağ, Devir, Yıl, Mevsim, Ay, Gün, Takvim)	22
Gökyüzü, Hava Olayları (Hava-Meteoroloji Olayları, Karanlık-Aydınlık-Işık- Gölge)	30
Canlılar- Bitkiler- Hayvanlar (Hayvan Organları-Dokuları,Hayvanlara ait eşyalar)	51
İnsan Bedeni (Beden-Organlar-Dokular, Vücut Salgıları, Beden Sağlığı, Duyular-Hasseler)	54
Coğrafya (Kara Kütleleri, Su Kütleleri, Coğrafi Yönler, Yer-Yön Adları)	43
Gündelik Yaşam Öğeleri (Ateş, Su, Beslenme, Yol-Geçit, Madenler, Giyim, Ölçü-Ağırlık, Müzik-Ses-Melodi-Şiir, Zanaat-Yapı İşleri-Gündelik Eşya, Ticaret-Endüstri, Mal-Mülk- Servet-Para, Kent-Konut-İstihkâm, Sanat ve Edebiyat)	147
Birey, Toplum, Halk, Devlet (Yaşam Evreleri, İnsan Kadın Erkek, Birey-Grup-Arkadaşlık-Komşuluk, Akrabalık, Unvanlar-Rütbeler, Unvan Niteleyicileri, Meslekler, İl-Vatan-Yurt, Bayrak- Sancak, Sınır, Boy-Bodun-Halk, İletişim-Etkileşim, Kimlik-Ad, Ün-Şan-Şöhret, İş-Hizmet, Zenginlik-Yoksulluk, Tutsaklık, Mülkiyet, Tarım, Cenaze, Kıtık,Yasa-Töre, Ceza, Kozmogoni-Din-İnanç, Politika, Savaş-Ordu-Asker, Düşman, Engel-Bariyer, Tür-Cins, Destek-Yardım)	348
Sayı Adları (Asıl Sayılar, Onluklararası Sayılar, Sıra Sayıları, Üleştirme Sayıları, Topluluk Sayıları)	44
Kavramlar (Değer Yargıları, Duygu-Ruhsal Durum, Akıl-Zihin, Sayı-Hesap)	61
Varlıkların Olma ve Bulunmaları	2

4) Konulara Göre Fiiller başlığına dair sonuçlar da Tablo 3’te verildi:

Tablo 3

KONULARA GÖRE FİİLLER			Toplam
Temel Oluş Fiilleri			69
Temel Kılış Fiilleri			72
Fiziksel Gereksinim (Yeme-İçme)	Oluş Fiilleri	2	5
	Kılış Fiilleri	3	
İnsan ve Bedeni	Oluş Fiilleri	7	12
	Kılış Fiilleri	5	
Duygu, Zihin (Duygular-Ruhsal Durum, Akıl-Zihin)	Oluş Fiilleri	28	60
	Kılış Fiilleri	32	
Devlet (Devlet Kurma, Devletleşme, Devlet Düzeninin Bozulması)	Oluş Fiilleri	4	8
	Kılış Fiilleri	4	
Politika- Diplomasi	Oluş Fiilleri		6
Askerlik- Savaş-Kahramanlık	Oluş Fiilleri	10	30
	Kılış Fiilleri	20	
Yerleşim, Yurt Tutma	Oluş-Kılış Fiilleri		7
İletişim, Etkileşim	Oluş Fiilleri	10	44
	Kılış Fiilleri	34	
Evlilik	Kılış Fiilleri		1
Cenaze	Kılış Fiilleri		1
İş, Hizmet	Oluş Fiilleri	5	8
	Kılış Fiilleri	3	
Ad, Unvan	Oluş Fiilleri	4	6
	Kılış Fiilleri	2	
Yapı-Konut	Kılış Fiilleri		3
Yasa- Ceza	Kılış Fiilleri		5
Sanat	Kılış Fiilleri		3

Yazı, Yazıt, Şiir	Kılış Fiilleri	10
Ses, Melodi	Oluş Fiilleri	3
	Kılış Fiilleri	2
Kozmogoni, Din, İnanç	Oluş Fiilleri	16
	Kılış Fiilleri	7
Doğa, Meteoroloji, Hava	Oluş Fiilleri	11
	Kılış Fiilleri	2
Hayvanlar (Hayvan Yetiştirme, Himaye Etme, Hayvan Hareketleri, Hayvan Sesleri)	Oluş Fiilleri	1
	Kılış Fiilleri	7
Yardımcı Fiiller (Adla Birleşik Fiil Yapanlar, Fiille Birleşik Fiil Yapanlar, Ana Yardımcı Fiil)		7

2. Sözlük-Dizin/ Dizin kısmında toplam 2774 madde başı tespit edilmiştir. Bu başlıkların 682 tanesini fiil ve 2092 tanesi de isim ve isim soylu kelimeler oluşturmaktadır. İkilemeler dizininde ise toplam 146 adet ikileme tespit edilmiştir.

3. Eserde pek çok yabancı kökenli kelimelere rastlamaktayız. Toplamda 394 adet tespit ettiğimiz alıntı kelime sayıları şöyledir:

Partça 1	Süryanice 2	Sanskritçe 140
Farsça/ Orta Farsça 15	Arapça 15	Soğdca 12
Moğolca 13	Çince 34	Yunanca 1
Tibetçe 4		

geri kalan 157 adet ise *Sanskritçe, Toharca, Çince, Soğdca, Tibetçe, Yunanca, Moğolca, Arapça-Farsça* ortak dilden alıntıdır.

Son olarak muhteva bakımından dini ağırlıklı bir eser olan Eski Türk Şiiri, dönemin yazı ve gramatik hususunda pek çok örneği de ortaya koymaktadır. Bu değişiklikler hiç şüphesiz dönemin alfabe ve ağız özelliklerini de yansıtmaktadır. Bu yönüyle eser her zaman yeni araştırmalara saha olacak niteliktedir.

KAYNAKLAR

- Ağca, F. (2015) Eski Türkçe kök Tengri ve kök kalık İkilemeleri Üzerine, *Türkbilig Dergisi*, s. 30, ss. 201-221
- Apık, T. (2013) Ferecbad Eş-Şidde'nin Budapeşte Nüshasının Dizini ve Sözlüğü, Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arat, R. R. (1991) Eski Türk Şiiri, 3. Baskı, Ankara: TTK Yayınları.
- Arat, R. R. (1942) Uygurlarda İstıhlara Dair, *Turkiyat Mec.*, c.I, syf 75-77.
- Arat, R. R. (1960) Öyle Yerlerde. *Türk Yurdu*. s. 289: 33-34.
- Atalay Besim (1992) *Divanü Lûgat-it-Türk Tercümesi I-IV*, Ankara, TDK Yayınları.
- Atalay, Besim (2021) *Divanü Lûgat-it-Türk Çeviri- Dizin*, 8. baskı, Ankara, TDK Yayınları
- Ayazlı, Ö., Ölmez M. (2011) Eski Uygurca Metinlerin Transkripsiyonunda Kullanılan Yöntemler ve İşaretler. *Orta Asya'dan Anadolu'ya Alfabeler, Eskişehir Bildiriler*, İstanbul, 43-83.
- Ayazlı, Ö. (2012) *Altun Yaruk Sudur VI. Kitap. Karşılaştırmalı Metin Yayını*, 1. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Ayazlı, Ö. (2016) *Eski Uygurca Din Dışı Metinlerin Karşılaştırmalı Söz Varlığı*, 1. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Aydemir, H. (2014) “Yılan “ Sözcüğünün Etimolojisi Üzerine Bir Not, *Eski Türkçeden Çağdaş Uygurcaya, Mirsultan Osman'ın Doğumunun 85. Yılına Armağan*, Kömen Yayınları, s. 43-51, Konya.
- Aydın, E. (1997) *Orhon Yazıtlarında Hendiadyoinler*, *Türk Dili*, 577: 417- 421
- Aydın, E. (2002) *Türk Dilinde Zaman Adları*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, yayımlanmamış doktora tezi, Ankara.
- Aydın, E. (2008) Şine Usu Yazıtında Hayvan Adlarıyla Kurulmuş Yer Adları Üzerine İncelemeler, *Turkish Studies* 3/1, s. 202-208.
- Aydın, E. (2008), *Eski Türklerde Meslek Adları (Eski Türk Yazıtlarına Göre)*, *Journal of turkish Linguistics* 2/1, s. 49-66

- Aydın, E. (2011) Eski Türk Yazıtlarındaki Çıntan İgaç ‘Sandal Ağacı’ Üzerine, Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, bilig, sayı 56, s. 25-32.
- Aydın, E. (2016) Eski Türk Yazıtlarında Bitkiler ve Hayvanlar, Türk kültürü 2016/1, s.1-51.
- Aydın, E. (2016) Eski Türk Yer Adları, İstanbul, Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Aydın, E. (2016a) Yenisey Yazıtlarında Geçen Unvanlar ve Unvan Niteleyicileri, TDAYB 59/2, s.5-26.
- Aydın, E. (2018a) Uygur Yazıtları. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yay.
- Aydın, E. (2018b) Taşa Kazınan Tarih, Türklerin İlk Yazılı Belgeleri, İstanbul, Kronik Kitap
- Aydın, E. (2019) Eski Türk Yazıtlarında Yakarış ve Esenlik Dileme İfadeleri, Dil Araştırmaları 24, s. 15-30.
- Aydın, E. (2019) Orhon Yazıtları, Köl Tegin, Tonyukuk, Ongi, Küli Çor, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları 3. baskı
- Aydın, E., Karaman A. (2019) Eski Türk Yazıt ve El Yazmalarında İkilemeler, JOTS, 3/2, 259-286.
- Aydın, E. (2019) Sibiry’a Türk İzleri Yenisey Yazıtları, 1. Baskı, Kronik Yayınları, İstanbul.
- Aydın, E. (2021) Bozkırın Tanıkları Eski Türkçe Yazıtlar, 1. Baskı, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul.
- Aydın, E. (2022) Eski Türklerde Gündelik Hayat, Kronik Yayınları, İstanbul
- Aydın, E. (2022) Eski Türk Yazıtları, Selenge Yayınları, İstanbul
- Banguoğlu, T. (2015), Türkçenin Grameri, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Bayat, F., Çınar, A.M. (2020), Eski Türkçe Sözlük, 2. Baskı, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- Caferoğlu, A. (2011) Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Can, M. (2010) Eski Uygur Türkçesinde İkilemeler, Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

- Cengiz, A.K. (2018), Eski Uygur Dönemine Ait Tantrik Bir Metin. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Clauson, G. (1972), An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish. Oxford: Oxford University.
- Çağatay, S. (1965), Reşid Rahmeti Arat (15.5.1900-29.11.1964), TTK Belleten, XXIX/113, s. 177-193.
- Çakmak, S. (2016), Jarring Koleksiyonundan Uygurca Meslek Risaleleri (Giriş-İnceleme-Metin- Dizin), Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Demirel, E. (2021) Eski Türkçede “Konuşma” Kavramı: Türklerin Temişin Ayur, Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi, Cilt 5, sayı 1, s. 232-269.
- Doğan, A. B. (2014) Eski Türkçede Ölçü, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalı, Ankara.
- Doğan, A.T. (2015) Kitab-ı Tıbbı Hikmet (İnceleme- Metin-Dizin), Doktora tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Eker, S. (2006) *Sü ve Sü* İle Yapılan Askeri Terimler Üzerine Disiplinlerarası Bir İnceleme, Türkbilig /12, s. 104-133.
- Eker, Ö. (2015) Kutadgu Bilig Dizini, Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ercilasun, A.B., Akkoyunlu, Z. (2020), Dîvânü Lügâti't-Türk, 4. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Erdal, M. (2004), A Grammar of Old Turkic, Brill, Leiden – Boston
- Ergin, M. (1961) Reşit Rahmeti Arat'ın Eserleri (Doğumunun 60. yıl Dönümü Münasebetiyle), Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, c.11 (0), s.1-10.
- Eren, H. (1999) Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü, 2. Baskı, Ankara.
- Ertunç, İ.K. (2022) Eski Uygur Türkçesi Dönemine Ait Söz Varlığının Kavram Alanı Sözlüğü, Yüksek Lisans Tezi, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

- Erturan, E. (2009) Muhyidd-in Çelebinin Hızır-name Adlı Mesnevisi (Dil İncelemesi- Metin- Sözlük), Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Eyuboğlu, İ.Z. (1988) Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü, İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Gabain, A.V. (1995) Eski Türkçenin Grameri, Çev: Mehmet Akalın, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Gökçöl, B. (2021) İyi ve Kötü Prens Öyküsü 'nün Söz Varlığı, Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Gömeç, S. (2001) Kök Türkçe Belgelerdeki Bazı Akrabalık İsimleri, Türk Dünyası Tarih ve Kültür Dergisi, Mayıs 05-173, s. 43-46.
- Gül, B. (2009) Eski Türk Tarım Terimlerinin Metaforik Kullanımları Üzerine, TDK Yayınları, 2. *Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Bilgi Şöleni Bildirileri Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi*, s. 291-308, Ankara.
- Güvenen, E. (2016) Mantıku't-Tayr'ın Dilbilgisel Özellikleri ve Dizini, Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Hamilton, J. R., Dunhuang Mağarası'nda Bulunmuş Buddhacılığa İlişkin Uygurca El Yazması İyi ve Kötü Prens Öyküsü, çev. Vedat Köken, TDK Yayınları, Ankara, 2011.
- İnan, A. (2020) Makaleler ve İncelemeler I-II, Türk Tarih Kurumu Yayınları, VII. Dizi, sayı 51, baskı 4.
- İsi, H. (2020) Eski Uygur Türkçesi Metinlerinde “Sumer~Sumeru Tag” İfadesi Üzerine. Folklor/Edebiyat, 26 (103), s. 597-608.
- Kaya, C. (1994) Uygurca Altun Yaruk Giriş-Metin ve Dizin. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Kara, F. (2016) Türk Dili Çalışmalarında Dizin Meselesi Üzerine, A.Ü. TAED-55, Erzurum, s. 179-207.
- Karahan, L. (2010) Türkçede Söz Dizimi, Akçağ Yayınları: Ankara
- Karahan, A. (2014) Eski Uygurcada Bağlaçlar, Ankara: Grafiker Yayınları

- Karaman, A. (2021) Eski Türkçede (VIII-XII. YÜZYIL) İkilemeler, Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Karasoy, Y. (1989) Şiban Han Divanı (İnceleme-Metin), Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Karataş, İ.E. (2015) Budizmde Tanrı Anlayışı Üzerine Bir Değerlendirme, CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Beşeri Bilimler Sayısı, Cilt:13, Sayı:1, 85-105.
- Kılıç, Ayşe (2012) Budist Dönemi Türk Şiiri Üzerine İncelemeler: An-Tsang'a Ait Bir Şiir Metni (Metin, Tercüme, Notlar, Dizin, Tıpkıbasım), Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Koçoğlu, V. (2006) An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish (EDPT)'in Söz Dizini, Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, Cilt: VI, Sayı 1, S. 111-149, İzmir
- Korkmaz, Z. (2009) Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi, Ankara: TDK Yayınları.
- Korkmaz, Z. (1992) Gramer Terimleri Sözlüğü, Ankara: TDK Yayınları.
- Kök, N. K. (2020) Türkistan Hanlıklarına Ait Belgelerde Geçen Meslek ve Unvan Adları, Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi, sayı 15, s. 1-30.
- Kudara, K. (2009) Eski Uygurların Budist Kültürü, Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi, çev. Murat Elmalı, sayı 20, s. 247-262, İstanbul.
- Li, Y.-S. (1999) Türk Dillerinde Akralalık Adları, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi, Simurg Yayınları, yay. M. Ölmez, İstanbul.
- Maimaitiaili, N. (2013) Kutadgu Bilig'in Sözcükleri Açısından Açıklamalı Sözlüğü, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Memmedli, Y. (1994). Eski Türkçede Şahıs Adları Ve Unvanları. Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten , sayı 42, s. 95-110.
- Mert, A. (2014) Eski Uygur Türkçesiyle Çaştanı Bey Masalı (Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin-Tıpkıbasım) Yüksek Lisans Tezi, Samsun On Dokuz Mayıs Üniversitesi.

- Muratoğlu, M. (Ahmed Bin Bâlî – Mecma'ü'l - Mücerrebat (Giriş-İnceleme [Söz Varlığı]-Metin-Dizin [166b-232aVaraklar Arası]-Sözlük), Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Nadelyayev, V.M., Dmitry M.N., Edhem R.T., Aleksandr M.Ş. (1969) Drevnetyurskiy Slovar'. Leningrad: Izdat. Nauka, Leningradskoe Otd.
- Oda, J. (1980) Eski Uygurca Bir Vesikanın Budizmle İlgili Küçük Bir Parçası, Türkiyat Mecmuası, sayı 19, s. 183-205.
- Orkun, H.N. (2019) Eski Türk Yazıtları, 5. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Özcan, C. (2014), Eski Uygurca Kuanşi İm Puser İncelemesi Metin- Çeviri- Açıklamalar- Sözlük, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ölmez, M. (1991), Altun Yaruk III. Kitap (5. Bölüm), Ankara: Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi.
- Ölmez, M. (1994), Hsüan-Tsang'ın eski Uygurca Yaşam Öyküsü, 6. Bölüm, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Ölmez, M. (1998) Tibet Buddhizmine Ait Eski Uygurca *Bahşı Öğdisi*, 60. Doğum Yılı Dolayısıyla Klaus Röhrborn Armağanı, Türk Dilleri Araştırmaları 21, haz. Jens Peter Laut, Mehmet Ölmez, Freiburg/ İstanbul, Simurg, s. 261-293.
- Ölmez, M. (2017) Eski Uygurca İkilemeler Üzerine, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, 2017 -65- 2, s. 243-311.
- Ölmez M., Sevim S. (2019) Kşanti Kılğuluk Nom Bitig'e Özgü İkilemeler, Türkiyat Mecmuası - Journal of Turkology 29, 2: s. 499-524
- Ölmez, M. (2021), Köktürkçe ve Eski Uygurca Dersleri. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Özçelik, K. (2020) Eski Türk Şiirinin Sözlüğü, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Paşaoğlu, D. D. (2021) Bozkır Kültüründen ve Altın Orda Hanlığı'ndan Devralınan Miras: Kırım Hanlığı'nda Kabile Aristokrasi ve Karaçu Beyleri,

КРЫМСКОЕ ИСТОРИЧЕСКОЕ ОБОЗРЕНИЕ. № 1., УДК 929.52.09, s. 51-82.

Samuk, O. (2012) Mütercimi Bilinmeyen İkinci Kabus-name Çevirisi (1b-43b) Metin-Dil İncelemesi- Sözlük, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sertkaya, O.F. (1986) Eski Türk Şiirinin Kaynaklarına Toplu Bir Bakış. Türk Dili. c. 51. no. 409: 43-80.

Sertkaya, O.F. (1987) Ord. Prof. Dr. Reşit Rahmeti Arat (15 Mayıs 1900-29 Kasım 1964) ve eserleri - ölümünün 20. yıl dönümü dolayısıyla-, TDAY, Belleten 1984, s. 305-313.

Sökmen, İ. (2016) Satırlı Türkçe Kur'an Tercümelerinin Karşılaştırmalı Söz Varlığı, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

Şahin, C.C. (2019), Eski Uygur Türkçesi Söz Varlığı, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şanlı, C. (1992), Eski Türk Şiiri (İnceleme-Metin-İndeks), Doktora Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

Şen, S. (2021) Eski Uygur Türkçesi Dersleri, İstanbul: Kesit Yayınları

Şirin, H. (2006) Eski Türkçede Bazı Unvanların Yapısı Üzerine, bilig Güz / 2006, sayı 39: s. 219-238

Şirin, H. (2006) Terimlerin Genel Dile Yansımasına Dair Bazı Söylemler, Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi, sayı 20, s. 123-129.

Şirin, H. (2009) Köktürk ve Ötüken Uygur Kağanlığı Yazıtları Söz Varlığı İncelemesi, Kömen Yayınları, Konya

Şirin, H. (2012) Eski Türk Yazıtlarında Politik ve Askerî Terimlerden Örnekler, bilig KIŞ 2012 / SAYI 60, s. 257-272.

Şirin, H. (2020) Eski Türk Yazıtları Söz Varlığı İncelemesi, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Şirin, İ. (2014) Uygur Sivil Dökümanlarının Söz Varlığı, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Taşagıl, A. (2020) Eski Türk Boyları Çin Kaynaklarına Göre (MÖ III. MS X. Asır), Genişletilmiş Yeni Basım, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul.
- Tekin, Ş. (1962), Uygurlarda Sevak Tevcihi Adeti ve İslamlıkta Mevlid Duası, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi.Sayı 12, s. 233-246.
- Tekin, Ş. (1966) Buyan Evürmek (Sevakın Tevcihi). Reşit Rahmeti Arat İçin. Ankara Üniversitesi Basımevi,Ankara, s. 391-411.
- Tekin, T. (1986) İslâm Öncesi Türk Şiiri. Türk Dili c. 51. no. 409: 3-42.
- Tekin T., Ölmez M., (2018), Türk Dilleri Giriş, Bilgesu Yayınları, Ankara
- Tekin, T. (2022), Orhon Türkçesi Grameri, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara
- Temir, A.(2002) Tatar Sözü'nün Menşei Hakkında, Kazan, III, İstanbul, 1971. The Contemporary Chinese Dictionary, Beijing.
- Tokyürek, H. (2011), Eski Uygur Türkçesinde Budizm ve Manihaizm Terimleri, Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Tokyürek, H. (2013) Eski Uygurcada Hayvan Adları ve Bunların Kullanım Alanları, Türklük Bilimi Araştırmaları 33, s. 221-281.
- Tokyürek, H. (2019), Eski Uygur Türkçesinde Budizm ve Manihaizm Terimleri, TDK Yayınları, Ankara.
- Turan, F. (2018) Eski Türkçeden Orta Türkçeye Askeri Rütbe ve Unvanlar, TDİD, Cilt.58, sayı 1, s. 155-173.
- Tursun Aydın, M. (2019) Divan'ı Lügati't-Türk'te Uygurlar Ve Uygurca İle İlgili Kayıtlar, *JOTS* 3/1, s. 41-53.
- Türker Ö., Gök, Ö. (2022) Çağatay Hanlığı'nın Dağılması Sonrası Tuğluk Timur Han'ın Merkezileşme Politikası ve Emir Kameruddin İsyanı, *TTAD* 7-1, s. 112-128.
- Uçar, E. (2009) Altun Yaruk Sudur V. Kitap Berlin Koleksiyonundaki Fragmanların Transliterasyonu ve Transkripsiyonu Açıklamalar ve Dizin. Yayımlanmamış Doktora tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Uçar, E. (2012) Eski Türkçe Hapaksılar. Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, Ankara, c. 9/S. 1, s. 73-99.

- Uçar, E. (2017).“Körüm Bitig: Eski Uygurca Fal Kitabı”, JOTS, 1/2, 2017: 232-244.
- Ulutaş, D. (2020), Tarih-i Ungurus’un Söz Varlığı ve Dizini (106b-210a), Yüksek Lisans Tezi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Usmanova, S. (2011) Altay Dillerinde Üst Giysi Adları, Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, XI/1, s.15-23.
- Uzunkaya, U. (2017), Son Dönem Budist Uygur Edebiyatından İki Örnek (Metin-Çeviri-Açıklamalar- Dizin), Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Ünal, O. (2014) Bir Kez Daha Eski Türkçe Yaşa ~ Yağan ~ Yagan “Fil” Kelimesinin Etimolojisi Üzerine, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Güz 21, s. 229-249.
- Wilkins, J. (2021), Handwörterbuch des Altuigurischen, (Altuigurisch – Deutsch – Türkisch) / Eski Uygurcanın El Sözlüğü, (Eski Uygurca – Almanca – Türkçe), Akademie der Wissenschaften zu Göttingen (Hrsg.)
- Yavuz, D. (2011) Uygurca Prens Kalyanamkara Papamkara Hikâyesi, Metin (Çeviri yazı ve Aktarım), Dil İncelemeleri (Cümle Bilgisi Ve Sözcük Yapımı), İndeks, İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Yıldırım, Abdullah (2019) Yenisey Yazıtları Grameri, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Yıldırım, K. (2012) Tatar Adının Kökeni Üzerine, Türkiyat Mecmuası, C. 22/Güz, s. 171-190.
- Yitik, Ali (2003) Hint Dinlerinde Kötülük ve Şeytan, D.E.Ü İlahiyat Fakültesi Dergisi, sayı XVII, İzmir, s. 47-62.

İnternet Kaynakları

<http://lugatim.com/s/g%C3%B6r%C3%BCn%C3%BCr>

<https://www.uygur.com/tr/divanu-lugatit-turk/>

https://altaica.ru/LIBRARY/turks/Mahmud_turkish_index.pdf

<https://sozluk.gov.tr/>

<https://www.luggat.com/index.php#ceviri>

<https://www.nisanyansozluk.com/kelime/ko%C5%9Fum>

<https://www.isa-sari.com/transkripsiyon/>

<https://www.isnadsistemi.org/guide/isnad2/akademik-yazim/24-kisaltmalar-dizini-turkce-ingilizce-arapca/>